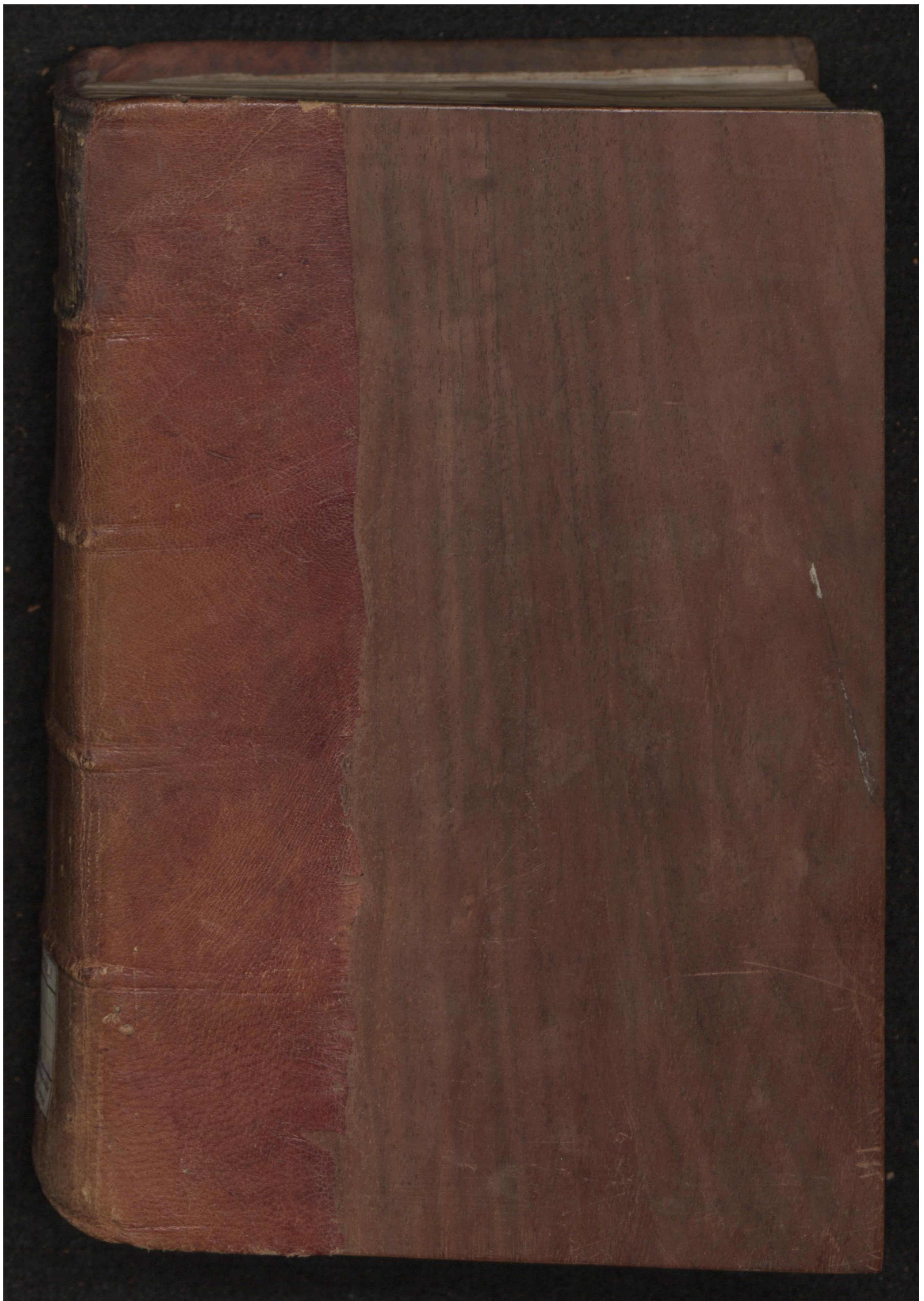
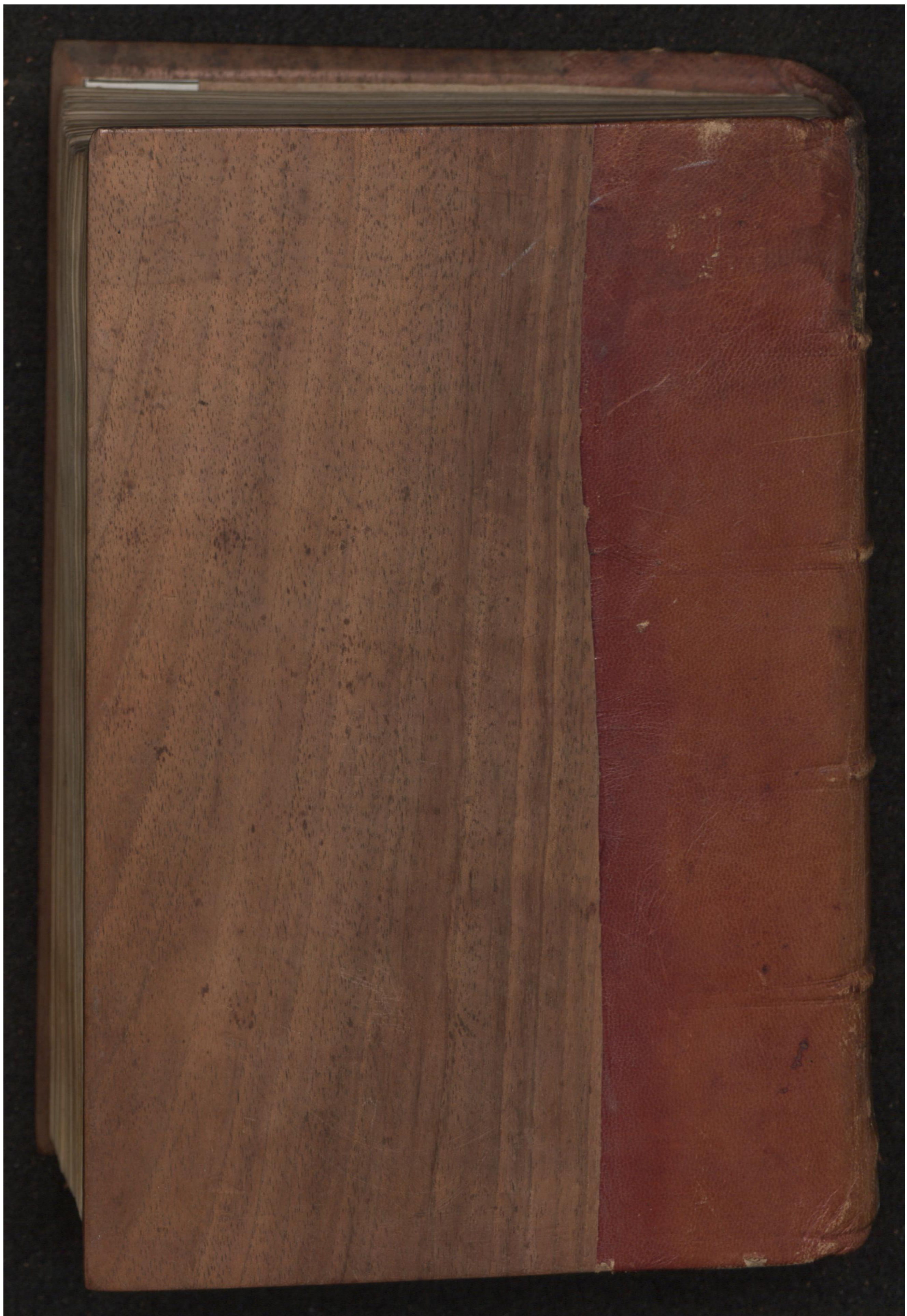

SONCINATI
IN
ARISTOTEL
SENTENTIA
1493
INCUNABULI
5
54
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

VII

Hic Liber ē Conuētus scī Marci de Flor. or. p. 20

in Banco .7. occidentali

Prepositiones ex omnibus Aristotelis libris philosophie. Moralis .Naturalis. & prime. nec nõ dialectice. Rhetorice. & pœticæ. diligẽtissime excerpte: & ad certa rerũ capita pulcherimo ordine per tabellam additam redacte.

Ad magnificũ uirũ dominũ Antoniũ pizamanũ patriciũ Venetũ.ac sacre theologiæ doctorẽ eximiũ fratris Benedicti Soncinatis diui ordis p̄dicatorũ uite regularis utriusq; lombardie in omniũ operum Aristotelis auctoritates atq; sententias proemialis Epistola.

Felix faustũq; nimis id mihi omnino tẽpus illuxit mi domine Antoni magnifice pizamane:quãdoquidẽ clarissimi uiri amicitia:quæ cũ apud ueteres.tũ apud modernos res omniũ una dulcissima habita sit me dõatũ iri certissimis inditiis iisq; q̃pluribus nõ auare cognouerim. Vt enim cetera taceã quæ te & amabilẽ cũctis.& uenerãdum in primis non reddere modo uerũ & efficere queant:quippe tui animi celsitudo mẽtis præstantia ingenii acrimonia morũ grauitas iustitia liberalitas.ac reliqua id genus bona quæ memorari quidẽ digna sed memoratu infinita forent: ea præcipue.tũ animi tui prudẽtia qua nõ propria tantũ uerũ & cõia illa oia recto cõsultas sapiẽtissime moderaris quæ felicissime huic reipu.uenete tue ad laudẽ ad gloriã cõferãt atq; cõducãt:tũ excelsa tua mẽs tua omni disciplinarũ genere exculta atq; ornata & diuino quodã nescio aspectu atq; oraculo illustrata:mortaliũ omniũ presertim senatoꝝ tuorũ patricium graciã amorẽ fidẽ obseruãtiã beniuolentiã ipsiusq; sũmi optimiq; boni Iesu maximi amicitiã dulcius allicere fortius attrahere.ac elegantius uendicare sufficiunt:ut nõ iniuria mediusfidius iullio illi cesari uiro utiq; excelso & inuictissimo animo cõparari ualeas :qui ut tranquillo suetonio placet mẽtis amplitudine munificentia liberalitate morũq; prestantia omnium in se facile cõuertebat amorẽ. Quare tantis tue excellẽtie preclaris diuinisq; allectus studiis tot maxime tue in me singularis beniuolentie muneribus accitus animo sepissime uoluens quid tua celsitudine dignũ exhaustis igenii mei uiribus offerrẽ:quo nedum ingratus at gratissimus pro uirili mea censeri possem:nõ aurũ nõ argentum non diuitias nõ opes cũ & ea mihi minus supersint & tu q̃maxime uilia hec & uiris doctissimis appetẽda minus:quo magis fluxe mẽdaciiq; fortũa subiecta sunt:perinde ac illo diuino igenio tuo lõge i inferiora nil ducere satissime soles at studiorum meorum lucubratiunculas cõpẽdiũ sequẽs loquor oium aristotelis tractatuum sententias ordine quodã exactissimo continens tue magnificentie offero ac dedo. Hactenus etenim nostre huius uite regularis uir apprime eruditus isq; mihi opido carus frater theophilus cremonẽsis qui nunc ex meritis in ethera regnat uolumine uno periodos oẽs aristotelis atq; sententias diui nostri thome aquinatis comentaria prosecutus: ita ut textu perscribebãtur cõgesserat:eo quidẽ maxime inexpertis cognitu difficiliores quo litteraliter uti textus expositio requirebat adducebantur.itẽq; nõ nũquã breuiores ut sensum philosophi cape uix posses.Igitur quãpluriũ doctissimorũ uirorũ præcibus cõmotus p

ferti ꝙ ad id subeundū tua me humanitas pluries hortata sit hoc munus q̄q̄ mea sententia difficile mihi satis sed multis utile asumpsi:non mihi solū aut amicis tantū præsentibus consulens uerū & posteris nostri studii salubrē memoriā derelinquens. Fateor aūt in huius philosophi disciplinis tanta me uoluptate affectū quanta scientiarū quouis aliarū genere sacra dūtaxat theologia excepta cui continue:tū legendo:tū disputando felici qnodā cōuictu insistimus:unquā antea fuerim. Intellexit huius philosophi acrimoniam comētator auerois qui comēto in secūdū de anima quartodecimo diuinū quiddam ac ueluti rerū oīum intellectuale exemplar Aristotelē confitetur asserit atq3 confirmat. At eiusdem doctrine ordinē accuratissimū accomodatissimūq3:libeat admirari in primis. Etenim ut ab infimo huius rerū ordinis gradu exordiar qui earū rerū solūmodo sit quæ preter eē aliam perfectionē nullam attigerint qualia dixeri elemēta eorūq3 ꝓprietates atq3 ex hiis cōposita:q libros de ꝓprietatibus elemētorū eorūq3 impressionibus metheororū atq3 de mineralibus legerit:hec haudquaquā aristotelē latuisse cognoscet. At si præter esse quedā etiā uegetari nosce uolueris:liber de plantis se pulcherrime offert. Omnia dein de uiuentia uariis gradibus notitie sensitiue distincta & hæc quidem qua quiete quo motu qua duratione uitā sortiātur moderentur terminēt noster hic princeps cumulatissime adeo ē complexus ut nihil intactum nihil occultum nihil omiserit cognitu dignū. Et hoc ne tibi incredibile uideatur eiusdē scrutare libros quinq3 de generatione animaliū:quattuor de eorūdē partibus: nouē de illorū hystoriis:deq3 eorū motibus:de respiratione & inspiratione:de sensu & sēsato:de memoria & reminiscētia:de sōno & uigilia de iuuētute & senectute· đ cāis lōgitudis & breuitatis uite de morte & uita. Dehic quid anima sit quid eius uirtus quid īmortalitas quid homo quid cuiusq3 aut passionū aut inclinationis inditiū atq3 insigne. libris de anima de physonomia seriosissime docuit. Vnde uero tāta generabiliū harū & corruptibiliū rerū originetur uarietas seu quibus principiis fulciatur cōseruetur ac perseueret legentes de generatione & corruptiōe libros. de celo & mundo. minime latet. Si aūt in ordine reꝝ mirāda quesieris & tot in rebus uarios casus humanisq3 præsertim in actibus tam mutabilis rationē fortune scrutari desideras:librū de admirandis in natura. de bona fortuna præmanibus habes. Quicquid etiam cuiq3 regimini accomodari oporteat. quicquid tū priuatis tum publicis rebus conducere autumari potuit. ecconomicorū. politicorū. magnorum moralium. ethycorum libris nō modo sapienter uerū & clarissime & elegãter edocuit disseruit edidit. Taceo eiusdē rethorices libros totiusq3 philosophie rationalis pene infinita uolumina in quibus nullū persuadēdi genus nullū ornatum loquendi nullū deniq3 arguendi modum. aut obscurum aut indiscussum dimisit Quicquid effugias. quicquid dāpnes. quic

quid caueas.quidue acceptes aut teneas:hiis amplissime edoceris.Proin-
de q̄ tanta laude dignū.hunc principem nostrū aristotelē ego exstima-
rim.quia uidelicet tali ac tāta tāq̄ illustri.qua nec antea qdem.nec post q
uis philosophus habendus sit.uel ea ratione ducor:quoniā ut libros phy
sicorū ac metaphisice legētibus patet.oīa sua.uel acta uel scripta omnes
cogitatus.oē ingeniū.oēm uim.ad sese collegit exercuit.quo mundi hu
ius infimi dispositio et ordo.non casu.ut multi antiquoꝝ falso opinati
sūt.sed ab intelligentiis superioribus.omnia hec.tum accomodate.tum
sapienter.& moderarentur.& ad unū dirigerētur ultimū finē ostenderet
quē pro uiribus.unā primā demostrauit asseruitq̄ esse substātiam.rerum
oīm effectiuam.atq̄ opificē:immaterialē.actu eterno existētem: inesse-
ctam.simplicissimā.impartibilem.eternā.ingenerabilē:incōponibilem:ī
mutabilē.pfectissimā.infinitam incomprehensibilē independentem.ne
cessariā sēp uiuentē.sine cōpositione.discursu.sine successione actu eter
no intelligētem sūme bonā sūme desiderabilem.sūme beatā sūme ī se suf
ficientē:nullo deniq̄ extrinseco bono egentē.sed oībus principantē.atq̄
ad seipsā.uti ad ultimum finē & sumū bonū oīa dirigentem. Odiuinū
magis hominem:q̄ humanū Arbitror ni me mea fallat opinio:hūc peri-
pateticorū pricipē quicqd uel naturali lumine intelligi possit.altius cōp-
hēdisse.uel si qd ignorauerit aliorū quempiam phōꝝ minime penetras-
se.Quis illū igitur non miretur.qs nō diligat: quis eius doctrinā nō libē
tissime cōsectetur:nō amplectatur:nō teneatur.Enimuero si eiusdē prio
rethoricoꝝ sententia unicuiq̄ iocūdissimum maxime sit in eo uersari
quo qs excellat:ut ciceroni quoq̄ prio de officiis placuit adde q̄ tui nobi
lissima ingenuitas animi solertissime mi antoni ab ipsis usq̄ teneris:ut
greci dicūt:unguiculis nō parua tua cū laude philosophiā hāc oēm haud
segniter sis cōplexus:actūq̄ merito pinde ut non philosophus mō digne
uocari merueris uerum & theologorū numero:quoꝝ pro tua illa mentis
p̄stantia nemini cedas doctor non imerito sis ascriptus? Si hee inquā ita
sint nulla me mētis pulset dubietas necesse sit quo mius nostro hoc dele
ctatus labore eūdē quāquam exiguū amplo beniuolentiq̄ animo. eoq̄
admodū gratissimo suscipias approbes teneris ac non secus apud muni
ficentissimū animum tuū gratiosius hospitetur.atq̄ apud nō busiridē ty
rānū hoīem beluis ipsis crudeliorem:sed deucalionem principē uirum
apprime liberalissimū hospites suscipi dicebātur. Ego eis interim ānitar
uiribus quo mea pro in te singulari beniuolentia laborum meoꝝ breui
posthac maioribus amplioribusq̄ studiis eisdēq̄ tibi scio gratissimis affu
turis tuū laudatissimū nomē & imortalitate & gloria illustretur. Addidi
nihilominus operi huic quidam aristotelis tractatus, presertim qui de
secretis secretorū intitulatur in quibus tuus ille preclarissimus animus
ad horam recreatus pristinis difficilioribus studiis aptius uacare queat

quo tempore cum subtilissimis questionibus indagandis tum scribendis ociari soles. Vale diu ac felicissime nostri semper Antoni magnifice memor: sed eo potissimum tempore quo certissimis equidem auspiciis excellentiam tuam breui coniector altioribus amplioribusq; priuilegiis atq; honoribus diuina fauente clementia donatam quam fortunatissime iri.

Explicit epistola ꝓhemialis fratris benedicti Soncinatis ordinis ꝑdicatorum. in omnium operũ Aristotelis sententias.

Declaratio breuis tabule sequentis.

Qui sequentem hanc tabulam in omnia aristotelis uolumina lecturi sunt minime ignorare oportet. breuitati: ac sensui auctoritatum cõclusionumq;. nos studuisse magis quã prolixitati uerborum. alias non nouũ opus: sed idem cõfecisse uideremur. Sciendum igitur p° ꝙ ubi comenta inuenimus. non assignamus lectiones. quippe. que habito comento. presto uisui sunt. at ubi comentum defuit: lectiones: diui thome nostri: aut aliorum doctorum nostri ordinis expositionem prosecuti annotauimus que ambo in tabula inuenies. & ubi scribitur co. subintelligitur. comento. ubi uero scribitur. le: lectione intelligas. ubi autem scribitur. c. capitulo accipias. libri uero comenta. lectiones. ac omnia reliqua ordine alphabetico persoluũtur. Preterea quia prolixum nimis fuisset libros omnes ãnotando: semper resumere. notandum ꝙ semel aliquo libro annotato: non iterato subsumitur. ut exempli gratia: cum allegatur sic. li. p°. phi. co. 5. & 2. co. x. in hac enim littera. 2. subintelligitur li. phi. nec oportuit id semper exprimere quod clare patebat. Ceterũ breuitatis causa nomina librorum incõpleta ponuntur. nam aut ex se manifesta sunt: aut principiis nominũ positis statim intelliguntur. seu quia: tũ ex epistola nostra: tũ ex librorũ titulis citius cognosci queant.

Incipit tabula per alphabetum in omnium operum Aristotelis auctoritates atq; sententias.

Tituli prin.libri rethorice aristotelis.

Tituli secundi libri retho.

Tituli tertii libri retho.

Explicit tabula per alphabetum fratris Benedicti soncinatis ordinis predicatorũ in oĩum operum Aristotelis auctoritates atq; sententias.

Libri quos ab Aristotele certa fide cognouimus emanasse:
Ii oēs toto hoc uno uolumine continetur.

INCIPIVNT PROPOSITIONES COPIOSISSIME AC FIDISSIME EX OMNIBVS ARISTOTELIS LIBRIS COLLECTAE PER FRATREM THEOPHILVM DE FERRARIIS CREMONENSEM VITAE REGVLARIS SACRI ORDINIS PRAEDICATORVM: ET PRIMO EX LIBRIS METAPHYSICAE: ANNOTATIO QUE LECTIONVM VT EXPOSITIO DIVI THOMAE AQUINATIS REQUIRIT POSITA EST.

EX PRIMA LECTIONE.

O Mnes homines natura ſcire deſyderāt: ſignū autem ſenſuum dilectio: præter enim & utilitatem propter ſe ipſos diliguntur: & maxime aliorum qui eſt ꝑ oculos: non ſolum enim ut agamus: ſed & nihil agere uolentes ipſum uidere præ oībus aliis eligimus.

Senſus uiſus maxime cognoſcere nos facit & multas differentias rerum demōſtrat.

Animalia omnia natura ſenſum habentia ſunt.

Ex ſenſibus quibuſdam animalium memoria fit: quibuſdam uero nō: addiſcunt aūt quæcunqȝ cū memoria & hūc habēt ſenſū.

Illa animalia prudentia ſunt ſine addiſcere quaecūqȝ ſonos audire potentia non ſunt: ut apis.

Alia animalia imaginationibus & memoriis uiuunt: experimenti autem parum participant: hominum aūt genus arte & rationibus.

Fit ex memoria hominibus experimentum: eiuſdem namqȝ rei multæ memoriae unius experimenti potētiam faciunt: & fere uidetur ſciētiæ & arti ſimile experimentum eſſe.

Hominibus ſcientia & ars ꝑ experientiam euenit.

Experientia artē fecit: ſed inexperientia caſum.

Fit ars cum ex multis experimentalibus conceptionibus una fit: uelut de ſimilibus: acceptio.

Ad agere experientia nihil ab arte differre uidetur.

Expertos magis proficere uidemus ſine experientia ratiōem habentibus cā aūt eſt quia experientia ſingularium ē: cognitio uero uniuerſaliū.

Actus & oēs generationes circa ſingulare ſunt.

Hominem medicans non ſanat niſi ſcd'm accidens: ſed aut caliam aut ſocratem aut aliquē ſic dictorum cui accidit eſſe hoīem.

Scire & intelligere magis arte quā experimento eſſe arbitramur: & artifices expertis ſapientiores eſſe opinamur.

Experti ipſum quia ſciūt: ſed non propter quid: artifices autem propter quid cauſam cognoſcunt.

Oio sciẽtis signũ ẽ posse docere:&ob hoc artẽ magis expimẽto sciam eẽ existiamus:possũt.n.ii .s.artifices docere:ii aũt.s.expti docere nõ possũt.
Cõueniens est quẽlibet artem inuenientẽ ultra cõmunes sensus aliorum ab hoibus admirari:nõ solũ propter aliquã iuentoꝝ utilitatẽ:sed sicut sapientem ab aliis differentem.
Circa ægyptũ mathematice idest speculatiue artes prĩo cõstiterũt:ibi nãqꝫ gens sacerdotũ uacare dimissa est.
Primã sapiẽtiã circa primas cãs & pĩcipia eẽ existimant oẽs.

Ex lectione .ii.

Sapiens est qui scit oĩa & difficilia p certitudinem & cãm ipsum scire pp se quærens & alios ordinans & persuadens.
Sẽtire .i.cognoscere singularia oĩum est cõe:qre facile &nõ sophon .i. ad sapientem ptinẽs .
Scientia q̃ sui ipsius cã & sciẽdi gratia eligibilis ẽ: magis ẽ sapiẽtia quam quæ eueientium gratia.
Nõ ordinari sed ordinare sapiẽtẽ oportet:neqꝫ hunc ab altero sed ab hoc minus sapientem suaderi .
Vniuersalẽ sciam hñti oĩa scire necesse ẽ:hic .n.nouit oĩa aliq̃liter sbiecta:
Fere difficillima sunt ad cognoscẽdũ q̃ maxime sunt uniuersalia : nãqꝫ a sẽsibus sunt remotissima .
Sciaꝝ certissimæ sunt quæ maxime sunt primoꝝ :nã sciæ q̃ sũt ex pauci oribus certiores sũt ex addictiõe dictis ut arithmetica geometria.
Scientia illa est doctrix quæ cãꝝ est speculatrix:& magis ii docẽt qui cau sas de singulis docent.
Noscere & scire sui grã maxime inest ei sciæ quæ maxime est scibilis.
Maxime scibilia principia & causæ sunt nã propter hæc & ex hiis alia di noscuntur :sed non hæc propter subiecta.
Maxime principalis sciaꝝ &magis principalis ad seruiẽtẽ quæ cognoscit cuius causa agenda sunt singula.
Cuius causa agenda sunt singula est bonum uniuscuiusqꝫ :cuius cã agen da sunt oĩa optimum in natura omnium.
Oportet hãc sciam.i.metaphysicã prioꝝ pncipioꝝ &cãꝝ eẽ speculatiuãⱥ

Ex lectione iii.

Sientia metaphysica non est actiua :
Propter admirari : hoies& nunc & primũ iceperũt philosophari.
Qui dubitat & admiratur ignorare uidetur Philomythes philosophus aliqualiter est. Fabula ex miris constituitur.
Philosophi pp scire studere psequuti sũt: & nõ usus alicuius causa.
Hõ ille liber est q̃ suimet & non alicuius cã est: sic & hæc .s.metaphysica sola i. maxime libra est scientiarum:sola namqꝫ hæc suimet causa est
Multipliciter hominum natura serua est.

Diuinum inuidum esse non conuenit

Secũdũ prouerbiũ multa mentiuntur poetæ.

Tali scientia .s. metaphysica aliã honorabiliorẽ non oportet existimare: nam sciẽtia maxime diuina maxime est honoranda: & talẽ sciẽtiã solus & maxime deus habet. Necessariores oẽs scientiæ sunt metaphysica dignior uero nulla.

Oportet in cõtrariũ & dignius iuxta prouerbium proficere.

Ex lectione .iiii.

Tũc aliquẽ scire dicimus unũquodq; qñ ꝑmã cãm eũ cognoscere putamus.

Causæ quadrupliciter dicũtur: quaꝝ unã quidẽ cãm dicimus esse substãtiam & quod quid erat esse: unam uero materiã: tertiã unde principiũ motus: quartam uero ei oppositam: & quod cuius causa est & bonũ:

Thales speculatiuæ phiæ princeps aquã ait esse rerum principium.

Anaximenes & diogenes aerẽ priorẽ aqua & maxime principium simpliciũ corporum ponũt.

Hippasus metapontinus & heraclitus ephesius ignẽ principiũ posuerũt.

Empedocles qttuor pricipia posuit: cũ dictis terrã qrtũ addẽs: eã .n. dixit sẽp manere & nõ fieri nisi pluralitate & paucitate cõgregata & disgregata in unum & ex uno.

Anaxagoras empedocle ætate prior: factis uero posterior: infinita dixit esse principia.

Ex lectione .v

Nullus concedit subiectũ .i. materiam transmutare seipsum.

Ex lectione .vi

Perfectus denarius esse uidetur & oẽm cõpræhendere numeroꝝ numerũ

Super præcedentes propositiones nõ sunt comenta Auerois.

Ex lectione .x. & ex comẽto. viii.

Numeri extra primos numeros naturaliter ex dualitate generantur.

Ex materia tãq̃ ex uno multa fiũt: spes aũt .i. forma semel generat solũ.

Ex lectione .xii .co. xiiii.

Quod generatione posterius est: natura prius est & quod digestũ .i. compositũ & cũcretũ generatiõe posterius est.

Ex lectione .xiii . co. xv.

Non ex calido frigidum neq; & frigido calidũ erit.

Co. xvi. Opportet accidere ꝙ impermixta permixtis præexistãt.

Non aptum ẽ cuilibet misceri quodlibet.

Eorundẽ permixtio & separatio est.

Co. xvii. Si aliqđ genus de aliquo predicaretur aliq̃ ipsius spẽꝝ ieẽt ei.

Ex lectione .xiiii .co. xviiii.

Mathematica sũt existẽtiũ sine motu: extra ea q̃ sũt circa astrologiam.

Co.xxi. Impossibile ẽ sine mõtu & transmutatiõe generationem & cor ruptiões esse aut eo℞ quæ feruntur opera circa cœlũ.

Ex lectione.xv. & comento.xxvii.

Scientia nõ solum ẽ de affirmationibus sed etiam de negatiõibus:

cométo.xxviiii Scientiæ nõ solũ sunt ipsius substãtiæ sed etiã accidentiũ

Ex lectiõe .xvi.& comento. xxxiii.

Impossibile est separari substãtiam ab eo cuius est substantia.

Ex lectione.xvii.& comento. xxxv.

Quæ sunt idem scdm substantiam unũ nõ est causa alterius.

Co.xxxvii. Ex multis numeris uuus fit numerus:ex speciebus autem nõ fit una species:nisi aliqualiter.

Ex lectione.xviiii. &cométo. xxxxvii.

Non est possibile ꝙ aliquis præcognoscat quod addiscere debet.

Co.xxxxviii. Omnis disciplina fit p præcognita : aut oĩa aut quædã.

Oportet ex quibus est diffinitio præscire & esse nota:similiter &quæ per inductionem:

co .xxxxviiii. Quo℞ est sensus aliquis:non habẽs sensum nõ cognoscit.

Propositiones ex secundo libro metaphysicæ Aristotelis

Ex lectione prima & ex cométo primo.

DE ueritate consideratio: sic quidem difficilis est:sic uero facilis signum autem neque digne ullum adipisci ipsam posse : nec omnes exsortes esse: sed unũquéq; de natura dicere.

Sic se uidetur habere in cognitione ueritatis:ut prouerbialiter dicitur:in foribus quis delinquet?

Non cognoscendi ueritatem non in rebus:sed in nobis est causa.

Sicut nycticoracum oculi ad lucem diei se habent:sic & aĩæ nostræ intel lectus ad ea quæ sunt omnium naturæ manifestissima.

Co.ii. Non solũ iis gratiã dicere iustũ est quo℞ quis opiniõibus com municauerit:sed adhuc & iis qui superficialiter annuntiauerunt uerita tẽ:ii enim cõferũt aliquid:nam habitum nostrum præexercitati sunt.

Ex lectione.ii.&cométo.iii.

Vocari pħiã:ueritatis scientiã recte habet:& enim theoricæ scientiæ finis est ueritas :& practicæ opus.

Nescimus uerum sine causa.

Co.iiii. Vnũquodq; maxime ẽ tale:scd'm quod ĩ aliis inest uniuocatio ut ignis calidissimus :& enim est causa aliis caloris.

Verissimum est quod causa est aliis ut sint uera.

Existentium semper principia esse uerissima necesse est:non enim quan-

doq; uera quandoq; non uera.
Vnúquodq; sicut se habet ut sit ita & ad ueritatem:
Co.v. Quod sit principium quoddã &nõ infinitæ causæ existentiũ nec i directum .i.scd'm aliquã speciem causæ nec scd'm speciem palã ẽ.

Ex lectione.iii & comento.vi.

Mediorum extra quæ est aliquod ultimum & primum :necesse est esse quod prius est causa ipsoꝝ post se.& si ex toto nihil est primum nec ex toto aliqua causa est.
Infiniti partes omnes mediæ sunt:
Co.vii. Semper medium inter esse & nõ esse est generatio:&ita quod sit medium est existentis & non existentis.
Alterius corruptio alterius est generatio.
Dupliciter fit aliquid ex aliquo aut ut ex puero uir :aut ut ex aqua aer.
Impossibile est primum sempiternum corrumpi.

Ex lectione.iiii.&comento:viii.

Finis est quod non est alicuius causa sed alia illius.
Qui infinitum faciunt auferũt boni naturam.
Nullus conabitur aliquid facere:ad terminum non futurus uenire.
Co.viiii.Causa alicuius: semper facit q intellectum habet.
Co.x. Quod quid erat esse nõ contingit reduci ad aliam diffinitionem multiplicantem rationem.
Forma uel diffinitio q̃ ẽ ante i pluribus ẽ:& q̃ posterior nõ ẽ in pluribus:
Cuius primum non est nec habitum est: .i.posterius.
Co.xi. Nõ ẽ possibile scire prius q̃ ad indiuidua pueniatur .i.ad spẽs spe cialissimas:uel ad ꝓpositiões imediatas:uel ad genera generalissima.
Quæ sunt infinita non contingit intelligere.
Co.xii. Materiam in eo quod mouetur intelligere necesse est.
Infinito nihil est esse.
Co.xiii. Tunc scire putamus cum causas ipsas nouerimus:
Infinitum scd'm additionẽ nõ est pertransire in finito tempore.

Ex lectione.v.&

Co.xiiii.Cõtingunt hoĩbus auditiões de his q̃ sunt scd'm cõsuetudines: nã ut cõsueuimus audire ita dignamur dici:& q̃ p̃ter ea dicuntur nõ si milia uidẽtur sed pp cõsuetudinẽ minus uera & magis extranea.
Consuetum est notius nobis.
Quantam uim habeat qđ consuetum est leges ostendunt:in quibus fabu laria & puerilia magis qdẽ ualẽt cognitiõe uera d' eis:pp cõsuetudinẽ
Co.xv. Aliqui si non mathematice qs dicat nõ recipiunt dicẽtes :alii si nõ exẽplariter:alii testẽ uolunt ĩduci poetã:alii oĩa certe: aliis uero fle bilis certitudo :uel pp ĩpotẽtiã cõplectẽtẽ aut pp micrologiã .i. mini merum inuestigationem.

In symbolis &rationibus micrologia uti nō liberꝝ uidetur.
Co.xv. Absurdum est q̄rere simul scientiam &modum scientiæ:est autē neutrum facile accipere.
Co.xvi. Acribologia .i.diligens & certa ratio mathematica non in omnibus est expetēda :sed in non habētibus materiam: propter ꝙ hic non est naturalis modus .i.ad naturalē nō pertinet.
Omnis forsan natura materiam habet.

Propositiones ex tertio libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & cōmēto primo.

i Nest inuestigare ueritatē uolētibus præ opere bene dubitare.
Posterior iuestigatio ueritatis priorū est solutio dubitatorum
Soluere non est ignorātis uinculum.
Querentes ueritatem sine dubitatione:primo similes sunt quo oportet ire ignorantibus neq; quādo q̄sitū inuenit aut nō cognoscit.
Melius illum necesse est se habere ad iudicandum qui audiuit uelud aduersariorum & dubitantium rationes.
Co.ii. Dialectici theoria est de omnibus.
Non est possibile motus principium esse in omnibus īmobilibus:aut bo idest finis naturam.

Ex lectione quarta & comento.tertio.

Omne quod est bonū scd'm se & propter suam naturam finis est.
Finis actus cuiusdam est finis:& actus oēs cū motu sunt.
In mathematicis nihil ostenditur per causam finalem nec est demonstratio ulla ꝙ aliquid sit melius uel deterius.
Contingit eidem rei omnes modos inesse causarum :ut domui.
Multis modis idem scientibus magis quidem scire dicimus eū qui nouit in ipso esse quid res ē q̄ in nō esse:&maxime illū scire dicimus q̄ nouit qd res.ē :& nō q̄ntū :aut quale:aut facere:aut pati apta nata res est.
Circa generationes & actus &circa omnem trāsmutationē tunc maxime arbitramur scire quando cognoscimus principiū motus.

Ex lectione quinta & comento quarto

De omnibus esse demonstrationem īpossibile est:necesse est.n. ex aliquibus .s. principiis esse & circa .s. subiectum aliquid & aliquorum scilicet passionum demonstrationem.
Omnes demonstratiue scientiæ dignitatibus utuntur.
Vniuersaliter & maxime oīum principia sunt dignitates.

Ex lectione sexta & comento.vi.

Omnis demonstratiua scientia circa aliquod subiectum speculatur per

se accidentia ex omnibus conceptionibus:

Co.vi. Eius qđ quid est non est demonstratio:

Ex lectione septima & comento. viii.

Corrupta esset scientia corruptis rebus de quibus est.

Ex lectione octaua & comēto.viiii.

Duo corpora in eodem impossibile est esse loco.

Co.x. Cognoscimus unumquodq; per diffinitiones.

Principia diffinitionum sunt genera.

Specierum principia sunt genera.

Ratio substantiæ est una: diuersa uero erit quæ est per genera diffinitio: & quæ ex quibus est res in existentibus.

Impossibile est genus entium omnium unum esse aut ens.

Impossibile est species prædicari de propriis differentiis aut genus sine suis speciebus.

Co.xi. Omne unum indiuisibile est aut secundum quantitatem aut secūdū speciem prius aūt & principalius qđ est īdiuisibile scđm spēm.

Omne indiuisibile aut indiuisibile est secundum quantitatem: aut scđm speciem & prius est quod scđm speciem.

In quibus prius & posterius est scđm aliquid cōe prædicatū de ipsis: non est possibile in hiis aliquid esse præter prædicatū: ut si prima species numero℞ est dualitas: non erit numerus aliquis præter spēs numerorum

In indiuiduis non est hoc prius illud posterius .s.in natura

Vbi hoc melius illud uero peius semp quod est melius prius est .s.natura:

Principium & causam oportet esse præter res quarum est principium & possibile ab eis separatum esse.

Ex lectione nona & comento.xii:

Inquātū unū aliquid & idē: & inquātū uniuersale aliquid est .s.ad quod singularia reducuntur in tantum oīa singularia cognoscimus.

Impossibilē est genera esse præter singularia.

Sensibilia omnia corrumpuntur & in motu sunt.

Si sempiternum nihil est nec generationem esse possibile est.

Ex non ente generari aliquid impossibile est.

Motus nullus est infinitus sed omnis motus est finis aliquis.

Generari non est possibile quod impossibile est esse.

Non est possibile ponere domum præter domum particularē.

Ex lectione .x.& co.xiii.

Non omnia sunt unum quorum substantia idest species una: sed multa & differentia.

Co.xiiii. Numero unum aut singulare dicere nihil differt: dicimus enim singulare numero unum uniuersale uero qđ in his singularibus est.

Ex lectione .xi.& co .xv.
Fabulose sophisticantibus non est dignum cum studio intendere:
Non eadem sunt principia corruptibilium & incorruptibiliũ.
Omnia corruptibilia corrumpuntur in ea ex quibus sunt.
Ex lectione .xii. &
Co.xvi. Superficies & linea aliqualiter addita faciunt maius:aliqualiter autem nihil puntum uero & unitas nullatenus faciunt maius.
Co.xvii. Puncta & lineas & superficies non contingit fieri neq; corrũpi: & similiter se habet circa nunc & tempus.
Ex lectione .xv.co .xviiii.
Potentia est prior actu f.in eodem.
Possibile esse nundum est ens.
Co.xx. Nihil communium hoc aliquid significat sed tale siue quale substantia uero hoc aliquid est.
Vniuersales sunt omnium scientiæ.

Propositiones ex quarto libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo.

E e St scientia aliqua .f.metaphisica quæ speculatur ens in quantum ens:& quæ huic insunt scd'm se.
Nulla scientiarũ particularium intendit uniuersaliter de ente in quãtũ ens: sed partem eius abscindentes aliquã:circa hoc speculantur suũ accidens per se.
Quoniam prima principia & extremas quærimus causas nobis entis ĩquantũ ens primæ causæ sunt accipiendæ.
Co ii. Ens multis dicitur modis:sed ad unum dicitur & unam aliquam naturam:& non æquiuoce:sed quemadmodum salubre oẽ ad sanitatẽ
Aliqua quia sunt substantiæ entia dicuntur alia uero quia passiones substantiæ:alia quia uia ad substãtiam:aut corruptiões:aut priuatiões:aut qualitates:aut effectiua aut generatiua substautiæ sunt:entia dicuntur.
Non ens esse non ens dicimus thomas quod nõ diceretur nisi negationi aliquo modo esse cõpeteret.
Non solum eorum quæ scd'm unam rõem dicuntur est unius scientiæ speculari:sed etiam dictorum scd'm diuersas habitudines ad unã naturam:sicut salubrium oĩum una est scientia .f. medicinalis.
Vbiq; proprie & principaliter primi est scientia ex quo pendent .f.secundum esse & propter quod dicuntur.
Substãtia est primum ens ex quo alia pendent.
Omnis unius generis sensus unus:& una scientia.

Ex lectione.ii.& comento .iii.

Ens & unum idem sunt:& una natura:eo quod se adinuicem consequuntur sicut principium & causa :sed non unum ratione.

Idem ē unus homo & homo:& ens homo:& nō diuersum aliquid ostendunt scd'm dictioné repetitam ens homo:&homo:&unus homo:quia non separantur nec in generatione nec in corruptione.

Cuiuscunq; substantia unum est non scd'm accidens similiter aūt & ens:

Quot unius sunt species tot & entis.

De quibus est quod quid est sciétiæ metaphysicæ est speculari:& de eodē & de simili & aliis talibus.

Omnia contraria reducuntur in primum unum.

Co.iiii. Tot sunt partes philosophiæ primæ quot partes substantiæ.

Ex lectione tertia.

Vnius scientia est opposita speculari.

Vni opponitur pluralitas

Negatio est duplex aut simpliciter dicta quia scilicet non inest hoc illi: aut alicui generi .s.negatio in genere

Alicuius absentia negatio est:in priuatiōe uero subiecta quædam fit natura de qua dicitur priuatio.

Differétia quædā cōtrarietas ē:differentia aūt diuersitas.

Non si multipliciter dicitur aliquid sunt diuersæ scientiæ :sed si nec secūdum unum .i.uniuoce nec ad unum rationes referuntur sicut .s.est in analogicis diuersæ tunc sunt scientiæ.

Ex lectione.iiii. & co.v.

Philosophi primi est de oībus posse speculari: Sicut numeri in quātū numerus sunt propriæ passiōes sic & entis in quantum ens &unius in quātum unum sunt quædam propria:& ea sunt de quibus est philosophi perscrutari ueritatem.

Dialectici & sophistæ eandē subinduūt figurā philosopho primo.

Sophistica apparens solum est sophia.

Dialectici disputant de omnibus.

Circa idem genus uersatur sophistica & dialectica cū philosophia:sed differt a dialectica mō potestatis .i.uirtute a sophistica uero uitæ proæresi idest proposito uel electione.

Est dialectica temptatiua de quibus est philosophia sciēs:& sophistica est apparens ens uero non.

Co.vi. Omnia entia aut sunt contraria aut sunt ex contrariis

Non est geometriæ speculari quid est contrarium:aut perfectum:aut unū aut ens aut idem aut diuersum :nisi ex suppositione.

Ex lectione .v. & co. vii.

Primis principiis utuntur omnes scientiæ in tantum uero utuntur in q̄tū

eis sufficiens est: hoc autem est quantū continet genus de quo demō onstrationes ferunt ipsæ scientiæ.
Nullus particulariter intendentium de ente nititur dicere de primis principiis aliquid si uera sunt aut non.
Phylosophi primi est de omnibus syllogisticis principiis perscrutari.

Ex lectione sexta & comento. viii.

Congruit maxime cognoscentem circa unūquodq; genus: habere dicere firmissima illius generis principia.
Diffi Firmissimum omniū principiū est circa quod mentiri impossibile est: & non conditionale est & uenire habenti necesse est.
Co. viiii. Idem simul inesse & non inesse eidem secundum idem est impossibile: omnium firmissimum est principiorum.
Non est necesse quæ aliquis dicit hæc existimare.
Contraria est opinio opinioni quæ est contradictionis.
Omnes demonstrantes in hanc reducunt suas demonstrationes ultimā propositionem .s. impossibile est idem simul esse & non esse: natura namq; principium est & dignitas aliarum dignitatum hæc omnium.
Totaliter oīum esse demonstrationē est impossibile: nā īfinitū pcederet.
Est ineruditio non cognoscere quorum oportet quærere demonstrationem & quorum non oportet.
Est demonstrare elentice primum principium.
Derisio est querere rationem ad nullam habentem rationem inquantum non habet rationem.

Ex lectione septima & co. x:

Contra negantem prima principia oportet accipere pro principio significare aliquid nomen: & ipsi & alii:
Non unum significare nihil significare est.
Nō significantibus noībus aufertur disputare scd'm ueritatē & ad se ipsū.
Nihil contingit intelligere non intelligentem unum.
Co. xii. Interrogante aliquo si uerum est dicere hoīem hoc esse aut non respondendum est unum significatum & non addendum quia magnum uel paruum.
Impossibile est oīa accidētia numerare cū sint infinita. ex textu comē.
Co. xiii. Omnino destruunt substantiam & quod quid erat esse qui dicunt affirmationem & negationem simul esse ueram.
Co. xiiii Prædicatio accidentalis nisi duos modos complectitur.
Significare substantiā est quia non aliud aliquid a significato inest ipsi.
Accidens non accidit accidenti.
Co. xv. Potestate ens & non endelechia .i. in actu indefinitum est uel secd'm tex. co. quod est in potētia & non est in actu est sine termino.
Co. xvi. Et si ipsa negatio firmū aliquid sit & notum notior utiq; erit affir

matio quam opposita negatio:
Non entia nulli pronuntiabunt aut intelligent
Co.xvii. Quãdo affirmatio uera est negatio falsa ẽ,& quãdo negatio ue ra:affirmatio falsa.

Ex lectione octaua & co. xviii.

Si homines nõ sunt scientes sed opinantes multo magis curandum erit eis de ueritate:queadmodũ infirmo existente:quã sano de sanitate.
Opinans in cõparatione ad sciẽtẽ nõ salubriter disponitur ad ueritatẽ
Non similiter mentitus est qui quattuor quinq; opinatus est & qui mille: quia alter minus:quare magis uerum dicit.

Ex lectione nona & co. xx.

Ens dupliciter dicitur .s.actu & potẽtia.
Potestate contingit simul inesse eidem contraria actu uero non.
Dignificamus aliquã substantiã esse cui nec motus existit:nec corruptio: nec generatio omnino.

Ex lectione.x. &

Co.xxi. Verum non pluralitate iudicari oportet nec paucitate.
Si oẽs laborauerint aut oẽs desipuerint:duo autẽ uel tres sani sint aut i tellectũ habeãt hos q̃dẽ uideri laborare& dsipere cõtiget:alios uero nõ
Co.xxii. Heraclitus opiatꝰ ẽ nõ oportere dicere:sed digitũ mouebat solũ

Ex lectione.xi.

Abiiciens habet aliquid eius quod abiicitur:& eius quod fit necesse ẽ ali quid esse & omnino si aliquid corrumpitur existet aliquid ens:& si fit ex quo fit & a quo generantur:necesse est esse & non esse infinitũ.
Non est idem permutare secundũ quãtitatẽ & scd'm qualitatẽ.
Secundum speciem omnia cognoscimus:(uel scd'm textum co.) omnia cognoscuntur per formas & scientia non est tantum per quãtitatẽ.
Co.xxiii. Circa nos sẽsibilis locꝰ i gnãtiõe &corruptiõe pseuerat solũ ẽs.
Quod est quædam natura immobilis credendum est.

Ex lectione.xii.&

Co.xxiiii. Sẽsus nõ ẽ falsus ꝓprii obiecti:sed phãtasia q̃ nõ ẽ idẽ sensui.
Co.xxv. De coloribus credẽdũ est iudicio uisus non gustus: de saporibus uero gustus non uisus.
Vnusq;q; sẽsus i eodẽ tpe circa idem nũq̃ dicit simul ita & nõita habere: sed nec i altero tpe circa passionẽ dubitat sed circa id cui accidit passio
Quod necessariũ nõ cõtingit aliter & aliter se habere.
Sensus non est suimet sed est alterius præter sensũ: q uod prius esse sensu necesse est sicut mouens moto prius est natura.

Ex lectione.xiii.& Co.xxvi.

Demõstratiõis pricipii nõ ẽ demõstratio:neq; rõ q̃rẽda ẽ ubi nõ ẽ rõ.
Non oĩa eidem apparere contingit :neq; ipsi semper eadem:sed multotiẽ

ens cõtraria scd'm idem tempus.
Co.xxvii. Vnum refertur ad unum & determinatum.
Contraria simul inesse eidẽ non contingit.
Impossibile est contradictionem simul esse ueram de eodem.
Contrariorum alterꝝ nõ minus est priuatio q̃ in aliis oppositis.
Diffi. Priuatio est negatio substantiæ ab aliquo determinato genere.
Contradictionis medium nihil esse contingit sed necessarium est dicere aut negare unum de unoquoq;.
Falsum ẽ dicere ens non esse aut non ens esse.
Verum est dicere ens esse & non ens non esse.
Duplex est medium .s.p participatiõem quemadmodum albi & nigri pallidum: aut per negationẽ: ut hoĩs & equi lapis.
Nõ est permutatio nisi in contraria & media.
Co.xxviii. Qui nõ possunt soluere rões cõtẽtiosas annuentes oratiõi: confirmant uerum esse quod syllogizatum est.
Diffinitio est illa quæ significat rem necessario (textus comenti.
Principium ostendẽdi in oĩbus rebus est ex diffinitione.
Diffi. Ratio cui nomen est signum diffinitio est.
Co.xviiii. Necesse est contradictionis alterã partẽ esse uerã.
Primum mouens est imobile: quod semper mouet quod mouetur.

Propositiones ex quinto libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione .i. & comento .i.

PRincipium dicitur primo unde aliquid mouebitur primum: ut longitudinis & uiæ.
Secundo dicitur unde optime fiet unumquodq;: ut doctrinæ nõ a primo rei principio aliquando incohandæ: sed unde facillime quis addiscet.
Tertio quod prio generatur ĩ existẽte: ut nauis sedile: & domus fũdamẽtũ
Quarto unde sit primum non in existente: & unde primũ motus natus ẽ initiari & permutatio: ut puer ex patre & matre: & bellũ ex cõuitio.
Quinto cuius per uoluntatem mouentur quæ mouentur & mutantur q̃ mutãtur ut scd'm ciuitates: principatus & tyrãnides principia dicuntur & artes: & harum architectonicæ maximæ.
Sexto unde cognoscibilis ẽ res primum principium dicitur rei: ut demõstrationum suppositiones.
Totiens & causæ dicũtur quotiẽs: principia. oẽs enim causæ pricipia sũt.
Principioꝝ aliq̃ sũt ĩtrĩseca aliq̃ extrĩseca: q̃ pp & natura principium est: & elementa: & mens & uoluntas: & substantia: & finis

Multorum & cognitiones & motus sunt principium: etiã bonũ & malũ

Ex lectione secũda & cometo.ii.

Causa dicitur primo ex quo fit aliqd ĩ existẽte ut æs statuæ.

Secundomõ dicitur species & exemplar: hæc aũt est ratio ipsius qcquid erat esse: & partes quæ in ratione sunt.

Tertiomõ dicitur unde principiũ motus primũ aũt quietis: ut consiliator cã est: & pater pueri: & omnino efficiens facti.

Quartomõ dicitur ut finis: hoc aũt est qđ est cuius cã: ut sanitas ãbulãdi.

Accidit eiusdẽ esse multas causas non scđm accidẽs: sed nõ eodẽ modo.

Causæ sũt adinuicem causæ: ut laborare cã est sanitatis & hæc laborandi: sed non eodem modo.

Idem quandoq; cõtrariorũ est causa: ut absentia gubernatoris deperditionis: cuius erat præsentia causa salutis. utrũq; uero & præsentia & absentia causæ sunt ut mouentes:

Comẽto. iii. Suppositiones conclusionis causæ sunt ut ex quo: sicut & materia factorum.

Causarum alia est prior: alia posterior: ut sanitatis medicus & artifex.

Causarum alia per se: alia per accidens: ut statuæ alter statuefactor alter polycletus: quia accidit statuefactori polycletum esse: & cõtinentia polycletum sunt causa per accidens: ut homo: & animal.

Causarum per accidens aliæ sunt propinquius aliæ remotius: ut si albus & musicus causa dicuntur statue & non solum polycletus aut homo.

Causarum quædam sunt in potẽtia quædã in actu: ut ipsius ædificari ædificator aut ædificans.

Causarum alia simplex alia composita: ut statuæfactor: & polycletus statuæfactor.

Causæ singulares ĩ actu simul sũt & non sunt & ipsa & quorum sunt causæ: ut hic medens cum hoc cõualescente: quæ aũt sunt scđm potẽtiam nõ semper sũt simul: corrũpũtur enim nõ simul domus & ædificator.

Ex lectione.vi.comento.iiii.

Elementum dicitur ex quo componitur res primo in existente: & indiuisibili specie in aliam speciem existente: & in quod diuiditur res ultimo.

Cui differentia inest & genus sequitur: sed cui genus non omnino differentia. quare uniuersale magis est genus.

Ex lectione.iiii.& comento.v.

Natura dicitur primomõ nascentiũ generatio.

Secundomõ id ex quo generatur primo qđ nascitur in existente.

Tertiomodo dicitur unde motus principium est in quolibet entiũ scđm naturam: & est in ipso in quãtũ ipsum existit.

Nasci dicuntur quæcunq; habent augmentum per alterum in tangendo & connasci aut adnasci: ut embrya.

Differt connascētia a tactu: in tactu enim nihil præter tactum alterum necesse est esse: in simul aūt natis est aliquid unum in ambobus qđ facit ī loco tactus simul nasci: & unū esse scd'm continuū. & quātū: sed nō q̄le

Quartomodo dicitur ex quo primo aut ē aut fit aliquid entium scd'm naturam informe existente: & īmutabili a sua propria potestate: ut statue æs natura dicitur & uasorum ligneorum lignum.

Quintomodo natura dicitur substantia idest forma secundum naturam existentium.

Nihil dicimus habere naturam: nisi habeat speciem idest formā substantialem & formam idest figuram.

Secundū naturā est: qđ ex materia & forma est: ut animalia & eorꝫ partes:

Natura dicitur materia prima: & hoc dupliciter: aut quæ ē ad aliquod genus prima: ut opum æreorꝫ æs: aut totaliter .i. simpliciter ut forsā aq̄.

Species & substantia quæ est finis generationis dicitur natura:

Secundum metaphoram oīno oīs substantia natura dicitur: propter hoc ꝙ natura: quædā substantia est.

Primo natura & proprie dicta est substantia .i. forma quæ est principiū motus habentium in se in q̄tū ipsa: materia uero quia ē huius susceptiua natura dicitur esse

Generatiōes dicūtur natura q̄a sunt motus a forma.

Ex lectione .v. & comento .vi.

Necessarium dicitur primomodo sine quo non contingit uiuere quasi concausali: ut respirare & cibus animali necessariū: & namq; sine his impossibile est esse.

Secūdomodo dicitur necessarium sine quo bonū nec cōtingit eē aut fieri: aut aliqđ malū expellere aut p̄uari: ut bibere medicinā: ut nō laboret

Tertiomodo dicitur uim faciens & uis ipsa.

Diffi. Violentum est præter impetum .i. inclinationem & uoluntatē impediens & prohibens.

Necessitas uiolentiæ non aliquod est increpabile recte: contraria enim est motui scd'm uoluntatē & cogitationem.

Quartomodo dicitur necessarium quod nō cōtingit aliter se habere: & secundum hoc alia oīa dicuntur aliqualiter necessaria.

Demonstratio necessariorꝫ est: quia nō cōtingit aliter se habere: si demōstratum est simpliciter.

Necessariorum alia sunt quorum altera est causa essendi necessaria: ut. s. cōclusiōes: alia uero quorum nulla est causa: sed propter hæc alia sunt ex necessitate ut scilicet principia.

Si qua sunt sempiterna & immobilia nihil illis est uiolentum nec etiam præter naturam

Ex lectione .vi. & comento .vii.

Vnum dicitur aliud simpliciter aliud scd'm accidens : scd'm accidens quidem ut coriscus & musicus.

Co.viii. Secundū se unum primo aliqua dicuntur eo qđ cōtinua sūt.

Magis sunt unū cōtinua natura:quā arte continua.

Diffinitio. Continuum dicitur cuius est unus motus secundum se: & non est possibile aliter.

Motus dicitur unus qui indiuisibilis est secundum tempus.

Secundum se continua sunt quæcunq; nō tactu sunt unum.

Reflexā lineam & angulum habentem:unam & non unam dicimus:qa cōtingit nō simul eē motū eius & simul:rectæ uero motus sēp simul.

Comēto.viiii. Secundo modo dicitur unum secundum se:eo quod subiectum sit specie indifferens :indifferens uero est quorum indiuisibilis species secundum sensum

Secundomodo dicuntur unum quorum subiectum non diuiditur secundum formam :& illa non diuiduntur secundum formam quorum formæ non diuiduntur secundum situm:& subiectum aut primū aut ultimum:ut aqua dicitur una & uinum unum cum non diuidantur secundum formam ex textu comenti.

Comento.x. Tertiomodo quorum genus unum est differens oppositis differentiis ut equus & homo .& prope istum modum dicuntur unum quorum materia una.

Isosceles & isopleuros sunt una & eadēm figura: sed nō idē triāgulus:

Comento.xi. Quartomodo quorumcunq; ratio quam qꝛ quid erat esse dicit indiuisibilis est a ratiōe alterius significante qđ qđ erat esse eius:

Secundum se omnis diffinitio diuisibilis est:

Quintomodo quorum omnino intellectus est indiuisibilis intelligens quod quid erat esse:& non possunt separari neq; tempore : neq; loco neq; ratione :& maxime hæc unum sunt.

Vniuersaliter quæcunq; non habent diuisionem inquantum non habēt :sic unum dicuntur.

Linea circuli maxime una lineaꝝ quia tota & perfecta est.

Co.xii. Vni esse principium alicui numero :est esse.

Prima mensura principium est:nam quo primo cognoscimus hæc est prima mēsura cuiuscunq; generis.

Principium cognitionis in una quaq; reꝝ est unū :& non unum in omnibus generibus est idem :ex textu comenti.

Diffi. Indiuisibile scd'm quātitatem & sine positione dicitur unitas: qđ aūt est indiuisibile & positionem habēs dicitur punctum.

Diffi. Quod est diuisibile scd'm unū dicitur linea:qđ' uero scd'm duo superficies:omnino uero tripliciter diuisibile scd'm quātitatem corpus:

Alia scd'm numerū sunt unum:alia scd'm speciem: alia scd'm genus : alia

secundum analogiam:
Numero sunt unũ quorũ materia est una:specie uero quorũ quo ratio est una: genere quorum eadem figura prædicationis: scd'm proportionem uero quæcũq; se habent ut aliud ad aliud:& semper posteriora priora sequũtur:ut quæ numero sunt unũ & spẽ sunt unũ:sed non econtra.

Ex lectione.vii.Cométo.xiii.

Ens dicitur dupliciter hoc quidem secũdũ accidens illud uero secũdũ se.
Scd'm accidens tripliciter dicitur ens ut iustũ eẽ musicum dicimus idest quando accidens ꝑdicatur de accidente &hominẽ musicũ idest q̃ndo accidẽs de subiecto & musicum hoẽm .i. q̃ndo subiectũ de accidẽte.
Cométo.xiiii. Secundum se entia primo dicuntur quæcunq; significãt figuras prædicationis.
Quot modis aliquid prædicatur tot modis aliquid significantur:
Secundomodo ens esse idest essentiam significat quia uerum idest ueritatem:non esse autem quia non uerum : sed falsum .
Tertiomodo esse & ens significat aliquid dicibile potestate: uel actu ut mercurium in lapide dicimus esse potestate.

Ex lectione.viii.& Co.xv.

Substantia dicitur primomodo simplicia corpora:ut terra:& ignis:& uniuersaliter corpora ex his consistentia:quia non de subiecto aliquo dicuntur: sed de his alia.
Secundomõ quodcunq; fuerit causa existendi inexistens talibus quæ nõ dicũtur de subiecto aliquo :ut anima animalis.
Tertiomõ dicitur quod quid erat esse rei .
Aduerte ꝙ in arabica translatione textus correspõdens huic textui uidelicet eadẽ dicũtur scd'm accidẽs usq; ad capitulũ de priori qđ est nona & decima lectio scd'm expositionẽ sancti thomæ:nõ ĩuenitur : neq; ẽt aliquod cõmentũ Auerois quãobrẽ hic nõ notantur cõmẽta

Ex lectione.viiii.

Eadem dicuntur scd'm accidens tripliciter :ut album & musicũ idem : q̃a eidem accidunt : & homo & musicum: quia alterum alteri accidit:musicum autem homo:quia musicum homini accidit.
Omnia hæc prædicata non uniuersaliter dicũtur:non est enim uerum dicere omnis homo idem & musicũ. scd'm se ex
Vniuersalia idest de uniuersalibus prædicata uniuersaliter istunt .i. insunt uniuersalibus accidentia uero non scd'm se de uniuersalibus sed ratione singularium simpliciter dicuntur.
Socrates non est in multis :propter ꝙ non omnis socrates dicitur :quemadmodum omnis homo.
Secundum se dicuntur eodem sicut & unum : & enim quorum materia una aut specie aut numero eadem dicuntur:& quorum substãtia una.

Identitas unitas quædam est aut plurium secundum esse :aut quando intellectus utitur uno ut pluribus :ueluti quando dixerit ipsum ipsi idem: nam ut duobus utitur eodem.

Ex lectione. x.

Diuersa dicuntur quorum species sunt plures :aut materia aut ratio substantiæ :& oio eidem opposite dicitur diuersum.

Differentia dicuntur primomodo quæcũq; diuersa sunt:&in aliquo uno conueniẽtia nõ solũ numero :sed &ẽt specie aut genere:aut ꝓportiõe.

Scd'omodo differentia dicuntur .i.cõmuniter quoꝶ ẽ diuersum genus.

Contraria & quæcunque habent in substantia diuersitatem:dicuntur differentia idest propriissime.

Similia dicũtur q̃ idem passa & plura idem passa aut diuersa :& quorum qualitas una.

Secundum quæ alterari contingit contrariorum :horum quod plura habet:aut magis propria ipsius huic illud est magis simile ut aer igni similius est quam aquæ.

Opposita dicũtur cõtradictio .cõtraria ad aliquid priuatio & habitus.

Ex quibus & ad quæ ultima .i.termini ut generationes & corruptiões & quæcunq; non contingunt simul adesse amborum susceptibili:hæc opponi dicuntur :aut ipsa aut ex quibus sunt:

Contraria dicuntur primomodo quæcunq; non possunt simul adesse eidem differentium scd'm genus ut grauitas & motus circularis.

Scdõmõ q̃ plurimũ differũt eoꝶ q̃ sũt in eodẽ genere ut .s. albũ & nigꝶ

Tertiomodo quæ plurimum differunt in eodẽ susceptibili ut sanum & egrum aut simpliciter aut scd'm genus:aut scd'm speciem:

Quartomõ q̃ plurimũ differũt eoꝶ quæ sũt sub eadẽ potestate ut.i.congruũ & incõgruũ sub grãmatica & illa quoꝶ differẽtia maxima.

Alia dicuntur contraria .s.secũdario modo hæc quidẽ in talia contraria habere habitudinẽ alia uero in talium susceptiua esse: alia quia sunt actiua & passiua in potẽtia talium :aut q̃a sunt agentia & patientia actu aut quia sunt contrariorum adiectiones aut acceptiones: aut habitus aut priuationes talium contrariorum.

Quoniam ens & unum multipliciter dicitur sequi est necesse & alia multipliciter dici quæcunq; scd'm hæc dicuntur: quare & idẽ & diuersum: & contrarium multipliciter dicuntur :ut sic diuersum sicut ens & unũ. secũdum decem prædicamenta diuidatur.

Diuersa specie dicuntur primomodo quæcunq; eiusdem generis existentia:non sub inuicem sunt :ut scientia & albedo.

Secundomodo quæcunq; in eodem genere existentia differentiam habent .i.per differentiam diuidunt :ut bipes & quadrupes.

Tertiomõ q̃cunq; in sba cõtrarietatẽ habẽt ut albũ & nigrũ:hõ & equus.

Cõtraria diuersa sũt spẽ adiuicẽ:aut oĩa aut principaliter dicta:
Quartomodo quorũcũq; in finali generis specie rõnes diuersæ sũt:ut hõ & equus indiuidua genere sunt & rationes eoꝝ diuersæ.
Quintomodo q̃cunq; in eadẽ substantia ẽtia.i.accidẽtia differẽtiã habẽt

Ex lectione.xi.& co.xvi.

Prius dicitur quod est propinquius principio determinato.
Priora dicũtur scd'm locũ ĩ existẽdo ꝓpiquius aut natura alicui loco d̃terminato:ut medio aut ultĩo:aut sicut euẽit:qd' uero rẽotius ẽ posterius ẽ
Alia scd'm tp̃s :aut quia remotiora a nõ:ut in factis :aut in eo quod propinquius nunc:ut in futuris .
Alia scd'm motũ.ꝓpiquius.n. prĩo:mouẽti ẽ prius:ut puer uiro.
Mouens & generans principiũ est quoddã simpliciter
Alia scd'm potestatẽ:excedẽs.n.potestate prius est:tale uero ẽ cuius scd'm præuoluntatẽ sequi necesse est alteꝝ:& ẽ ꝑuoluntas principium.
Alia scd'm ordinẽ: hæc aũt sunt quæcũq; ad aliquid unum determinatũ distant scd'm rõem ut perastata.i.qui astat iuxta regem & tricostata.i: qui est tertius ab eo.
Alio mõ dicitur prius quod cognitione est prius: quod & simpliciter prius est:hoꝝ autẽ aliter & quæ scd'm rationem & quæ scd'm sensum :nã scd'm rõnem uniuersalia sunt priora:secundũ aũt sensum singularia.
Aliomodo dicitur prius scd'm cognitionem:ut accidẽs toto prius ut musicum musico hoĩe :non enim erit rõ tota sine parte:
Aliomodo dicũtur priora cognitiõe prioꝝ passiones:ut rectitudo lenitate:hoc enim lineæ scd'm se passiõ est illud uero.s.lenitas superficiei.
Alia scd'm naturã & substãtiã:ut q̃ cõtingũt eẽ sine aliis &illa nõ sine illis
Substantia prius est accidente natura.
Alia dicũtur priora scd'm potẽtiã:alia scd'm actũ:ut potestate quidẽ dimĩdietas toto :& q̃libet ꝑs toto & materia & forma:scd'm actũ uero posterius sunt: nã dissoluto toto scd'm actũ erunt.
Modo quodã oĩa prius & posterius dcã:scd'm hæc duo ultima dicuntur.

Ex lectione .xii.& co. xvii.

Potẽtia dicitur primomodo principiũ motus & mutatiõis ĩ altero ĩ q̃tũ alteꝝ.i.potẽtia actiua ut ædificatiua potẽtia est q̃ nõ existit ĩ ædificato sed ars medicinalis existit ĩ medico sanato: sed nõ inquãtũ sanatũ.
Secũdomõ potẽtia dicitur prĩcipiũ motus & mutatiõis ab altero in quãtum alterum.i.potentia passiua.
Tertiomõ dicitur potentia ut bene hoc efficiatur : aut scd'm uolũtatẽ:quã doq;.n.solũ ambulãtes aut loquentes nõ bene aũt: aut ut uolunt non posse loqui dicimus :uel ambulare similiter & in pati dicimus.
Quartomodo quicunq; habitus scd'm quos impassibilia oĩo : aut ĩmutabilia .aut nõ facile ĩ peius mobilia :potentiae dicũtur.

Frangũtur aliqua & cõterentur & curuantur:& oĩo corrumpuntur :non p posse.sed per non posse :& deficere in aliquo.

Impotẽtia est priuatio potentiæ:& talis principii sublatio q̃dã :q̃le dicta ẽ potẽtia: aut uniuersaliter:aut apto nato habere :aut q̃ndo aptũ natũ est habere ñ.n. dicũt similiter ĩpossibile gnãre puer̃ aut uir̃ aut eunuchũ

Impossibile dicitur cuius cõtrariũ ex necessitate uer̃:ut diametrũ cõmen surabilẽ esse costæ q̃drati ẽ ĩpossibile:q̃a falsũ q̃d tale ; cuius contrariũ nõ suolũ uerũ :sed ex necessitate uerum.

Cõtrariũ huic possibile ẽ q̃ndo nõ necesse fuerit cõtrariũ falsũ eẽ:ut sede re hoĩem possibile:nõ.n.ex necessitate nõ sedere hoĩem est falsũ.

Quæ scd'm potẽtiã dicuntur oĩa dicũtur per respectum ad unã potẽtiã po tẽtiã .s.actiuam hæc aũt est principiũ mutatiõis ĩ alio inq̃ntũ aliud.

Ex lectione.xiii.&co.xviii.

Quantũ dicitur q̃d est diuisibile ĩ ea q̃ insunt: quor̃ :utrũq; aut singulum unũ aliquid aut hoc aliquid natũ est esse.

Quãtũ si fuerit nũerabile d̃r multitudo si mẽsurabile dicitur magnitudo

Multitudo dicitur q̃ ẽ diuisibilis põtãte ĩ nõ cõtinua magnitudo uero q̃ est in continua.

Magnitudo q̃ ad unũ diuisibilis est lõgitudo q̃ ad duo latitudo q̃ ad tria profunditas.

Alia dicũtur scd̃m se quãta alia scd̃m accidẽs ut linea quantũ aliquid est secundum se:musicum uero per accidens

Eor̃ q̃ scd̃m se sũt q̃ta alia sũt scd̃m sbãm ut liea:nã ĩ rõe eius q̃ q̃d ẽ dicẽ te q̃tũ q̃d existit:alia uero sũt passiões &habitꝰ talis sbæ:ut multũ &pau cũ:p̃ductũ & breue:latũ & strictũ :p̃sũdũ & humile : grauæ & læue.

Magnũ & paruũ :maius & minus:scd̃m se & adiuicẽ dcã sũt quãti passio nes secundum se trãsferuntur autem & ad alia hæc nomina.

Motus & tp̃us & huius quãta quædã dicuntur & cõtinua:eo q̃ illa diuisi bilia sunt quorum sunt passiones.

Per magnitudinẽ motus est quantus :tẽpus uero per motum ;

Ex lectione.xiiii.& co.xviiii.

Quale dicitur unomodo differentia substãtiæ:ut quale animal est homo respondetur bipes:equuus uero quadrupes.

Scd̃omõ dicũtur q̃lia ut mathematica & ĩmobilia sicut numeri quales di cuntur :ut compositi.

Tertiomõ dicũtur q̃lia q̃cũq; passiões ear̃ q̃ mouẽtur sbar̃:ut calor & al bedo & grauitas:& q̃cunq; talium scd'm q̃ mutari dicutur corpora.

Quartomõ dicitur q̃le scd̃m uirtutẽ &uitium & oĩo bonum &malum.

Virtus &uitium passionum ps q̃dã sunt.differẽtias.n.ostẽdunt motus & actus scd̃m quos faciunt aut patiuntur aut bene aut prauæ.

Ex lectione.xv.& co.xx.

Ad aliquid alia dicuntur scd'm quantitatē: ut duplū ad dimidium :multiplicatum ad multiplicati partem:& excedens ad excessum.

Alia scd'm actiones & passiones :ut calefactiuū ad calefactibile :& omne actiuum ad passiuum.

Alia scd'm mensurationem :ut mensurabile ad mensuram: scibile ad scientiam:& sensibile ad sensum.

Omnis numerus commensurabilis est alteri numero.

Cōtinēs ad cōtētū est qđ est tantum &amplius hoc aūt indeterminatū ē.

Equale & simile & idem relatiue scd'm unitatem dicuntur.

Eadem sunt quorum una est substantia:similia uero quorum qualitas est una:æqualia uero quorum quantitas est una:

Vnum numeri principium est & metrum.

Relatiua actiua & passiua dicuntur dupliciter: unomodo scd'm potentiā actiuam & passiuam :ut calefactiuum ad calefactibile quia potest aliomodo scd'm actiōes potentiaꝝ ut calefaciēs ad id qđ calefit tāq̄ agēs.

Eoꝝ q̄ sunt ad aliquid scd'm numerū sunt actiōes nisi scd'm similitudinē

Eorum quæ sunt ad aliquid scd'm potentiam scd'm tempora dicuntur ad aliquid:ut quod fecit ad factū:& factuꝝ ad faciendū:

Quædā dicuntur relatiua secundum priuationem potentie: ut impossibile quæcunq; sic dicuntur ut inuisibile.

Relatiua scd'm numerum & potentiam dicta omnia :ad aliquid sunt eo quod ipsa ad aliud dicuntur: sed nō ex eo solū q aliud ad ipsa : mensurabile uero & scibile & intellectuale:eo solū q aliud ad ipsum dicitur.

Non est intellectus relatiue dictū ad hæc cuius est itellectus:bis enim idē dictum utique erit.

Illa dicuntur ad aliquid scd'm aliud primomō si ipsorum genera sunt talia:ut medicina est eoꝝ q̄ sunt ad aliquid:quia ipsius genus scientia est eorum quæ sunt ad aliquid.

Secundomodo si concreta dicuntur ad aliquid: ut æqualitas quia æquale :& similitudo quia simile.

Tertiomodo si accidens eius.ut hō dicitur ad aliquid quia ei accidit duplum esse quod est ad aliquid.

Ex lectione.xvi.&comento.xxi.

Perfectū dicitur primomodo cuius non est extra acccipere ullā particulā eius:ut tempus perfectum uniuscuiusq; dicitur extra quod non est accipere tempus aliquod quod sit huius temporis pars.

Secūdomō dicitur pfectū scd'm uirtutē :qđ bene se habet : nō habens excedētiā scd'm suū genus:ut pfectus medicus &perfectus fistulator:quādo scd'm spēm proprie uirtutis in nullo deficiunt.

Trāsferētes pfectū ad mala dicimus latronē pfectū :quoniā & bonū dicimus ipsum.

Virtus ẽ pfectio q̃dã :unũquodq̃. n.tũc pfectũ ẽ&ſpa oĩs tũc pfecta q̃do ſcd͂m ſpẽm,pprie uirtutis nulla d'fecerit pſone eius quæ debita ẽ ſcd͂m naturã magnitudinis.

Tertiomodo ĩ quibus eſt finis ſtudioſus hæc dicuntur pfecta: ſecundum habere enim finem perfecta dicuntur.

Quoniã finis ultimoꝵ aliquid eſt ad praua trãſferẽtes dicimus pfecte corruptũ eſſe quando nihil deeſt corruptionis:qua propter & mors ſcd͂m metaforã dicitur finis quia ambo ultima.

Secundum ſe dicta perfecta dupliciter dicuntur: alia quidem quia ſcd͂m bũ ĩ nullo deficiunt nec hyperbolẽ.i.exceſſũ habẽt:nec extra ẽ aliq̃d accipe alia uero ſcd͂m q̃d nõ habẽt hypbolẽ ĩ unoquoq̃ gnẽ ne a q̃d ẽ ex

Ex lectione.xvii.& co.xxii.

Terminus dicitur quod eſt cuiuſlibet ultimum & cuius extra nihil eſt accipere primi terminati:&cuius infra oĩa ſunt primi.

Terminus dicitur primo quodcunq̃ fuerit in ſpecie magnitudinis aut habentis magnitudines & finis cuiuſq̃.

Secundomodo dicitur illud ad quod eſt motus & actus :& non aquo & q̃ndoq̃ ambo & a quo & in quod dicuntur termini.

Tertiomodo dicitur illud cuius cauſa fit aliquid.

Quartomodo dicitur ſubſtantia cuiuſlibet &q̃ quid erat eſſe cuiq̃:cognitionis enim hic terminus: ſi autem cognitionis & rei.

Quot modis principium dicitur & terminus :& adhuc ãplius : principiũ enim terminus quidã eſt ſed terminus nõ oĩs principium.

Co.xxiii Scd͂m quod dicitur multipliciter unomõ ſpẽs &ſubſtãtia cuiuſlibet rei:ut ſcd͂m quod aliquid per ſe bonum dicitur.

Scd͂omõ dicitur ĩ quo prĩo aptum natũ ẽ fieri aliquid ut calor ĩ ſupficie:

Tertiomõ oĩo ipſum ſcd͂m quod quotiens & cauſa exiſtet :nam ſecundũ quid euenit aut cuius cauſa dicitur.

Quartomõ dicitur d' eo quod ſecundum poſitionẽ ut ſecundum quod ſtetit aut uadit:hæc namq̃ oĩa poſitionem ſignificãt & locum.

Secundum ſe multipliciter dicitur unomodo quod quid erat eſſe unicuiq̃ :ut calias eſt per ſe quod quid erat eſſe caliam.

Aliomõ q̃cunq̃ ĩ eo q̃d q̃d eſt exiſtũt:ut aĩal calias ſcd͂m ſe:nã ĩ rõe caliæ ĩeſt aĩal:aĩal.n. quoddã calias eſt.

Scd͂omõ ſi ĩ ipo oſtẽſum eſt eſſe prĩo:aut ĩ aliquo ipſius ut ſupficies alba ſcd͂m ſe:&uiuẽs ſcd͂m ſe hõ :aĩa.n.ps q̃dã ẽ ipm hoĩs ĩ pmũ ẽ q̃ uiuere

Tertiomodo cuius non eſt aliqua alia cauſa :hoĩs.n.ſcd͂m ſe multæ ſunt cauſæ:ut aĩal bipes : at tamen ſcd͂m ſe homo eſt homo.

Quartomodo quæcũq̃ ſoli inſunt in quãtũ ſolũ quia ſepatũ ſcd͂m ſe.

Ex lectione.xviii.&.xxiiii.

Diſpoſitio dicitur habentis partes ordo aut ſcd͂m locum ,ſicut.ſ.eſt ſitu

aut scd'm potētiā & sic ē pria spēs q̄litatis aut scd'm spēm.i.figurā & sic est differētia ī gnē q̄titatis positionē .n.oportet q̄dā eē :sicut & ipsum nomen ostendit :dispositio .

Co.xxv Habitus dicitur unomō tāq̄ actio q̄dā habentis & habiti:ut actus quidam:aut motus:

Quando hoc facit illud uero fit est factio ītermedia : sicut & habentis ueste & habite uestis intermedius est habitus.

In infinitū uadet:si habiti fuerit habere habitum .

Secundomō habitus dr̄ dispositō scd'm q̄ bn̄ uel male dispōitur dispōsitū

Habitus etiam dicitur si est pars dispositiōis talis f.totius :qua propter & partium animæ uirtus habitus quidam est.

Co.xxvi Passio dicitur primomō qualitas secundum q̄ alterari contingit ut album & nigꝝ grauitas & leuitas:& quæcūq; talia:

Secundomodo harum qualitatum actiones & alterationes etiam.

Tertiomodo harum alteratiōum magis nociuæ alteratiōes : & motus :& maxime tristes & nociui passiones dicuntur

Quartomodo magnitudines calamitatū & tristium passiones dicuntur:

Ex lectione .xviiii.& co.xxvii.

Priuatio dicitur unomodo si nō habet aliquid natoꝝ haberi.etiā si nō ipsum natū sit habere: ut oculis priuari dicitur planta.

Scd'omō si aptū habere aut scd'm ipm aut scd'm genus nō h3:ut aliter hō cæcus ꝑuari uisu dicitur:& talpa hoc qdē scd'm gen9 illd' uero scdm se

Tertiomō si aptum natū qn̄ aptū natū habere:& ī quocūq; fuerit:& scd'm qd & ad quod & sicut :si non habet priuari dicimus:

Quartomodo cuiuscunq; per uim ablatio priuatio dicitur

Quotiēs ab eo qd' ē a ꝑuatiua particula negatiōes dicūtur totiēs & ꝑuatōnes :nā īæq̄le dicitur nō habēs æq̄litatē aptum natum habere .

Priuari ēt dicitur qd turpiter habet:ut iuisibile eo q turpiter habet colorē & ēt in eo q paꝝ habet ut nō ignitū:hoc āt ē & prauæ aliquomō hr̄e:

Et q nō facile aut nō bene habet priuari dicitur ut īsecabile dicitur nō solum quia non secatur:sed quia non facile:aut non bene.

Et ēt oīo nō habere:cæcus.n.nō dr̄ monoculus sed q ī ābobus nō h3 uisū

Inter bonum & malum iustum & iniustum est medium.

Co.xxviii Habere dicitur unomō ducere scd'm suā naturā: aut scdm suū īpetū pp qd' & febris dicitur habere hoīem :& tyrāni ciuitates .

Scdomō ī quo aliqd extiterit ut ī ꝑprio susceptibili:ut æs spēm statuæ:& īfirmitatem corpus:

Tertiomō ut cōtinēs cōtētū :ut lagena hūidū & sicut ēt totū habet partes

Quartomō prohibens scd'm suū īpetū aliquid moueri aut operari habere dicitur ipsum :ut columpnæ pōderosa supra posita:

Ex lectione.xx.& co.xxviiii.

Ex aliquo dr̄ eē unomō exq̄ ē sicut ex mā & hoc dupliciter aut scd' ꝑmū

gñs ut oĩa liq factibilia ex aq: aut scdm ultiã spẽm: ueluti ex ære statua
Secundomõ ut ex prĩo mouente prĩcipio: ut conuitium est ex quo pugna
hoc enim est principium pugnæ.
Tertõmõ dr̃ ex aliq̃ ɔposito ex mã & forma: ut ex toto ptes & ex iliade ṽsus
Forma est finis: perfectum uero habens finem.
Quartomõ dr̃ ut ex parte spẽi spẽs: ut hõ ex bipede & syllaba ex elemẽto
Aliter est cõposita syllaba ex elemẽto: & statua ex ære hæc .n.ẽ substantia
cõposita ex sensibili mã: syllaba ãt est spẽs cõposita ex speciei mã.
Alia q̃ dicũtur fieri ex aliq̃ si fiãt scdm ptẽ aliq̃ illi ut ex patre & mr̃e puer
Alia dñr fieri ex aliquo post qđ fit: ut ex die nox: qa hoc post hoc & hæc di
cũtur qa trãsmutationẽ exiuicẽ hñt: alia uero dicũtur ex eo q scdm tps
cõseqnter solũ fiãt: ut ex æqnoctio nauigatio qa post æqnoctiũ fiebat.
Pars dicitur unomodo in qua diuiditur quantum quantacunq; sit illa.
Co.xxx. Semper ablatum a quanto in quantum quantum pars illius di
citur: ut trium duo pars dicuntur aliqualiter.
Aliomõ dr̃ ps q̃ talia mẽsurat solũ pp q duo ñ sũt triũ ps: sʒ ipsi q̃ttor.
Tertiomodo in quæ diuiditur spẽs sine q̃ntitate: hæc partes illius dicun
tur quare species generis dicuntur esse partes.
Quartomõ dicuntur partes in q̃ diuiditur aut ex quibus componitur ali
quod totum: ut spære ereæ æs pars est.
Quitomõ dicũtur ptes q̃ sũt ĩ rõe unũq; ostẽdẽte pp q genꝰ spẽi ps dr̃
Co.xxxi. Totũ dicitur cuius nulla pars abẽ ex quibus costituitur totũ na
tura: & est continens cõtenta ut unum aliquid sint illa.
Totũ dicitur dupliciter aut qa ununquodq; cõtentoꝝ est illud totũ ut to
tũ uniuersale aut quia ex partibus fit illud totũ: ut totũ itegrale.
Cõtinuũ & finitũ i.pfectũ & totũ est qñ unũ aliqd ex pluribus ptibus ẽ q̃ ĩ
sunt maxime quid potẽtia. si aũt nõ saltẽ ĩ actu: ut.s.ẽ totũ aggregatũ.
Cõtinuoꝝ magis sunt tota q̃ sunt natura q̃ quæ sunt arte talia.
In q̃to habente principium mediũ & finẽ: quoꝝ nõ facit põ differentiam
oẽ dicitur quoꝝ uero facit totũ dicitur: quoꝝ uero nã eadẽ manet trãs
positiõe ptiũ facta forma uero nõ: et totũ & oẽ dicũtur ut cæra & uestis
Co.xxxii. Colobon dicitur totũ cõtinuũ trũcatũ ĩ partes iæq̃les cuius sba
remanet & cuius partes dissimiles sunt: & cuius positio facit differentiã
ut calix colobon dicitur si auris uel extremitas aliqua fuit truncata.

Ex lectione.xxi.& co.xxxiii.

Genus dicitur primomõ si sit generatio cõtinua spẽm eãdem habentiũ:
ut si dicatur genus hoium donec est generatio cõtinua: ipsorum.
Secundomõ aquo sunt primo mouẽte ad esse: sic.n. dicuntur hellenes i.
græci ab hællena pyrrhæ & deuchalionis filio primo generante.
Magis gnã a gnãnte q̃ a mã dicũtur: dñr tamen & a fœmina: ut a pyrrha.
Tertiomõ ut superficies figuraꝝ gñs superficialium: & solidum solidoꝝ
& hoc est quia subiicitur differentiis.

Quartomodo q in rationibus primum inest quod dicitur in eo quod quid est cuius differentiæ dicuntur qualitates.
Diuersa gnē prio dicuntur quorum diuersum est pmum subiectū: & nō q̄ soluitur alterum i alterum: nec ābo i idē unde spēs & materia diuerse gnē sūt
Secundomō q̄cunq; secundū diuersam figuram cathegorie entis dicūtur
Co.xxxiiii. Falsum dicitur primomodo res falsa: & hoc est per nō cōponi aut per ipossibile esse cōpōi: sicut diametrum eē simetrum: aut te sedere stāte
Secundomodo dicuntur falsa quæ sunt quidem entia: & apta uideri aut qualia non sunt: aut quæ non sunt: ut umbre apparētes & somnia.
Diffinitio dicitur falsa dupliciter: aut quæ est nō entium: aut q̄ est alterius uera q̄ eius cuius est: ut que circuli falsa est trigoni.
Cuiuslibet diffinitio est una quæ est eius quod quid erat esse:
Hō dicitur falsus q pmptus & electiuus est falsarum rōnum: nō propter aliquid aliud: sed propter id ipsum & qui aliis est falsarum factor rōnum.
Voluntarie claudicans deterior in more nō uoluntarie claudicante
Co: xxxv. Accidens dicitur primo quod iest alicui: & uerum ē dicere: sed nō ex necessitate neq; ut i pluribus ut aliquis fodiens fossam thesaurum iuenit & hoc est accidens fodienti fossam.
Accidens primomodo non est aliqua causa determiata sed cōtingens:
Secundomō dicitur quod iest alicui scd'm se: nō tamē i sba eius est: ut triangulo iē duos águlos habere & hæc accidentia cōtingit sēpiterna eē.

Propositiones ex.vi.libro metaphysicæ Aristotelis:

Ex lectione prima & comento primo.

IN scia metaphysicali principia & causæ q̄runtur entiū iq̄tū entia.
Omnis scientia intellectualis participans aliquid: itellectualis circa causas & principia est aut certiora aut simpliciora.
Nulla scia a metaphysica tractat de ente iq̄tum est ens: nec de ipso quod quid est aliq̄ rōem scā: sed aliæ sensu sunt facientes ipsum manifestum aliæ per suppositionem accipientes quod quid ē.
Nō est demōstratio sbæ nec eius qd' qd est: sed qdā alius mod ostēsiōis:
Si ē aut nō ē genus circa q uersantur aliæ sciæ a metaphysica nihil dicūt.
Eiusdem rōnis est manifestare quod quid est: & si est.
Physica scientia est circa talē substantiam in qua est principium motus & status: & neq; est actiua neq; factiua sed theorica.
Factiuarum sciarum i faciente pricipium est quod est aut itellectus: aut ars: aut potentia quædam.
Actiuarum pncipiū ē in agente pærefis .i. electio. Idē ē agibile & eligibile
Phisica est circa tales ens quod est possibile moueri & circa substātiam q̄ secundum rationem ut in pluribus nō est separabilis a materia dicit ut

in pluribus propter intellectum de quo physica aliquo mõ considerat.

Omnis scientia aut est actiua:aut factiua aut theorica.

Co.ii. Diffinitorũ hæc diffiniuntur ut simum i.cum mã sẽsibili.illa ṽo ut cõcauum i.materia itelligibili differunt autem hæc quia simum diffinitum est cũ materia s.sensibili concauũ uero sine materia s. sensibili.

Phisica diffiniuntur sicut simum:nullius.n.ipsorũ sine motu est rõ &semper habent materiam.

De aia quædam speculari est physici quæ non est sine materia.

Si est imobile aliqd & separabile &sempiternũ ẽ theoricæ id nosse nõ tamẽ physicæ nec mathematicæ sed ꝑoris ãbarũ uidelicet metaphysicæ.

Physica circa iseparabilia est a materia:sed nõ immobilia: mathematicæ autem quædam circa imobilia quidem sunt sed iseparabilia secundũ esse: prima uero scientia circa separabilia & imobilia est.

Tres sunt phyæ theoricæ i.speculatiuæ.s.physica mathematica & theologia i. metaphysica.

Si alicubi aliquid diuinum existit:in natura entis imobilis &a materia separati existit.

Honorabilissimam scientiam:oportet circa honorabilissimũ genus esse.

Theoricæ aliis sciis praticis ďsiderabiliores sũt metaphysica aũt theoricis

Co.iii Phylosophya prima est uniuersalis:quia prima & huius erit speculari quod quid est:& quæ insunt enti inquantum ens.

Ex lectione secunda & co. quarto.

Ens uniuersaliter dictum dicitur multipliciter.ꝑmomõ dicitur quod est secundum accidens.secundomodo quod est ut uerum &non est ut falsum.tertiomodo cuius sũt figure cathegoriæ.quartomodo quod ẽ potestate & actu diuisum.

Nulla est circa ens per accidens speculatio.illa nãq; scia est studiosa de eo

Entia per accidens infinita sunt.

Ens secundum accidens aliquid noie solũ est:& propinquum non enti.

Entiũ generatio est et corruptio: eorũ uero quæ sunt secundum accidẽs esse non est unde accidens propinquum est non enti.

Co.v. Quæ ex necessitate nõ sunt nec semper:sed scďm magis hæc sunt principium & causa eius quod est secundum accidens.

Quod non est semper nec scďm magis est hoc dicimus scďm accidens.

Eorũ q̃ sunt p se quãdoq; sunt potẽtiæ actiuæ: eorũ uero q̃ scďm accidens nulla ars:nec potẽtia est determiata:nã eorũ causa cã est scďm accidẽs

Co.vi. Scia ois:aut est eius quod est semp:aut eius quod est scďm magis quare palã ꝙ non est accidentis:

Oportet diffiniri aut per semper aut per magis.

Ex lectione tertia & comento septimo.

Pricipia & cẽ gnãbilia & corruptibilia sũt sine gnãri & corrũpi idest sine gnãtione & corruptiõe effectuũ.si.n.nõ hoc est ex necessitate oĩa erunt:

Eius quod fit & corrumpitur :non secundum accidens i .per se : causam aliquam necesse est esse.
Sēp tpe ablato a finito tpe:ueniet usq; ad ipsum nunc.
Cā entiū p accidēs usq; ad aliqd' uadit pricipiū:hoc āt nō adhuc ad aliud

Ex lectione quarta & co .octauo

Ens significat q̄si ue℞ & ens q̄si falsū &hoc scd'm cōpositiōē &diuisiōē
Ve℞ affirmationē in cōposito habet i. termis cōiunctis ut hō &aial negationē uero i disiuncto ut. s.hō & asinus .falsum uero oppositum.
Intellectus intelligit duo simul ut non simul dicitur in eo quod consequnter se habet:sed in unum aliquid fieri.
Ve℞ &falsū nō sūt in rebus :ut ue℞ sicut quoddā bonū &falsū malū:sed i mēte.circa uero simplicia:&qd' quid est non sunt nec ēt i mente
Cōplexio & diuisio est i mente:& nō in rebus:&tale ens qd' est ue℞ est alte℞ ens a ,ppe entibus q̄ sūt quid est i.substantia aut quale:aut quantū aut quid aut aliud quæ copulat & diuidit mens.
Ens ut accidens:&ut ue℞ est:prermittendū ē i. a metaphysico quoniā huius cā est idefinita.illius uero s.ueri mentis aliqua passio est causa.
Ens per accidens,& ue℞ sunt circa reliquum genus entis s.per se & non ostendunt aliquam naturam entis :extra ens per se existentem:

Propositiones ex septimo libro metaphysicæ aristotelis.

Ex lectione prima & co .secundo.

PRimum ens est quod quid est quod significat substantiam.
Alia a sba dicūtur entia eo qd' sunt taliter entis i.sbæ :ut hæc qdē q̄litates entis illa uero quātitates:alia passiones uel aliquid tale.
Co.iii Nihil ipso℞ accidentium est nec scd'm se aptum natum nec separari possibile a substantia:
Co.iiii Substantia est principium oīum entium:nōtitia:rōe &tempore.
Necesse est in uniuscuiusq; accidentis ratione:substantiæ rōem esse.
Scire tunc singula putamus quando quid est cognoscimus magis quam quando quale aut quantum aut ubi.
Co.vi Nobis maxīe: & primum &solū de sba speculādū est.quid est.
Videtur maxime substantia in existere manifestissime corporibus.

Ex lectione secunda & comento septimo.

Di Subiectum i.prima substantia est de quo alia dicuntur & illud ipsum non adhuc de alio:& maximæ uidetur esse substantia subiectū primū
Subiectū primum uno modo materia dicitur:& aliomō forma tertio uero quod ex his est.
Si forma materia est prior & magis ens:& ipso quod ex utrisq; est. i.com

posito prior erit:propter eandem rationem:
Co.viii. Dico materiã :q̃ scd'm se nullatenus neq; quid neq; quãtitas neq; aliud aliquid dicitur quibus ens est determinatum.
Priuationes formarum insunt materiæ secundum accidens.
Esse separabile & hoc aliquid i esse uidetur maxime substantiæ ꝓpter species &quod ex ambobus est:substantia uidebitur esse magis q̃ materia.
Co.viiii. Compositum posterius est materia & forma.
Co.x. Disciplina fit oĩbus per minus nota naturæ : ad nota magis.
Quæ sunt singulis nota &prima multotiens sunt debiliter nota:&parum aut nihil entis habent.

Ex lectione.iii.& co.undecimo:

Nõ est superficiei esse .i.de essentia albam esse:licet .s.per se ṗdicetur neq; compositum ex utrisq;:ut superficiem albã esse .s.est de eẽntia sũpficiei in q̃ rõe ipm .s.ṗdicatũ dicẽte nõ ierit .s.subiectum hoc .s.ṗdicatum est qđ quid erat esse singulis .s.subiectis.&uult dicere quod illa sunt đ rõe alicuius q̃ ṗdicantur per se & i eoꝝ rõe nõ ponitur subiectũ sicut aial ẽ de rõe hoĩs quia de eo per se ṗdicatur:& i rõne aialis nõ põitur hõ: nõ ãt sic est de risibili:unde scd'm Aꝫ nulla ꝓpria passio est de essentia sbi.
Co.xii. Quod qd erat esse est illud quod erat esse aliquid unde non est nisi eius quod est aliquid.
Quãdo aliud de alio dicitur ut .s.accidẽs đ sbo non est quidẽ hoc aliquid ut albus homo non est hoc aliquid sed q̃le: hoc.n. substãtiis iest solũ:
Cox.iii. Quod quid erat esse est quoꝝcunq; rõ est diffinitio.
Diffinitio nõ ẽ nomen cũ rõe idem significans.oẽs.n.rões termi .i.diffinitiones essent est.n.nomen cuilibet rõi sed diffinitio erit si ṗmi alicuius est .i.significet aliquid per se dictum unde arma gerẽs qđ significat idem cum armigero diffinitio non est.
Quod quid erat esse nõ erit ulli sed speciebus solum:
Spẽs nõ dicuntur scd'm participationem.& passionem neq; ut accidens:
Co.xiiii. Rõ aliq̃ erit cuiuslibet alioꝝ a spẽbꝰ qd significat nomẽ đclarãs

Ex lectione quarta.

Diffinitõ sicut &qđ qd ẽ multipliciter dr &.n.qđ qd ẽ:unomõ significat sbam &hoc aliqd aliomõ q̃cũq; ṗdicamẽtoꝝ ut q̃titatẽ: q̃litatẽ & s[illegible]a
Sicut ens existit i oĩbꝰ ṗdicamẽtis:sed nõ similiter:sed huic qđ ṗmũ illis uero coiter:ita &qđ quid est simpliciter qđ sbæ iẽ aliquo uero mõ aliis
Sicut de non ente logicæ dicunt quidam esse non ens:nõ simpliciter:sed non ens sic & qualitatem esse quid.
Co.xv. Primo & simpliciter diffinitio & quod quid erat esse substantiaꝝ est & nõ solũ substantiaꝝ sed &alioꝝ similiter est ueꝝ tamen nõ ṗmo
Co.xvii. Nõ cõtigit ostẽdere sepatim accidẽtia copulata .i.ꝓpas passiões sine proprio subiecto .sicut album sine hoĩe contingit sed non fœminum sine animali.

Co.xvii. Solius substantiæ est diffinitio. nam si aliatum est cathegoriaꝝ necesse est ex additione esse.

Ex lectione quinta & co.xx.

Quod quid erat esse est substantia eius cuius est quod quid erat esse.

In dictis scd'm se semp necesse est esse idē qđ qd erat eē & cuius ē qđ qd erat esse & si sunt separata ab inuicē hoꝝ non erit & hæc nō erunt entia

Scía cuiuslibet in hoc cōsistit ut sciatur: quod quid erat illi esse.

Co.xxi Scđm accidens dictum albū pp duplex significate nō ē ueꝝ dicere ꝙ idē sit quod quid erat esse eius: & ipsum. nā hoi & albo hoi nō idē est passiōi autē idē. i. quod quid est albi hois nō est idem albo hoi rōe subiecti sed tamen est idem albo.

Quod quid erat esse & id cuius est nō solum sunt unū: sed & rō eadē ipoꝝ

Ex lectione sexta & co.xxii

Eoꝝ q̄ fiunt hæc quidē a natura fiunt: hæc āt ab arte: alia uero a casu.

Oīa quæ fiunt ab aliquo fiunt: & ex aliquo & aliquid: & aliquid dico secū dum quālibet cathegoriam.

Generatiōes naturales hæ sunt quaꝝ generato ex natura est.

Oīa quæ fiunt aut a natura: aut ab arte: habent materiam.

Di Quod est possibile ad esse & non esse in unoquoqꝫ est materia.

Ex quo. i. materia est natura & scd'm quod. i. forma est natura: & a quo. i. agēs ē scđm spēm dcā natura quia est eiusdē speciei hæc autem in alio secundum numerum. homo namqꝫ hominem generat.

Generationes aliæ a naturalibus dicuntur factiones.

Oēs factiōes sunt aut ab arte aut a potestate. i. a uiolentia aut a mēte: & harū q̄dā fiūt & a casu & a fortuna similiter ut in factis a natura.

Co.xxiii Ab arte fiunt quoꝝcunqꝫ spēs est in aīa & speciem dico quod quid erat esse cuiusqꝫ & primam substantiam. i. formam.

Cōtrarioꝝ modo quodam eadem species est in materia.

Accidit modo quodam ex sanitate fieri sanitatē: & domum materiam habentem ex domo sine materia.

Ars medicinalis & ædificatoria est species sanitatis & domus:

Generationū & motuū ī artificialibus: hæc quidē actio intelligentia uocatur q̄ īcipit a principio & spē. s. q̄ ē aīa q̄ uero ab ultimo ītelligentiæ. i. ad quod intelligentia teriatur qđ'. s. est p̄mū ī executiōe uocatur factio

Co.xxiiii Ex necessitate ante generatum p̄existit materia generati: & pars quæ in ratione est uidelicet forma.

Co.xxvi Ex ligno fit statua aut ex lateribus domus: si quis ualde īspexerit non utiqꝫ simpliciter dicet quia oportet fieri ista permutato ex quo fiunt sed non permanente pp ꝙ ita dicitur domus ē latera & nō lateres

Ex lectione septima & co.xxvii.

Species aut quodcunque oportet uocare in re sensibili formam nō fit.

nec est eius generatio neq; fit quod quid erat esse rei generate: forma enim est quod in alio fit aut a natura: aut ab arte: aut a potestate.

Oportet diuisibile eẽ sp qd fit ita ꝙ una ps sit materia altera uero forma

In omni generato materia inest.

Co. xxviii. Si sit substantia præter particulares: nõ erit hoc aliquid: sed quale qd significabit & non determinatum.

Spẽs si sũt aliquid ꝑter singularia ad gñatiões & substãtias nõ sũt utiles.

In physicis generãs tale est quale generatũ: nõ tamen idẽ: neq; unũ numero: sed unũ specie nisi præter naturam fiat: ut equus mulum.

Quod cõe est super equũ & asinũ nõ est nominatũ proximum genus: & sub hoc continetur & mulus.

Omnis species quæ est in his carnibus & in his ossibus: est aliqđ singulare ut calias & socrates: & diuersa est pp materiam: idẽ uero specie.

Ex lectione. viii. & comento. xxviiii.

Materia quæ est principiũ generationis in facere & fieri aliquid eoꝝ q̃ sũt ab arte: ẽ i q̃ existit aliq̃ pars rei uidelicet aptitudo ad formã artificiati q̃ est in materia: & iã ẽ aliqua pars artificiati: quia sine ea esse non ꝑt

Co. xxx. Omnia fiunt quõdãmodo aut ex uniuoco .s. totaliter queãdmodũ naturalia aut ex parte uniuoco ut domus ex domo quæ .s. ars ẽ in artifice aut ex generante habente partẽ .s. formæ nisi scđ'm accidens fiãt

Co. xxxi. Queãdmodũ in syllogismis oĩum principiũ est sb̃a: nã ex quod quid est syllogismi .s. demonstratiui sunt & in operatiuis generationes sunt ex quod quid est idest ex specie artificiati. similiter & his quæ natura constituta sunt se habet: nã sperma facit sicut quæ ab arte: habet enim potestate speciem: & a quo: sperma est aliqualiter uniuocum (si non orbatio sit) non enim omnia sic oportet quærere: ut ex homine hõ & .n. fœmina fit ex uiro: & mulus ex non mulo.

Comẽtator. co. xxxi Dixit Aristoteles in libro de aĩalibus .s. in scđ'o đ generatione animalium quod uirtutes quæ sunt in seminibus similes erunt intellectui scilicet quia agunt actiones intellectuales. & istæ uirtutes assimilantur intellectui in hoc qđ non agunt per instrumẽtũ corporale & in hoc differunt istæ uirtutes generatiuæ quas medici uocãt formatiuas a uirtutibus naturalibus quæ sunt in corporibus animaliũ istæ enim agunt non actione intellectus operatiui: sed agunt per instrumenta & membra propria: uirtus autem formatiua non agit per membrum proprium & ideo dubitat Galenus: & dicit. nescio utrum ista uirtus sit creator an non. Sed uniuersaliter non agit nisi per calorem qui est in semine: non ita ꝙ sit forma in eis sicut anima in corpore naturali: sed ita ꝙ sit inclusa in eis sicut anima est inclusa in corpore cælesti. ideo Aristo. magnificans hanc uirtutem attribuit eam principiis diuinis non naturalibus.

Quorũ materia pōt a se ipsa moueri hoc motu quo spma mouet possunt fieri a cāu:quorũ uero nō ea ĩpossibilia sũt fieri aliter q̃ ex ipis

Co.xxxii. Nō solum ostendit rō de substãtia nō fieri formã sed de oībus categoriis.nō.n.q̃le:sed q̃le lignum:nec q̃tum sed q̃tũ lignum aut aĩal

Proprium substantiæ est q̄ necesse est præexistere semp alteram substãtiã actu existẽtem quæ facit s.generationem ut aĩal p̃existit si fiat aĩal : q̃le uero & q̃tum non necessarium est præexistere nisi potestate solum.

Ex lectione.viiii.& co.xxxiii.

Diffinitio ratio est & oĩs ratio partes habet.

Vt rō ad rẽ & pars rōnis ad partem rei similiter se habet.

Totius cōpositi materia ps est:formæ autẽ nō:ut totius statuæ pars est æs eius autem q̄d ut species dicitur statuæ non.

Co.xxxiiii Dicẽdum est ad spẽm ptinere q̄d cōuenit unicuiq̧ inq̃tum habet spẽm sed materiale nunq̃ ad spẽm ptinere scd̃m se est dicẽdum: q̃re circuli rō nō habet rōem q̃ est incisionum:sed syllabæ habent rōem elemẽtorũ.nã elemẽta partes sunt syllabæ q̃tum ad spẽm:nō scd̃m materiam:ĩcisiōes uero partes sunt circuli ut materia qui.s.q̄d circulus sit actu diuisus ĩ semicirculos accidit huic circulo non inquãtum circulus littere autem nō accidũt syllabæ.

Cōpositorũ diffinitionibus ĩerit ptium materialium rō formarũ uero diffinitiōibus nō oportet inesse si nō fuerint simul sumptæ cum materia unde organicum ponitur in diffinitione animæ.

Equiuoce dicitur circulus d̄ circulo simpliciter & d̄ circulo singulari:quia nō ẽ ꝓprium nomen singulorũ sicut.s.ẽ ꝓpriũ nomẽ singulorũ hoĩum

Ex lectione.x.& co.xxxv.

Quæcũq̧ sunt rōis ptes & ĩ q̃s diuiditur rō hæ sunt p̃ores aut oẽs aut q̃dã

Quæcunq̧ sunt partes ut materia ĩ q̃ diuiditur totum ut ĩ materiam sunt posteriora:und̄ semicirculis circulo diffinitur:q̃cũq̧ uero sũt ptes rōis & substãtiæ:scd̃m rōnẽ priora sunt aut oẽs aut q̃dã quō est aĩal & aia.

Aĩa est sba & spẽs & q̄d quid erat eẽ corpori organico uniuscuius.n poris organici pars si bene diffiniatur:non sine ope diffinietur :quod non existit sine sensu.

Digitus aĩalis quocunq̧ mō se habens non est digitus:sed equiuocus est qui mortuus est.

Hō & equus & quæ ita sunt ĩ singularibus sed uniuersaliter nō sũt forma solum:sed simul totum quoddã ex hac s.determiata materia & ex hac forma ut uniuersaliter.singularia uero ex ultĩa materia uid̄licet ĩdiuiduali

Diffinitiōis partes sunt quæ sunt speciei solum.

Diffinitio est ipsius uniuersalis:non singularium.

Singularia abeuntia ab actu sensus nō palam utrũ sunt aut nō sed semp dicuntur & cognoscuntur ratione uniuersalis.

Materia ignota est secundum se.
Materia alia sẽsibilis alia ĩtellectualis:sensibilis quidẽ ut æs & q̃libet mobilis materia:intellectualis uero q̃ in sensibilibus existit nõ inq̃tum sensibilia ut mathematica.

Ex lectione.xi.& co.xxxviiii.

Sine motu non est diffinire aĩal:quare nec sine partibus corporalibus.
Nõ oĩ mõ hoĩs est ps manus sed potẽs opus pficere:q̃re aĩata existẽs ẽ ps
Aĩa est forma:corpus autem materia:hõ uero aut aĩal qđ ex utrisq; est ut uniuersaliter:socrates autem & coriscus ut particulariter.
Nõ solum de materia oportet scire physicum sed ẽt đ forma & magis.
Co.xli. Quæ sunt sicut materia aut cõcepta cũ materia ĩ ipis nõ est idẽ qđ q̃d ẽ & cuius ẽ neq; ĩ illis q̃ scđm accidẽs sunt unũ ut socratẽ &musicũ

Ex lectione.xii.& co.xxxxii.

Genus nõ participat differentiis simul .n.idem contrariis participaret:nã differentiæ contrariæ sunt quibus diuiditur genus.
Oportet esse unum quæcunq; in diffinitione ponuntur.
Diffinitio rõ q̃dam est una:& unius alicuius oportet ipsam esse rationem
Substantia cuius est diffinitio unum quod & hoc aliquid significat.
Co.xxxxiii. Nihil est aliud ĩ diffinitione q̃ genus primum & differentiæ: alia uero genera.s.media sunt genus primum & cũ hoc.s.genere prio cõpræhense differentiæ sicut aĩal est substãtia cum aĩato &sensibili
Genus nõ est simpliciter p̃ter eas q̃ sunt generis species :aut si est ut materia est:uox.n.genus est & materia litterarum.
Diffi. Diffinitio est rõ ex differentiis unitatem habens.
Tot species.s.specialissime erunt quot differentiæ indiuiduales.
Finalis differentia substantia rei erit &diffinitio.s.tota
Diffi Diffinitio ratio est quæ est ex differentiis.s.tãtum & ex finali hac scđm rectum diuisarum.i.per se & non a latere &per accidens.
Ordo non est ĩ substantia rei quare non oportet ĩtelligere hoc quod prius illud uero posterius.

Ex lectione .xiii.& co.xxxxiiii.

Substantia dicitur sicut subiectum.i.materia & quod quid erat esse.i.forma & quod ex hiis est.i.compositum & uniuersale.s.scđm quosdam
Subiectum dupliciter subiicitur aut ut hoc aliquid & ens actu :ut animal passionibus aut ut materia actu.i.formæ substantiali
Co.xxxxv Substantia uniuscuiusq; propria est ei & non inest aliis:uniuersale uero commune est:unde uniuersale non est substantia:
Vniuersale dicitur quod pluribus inesse natum est.
Quorũ una substantia est & quod quid erat esse unum & ipsa sunt unum:
Co.xxxxvi. Substantia dicitur quæ nõ de subiecto dicitur & uniuersale đ subiecto aliquo dicitur semper.

Co.xxxxvii. Impossibile est hoc aliquid & substãtiam: si est ex aliquibus non ex substantiis esse & ex eo quod est hoc aliquid: prius enim erit non substantia substantia & hoc aliquid: quod est impossibile.
Nec ratione nec tempore nec generatione passiones possibile est priores esse substantia: erunt enim separabiles.
Co.xxxxviii. Nihil uniuersaliter existentiũ est substantia: & nullum cõmuniter prædicatorum significat hoc aliquid sed quale.
Co.xxxxviiii. Impossibile est substantiam ex substantiis esse in existentibus sic ut actu: duo namq; sic actu nunq̃ sunt unum actu: sed si potestate duo fuerint: erunt unum.
Actus idest forma separat idest distinguit.

Ex lectione.xiiii.&co.li.

Animal in equo & homine ratione unum est.
Co.liii. Quæcunq; ita dicuntur substantiæ sicut composita horũ est corruptio quia & generatio rationis aut idest quiditatis non est ita corruptio ut corrumpatur.s.per se quia nec ipsius est generatio: non enim fit quod quid erat esse domum: sed hæc domus.
Formæ uel quiditates sine generatione & corruptione idest sine hoc qđ generentur & corrumpantur sunt: & non sunt.
Substantiarum sensibiliũ singularium nec diffinitio nec demonstratio ẽ quia habent materiam scilicet indiuidualem cuius natura talis est ut contingat esse & non esse illud scilicet quod ex ipsa componitur: quapropter corruptibilia omnia singularia ipsorum sensibilium sunt.
Sicut non contingit scientiam quandoq; ignorãtiam esse ita nec demõstrationem nec diffinitionem esse contingentium: sed opinio est contingentis aliter se habere.
Non sunt manifesta corruptibilia scientiam habentibus: cum a sensu ab scesserint: & saluatis ratiõibus i.speciebus eorundẽ in anima: nõ erit ipsorum nec diffinitio amplius nec demonstratio.
Ideam nullã est diffinire quia de numero singularium idea est ut dicunt scilicet platonici & separabilis.
Co.liiii Necessarium est ex pluribus nominibus esse diffinitionẽ: nomẽ aũt unum tantum nõ: faciet ignotum enim erit diffinitum.
Nomina posita ĩ diffinitione communia omnibus scilicet singularibus necesse est esse: & alii ĩ esse singulari.
Partes diffinitionis sunt priores ipso diffinito secũdum esse: hoc enim non econtra auferetur.
Co.lvi. Animatoꝝ partes & quæ sunt animæ.s.partes potentia sunt oẽs quãdo totum fuerit unum & continuum natura sed nõ ui aut complãtatõne: tale namq; unum est orbatõ.ĩ.cõtra naturam
Co.lvii. Vnius est una substantia: & quorum substantia una numero &

ipsa sunt unum numero.
Nec unum nec ens contingit substantiam esse rerum sicut nec elemento esse aut principio] .i.ratio principii uel elementi est substantia rei.
Nulli inest substantia nisi habenti ipsam cuius est substantia.
Quod est unum :apud multa non utiqꝫ erit simul: quod autem est cōmune simul apud multa existit.
Nullū uniuersaliū existit præter singularia separatim.

Ex lectione .xv.& co.lviiii.

Quæritur propter quid semp sic propter quid aliud.aliquid alii alicui inē ut propter quid homo est musicus :non propter quid homo musicus ē hō musicus:q̄rere.n.propter quid ipsum ē ipsum nihil est quærere.
Cū q̄ritur pp quid oportet ipsum quia & ipsū an est manifesta esse.
Indiuisibile & unum ad se ipsum est unumquodqꝫ.
Causa mouens quæritur solum in fieri & corrumpi :finalis uero ēt i eē.
Co.lx Substantia principium & causa est:
Cū q̄ritur propter quid quæritur cā materiæ hæc aūt est spēs q̄ aliquid est
In simplicibus substantiis non est quæstio nec doctrina :sed alter modus quæstionis talium quia.s.in omni quæstione oportet aliquid esse notum & aliquid quæri qđ ignoratur :simplices autem substantiæ uel totæ ignorantur uel totæ cognoscūtur :ut i unomō huius dicitur co.xxii
Ex aliquo compositum sic ut unum sit totum sed non ut cumulus .i.secundum quid :sed ut syllaba :non est ea ex quibus cōponitur:sicut syllaba non est elementa:nec caro ignis & terra.
Quædam rerum non sunt substantiæ sed quæcunqꝫ sunt substantiæ secūdū naturam .s.quātū ad esse & natura .s.quantum ad fieri cōstitutæ sūt
Di. Elementum est in quo aliquid diuiditur:inexistens ut materia:ut syllabæ .a.&.b.

Propositiones ex octauo libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & ex co.secundo.

Quod quid erat esse est substantia & huius ratio .s. significatiua est diffinitio.
Co.iii Sensibiles substantiæ oēs habent materiam.
Est substātia aliter quiđ materia aliter forma :&aliter cōpositū.
Dico materiam substantiam quæ non est hoc aliquid ens actu:pōtate āt ē
Ratio & forma est substantia quia hoc aliquid ens ratione separabile est scilicet a materia.
Compositum dicitur substantia :quia ex his est uidelicet ex materia & forma euis solius generatio est & corruptio :& separabile simpliciter est

Secundum rationem substantiarum aliæ quidem separabiles ut.s.mathe maticæ uel spirituales aliæ uero non ut.s.naturales
Co.iiii In oĩbus oppositis mutatiõibus ẽ aliq̃d q̃d subiicitur mutatõibus
Materiam existentem subiectum generationis & corruptionis sequuntur aliæ mutationes.aliarum uero mutationum aut unam .s.loci mutatio nem :aut duas quia .s. & alterationem: hæc non sequitur: non enim se quitur si quid habet materiam localem ut scilicet cœlum hoc & gene rabilem & corruptibilem habere.

Ex lectione secunda & co.quinto.

Alia dicuntur differre compositione materiei sicut quæcunq; mixtura: alia autem ligatione.ut capitis ligatura:alia uisco ut liber :alia clauo ut archa:alia positione ut luminare inferius & superius :alia tempore ut cœna:&prandium:alia loco ut spiritus idest uenti:alia sensibilium pas siõibus ut duritie & mollitiæ & raritate & spissitudine:alia in quibusdã hoꝝ:alia omnibus his &oĩo alia supabũdãtia:alia defectu.
Differentiæ erunt principia essendi rebus:
Nulla dictarum differentiarum est substantia nec coniugatum idest affi ne attamen proportionale in quolibet.
Co.vi Actus alius alterius est materiæ & forma.
Diffinientes per materiam tantum potestate diffinitum dicunt: qui per formã actũ dicũt nõ materiã qui uero p utrũq; dicũt cã q̃ ẽ ex his sbam
Ratio quæ per differentias datur speciei idest forme & actus est idest per tinet ad formam quæ uero est ex inexistẽtibus idest ex partibus intrin secis materiæ est magis.

Ex lectione tertia & co.octauo.

Quod quid erat esse speciei.i.forme & actui existit idem:nã aĩa & aĩæ esse idem hoĩ uero esse & homo nõ idem: & sic alicui quod quid erat esse existit idem :alicui uero non.
Formam nullus facit nec generatur :sed efficitur hoc particulare.
Quod fit: fit ex principiis indiuidualibus.
Co.viiii Formæ artificialium non sunt substantiæ: nec aliquid per se ip sæ:materiam enim utiq; quis ponet in artifialibus substantiam.
Formæ natura constitutæ:sunt substantiæ.
Substantia cuius contingit esse terminum &rationem est composita siue sensibilis fuerit siue intellectualis:primorum autem ex quibus hæc sci licet substantia est non est diffinitio.
Aliquid de aliquo significat ratio diffinitiua:&oportet genus quidem ut materiam esse differentiam uero ut formam.
Diffi.Co.x Diffinitio numerus quidam diuisibilis est in indiuisibilia.
Quemadmodum a numero ablato aliquo aut addito ex quibus nume rus est non adhuc idem numerus est:sed alter quamuis minimum ad

datur aut auferatur:sic nec diffinitio nec quod quid erat esse eadem ad huc erit ablato aliquo aut addito.
Sicut numerus est unus se ipso:ita & diffinitio una.
Quemadmodum nec numerus habet magis & minus:ita nec secundum speciem substantia.

Ex lectione quarta & co.xi.

Eadem est materia.s.materia prima ut principium oībus quæ fiunt:& est tamē aliqua propria cuiuslibet.
Fiunt plures materiæ eiusdem quando alterius altera fuerit:ut phlegma ex crasso & dulci:si crassum est ex dulci.
Dupliciter fit hoc ex hoc aut quia ex quo fit primum erit:ut ex materia cholera aut quia ex resoluto in principium:ut ex cholera per resolui choleram in primam materiam.
Cōtingit una materia existente fieri diuersā propter mouentem causam quibusdam uero altera est materia ex necessitate alteris existentibus ut serra non fiet ex ligno:nec in mouente cā hæc:nō.n.ex lana faciet serrā
Co.xii. Si materia est altera & mouens & alterum erit quod factum est.
Forma & finis ambo idem sunt.
Quando aliquis q̄sierit quid sit cā alicuius:quoniā pluribus mōis dicūtur causæ oēs oportet causas dicere illi contingentes & proximas.
Corpora cælestia non habent materiam:aut non habent talem qualē generabilia sed solum secundum locum mobilem.
Accidens non est habens materiam.s.ex qua sed qđ subiicitur est eius sbā
Co.xiiii. Quædam sine generatione sunt & non sunt:ut puncta:& totaliter species & formæ.
Quorūcūq; est generatio & transmutatio horum est materia q̄cūq; aūt sine transmutatione sunt aut non:non est horum materia.
Vinū nō est materia aceti nec potentia acetū:nec uiuens potentia mortuus:nisi scđm accidens.& fit acetum ex uino:ut ex die nox.
Acetum est corruptio uini:&huius materia est aqua.
Quæcūq; sic trāsmutātur adiuicē.s.scđm ordinē ad materiā primā oportet redire:ut si ex mortuo fiat aīal i materiā.idest i elemēta pmo oportet redire:& deinde sic fiat aīal:& acetū i aq̄ & deinde sic fiat uinum:

Ex lectione quinta & co.xv.

Cā quare qđ pōtate ens actu sit:agēs est i quibuscūq; est generatio quare & q̄ quod quid erat esse eoꝝ sit una diffinitio cā est agens.
Mors alia est sensibilis alia intellectualis.
Semper in diffinitionibus est aliquid ut materia & aliquid ut forma.
Cxvi. Quæcunq; non habent materiam nec intellectualem nec sensibilē. statim.i.non per aliud unūquodq; eorum est unum aliquid & non est alia causa essendi unum ulli eoꝝ neq; essendi ens aliquid.

Statim:i.non propter aliquid additum ens est aliquid hoc .i.substantia & quale:& quãtum:qua ꝓpter non inest diffinitionibus nec ens nec unũ

Vltima materia & forma sunt idem & illud .s.materia est ut potentia hoc scilicet forma ut actus.

Vnumquodqꝫ quod potentia est:& quod actu:unum aliqualiter est

Propositiones ex libro nono metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo.

SEcundum substantiæ rationem alia prædicamẽta dicuntur entia & omnia habent rõnem substantiæ.

Ens dicitur dupliciter hoc quidem quod diuiditur in eo quod quid idest in substantiam aut qualitatẽ &in aliis prædicamẽtis aliud quod diuiditur secundum potentiam & actum uel opus.

Co.ii. Omnes potentiæ principia quædam sunt:& ad primum unũ dicũtur quod est principium transmutationis in alio in quantum aliud est scilicet ad principium actiuum.

Potentia unomodo est potentia paciendi quæ est in ipso patiente principium mutationis passiuæ ab alio in quãtum aliud est.

Potentia aliomodo est habitus impassibilitatis transmutationis quæ est in deterius & corruptiones ab alio inquantum aliud:& i his oĩbus potentiis inest primæ.s.actiuæ potentiæ ratio

Potentia faciendi & patiendi est ut una.s.considerando ordinẽ unius ad aliã & ut alia.s.considerando subiectum earum.

Potẽtia passiua est in patiente:actiua aũt in faciente ut calor i calefactiuo:

Inquantum uatum est agere uel pati:nihil patitur a se ipso: uni enim unũ principium scilicet agendi uel patiendi & non aliud in est.

Co.iii. Priuatio dicitur multipliciter:& enim non habens priuatum dicitur:& aptum natum si non habet aut omnino:aut quando aptũ natũ est:aut sic :ut puta perfecte.

Ex lectione secunda.

Potentiarꝫ aĩæ aliæ sunt irrationabiles :aliæ cum ratione.

Omnes artes & omnes factiuæ scientiæ potentiæ sunt :principia nanqꝫ ꝑmutatiua sunt in alio inquantum aliud.

Potentiæ omnes quæ sunt cũ rõne contrariorum sunt eædem.ut medicina infirmitatis & sanitatis est causa:quæ uero irrationales sunt una unius tantum est :ut calidum calefaciendi solum.

Ratio eadem ostendit rem & priuationem eius:non tamen similiter sed est existentis magis.

Necesse est eandem scientiam esse contrariorum :& unius quidem secũ

dum se .s.per prius alterius uero nõ scd'm se .i. p posterius nã negatiõe ne & ablatione ostendit contrarium.

Priuatio est primum .s.principium contrariorum & est ablatio alterius.

Co.iiii Ipsius benefaciendi potentiã sequitur faciendi aut patiendi potẽ tia:hanc uero illa non semper:necesse est enim benefacientem facere: sed solum facientem non necesse est bene facere.

Ex lectione.iii.&co.v.

Aedificatorem esse:est esse potentẽ ædificare:similiter & in aliis artibus.

Scientia abiicitur aut obliuiõe aut passione:aut tp̃e:non utiq; re corrupta.

Co.vi Potentia &actus alterum sunt.

Di.Co.vii. Est possibile hoc cui si extiterit actus cuius dicitur habere potẽ tiam nihil erit impossibile.

Venit actus nomẽ qui ad significandum endelechiã .i.formam est impo situs:& ad alia huiusmodi idest operationes ex motibus maxime:uide tur enim actus maxime motus esse:

Non entibus non assignatur moueri:nam intellectualia & concupiscibi lia esse non entia dicimus:mota uero non:hoc autem est quia non en tia erunt actu.

Ex lectione.iiii.& co.viii.

Nihil prohibet aliqđ ens possibile esse aut fieri non esse aut nõ futurũ eẽ.

Non est idem falsum & impossibile:nam te stare nunc falsum quidem & non impossibile.

Co.viiii. Si alicuius cõditõnalis antecedens est impossibile &consequẽs & si consequens & primum idest antecedens erit impossibile: & secun dum idest consequens.

Ex lectione quinta & co.x.

Has potentias necesse est eos qui præexercitati sunt .s.in earum actibus ha bere q̃cunq; consuetudine aut ratione habentur:non tales ãt & q̃ sunt i pati .s.naturales ut sensitiue non est necesse .s.præexerceri ut habeantur

Potentiæ irrationales necesse est ut possint quando passiuum & actiuum appropinq̃nt.hoc .s.actiuum q̃d facere illud uero pati:ratõales uero nõ est necesse:sunt enim cõtrariorum:quare simul facerent cõtraria si age rent approximata passiuo sine aliquo determinante.

Potentiæ irrationales omnes una unius tamen factiua est:rationales au tem contrariorum.

Co.x Necesse est alterum aliquid esse præter potentiam cõmunem ad cõ traria quod appropinquet eam ad alterum faciendum:dico autem hoc appetitum aut proæresim .i.electionem:quod enim desiderabit aliquis hoc faciet quando ut possit extiterit & appropinquauerit passiuo.

Ex lectione sexta &co.xi.

Actus est existere rem non ita sicut dicimus potentia:

Nō oportet ōis rei diffinitionē q̄rere sȝ ꝯsiderare ꝯ rebꝫ ſm ꝯuenientiā.
Non omnia entia dicuntur actu similiter.

Ex lectione septima & co. xii.

Possibile est quod ab intellectu uel arte una transmutatiōe actu sit ens ex potentia ente ut terra nundum potētia est statua ꝑmutata enim erit æs
Quod fit ex materia dicimus esse non materiam sed materiale.i.denominatiue ut archam non lignum sed ligneam.
In hoc differt uniuersale & subiectum per esse hoc aliquid aut nō esse.
Quæcūqȝ sic ꝓdicātur denoīatiue sicut accidentia ultimum sustentans ea est substantia quæcunqȝ uero non sic s.prædicantur sed spēs q̄dam & hoc aliquid est quod prædicatur:ultimum materia est & sba materialis

Ex lectione octaua &co.xiii.

In eodem genere ē ipsa natura ipsi potentiæ.principium enim motiuum est ipsa natura sicut & potentia:sed nō i alio sed ī eodē inq̄tum idem.
Potentia prior est actus rōe & sba tp̄e uero est quidem ut sic:est āt ut non.
Actus prior est potentia rōne:quia necesse est rōnem actui præexistere: &notitiam actus notitia potentiæ.
Spē idē est priꝰ tp̄e agens.s.ens ī actu q̄ potentia sed idem numero non:
Semper ex potestate ente fit actu ens ab ente in actu.
Impossibile est citharedum citharizare qui non citharizauit nā addiscens citharizare citharizando addiscit.
Semper eius quod mouetur motum est aliquid.

Ex lectione nona. & co.xv.

Actus est prior potentia subiecta q̄ q̄ generatione posteriora sunt spē & substantia.i.perfectione & forma priora sunt ut uir puero & hō spmate
Oē ad principiū uadit ꝙ fit ad finem:nam principiū ꝙdā finis est.
Finis potentie est actus & huius grā potentia sumitur nō.n.ut uisum habeant uident aīalia:sed ut uideant uisum habent: & theoricam habent ut speculentur:sed nō speculātur ut theoricā habeant nisi sint addiscentes:hii autem non speculantur perfecte.
Materia potentia est donec ueniat ad spēm qn̄ uero actu est tunc est in spe cie.i.habet formam.
Opus est finis scientiæ.
Quorumcūqȝ aliquid alteꝝ est ꝙ fit præter usum potentiæ hoꝝ actus est ī fcō ut ædificatō ī ædificato & totaliter motus ī eo ꝙ mouetur:quoꝝ uero nō est aliq̄d aliud opus ꝑter actionem potentiæ in ipsis existit actio:ut uisio in uidente & opera uitæ in aīa quare & fælicitas
Semp accipitur actus alius ante alium usqȝ ad eum actum qui est semper mouētis principium est in aīa:uitæ enim qualitas quædam est.

Ex lectione.x.co.xvii.

Sempiterna priora sunt corruptibilibus substantia.i.perfectione.
Nihil potentia ens sempiternum est.

Omnis potentia scilicet passiua simul contradictionis est.
Quod possibile est esse contingit esse & non esse.
Contingens non esse corruptibile est aut simpliciter .s. secundum substantiam aut secundum quid .i. secundum aliquod accidens.
Nihil icorruptibilium simpliciter .i. scdm sbam potentia est ens simpliciter: secundum aliquid autem nihil prohibet ut scd'm quale aut ubi:
Nihil eorum est in potentia quæ ex necessitate sunt.
Quæ sunt necessaria sunt prima: nam si hæc non essent nihil utiq; esset.
Illæ motus nõ est i potētia si qs est sempiternus: & si quid motū sempiternū est nõ scdm potentiā motū .i. i potētia ad moueri nisi undē quo .i. ut ab hoc transeat in illud & huius nihil prohibet materiam existere
Semp sol agit & astra & totum cœlum: & nõ est timēdū q quandoq; stēt neq; laborant hæc agentia: non enim potentia contradictionis i ipsis:
Sba mā & potentia nõ actu cā est q corruptibilia laborent cū mouentur

Ex lectione.xi.& co.xviii.

Melior & honorabilior in bonis studiosa potentia est actus
Posse contraria simul existit in eodem: contraria uero impossibile est simul existere in eodem.
Necesse est in malis finem & actum esse deteriorē potentia ad illum.
Nõ est aliqd q est malū pter res: posterio.n. scdm naturā malū q̄ potentia
In sempiternis nihil est neq; malū neq; peccatū neq; corruptio: qa i eis nõ est potentia.
Corruptio de numero malorum est.

Ex lectione.xii.& co.xx.

Potētia ētia ad actū reducta cognoscūtur .s. quomō se habeāt ad ueritatē, cā uero huius est qa itellectus act9 est q̄re ex actu potentia cognoscitur
Posterius gnātiōe .i. tpe in eodē scdm numerū est actus quam potentia.

Ex lectiōe.xiii.& co.xxi.

Quod est in actu maxime proprie dicitur aut uerū aut falsum.
Verū i reb9 ē cōpōi aut diuidi: undē uerū ē diuisū putās diuidi ut hoiem nõ eē asinū & cōpositū ut hoiem eē aial cōpōi: mētitur āt ecōtrario hn̄s res
Nõ pp nos existimare te uere eē albū tu es alb9: sed pp te eē albū nos hoc dicentes uerum dicimus.
Circa cōtigētia eadē fit falsa & uera opinio & oio eadē: circa ipossibilia uero aliter se hr̄e nõ fit aliq̄ndo uerū & aliq̄ndo falsū: s3 semp hæc est uera quæ uera est & falsa quæ falsa est.
Co.xxii. Verū & falsū nõ similiter existet i simplicibus sicut i compositis nec uerū in hiis idem sicut nec esse.
Attingere mente ipum simplex & repræsentare scilicet uoce uerum est qd est in simplicibus ignorare autem ipsum est non attingere ipsum.
Nõ ē id' affirmatio & repsentatio qa .s. hæc i cōpositis illa i simplicibus ē

Decipi circa quid quid est .s. simplicium nõ cõtingit nisi scd'm accidés similiter auté circa cõpositas substantias quãtũ ad quod quid est.
Ens scd'm se ipsũ nõ gnãtur nec corrũpitur : ex aliquo .n. utiq; gnãretur:
Quæcũq; id sunt quod uere est aliquid & actu circa hæc nõ est decipi :sed aut intelligere aut nõ.
Circa simplicia nõ est falsum nec deceptio:sed ignorantia nõ talis qualis est cæcitas quæ .s.est priuatio potentiæ uisiue: cæcitas.n.est ut utiq; si ĩ tellectiuum omnino non habeat quis.

Propositiones ex libro decimo metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo.

MAxime continuũ est quod natura est cõtinuũ: & nõ tactu nec ligatione & continuo℞ scd'm naturam magis est unum & prius cuius indiuisibilior motus est & magis simplex ut.s.est linea recta & circularis.
Indiuisibilis appræhensio eius est quod é indiuisibile specie aut numero
Numero ĩdiuisibile é singulare:ĩdiuisibile ꝟo spé é q̃ é unũ notitia & scia
Dicitur unũ quatuor modis.s.cõtinuũ natura&totũ &singulare:&uniuersale & oĩa hæc dicũtur unum per indiuisibile esse duo℞ quidé primo℞ per motũ ultimo℞ aũt per intelligentiã & rõnem.
Co.ii.Vnũq̃q; erit unum cuicũq; horum extiterit aliquis modo℞.
Non est idem igni & elemento esse.i. rõ.
Vni esse est indiuisibile esse.

Ex lectione secunda.

Mensura cõsistit in eo quod est esse primũ uniuscuiusq; generis & maxime propriæ quantitatis :hinc eni ad alia uenit mensura & enim mensura est quo quantitas cognoscitur.
Oĩs quãtitas inquãtũ quãtitas cognoscitur uno:& ex quo primo cognoscitur est ipsum unum numeri principiũ scd'm q̃ numerus.
Co.iii.Ex uno quod est principiũ numeri in aliis quãtitatibus dicitur mẽsura illud quõ primo unũquodq; eo℞ cognoscitur.
Graue dicitur unomõ absolute quãtãcũq; habẽs inclinationé ad mediũ. aliomõ qđ est habens excessũ inclinationis per respectũ ad aliud & hoc modo cõpetit ei rõ quãtitatis :similiter & uelocitas quãtũcũq; motus habens & excessum motus.
Vbicũq; uidetur nõ esse auferre uel addere hoc est certũ metrũ qua propter numerus certissimũ metr℞ est.
A quo primo scd'm sensum nõ cõtingit auferre hoc oẽs hoïes metr℞ faciunt & tũc putãt cognoscere quantũ quando cognoscũt p hoc metr℞.

Motũ mẽsurãt hoĩes simplici motu & uelocissimo:puissimũ.n.hic tps hȝ

Ex lectiõe.iii.& co.iiii.

Non semper est numero unum metrum uerum aliquando plura.

Quod primũ est ĩ cõpositiõe singulorum indiuisibile ẽ:nõ similiter aũt cause idiuisibile est:scd'm hæc quidẽ oĩo:ut unitas:illa uero ĩdiuisibilia ad sensum uoluit auctoritas:ut pes.i.mensura pedalis.

Semper mẽsurato cognatũ est metrum.i.eiusdẽ naturæ specialis ut magnitudinũ magnitudo & unitatũ unitas.

Numerus est multitudo unitatum.

Sciam metrum rerum.i.scibiliũ dicimus & sensum propter id quia cognoscimus aliquid ipsis quæ tamen mensurantur magis quam mensurent.

Ex lectione quarta & co.sexto.

Nõ est possibile ipsum unũ esse substantiã.i.subsistentẽ nec genus cõtingit eẽ pp easdẽ causas ꝑpter quas nec ens pȏt esse genus nec substãtia.

Co.vii. Dicitur equaliter de oĩbus generibus ens & unũ.

Nigrum priuatio albi est ut lucis tenebra.hæc enim est priuatio lucis.

Co.viii.Idẽ significãt aliqualiter unũ & ens primo per assequi equaliter cathegorias & quia nõ sunt ĩ una tantum cathegoria:secũdo per hoc qꝛ unus hõ nõ ꝑdicat aliqd alterum.i.alia naturã ab hoĩe queãdmodũ nec ens ꝑter sƀam aut quale aut q̃tũ:tertio quia unũ eẽ idẽ ẽ unicuiqȝ qꝛ eẽ.

Ex lectione.v.& co.viiii.

Opponuntur unũ & multa ut indiuisibile diuisibili:

Vnũ & multa cõtraria erunt & neqȝ ut cõtradictio neqȝ ut ad aliqd dicta.

Ex cõtrario ostenditur ipsum unum sicut & diuisibili ĩdiuisibile pp magis sensibilẽ multitudinẽ esse quã unũ:& diuisibile q̃ idiuisibile q̃re rõne prior est multitudo indiuisibili propter sensum.

Co.x. Idem dicitur multipliciter:uno quidẽ mõ scd'm numerum:qd' aliquãdo dicimus ipsum ut sortes est hõ & ipsum est albũ.scd'omõ si rõe s. suppositi & numero unum fuerit ut tu tibi ipsĩ idẽ & spẽ & materia idẽ es:tertiomodo si ratio prime substãtiæ i.suppositi una fuerit licet supposita nõ idem sint ut æquales lineæ rectæ eedẽ.

Co.xi. Oẽ ad oẽ cõparatum aut est idẽ ei aut aliud i.diuersum.

Co.xii.Differentia & diuersitas aliqd sunt.diuersum.n.a quo est diuersũ nõ necesse est aliquo esse diuersum quia scilicet possunt esse diuersa se ipsis.differens uero ab aliquo:aliquo differens est ab eo.

Oẽ differens differt aut genere aut specie.

Differentia genere sunt quorum nõ est cois materia nec generatio ad ĩuicẽ ut quorum alia figura cathegoriæ:spẽ uero quorum idẽ est genus:sed diuersa forma.

Genus dicitur quo ambo idẽ sunt secundum speciem differentia.

Cõ.xiii. Cõtraria differentia sunt & cõtrarietas differentia quædã est.

Ex lectione. vi.

Dico cōtrarietatem maximam differentiam.

Genere differentia non habēt uiā cōparatiōis ad inuicem:sed distant ma gis f. quam possit in eis accipi & inconferribiliter.

Generatiōes ex cōtrariis sunt sicut ex ultimis:ultimoꝶ uero distantia ma xima est quare & quæ contrariorum est.

Maximum in unoquoq; genere est id quod perfectum est.

Maximum est cuius non est excessus.

Perfectum est cuius non est adhuc extra sumere aliquid possibile.

Omnia eo quod finem habeant dicuntur perfecta.

Nihil est extra finem:ultimum est enim in omni & continet.

Non eget aliquo exteriori quod perfectum est.

Co. xiiii. Contrarietas est differentia duoꝶ perfecta.

Nō contingit plura uni esse contraria.

Vltimo nō ulterius erit aliquid.

Distantiæ unius nō plura sunt quam duo ultima.

Cōtraria sunt quæ plurimum differunt.

Genere differētibus nō est magis differēs aliqd accipe hiis q̄ differūt spē

Ad ea quæ sunt extra genus non est differentia.

Cōtraria sunt quæ in eodem genere plurimum differentia sunt:

Eadem est materia contrariis.

Cōtraria sunt q̄ sub eadē potentia i. arte uel scia plurimum differētia sūt

Scia circa unum genus est quæ est una.

Ex lectiōe septima & co. xv.

Prima cōtrarietas habitus & priuatio est sed nō ois priuatio sed quæcun que perfecta fuerit.

Alia contraria scd'm priuationem & habitū dicuntur & hæc quidem per habere f. inclusa ista ut albū & nigꝶ illa uero per facere ut f. calefactio & frigefactio aut per factiua ut calefactiuū & frigefactiuū aut per accep tiones esse eaꝶ dē ut calefieri & frigefieri aut per abiectiones.

Primum oppositorum est contradictio.

Contradictionis nihil est medium contrariorum autem contingit.

Priuatō cōtradictio q̄dā ē aut i pōtētia d̄teriata:aut cōcepta cū susceptiuo

Priuationis aliquo modo est medium:æquale nanq; & inæquale nō oē nisi solum in susceptiuo æqualitatis.

Co. xvi. Cōtrarietas ois priuatio q̄dā ē priuatio uero nō ois cōtrarietas ē

Omnis contrarietas habet priuationes alterius contrariorum.

Pria gnā cōtrarioꝶ sūt unū & multa alia nāq; cōtraria ad hæc redducūtur

Ex lectione viii. & co. xvii.

Hanc dictionē utꝶ semp ī oppositiōe dicimus ut utꝶ album aut nō albū sit utꝶ ꝟo hō sit nō dicimꝰ nisi ex suppositōe i. q aliqd nō potest eē hō

Opposita sola .i.ex sui natura nõ contingit simul existere.
Vnũ contrarium duobus esse est impossibile.
Cõtrarii intermedia non uidentur neq; ex diffinitõe cõtrarii est possibile
Eq̃le est q̃d neq; magnũ neq; puum ẽ aptum natum aut magnum aut p uũ eẽ & oppõitur. magno & puo ut negatũ puatiua & mediata ẽ iter ea

Ex lectione nona & co.xx.

Multũ dicitur unomõ si fuerit multitudo excessum habẽs aut simpliciter aut ad aliquid & paucum similiter multitudo defectũ hñs: aliomõ dr̃ ut numerus quod & opponitur solum uni & non pauco.
Vnusquisq; numerus est mensurabilis uno.
Primũ pauca simpliciter sunt ipsa duo: multitudo.n.ẽ defectũ hñs prima:
Co.xxi. Opponitur unũ multis ut metrũ mensurabili quæ opponuntur ut q̃ ad aliquid sunt nõ tamen scdm se ipsa sunt eorũ q̃ sunt ad aliquid.
Dupliciter dicuntur q̃ sunt ad aliquid alia nãq; dicũtur ut cõtraria .i.ex eq̃ alia ut scientia & scibile quia dicitur aliquid aliud ad ipsum.
Di. Numerus est multitudo uno mensurabilis.
Accidit si scientia sit scibile esse sed non accidit si scibile sit scientiam esse quia modo quodam scientia mensuratur scibili.
Multitudo absoluta nõ oppõitur pauco: sed multũ oppõitur pauco sicut multitudo excessæ multitudini.

Ex lectione. x. & co. xxii.

Omnia media in eodem sunt genere cum eo quorum sunt media.
Di. Media dicimus i q̃cunq; pmutari prius necesse est quod permutatur.
Permutari ex alio gnẽ i alid gñs nõ ẽ nihil p accidẽs: ut ex colore i figurã
Ex oppositis solis secundum se est permutari.
Impossibile ẽ eẽ media nõ oppositorũ: eẽt.n.trãsmutatio nõ ex oppositis
Oppositorum contradictionis non est medium.
Di. Contradictio est oppositõ cuius cuicunq; altera ps adest necessario.
Ad aliquid q̃cunq; non sunt contraria .i.ex equo non habent media: causa uero est quia non in eodem genere sunt.
Co.xxiii. Quoniã media solũ sunt ɔ̃riorũ necesse ẽ ipsa cõpõi ex hiis ɔ̃riis
Ex genere & differentiis species constituitur.
Contraria incomposita sunt ex inuicem.
Mediũ q̧ ẽ respectu huius extremi quidem magis illius uero minus cõpositũ est aliq̃liter ex illis quorũ dicitur esse huiꝰ q̃d magis illiꝰ uero minꝰ

Ex lectione. xi. & co. xxiiii.

Necesse ẽ differentiã q̃ facit differre spẽ diuersitatẽ eẽ generis q̃ diuersũ facit ipsum genus & hæc differentia contrarietas est.
Omnia genera diuiduntur oppositis differentiis.
Diuersa specie sunt quæ in eodem genere contrarietatem habent: eadem uero specie sunt quæcunq; contrarietatem non habent

Genus nec idē nec diuersum spē suis spēbus:neq; spēs ad ea q̄ nō in eodē genere sunt specie:sed differūt genere ab illis.s.pprie loquēdo.
Materia negatiōe formaꝝ ostēditur.i.itelligitur & gn̄s mā ē quodāmō.

Ex lectione. xii.& co.xxv.

Neq; aial masculinū & fœium diuersū ē spē:quis scd'm se aialis h̄ sit dr̄a.
Quæcunq; ex pte formæ sunt contrarietates spē faciunt differentiā: q̄ uero ex parte materiæ sunt nō faciunt specie differentiam.
Calias ē rō .i. forma idiuidualis cū materia:& albus ē hō qa calias albus.
Masculus & fœmina aialis pprie sūt passiōes:sed nō scd'm substātiā.i.formam sed in materia.i.ex parte materie &corpore propter qd' idem sperma fœmina & masculū fit patiens passionē aliquam.

Ex lectione .xiii.& co.xxvi.

Corruptibile & incorruptibile cōtraria sunt:sicut impotentia potentiæ.
Necesse est diuersū esse genere corruptibile & incorruptibile.
Cōtrarioꝝ alia insunt scd'm accidens hiis de quibus dicuntur ut albū & nigrū :alia autē est impossibile ut corruptibile & incorruptibile.
Nihil est corruptibile scd'm accidēs:nam accidens cōtingit nō existere & corruptibile ex necessitate inest quibus inest.
Diuersa genere plus distant quam quæ specie.

Propositiones ex undecimo libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima

O Mnis rō &ois scīa uniuersaliū est & nō extremoꝝ.i.singulariū
Differentia nulla genere participat.
Magis principiū est quod simplicius est.
Principiū est qd' cointerimit.i.quo remoto remouetur aliud.

Ex lectione secunda.

Nō erit ordo nō existente aliquo principio ppetuo & sepabili & manēte.

Ex lectione tertia.

Phylosophi primi scīa est entis inq̄tū ens uniuersaliter & nō scd'm partē
Ois entis ad unū aliquid & commune reductio fit.
Cōtrarietatū unaq̄q; ad primas differentias &cōtrarietates reducetur ētis siue ille sint pl'alitas &unū siue similitudo &dissimilitudo siue aliq̄ alie
Nihil differt oium entiū reductionē ad ens aut ad unū fieri.
Circa cōtraria priuationē oportet poni nō totius rōis.s.oppositi sed ultie speciei.i.cōplete ratiōis puta si est iustus aliquis scd'm habitum quēdā obediens legibus si scd'm habitū illum non obediat:nō semp iniustus erit tota rōne priuatus iustitiæ:sed deficiēs in aliquo.
Quēadmodū mathematico circa abstracta cōsideratiōes facit circūtollēs

omnia sensibilia solum relinquens quantum & continuũ & passiones eorum :eodem modo se habet phylosophus circa ens.

Accidentia entis inquantum ens &contrarietates ipsius inquantũ ens nõ est alterius quã philosophiæ prime speculari.

Naturalis non considerat entia inquãtũ entia:sed magis inquantum motum participant.

Dialectica & sophistica sunt accidentiũ quidẽ entibus non inquantũ entia:nec circa ens ipsum inquantum ens.

Ex lectione quarta.

Mathematicus utitur primis principiis propriæ. i. secundum q̃ appropriantur sue materiæ & horum principia erit utiq̧ speculari i. in sua communitate primæ phylosophiæ.

Phylosophia prima de hiis quæ in parte i. particularibus entibus inquantum horum uuicuiq̧ aliquid accidit non intendit :sed circa ens inquantum est ens talium unumquodq̧ coium speculatur.

Natutalis philosophia accidentia & principia speculatur entium inquantum sunt mota:& non inquantum entia.

Naturalem & mathematicam scientiam pattes sapientiæ .i. philosophiæ primæ esse est ponendum.

Ex lectione quinta.

Est quoddam principium circa quod non est mentiri:sed necessarium est uerum dicere puta quod non contingit idem scd'm unum & idem tempus esse & non esse.

De talibus scilicet primis principiis simpliciter non est demonstratio: ad hunc autem scilicet ad hoiem est demonstratio.

Disputantem contra ponentes contrarias oppiniones oportet supponenere noium unumquodq̧ esse notũ & significare aliquid & non multa sed solum unum.

Ex lectione sexta.

Nihil ex non ente fieri sed omne ex ente:fere est coie dogma eorum qui de natura tractauerunt.

Nunquam idem uidetur his quidem dulce hiis autẽ amarum non corruptis & priuatis alteris eorum scd'm organum sensus & iudicatorium dictorum saporum.

Nihil differt dicere q̃ sit credendum sic corruptis sicut sanis quam .s. ut dicatur quæ apparent submittentibus sub uisu digitum & facientibus ex uno duo uideri:oportere eẽ p̄p apparere tãtũ .i. tot & iterum unum.

Inconueniens est ex uideri præsentia permutantia & nunquam permanẽtia:in eiusdem ex hoc de ueritate iuditium facere:oportet enim ex semper secundum eadem se habentibus:& neq̧ unã permutationem patientibus uerum uenari.

Corpora cælestia non quandoq; quidẽ talia: iterũ aũt alia uidẽtur: sed eadem semper sunt & permutationem nullam participant.
Nihil ponentes i. procedẽtes interimunt disputare & totaliter rõem: quare ad tales non est sermo.
Nullum intermediorum possibile est prædicari de uno & eodem: de quo prædicantur extrema.

Ex lectione septima

Omnis scientia particularis quærit aliqua principia & causas circa unumquodq; eorum quæ sub ipsa sunt scibilium.
Scientiarum particularium unaquæq; sumens idest supponens aliqualiter quod quid est in unoquoq; genere de quo considerat: temptat ostendere reliqua idest passiones debilius aut certius.
Scientiarum particularium hæ quidẽ sumunt quod quid est per sensum idest per accidentia heæ autem supponentes
Substantiæ & eius qd' qd ẽ in scientiis particularibus nõ est demõstratio.
Factiue scientiæ in faciente & non in facto habẽt motus principium similiter & praticæ scientiæ non in agibili: magis autem in agentibus principiũ habent motus: quæ autem sunt naturales scientiæ in ipsis motus principium est:
Neq; actiuã neq; factiuã sed speculatiuã necessariũ est eẽ sciam naturalẽ.
Ad cognoscẽdum qualiter naturalis scia ab aliis differat oportet nõ late re qualiter naturali diffiniendum sit & qualiter substantiæ idest diffinitiõis rõ sumẽda: utrũ ut simũ i. cũ mã aut magis ut cõcauũ i. sine mã
Ratio simi & carnis & oculi cum materia sensibili dicitur quæ autem est concaui sine materia.
Naturalis est circa habentia motus principium in se ipsis mathematica aũt speculatiua est circa immobilia quædam sed nõ separabilia s. scd'm esse a motu circa sepabile autẽ ens & immobile est metaphysica.
Tria genera speculatiuarũ sciarũ sunt naturalis mathematica & theologia
Optimum est speculatiuarum scientiarum genus.
Theologia est nobilissima: circa nobilissimum .n. genus est entium.
Melior & deterior unaquæq; scia dicitur scd'm propriũ scibile.

Ex lectione octaua.

Nulla scientiarũ negotiatur circa ens per accidens: sed qđ scd'm ipsum est proprium i. subiectum & per se accidentia unaquæq; considerat solum & hoc est proprius finis scientiarum.
Circa ens per accidens sophistica sola negotiatur pp quod plato nõ male dixit dicens circa non ens sophysticam uersari.
Scientia oĩs est semper entis aut ut in plus.
Quod est ut uere ens i. ens quod significat ueritatẽ ppositiõis hoc est i cõplexiõe mẽtis & passio in hac pp qđ circa sic quidẽ ens nõ q̃rũtur prin

cipia i hac scia: sed circa ẽs qđ ex aiaȝ ẽ separabile ẽ scia ħ i. methaphisica
Fortuna ẽ cã p accidẽs i factis scđm electionẽ eoꝝ q̃ fiunt pp finẽ.
Cẽ ifinitæ sunt a quibus fiet qđ a fortuna ẽ pp ꝙ icerta est humanæ co-
gnitioni & est causa scđm accidẽs: sed simpliciter i. p se nullius est cã.

Ex lectione nona.

Entiũ hoc qdẽ est actu solũ: hoc ãt potẽtia solũ: hoc ãt potẽtia & actu.
Non ẽ aliquid motus p̃ter res pmutatur. n. semp scđm entis cathegorias
In unoquoqꝫ genere dupliciter aliquid existit. s. scđm perfectionem & im
perfectionem ut in substantia istud quidẽ forma ipsius ħ aũt priuatio.
Motus & permutationis tot sunt species quot & entis.
Dico motum actum eius quod est i potentia inquantum tale.
Motus est actus sed impfectꝰ: quia iperfectũ est quod est i potẽtia: cuius ip
se est actus propter quod difficile est ipsum sumere quid est.
Motus est in mobili actus enim eius est a motiuo & etiam motiui actus
non est aliud quã motus. oportet eni eũdẽ motũ esse actũ ãboꝝ.
Quẽadmodũ eadẽ ẽ distãtia unius ad duo & duoꝝ ad unũ & ascẽdẽtis &
dscẽdẽtis sed eẽ i. rõ nõ unũ similiter & i mouẽte & i mométo idẽ actꝰ

Ex lectione. x.

Infinitũ i actu dicitur primo quod impossibile est pertrãsire eo ꝙ non sit
natũ pertransiri sicut uox inuisibilis secundo modo pertrãsitionẽ ha-
bens iperfectã s. quia nundũ ẽ pertrãsitum tertio mõ quod uix pertran
situr: quarto mõ ꝙ natũ ẽ habere & nõ habet transitionẽ & terminum.
Infinitũ s. i potentia dicitur appositione aut ablatiõe aut ãbo ut. s. est tps.
Infinitum est passio numeri & magnitudinis.
Non contingit esse actu infinitum.
Oẽ quod permutatur permutatur ex contrario in contrarium.
Infinitum in potentia nõ est idem in magnitudine & motu & tp̃e ut una
q̃dã natura i. uniuoce sed scđm prius & posterius: puta motus ifinitus
est propter magnitudinẽ i qua mõ aliqd aut alteratur aut augetur tem
pus autem infinitus est propter motum.

Ex lectione. xi.

Permutatur oẽ qđ pmutatur tripliciter hoc qdẽ scđm accidẽs ut musicũ
ãbulare hoc ãt i eo ꝙ huius aliqd pmutatur p se dicitur pmutari ut cor
pus quia oculus: aut quia ipum primũ mouetur & hoc ẽ per se mobile.
Mouens dicitur mouẽs tripliciter. mouet hoc. n. scđm accidẽs hoc quidẽ
scđm partem: hoc autem per se.
In oi mutatiõe sunt quinqꝫ est. n. aliquid mouẽs primũ. secũdo aliqd qđ
mouetur: tertio i quo tp̃us. quarto terminũ aquo q̃nto terminũ ad quẽ
Oẽ qđ pmutatur aut pmutatur ex sbo i sbm: aut ex ñ sbo i nõ sbm aut ex
nõ sbo i sbm aut ex sbo i nõ sbm & dico sbm ꝙ affirmatiõe mõstrãus
Necesse ẽ tãtũ tres eẽ pmutatões q. n. ẽ ex nõ sbo i nõ sbm nõ ẽ pmutatõ

Generatio & corruptio non sunt motus

Mutatio quæ est ex non subiecto in subiectum scd'm cōtradictionem generatio est: quæ autem ex subiecto in non subiectum corruptio est.

Quoniam motus oīs permutatio quædam est: eam quæ est ex subiecto ī subiectum motum esse solam dicimus.

Ex lectione.xii.

Secundum substantiam non est motus pp nullū esse substantiæ cōtrariū

Secundum adaliqd non est motus: est enim altero nihil permutato uerificari alterum nihil permutatum qre scd'm accidens est motus ipsorū. Secundum actionem & passionem non est motus: quia alicuius motus non est motus aliquis.

Esse oportet quod corrumpitur.

Secundum quale: quantum: & ubi necesse est motum esse: horum enim unicuique contrarietas est.

Immobile dicitur quod totaliter impossibile est moueri: & quod uix in tēpore multo tardum incipiens: & quod natum est quidem moueri: non potens aūt qūādo natū est: & ubi: & ut: qdē uoco qescere imobiliū solū

Diffi. Contrarium est quies motui: quare priuato erit motus isusceptiuo

Ex lectione.x iii.

Simul sunt scd'm locum quæcunq; sunt in uno loco primo i. proprio: & seorsum sunt quæcunq; in alio tāgi aūt dicūtur quorum ultīa sunt simul

Diffi. Intermedium est in quod natum est prius peruenire quod permutatur quam id in quod ultimo permutatur.

Diffi Cōtrarium secundum locum est quod secundum rectum .i. lineam rectam est plurimum distans:

Diffi. Consequenter dicitur quo post principiū ente positione aut specie aut aliter qualiter determinato: nihil intermedium est eorum quæ in eodem genere: & cui est consequenter.

Quod consequenter est dicitur respectu alicuius & posterius aliqd est: nō enim unum consequenter ad duo:

Diffi Habitum dicitur quod consequenter ens tangit.

Di Dico continuum cum idem fuerit & unum utriusq; terminus quæ se tangunt & continent .i. simul sunt.

Non est punctum unitati idem: punctis enim inest tangi: his autem non sed consequenter: & horum .i. punctorum qd' intermediū aliqd: harum aūt nō

Propositiones ex duodecimo libro metaphysicæ Aristotelis.

Ex lectione prima & ex co. primo.

E substantia in hac scientia theoria est.

Co.ii. Accidentia non simpliciter entia sunt.

Ex lectione secunda & co.v.

Substātiæ tres sunt una quidem sensibilis cuius alia quidem est sempiterna ut scilicet corpora celestia alia corruptibilis ut plantæ & animalia: alia uero immobilis est.

Co.vi Substantia sensibilis mobilis est.

Necesse est subesse aliquid mutabile contrariis: non enim contraria transmutantur: & hoc quidem manet illud uero contrarium non manet: q̄re est aliud tertium præter contraria materia uidelicet.

Co.vii. Transmutationes sunt quattuor generatio simplex & corruptio scd'm substantiam augmentum & decrementum secundum quantitatem alterato secūdum passionem latio scd'm locum.

Co viii Quoniam duplex est ens .s. actu & potentia transmutatur oē ex potentia ente in actu ens.

Co.x. Omnia habent materiam quæcunq; transmutantur: sed aliā & aliā nam sempiternorum quæcunq; non generabilia sed mobilia latione non generabilem idest quæ sit subiectum generationis materiam habent: sed unde quo idest in potentia ad terminos.

Comentator co.x Naturæ materierum diuersantur secundum modos naturæ transmutationis & translatum non generabile nec corruptibile non habet materiam quam habet generabile & corruptibile.

Co.x. Res differunt materia.

Si agens est unus & materia una: illud factum erit unum cuius materia erat potentia.

Ex lectione tertia & co. xii.

Tres sunt causæ & tria principia substantiæ mobilis: duo quidem cōtraria quorum hoc quidē est ratio & species idest forma illud uero priuatio tertium autem materia.

Nec generatur materia nec species: dico autem ultima scilicet materia & ultima forma: nam aliqua materia generatur scilicet quæ est subiectum alterationis.

Co.xiii. Quæcunq; substantia fit ex uniuoco idest a simili secundum formam agente.

Quæcunq; fiunt: aut fiunt natura: aut arte: aut fortuna: aut casu.

Diffi. Ars est principium agendi in alio

Natura est principium actionis in ipso in quo est.

Di Fortuna & casus naturæ & artis sunt priuationes.

Co.xiiii Substantiæ tres sunt; materia; & forma: & quod ex hiis est singularis: ut socrates & calias.

In artificialibus forma non est præter compositam substantiam: sed in eis quæ sunt natura hoc erit.

Co.xvi:&.xvii. Mouentes causæ uelut prius factæ existentes sunt:q̃ aũt ẽ causa ut ratio idest forma simul incipit cum re: si autem posterius aliqua forma manet perscrutandum est in quibusdam enim formis nihil prohibet ut si est anima tale:non omnis:sed intellectus.

Co.xviii. Homo aliquem hominem generat: qui singularis est & non uniuersalis.

Ex lectione quarta & co.xviiii.

Prius est elementum quam quorum est elementum.

Co.xxii. Simplicium corporum eadem sunt principia compositorum uero alia sunt principia proxima:& omnium principia proxima esse eadẽ dicere non est nisi proportionabiliter quemadmodum si quis dicat ꝙ principia scilicet eadem proportionabiliter in omnibus sensibilibus sunt tria species: & priuatio & materia.

Co.xxiii. Alterꝝ ẽ principium &elementum causæ uero ambo sunt.

Elementa oĩum scd'm analogiam tria sunt scilicet forma materia & priuatio causæ uero & principia quattuor scilicet mouens forma priuatio & materia.

Co.xxiiii. Mouens omnia est principiũ omnium.

Coxxv. Omniũ alioꝝ generũ causæ sunt principia substantiæ quia sine substantiis non sunt passiones & motus & alia accidentia.

Co.xxvi. Proportionabiliter sunt principia eadem oĩum actus &potentia & cadunt hæc in dictas causas uidelicet formam materiã & priuationẽ actus enim species est & priuatio:potentia autem est materia hæc scilicet per se est quæ potest fieri sub ambobus.

Co.xxvii. Principium singularium singulare tantum est

Eoꝝ quæ sunt in eadẽ specie:diuersa sũt principia nõ spẽ sed numero:nã aliud est tua materia & forma & moues:&aliud mea:uĩ ãt rõe ead' sũt.

Ex lectione quinta & co xxviiii.

Necesse est esse sempiternam aliquam substantiam immobilem:

Si oẽs substant æ sunt corruptibiles oĩa corruptibilia erũt

Impossibile est motũ fieri aut corrũpi semper enim erit: similiter &tp̃s.

Non possibile est prius & posterius esse cum non sit tempus.

Motus non est continuus & sempiternus:nisi quod secundum locum: & qui circularis est.

Co.xxx. Contingit potentiam habens mouendi non agere.

Contingit quod potentia est non esse

Oportet principium motus scilicet sempiterni esse tale:cuius substantia ẽ tantum actus:&tales substantias oportet esse sine materia & sẽpiternas

Videtur agens omne posse potens uero non omne agere:quare prius esse actu uidetur potentia.

Quomodo mouebuntur potentia entia:si non fuerit actu aliqua cã mo-

uens: non enim seipsam materia mouebit.
Co.xxxiiii. Si debeat fore generatio & corruptio aliud ab uniformi agēte oportet agens esse aliter & aliter se habens in agendo.
Est aliquid semper motum motu incessabili hic autem motus est qui circulo: & hoc non ratione idest per ratiōnē solū sed opere idest ab effectu palam est quare sempiternum utique erit primum cœlum qui sic mouetur.
Co.xxxv. Est aliquid quod non motum mouet sempiternum: & substātia: & actus ens.

Ex lectione sexta & co.xxxvi.

Mouet primum mouēs sicut appetibile quod scilicet est mouere per modum finis & intelligibile: hæc enim sola mouent nō mota:
Primum appetibile & primum intelligibile eadem sunt: cōcupiscibile autem quod non est intelligibile ipsum est apparens bonum: uoluntabile uero idest appetibile appetitu intellectiuo est primum ipsum existens bonum:
Co.xxxvii. Principium appetitus intellectualis est intelligentia idest actus intellectus intellectus autem ab intelligibili mouetur.
Vnum & simplex non idem sunt: unum enim metrum significat: simplex autem qualiter habens ipsum idest significat dispositionem secūdum quam aliquis aliqualiter se habet.
Finis est in immobilibus.
Mouet primum mouens immobile ut amatum quod mouet primo moto uero illud alia mouet
Co.xxxviii. Si aliquid modo contingit illud aliter & aliter se habere: latione autem quod contingit aliter se habere secundum locum & si non secundum substantiam.
Mouens immobile actu sempe ens: contingit aliter se habere nullatenus
Latio prima mutationum est quæ circulo: & hac primum mouēs mouet s. primum mobile sicut finis.
Ex tali principio scilicet quod est mouens sicut finis dependet cœlum & natura.
Co.xxxviiii. Delectabilis disputatio est ipsius desiderantis & intelligentis primum intelligibile qualis optima nobis paruo tp̄e pōt esse: sic.n semp illud est.s.primū mobile nobis aūt est possibile.
Delectatio est actus idest in actu huius scilicet desiderantis & intelligentis primum principium:
Vigilatio sensus & intelligentia delectabilissimum est spes uero & memoria propter hæc sunt delectabiles.
Intelligere scd'm se est actus eius quod secūdum se est optimum: & quod maxime: eius quod maxime.

Se ipsum intelligit intellectus secundum transumptionem intelligibilis: intelligibilis enim fit intellectus attingens scilicet intelligibile & intelligens: quare idem intellectus & intelligibile.
Susceptiuum est intellectus intelligibilis & substantiæ.
Actuatur intellectus habens intelligibile.
Primum intelligibile magis isto intelligente ipsum uidetur habere diuinum: & speculatio illius delectabilissimum: & optimum est.
Bene habet delectationē: ut nos quandoq;: deus semper (mirabile) si autē magis habet quam nos adhuc mirabilius habet autem eam sic scilicet potissimo modo quam nos.
Vita existit deus: & enim actus intellectus uita est: deus autem ipse actus intellectus est.
Actus dei est uita optima & sempiterna.
Dicimus idest fama hominum est deum esse animal optimū sempiternū
Vita & duratio continua & æterna existit deo: hoc enim deus.
Co.xxxxi. Quod est substātia aliqua sempiterna immobilis separata a sensibilibus manifestum est.
Non contingit habere hanc substantiam scilicet sempiternam magnitudinem ullam: uerum sine parte & indiuisibilis est: & mouet per infinitum tempus.
Non habet potentiam infinitam finitum ullum.
Nulla est infinita magnitudo
Impassibilis & inalterabilis est talis substantia sempiterna.

Ex lectione. vii. & co.xxxxiii.

Principium & primum entium est immobile & scd'm se & scd'm accidens mouens uero est primum & sempiternum & unū motum.
Necesse est sempiternum motū a sempiterno moueri: & unū ab uno.
Videmus præter uniuersi simplicem latiōem quam mouere dicimus primam existentem substantiam & immobilem: alias lationes planetarum sempiternas.
Sempiternum & instabile est circulare corpus idest cœlum.
Astrorū natura sempiterna substantia quædam est.
Quod prius est substantia substantiā esse necesse est.
Tot substantias esse necesse est natura sempiternas & immobiles scd'm se & sine magnitudine quot lationes astrorum.
Co.xxxxiiii. Maxime propria phylosophia mathematicarū scientiarū est astrologia: hæc enim de substantia sensibili quidem: sempiterna aūt: facit theoriā: aliæ uero de nulla sbā puta q̄ circa numeros & geometria.
Co.xxxxv. Amare oportet utrosq; quorū scilicet opinionem sequimur & quorum opinionem repudiamus persuaderi uero a certioribus.
Co.xxxxvii. Omnium speratum numerus & ferentium & reuoluentium

eas quinquagintaquinq;:si aũt lunæ & soli nõ addiderit quis quos diximus motus scilicet quattuor deferentes duos solis & duos lune: & q̃tuor reuoluentes omnes speræ erunt septem & quadraginta.

Substantias & principia immobilia & insensibilia tot esse quot numerus sperarũ rationabile est existimare:necessarium enim circa hoc dimittatur fortioribus dicere scilicet nobis.

Nullus motus sui gratia est:nec etiã alicuius alterius motus sed moti grã

Co.xxxxviiii. Quid sit unũ cœlũ tantum manifestũ ẽ:si enim plures eẽnt cœli ut homines foret principium quod circa unũquodq; : specie unũ numero uero multa quod est impossibile.

Quæcunque sunt numero multa & specie unũ :materiam habent.

Primum principium cum sit quod quid erat esse non habet materiam endelechia enim est.

Vnum ratione & numero est primum mouens immobile ens.

Co.l. Fabulose adducta sunt ad persuasionem multorum & ad oportunitatem idest utilitatem multorum ad leges etiam conferendas: conformes hominibus deos esse & aliorum animalium quibusdam similes a quibus si quis separando id accipiat solum:quod primum deos existimauerunt potentias substantias esse:diuine utiq; dictum esse putabit & secundum ueri dei similitudinem.

Ex lectione octaua & co.li.

Ad nobilitatem intellectus differt intelligere bonum & contingens idest quodcunque.

Primus intellectus diuinissimum & honorabilissimum intelligit & non transmutatur in aliud intelligibile : i indignius enim transmutatio est

Si primum intelligens non itelligit se ipsum sed aliud dignius erit quã intellectus primi ipsum intellectum & intelligere & intelligentia erũt quid indignissimum intelligenti:quare fugiendum est hoc scilicet intelligere aliud actu a se ipsum deum: et enim non uidere quædam digni us est quam uidere.

Primum intelligens se ipsum intelligit.siquidem est potentissimum.

In quibusdam scientia est idem quod res scita.

Non alterum existit quod intelligitur & intelligentia in his quæcunq; materiam non habent.

Indiuisibile est omne quod non habet materiam: ut humanus ĩtellectus

Intellectus qui est compositorum habet perfectonem suam in aliquo tempore:non enim habet ipsum bonum in hoc aut in hoc : sed in toto quoddam.

Ex lectione.viiii.& co.lii.

In ordine exercitus est ipsum bonum scilicet exercitus & dux est bonum

exercitus:& magis istæ.s.dux.non enim iste propter ordinem: sed ille
idest ordo propter hunc est:
Ad unum finem omnia coordinata sunt.
Co.liii. Impassibilia sunt contraria adinuicem.
Materia quæ est una contrariorum nulli est contraria:
Co.lvi. Contrarium primo principio nihil est.
Omnia contraria materiam habent.
Numerus non facit continuum:nec ut mouens nec ut species idest sicut principium formale.
Entia nõ uolunt disponi male:nec bonum est pluralitas principatuum: unus ergo princeps.

Propositiones ex tertiodecimo libro metaphysicæ Aristotelis.

Dubitatio nobis est hic non de esse idearum:sed de mõ essendi.
Ideæ mathematica non sunt neq; enim in sensibilibus sunt.
Duo corpora simul esse impossibile est.
Impossibile est corpora & superficies & lineas & numeros & mathematica omnia esse præter sensibilia.
Priora compositis sunt incomposita
Imperfecta magnitudo generatiõe prior ẽ perfecta substantia idest perfectione autem posterior ut inanimatum animato.
Generatio primo ad longitudinem fit deinde ad latitudinem: ultimo ad profundum & finem habet.
Quæcunq; ratione priora sunt:& substantia priora sunt.
Substantia priora sunt quæcunq; separata in causando excedunt.
Ratione priora sunt quorũ rationes ex rationibus sunt.
Non contingit album separatum esse ab homine albo:sed semper simul cum homine albo.
Mathematica priora sensibilibus in essendo non sunt: sed ratione solum
De sensibilibus magnitudinibus contingit esse demonstrationes non in quantum sensibiles sunt sed inquantum magnitudines.
Multa accidunt scd'm se rebus inquãtũ unũquodq; existit tale ut animali in quantũ fœmininum animal uel masculinum insunt passiones propriæ:& non aliquod masculinũ uel fœmininum separatũ ab aialibus ẽ
Si quis ponens separata accidentia speculatur aliquid de his inquantum talia nulla propter hoc meditatio mentietur:sicut nec quando in terra scripsit pedalem dicat non pedalem in propositionibus fit mẽdacium
Tempore pytagoræ dialectica ualida nondum erat.
Nihil conferunt ideæ perpetuis sensibiliũ neq; his quæ fiũt & corrũpũtur

neq; ad sciētiam ipsam aliquid iuuabunt:
Impossibile est ideas esse numeros.
Numerus qui est usq; ad denariū perfectus est:
Numerus ex indiuisibilibus cōponitur magnitudines aūt non.
Impossibile est numerum & magnitudines esse separabiles.
Difficile ē nō bene se habētibus suppositiōibus & principiis dicere bene: secundum epicharmum.
Scia sicut & scire dupliciter dicitur quoꝝ hoc qđ potētia hoc aūt actu.
Scia q̄ ē potētia ē ut materia uniuersalis existēs:& indeteriati uniuersalis &indeteriata est q̄ aūt actu determinata: est & determinati.
Scđm accidens uisus uniuersalem colorem uidet: quia hic color quem uidet color est.

Propositiones ex.xiiii.libro metaphysicæ Aristotelis:

Eius quod semper est non est prius aliquid.
Corruptiuum contrarii contrariū est.
Hō hoiem gnāt tāq̄ pfectum principiū:& nō est primū sperma

Expliciunt propositiones ex.xiiii.libris metaphysicæ Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro physicoꝝ Aristotelis.

Ex lectiōe.i.&co.i.

Scire &itelligere contingit circa oēs scientias quarum sunt principia causæ & elementa ex eorum cognitione.
Tunc cognoscere arbitramur unūqđq; cū causas potētias & principia prima cognoscimus. usq; ad elementa.
Co.ii. Innata est nobis uia cognoscēdi ex notioribus nobis & certioribus:icertiora &notiora naturæ.
Co.iii: Sunt primum nobis manifesta & certa confusa magis: posterius aūt fiūt ex his nota elementa &principia nobis diuidentibus hæc
Non eadē sunt nobis nota &simpliciter.
Co.iiii Ex uniuersalibus in singularia oportet procedere.
Totum secundum sensum notius est.
Vniuersale totū quoddā est:multa enim cōpræhendit ut partes.
Co.v Pueri primo appellāt oēs uiros patres &matres fœminas:posterius determinant unumquodq; eorum.

Ex lectione secunda & co. yi.

Necesse est aut unum esse principium aut plura:
Parmenides & melissus dixerunt unú esse principium & immobile.
Co.viii. Contra negantem prima principia nō est disputādum: sicut nec geometræ amplius ratio est ad destruentem sua principia.
Principinm cuiusdam est aut quorundam:
Co.viiii. Vno inconuenienti dato alia contingunt:
Co.xi. In scientia naturali supponuntur oïa naturalia a moueri aut q̄dā.
Non conuenit cuilibet scientiæ omnia soluere sed quæcūq; ex principiis scientiæ aliquis mentitur quæcunq; uero non ex principiis mentitur aliquis: minime soluere conuenit.

Ex lectione tertia & co. xiiii.

Nullum aliorum separabile est extra substantiam: omnia nanq; de subiecta dicuntur substantia.
Co.xv. Finiti & infiniti ratio quantitati congruit sed non substantiæ neque qualitati.
Co.xvi. Vnum multipliciter dicitur quēadmodū & ens
Co.xvii. In infinitum diuisibile est continuum
Co.xviii. Terminus indiuisibilis finitus non est.

Ex lectione quarta & co.xxi.

Vnum dicitur dupliciter scilicet in actu & in potentia:
Vnum in actu & multa in potentia non opponuntur.

Ex lectione .v.&co.xxii.

Co.xxiiii. Contraria differunt specie
Co.xxvi. Omne accidens est aliud a suo susceptibili.
Co.xxvii. Quod uere est nulli accidit sed illi aliquid.
Co.xxviii. Duplex est accidens scilicet separabile & inseparabile.
Co.xxviiii. Nullum diffinitum ponitur in ratione partium diffinitiōis
Co.xxx De quocunq; dicuntur ambo seorsum scilicet animal & bipes de eodem utraq; scilicet simul dicuntur & quod ex his scilicet homo.

Ex lectiōe.viii. & co.xxxii.

Raritas & densitas sunt contraria: & reducuntur ad excellentiam & defectum: ut ad ulteriora

Ex lectione. viiii.& co.xxxiii.

Omnes physici conueniunt in hoc q̄ ex nihilo nihil fit.
Co.xxxiiii. Anaxagoras dicebat quod nihil est totaliter album aut nigrum aut carnem aut os sed quod plus unumquodq; habet hoc est natura rei.
Co.xxxv. Infinitum secundum quod infinitum ignotū est.
Principiis infinitis existentibus & secundum multitudinem: & secūdum speciem impossibile est cognoscere q̄ sunt ex hiis.

Cognoſcere compoſitum arbitramur cum cognoſcimus ex quibus cau-
ſis & quantis compoſitum ſit.
Co.xxxvi. Si partes non habent determinatam quantitatem:nec totum
in quo ſunt actu.
Caro & os & huiuſmodi partes ſunt animalis:& fructus plantarum.
Impoſſibile eſt carnem aut os aut aliquid aliud quãtúcunq; eſſe ſecundũ
magnitudinem aut in maius aut in minus.
Co.xxxvii. Anaxagoras dicebat q̃ fit ex quolibet quodlibet:& q̃ oẽ cor
pus finitum reſecatur & reſcinditur a corpore finito.
Co.xxxviii.Omne corpus remoto quoddam minus neceſſe eſt fieri.
Carnis determinata eſt quantitas & magnitudine & paruitate.
Ex minima carne nullum ſegregabitur corpus: erit enim minus minio.
Co.xxxviiii. Paſſiones inſeparabiles ſunt.
Intellectus quærens impoſſibilia eſt inconueniens.
Co.xxxx. Quædam ex ſimilibus generantur & in ſimilibus reſoluuntur
ut lutum in luta:quædam ex diſſimilibus & non idem modus eſt:nam
alia per alterationem ſicut lateres ex luto alia per compoſitiõem ſicut
domus ex lateribus.ſimiliter autem aqua & aer ex alterutris ideſt diſſi-
milibus ſunt & fiunt.
Co.xxxxi.Dignius ẽ minora & finita principia accipere ſicut facit Empe-
docles quam plura & infinita ſicut Anaxagoras.

Ex lectione .x.& co.xxxxii.

Omnes phyſici contraria principia faciunt:& hoc rationabiliter:oportet
enim principia non ex alterutris neq; ex aliis ſed ex hiis oĩa eſſe:& con
trariis primis inſunt hæc tria.
Co.xxxxiii.Neq; agere aptum natum eſt neq; pati: contigẽs ex contingẽ
ti ideſt uel ea quæ contingunt ſimul eſſe uel indifferentis unumquod
que ex unoquoque.
Co.xxxxv.Omnia compoſita fiunt ex incompoſitis: & figuratum & in
figuratis:& corrumpitur compoſitum in non compoſitum quod eſt
oppoſitũ illi compoſitioni.
Co.xlviii. Ratio uniuerſalis eſt:ſenſus autem particularis

Ex lectione .xi.& co.xlviiii.

Impoſſibile eſt unum tantum principium eſſe:quoniam non unum tan
tum contrarium eſt.
Vna contrarietas in omnĩ genere eſt.
Qui contingit generari melius eſt ex finitis quemadmodum empedo-
cles dixit quam ex finitis ſicut anaxagoras.
Alia aliis ſunt priora contraria:& ſunt altera ex alterutris: ut dulce & a-
marum.

Principia semper oportet manere.
Co.li. Vnum contrariorum non facit aliquid ex reliquo:sed utrunq; transmutat aliquod tertium
Cx.lii. Principium non oportet de aliquo subiecto dici: principii enim esset principiũ.
Subiectum principium est & prius prædicato idest accidente.
Substantia non est contraria substantiæ.
Co.liiii. Aer habet qualitates contrarias minus sensibiles :consequenter autem aqua.
Co.lv.Quod potest fieri per pauciora non debet fieri per plura.
Impossibile est plures esse contrarietates primas.
Omnia contraria quæ sunt in genere substantiæ :in eo quod prius & posterius sunt differunt non autem genere.
Semper in uno genere contrarietas una est.
Omnes contrarietates reducuntur in unã.

Ex lectiõe.xii. & co.lvii.

Est secundum naturam communia prius dicere & sic circa unumquodq; propria speculari.
Co.lviii Dicimus fieri ex alio aliud idest scd'm esse substantiale & ex altero alterum idest scd'm esse accidentale.
Non dicitur ex hoĩe factus est musicus :sed homo factus est musicus.
Co.lx. Et si homo & musicus numero sint unum :specie tamen idest ratione non unum.
Non idem est homini & musico esse. hoc quidem permanet : illud uero non permanet.
Co.lxi. In non permanentibus magis dicitur ex hoc fit hoc : quã hoc fit hoc:licet hoc possit dici sed non ita proprie.
Co.lxii. Fieri simpliciter substantiæ solius est:fieri secundum quid accidentis.
Quantum & quale & ad alterum & aliquando & ubi fiunt in subiecto aliquo :propter id q; sola substantia de nullo subiecto dicitur sed omnia de ipsa.
Semper est aliquid quod subiicitur ex quo fit quod fit.
Co.lxiii. Eorum quæ fiunt simpliciter alia fiunt transfiguratiõe ut statua alia oppositione :ut quæ augmentantur alia subtractione ut ex lapide mercurius:alia cõpositõne ut domus:alia alteratione:ut quæ conuertũtur scd'm materiã:& oĩa quæ sic fiunt ex substantiis fiunt.
Co.lxiiii. In qualibet factione sunt tria.s.subiectũ & terminus factionis & oppositum eius.

Ex lectione xiii. & co.lxvi.

Illa sunt principia & causæ re℞ naturaliũ ex quibus primis sunt & fiunt non scd'm accidens sed .s.per se.
Omne quod fit fit ex subiecto & forma.
Vnumquodq; resoluitur in ea ex quibus componitur.
Co.lxvii. Est autem subiectum numero quidem unũ spẽ autem duo.
Hõ quidem & au℞ & oĩo materia quælibet numerabilis est.
Priuatio uel contrarium est principium re℞ naturaliũ per accidens.
Ab inuicem pati contraria impossibile est.
Nõ plura cõtrariis sunt principia per se.sed duo sicut & contraria:
Co.lxviii. Sufficiens erit quandoq; alte℞ cõtrario℞ absentia & præsentia sua facere mutationem.
Co.lxviiii. Natura subiecta idest materia scibilis est secundum analogiã scilicet ad formam.
Di. Quod se habet ad sbstãtias naturales sicut æs ad statuã & lignũ ad lectũ & qdlibet materiale & iforme ad formã:hoc dicimus eẽ mãm pmã

Ex lectione.xiiii.& co.lxxiiii.

Quod medicus aliquid faciat uel patiatur itelligitur dupliciter per se uel per accidens.
Co.lxxv. Nos dicimus fieri nihil simpliciter ex eo quod non est .sed tamen fieri ex eo quod non est scd'm accidens.
Quod est per se non est ex priuatione:quia priuatio non intrat essentiam rei factæ.
Co.lxxvi. Ex eo quod est nihil fit nisi per accidens.
Ex ente in potentia fit aliquid per se ex ente in actu uel ex non ente fit aliquid per accidens.

Ex lectione .xv. & co.lxxvii.

Co.lxxviiii. Nos quidem dicimus materiam & priuationem alteram scilicet ratione.
Materia est nõ ens scd'm accidens priuatio autem per se non ens.
Materiam quidem prope rem & substantiam aliqualiter dicimus: priuatõnem autem nequaquam.
Co.lxxx. Materia cum forma est causa omnium eorum quæ fiunt sicut mater.
Priuatio est sicut malum & neq; penitus est & est extra omne.
Co.lxxxi. Forma est quiddã diuinum & optimum & appetibile.
Nihil appetit sibi contrarium :corruptiua enim sunt adinuicẽ contraria.
Materia appetit formam sicut fœmina masculum & turpe bonum.
Ex cõmentariis Sancti Tho. Appetitus naturalis nihil ẽ aliud quã ordinatio aliquorum scd'm propriam naturam in finẽ suũ.
Co.lxxxii. Materia secundum se est incorruptibilis & ingenerabilis sed

secundum q in ea est priuatio est corrupribilis:
Materia est primum subiectum unicuiq ex quo fit aliquid per se: & non secūdum accidens: & inest rei facte.
Co.lxxxiii. De principio formali utrum sit unum aut plura & quot & quæ sit pertinet determinare ad physicam primam.

Propositiones ex secundo libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo.

Eorum quæ sunt alia sunt a natura: alia uero propter alias causas puta uel ab arte uel a casu.
Animalia & ipsorum partes & plantæ: & simplicia corpora sunt a natura.
Omnia quæ sunt a natura habent in se principium motus & status.
Co.ii. Lectulus & indumentum & oia quæ sunt ab arte neq unum habēt principium transmutationis innatum secūdū autem q contingit ipsis lapideis esse aut terreis habent hoc intantum.
Co.iii Di. Natura est principiū alicuius & causa mouendi & quiescendi ī eo in quo est primo & per se & nō secundū accidens.
Co.iiii Natura est subiectum quoddam scilicet in quantū est materia & i subiecto est semper scilicet in quantum est forma.
Co.v Ferri sursum natura non est nec habet naturam sed causatum a natura & secūdum naturam.
Co.vi Demonstrare manifesta per immanifesta est non potentis iudicare quid est notum propter se & quid non est notum propter se.
Sillogizat aliquis de coloribus cum natus sit cæcus de coloribus quare necesse est huiusmodi de noībus habere rationem: nihil autē ītelligere

Ex lectione .ii. & co .vii.

Natura omnium artificialium est eorum materia.
Co.xi. Illud quod est in potentia tátum ad hoc q sit artificiosum non dicitur habere aliquid artis quod est in potétia caro & os non dicitur habere naturam carnis & ossis.
Co.xii Forma inseparabilis est a materia secundū esse: sed nō scd'm rōem
Co.xii Compositum ex materia & forma non est natura: sed a natura.
Materia & forma dicuntur natura: forma tamen magis natura est quam materia: ununquodq enim magis tunc dicitur esse cum est endelechia quā cum sit potentia.
Co.xiii Fit ex homine homo sed non lectulus ex lectulo.
Co.xiiii Natura dicta sicut generato idest natiuitas uia est in naturam.

Medicatio non est in medicinam uia sed in sanitatem.
Id quod nascitur non denominatur ab eo ex quo nascitur: sed in quod scilicet terminatur.
Co.xv. Priuatio forma quodammodo est.

Ex lectiõe.iii.& co.xvi.

Plana & firma habent physica corpora & longitudines & puncta de quibus intendit mathematicus.
Co.xvii. Subiectum & propria passio sunt eiusdem considerationis.
Co.xviii. De his negociatur mathematicus de quibus & physicus: sed diuersimode.
Non sit mendacium abstrahentium.
Physica minus sunt abstracta mathematicis.
Impar & par: & rectum: & curuum: & linea & figura & numerus: sine motu diffiniuntur: caro autem & os & homo non hoc modo: sed sicut naris sima idest cum materia sensibili: sed non sicut curuum idest cum materia intelligibili.
Co.xviiii. Perspectiua harmonica & astrologia magis sunt scientiæ physicæ quam mathæmaticæ.
Geometria de physica linea intendit. sed nõ in quãtũ est physica: sed perspectiua mathematicam lineam considerat non inquantum est mathematica: sed in quantum est physica.

Ex lectione quarta & co.xxii.

Ars imitatur naturam.
Eiusdem sciẽtiæ scilicet artificialis est cognoscere speciem idest formam & materiam usq; ad aliquem terminum similiter & physicæ.
Co.xxiii. Eiusdem sciẽtiæ est considerare finem & quæ sunt ꝓpter finem
Forma est finis materiæ & cuius causa fit.
Ad hoc qđ aliquid sit finis motus continui requiritur ꝙ sit ultimũ eius & cuius causa fit.
Non omne ultimũ est finis: sed quod est ultimũ & optimum.
Co.xxiiii. Quædam artes faciunt materiã simpliciter quædam operose, i. materiam præexistentem in natura disponunt ad receptionem formæ
Sumus quodammodo nos finis oĩum scilicet artificialium.
Dupliciter dicitur id cuius causa fit scilicet cuius & quo.
Co.xxv. Duæ sunt artes principantes materiam idest principantes artibus facientibus materiam scilicet usualis & factiua: gubernator enim qualis sit species aliqua temonis cognoscit & instituit: alius autem ex quo ligno erit.
Co.xxvi. Eorum quæ sunt ad aliquid materia ẽ.
Sub alia forma oportet aliam materiam esse.
Terminus considerationis naturalis est circa formas quæ sunt separa

.s. quodāmodo a materia: i materia aūt sūt uidelicet ad formā hois.
Homo hoiem generat ex materia & sol.
Quomodo se habeat forma hominis scd'm qđ ē separabilis:& q̄d sit:phy losophicæ potentiæ est determinare
Ex lectione.v.& co.xxvii.
Sciende grā &non operandi hoc negotiū est.i.scientia naturalis
Scire opinamur unūqq; quādo accipimus pp q̄d hoc aūt est accipere primam causam.
Co.xxviii. Quattuor sūt causæ.s.materialis formalis effiiēs & finalis.
Oēs ptes quæ sunt in diffinitione redducūtur ad gēs causæ formalis
Quæcunq; in mouente primo & ultimo fine intermedia fiunt sunt finis.
Co.xxx Contingit eiusdem multas causas esse per se & nō scd'm accidēs: sed non eodem modo.
Quædā sunt sibi adinuicē causæ sed non eodem modo.
Idem aliquando causa contrarioꝝ est.
Co.xxxi. Propositiones sunt causæ conclusionis sicut ex quo est.
Partes sunt causa materialis totius.
Finis est potissima cā inter causas & cā finalis aliaꝝ causarum.
Finis habet rationem boni.
Nihil differt eandem causam finalē esse bonam uel uideri bonam.
Causæ per se eiusdem speciei aliæ sunt priores aliæ posteriores aliæ prope aliæ cōmunes ut sanitatis medicus & artifex. similiter accidit & in causis per accidens.
Ex lectione.vi.&co.xxxiii.
Accidit statuefacienti polycletum esse & continentes polycletū sunt causæ per accidens statuæ.
Causæ per accidens sunt aliæ aliis longius & propius rationi causæ.
Co.xxxiiii. Quædam dicuntur causæ in potentia quædam in actu.
Co.xxxvi. Causæ per se aliquando accipiuntur complexiue cum causis per accidens.
Modi cāꝝ numero sunt sex.uidelicet singulare & genus siue prius & posterius accidens & genus accidētis & simplex & cōplexum. & quilibet hoꝝ distinguitur per actum & potentiam.
Co.xxxvii Causæ in actu & singulares simul sunt uel non sunt: cum his quoꝝ sunt causæ:sed causæ ī potentia nō semper.
Co.xxxviii. Oportet in naturalibus cām uniuscuiusq; summam .i.ultimā querere sicut & in aliis scilicet artificialibus.
Causis debent proportionaliter respondere effectus.
Ex lectiōe septima &co.xxxviiii.
Multa dicuntur & esse & fieri propter fortunam & propter casum.
Co.xxxx. Quidā negātes fortunā dicūt oium eē aliq̄ cām determinatā

Co.xxxxi. Nullus antiquorum sapientum causas generationis dicens aliquid de fortuna determinauit.
Co.xxxxiiii. Casus non est causa cœli & motuum cælestium.
Co.xxxxv. Nõ ex quocunq; sæmine aliquid fit sed ex tali seminæ oliua & ex tali homo
Co.xxxxvii. Quibusdam uidetur q fortuna sit cã imanifesta humano intellectui eam quã diuinum quoddam & fœlicius.

Ex lectione viii.& co.xxxxviii.

Quædam fiunt ut semper quædam sicut frequenter: neutrum autem horum dicitur esse a fortuna.
Quæ fiunt in paucioribus omnes dicunt esse a fortuna;
Quæ sunt in paucioribus sunt a fortuna:& quæ sunt a fortuna sunt ut in paucioribus.
Co.xxxxviiii. Eorum quæ fiunt quædam fiunt propter finem scilicet deliberatum quædam uero non.
Eo℞ quæ fiunt pp finem quædã fiũt scd'm ꝓpositum :quædam uero nõ scd'm ꝓpositum.
Quæcũq; ab itellectu .i.a ꝓpositio agũtur & a natura fiunt pp finem.
Co.l. Sicut entiũ aliud est per se & aliud per accidens ita & causa℞ alia ꝑ se:alia per accidens.
Causa per se est finita:causa scd'm accidens infinita.
Infinita uni accidunt.
Co.li. Casus & fortuna sunt in hiis quæ sunt propter finem:
Co.lii. Fortuna est causa per accidens in his quæ sunt scd'm propositum propter finem i minori parte infinita est & imanifesta ho i.
Propositũ nõ est sine intellectu.

Ex lectione nona.& co.liii.

Infinitas cãs necesse est esse:aquibus fiat quod est a fortuna:quare fortũa:
Co.liiii. Fortuna non est simpliciter causa alicuius sed scd'm accidens.
Co.lv. Dicere fortuna esse aliquid extra rõnem recte dicitur :ratio enim aut est eorum quæ semper sunt aut sicut frequenter; idest de hiis ratiocinari possumus solum.
Co.lvi. Fortunã bona dicitur cum bonum aliquid euenit:praua autem cum prauum aliquid.
Eufortunium & fortunium sunt quæ habent bonum uel malum cum magnitudine.
Parum pro nihilo reputatur.
Eufortunium est incertum:fortuna enim incerta est.

Ex lectione. x.& co.lvii.

Differunt fortuna & casus:quoniam casus in amplius est quam fortũa
Co.lviii. Fortuna idem uidetur esse fœlicitati aut prope.

Fœlicitas eupraxia est idest bona operatio:
Quibuscunq; non cōtingit agere neq; a fortuna dicimus eos aliqd facere
Co.lviiii. Neq; inanimatum neq; infans neq; bæstia aliquid facit a fortuna :quoniam non habent propositum neq; eufortunium neq; infortunium inest his :nisi scd'm similitudinem.
Pati a fortuna inest quodammodo his cum agens circa hæc aliquid agat a fortuna aliter autem non.
Co.lx Casus non solum est in hoibus qui uoluntarie agunt:sed etiam in aliis animatis & ianimatis:
Co.lxi In his quæ simpliciter fiūt propter aliquid cum non accidentis .i. eius quod accidi causa fiunt sed causa alicuius extrinseci tunc a casu dicimus fieri.
Co.lxii Vanum dicitur cum id quod est propter aliquid non accidat ex eo propter quod fit.
Co.lxiiii Cum fiat aliquid extra naturam tunc non a fortuna sed magis a casu factum esse dicimus.
Eorum quæ fiunt a fortuna exterius est causa: sed eorum quæ fiunt a casu interius est causa.
Co.lxv Casus & fortuna reducuntur ad causam:unde est principium motus idest efficientem
Co.lxvi Nihil scd'm accidens prius est hiis quæ sunt per se:quare neq; per accidens causa prius est ea quæ est per se.
Co.lxvii Posterius est casus & fortuna intellectu & natura.
Co.lxvii Propter quid tot est scd'm numerū quot sunt causæ prædictæ.
Aut propter quid reducitur in quod quid est idest in diffinitionem ut mathematicus aut in mouente primum .aut in alicuius gratia idest in finem aut in his quæ fiunt in materia.

Ex lectione .xi.& co.lxx.

Quoniam quattor sunt causæ de omnibus erit physici cognoscere: & in omnes inducens propter quid demonstrabit physicæ materiam formam mouentem :& quod est cuius causa.
eniunt tres causæ in unam multotiens.
Quod qd ē cā formalis & qd cuius cā .i.finalis una ē scd'm numerum.
Causa mouens eadem est in istis scilicet formali & finali : scd'm speciem:
Co.lxxi Physicus tenetur omnino considerare quæcunq; mota mouent: quæcunq; autem non:non physicæ sunt.
Triplex est studium phylosophiæ:hoc quidem circa immobile : aliud uero circa mobile qdē sed incorruptibile: aliud aūt circa corruptibilia
Co.lxxiii Duplicia sunt principia scilicet mota & non mota
Co.lxxiiii. Nā facit q melius ē nō simpliciter:sed ad uniuscuiusq; sbām

Ex lectione.xiii.& co.lxxvii.

Quæcunq; sunt a natura aut sempet fiunt:aut sicut frequenter:
Neq; a fortuna neq; a casu uidetur pluere multotiens in hyeme sed forte sub cane:neq; cauma sub cane fit a casu sed si in hyeme esset.
Co.lxxviii.In quibuscunq; est aliquis finis:huiusmodi causa agitur ꝙ pri us est & quod consequenter.
Vnumquodq; sicut agitur sic aptum natum est agi : & sicut aptum natũ est agi:sic agitur si non impediatur.
Ars imitatur naturam.
Co.lxxviiii. Ars alia quidem perficit quæ natura non potest operari:alia uero imitatur.
Quæ sunt scd'm artem fiunt propter finem :& quæ fiunt a natura.
Co.lxxx. A natura & propter finem hirundo facit nidum & aranea telam & non ab arte.
Natura agit propter finem:
Co.lxxxi. Natura dr̃ dupliciter:alia qdẽ sicut mã alia uero sicut forma.

Ex lectione.xiiii.& co.lxxxii.

Peccatum fit in his quæ sunt scd'm artem & in his quæ scd'm naturã sunt
Monstra sunt quædam peccata naturæ.
Co.lxxxiiii Oĩo destruit naturam dicẽs naturam non agere propter finẽ
Illa dicuntur esse scd'm naturam quæcunq; a quoddam principio intrinseco scilicet determinato continue mota accedunt ad aliquem finem scilicet determinatum.
A determinato principio in deteriatũ finem semper proceditur scilicet a natura nisi aliquid impediat.
Ars non deliberat thomas nec etiam artifex inquãtum habet artem:
Arti assimilatur natura:
Thomas Natura est ratio cuiusdam artis diuine indita rebus qua ipæ res mouentur ad finem determinatum.

Ex lectione.xv.& co.lxxxvii.&.lxxxviii.

Ratio necessitatis scilicet in naturalibus & artificialibus sumitur a fine:in materia autem necessarium est:
Co.lxxxviiii Non sequitur si conclusio est quod principium sit sed si con clusio non est neq; principium erit.
Finis ponit necessitatem his quæ sunt ad finem.
Finis in speculabilibus est principiũ non quidem actionis sed rõcinatiõis
Co.lxxxxi. Finis in naturalibus se habet sicut principium i demõstratiuis.
Co.lxxxxii. Ponuntur & in diffinitione quædam partes materiæ.

Propositiones ex tertio libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo.

Necessarium est ignorato motu ignorare naturam.
Motus est de numero continuorum.
Infinitum apparet primo in diffinitione continua.
Continuum est diuisibile in infinitum.
Co.ii. Sine loco uacuo & tempore impossibile est esse motum:
Posterior est speculatio de propriis ea quæ est de communibus.
Co.iii. Entium aliud est endelechia idest actu tantum aliud est potentia tantum.
Eorum quæ sunt actu: hoc quidē ē ad aliquid: aliud uero quantū aliud quale aut aliquid aliorum prædicamentorum.
Eorum quæ sunt ad aliquid aliud scd'm superabundantiam & defectum dicitur aliud secūdū actiuum & passiuū secundū & omnino motiuum & mobile.
Co.iiii. Non est motus præter res idest præter genera rerum:
Omne quod mutatur aut mutatur secundum substantiam: aut quantitatem: aut secūdū qualitatē: aut scd'm locum.
Nihil est extra prædicamenta: & nihil ipsis cōmune est accipere:
Co.v. In omnibus generibus est aliquid dupliciter: uel sicut perfectum: uel sicut iperfectum.
Motus & mutationis tot sunt species quot & entis.

Ex lectione ii. & co.vi.

Motus est endelechia idest actus existentis in potentia secūdum ꝙ huiusmodi est idest secūdum ꝙ est in potētia:
Sex sunt species motus scilicet alteratio augmentatio diminutio generatio corruptio & loci mutatio.
Co.viii. Quædam eadem sunt in potentia: & in actu quāuis non simul aut non secundum idem.
Omne mouens naturale cum mouet mouetur & ipsum.
Est quoddam mouens & immobile.
Co.x. Posse sanari & posse laborare alterum est: subiectum aūt eorum unū & idem est.

Ex lectiōe.iii. & co.xi.

Contingit unūquodqꝫ quod est i potentia quandoqꝫ esse in actu:
Co.xii. Impossibile est ponere motū in alio genere quā i genere actus existentis in potentia.
Motus non est alteritas nec inæqualitas:
Co.xiii. Motus indeterminatus est.
Co.xv. Motus quidam actus est: sed iperfectus.
Neqꝫ i priuatiōe neqꝫ i potētia: neqꝫ in actu simplici ponitur motus:

Ex lectione .iiii.& co .xvi.

Motus est actus mobilis inquantum est mobile.

Co.xviii. Quod tangit patitur.
Forma semper existimabitur mouens.
Co.xviii. Motus est i mobili quia est actus eius.
Motiui actus non est alius ab actu mobilis.
Idem est spatium unius ad duo & duorum ad unum & ascendentis & descẽdentis secũdum rem non autem secundum rationem.
Opus & fin s uniuscuiusq; est actus eius.
Co.xviiii. Actio est actus actiui passio autem passiui.
Si actio est in mouente: omne mouens mouebitur aut habens motum non mouebitur.
Si actio & passio sint in patiente actus uniuscuiusq; nõ erit in unoquoq;: & secũdũ duos motus aliquid mouebitur: sed hoc impossibile.
Impossibile est duas alterationes unius speciei esse unius subiecti.
Impossibile est duorum alterorum secundum speciem unum & eundem actum esse scilicet secundum rem & rationem.
Co.xx. Actio est actus agentis ut a quo sed patientis ut in quo.
Actio & passio sunt idem motus.
Co.xxiii. Motus est actus potentiæ actiui & passiui inquantũ huiusmodi.

Ex lectione .v. & co.xxiiii.

Scientia naturalis est circa magnitudines & tempora & motus quorum unũ quodq; necesse est aut finitum aut infinitum esse.
Non omne ens est finitum aut infinitum ut passio & punctus.
Ad physicum pertinet considerare de infinito si est: aut non est: & si est quid sit.
Quodcunq; habet principium habet finem.
Co.xxv. Omnes physici posuerunt infinitum tanquam principium eorum quæ sunt.
Commento.xxviii. Anaxagoras dicit quod omnia incœpere moueri aliquando.
Co.xxx. Ominia aut principium sunt aut ex principio.
Quod est immortale & incorruptibile physici diuinum appellabant.

Ex lectione .vi. & co.xxxi.

Tempus est infinitum.
Vtuntur mathematici infinito.
Intellectus non deficit quin super quodlibet finitum non possit aliquid addere.
Commento trigesimotertio. Contingere ab esse nihil differt in perpetuis.
Commento.xxxiiii. Infinitum dicitur unomodo quod non est possibile transiri: ex eo quod non est aptum natum transiri: sicut & uox est inuisibilis.

Secundo modo quod habet transitum inconsumabilem: aut q; uix habet
Tertio modo quod aptum natum est habere transitum aut finem: non tamen habet.
Infinitũ uel dicitur per appositionem s. sicut ĩ numeris: uel per diuisionẽ scilicet sicut in magnitudinibus: uel utroq; modo scilicet sicut in tpre
Co.xxxv. Omne diuisibile uel est numerus uel magnitudo.
Co.xxxvi. Passio minus est separabilis & per se existens quam subiectum.
Co.xxxvii. Substantiæ esse & substantia idem est.
Impossibile est actu esse infinitum.

Ex lectione.vii. & co xxxx.

Ratio corporis est quid sit determinatum planitiæ idest superficie.
Non est corpus infinitum neq; intelligibile neq; sensibile.
Co.xxxxii. Omne corpus sensibile aut est simplex aut compositum.
Infinitum elementum si esset excelleret & corrumperet finitum.
Co.xxxxiiii. Elementa habent contrarietatem adinuicem.
Co.xxxxv. Vnumquodq; ex quo componitur resoluitur in hoc.
Co.xxxxvii. Omne quod mutatur mutatur ex contrario in contrarium.

Ex lectione viii. & co.xxxxviii.

Aptum natum est corpus omne sensibile in aliquo loco esse.
Locus aliquis est unicuiq; corpori naturali.
Idem est locus scilicet naturalis partis & totius.
Co.xxxxviiii. Impossibile est non cõparare locum & corpus.
Locus est æqualis locato.
Co.l. Infinitum secundũ anaxagoram est in seipso & non in alio.
Non ubicunq; aliquid est ibi aptum natum est esse.
Co.li. Terra quiescit in medio quia grauitatem habet.
Co.liii. Graue naturaliter fertur in medium: leue uero sursum.
Co.liiii. Loci differentiæ sunt sursum & deorsum ante & retro dextroũ. & sinitrorsum.
Co.lv. Impossibile est locum esse infinitum.
In loco esse & in aliquo loco esse conuertuntur.

Ex lectione viiii & co.lvi.

Magnitudo actu infinita non est diuisione autem est.
Co.lvii. Est infinitum in potentia ens.
Dupliciter aliquid dicitur in potentia. uno modo quia totum potest reduci ad actum sicut possibile est hoc æs eẽ statuam. Alio modo dicitur ĩ potẽtia quod postea sit actu ens non quidem totũ simul sed successiue.
Dupliciter aliquid dicitur esse uel quia ẽ totũ simul uel quia semper una pars eius est post aliam.
Infinitum est in sẽper aliud & aliud accipiendo: & acceptum semp ẽ finitũ
Co.lviii. Finitum quod accipitur in magnitudinibus uel apponendo uel

diuidendo permanet & non corrumpitur sed quod accipitur in generatione & tempore corrumpitur: sic tamen ut non sit deficere.
Co.lviiii. Omne finitum remouetur quolibet finito semper accepto.
Co.lx Infinitum scd'm appositionē non excellit omnem determinatam magnitudinem in maius sicut infinitū scd'm diuisionem excellit omnem determinatam paruitatem in minus.
Non contingit magnitudinem esse maiorem in potentia omni magnitudine finita.
Co.lxi. Vnitas est minimum in numeris.
Vsq; ad decem plato fecit numerum.

Ex lectiōe.x.&co.lxiii.

Diffi. Infinitum est cuius semper secundum quantitatem accipientibus est aliquid ex recipere.
Diffi. Totum est cui nihil abest.
Co.lxiiii. Totum & perfectum aut sunt penitus idem aut proxima secundum naturam.
Nullum non habens finem est perfectum.
Co.lxv. Infinitum est materia perfectiōis magnitudinis: & quod potētia est totum actu uero non.
Infinitum non continet sed continetur inquātum infinitum est.
Infinitum est ignotum inquantū est infinitum: est enim sicut materia nō habens speciem idest formam.
Co.lxvi. Infinitum magis habet rationem partis quam totius & materiæ quam formæ.
Impossibile & inconueniens est ignotum & indeterminatum continere & determinare intelligibilia.

Ex lectione.xi.& co.lxvii.

Illud quod continet est forma.
Co.lxviii. Omne unum indiuisibile est inquātum unum.
Numerus est plura uno.
Infinitæ sunt decisiones magnitudinis.
Numerus q i īfinitū multiplicatur nō ē sepatus a decisiōe magnitudinū
Co.lxviiii. Continuum diuiditur in infinitū:
Quātū un̄ q̄q; cōtingit ī potentia esse: tātū & in actu contingit esse.
Co.lxx. Infinitum non eodem modo est in motu & magnitudine & tempore sed per prius & posterius.
Co.lxxi Mathematici non indigent infinito in actu neq; eo utuntur.
Co.lxxii. Infinitum est causa sicut materia.
Infinito esse est priuatio.
Subiectum per se infiniti est continuum sensibile.

Ex lectione.xii.& co.lxxiii.

Contingit unius corruptionem esse generationē alterius.
Co.lxxv. Intelligentiæ credere inconueniens est:non enim in re abundantia & defectus est:sed intelligentia:unumquodq; eni nostrꝶ intelliget aliqs multiplicatū : seipsum augmentans in infinitum:
Tempus & motus infinita sunt non tamē actu.
Magnitudo neq; diuisiōe neq; intelligibili augmētatione ē isinita ī actu:

Propositiones ex.iiii.libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo.

NEcesse est physicū de loco sicut & de infinito determinare.
Quod non est nusquā est:sed nō econuerso.
Loci mutatio est maxime cōis iter oēs motus & magis ꝓprius
Co.iiii. Loci mutationes physicorum corporū & simplicium non solū ostendūt locū esse sed etiam ꝗ habeat quandā potentiā idest uirtutem conseruatiuam locati.
Fertur unumquodq; in sui locum :non prohibitum.
Co.v. Sursum ē ubi fertur leue deorsum aūt ubi feruntur grauitatē hn̄tia:
Mathematica non sunt in loco:sed secūdū positionem habent per respectum ad nos dextrum & sinistrum.
Co.vi. Vacuum est locus priuatus corpore.
Locus est aliquid præter corpora.
Omne corpus sensibile in loco est.
Co.vii. Illud sine quo alia non possunt esse & ipsum sine aliis potest esse: necesse est esse primum.
Non perditur locus his quæ sunt in eo corruptis.

Ex lectiōe.ii. & co.viii.

Dimensiones sunt tres quibus determinatur oē corpus.s. longitudo latitudo & profunditas.
Impossibile est corpus esse locum in eodem: nāq; essent duo corpora.
Co.viiii. Sensibilium corporꝶ sensibilia sunt principia.
Ex intelligibilibus elementis idest principiis nulla magnitudo fit.

Ex lectione.iii.& co.xiiii.

Entium aliud est per se:aliud per accidens.
Locorꝶ alius quidē cōis in quo oīa corpora sunt : alius uero proprius in quo primo sunt.
Forma est terminus uniuscuiusq; rei.
Co.xvi. Forma & materia habent altissimā speculationē & sine inuicē nō facile est cognoscere ipsa.
Co.xvii. Forma & materia non separantur a re.

Locum contingit separari a locato:
Locus non est pars locati:neq; accidens:
Co.xviii. Materia non continet sed continetur
Co.xviiii. Impossibile est ei cuius non est motus neq; sursum neq; deorsum locum esse.
Co.xx. Transmutatur simul cum re & forma & materia & mouentur non semper in eodem loco sed ubi res.

Ex lectione.iiii.& co.xxiii.

Octo modis aliquid dicitur esse ĩ aliquo:
Vno modo sicut pars in toto.
Aliomodo sicut totũ in parte:non enim præter partes est totum.aliomõ sicut species in genere.
Aliomodo sicut genus in specie.
Aliomodo sicut forma in materia:
Aliomodo sicut motum in primo motiuo:
Aliomõ sicut ĩ fine:oĩum aũt maxime proprium est sicut locatũ in loco.
Co.xxv.co.xxvi.co.xxvii. Contingit aliquid esse in seipso per partes: sed non primo:neq; per se:neq; per accidens.
Scientia est in anima.
Locus non est materia neq; forma.

Ex lectione.v.& co.xxviii.

Locus est primũ cõtinẽs illud cuius est locus:& nihil est rei .i.locati.
Primus locus neq; maior neq; minor est locato.
Locus non deficit unicuiq; locato:& separabilis est.
Locus omnis habet sursum & deorsum.
Fertur unũquodq; corporum naturaliter & manet in propriis locis.
Propria loca naturalium sunt sursum & deorsum.
Co.xxxi. Sic pulcherrime diffinitur unumquodq;.ut quid sit reddatur:& omnia oppositiua ipsius soluantur:& ex diffinitione proprietates eius manifestæ erunt & causa discordiæ & oppositorum circa ipsum manifesta erit.
Co.xxxii. Nunquam quæreretur de loco nisi motus aliquis esset secundum locum.
Motus secundum locum alius est per se.s.loci mutatio:alius ex conseq̃nti scilicet augmentum & decrementum.
Eorum quæ mouentur aliud mouetur per se in actu: aliud uero secundum accidens.
Eorum quæ mouentur per accidens alia sunt contingentia moueri per se:ut partes corporis:alia uero non contingentia:sed semper secundum accidens ut albedo & scientia.

Co.xxxiiii. Cum continēs diuisum nō est a cōtēto sed cōtinuū: nō dici mus contentum esse in illo sicut in loco: sed sicut pars in toto.
Vltima contingentium sunt simul.
Cum contentum est continuū continenti nō mouetur ī illo sed cum illo diuisum autem in illo mouetur siue moueatur continens siue non.

Ex lectione vi & co.xxxv.

Locus nō est forma: sunt enim utraq; termini sed nō eiusdem: sed formā quidem rei: locus autem continentis corporis.
Co.xxxvii. Si esset locus aliquod spatiū inter extrema corporis cōtinētis extra extrema ipsius cōtinentis. semp mouens in eodē loco: essent infi niti simul loci.
Nō est alius locus aq̄ in quo mouetur cū totū uas trāsmutatur sed idem.
Locus in quo est aliquid comitatur corpus cōtinens aut partes eius: sed nō locus in quo illud est qui est pars loci qui est locus totius cœli.
Co.xxxxviii. Loco nō mā mā.n.neq; diuisa ē q̄re neq; ꝯtiet rē lo ꝯ āt utrāq;
Co.xxxviiii. Corpus contentum est quod mouetur scd'm loci mutationē
Co.xxxx. Locus est immobilis
Totus fluuius magis est locus nauis quia est immobilis totus.
Di. Locus est terminus continentis immobilis primum.
Co.xxxxii. Leue natura fertur sursum graue uero deorsum.
Locus uidetur eē quædam superficies.
Simul cum locato est locus.

Ex lectione.vii.& cō.xxxxiii:

Cuicunq; corpori adiacet aliquod corpus extra continens ipsum hoc ī lo co est: cui uero non minime.
Co.xxxxiiii. Alia sunt in loco scd'm potentiam: alia scd'm actum.
Cum continuum est similiū partiū & scd'm potētiā in loco partes sunt: cū aūt separatæ sunt & tangunt se secundum actum sunt.
Co.xxxxv. Alia per se sunt ī loco sicut oē corpus mobile alicubi p se: alia uero scd'm accidens: ut anima & cœlum idest ultima spæra.
Cœlū non est alicubi totum sed oēs ptes eius in loco quodāmodo sunt.
Vltimum cœlum solum mouetur circulariter.
Extra oē & totum cœlum nihil est propter hoc oīa ī cœlo sunt.
Co.xxxxvi. Cœlum non est locus: sed ultimum cœli i. superficies cœli:

Ex lectione.viii.& co.xxxxvii.

Augmentato corpore nō est necesse simul augmentare locum.
Punctus non est locus.
Duo corpora impossibile est in eodē loco eē. Locus nō est spatiū aliqd corporeum siue dimensio aliqua corporalis scd'm textū cōmētatoris.
Locus nō est ī aliquo sicut in loco sed terminus in aliquo finito.
Co.xxxxviii. Corpus cōtinens cui cōsequenter est corpus cōtētū & qd ab

eo tangitur nõ ui;pximũ est:& hæc simul aptá nata eẽ ipassibilia sunt adinuicem.
Fertur unũquodq; in sui locum rationabiliter.
Thomas. Proximitas naturæ quæ est inter corpus cõtinens & contentũ est causa quare corpus naturaliter mouetur ad suũ locũ.
Manet unumquodq; natura in proprio loco rationabiliter.
Sicut pars naturaliter quiescit in suo toto ita & locatũ i loco suo naturali
Co.xxxxviiii. Aq̃ materia est aeris aer aũt sicut actus quidã ipsius: & aq̃ potẽtia est aer scilicet simpliciter aer uero potentia est aqua quodãmõ
Ex lectione .viiii.& co.l.
Est physici cõsiderare de uacuo sicut & de loco.
Co.liii. Multa parua quod magnum est constituunt.
Co.lv. Duo corpora impossibile est simul esse.
Co.lvi. Vas plenum cinere tantum recipit de aqua quãtũ uas uacuum.
Pyttagorici dicunt quod uacuũ est quod determinat rerum naturas.
Ex lectione .x.& co .lvii.
Ad cognoscendum qualiter se habeat ueritas circa uacuum oportet accipere quid significet nomen.
Co.lviii. Corpus sensibile scd'm tactum est grauitatẽ habẽs uel leuitatem
Co.lxiii. Contingit augmentari corpus non solum ingrediẽte aliquo sed etiam alteratione.ut si ex aqua fiat aer.
Vacuum est locus priuatus corpore.
Ex lectione .xi.& co.lxv.
Pars nisi seorsum ponatur non erit in loco sed in toto.
Omnis motus aut est uiolentus aut secundum naturam
Motus uiolentus posterior est eo qui est secundum naturam.
Non entis nulla est differentia
Co.lxx. Medium per quod aliquid fertur causa est uelocitatis uel tarditatis motus: quia corpus motum impedit maxime quidem medium qd' contra fertur: postea autem medium manens: sed magis mediũ quod non facile diuiditur. huiusmodi autem est quod pinguius est.
Co.lxxi. Idem corpus uelocius fertur propter duas causas: aut indifferendo per quod fertur: ut per aquam aut per terram aut per aerem: aut indifferẽdo quod fertur propter excellẽtiam grauitatis uel leuitatis eius
Ex lectione .xii.& co.lxxi.
Excellẽs diuiditur in id quo excellit & in id quod excellitur.
Non excellit linea punctum nisi componatur ex punctis.
Vacuum ad plenũ nullã possibile est habere pportionẽ: neq; motus qui sit per uacuum ad motum qui sit per plenum.
Co.lxxiii. Omnis motus ad motum proportio est.
Omnis motus in tempore est.

Oīs tēporis ad tp̄s proportio est si sint utraq; finita

Ex lectione .xiii. &co.lxxvi.

Corpus ligneū cubicū & si sit calidum :aut frigidum :aut graue :aut leue: tamen alterꝝ est a passionibus istis & si non sint separabiles.

Co.lxxviii. Aer non uidetur.

Ex lectiōe.xiiii. & co.lxxxi.

Rarum est quid leue unde ignem rarum esse dicunt.

Co.lxxxii. Quanto aliquid est rarius magis sursum ferretur.

In uacuo sunt oīa sine motu & uacuum sine motu est.

Co.lxxxiii. Plus aer ex aqua generatur quam econuerso.

Co.lxxxiiii Ex eo quod est in potentia actu fit quod fit.

Materia non separabilis est a contrariis esse tamen eius alterum est: i.secū dum rationem altera est.

Materia contrariorum est una numero. ut calidi & frigidi.

Cum ex aqua fit aer eadē est materia numero non accipiēs in se aliud aliquid :sed qđ erat in potentia actu facta est:similiter & aqua ex aere fit.

Scintillæ nō est accipere aliqua pars in qua nec caliditas nec albedo insit

Magnitudo & paruitas sensibilis corporis: non accipiente aliquid materia:extenditur sed qui potentia est materia utriusq;.

Densum est graue & durum raꝝ autem leue &molle: dissonant aūt graue & durum in plumbo & ferro.

Ex lectione.xv.&co.lxxxviii.

Ex his quæ nō sunt compositum impossibile est esse & participare aliquā substantiam.

Co.lxxxviiii. omnis diuisibilis existentis necesse est esse dum est aliquam partem eius aut aliquas partes.

Temporis aliæ partes factæ:aliæ futuræ sunt.

Ipsum nunc non est pars temporis:

Mensurat pars totum :& componi oportet totum ex partibus.

Co.lxxxx. Nulle partes temporis quæ sunt aliæ & aliæ adinuicem possūt esse simul nisi una contineat aliam:

Impossibile est sic se habere adinuicem duo nūc quod sint habita adiuicē

Co.lxxxxi. Nullius diuisibilis finiti unus tantum terminus est.

Co.lxxxxii Simul esse dicuntur scđm tp̄s & nec prius nec posterius quæ sunt in eodem nunc.

Ex lectiōe .xvi.&co.lxxxxiii.

Pars temporis tempus quoddam est.

Pars circulationis non est circulatio.

Co.lxxxxiiii. In tempore omnia sunt:& in totius spera:

Co.lxxxxv. Omnis mutatio & motus in ipso transmutato est aut in loco ubi est ipsum transmutatum & transmutans.

Tempus ubiq; & apud omnia est.
Co.lxxxxvi. Mutatio & motus oīs uelocior & tardior est.
Tardum & uelox tempore determinantur.
Velox est quod in pauco tempore per multū spatium mouetur.
Tardū est quod in multo tempore per paucū spatium mouetur.
Tps nō determīatur tpe neq; quo ad quātitatē neq; quo ad qualitatem.
Co.lxxxxvii. Manifestū est quod tps neq; motus est neq; sine motu.

Ex lectione xvii.&co.lxxxxviii.

Simul motum sentimus & tempus.
Necesse est ipsum tempus aliquid esse ipsius motus.
Co.lxxxxviiii. Oē quod mouetur mouetur ex quodam in quidam.
Seqtur magnitudinem motus:propter id.n.ꝙ magnitudo cōtinua & motus continuus erit:quātus uero motus est tantū & tempus erit.
Prius & posterius in magnitudine primū sunt & hoc ex ipsa positione.
Motus & tps ita se habent quod semp alterū eoꝝ sequitur alterum:
Co.c. Tunc dicimus fieri tempus quando prioris & posterioris in motu sensum percipimus:
Co.ci. Tempus est numerus motus secundū prius & posterius.
Co.cii. Numerus dicitur dupliciter scilicet quod numeratur uel numerabile & aliomodo quo numeramus.
Tempus est numerus quod numeratur & nō quo numeramus.
Est alterum quo numeramus & quod numeratur.

Ex lectione .xviii.& co.ciii.

Ipsum nunc idem est.f.subiecto scđm id qđ est.quod quid erat esse autem alterum est idest ratione alterum est
Co.ciiii.Ipsū nūc mēsurat tps scđm qđ prio & posterio ē & nō scđm id ꝙ ē
Quod mouetur in eo qđ est alibi & alibi est alterum.
Ipsum nunc sequitur ad id quod fertur sicut tempus ad motum.
Per mobile cognoscimus prius & posterius in motu.
Notum in tempore maxime est nunc.
Co.cv.Nisi tps sit ipsū nunc non est .& si ipsum nunc non est tps nō erit.
Quod fertur & loci mutatio sunt simul.
Tempus continuatur per ipsum nunc & diuidatur per ipsum nunc.
Motus & loci mutatio una est idest sumitur unitate ab eo quod mouetur quia unum est.
Punctum est principium unius partis lineæ & finis alterius.
Co.cvii. Ipsum nunc nulla pars temporis est:neq; pūcta sūt partes lineæ: lineæ enim due partes unius lineæ sunt.
Secundum quod est terminus nunc non est tempus sed accidit tempori scilicet sicut terminus terminato,secundum uero quod numerat est numerus.

Teri illius solum sunt cuius sunt teri: numerus autem potest eē diuersoꝝ.
Ex lectione .xviiii. & co.cviii.
Tempus minime numerus simpliciter est.
Minimus numerus qui est simpliciter dualitas est.
In lineis est minimum multitudine ut duæ aut una: magnitudine aūt nō.
In tempore est minimum secundum multitudinem secundum uero magnitudinem non est.
Co.cviiii Secūdū ꝙ tempus est cōtinuū est longum & breue: secūdū ꝙ est numerus est multū & paucū: uelox autem & tardum non est.
Numerus quo numeramus uelox & tardus non est.
Co.cx Tempus prius & posterius non est idem.
Numerus simpliciter scilicet quo numeramus est unus & idē qui ē cētum equoꝝ & qui est centū hoīum: quoꝝ autē est numerus i. numerus numeratus altera sunt.
Co.cxi Sicut contingit esse unum & eundem motum scilicet specie iteꝝ & iterum sic & tempus contingit.
Co.c.xii Non solum motum tempore metimur: sed etiam motu tempus propter diffiniri adinuicem.
Per numeralia numeꝝ aliquando cognoscimus & econuerso.
Co.cxiii Imitatur magnitudinem motus in quantitate: continuitate & diuisibilitate hunc autem tempus.
Ex lectione xx. & co.cxiiii.
Tempus est metrum motus & eius quod est moueri.
Tempus mensurat motum mensurando aliquem motum: quo mensurabit totum.
Est motui in tempore esse mensurari tpe: & scd'm id quod est & scd'm suā durationem: simul enim motum & esse motus mensurat tempus:
Co.cxv Alia motu esse in tempore est mensurari tpe nō ipsa sed esse eorum i. secundum suam durationem
Aliquid esse in tempore dicimus dupliciter: unomodo quia tunc est quādo tempus est: aliomodo sicut aliqua sunt in numero.
Aliquid dicitur esse in numero sicut pars & passio: & quicquid est ipsius numeri aut quia numerus est ipsius.
Nunc & prius & posterius & quæcunqꝫ huiusmodi: sunt in tempore. sicut in numero unitas quæ scilicet est pars numeri: & superfluus quæ scilicet sunt passiones & par. res autem sicut sunt in numero scilicet numerato ita sunt in tempore.
Co.cxvi Non est idem in tempore esse & esse quando tempus est.
Co.xvii. Accipi potest aliquod tempus maius omni eo quod est i tempore: unde necesse est omnia quæ sunt in tempore contineri sub tempore: & pati aliquid sub tempore.

Consueuimus dicere quod tempus tabefacit:& senescunt omnia sub tē pore & obliuiscuntur propter tempus.

Non didicit aliquis propter tempus:neq; nouum factum est aliquid neq; bonum idest integrum & perfectum: corruptionis enim per se causa tempus est.

Quæ sunt semper scd'm q semper sunt nō sūt in tempore:non enim mēsuratur esse ipsorum tempore: signum autem est quoniam neq; patiūtur aliquid a tempore.

Co.cxviii. Tempus est mensura quietis per accidens:omnis enim quies in tempore est.

Non omne immobile quiescit:sed priuatum motu:aptum tamen natum moueri.

Co.cxviiii. Quod mouetur non simpliciter erit mensurabile sub tempore secundum quod quantum aliquid est:sed secundum quod motus ipsius est quātus.

Co.cxviiii. Nulla quæ neq; mouentur neq; quiescūt sunt in tempore.

Tempus est mensuratio motus & quietis.

Co.cxx.Quorum opposita semper sunt hæc non sunt in tempore:quorum autem non semper sunt:hæc sunt in tempore.

Ex lectione.xxi.& co.cxxi.

Nunc continuat tempus præteritum & futurum.

Nunc diuidit tempus potentia idest inquantum considerat ut multa in potentia & in quantum huiusmodi est:est alterum & alterum inquantum autem copulat semper idem est.

Co.cxxii. Dicitur etiam nunc tempus propinquum præsenti nunc.

Co.cxxiii.Tunc est tempus determinatum ad prius nunc.

Co.cxxv.Ipsum nunc principium & finis est:sed non eiusdem sed præteriti quidem finis futuri autem principium.

Tempus semper est in sui principio & in fine.

Tempus nunquam deficiet:semper enim in principio est.

Co.cxxvi.Illud dicitur iam quod est propinquum præsenti nunc:siue sit pars præteriti:siue futuri.

Co.cxxvii. Ipsum modo est pars præteriti prope præsenti nunc.

Olim est pars præteriti procul præsenti nunc.

Repente est quando est sine sensibili tempore.propter paruitatem.

Ex lectione.xxii.& co.cxxviii..

Omnis mutatio remouet scilicet de ratione sua rem a natura sua.

Co.cxxviii.Aliqui tempus sapientissimum dixerunt:paron autem pythagoricus ipsum penitus indisciplinabile rectius dixit.

In tempore oia generantur & corrumpuntur.

Tempus corruptionis magis erit per se causa quam generationis.

Mutatio per se est destructiua:generationis autem & ipsius esse causa est per accidens.
Nihil fit:idest generatur nisi moueatur ipum quodamodo scilicet manifeste &agatur : corrumpitur autem etiã cũ non moueatur s.manifeste
Co.cxxviii. Omnẽ mutationẽ & oẽ quod mouetur necesse est moueri in tempore.
Prius & posterius dicimus secũdũ distantiam ad ipsum nunc.
Ipsum nunc est terminus præteriti & futuri.
Cõtrario modo dicitur prius scd'm præteritũ & futurũ.in præterito enim dicitur prius quod longius est ab ipso nunc:posterius autem quod ꝓpe est:in futuro autem dicitur prius quod est propinquius ipsi nũc posterius autem quod procul est
Nihil aliud aptum natum est numerare quam anima uel intellectus:
Non existente anima tempus est utcunq; ens
Prius & posterius in motu sunt & hæc sunt tp̃s scd'm ꝙ sunt numerabilia

Ex lectione.xxiii.& co.cxxx.

Tempus est passio & habitus motus.
Co.cxxx Tempus & motus sunt simul & scd'm actũ & scd'm potentiam.
Co.cxxii Omne tẽpus quod est simul & similiter idest æqualiter est unũ tantum quod uero non est simul nõ est unum:sed species eius est una.
Motus sunt alteri & seorsum idest diuisi ab inuicem:tempus autem ubique idem est.
Co.cxxxiii Motus localis est maxime regularis:&iter motus locales motus circularis.
Numeratur unũquodq; uno quodã proximo sui generis.
Aliquo determiato motu & tp̃e mẽsuratur quãtitas motus & tp̃ris.
Quod est primũ est mensura oium ꝓximorũ.i.oium quæ sũt sui generis
Circulatio quæ est maxime regularis est mensura oium motuũ.
Alteratio & augmentatio non sũt motus regulares.
Videtur tempus esse numerus motus primæ spæræ:quia hoc motu mensuratur & tempus & alii motus.
Co.cxxxiiii Equilaterus & gradatus nõ sunt idem triangulus : sed bene eadem figura.
Ibi dicimus identitatẽ ubi non est differentia:nõ aũt ubi est.

Propositiones ex.v.libro physicorum Aristotelis.

Ex comento primo.

TRansmutatur transmutans idest trãsmutatũ oẽ tripliciter : aut scd'm accidens :ut musicũ ambulare:aut scd'm partẽ :ut sanatus

corpꝰ q̃a oculus sanatur aut ĩ eo ꝙ ipsũ prĩo & scd'm se ipsũ mouetur
Co.ii Est & ĩ mouēte similiter: aliud quidē scd'm accidēs mouet: aliud se cũdũ ptē: aliud uero p se ipsum mouet primũ ut cũ medicus sanat.
Ad motum requiruntur quinq; primo mouēs primũ & aliqd qd mouetur & tempus in quo mouetur & duo termini. s. ex quo & in quem.
Co.iii. Omnis motus a quodam in quidam est.
Co.iiii. Magis a termino in quem quã aquo mouetur denoĩatur mutatio
Co.v. Qualitates: & passibiles qualitates: & locus: quæ sunt termini eorum quæ mouentur immobilia sunt.
Albedo non est motus: sed albatio est motus.
Ex parte terminoꝶ pōt accipi motus scd'm accidens: ut quid fit albũ ĩ id ꝙ intelligere mutatur scd'm accidēs: ut quod fit albũ ĩ colorē: & scd'm ptē ut qui uadit athenas: in europã: quia pars europæ athenæ sunt & se cũdũ se ut quod in album colorem mutatur.
Co.vi. Mutatio per accidens in oibus terminis est & in semper idest in oĩ tempore: & in omni idest in omni subiecto & motu:
Mutatio q̃ nō ē scd'm accidēs est tãtũ ĩ cōtrariis & ĩ mediis & ꝯdictione.
Medium quodammodo est ultima: & hoc ad illa & illa ad hoc dicuntur quodammodo contraria.
Fuscũ est albũ per cōparationē ad nigꝶ & nigꝶ per cōparationē ad albũ

Ex lectiōe.ii. & co.vii.

Omnis mutatio est a quodam in quidam.
Quod mutatur mutatur quadrifarie: aut enim ex subiecto in subiectũ: aut ex subiecto in non subiectum: aut ex non subiecto in subiectum aut ex non subiecto in non subiectum.
Quæ est ex nō subiecto in nō subiectũ nō est mutatio per hoc ꝙ nō est secundum cōtradictionē: neq; enim est cōtradictio neq; cōtraria.
Mutatio ex nō sbo in sbm est generatio secũdũ cōtradictionem.
Quando ex non albo generatur album est generatio secundum quid: sed quando ex non ente simpliciter generatur substantia est generatio simplex.
Mutatio quæ est ex subiecto in non subiectum corruptio est.
Quæ est ex substantia in non esse corruptio simpliciter est quæ uero in oppositã negationem est corruptio secundum quid.
Co.viii. Ens & non ens dicitur tripliciter: unomodo secundum compositionem & diuisionem: aliomodo secundum potentiam quod ei qd' est in actu oppositum est: & sic non contingit moueri: tertiomodo qd' est in potentia quæ non excludit esse in actu simpliciter: & sicut contingit moueri secundum accidens.
Impossibile est quod non est moueri.
Impossibile est generationem esse motum.

Verum est dicere q non est de eo quod fit simpliciter.
Omne quod mouetur in loco est.
Quod non est non est in loco.
Corruptio non est motus.
Contrarium est motui motus aut quies.
Corruptio generationi contraria est.
Co.viiii Mutationis tres sunt tantum species.
Motus est mutatio de subiecto in subiectum.
Priuatio ponitur contrarium & monstratur affirmatiue.

Ex lectione tertia

Necesse est tres esse species motus scilicet quantitatis & qualitatis & secundum locum.
Co.x Secundum substantiam non est motus propter nullum entiũ substantiæ contrarium esse.
Motus non est in ad aliquid neq3 in actione & passione.
Motus non est motus: neq3 generationis generatio: neq3 omninõ mutationis mutatio.
Co.xii. Nulla mutatio est per se de una mutatione in aliã: sed per accidẽs
Co.xiii. Infinitorum non est primum. neq3 ultimũ: quare neq3 habitũ erit
Co.xiiii Eadem motui contrarius est motus & quies: & generatio & corruptio contraria sunt.
Co.xv. Oportet materiam subesse ei quod fit: & mouenti.
Co.xvii Omne quod mouetur mouetur tripliciter aut in eo quod est secundum accidẽs: aut q̃a pars aliqua mouetur: aut quia per se mouetur:

Ex lectione quarta & co.xviii.

Motus est solum in qualitate quantitate & ubi: in unoquoq3 enim horum est contrarietas.
Motus qui est in qualitate est alteratio.
Augmẽtum & decrementum est secũdum quantitatem.
Di. Augmentum est motus in perfectam magnitudinem.
Diffi. Decrementum est motus a perfecta magnitudine in imperfectam magnitudinem.
Motus qui est in ubi secundum proprium & commune nomen innomi natus est sit autem latio nominatus.
Hæc sola propriæ dicuntur ferri cum non in seipsis sit stare mutantibus locũ & quæcunq3 non ipsa se ipsa mouent scd'm locum.
Di.Co.xviiii Mutatio quæ est in eadem specie in magis & in minus: alteratio est.
In minus aliquid uadens in contrarium dicitur mutare in magis autem tãquam ex contrario in ipsũ.
Co.xx Im mobile est quod impossibile est moueri sicut sonus inuisibilis

& qđ multo tempore uix mouetur :aut tarde incipit quod dicitur gra uiter mobile:&quod aptum natum eſt moueri :non mouetur aũt tunc cum aptum natum eſt & ubi & ſic: quod quidem quieſcere uoco im mobilium ſolum:contrarium enim quies motui eſt.

Quies eſt priuatio in ſuſceptiuo motus.

Ex lectione quinta & co.xxii.

Simul dicuntur eſſe ſecundum locum quæcunq; in uno loco ſunt primo ſeparatim autem quæcunq; ſunt in altero.

Tangere dicuntur quorum ultima ſunt ſimul

Medium eſt in quod aptum natũ eſt primum pertingere quod mutatur continue ſecundum naturam:quam in ultimum in quem mutatur.

Ad minus eſt medium in tribus.

Vltimum mutationis eſt contrarium.

Co.xxiii. Continue mouetur quod nihil aut pauciſſimum deficit rei:ſed non tempori.

Nihil prohibet aliquem deficientem rei moueri continue ſecundum non tempori.

Co.xxiiii. Contrarium ſecundum locum eſt ſecundum rectitudinem di ſtans plurimum.

Di.Co.xxv. Conſequenter eſt quod cũ ſolum poſt primum ſit aut poſi tione aut ſpecie aut aliquo ſic determinatorum nullum medium eſt eo rum eiuſdem generis:& cuius conſequenter eſt.

Co.xxvi.Diffi. Habitum eſt quod conſequenter eſt cum tangat.

Omnis mutatio in oppoſitis eſt.

In contradictoriis nihil eſt medium.

In contrariis eſt medium.

Continuum eſt aliquid habitum.

Diffi: Dico eſſe continuum cum unius & idem fiat terminus utriuſq; q̃ ſe tangunt & ſic ſignificat nomen.

Co.xxvii. In his eſt continuum ex quibus aptum natum eſt fieri unum ſe cundum contactum.

Co.xxviii Conſequenter ſe habens eſt primum inter iſta ſecundum quod prius dicitur aquo non conuertitur conſequentia eſſendi.

Co.xxviiii. Eodem modo contactus eſt prius quam continuum.

Punctis ineſt tangere unitatibus autem conſequenter :& punctorum cõ tingit eſſe medium :unitatum autem non eſt neceſſe.

Ex lectione ſexta & co.xxxi.

Motus dicitur unus tripliciter ſcilicet genere ſpecie & numero:

Genere motus dicitur unus ſecũdum figuras prædicamenti ut loci muta tio omni mutationi genere una eſt:alteratio autem a loci mutatione altera genere eſt:

Specie motus est unus: cū genere unus: & indiuidua specie fit.

Co.xxxiii. Circularis motus a recto alter est specie.

Co.xxxiiii. Simpliciter unus motus est qui substantia quidem unus & numero est.

Tria sunt secundum numerum circa quæ dicimus motum unum scilicet quod mouetur & in quo mouetur & quando.

Ex lectione.vii. & co.xxxviiii

Omnis motus est continuus.

Vnum simpliciter dicitur dupliciter continuitate & indiuisibilitate.

Co.xxxx. Motus illi habiti sunt qui neq; specie neq; genere idem sunt: currens enim aliquis statim febricitabit.

Co.xxxx. Non omnis motus fiet continuus omni motui.

Co.xxxxi. Ad hoc quod motus sit continuus tria requiruntur .s. unitas speciei unitas subiecti & temporis ut.s. immobilitas intersit.

Co.xxxxii. Motus etiam dicitur unus quia est perfectus.

Perfectum & totum ad unitatis rationem pertinent.

Motus dicitur unus qui ē regularis.

Co.xxxxiii. Irregularis motus non uidetur esse unus: diuisibilis enim est.

Est in omni motu id quod regulariter est: uel non est.

Co.xxxxiiii. Irregularitatis differentia aliquando est in quo mouetur impossibile est enim regularem esse motum non in regulari magnitudine: aliquando in uelocitate & tarditate: motus enim cuius uelocitas est eadem regularis est cuius autem non eadem irregularis.

Neq; species motus neq; differentiæ uelocitas & tarditas.

Nulla species uel differentia sequitur speciem sui generis.

Co.xxxxv. Motus irregularis est unus inquantum est continuus.

Ex lectione.viii. & co.xxxxvii.

Motus qui est ex contrario non est contrarius ei qui est in cōtrarium idē enim & unus est esse idest rō autem non idem ipsis.

Co.xxxxviii. Motus qui est ex contrario non est contrarius ei qui est ex contrario.

Vnusquisq; motus magis denominatur ab illo in quem mutatur: quam ab illo ex quo mutatur.

Motus qui est ex sanitate est idem ei qui est in egritudinem: & qui ex egritudine ei qui est in sanitate.

Co.xxxxviiii. Motus qui est ex contrario in contrarium est contrarius ei qui est ex contrario incontrarium.

Co.l. Ipsum addiscere est contrarium ei quod est decipi non per se ipsum ab alio.

Motus sursum est contrarius ei qui est deorsum & hæc sunt contraria i lō gitudine ante ei qui est retro: & sunt in profunditate: & qui est ad dex-

teram ei qui est ad sinistram & hæc sunt in latitudine.

Rerũ quibus non est cõtrarium sicut scilicet sunt substãtiæ mutatio quæ est ex ipso ei quæ est in ipsum cõtraria est:unde generatio corruptionis contraria est.

Ex lectiõe.viiii.&co.liii.

Simpliciter contrarius est motus motui:opponitur autem ei & quies:priuatio enim ipsius est.

Motui qui est ex hoc puta ex.b.in cõtrarium:contrariatur quies quæ est in hoc scilicet in.b.& motui qui est ex contrario in hoc contrariatur qes quæ est in contrario.

Quiætes quæ sunt in terminis contrariis contrariæ sunt:nam si motus cõtrarii sunt & quietes oppositæ erunt.

Accidit quietem quæ est in termino ad quem simul fieri motui in ipsum unde opposita non sunt.

Co.lvi. Senescere quidem est scd'm naturam.

Co.lvii. Quæ sunt per uiolentiá insunt extra naturam.

Corruptio uiolenta est contraria corruptioni quæ est scd'm naturam.

Generationes quædam sũt uiolentæ & non moderatæ quibus contrariæ sunt quæ sunt scd'm naturam.

Co.lviii. Corruptio non simpliciter est contraria corruptiõi:sed scd'm qđ hæc est dulcis illa uero tristis.

Co.lviiii. Ignis natura fertur sursum:deorsum uero terra.

Motus naturalis unius corporis est contrarius motui qui est extra naturam eiusdem corporis.

Co.lx. Quies quæ est sursum est contraria motui qui est desuper in deorsum respectu eiusdem:illa enim est extra naturam:hic aũt scd'm naturã

Co.lxi Motus naturalis quanto magis appropinquat adquietem tanto ẽ uelocior uiolentus autem est cõtrario.

Co.lxii Eius quod mutatur aliud est in termino a quo aliud in termino ad quem.

Co.lxv. Magis motus motui contrarius est quam quies.

Propositiones ex.vi.libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo.

IMpossibile est ex indiuisibilibus esse aliquod continuum.

Co.ii. Vltima punctorum non sunt unum neq; simul neq; continua:neq; se tangentia.

Oẽ qđ tangit aut totũ tãgit totũ aut ꝑs partẽ:aut totũ pars.

Si duo indiuisibilia se tangunt:necesse totum tangere totum.

Consequenter non erit punctum puncto: neq; ipsum nunc ipsi nunc: Punctorum semper est medium linea: & ipsorũ nũc tẽpus.

Co.iii. Ex quibus cõponitur linea uel tẽpus in ipsis diuiditur:

Nullũ cõtinuũ i indiuisibilia diuisibile est. esset enim indiuisibile ab ĩdiuisibili contactum

Ex lectione secũda. co. v:

Si magnitudo cõponitur uel diuiditur in diuisibilia & motus & tempus similiter.

Co.viii. Secũdũ impartibilẽ magnitudinẽ nõ põt aliquid moueri: sed motum est.

Ex lectione tertia & co. xi. & xiiii.

Necesse est uelocius mobile moueri per equalem magnitudinem in minori tempore.

Co.xv. Omnis motus in tempore est: & in omni tempore possibile est moueri.

Omne quod mouetur contingit & uelocius moueri & tardius:

In omni tempore contingit uelocius & tardius moueri quam sit motus datus in tali tempore.

Necesse est tempus esse continuum: dico autem continuum diuisibile in semper diuisibilia.

Co.xvii. Per easdem & equales diuisiões tempus & magnitudo diuiditur

Ex lectione .iiii. & co. xviii.

Si tp̃s est infinitum & magnitudo: & sicut unũ sic & alterum ut si i ultimis ĩfinitum est tempus & longitudo i ultimis. si uero diuisione: & longitudo. si autem in utrisq; tempus: & n utrisq; longitudo.

Co.xviiii. Zenonis ratio falsum opinatur. quæ est non posse infinita transire aut tangere infinita in tempore infinito.

Dupliciter dicitur longitudo & tempus infinitum: & omnino oẽ conti nuum: aut secũdum diuisionem: aut in ultimis.

Quæ sunt infinita in ultimis non contingit se tangere in tempore finito quæ uero secundum diuisionem sunt contingit: & nãq; tempus sic infinitum est.

Non potest infinitum spatium in finito tempore transiri: neq; in infinito finitum: si enim tempus infinitum sit & magnitudo erit infinita: & si magnitudo & tempus.

Co.xxii. Neq; linea neq; planum neq; omnino continuorum ullum erit indiuisibile.

Ex lectione. v. & co. xxiii.

Nunc dictum non secundum alterum: sed per se & primo necesse est esse in diuisibile & in omni tempore esse.

Est accipe aliquod ultimum præteriti: & infra quod nihil est futuri: & si

militer futuri infra quod nihil est præteriti.
Co.xxvi. Si nunc esset diuisibile esset aliquid præteriti in futuro & aliquid futuri in præterito.
Co.xxviiii. & .xxx. Nihil mouetur in ipso nunc neq; quiescit: diuidetur enim ipsum nunc.
Co.xxx Quiescere dicimus aptum natum moueri & non mouetur quando quomõ & sicut aptum natum est moueri.
Co.xxxi Quod mouetur i aliquo toto tempore mouetur in qualibet parte illius temporis secundum quod aptum natum est moueri: & quiescens similiter quiescet.
Idem nunc est ultimum utrorumq; temporum.
Co.xxxii. Illud dicimus quiescere quod similiter se habet & nunc & prius: & secundum se totum & secundum partes.
Nunc non habet prius & posterius.
Necesse omne quod mouetur & omne quod quiescit moueri & quiescere in tempore:
Omne quod mutatur necesse est esse diuisibile.
Cum aliquid est in hoc in quo mutatum est non amplius mutatur & cũ est in eo ex quo mutatur & ipsum & partes omnes: non mutantur: necesse est igitur quod mutatur secundum aliquam partem esse in hoc: & secundum aliam in illud.

Ex lectione .vi. & co.xxxiii.

Motus est diuisibilis dupliciter uno quidem mouetur tẽpore: aliomodo uero secundum partium motus illius quod mouetur.
Co.xxxiiii Omnis motus est alicuius mobilis.
Plurium non erit unus motus.
Co.xxxv. Continuus motus continuorum quorundam est.
Co.xxxvi Tempus omne diuisibile est.
Necesse est diuidi motum secundum tempus:
Co.xxxvii.xxxviii.xxxviiii Necesse est easdem esse diuisiones & temporis & motus: & ipsius moueri & qd' mouetur: & in quo motus est: sed nõ oĩum similiter est in quibus est motus: sed quanti quidem per se: quali autem per accidens: & uno horum diuiso omnia diuidentur & in ipso finita esse uel infinita se habebit similiter de omnibus & sequitur maxime ab ipsa quod mutatur: omnia diuidi & finita uel infita esse.

Ex lectiõe .vii. & co.xxxx.

Necesse est quod mutatur cum mutatum est esse in quo mutatum est.
Sequitur ad mutari ipsum deficere & ad mutatum esse defecisse.
Co.xxxxi Omne necesse est esse aut non esse.
Co.xxxxiii Quod factum est quando factum est erit: & quod corruptum est quando corruptum est non erit.

Co.xxxxiiii. Illud in quo primo mutatũ est: quod mutatum est necesse est esse atomum.

Co.xxxxv. Quod corruptum est & quidem factum est in atomo corruptum & factum est.

Dicitur in quo primo mutatum est dupliciter: aliud quidem in quo perfecta mutatio est: & est uerum dicere quod mutatum est: aliud uero ĩ quo primo incepit mutari.

Co.xxxxvi. Contingit mutationem perfici & mutationis ultimum indiuisibile est propter id quod est finis motus.

Non est accipere aliquod principium idest primam partem mutatiõis neque temporis in quo primo quis mutatur.

Co.xxxxviii. Omne quod mutatur demonstratũ est diuisibile esse.

Co.xxxxviiii. Tria sunt quæ accipiuntur in mutatione: quod mutatur: in quo mutatur & in quod mutatur ut homo tempus & album.

Ipsum secundum quod mutatur non similiter se habebit ut alia duo: hõ quidem & tẽpus diuisibilia sunt: de albo autem alia ratio est: propter ꝙ secundum accidens oĩa diuisibilia sũt: cui enim accidit album aut quale diuisibile est.

In sola mutatione scd'm qualitatem contingit indiuisibile per se esse.

Ex lectione .viii. & co .l.

Dicitur aliquid in tempore mutarĩ dupliciter unomodo primo & per se: aliomodo secũdũ alterum ut in anno quia in die.

Si aliquid mutatur primo in aliquo tempore necesse est in qualibet parte illius temporis mutari.

Co.lii. Omne quod mouetur necesse est esse motum prius.

Co.liii. Semper ab ipsis nunc scd'm diuisionẽ tempus est determinatũ.

Co.liiii. Oẽ quod mutatur necesse est infinite mutatũ esse.

Co.lv. Non solum quod mutatur necesse est mutatum eẽ prius: sed & qd' mutatum est necesse est prius mutari.

Oẽ quod ex quoda in quoddã mutatũ est: in tempore mutatum est.

Co.lvii. Duo indiuisibilia impossibile est esse coniuncta.

Co.lviii. In ipso mutari mutatũ esse est prius: in ipso aũt mutatũ esse est mutari: & nullo modo compræhenditur primum: causa autem huiusmodi est quia non est impartibile impartibili coniunctum.

Co.lviiii. Quod factum est necesse fieri prius & quod fit factum esse quæcunqꝫ tamen diuisibilia & continua sunt: non tamen semper: sed aliquando aliud: ut illius aliquid similiter & ipso corrumpi corruptum ẽ prius corrupto autem esse corrumpi est prius.

In quocunqꝫ tempore fit aliquid non erit utiqꝫ sicut in primo.

Ex lectione .viiii. & co. lx.

Impossibile est in infinito tempore transire magnitudinem finitam: nõ

eandem semper reiterando: uel aliquid eius.
Impossibile est infinitum ex finitis esse propter id quod mensurantur finita a quodam uno multitudine uel magnitudine siue æqualia sint, siue inæqualia.
Commento.lxi. Infinitum mobile non pertransit finitum spatium in finito tempore.
Co.lxiii.& co.lxiiii Impossibile est infinitum mobile transire infinitum spatium in tempore finito.
Co.lxiii Omnis loci mutatio in loco est

Ex lectione.x.&co.lxvii.

Omne quod aptum natum est moueri quando natum est moueri & quo & sic necesse est ꝙ moueatur. aut quiescat.
Necesse est oẽ quod stat idest mouetur in quietem cum stat moueri: non enim contingit quiescere quiescens idest in quietem tendens.
Co.lxviii. Omne quod stat necesse est in tempore stare:
Co.lxviiii. Contingit aliquid uelocius & tardius stare.
Co.lxxi. Neq; in ipso stare neq; in ipso moueri est accipere aliquam primã partem in qua quiescens quieuerit: uel mobile sit motum.
Co.lxxii Illud dicimus quiescere quod non mouetur quando & in quo aptum natum est moueri:
Co.lxxiii. Quiescere aliquid dicimus cum similiter se habet nunc & prius
Quiescere nõ est in impartibili.
In tempore non est accipere aliquod primum: neq; in magnitudine neq; in aliquo continuo.
Co.lxxiiii. Si accipiatur aliquod mobile quod primo & secũdũ se moueatur & nõ solũ ratione partis impossibile est quod sit secundũ aliquid in eodem loco uel dispositione in aliquo tempore.

Ex lectione.xi. & co.lxxvi.

Non componitur tempus ex ipsis nunc indiuisibilibus sicut nec alia magnitudo ulla.
Co.lxxxiii. Non oportet. si non tantum in altero sit extremorum quod non dicatur album aut non album: album enim dicitur aut non album non quod totum sit huiusmodi: sed quod plures aut magis propriæ partes sint tales: non enim est idem non esse in hoc: & non esse totum in hoc.
Co.lxxxv. Partes totius quod mouetur circulariter nullo tempore sunt in eodem loco.
Totum quod mouetur circulariter semper mouetur in alterum locum:

Ex lectione .xii.& co.lxxxvi.

Impartibile secundum quantitatem non contingit moueri nisi secundũ accidens ut corpore moto aut magnitudine in qua est.

Aliqui sunt motus partium secundum q partes & aliqui totius secundũ quod totum:& hæc differentia maxime uidebitur in spæra:non enim eadem erit uelocitas eorum quæ iuxta centrum sunt & quæ extra :& q̄ totius sicut non unius existente motu sed diuersorum.

Co.lxxxviii. Neq; ex ipsis nunc est tempus neq; linea ex punctis:neq; motus ex momentis.

Co.lxxxviiii. Omne quod mouetur impossibile ē q pertrãseat maiorem magnitudinem ipso mobili:quam equalem uel minorem.

Ex lectione.xiii.&co.lxxxxi.

Terminus generationis est esse corruptionis nõ esse :terminus alteratiõis omnis sunt contraria:terminus augmenti est secũdũ naturam propriã perfecte magnitudinis:decrementi autem est qui est remotus a perfecta magnitudine.

Co.lxxxxii. Nulla mutatio est infinita :neq; loci mutatio.

Non omnis loci mutatio est in contrariis.

Impossibile dicitur dupliciter scilicet quod omnino non contingit esse: &quod non de facili potest esse.

Propositiones ex .vii .libro physicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & co.primo.

Mne quod mouetur necesse est ab aliquo moueri.

Aliqua habent in se principium motus:& aliqua non.

Co.ii. Omne quod a se ipso mouetur nullo modo quiescit per quietem cuiuscunq; mobilis.

Necesse ē si aliquid quod mouetur pausat per quietem alterius ab aliquo altero moueri.

Omne quod mouetur est diuisibile.

Parte quiescente quiescit totum.

Ex lectione secunda & co.iii.

In mouentibus & motis non est abire in infinitum sed est deuenire ad aliquod quod primo est causa motus.

Co.v. Motus est unus numero qui ex eodem termino in idem numero & in tempore eodem numero fit:ut ex albo quod est unũ numero i hoc nigrum:scđm hoc tempus quod est unum & idem numero.

Genere idem est motus qui in eodem prædicamento substantiæ uel alterius generis est.

Specie qui ex eodem in idem specie ut ex albo in nigrum aut ex bono in malum.

Co.vi. Si motus mobilis est deteriatur & tẽpus in quo mouetur determi

natum erit.

Co.vii. Contingit in finito tempore infinitũ motũ esse nõ idem: sed alterum & alterum sicut accidit multis & infinitis motis.

Co.viii. Quod mouetur primum secũdũ locum & corporalem motum: necesse est tangi uel cõtinuum esse mouenti.

Co.viiii. Cõcesso cõtingenti nullũ inconueniens poterit accidere.

Ex lectione.iii.&co.x.

Mouens primum nõ sicut finis sed unde principium motus simul est cũ eo quod mouetur & nihil eorum est medium.

Sicut tres sunt species motuũ scilicet scd'm locũ & secundum qualitatem & secundum quantitatem ita tres sunt species mobilium.

Loci mutatio est primus motuum.

Omne quod mouetur aut mouetur a se ipso aut ab altero.

Motus qui sunt ab altero quattuor sunt.s.pulsio tractio uectio uertigo & omnes alii ad hos reducuntur.

Pulsionum alia impulsio alia expulsio.

Diffi. Impulsio est cum mouens ei quod mouetur non deficit:

Di. [illegible] pulsio est cum expellens deficit ei quod expellitur.

Quod uehitur non secundum se mouetur sed secundum accidens.

Vehẽs aut mouetur p pulsum: aut per tractum aut per uertiginẽ: quare uectio in tribus necessario erit motibus.

Diffi. Tractio est cũ motus trahentis ad se ipum uel ad alteꝝ est uelocior & non est separatus ab eo quod trahitur.

Vertigo cõponitur ex tractu & pulsione.

Pulsio est a se ipso aut ab alio ad aliud motus.

Di. Proiectio est quando uelocior fit motus eo quod secũdum naturã fertur fortiori facta pulsione.

Ex lectiõe.iiii. & co.xi.

Inter alteratum & alterans nullum est medium.

In oibus alteratis simul est ultimũ alteratum & primum alterans.

Quod alteratur alteratur scd'm qualitatem sensibilem.

Sensibilibus qualitatibus differũt sensibilia corpora ab inuicem.

Co.xii. Scd'm oia qbꝫ alterãtur corpora inaiata scd'm ea alterãtur & aiata

Faciens scd'm passiõem & patiens simul sunt & iter illa nõ est medium.

Augens & quod augetur sunt simul.

Ex lectione.v.&co.xiii.

Solũ hoꝝ est alteratio q̃cũqꝫ scd'm se dicũtur pati a q̃litatibus sẽsibilibus

Co.xv. Ex quo ẽ forma statuæ nõ dicimus statuã: sed denoiatiue æneam.

Aes dicimus esse humidum & calidum & forte: & non solũ sic sed etiam humidum & calidum & forte dicimus esse æs æqualiter materiam prædicantes de passione & econuerso.

Quæ alterantur æqualiter cum passionibus de inuicem prædicantur.
Co.xvi. Inconueniens est dicere hominem aut domum accipientem finem sue perfectionis alterari.
Co.xvii. Alteratio nõ est in his quæ fiunt:inquantum fiunt neque in habitibus.
Habitus quædam uirtutes & malitiæ sunt.
Virtus & malitia sunt ad aliquid.

Ex lectione sexta & co.xviii.

Circa uirtutes animæ & malitias non est alteratio.
Virtus quædam perfectio est.
Tunc maxime unũquodq; perfectum est cum attingit proprie uirtuti: & tunc est maxime secundum naturam.
Co.xviiii. Cum aliquid alteratur acceptio uirtutis & remotio malitiæ fit aut econtrario :alteratio tamen neutrum horum est.
Virtus impassibilitas quædam est scd'm stoycos.
Cõtraria passio uirtuti est malitia.
Tota uirtus moralis in delectationibus & tristitiis cõsistit.
Omnis delectatio uel tristitia aut est secũdũ actum uoluptatis:aut secundum memoriam:aut secundum speciẽ:& semper causa est sensus.
Co.xx. Intellectiua parte animæ non est alteratio.
Sciens idest scientia maxime dicitur ad aliquid.
Nulla mutatione facta in intellectiua parte fit scientia:sed solum existente quodam in sensitiua parte quæ est experientia uniuersalem accipimus scientiam.
Actus sciæ generatio non est neq; alteratio.
Quiescendo & residendo sciens fit anima & prudens.
Neq; cum dormiens excitatur aliquis aut ebrius pausat: aut infirmans ordinatur.factus est sciens :quamuis prius nõ poterat uti scientia & secũdum eam agere.
Iuuenes non addiscere neq; iudicare sensibus similiter se moribus possunt multa enim in eis est perturbatio corporis & motus.
In nulla parte animæ est alteratio nisi per accidens :nisi in sensibili parte.

Ex lectione.vii.& co.xxi.

Non est equalis alteratio loci mutationi neq; maior aut minor.
Co.xxiiii. Nulla equiuoca comparantur adinuicem.
Commento.xxviii. Non solum oportet comparabilia non æquiuoca esse :sed nec habere differentiam ex parte subiecti in quo recipiuntur neq; ex parte eius quod recipitur

Ex lectione .viii.& co.xxx.

Motus æque uelox est quod mouetur in equali tempore per æquale tan-

tæ longitudinis sc͠dm mutationem eiusdem speciei.
Alteratio & loci mutatio non possunt dici æquæ ueloces.
Tempus semper est athomum specie.
Loci mutatio habet species quia illud super quod mouetur idest magni tudo habet species.
Quæ mouentur in æquali tempore secundum eandem magnitudinem non specie differentem æquæ uelocia sunt
Commento trigesimoprimō. Genus nō est aliquid unum sed iuxta hoc latent multa.
Equiuocationum aliæ sunt multum distantes: ut canis animal & cæleste sidus: aliæ uero multum habentes similitudinem: ut homo uerus & pictus: aliæ uero proxime: aut genere ut corpus corruptibile & cælefte: aut similitudine ut magister qui docet in scholis & qui præest domui
Species est alia non quando idem in alio: sed quando alia natura est in alio.
Diffinitio est qua discernimus utrum aliqua sint idem aut aliud.
Co.xxxii. Vna alteratio est æquæ uelox alteri: in æquali enim tempore aliqua alterata sunt.
In qualitate non inuenitur æqualitas sed sicut in quātitate æqualitas ita in qualitate similitudo.
Ad hoc quod alteratio sit æquæ uelox oportet quod qualitas sit eadem & neque magis neque minus insit & subiecti sit æquale
Si illa quæ mouentur secundum ipsa & non secundum accidens specie differunt & motus similiter si genere genere si uero numero numero.

Ex lectione .viiii.&co.xxxv.

Omne mouēs localiter semper mouet aliquid in aliquo tempore usque ad quantam aliquam lōgitudinem.
Semper simul aliquid mouet & mouetur.
Si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore medietatem illius mobilis per duplum spatium: mouebit uel æqualis potentia in eodem tempore uel eadem in æquali tempore.
Medietatem mobilis mouebit per idem spatium æqualis potentia in medietate temporis.
Commento.xxxvi. Si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore per tantum spatium: & medietatem in medietate mouebit per tantum spatium & media potentia medietatem mobilis per idē spatium in æquali tempore.
Commento.xxxvii. Si tota uirtus totum mouet medietas non mouebit

neq per quancūq partē neq in quocunq tpe: unus enī moueret nauē:
Rō zenonis est falsa. s. qđ quælibet pars milii in terram ꝓiecta faciat sonū: quia totus modius cadens facit sonū.
Pars nō est nisi in potentia in toto.
Co. xxxviii. Si sint duo mouentia & utrūq eorū per se moueat tātū in tāto tpe per tantum spatium cōposita simul cōpositū ex grauibus æqualiter mouebit longitudine in æquali tempore.
In augmento aliquid est qđ est augens aliquid qđ augetur & tps & quātitas secundum quam augetur similiter & in alteratione est alterans & qđ alteratur & tempus & qualitas.

Propositiones ex octauo libro physicorum Aristotelis.

Ex lectiōe prima & co. primo.

Motus est ut uita quædam oībus natura subsistentibus:
Esse motum oēs affirmant de natura aliqd dicentes pp hoc ꝙ mūdū faciunt & de generatione & corruptiōe cōsideratio est oibus ipsis quam impossibile est esse nisi sit motus.
Qui dicūt infinitos mūdos esse sicut democritus: & quosdam qdem fieri quosdam autem corrumpi mūdorū: semper dicūt esse motū.
Co. ii Anaxagoras dicit simul oībus existentibus & qescentibus in infinito tpe motū facere intellectū: & disgregare.
Empedocles dixit aliqua in parte tpis moueri: & iterū oīa quiescere moueri qdem cum amicitia ex multis faciat unum: aut discordia multa ex uno quiescere autem in mediis tēporibus.
Co. iii. Utile est nō solū ad naturæ cōsideratiōem scire ueritatem de motu: sed etiam ad scientiam de principio primo.

Ex lectione .ii. & co. iiii.

Dicimus motū eē ēdelechiā. i. actū mobilis scđm ꝙ est mobile.
Ad hoc ꝙ sit motus necesse est existere res possibiles moueri secūdū unūquēq motum.
Co. vii Quies est priuatio motus.
Co. viii Quædam mouent singulariter idest uno mō tantū: ut naturalia: alia scđm cōtrarios motus ut agentia per intellectū.
Una scientia uidetur esse cōtrariorū.
Quæcūq possibilia sūt facere aut pati aut mouere: uel moueri: nō penitꝰ possibilia sūt: sed ꝑut se hñt i qdā habitudie dteriata & ꝑpīqtate adiuicē
Co. viiii Necesse est in his quæ sūt ad aliquid ut nō fiat noua habitudo: si nō utrūq aut alterū mutetur.
Co. x Prius & posterius nō erunt tpe nō existente.

Tempus non erit nisi sit motus:
Impossibile est tempus factum esse.
Solus plato generauit tempus:simul enim cum cœlo factum esse: & ipsũ cœlum factum esse dixit.
Co.xi.Impossibile est dicere & intelligere tempus sine ipso nunc.
Nunc est medietas quædam :& principium & finem simul habens:principium quidem futuri temporis:finem uero præteriti.
Necesse est tempus semper esse.
Si tempus semper est necesse est & motum semper esse.
Tempus est quædam passio motus.
Co.xiii.Motus est perpetuus.

Ex lectione.iii.& co.xiiii.

Nihil inordinatum est eorum quæ natura facit aut secundum naturam sunt.
Natura omnibus causa ordinationis est.
Infinitum ad infinitum nullã proportionem habet.
Ordinatio omnis proportio quædam est.
Quod naturæ est:aut semper eodem modo se habet:&non aliquando sic aliquãdo uero non:aut rationem habet:quare non semper eodem modo se habet.
Aliquid dicẽtem non oportet affirmare solum:sed etiam causam dicere.
Amicitiæ est congregare inimicitiæ uero disgregare.
Aliqua sunt perpetua quorum alia est causa :ut quod triãgulus habet tres angulos equales duobus rectis.
Alia uero quorum nulla est causa :ut principiorum non est aliqua causa: & perpetua sunt.

Ex lectione.iiii.& co.xvii.

Est ex nobis ipsis principium nostri motus aliquando etiam si nihil extra moueat: & hoc ĩ inanimatis esse non uidemus similiter.
Hõ dicitur paruus mundus.
Co.xviii.Recte dicitur non eundem semper & unum numero esse motũ qui est inter contraria.
Nihil prohibet quẽdam eundem motum esse qui sit cõtinuus &ꝑpetuus
Co.xx.Conspicimus semper aliquem naturalem motum in animali :huius autem motus non ipsum animal causa est:sed cõtinẽs forsitan.
Necessarium est multos in corpore fieri motus a continente :horum aũt quosdam appetitum & intellectum mouere :& tunc totum iam animal mouere.

Ex lectione.v.& co.xxi.

Cõtingit eorum quæ sunt alia immobilia esse : alia uero semper moueri: alia autem quandoꝗ moueri & quandoꝗ quiescere.

Co.xxii. Quomodõ ꝙ oĩa quiescãt nõ solum ad physicũ ptinet: sed etiã ad oẽs scias & ad oẽs artes pp id ꝙ motu utuntur omnes.
Importunitates de principiis mathematicis non pertinent ad mathematicum (ut scilicet eas remoueat) similiter & in aliis scientiis.
In scientia quæ est de natura suppositio est: ꝙ natura sit principiũ motus
Co.xxiii Neq; augeri neq; minui possibile est continue: sed est & mediũ.
Non si guttæ tantum lapidis effodiunt & remouent in tanto tẽpore: medietas guttarum medietatem in medio effodit prius.
Si partibile in infinitum est quod alteratur: non propter hoc & alteratio: sed uelox est multotiens.
Dicere aliquid continue alterari multum in manifestis est ambigere.
In contrarium omnis alteratio est.
Lapis neq; fit durior neq; mollior.
Commento.xxiiii. Terra & aliorum unumquodque corporum naturalium ex necessitate permanet cum sunt in propriis locis mouentur autem uiolenter ex his.
Impossibile est aut omnia semper moueri: aut omnia semper quiescere.

Ex lectione .vi. & co .xxvi

In omni motu est quædam generatio uel corruptio uel simplicite uel secundum quid.
Phantasia & oppositio motus quidam sunt.
Quærere rationem ad probandum quod in maiori dignitate habemus quam indigere ratione: est male iudicare inter melius & peius: & credibile & incredibile: & principium & non principium.

Ex lectione .vii. & co.xxvii.

Mouentium & eorum quæ mouentur: alia quidem secundum accidens mouent & mouentur: alio uero per se ipsa.
Secundum accidens mouent & mouentur dupliciter: uno modo quia sunt ĩ mouentibus aut in his quæ mouentur: aliomodo quia mouent & mouentur secundum partem.
Per se ipsa dicuntur mouere uel moueri: quæcunque mouent uel mouentur non in eo quod sunt immouente aut in his quæ mouentur: neque in eo quod pars aliqua mouet aut mouetur.
Eorum quæ mouentur per se: alia a se ipso mouentur alia uero ab alio.
Eorum quæ mouentur alia mouentur secundum naturã: alia uero uiolẽtia & extra naturam.
Quod ipsum a seipso mouetur secundum naturam mouetur: ut quodlibet animalium.
Quorum principium motus est in se ipsis hæc a natura dicimus moueri.
Totum animal mouetur a natura: corpus autem eius contingit & a natura & extra naturam moueri.

Eorum quæ mouentur ab alio alia quidem mouentur a natura alia extra naturam.ut terra sursum:ignis deorsum.

Partes animalis multotiens mouentur extra naturam :iuxta positiones & modos motus.

Co.xxviii. In his quæ mouentur extra naturam manifestum est ab alio moueri quod mouetur:& illa quæ sunt secundum naturam &a se ipsis mota :ut aialia:non immanifestũ est si ab aliquo mouentur.

Sicut in nauibus & nõ natura subsistentibus sic & in animalibus diuersũ est mouens & quod mouetur:

Co.xxviiii. Vitale est mouere seipsa & animatoꝝ propriũ :& facere stare.

Ambulandi causa in ipsis animatis est & nõ ambulandi.

Irrationabile est si se secundum unum motum solum a se ipsis moueant quæ se ipsa mouent.

Co.xxx. Nõ cõtingit cõtinum aliquod se ipsum mouere.

Necesse est diuidi mouens in unoquoqꝫ ab id quod mouetur sicut uidemus in inanimatis cum mouet aliquod animatorum ipsa.

Ex lectione octaua &co:xxxi.

Alia sunt motiua extra naturam ut uectis non natura grauis motiuus est: alia uero natura:ut actu calidum motiuum est illius quod est potentia calidum.

Illud est mobile natura quod est potẽtia quale:aut q̃tũ:aut ubi: cũ habeat principium huiusmodi in se ipso & nõ secundum accidens.

Contingit idem esse potentia quale & quãtum sed alterum alteri accidet & non secundum se existit.

Co.xxxii. Est aliter in potentia ad scientiam addiscẽs scientiam :& aliter sciens iam:& non considerans.

Semper cum simul actiuum & passiuum sunt: fit aliquando actu quod est in potentia.

Hñs sciam nõ ꝯsiderãs ãt potẽtia ẽ sciẽs q̃dãmõ:sed nõ sicut añ addiscere

Actus leuis est alicubi esse sursum ,ꝓhibetur aũt cũ in cõtrario loco sit.

Cũ quæritur quare in proprium locum moueãtur grauia & leuia :cã ẽ qa apta nata sunt sic moueri:hoc enim est graui & leui esse.

Sustinens & prohibens aliquod graue uel leue:est causa motus eorum ꝑ accidens sicut ille qui mouet.

Naturalia habet in se principiũ nõ mouendi neqꝫ faciendi sed patiendi

Co.xxxiii. Leue &graue mouentur a grauante per se:aut a soluente prohibentia impedientia scilicet mouentur per accidens

Omnia quæ mouentur ab aliquo mouebuntur:

Ex lectiõe nona

Aliquid est mouẽs dupliciter aut.n.nõ ꝑ se ipm ẽ mouẽs sed ꝑ alterũ aut propter se ipsum.

Quod mouet propter se ipsum aut mouet per plura media aut per unum tantum :ut baculus mouet lapidem:& mouetur a manu mota ab hoie
Vtraq3 mouere dicimus & primum & ultimum mouentium : sed magis primum: illud enim mouet ultimum:sed non hoc primum :& sine primo quod ultimum non mouebit ille autem sine hoc.
Co.xxxiiii. Infinitorum non est aliquod primum.
Co.xxxv. Impossibile est in infinitum abire in mouentibus &motis.
Co.xxxvi. Nihil per accidens est necessarium :sed contingit non esse.
Si ponamus possibile esse nullũ ĩpossibile accidit licet forte falsũ accidat
Motum impossibile est non esse.
Co.xxxvii. In motu tria necesse est esse : quod mouetur : & mouens & quo mouet.
Quod mouetur necesse est moueri:mouere autẽ non necesse est :sed quo mouet mouere & moueri.
Tangere necesse est adinuicem mouentia a primo utrunq3 ad ultimũ.
Anaxagoras recte dixit intellectum impassibilem inquiens &immixtum esse:quoniam quidem principium motus ipsum facit esse: sic enim uti que solum mouebit cum sit immobilis:imperabit autẽ cũ sit imixtus.
Co.xxxviii. Impossibile est quod mouens secundum eãdem speciem moueatur qua mouet:oportet enim usq3 ad indiuidua diuidentem peruenire:ut si aliquis docet geometrizare :hoc idem doceri geometrizare
Non est necesse quod mouens uno genere motus moueatur alio genere sed necesse est stare:finiti enim sunt motus.
Omne quod mouetur magis mouetur a priori mouente.
Co.xxxviiii. Non est necesse semper moueri quod mouetur ab alio :quare a quiescente mouebitur quod mouetur primũ aut se ipsũ mouebit.
Causa motus magis est se ipsum mouens quam quod mouetur ab alio.
Illud quod per se est causa:semper est prior eo quod est causa scd'm alter᷑

Ex lectione.x.&co.xxxx.

Necesse est omne quod mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia.
Omne quod mouetur per se cõtinuum est.
Impossibile ẽ quod ipsum mouens se ipsum penitus moueat se ipsum totum :totũ enim feretur & fertur secundum eandem loci mutationem unum cum sit & indiuiduum specie.
Illud quod mouetur mobile est.hoc enim mouetur quod est in potentia existens & actu.
Quod est in potentia in actum uadit.
Motus est actus mobilis sed imperfectus.
Mouentis se ipsum una pars mouet & alia mouetur.
Co.xxxxi. Mouens prius magis est causa mouendi quam sequens & mouebit magis.

Duplex est mouens:aliud quidẽ mouet quod ab alio mouetur:aliud aut ex seipso:proximus autem est principio quod longius est ab eo qđ mo uetur q̃ medium.

Necesse est semper motum esse.

Co.xxxxii Mouentis se ipsum primo neq; una pars neq; plures mouebũt se ipsas :sed alia pars mouebit cum sit immobilis:alia autẽ mouebitur

Ex lectione .xi.&co.xxxxiii.

Necesse est mouens se ipsum esse ex parte immobili mouẽte & ex ea quæ mouetur non mouente ex necessitate.

Contacta adinuicem sunt utraq; pars mouentis se ipsum: si continuum ẽ quod mouetur mouens :si uero non solum ab altero alterum tãgitur

Quod mouetur continuum necesse est esse.

Co.xxxxiiii Nihil prohibet aliquid quod mouetur potentia esse diuisi bile actu autem indiuisibile:

Si aliquid diuidatur actu non erit habens eãdem potentiam ad hoc qđ moueat uel moueatur quam prius habebat.

Nihil prohibet in his quæ sunt diuisibilia potentia esse unum primum.

Manifestum est quoniam est primum mouẽs immobile.

Ex lectiõe.xii. & co.xxxxv.

Oportet motum semper esse & non deficere.

Co xxxxvi Necessarium est esse aliquid immobile ab omni exterius mu tatione & simpliciter & secundum accidens:motiuum autem alterius

Principiorum motiuorum quædam aliquando esse aliquando autem nõ esse contingit sed non omnia .

Co.xxxxvii Vnum principium mouens magis quam multa:&finita quã infinita oportet extimare.

Co.xxxxviii Necesse est esse aliquod unum & perpetuum primũ mouẽs:

Si est aliud & aliud mouens:non continuus erit motus : sed consequen ter se habens.

Ex lectione.xiii.&co.l.

Alia sunt semper immobilia alia uero quæ semper mouentur.

Co.li Motus localis animali non ex se ipso causa est:sed insunt alii mo tus natura in animalibus secũdum quos non mouentur per se ipsa :ut augmentum & decrementum & respiratio quibus mouetur animaliũ unumquodq; quiescens :horum autem causa est continens & multa intrantium.

Quorumdam animalium dum coquitur alimentum dormiunt quidem disgregato autem surgunt & mouẽt se ipsa:cum tamen primum princi pium extra naturam eius sit.

Mutat corpus locum quare & quod in corpore existens Idest anima :sed per accidens tamen:

Co.lii Si aliquod est principiũ mouens immobile & mouetur scd'm accidens: impossibile est continuũ motum ipsum mouere.
Qua continue necesse est esse motum oportet aliquod primum mouens immobile esse & nõ scd'm accidens.
Principio manente necesse est oẽ manere quod continuũ est ad principiũ
Non est idem moueri scd'm accidens a se ipso: & ab altero.
Moueri per accidens ab altero inest quibusdam principiis cœlestium motuũ quæ secũdũ plures feruntur motus: sed a se ipo moueri per accidẽs corruptibilibus solum inest.
Co.liii Si aliquod est semper mouens & quidem immobile quod nec mouetur per se nec per accidens ipsum autem perpetuum sit necesse est & primum quod mouetur ab hoc perpetuũ esse.
Impossibile est esse generationem & corruptionem & mutationem nisi aliquid moueat & moueatur.
Immobile eundem semper mouebit motũ & eodem modo nihil .s.habitudini: mutans ad id quod mouetur.
Quod mouetur ab eo quod mouetur ab immobili propter id ꝙ aliter & aliter se habet ad res non eiusdem motus erit causa.

Ex lectione .xiiii. & co .liiii.

Necessarium est unũ & eũdẽ esse primum motum & continuum quo primum mouens mouet.
Co.lv Tribus existẽtibus motibus alio quidem scd'm magnitudinem: & alio scd'm passionẽ: & quodã scd'm locũ: quẽ uocamus loci mutationẽ hunc necessarium est esse primum.
Impossibile est esse augmentum alteratione non præexistente.
Diffi Necesse est alterationem in cõtraria esse mutationem.
Alterationẽ sine loci mutatiõe nõ cõtingit esse.
Si necesse est semper motum esse necesse est & loci mutationem semper esse cum sit prima motuum.
Oĩum passionũ idest passibiliũ qualitatum principium densitas & raritas est hic loquitur scd'm opinionem antiquorum uel aliquam habet ueritatem si ordo impassibilibus qualitatibus attendatur secundum propiquitatem ad materiale principium.
Graue & leue: molle & durum calidũ & frigidũ densitates uidentur esse & raritates.
Densitas & raritas congregatio quædam & disgregatio est secundum q̃s generatio & corruptio dicitur substantiarum.
Quæ congregantur & disgregantur necesse est scd'm locũ mutari.
Prius dicitur multifarie dicitur enim prius quo non existente non erunt alia illud uero sine reliquis quod scilicet est prius natura & quod prius est tempore: & quod secundum substantiam idest secundum per

fectionem.
Motus qui est semper magis est continuus quã cõsequentet se habens.
Dignius est motum esse cõtinuum quam consequenter esse.
Quod dignius est semper accipimus in natura si possibile est esse.
Possibile est motum localem esse continuum:
Alium motum excepto locali continum esse non est possibile.
Neq3 augmentari:neq3 alterari:neq3 fieri neq3 corrumpi contingit:nisi sit motus continuus quẽ mouet primum mouens.
Co.lvii. Motus localis est prius tempore aliis motibus quia perpetuus est
In uno aliquo habentium generationem :loci mutationem necesse est postremam motuum esse.
Loci mutatio iam perfectorum motus est.
Generationem impossibile ẽ esse primã omnium motuum omnia enim essent quæ mouentur corruptibilia.
Augmentum:alteratio decrementum:& corruptio:posteriores scilicet tẽpore generatione sunt.
Co.lviii. Quod generatione posterius est natura prius est.
Vltimum loci mutatio omnibus inest quæ sunt in generatione.
Aliqua immobilia omnino sunt uiuentium propter indigentiam organi :ut plantæ & multa genera animalium.
Perfectus animalibus loci mutatio inest.
Loci mutatio est primus aliorum motuum secundum substantiam idest secundum perfectionem.
Co.lviiii. Nequaquã substantiam mutat quod mouetur secũdũ locũ.
Secundum alterationem fit transmutatio secundum qualitatem.
Quod augetur & decrementum patitur transmutatur secundum quantitatem.
Commento.lx. Mouens se ipsum maxime proprie mouet se secundum locum.
Mouens se ipsum dicimus esse principium eorum quæ mouentur & mouentium & primum in his quæ mouentur.
Aliquem aliorum motuum a locali non contingit esse continum:
Ex lectione .xv.& co.lxii.
Omnes motus & mutationes sunt ex oppositis in contraria:
Generationi & corruptioni termini sunt esse & non esse.
Alterationi termini sunt contrariæ passiones.
Augmento & decremento termini sunt magnitudo aut paruitas: siue pfectio magnitudinis aut imperfectio.
Motus sunt contrarii qui sunt in contraria.
Quod non semper mouetur determinato motu & existente prius :necesse est prius quiescere quiete opposita illi motui.

Generatio & corruptio opponuntur simpliciter idest in uniuersali & etiā singularis singulari: & eorum non erit continua mutatio: sed medium erit ipsorum tempus.
Non quiescit quod non est:
Si solum medium sit tempus non erit mutatio continua.
Idem pluribus erit contrarium ut motus motui contrario & quieti contrarius est.
Co.lxiii. Natura semper similiter se habet in omnibus & operatur.

Ex lectiōe.xvi. & co.lxiiii.

Omne quod mouetur localiter: aut mouetur circulariter: aut secundum rectitudinem: aut secūdum motum mixtum ex utroq;.
Non est possibile motum compositum ex utrisq; esse continuum in infinitum.
Quod fertur secundum motum rectum in magnitudine infinita: non fertur continuum.
Quod reflectitur secundum motum rectum mouetur contrariis motibus
Contrarius est motus secundum locum sursum: ei qui est deorsum: & q est ante ei qui est retro: & qui est ad sinistram ei qui est ad dextrā: loci eni contrarietates hæ sunt.
Vnus motus & continuus est qui est unius subiecti & in uno tempore: & in eadem re non differenti secundum speciem.
Contraria differunt specie.
Contraria se corrumpunt & prohibēt se adinuicem.
Co.lxv. Non est idem ferri circulo idest circulariter & ferri circulum idest pertransire circulum.
Medium utrūq; est scilicet principium & finis: & unum numero ratione autem duo.
Aliud est quod est in potentia & quod est in actu.

Ex lectione.xvii. & co.lxvii.

Signum quod est in medio motus continui est potentia tantum finis & principiū: signum autem aquo incipit reflexio est actu.
Non contingit continuum motum in recto perpetuum esse.
Infinita transire impossibile est.
Co.lxviii. Non est inconueniēs si in infinito tempore infinitum quis trāseat spatium.
Si aliquis diuiserit continuum in duo media uno signo tāquam duobus utitur: facit enim ipsum principium & finem.
In continuo sunt infinita media non actu: sed in potentia
Non contingit infinita actu transire in potentia autem contingit:
Quod continue mouetur infinita secūdum accidens trāsiuit: simpliciter autem non.

Accidit lineæ infinita media eẽ & ſbа lineæ eſt altera ab hiis mediis & eẽ.
Co.lxviiii. Si in illo ſigno temporis quod diuidit prius & poſterius res nõ ſit eodem mouetur ſicut in tempore ſequenti :erit idem ens & non ens & quãdo fuit non eſt.
Non eſt poſſibile in indiuiſibilia tempus diuidi.

Ex lectiõe.xviii. & co.lxx.

Omne quod mouetur continue :ſi a nullo prohibeatur :in quod quidem uenit ſecũdum loci mutationem in hoc ſic ferebatur cum proximum erat ſicut mox cum incepit motum.
Motus diſtinctus quiete non eſt unus.
Co.lxxi. Quies eſt priuatio motus.
Quies quæ eſt in aliquo termino :oppoſita eſt motui qui eſt ab illo termino.
Co.lxxii. Non oportet quod ſi continuum eſt tempus quod ſit & motus continuus.

Ex lectione.xviiii.&co.lxxiii.

Quod motus circularis ſit unus & continuus nullũ impoſſibile cõtingit.
Non omnis motus qui eſt ĩ hoc contrarius eſt motui qui eſt ex hoc neq; oppoſitus ſed bene contrarius eſt ei qui eſt in recto.
Circularis motus eſt ab eodem in idem.
Rectus motus eſt ab eodem in aliud.
Motus qui eſt in circulo nequaquam eſt per eadem media ſi multotiens feratur:ſed bene motus qui eſt in rectitudine.
Quod ſemper in alia & in alio medio fit contingit moueri continue: ſed qui in eiſdem multotiens non contingit.
Neque in ſemicirculo neque in aliqua circuli parte contingit moueri continue.
Quia motus circuli copulat finem principio ſolus eſt perfectus.
Co.lxxiiii. Non contingit alios motus a locali eſſe continuos.
Co.lxxv. Motus circularis eſt primus oĩum motuum.
Recto motus circularis eſt magis ſimplex & perfectus.
Motus rectus non reflexus eſt imperfectus & corruptus.
Prius eſt natura & ratione & tempore perfectum imperfecto : & corruptibili incorruptibile.
Prior eſt quem contingit perpetuum eſſe non contingenti perpetum eẽ.

Ex lectiõe.xx. & co.lxxvi.

Omne quod quieſcit quieſcit aut in termino a quo: aut in termino ad quem.
Termini in linea circulari ſunt indeterminati.
Vnumquodq; puntum in circulo principium & medium eſt & finis:ita ut quædam ſemper ſint in principio & fine & quodammodo nũquã ſint

Spera mouetur & quiescit quodammodo.
Spæra semper eundem optinet locum.
Principium medium & finis magnitudinis circularis accidũt cẽtro: & ista sunt extra circulationem.
Quod mouetur circulariter fertur semder circa medium: sed non ad ultimum: & propter hoc manet & semper quiescit quodammodo totũ & non mouetur continue.
Quoniam mensura omnium motuum est circulatio: primam necesse est ipsam esse: & quia prima est mensura illorum est: accidit enim ista cõuersim se sequi.
Omnia mensurantur primo.s.sui generis.
Contingit solũ motum circularem esse regularem.
Quæ feruntur in recto a principio irregulariter feruntur ad finem.
Omnia quæ mouentur naturaliter quanto distant plus a prima quiete: feruntur uelocius.
Circularis solius neq; finis neq; principium in ipso; .i.in centro aptum natum est esse sed extra.
Co.lxxvii Quod loci mutatio primus motuum sit testantur omnes qui cunq; de motu fecerunt memoriam.
Mouebit se ipsum animal & omne animatum secundum transmutationem localem.

Ex lectiõe.xxi.& co.lxxviii.

Impossibile est aliquod finitum secundum potẽtiam mouere secundum infinitum tempus.
Infinitum tempus non auferam semper remouens æquale.
Co.lxxviiii In finita magnitudine nõ contingit ifinitam esse potentiam
Plus; idest maior potentia semper æqualem effectum; in minori est faciẽs tempore quã minor.
Nullum finitũ contingit infinitam potentiam habere nec ifinitũ finitam
Co.lxxx In infinita magnitudine nõ contingit ifinitam potentiam esse.
Contingit in minori magnitudine ampliorem potentiam esse
Omnis finitæ potentiæ necesse est esse finitum tempus.
Si tanta potentia mouet in tanto tempore: maior mouebit in minori tempore: sed determinato secundum cõuersionem proportionis.
Infinita potentia est excellens oẽ finitum tempus.

Ex lectione.xxii.& co lxxxii.

Omne quod mouetur mouetur ab aliquo: quæcunq; nõ se ipsa mouent
Primum mouens facit possibile mouere ut aerem aquam & huiusmodi quod apta nata sint mouere & moueri.
Secundum quod mouetur simul quiescet; scilicet moueri cum primum

mouens quieuerit: sed tamen mouens adhuc erit.
Pausat motus cum minor fuerit uirtus mouendi.
Motus proiectionis fit in contingentibus aliquando quidem moueri: aliquando quidem quiescere & non est cōtinuus: non enim est unum mouens: sed habita ad inuicem sunt.

Ex lectiōe.xxiii.&co.lxxxiii.

Necesse est semper esse motum continuum: & hic est nnus.
Necesse est motum unum esse alicuius magnitudinis: non enim mouetur impartibile & unum ab uno.
Mouens immobile non necesse est mouere: sed semper poterit mouere: ifatigabile enim est sic mouere: & regularis hic motus est: aut solus: aut maxime.
Moués immobile neq; unam habet mutationem.
Ad hoc qđ motus sit uniformis oportet id qđ mouetur nullā habere mutationem iuxta illam qua mouetur a motore immobili
Co.lxxxiiii. Citius mouētur proxima mouenti.
In circulo est mouens primi motus & non in centro.
Co.lxxxv. Solus motus continuus est quē mouet mouens immobile
Mouens immobile semper similiter se habens & ad illud quod mouetur similiter se habebit & continue.
Co.lxxxvi. Primum mouens perpetuum mouet motum & in infinito tempore.
Primum mouens & immobile impartibile est & nullam habens magnitudinem.

Expliciunt propositiones ex.viii.libro physicorum Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex libro primo de cœlo & mundo Aristotelis: Annotatioq; lectionum est secundum expositionem Sancti Thomæ.

Ex lectione prima & co.primo.

De natura scientia, plurima est circa corpora, & magnitudines existens: & horum passiones, & motus: adhuc aút circa principia quæcūq; talis substantiæ, scilicet corporis mobilis sunt.
Rerum naturaliū hæc habent corpus & magnitudinem: hæc autem principia habentium sunt ut scilicet anima; forma & materia.

Ex lectione secunda & commento secundo.

Diffi. Continuum est quod diuisibile est in semper diuisibilia.
Diffi. Corpus est quod omniquaq; diuisibile est.
Diffi. Linea ē magnitudo quæ ad unum idest ad unā partem diuiditur.
Diffi. Planum idest superficies est magnitudo quæ ad duo diuiditur.
Diffi. Corpus est magnitudo quæ ad tria diuiditur.
Præter lineam planum & corpus non est alia magnitudo.
Quemadmodū aiunt pytthagorici: totū & omne tribus determinata sūt consumatio enim .i. finis & medium & principiū numerum habet eū qui omnis est: hæc autem scilicet finis principium & mediū eum qui trinitatis.
.N̄. Ad sanctificationes deorum utimur numero ternario.
Quæ duo sunt ambo dicimus: & duos ambos: oēs aūt nō dicimus: sed de tribus hanc prædicationem .i. oēs dicimus primum:
Co.iii. Omne & totum: & perfectum nō secūdū speciem idest formalē rōnem differunt abinuicem quia scilicet omnia important integritatem quādam sed si differunt: in materia & in quibus dicuntur differunt:
Corpus est magnitudinum perfecta: solum enim determinatum est tribus scilicet dimensionibus.
Terquaq; diuisibile: omniquaq; est diuisibile.
Co.iiii. Ex corpore in aliud genus magnitudinis non est transitio quemadmodū ex longitudine in superficiem: in corpus autem ex superficie.
Necesse est exitum fieri secundum defectionem.
Non est possibile perfectum deficere: oīquaq; enim est.
Totum idest uniuersum cuius particularia corpora partes sunt perfectum necesse est esse.
Vniuersum quemadmodum nomen significat omniquaq; est: & non hac quidem hac autem non.

Ex lectiōe .iii. & co.v.

Oīa physica corpora & magnitudines secundum se ipsa mobilia dicimus esse secūdū locū: natura enim principium motus esse in ipsis dicimus.
Oīs motus secūdū locum quem uocamus lationem: aut rectus aut circularis: aut ex his mixtus.
Motus rectus & circularis simplices soli sunt: causa autem est quia magnitudines ipsæ simplices sunt.
Diffi. Circulatio est motus qui circa medium .s. mundi.
Rectorum motuum alius est sursum alius deorsum.
Diffi. Motus sursum est qui est a medio.
Diffi. Motus deorsum est qui est ad medium.
Co.vi. Corporū hæc quidē simplicia hæc autem cōposita ex simplicibus
Diffi. Simplicia corpora sunt quæcūq; motus principiū habent secūdum naturā: puta ignis & terra & hoꝝ species sicut .s. flāma bitumen & co-

gnata his scilicet aer & aqua.
Corpo℞ simpliciũ simplices sunt motus :mixti aũt cõpositorum.
Moueri in corporibus compositis est secundum prædominans corpus simplex.

Ex lectione .iiii.& co.viii.

Necessariũ est esse aliquod corpus simplex quod natum est ferri circulari motu secundũ sui ipsius naturam.
Co.viiii. Violentia contingit eo motu qui est alterius eo autem qui est secundum naturam est impossibile.
Co.x. Motus qui est præter naturam est contrarius ei qui secũdũ naturã:
Vnũ uni contrariũ esse necesse est.
Lationes sursum & deorsum inuicem cõtrariæ sunt.
Co.xi. Si alicui corpori est scd'm naturã motus qui sursum ignis erit aut aer :si autem qui deorsum aqua erit aut terra.
Co.xii. Primã necessariũ ẽ eẽ circularẽ lationẽ:pfectũ enim ẽ prius natura imperfecto.
Circulus perfecto℞ est:recta aũt linea neq; una pfecta est neq; enim quæ ĩfinita habebit enim utiq; finẽ & terminũ neq; quæ infinita℞ una oium enim aliquid extra augeri enim contingit quãcunq;.
Necesse est circularẽ motũ alicuius simplicium corpo℞ esse.
Nata est esse quædam substantia corporalis alia præter eas quæ hic consistentias diuinior & prior ho℞ oium.
Ois simplex motus aut secũdum naturam aut præter naturam ẽ
Motus qui alii præter naturã est:alteri secũdũ naturã erit ut sursum igni secundum naturã .terræ autem præter naturam.
Necessarium est circularem motum qui his corporibus præter naturam est:alterius cuiusdam esse secundum naturam.
Irrationabile oio est esse cõtinuũ motũ & sempiternum : existentem præter naturam.
Est aliquod corpus præter cõrpora quæ hic &circa nos sunt alte℞ segregatũ tãto nobiliorem habens naturam quanto quidem plus elõgatum est ab his quæ hic sunt.

Ex lectione quinta & co.xvii.

Diffi Graue est quod ferri natum est ad medium:
Diffi Leue est quod ferri natum est a medio.
Diffi Grauissimum est quod oibus substat deorsum latis.
Diffi Leuissimum est quod oibus superfertur sursum latis.
Necesse est oẽ quod fertur deorsum aut sursum :aut leuitatem habere:aut grauitatem :aut ambo.
Co.xviii. Quod circũfertur corpus idest cœlũ ĩpossibile est habere grauitatẽ aut leuitatẽ:neq; enim secũdum naturam neq; præter natutam cõ

uenit ipsi moueri ad medium uel a medio:
Co.xvii i. In idem feruntur totum & pars secūdū naturam.
Scd'm naturā nō cōtingit corpori quod circunfertur moueri motu alio q̄ circulari:aut præter naturam neq; particularū ulli.

Ex lectione .vi. & co .xx.

Cœlū īgenitū est & incorruptibile & īaugmentabile & inalterabile:
Oē generabile fit ex cōtrario & sbo quodā: & corruptibile corrumpitur supposito quodam:&a contrario & in cōtrarium.
Circulationi alicui non est contrarius motus.
Recte uidetur natura:cœlum futuꝝ ingenitū & incorruptibile: exemisse a cōtrariis.
Inter contraria sunt generatio & corruptio.

Ex lectione.vii.& co.xxi.

Augmentabile oē augetur a cōnaturali adueniente:&resoluto in materiā
Cœlo nō est ex quo factum sit.
Si aliquid est inaugmentabile & incorruptibile eiusdem est suscipere & in alterabile esse.
Diffi. Alteratio est motus secūdum quale.
·N· Co.xxii. Omnes hoies de diis habent existimationē.& oēs eū qui sursum deo attribuunt locū & barbari & græci quicūq; quidē putant deos eē: ut immortale immortali coaptatū sit:
In omni præterito tempore scd'm traditā iuicem memoriā nihil uidetur transmutatū neq; secundum totū extremū cœlum: neq; secundū partē ipsius propriam ullam.
Non semel neq; bis sed infinities oportet putare easdem aduenisse ueras de cœlo opiniones ad nos:
Tanquā altero quodam existente primo corpore præter terram & ignem & aerem & aquam:æthera antiqui appellauerunt supremum locum:a currere semper sempiterno tpē ponentes denominationem ipi:anaxa goras aūt utitur noie hoc non bene:noiat enim æthera pro igne.

Quod hoc loco inquit Aristoteles æther a currere & nō ab ardere:ut Ana xagoras uoluit:appellatū:si latinā & nō grecā locutionē attendamus barbare dictū uidtur:uult igitur Aristoteles magis αιθηρ æthir a θέω theo uel θείο theio quod est curro quam ab αιθω ætho quod est ar deo denominationem sumere idque ex textu græco liquido patet in quo sic legimus αἰθέρα προσωνόμασαν τὸν ἄνω τόπον ἀπὸ τοῦ θεῖν & cætera quod est athera appellauerunt supræmū locum a currere.

Ex lectione .viii & co.xxiiii.

Nō est circulationi cōtraria aliqua latio:
Cōcauū & gibbosum nō solū ad inuicē opponi uidentur cōbinata & iux

ta se posita, sed & recto:
Ex textu comenti. Motus cōcauus est qui est in uentre arcus: & motus gibbosus qui est super deorsum arcus.
Latiōes q̄ fiunt in recto ad iuicē opponūtur pp loca .s. sursum & deorsum.
Sursū ei qd est deorsum cōtrariū ē: & hæc est loci differētia & cōtrarietas
Co. xxx. Contraria latio est ex cōtrario in cōtrariū.
Co. xxxi Loci cōtrarietates sunt sursū & deorsū ante & retro: dextꝝ & sinistꝝ & lationum cōtrarietates scd'm locoꝝ sunt cōtrarietates:
Co. xxxii Frustra calciamentum dicimus cuius nō est calciatio.
Deus & natura nihil frustra faciunt.
Ex lectione. viiii. & co. xxxiii.
Qui modicū trāsgressus ē a ueritate fit lōge plus decies millies: huius aūt cā est quia principium uirtute maius quam magnitudine.
Quod in principio modicum est in fine fit multum magnum:
Co. xxxiiii. Finitis simplicibus corporibus existētibus & multitudīe & magnitudine: necesse ē & cōpositū finitū eē & multitudine & magnitudīe
Co. xxxv. Necesse est corpus qd' circūfertur finitū eē oē: si enim ifinitum esset: infinitæ essent quæ a medio egredientes lineæ.
Infinitaꝝ lineaꝝ infinita est distantia: infinitā enim distantiam dico cu ius nullā est extra sumere magnitudinem tāgētē lineas.
Numerum dicimus infinitum quia maximus nō est.
Ex lectione. x. & co. xxxvi.
A finito tempore si auferas finitum tempus necesse est reliquum esse finitum & habere principium.
Si tps icessus h3 pricipiū est pncipiū & motus q̄re & magnitudis q̄ mota ē
Ex lectione. xi. Co. xxxviii
Neq3 spæra neq3 tetragonū neq3 circulus qui .s. est superficialis figura: & nō corpora ut spæra infinita sunt.
Commento. xxxxii. Est conuertibiliter dicere quod si finitum sit tempus in quo reuolutum est: & magnitudinem quæ pertransita est necesse est esse finitam.
Ex lectione. xii. & co. xxxxiiii.
Contrariæ lationes sunt ad cōtraria loca.
Contrariorum si alterum determinatum est & alterum determinatū erit
Mediū .s. mūdi determinatum est.
Determinato medio loco: & eum qui sursum locum necesse est determinatum esse.
Si loca determinata sunt & finita: & corpora finita erunt.
Co. xxxxv. Si sursum & deorsum determinata sunt & intermedium necesse est determinatum esse.

Co.xxxxvi Non est possibile corpus esse infinitum.
Necesse est infiniti corporis infinitã esse grauitatem uel leuitatem.
Co.xxxxvii Proportõnaliter se habẽt magnitudines grauitatibus: minor enim grauitas minoris est magnitudinis & maior maioris
Cõtingit infinita existente magnitudine quãtũcũq; auferre.
Co.l. Infinitã eẽ grauitatem est impossibile similiter & leuitatem.
·N· Co.lii. Proportio nulla est infiniti ad finitũ.

Ex lectione .xiii. & co.lvii.

Finitis primis idest simplicibus motibus existentibus necesse est species simplicium corporum eẽ finitas.
Necesse est semper motum habere omne corpus physicum.
Co.lviii. Impossibile est fieri quod non contingit factum eẽ.
Impossibile est ferri illuc: ubi nullũ quod fertur possibile est peruenire:
Co.lxii. Si qui uiolentia est motus ineft alicui: & qui secundũ naturam inerit.

Ex lectione .xiiii. & co.lxiii.

Impossibile est infinitum corpus a finito corpore pati aliquid aut facere finitum.
Co.lxiiii. Aequale corpus in æquali tempore est æqualiter alterãs: minus autem in æquali minus & maius maius.
Infitum in nullo tempore mouebit finitum.
Co.lxvi Infinitum ab infinito nõ cõtingit pati in aliquo tempore:
Co.lxviii. Omne corpus sensibile habet uirtutem actiuam aut passiuam aut ambo.
Impossibile est corpus infinitum sensibile eẽ.
Co.lxviiii. Quæcunq; corpora sunt in loco oĩa sensibilia sunt sensibileq; nullum corpus est nõ ens in loco.
Nõ ẽ corpus sensibile extra cœlũ: neq; unũ neq; simpliciter neq; scd'm qd.
·N· Intellectuale non est in loco.
Extra & intra locum significant.

Ex lectione .xv. & co. lxx.

Non est possibile in circuitu moueri corpus infinitum homœomerum idest similium partium ens. medium enim infiniti nõ est: quod autem in circuitu mouetur circa medium mouetur.
Co.lxxi. Quæ est infinita infiniti & infiniti infinita est uirtus.
Co.lxxiii Quorũ natura partium est eadem horum necessarium ẽ esse eũdem motum ubi enim una gleba & tota terra fertur: & totius ignis. & scintilla in eundem locum.
Commeuto.lxxiiii. Vbi non est medium neq; extremũ erit neq; hoc quidem sursum hoc autem deorsum.
Loco corporibus nõ existente nõ erit motus.

Co.lxxv. Vbi præter naturam aliquid manet aut fertur:necesse est cuiusdam esse alterius hunc locum secundum naturam.

Ex lectione.xvi.&co.lxxvi.

In quo loco secundum naturam aliqua manent:non uiolentia feruntur, & in quem feruntur manent:in quo autem uiolentia:& uiolentia ferũtur:& in quem uiolentia feruntur uiolentia & manent.

Violenta latio contraria est lationi secundum naturam.

Co.lxxvi.&co.lxxviiii. Impossibile est esse plures mundos uno:necesse ẽ enim omnes mundos ex eisdem esse corporibus similiter existentibus secundum naturam eandemq; habentibus uirtutem:quare natæ erunt ferri ad hoc quidem medium quæ in alio mundo sunt terræ partes:& ad hoc quidem extremum qui ibi ignis:& si hoc acciderit necesse est ferri sursum terram in proprio mundo:ignem autem ad medium.

Co.lxxxi. Dicere aliam esse naturam simplicium corporum si distent minus uel plus a propriis locis irrationabile est.nihil enim differt tanta q̃dem lõgitudine distare:aut tãta:differt enim scd'm rõnem quãto plus magis species autem eadem est.

Ex lectione.xvii.& co.lxxxii.

Quod omnino non natum est moueri impossibile est hoc moueri uiolentia.

Necesse est eorum quæ similis sunt speciei & singulorum ad unũ numero locũ scilicet uel ad medium uel ad extremum existere motum qui scilicet est secundum naturam.

Ex textu comentatoris co.lxxxiiii. Diuersitas corporum in numero nõ ẽ causa diuersitatis locorum.

Co.lxxxvi. Omnino quod mouetur ex quodam in quidã trãsmutatur & hoc ẽx quo in quod specie differunt.

Co.lxxxvii. Motus circularis habet aliqualiter opposita ea quæ secundũ diametrum extrema:toti autem non est contrarium neq; unum.

Co.lxxxviii. Argumentum est eius q̃ nõ est in infinitum ferri terrã q̃dẽ quanto utiq; propinquior sit medio uelocius ferri & ignem quanto utiq; ei quod est sursum:si autem in infinitum esset infinita esset uelocitas si autem uelocitas & grauitas & leuitas.

Ex lectione.xviii.& co.lxxxviiii.

Ab alio nõ fertur ignis quidem sursum terra autem deorsum:neq; ui quẽadmodum quidam aiunt extrusione:tardius enim moueretur maior ignis sursum & maior terra deorsum:nunc autem contrarium est sẽp

Omnia a uim inferente longius facta tardius feruntur.

Vnde ui remouentur elementa:illuc feruntur non ui.

Co.lxxxxi. Tribus entibus corporalibus elementi:tria erunt & loca elemẽto℞:unus quidem qui subsistẽtis idest terra qui circa medium est:alius

qui circularis idest coeli qui quidem est extremus: tertius autem q medius hoꝝ qui medii corporis:& necesse ē in hoc medio loco eē corpus quod superfertur idest corpus leue:si enim non in hoc sit extra erit.

Ex lectione.xviiii.&co.lxxxxii.

Mundus est sempiternus incorruptibilis existens & in genitus:

In omnibus his quæ natura & in his quæ arte cōstantibus & generatis:alterum est ipsa secūdum se ipsam forma:& mixta cum materia/puta spæra:alterum species & ærea spera.

Quod quid erat eē dicentes spære aut circuli non dicimus in ratione aureū aut æreū :tanquam non existentibus his de substantia.

Quoniam est cœlum sensibile:singularium utiqꝫ erit/sensibile enim omne in materia existit.

Alteꝝ est huic cœlo eē:&cœlo simpliciter/cœlum enim simpliciter:est ut species &forma/hoc aūt cœlū:ut materiæ mixtum.

In omnibus sic uidemus φ quorumcūqꝫ substātia est in materia/sunt plura & infinita entia/quæ eiusdem speciei idest indiuidua.

Co lxxxxiii.Licet altera si rō formæ sine materia :& quæ est in materia:nihilominus neqꝫ una necessitas est per hoc plus eē mūdos:neqꝫ contingit factos esse plures:si quidem mundus ex tota est materia:

Co.lxxxxiiii.Cum homini sint materia carnes & ossa:si ex oī carne & oībus ossibus homo fiat:impossibile existentibus dissoluta esse :nō utiqꝫ contingit eē alium hominem.

Quorumcūqꝫ substantia est in subiecta quadam materia hoꝝ nihil cōtingit factum eē/non existente propria materia.

Co.lxxxxv.Cœlum singularium est :& eorum quæ ex materia constant: sed nō ex parte ipsius materiæ cōstat:sed ex oī .s.sua materia.

Ex lectione.xx.& co.lxxxxvi.

Cœlū uno mō dicimus substantiam extreme circulationis aut corpus naturale :quod est inextrema circūferētia totius :cōsueuimus enim extremum &quod sursum est maxime uocare cœlum in quo &diuinum oē locatum eē dicimus.

Secūdomodo dicitur cœlū cōtinuum corpus extremæ circūferentiæ totius :in quo luna & sol &quædā astroꝝ sūt:&.n.hæc i cœlo eē dicimus

Co.lxxxxvi.& co.lxxxxvii. Tertiomodo dicitur cœlum contentum corpus ab extrema circūferentia :totum enim & omne consueuimus dicere cœlum/hocqꝫ ex omni necesse est cōstare naturali & sensibili corpore:propter neqꝫ esse nullū extra cœlū corpus neqꝫ cōtingere factū esse.

Co.lxxxxvi i. Nihil differt considerare/si est extra cœlum corpus/aut factum esse sit possibile:

Materia est toti mundo corpus naturale sensibile:

Non sunt nūc plures cœli i.mundi neqꝫ fuerunt/neqꝫ cōtingit fieri plures/

sed unum & solum & perfectū est istud coelū.

Ex lectiõe .xxi. & co. lxxxxviiii:

Neq̃ locus neq̃ uacuū neq̃ tempus est extra coelum:

Diffi Vacuum esse dicunt in quo non existit corpus possibile autem factum esse.

Tempus est numerus motus.

Motus sine physico copore nõ est.

Co. c Quæ sunt extra coelum in loco esse apta nata nõ sunt: neq̃ tẽpus ipsa senescere facit: neq̃ est ullius una transmutatio eoꝝ q̃ sunt sup eam, quæ maxime extra ordinatã lationem: sed inalterabilia & impassibilia omnia optimam habentia uitam: & per se sufficientissimam perficiũt in toto æterno idest æternaliter.

Hoc nomen eternum diuine enuntiatū est ab antiquis: finis enim continens id quod uniuscuiusq̃ uitæ tempus cuius nihil est extra secundũ naturam: æternum uniuscuiusq̃ uocatum est.

Totius coeli finis & oẽ tps: & ĩfinitatẽ cõtinẽs perfectio: æternũ est a semper eẽ sumens denoĩationem: immortalis & diuinus existens.

Aliis ab his q. s. habent uitã optimã & per se sufficientissimã coicatum est eẽ & uiuere his quidem clarius: his autem obscurius:

Oẽ diuinũ intransmutabile necessariũ est eẽ & primũ & summũ: neq̃. n. aliud melius est quod mouebit neq̃ habet prauum aliquid neq̃ idigẽs est ullo eoꝝ quæ ipsius sunt bonorum.

Oia quiescunt quæ mouẽtur quãdo uenerint ad locũ proprium:

Eius corporis quod circunfertur idem locus est unde incipit: & in quem consumat motum.

Ex lectiõe. xxii. & co. ci.

Oportet disquisitores & nõ inimicos esse: iudicaturos reꝝ sufficienter.

Co. cii Genitũ coelũ oẽs antiq eẽ dicũt: sed genitũ ii quidem s. orpheus hesiodus & Plato sẽpiternũ ii aũt ut. s. democritus corruptibilem quẽadmodũ quodcũq̃ aliud cõstitutoꝝ: ii aũt uicissim quãdoq̃ quidẽ sic aliter habere corruptũ: & hoc semper peficere sic quẽadmodũ empedocles agrigentinus & heraclitus ephesius.

Dicere factum eẽ coelum sempiternum tamẽ eẽ impossibilium est: oia eni quæ generantur & corrumpi uidentur.

Co. ciii Quod nõ ẽ habẽs principiũ eius qd' est sic se habere: sed est impossibile aliter se habere prius & per oia sæcula impossibile ẽ transmutari.

Ex lectione. xxiii. & co cvi.

Simul iidẽ inordinatũ eẽ & ordinatũ impossibile ẽ necesse ẽ generatiõe esse separantẽ & tps.

Co. vii Dicere mũdũ uicissim cõstare & dissolui: nihil aliud facere ẽ quã astruere ipsum sẽpiternum quidẽ eẽ sed transmutantẽ formam.

Adinuicem cóuenientibus elementis non quicunq; ordo est & constitu-
tio sed eadem quia scilicet est semper dispositio mundi.

Co.cviiii. Sunt quidam quibus contingere uidetur & ingenitú aliqd ens corrumpi.& genitum incorruptibile perdurare sicut plato in thimæo: ibi enim ait cœlum non solum factum: sed & fore de cætero sempiterno tempore.

Ex lectione .xxiiii. & co.cx

Multipliciter dictis aliquibus: & si nulla differétia ad sermonem fiat ne-cesse est intellectum confusum habere siquis diuiso multipliciter tan-quam indiuiso utatur: immanifestum est enim secundum quam natu-ram ipsi acciderit quod dicitur.

Co.cxi Ingenitum uno modo dicitur si sit aliquid nunc prius non ens sine generatiōe & transmutatione: quemadmodum quidam tangi: & moueri dicunt: nō enim generari dicunt tactum aut motum:

Secúdomodo dicitur ingenitú si quod cōtingés est fieri aut nō fieri: sed non est factum.

Tertiomodo dicitur ingenitum quod oīo impossibile est fieri: ut quan-doq; quidem sit quandoq; autem non.

Impossibile fieri dicitur dupliciter: aut enim qd simpliciter non uerum erit dicere qd fiet aut non facile: neq; cito aut bene.

Co.cxii Genitum unomō dicitur quod fuit nō ens prius posterius aut és siue genitum siue nō generatum.

Secúdomō dicitur genitum qd possibile est esse: siue per uer; determina-to possibili siue p facile.

Tertiomodo dicitur ingenitum si sit generatio ipsius ex non ente i ens:

Co.cxiii.& comento.cxiiii. Corruptibile & incorruptibile similiter tri pliciter dicunt.

Ex lectione .xxv & co.cxvi.

Nominatur potentia uniuscuiusq; per respectum ad finem & excellentiæ uirtutem:

Diffinitio ex textu commenti. Virtus est ultimum potentiæ rei.

Necesse est qd pōt secundum excellentiam tantum: & quæ infra sunt pos-se: puta si talenta centum tollere: & duo.

Co.cxvi Determinatur potentia aut quado in uirtute est excellentia ut potens uidere punctum & maiorem habebit sensum (uisus enim qui minoris excedit) aut quando est excellentia in re ut potens ire stadia centum uelocius est uelocitas enim quæ maioris excedit.

Ex lectiōe xxvi. & co.cxviii.

Si sunt quædam possibilia & esse & nō esse: necesse est tempore aliquo determinatum esse plurimú & eius quod est esse: & eius qd est nō eé.

Impossibile est in infinito tp̄e idé possibile esse: & nō esse in alio ifinito

Co.cxviiii. Nō idem est falsum aliquid esse simpliciter:&impossibile simpliciter:te enim non stantem dicere stare falsum quidem est:non autē impossibile:simul autem stare & sedere non solum falsum est sed impossibile.

Co.cxx.& co.cxxi Quod semper est ens simpliciter incorruptibile & ingenitum est:si enim corruptibile:simul erit & non erit secundum actum/ si aūt genitum/erit possibile tempore quodam non esse.

Thomas. Potentia existendi non est ad esse & non esse respectu temporis in quo quis potest esse: cum omnia appetant esse & unūquodq; tantū ē quantum potest esse.

Diffi. Corruptibile est quod prius quidem ens:nunc autem non ens: aut contingēs quandoq; posterius non esse.

Diffi Genitum est quod est ens contingens prius non esse.

Non est dare in quo tempore sit possibile quod semper est/ut non sit/aut finito aut infinito.

Impossibile est posterius sine primo existere:& si primum impossibile est existere & quod posterius.

Ex lectiōe.xxvii. & co.cxxii.

Negatio eius quod est semper possibile esse:non est semper possibile esse semper autem possibile non eē contrarium est idest opposita cōtrariæ cuius negatio est: non semper impossibile non esse.

Co.cxxiii Quod contrariorum neutrum est/medium est eorum.

Auerrois Co.cxxiiii Illa potentia est ociosa ex qua nulla actio prouenit.

Commento.cxxv Ingenitum incorruptibile & sempiternum ad inuicem consequuntur.

Ex lectione.xxviii.& co.cxxvii.

Semper entis & semper non entis est intermedium cui neutrum consequitur:hoc autem est genitum & corruptibile.

Ex lectione.xxiiii. &co.cxxxiii.

Ex textu commenti Quodlibet habet potentiā agēdi aut patiendi/aut ut sit ens/aut ut sit non ens:&hoc aut in tempore finito aut infinito.

Ex eodem textu. Tempus infinitum est etiam terminatum cum post ipsū non sit tempus neq; inueniatur tempus maius illo.

Co.cxxxv. Quod est casuale aut a fortuna/præter semper & ut frequenter aut est aut fit.

Co.cxxxvi Eorum quæ natura talia sunt ut quandoq; sint & quādoq; nō sit:eadem est potentia contradictionis idest ad esse &non eē & materia cā est eius quod est esse & non esse.

Co.cxxxvii Nulla uirtus est eius quod est factum esse:sed est eius quod ē esse & nō esse.

Co.cxxxx Corruptibilia & generabilia & alterabilia omnia alterantur a

contrariis & ex quibus constant non entia idest cum prius nō essent eisdem ipsis corrumpuntur.

Propositiones ex secūdo libro de cœlo & mundo Aristotelis.

Ex lectione prima & comento primo:

CŒlum totum idest mundus neq; est factum: neq; contingit corrumpi: sed est unum & sempiternum/ & principium & consumationem non habens totius æterni idest totius suæ durationis infinitæ.

Co.ii. Bene se habet persuasibilem se ipsum exhibere antiquis: & maxime patrum nostrorum ueros credere eē sermones: ut sit immortale aliqd & diuinum habentium quidem motum/ habentium autem talē ut nullus sit finis ipsius: sed magis iste sit aliorum finis/ & enim finis continētium est: & ipsa circulatio perfecta ens/ continet imperfectas: & habētes terminum & quietem.

Motus cœli est causa aliorum motuum/ & horum quidem causa principii motus/ horum autem suscipiens quietem.

Cœlum & eū qui sursum locum antiqui diis attribuerunt uelut existens totum solum immortale.

Co.iii. Motus cœli est sine labore: propter neq; una indigere uiolenta necessitate/ quæ detineat prohibens ferri aptum natum ipsum aliter: omne enim tale magis laboriosum quanto sempiternius sit & dispositionis optime est expers.

Co.iiii. Non est secundū antiquam fabulam suspicandum Athlante quodam ipsi cœlo opus esse ad salutem: hunc enim constituentes sermonem: ut grauitatem habentibus & terrenis omnibus existentibus his quæ sursum sunt corporibus substituerunt cœlo fabulose uirtutem animatam.

Co.v. Non est dicendum propter circūgirationem existentem celerioris lationis propria inclinatione: saluari cœli situm tanto tempore: quemadmodum Empedocles inquit.

Co.vi. Non est dicendum cœlum semper manere ab anima rationabili cogente manere sempiternū ut scilicet plato dixit neq; enim aīæ possibile est esse talem uitam sine tristitia/ & beatam:

Ex lectione.ii. & co.vii.

Manifestæ sunt in animalibus differentiæ locorum: & his quidē omnes insunt puta dextrum & sinistrum: ante & retro: sursum & deorsum/ his autem quædam scilicet quatuor ultimæ ut animalibus imperfectis/ plā

tis aũt sursum & deorsum solum.

Co.viii. Sursum longitudinis principium est: dextrum aut latitudinis: anterius uero profunditatis.

A sursum incipit augmentatio, a dextris motus qui secundum locũ: ab anterioribus uero qui secundum sensum: anterius enim dico in quo sensus existunt.

Co.viiii. Non in omni corpore sursum & deorsum: & dextum & sinistrũ & anterius & posterius quærendum, sed quæcunq; habent principium motus, animata entia in ipsis quærendum.

In nullo inanimatorum uidemus unde principium motus.

Co.x. In corporibus inanimatis dicimus sursum & deorsum dextrum & sinistrum ad nos referentes.

Co.xi. Pitthagorici duo tantum principia motuum dicebant. s. dextrũ & sinistrum: quattuor autẽ reliquerunt, nihilominus principalia existẽtia

Nõ minorem differentiam habent quæ sursum ad quæ deorsum: & quæ anterius ad quæ posterius: quam dextrum: & sinistrum in omnibus animalibus.

Dextrum & sinistrum uirtute differunt solum: aliæ autem non solum uirtute sed etiam figuris.

Co.xii. Longitudo latitudine prior est:

Prioris principium, prius est principio posterioris:

Prius est sursum, dextro secundum generationem.

Sursum est unde motus, dextrum est a quo motus: ante autem ad quod motus.

Ex lectione.iii.& co.xiii.

Quoniam cœlum est animatum & habet in se principium motus: manifestum est quoniam habet sursum & deorsum & dextrum & sinistrum

Et si motus cœli nequaquam incipiat: tamen habetur necessario principium unde incepit: si incipiebat moueri: quod mouetur.

Commento.xiiii. Dico longitudinem cœli esse illam quæ est ipsius secũdum polos distantiæ:

Polorum, qui super nos apparens quæ deorsum pars est: qui autem nobis immanifestus quæ sursum est.

Co.xv. Dextrum unumquodq; dicimus unde est principium eis qui secundum locum motus, cœli autem principium circulationis est unde ortus est astrorum, quare hoc utique erit dextrum ubi autem occasus sinistrum.

Si motus cœli incipit a dextris & sinistris circunfertur: necesse est sursum esse immanifestum polum ideſt polum antarticum: si autem sursum sit manifestus polus ideſt polus articus a sinistra erit motus: quod non dicimus.

Co.xvi. Sub polo immanifesto habitantes in eo quod sursum sunt hemi/sperio &apud dextrum/nos autem in eo quod deorsum &apud sinistrę e contrario quam ut pitthagorici dicunt.
Secunde circulationis:puta eius quæ planetarum:nos quidem in his quæ sursum & in dextris sumus:illi autem qui scilicet sunt sub polo antarti co in his quæ deorsum & sinistris sunt:e contrario enim in his est prin/cipium motus propter contrarias esse lationes.

Ex lectiōe .iiii. & co.xvii.

Vnūquodq̧ quorum est opus/gratia operis est.
Dei operatio est immortalitas/hæc autem est uita sempiterna.
Necesse est deo motum sempiternum existere.
Quoniam cœlum corpus quoddam diuinum est: propter hoc habet qđ natura circūmoueatur semper.
Necesse est manere aliquid scilicet terram corporis circūlati quod in me/dio sit ipsiusq̧ circūlati corporis nullam possibile est manere partem neq̧ uniuersaliter neq̧ in medio.
Co.xviii. Nihil præter naturam sempiternum est.
Posterius est quod præter naturam eo q̧ secundum naturam.
Quod præter naturam est excessus quidam est in generatione eius quod secundum naturam.
Si terra est/necesse est & ignem esse.
Contrariorum si alterum est in natura/necesse est &alterum esse in natura
Eadem est materia contrariorum.
Priuatione prius est affirmatio/dico autem puta calidum frigido.
Co.xviiii. Si ignis & terra est:necesse est & intermedia corpora ipsorum esse/contrarietatem enim habet unumquodq̧ ad unumquodque ele/mentorum.
Si elementa sunt contraria:necesse est generationē esse/eo quod nullum ipsorum possibile est esse sempiternum:patiuntur enim & agunt con/traria ad inuicem:& corruptiua in inuicem sunt.
Co.xx. Si necesse ē generationem esse/necessariū est & aliam scilicet a pri ma latione lationem unam uel plures esse.
Secundum eam dispositionem quæ est totius cœli: necesse est similiter & elementa ad inuicem esse.
Commento.xxi. Plura sunt circularia corpora quia necesse est genera/tionem esse.
Aduerte quod Aristoteles in hac .xxiiii.lectione sic p̄bat plures cœlos eē
Si ē cœlū corpus diuinum.necesse est motum eius esse sempiternum & circularem:si motus eius est talis:necesse est terram esse: si terra est ne cesse est ignem esse:si ignis & terra est necesse est aliqua intermedia eē si ista sunt necesse est generationem esse:si generatio est necesse est dis

similes motus in cœlo esse.ergo si cœlum est corpus diuinum necesse est plures motus in cœlo esse:& per consequens plura mobilia.

Ex lectione .v.&co.xxii.

Figuram spæricam necesse est habere cœlum:hæc enim propriissima est scilicet corpori cælesti & substantia idest ratione & natura prima est figurarum.

Omnis figura plana aut rectilinea est:aut circularis

Diffi Figura rectilinea est quæ a pluribus continetur lineis.circularis aut quæ ab una.

Prius in unoquoq; genere est unum multis & simplex compositis.

Co.xxii.Diffi. Perfectum est cuius nihil est possibile extra accipere quæ ipsius sunt.

Recte lineæ semper quidem est appositio :circulari autem nequaquam.

Perfecta est linea continens circulum.

Perfectum prius est imperfecto.

Corpora spærica sola una superficie cōtinētur:rectilinea autem pluribus sic enim se habet spæra in solidis:sicut circulus in planis.

Co.xxvi. Quoniam prima figura primi corporis est/primum autem corpus est quod in extrema circunferentia: spæricum corpus erit quod fertur circulatione.

Continuū spærico corpori spæricum est:& quæ ad medium horum quæ in spærico contenta & contacta sunt: tota spærica necesse est esse.

Corpora q̄ deorsum sunt planetarū: tangunt eam quæ supra est spærā: omnia enim cælestium sperarum corpora tangunt se inuicem & conti nua sunt idest immediate sibi inuicem coniuncta.

Ex lectiōe .vi. & co.xxvii.

Si cœlum sit rectilineum aut alterius figuræ non æquales habentis ex medio lineas:puta lēticularis aut oualis accidet &locum extra cœlum eē & corpus & uacuum circulo enim uersum rectilineum nequaquam eidem immorabitur regioni.

Co.xxviii. Omnium motuum mensura est quæ est cœli latio:quia est sola continua & regularis & sempiterna.

In unoquoq; mensura est quod minimum est.

Minimus motus est ille qui est uelocissimus.

Velocissimus omnium motuum est motus cœli.

Commento.xxviiii. Linearum quæ a se ipsis in se ipsis sunt minima est illa quæ circuli est linea.

Quod uelocissime mouetur spæricum necesse est esse.

Commento.xxx. Corpora superiora cum inferioribus continua nō sūt tangunt autem ipsa.

Superficies aquæ sperica est.

Quod est contiguum spærico: aut motum circa spæricum ipsum tale necesse est esse.

Co. xxxii. Cælum idest rotunditate secundum diligentiã ornatus sic est ut nihil neq; chirocmiton idest manu factum habeat, similiter neque aliud nobis in oculis apparentium.

Ex lectione. vii. & co. xxxiii.

Nihil ut contingit neq; a casu euenit in sempiternis.

Co. xxxiiii. De quibusdã scilicet difficilibus & occultis enũciare aliquid temptare: & de omnibus: forsitan utiq; uidebitur esse signum aut multæ stultitiæ: aut multæ pronptitudinis.

Si quis necessarias causas firmius humano modo attigerit: tũc gratiam oportet habere inuenientibus.

Natura semper facit contingentium quod optimum est.

Dignior est locus qui est sursum eo qui est deorsum: & qui est anterius eo qui est posterius.

Optimum est: cœlum moueri ad honorabilius.

Ex lectione. viii. & co. xxxv.

Oĩs irregularis motus remissionem habet & intensionem & summum.

Summum est in motu aut unde fertur: ut qui præter naturam aut quo: ut qui secundum naturam: aut circa medium ut in proiectis.

Circulationis summum neq; est unde: neq; quo: neq; circa medium: neq; enim principium: neq; finis neq; medium ipsius est simpliciter.

Irregularitas motus fit pp intensionem & remissionem motus.

Co. xxxvi. Quoniã oẽ qd mouetur ab aliquo mouetur necesse ẽ irregularitatem fieri motus: aut propter mouens quod non eadem uirtute moueat: aut propter motum quod alteratur & non permanet idem: aut ꝓpter ambo quæ transmutantur.

Ex lectione. viiii. & co. xxxvii.

Remissio uniuscuiusq; motus fit propter impotentiã.

Impotentia est præter naturam: & enim in animalibus impotentiæ omnes præter naturam scilicet particularem sunt & decrementum. tota. n. consistentia animalis ex talibus constat quæ differunt propriis locis s. elementis: nulla enim partium eius habet eam quæ est ipsius regionẽ

In cælestibus corporibus non est aliquid præter naturam. simplicia enim & immixta sunt & in propria regione & nihil ipsis contrarium est: neq; in potentia sunt: neq; remissio: neq; itensio motus est in eis.

Co. xxxviiii. Est accipere aliquod tempus minimum cuius nõ contingit moueri in minori cœlum: sicut neq; citharizare: neq; ire in quocunq; tempore est possibile.

Co. xxxx. Opposita sensibiliora sunt iuxta se posita.

Cœlum non mouetur motu irregulari.

Ex lectione.x.& co.xxxxi.

Vnumquodq; astrorum consistit ex eodem corpore in quo existit latio-nem habens.

Commento.xxxxii. Calor stellis & lumen generatur attrito aere ab illa-rum latione.

Natus est motus ignire & ligna & lapides & ferrum.

Sagittæ motæ igniuntur sic ut liquescant plumbeæ & quõniam sic igni-untur istæ necesse est & eum qui i circuitu ipsa℞ est aerẽ hoc ipsũ pati:

Aere sub circularis corporis spæra existente :necesse est ipsum lata illa in-calescere:& hac maxime cui sol extat infixus.

Approximante sole & oriente & super nos existente generatur calor.

Astra ignea non sunt:neq; in igne feruntur.

Ex lectione.xi.& co.xxxxiii.

Cœlum & stellas quiescere impossibile est quiescente terra:neq; enim fie-rent quæ uidentur.

Commento.xlvi.:Rationabile est circulos moueri .astra autem q̃escere & infixa circulis ferri.

Maius corpus uelocius fertur propria latione :& sic est etiam in circu-laribus.

Ex lectione.xii.& co.xxxxviii.

Astra spæricæ sunt figuræ.

Spærici duo sunt motus per se uolutatio & circũgiratio :& neutro mo-uentur astra.

Solus astrorum sol uidetur circũgirari oriens propter infirmitatem uisus quæ causa forte est eius quod est uideri scintillare stellas fixas .planetas autem non scintillare.

Planetæ prope sunt :quare potens ad ipsos pertingit uisus: ad manentes autem tremit propter longitudinem porrectus ualde longe :tremor au-tem facit ipsius astri uideri esse motum.

Ex lectione .xiii.& co.I.

Nihil qualitercunq; contingit facit natura :neq; est rationabile ad anima-libus naturam curasse scilicet dando ipsis instrumenta ad motum .sic autem præciosa astra despexisse:sed uidetur studiosa factum auferre omnia per quæ contingebat astra procedere per se ipsa.

Figura spærica ad motum qui est in anterius ineptissima est.

Ex lectione.xiiii.& co.liii.

Cœlorum fieri harmoniam tanquam consonantibus factis sonis leuiter dictum est & superflue.

Ad inuicem uocis & silentii est diiudicatio.

Excellentes soni destruunt etiam in animatorum corporum molles: pu-ta qui tonitrui dissipat lapides & durabiliora corporum.

Co.liiii. Quæcunq; secundum se ipsa ferũtur faciunt sonum & plagam.
Quæcunq; in moto fixa sunt aut existunt quemadmodum in naui partes non possibile est sonare: neq; rursus nauis si feratur in fluuio.
Co.lvi. Neq; animata neq; uiolenta fertur latione nullum astrorum uelut futurum prouidente natura: quoniam non hoc modo se habente motu: nihil esset circa hunc locum nostrum similiter se habens ut scilicet diu quiesceret.

Ex lectiõe.xv.&co.lviii.

Vnumquodq; planetarum econtra fertur cœlo scilicet primo secundum sui ipsius circulum idest proprium.
Rationabile est propinquissimum simplici & primæ circulationi in plurimo tempore ptrãsire sui ipsius circulum: maxime autem distans in minimo: aliorum autem propinquius semper in pluri.
Propinquissimo sibi maxime præualet prima circulatio: distanti autẽ maxime omnium minime propter distantiam.

Ex lectione.xvi.&co.lviiii.

Natura nihil irrationabiliter neq; frustra facit.
Si unum astrum est spæricum palam est quia & utiq; alia erunt spærica.

Ex lectione.xvii.&co.lx.

Parum sufficientes rationes diligere debemus de quibus maximas habemus dubitationes.
Pautioribus sol & luna mouentur motibus quam erraticorum astrorum quædam: quãuis astra longius a medio & propinquius primo corpori sint ipsis.
Luna uidemus dichotomam idest in duas partes diuisam siue semiplenã existentem subintrãtem Martem & ocultatum martem secundum nigrum ipsius exeuntem autem secundum clarum & lucidum: similiter de aliis astris dicunt qui dudum obseruauerunt ægyptii & babilonii a quibus multas credulitates habemus de unoquoq; astrorũ.

Ex lectione.xviii.&co.lxi.

Oportet existimare de astris tanquam participantibus actione & uita: sic enim nihil uidetur præter rationem esse accidens:
Co.lxiii. Quando hoc oportet operari huius gratia: hoc autem alterius: & hoc alterius: & uno quidem aut duobus facile est adipisci: quando autem per plura oportet operari: difficilius est adipisci scilicet finem ultimum.
Co.lxiiii. Quod optimum est nulla indiget actione scilicet ad consecutionem finis etenim ipsum est cuius gratia alia fiunt.
Actio semper est in duobus: cum & cuius gratia sit idest finis & sit quod huius gratia est idest quod est ad finem.
Homis plurime sunt operationes quia scilicet pluribus indiget ad finem

suum: aliorum autem animalium pauciores: planetarum autem parua quidem idest imperfecta & una forte.

Hoc quidem scilicet prima cã quæ est deus: & substantia saparata habet hoc dicit propter deũ & participat hoc dicit pp substantias separatas optimo absq; oĩ uidelicet motu hoc aũt .s.primũ cœlum attingit ppe optimũ per paucos motus.hoc aũt .s.superiores planetæ a sole secun- dũ sanctũ thomã: uel oẽs planetæ scd'm auerroim p multos .hoc autẽ s.sol & luna scd'm sanctũ tho.uel aqua aer & ignis scd'm auerroim nõ percipit optimum: sed sufficit ad prope extremũ uenire.

Co.lxvi. Maxime optimũ est oĩbus finẽ optimũ sortiri: si aũt nõ cõtingit semp melius erit quanto utiq; propinquius sit optimo

Primũ cœlũ cõfestim sortitur optimũ p unũ motũ.q̃ aũt in medio primi & extremoꝝ attingunt quidem: sed per plures motus.

Ex lectione. viiii.& Co.lxviii.

Intelligere oportet: ,ppter uitam s. nobiliorem & esse principiũ uniuscu- iusq;: multã eẽ excellẽtiã primæ spæræ ad alias spæras.

Co.lxviiii. Prima latio una existens multa mouet corporũ cælestium: ise riores aũt lationes multæ existentes unũ solũ unaquæq; mouet.

Vnaquæq; errantium stellarum pluribus fertur lationibus.

Ex lectione.xx.& co.lxxii.

Qui circa italiam sunt uocati pytthagorici in medio ignẽ esse dicunt: ter ram autem unũ astroꝝ esse: & existentem circulariter latã circa mediũ noctem & diem facere: adhuc aũt oppositã aliã huic astruunt terrã anti chthona i.cõtra terrã positã noĩe uocant.

Co.lxxiiii. Nõ idẽ est mediũ magnitudinis: & rei mediũ uel naturæ: quẽ- admodũ in aĩali nõ idem mediũ est aĩalis ut cor & corporis mediũ ui- delicet umbilicus.

Loci idest magnitudinis medium magis assimilatur ultimo q̃ principio.

Honerabilius est cõtinẽs & finis quã finitũ & terminatũ: hoc .i.finitũ qdẽ enim materia: hoc aũt i.finis substantiæ cõsistentie est i.forma.

Ex lectiõe .xxii.& co.lxxvii.

Irrationabilioris est mentis non mirari.

Co.lxxviii. Stupe factũ est merito phylosophisma physicæ occasio oĩbꝰ

Ex lectione.xxv.& co.lxxviiii.

Aliquo esuriente & sitiente ualde & æqualiter: similiter & ab esibilibus & potabilibus æqualiter distante: quiescere necessariũ non est.

Ex lectione.xxvi.& co.lxxxxiii.& co.lxxxxiiii.

Impossibile est sempiternum esse uiolentum & præter naturam.

Mundi ordo sempiternus est.

Co.c. Necesse est terrã in medio mundi esse: & immobilem.

Ex lectione.xxvii.& co. ciiii.

Figurã spæricam necessarium est terram habere :quia unaquæq; particularum grauitatem habet ad medium:& minor a maiori pulsa nõ põt intumescere :sed comprimi magis & cõsentire quousq; ueniat ad mediũ

Ex lectione .xxviii.& co.cviii:

Oportet unũquodq; dicere tale quod natura uult esse & existere:sed non quod ui & præter naturam .

Commento.cviiii Si terra rotunda non esset lune eclypses non circulares haberent decisiones:

Co.cx. Per astrorum apparentiam non solum manifestum est :quia terra est rotunda:sed & quoniam magnitudo eius non est magna: modica enim translatione facta :nobis ad meridiem & ad articum manifestus alter fit orizon :ita ut quæ super caput sunt astra magnam habeant trãsmutationem .

Co.cxii. Mathematici dicũt terrã esse rotunditatis ad q̃draginta myriades .i.decem milia stadiorum .

Propositiones ex tertio libro de cœlo & mundo Aristoteles.

Ex lectione prima & comento primo .

EOrum quæ natura dicuntur hæc quidem sunt substantiæ :hæc autem operationes & passiones harum.

Oẽs naturales sũbstãtiæ.aut sunt corpora :aut cum corporibus generantur.

Ex lectione .ii.& co.ii.

Dicere esse quædam entiũ ingenita & totaliter immobilia magis est alterius & prioris quam physicæ cõsiderationis.

Ex lectione.iii.&co.v.

Solida nõ cõponũtur ex superficiebus:nec superficies ex lineis:nec lineæ ex punctis:sic enim non necesse esset lineæ partem lineam esse.

Co.vii. Passiones oẽs diuisibiles sunt dupliciter aut secundum speciẽ:aut secundum accidens:secundũ speciem quidem puta coloris album aut nigrum:secundum accidens autem si cui inexistunt sit diuisibile : q̃re quæcunq; simplicia passionum omnia diuisibilia sunt secundo modo

Co.viiii. Graue grauius & leue leuius contingit esse.grauius autem aut leuius non necesse est esse graue aut leue .

Co.xi. Spissum est a raro differens:eo q; inæquali mol/e plura existant.

Diffi. Molle est quod in seipsum est cedens .

Ex lectione quinta & co.xviii.

Secũdũ naturã quidem unũ motum:præter naturam autẽ habet multos

motus unumquodq;:

Commento.xviii. Vnumquodq; quiſcere neceſſarium eſt aut ui:aut ſecũ dum naturam.

Vnũquodq; ui manet ubi & fertur ui: & ſcd'm naturã ubi ſcd'm naturam.

Oportet primũ mouẽtẽ nõ ui mouere ſed ſcd'm naturã:i iſinitũ.n.ẽ:ſi nõ erit aliqd ſcd'm naturã mouẽs primũ:ſed ſp prius motũ ui mouebit.

Ex lectione ſexta & co.xxiii:

Ex nõ ferri i idẽ iordinatio motuũ nõ accidit:neq;.n.nũc i idẽ ferũtur oĩa ſed q̃ eiuſdẽ generis ſolũ ſicut.ſ.leuia ſũt uel grauia.

Co.xxiiii. Inordinate eſſe nihil aliud eſt quam præter naturam eſſe.

Ordo in ſenſibilibus:propria ſenſibilium natura eſt.

Illa eſt natura rerum qualem habent plura in plurimo tempore.

Ex lectione.vii.& co.xxviii.

Diffi. Natura eſt in eo quod mouetur exiſtens motus principium:

Diffi. Virtus ideſt potentia per uiolentiam mouẽs eſt principium motus in alio ſecundum quod aliud.

Virtus per uiolentiam mouens ad motum ſurſum:& ad motũ deorſum tanquã organo utitur aere:natus eſt enim aer & leuius eſſe & grauius. eam igitur quæ ſurſum faciet lationem ſecundum quod leuius cum feratur & ſumat principium a uirtute:quæ deorſum uero ſecundum quod grauis.

Ex lectione.viii.& co.xxviiii.

Impoſſibile eſt omnis corporis eſſe generationem.

Aliud corpus ex alio fieri eſt poſſibile puta ex aere in ignem:totaliter autẽ ex nulla alia præexiſtente magnitudine impoſſibile eſt.

Ex potentia quodam ente corpore:actu fiet corpus.

Co.xxx. In omnibus cognitio eſt per aliqua prima.

Diffinitio & commento.xxxi. Elementum corporum eſt in quod alia cor-pora diuiduntur.intus autem exiſtens potentia aut actu & indiuiſibile in altera corpora ſpecie.

Co.xxxii.& co.xxxiii. In carne & ligno & in unoquoq; talium eſt poten-tia ignis & terra:in igne autem caro aut lignum non inſunt neq; ſecun dum actum neq; ſecundum potentiam:ſegregarentur enim utiq;.

Ex lectione.viiii.& co.xxxvii.

Multo melius eſt finita facere principia quam infinita:nam & qui in diſci plinis finita ſumunt principia aut ſpecie aut quantitate.

Hucuſq; lectiões ſcd'm cõmẽtaria ſancti thomæ notatæ ſunt q.n.ſequun tur morte uetante nõ eſt cõmẽtatus lectionũ itaq; annotatio erit dein-ceps ſcd'm cõmentaria petri de aluernia.

Co.xxxx. Corpora differunt figuris:figuræ aũt finitæ ſunt & ex hoc con cludit corpora eſſe finita.

Figuræ oẽs corporeæ cõponũtur ex pyramidibus rectilinea quidẽ ex rectilineis :spæra aũt ex octo partibus pyramidalibus.
Figuraꝝ pyramis est subtillissima &prima

Ex lectiõe.x. & co.xxxxii.& Co.xxxxvi.

Necesse prius esse natura corpus quod magis subtiliũ ꝑtium est.
Co.ii Impossibile est unũ tantum elementum esse.

Ex lectiõe.xi. & co.iii.

Sempiterna esse elementa est impossibile :uidemus enim ignẽ & aquam & unũquodq; simplicium corporum resolutum.
Extra infinitum tempus non est aliud tempus infinitum.
Minus corpus maiori facilius est corruptibile.
Duobus modis corrumpitur ignis:a cõtrario.n.corrũpitur extinctum & ipsum in seipso marcescens.
Necesse est generabilia & corruptibilia esse elementa corpoꝝ.
Co.iv Quoniam ex nõ corpore elementa generari nõ est possibile :neq; ex alio corpore :relinquitur ex inuicem generari
Quod fit & ex quo fit necesse est simul esse.

Ex lectione .xii. & co .lvii.

Eadẽ magnitudo constrictione non fit grauior
Co.lii Cũ ex aqua aer fit maiorẽ occupat locũ :quod enim subtilissimaꝝ ꝑtiũ ẽ ãpliori loco fit:manifestũ est aũt hoc in ꝑmutatione uaporãte.n. & itumescente humido rũpũtur cõtinentia molles uasa.
Co.lx Oportet sensibiliũ quidẽ sensibilia:sempiternoꝝ aũt sempiterna: corruptibilium uero corruptibilia esse principia.
Optimũ est priora iudicare ex euentibus:& maxime est ex fine.
Finis factiue scientiæ est opus:naturalis aũt sciæ qđ uidetur semp principaliter scđm sensum &ĩõ in nalibus oportet scđm sensibilia iudicare q̃ apparent secũdum sensum.

Ex lectione .xiii.& co.lxvi.

In planis tres tantum figure iplẽt locũ:trigonũ.s. sexies sumptũ tetragonũ.s.quater sũptũ &exagonũ.s.ter sũptũ i solidis duo solũ:pyramis.s. xi.sumpta & cubus .s.octies sumptus & replere(ut accipitur hic)est occupare totũ spatiũ qđ est circa pũctũ imaginatũ i sũꝑficie uel corpore.
Co.lxvii Non sunt determinatæ figure elementorum.
Sunt facile mobilia corpora spærica & pyramidalia: sed non motu sursũ & secundũ rectum :sed ea quæ uocatur uolutatio.
Co.lxxiiii Segregat ignis quæ non sunt eiusdem tribus :cõgregat autem quæ sunt eiusdem tribus.
Cõgregatio ꝑ se est ignis .segregatio aũt per accidens :congregans enim homiophylon separat alienum.
Co.lxxv Elementa nõ differunt ab inuicem propter figuras.

Co.lxxvii. Differentiæ elementorum propriissimæ sunt quæ secũdũ passiones & opera & uirtutes sunt.

Propositiones ex quarto libro de cœlo & mundo Aristotelis

Ex lectione prima & co. primo.

Co.i.& co.ii. De graui & leui cõtemplatio his qui de motu sunt sermonibus est propria: graue enim & leue in posse moueri physicæ dicimus consistere.

Diffi.co.vi. Simpliciter leue dicimus quod sursum fertur & ad extremum.

Diffi. Graue simpliciter dicimus quod deorsum fertur & ad medium.

Diffi. Leue ad aliud & leuius altero dicimus: aut graue uel grauius: quod habentibus æqualem molem: sursum uel deorsum fertur alterum natura uelocius.

Co.viiii. Quanto ignis plus fuerit leuius est: & sursum fertur uelocius: & a sursum deorsum paucus ignis fertur citius, multus autem tardius.

Ex lectione.ii.& co.xx.

Co.xxn. Quoniam sunt tres motus hic quidem secundum magnitudinem idest augmentum hic autem secundum speciem, idest secundum qualitatem: hic autem secundum locum in unoquoq; horum transmutationẽ uidemus factã ex contrariis ad contraria uel intermedia: & nõ incontingens a contingente idest non differenter unũquodq; ab unoquoq; sed ut augmentabile & alterabile alterum sic & augmentatiuum & alteratiuum.

Ad sursum & deorsum motiuum est quod grauis est factiuum & quod leuis est factiuum.

Mobile ad sursum & deorsum est quod potentia graue & leue est.

Co.xxiii. In eum qui sui ipsius est locum ferri unumquodq; ad sui ipsius speciem est ferri i. ad formam uel perfectionem uel finem.

Locus modo quodam sit species idest forma cõtẽti.

Ferri in locum proprium ad simile est ferri.

Semper corpus quod superius est ad id quod ẽ sub ipso: ut species ad materiam se habet.

Co.xxiiii. Quærere propter quid fertur ignis sursum & terra deorsum: idem est ac si quæratur propter quid sanabile si moueatur & transmutetur secundum quod sanabile in sanitatem uenit & non in albedinem similiter & augmentabile non in sanitatẽ sed in magnitudinis excessũ

Graue & leue in se ipsis habent principium transmutationis: sanabile aũt & augmentabile non: sed ab extra: quãuis & hæc ex seipsis transmuta

re contingat parua facta alteratione.
Graue & leue motuum suorum in seipsis uidentur habere principium propter propinquissimam substantiæ idest formæ esse materiam eorum.
Motus localis absolutorum idest perfectorum est & generatione ultimus motuum est quare primus erit secundum substantiam motus localis.
Cum sit ex aqua aer & ex graui leue uenit in sursum & quod potentia ens in actu iens uenit illuc & ad tantum & ad tale ubi est endelechia idest actus: mouet autem hoc quod a principio facit scilicet generans.
Ex præcedentibus colligi potest illa propositio quod generans uel mouens quantum dat de forma tantum dat de loco.
Exitentia entia terram mouentur in ea quæ ipsorum sunt loca nullo impediente mouet autem hæc impedimentum remouens.

Ex lectiõe .iii. & co.xxvi.

Diffi. Graue simpliciter est quod omnibus substat deorsum latis secundũ naturam.
Diffi. Leue simpliciter est quod omnibus supereminet sursum latis. Iste diffinitiones sumuntur a finibus grauis & leuis & magis demonstrant naturas eorum quam inferius positæ.
Com.xxvii. Graue & leue in respectu dicuntur supereminere & subesse existunt:
Aer & aqua terra sunt leuiora: supereminet enim ipsi quæcunque eorum particula: igne autem sunt grauiora: substat enim: igitur quantacunque ipsorum sit particulam ad se ipsa autem hoc quidem simpliciter graue. hoc autem scilicet aer leue aer enim quantuncunque sit supereminet aquæ aqua autem quantacunque sit aeri substat:
Commento.xxviiii. In aere grauius ẽ talenti lignum plumbo paruo: in aqua autẽ leuius: causa autem est quia omnia elementa grauitatem habẽt pter ignem & aqua necessarium est habere grauitatem ubi præter quam ĩ terra: aerem autem præter quam in terra & aqua: itaque si aliquid aeris plus habet quam terræ & aquæ: in aqua quidem contingit leuius esse quoddam in aere autem grauius: aeri enim non superfertur sed aquæ.
Commento.xxx In ea idest in propria quæ est ipsius regione idest in propria regione omnia elementa grauitatem habent præter ignem & etiã aer scilicet habet grauitatem.

Ex lectione.iiii.& co.xxxi.

Diffinitio. Simpliciter leue est quod semper sursum natum est ferri nõ prohibitum.
Iste diffinitiones sumuntur ex motu & magis demonstrant differentias inter graue & leue simpliciter & graue & leue in comparatione.
Diffinitio. Simpliciter graue est quod semper deorsum natum est ferrĩ

non prohibitum.

Ex lectione.v. & co.xxxvii:

Continens habet esse idest rationem speciei idest formæ contentum autem materiæ & est in omnibus generibus eadem differentia :& enim in quali & in quãto hoc quidem puta albedo ut species est magis hoc autem ut nigredo ut materia.

Quod sursum est speciei rationem habet/quod autem deorsum materiæ

Ex lectione.vi.&co.xxxvii.

Necesse est elementa esse quattuor/& unam materiam omnium communem esse:

Quoniam est unum solum elementum quod omnibus superfertur: & unum quod omnibus substat necesse est duo alia esse q̃ substant cuidã & superferuntur cuidam.

Ex lectione. vii.& Co.xxxxii.

Figure non sunt causa eius quod est ferri simpliciter aut sursum aut deorsum sed eius quod est ferri uelocius aut tardius.

Habentia latitudinem propter multum compræhendere super manent propter non distrahi de facili quod plus est/habentia autem figuras e contrario propter pauca compræhendere feruntur deorsum propter diuidere facile.& in aere multo magis quam in aqua

Expliciunt propositiones ex quarto libro de cœlo & mundo:

Incipiunt propositiões ex primo libro de generatione & corruptione Aristotelis & lectionum annotatio est secundum expositionem Sancti Thomæ.

Ex lectione secunda & comento primo

Nam materiam contrariis est supponendum.

Ex lectiõe.iii. & co.vii.

Indocti &ad pauca respicientes de facili annunciant idest absq; diligenti perscrutatione sententiam proferunt.

Ex lectione quarta & co.viii.

Si omnes puncti componantur nullam faciunt magnitudinem.

Ex lectione quinta & co.viiii.

Omne corpus sensibile diuisibile secũdum quodcunq; signum & indiuisibile eẽ:nõ est incõueniens:hoc.n.põtate :hoc autem endelechia idest actu existit.

Co.x Generatio simplex & corruptio fit non congregatione & segregatione sed quoniam transmutatur ex hoc toto in hoc totum.

Quando fit transmutatio in forma & materia generatio simplex erit aut corruptio quando autem in passionibus secundū accidēs erit alteratio

Ex lectione .vi.&co.xi

Cum non existit substantia neq; aliorum ullum prædicamentorum :puta neq; quale neq; quantum neq; ubi esset.

Ex lectione .vii. & co .xvii.

Quoniam huius corruptio alterius est generatio : & huius generatio alterius est corruptio indesinentem necesse est esse trasmutationem.

Ex lectione.viii.&co.xviii.

In non ens.simpliciter uia est corruptio simplex:in simpliciter autem ens generatio simplex.

Cuius differentiæ magis significant hoc aliquid magis est substantia :cuius autem priuationem non ens sicut calidum prædicamentum .i. affirmatum aliquid est & species idest forma frigiditas autem priuatio

Differt ignis & terra differentiis calidi & frigidi.

Secundum uirtutem magis est hoc aliquid species aer quam terra.

Quando aer in terram transmutatur fit generatio secūdum quid: quando uero terra in aerem fit generatio simpliciter.

Ex lectione .viiii.&co.xx.

Quæcunq; non substantiam significant non dicuntur simpliciter generari sed aliquid fieri.

Diffi.& co.xxi Generatio est corruptio non entis/corruptio autem est generatio non entis.

Co.xxii.Non ens est materia terræ & ignis similiter.

Si alia esset materia terræ & ignis non utiq; fierent ex inuicem.

Est materia ignis & terræ aliqualiter eadem &aliqualiter alia:quod enim qualitercunq; ens subiicitur est idem scilicet subiecto :esse autem idest ratio non idem.

Ex lectiōe.x.&co.xxiii.

Alteratio est quando manente subiecto sensibili transmutatur in passionibus aut contrariis entibus :aut mediis :ut corpus sanum est & rursus laborat manens idem :& æs rotundum quandoque autem angulare idem ens.

Quando totum transmutatur non manente aliquo subiecto sensibili ut subiecto eadem:sed quasi ex semine toto sanguis :aut ex aqua aer : aut ex aere omni aqua generatio est huius: huius autem corruptio.

Co.xxiiii. Quando secundum quantum est alteratio contrarietatis :est augmentum & diminutio :quando aūt secundum locum erit latio:quando autem secundum passiones & quale erit alteratio.

Hyle idest materia prima est maxime proprium subiectum generationis & corruptionis susceptibile.

Ex lectione.xi.& co.xxv.

Quod alteratur non ex necessitate est:transmutans secundum locum:neque quod generatur:sed bene quod augmentatur & diminuitur.

Quod fertur scd'm totum: uariat locum:q aūt augmentatur ipso manē te particulæ transmutantur secundum locum:non tamen quemadmodum quæ spære:hæ enim in simili loco transmutantur: toto manente quæ autem eius quod augetur semper in maiorem locum in minorem autem quæ eius quod minuitur.

Ex lectione.xii.& co.xxviiii:

Melius est inseparatam omnibus facere materiam:ut entem unam & eandem numero:ratione autem non unam.

Ex lectione.xiii.

Neque punctos neque lineas ponendum est esse corpus materiam:

Materiam neq; sine passione idest passibili qualitate:possibile est esse neq; sine forma.

Co.xxx Generatur simpliciter alterum ex altero &ab aliquo ente actu aut homogeneos idest eiusdem generis aut homoideos.i.eiusdē spēi

Co.xxxi Materia substantiæ est corporeæ corporis iam talis corpus enim commune nullum.

Eadem est materia magnitudinis & passionis ratione quidē separata subiecto autem non separata nisi & passiones sint separabiles.

Non est augmentatio transmutatio ex aliquo impotentia ad magnitudinem:actu autem nullam habentem magnitudinem: separatū enim esset scilicet omni forma quod commune est subiectum idest materia.

Transmutatio ex aliquo in potentia ad magnitudinem non augmentationis propria est:sed generationis.

Diffi augmentatio est existentis magnitudinis additamētum:diminutio autem minoramentum.

Ex lectiōe.xiiii. & co.xxxii.

Eius quod augetur quæcunq; pars aucta est & indiminutione minor generata est.

Adueniente aliquo fit augmentum:recedente autem fit diminutio.

Co.xxxiii.Oportet saluare & existentia eius quod augetur & diminuitur fieri augmentum & diminutionem.

Co.xxxiiii Principium motus in eo est quod augmētatur & alteratur nō in eo quod additur.

Ex lectiōe.xv.& co.xxxv.

Caro & os & unaquæq; partium talium est duplex idest dupliciter considerantur scilicet secundum speciem:& secūdum materiam queadmodū

& aliorum in materia existentium.

Adueniēte aliquo contingit qualibet partē & unūquodq; augeri secūdū speciem secundum materiam autem non ut in aqua quæ intrat & exit uas.

Ex lectione.xvi.& co.xxxviii.

Quo aliquid augetur in principio dissimile est in fine autem simile: ut si sicco aduenit humidum transmutatur & generatur siccum.

Co.xxxviiii. Vino si quis superinfūdat aquam potest uinum facere quod mixtum est: quemadmodum ignis tangens urenda: & hoc uocatur augmentum.

Contingit ignem facere ad existentem ignem adiungentem ligna: & sic quidem augmentatio est: quando autem ipsa ligna seorsum incēduntur: generatio est.

Ex lectione.xvii.& co.xxxx.

Quantum uniuersale non generatur quemadmodum nec animal nec hō nec aliquid uniuersalium: sed ut in his idest in singularibus uniuersale: sicut & quantum.

Co.xxxxi. Nutrimentū augmentationi quidem est: idem esse autem idest ratio: aliud secundum enim ꝗ id quod aduenit potentia est: quanta caro augmentatiuum est carnis: secundum id autem quod est solum potentia caro nutrimentum est.

Co.xxxxii. Si uirtus speciei amplius facere non potest thomas ut scilicet tantum conuertat de nutrimento quod fit in potentia non solum ad speciem sed ad maiorem uel æqualem quantitatem sed ut aqua semp uino amplius mixta in fine aquaticum facit aut aquam tūc diminutionem faciet quanti species autem manebit.

Ex lectione.xviii.& co.xliii.

Facere & pati non possunt propriæ quæ non possunt adinuicem tangere Quæ miscentur necesse est esse adinuicem tangibilia.

Co.xliiii Tangere principaliter dictum existit in habentibus positionem positio autem in quibus & locus.

In mathematicis dandus est tactus & locus: siue sit separatum unūquodq; eorum siue quo mouetur.

Diffi. Tangere est quod est in habentibus positionem: quoꝶ ultima sunt simul mouentibus: & motis: & ad se inuicē actiuis & passiuis.

Co.xlv Contingit aliquādo mouēs tāgere solum id quod mouetur: qđ aūt tangitur nō tangere cōtingit: quod tangit: ut sunt quæ nō sunt homogenea idest eiusdem generis.

Si quid mouet: immobile existēs illud tāgit quod mouetur: nō āt tāgitur Dicimus aliquando tristantem tangere nos: sed nos non eum.

Ex lectione.xviiii.& co.l.

Quæcunq; nata sunt pati & facere adinuicem.contraria sunt:aut contrarietatem habent.
Necesse est faciens & patiens genere quidem simile esse & idem:speciem autem dissimilem & contrarium.
Vniuersaliter homogeneos ab homogeneo patitur:quoniam contraria oia in eodem genere sunt:& patiuntur ab inuicem.
Actiua & passiua sibi inuicem sunt cotraria & media: & enim uniuersaliter generatio & corruptio in his est.
Co.li. Rationabiliter dicitur faciens uniuersaliter assimilare sibiipsi patiens:faciens enim & patiens contraria sunt.& generatio in contrarium: quapropter necesse est faciens in patiens transmutari:sic enim in contrarium erit generatio.
Co.lii. Dicimus quandoq; pati subiectum uel agere:ut sanari hominem & calefieri quandoq; autem contrarium:ut calefieri frigidum:& sanari laborans.

Ex lectione.xx.& co.liii.

Dupliciter dicitur mouens:unomodo in quo est principium motus scilicet primum mouens: alio modo ultimum mouens.
Primum mouens nihil prohibet in motu quidem immobile esse in quibusdam autem est & necessariũ:ultimum autem oportet semper moue re motum:similiter est etiam & de actione.
Quæcũq; non habent eãdem materiam cum faciunt impassibilia sunt;ut medicina ipsa enim faciens sanitatem nihil patitur a sanato: cibus aũt faciens etiam ipsæ patitur.
Medicina est ut primum agẽs:ultimum autem idest proximum & immediatum cibus.
Co.liiii: Quæcunq; non in materia habent formam hæc quod impossibilia sunt factiuorum:quæcunq; aũt in materia habent passiua sunt.
Materiam dicimus esse similiter eandem cuiuslibet contrariorum.
Commento.lv. Effectiua causa est ut unum principium motus: & non ẽ finalis causa:nec formalis.
Habitibus præsentibus non adhuc generatur aliquid:sed est iam.
Species & fines habitus quidam sunt.
Materiã autem secundum quod materia passiuum est:

Ex lectione.xxii.& co.lxxv.

Materia contrariorum numero est una:& potentia ipsorum scilicet remota non propinqua.

Ex lectione.xxiii.& co.lxxviii.

Continuum unumquodq; & unũ ens:impassibile est ideo oportet agens & patiens esse diuisa:nam nihil patitur a seipso.
Nõ appropinquãtia neq; sibiipsis neq; aliis:facere innata sunt & pati.

Ex lectione.xxiiii.&co.lxxxiii.

Neq; materiam puta ligna igni misceri dicimus neq; ignem misceri cum ardet:neq; ipsam scilicet materiam ipsis particulis neq; igni sed ignem quidem generari hanc corrumpi unde mixtio non est generatio.

Corpori cibũ non dicimus mixtum & ideo mixtio non est augmentum.

Habitus & passiones nullatenus possibile est mixtas eẽ subiectis:sed neq; album & disciplinatum contingit misceri & ideo mixtio non est alteratio.

Non bene dicunt q᷑ omnia quandoq; simul mixta esse: non enim omne omni miscibile est:sed existere oportet separabile utrunq; mixtorum.

Co.lxxxiiii. Non manet elementa actu in mixto : ut corpus & albũ neq; corrumpuntur scilicet simpliciter neq; alterum neq; ambo:saluatur. n. uirtus eorum.

Ex lectione.xxv.& co.lxxxvii.

Quorum est eadem materia & actiua adinuicem sunt & passiua:sunt autẽ impassibilia entia quorum non est eadem materia:& horũ non est mixtio :& ideo sanitas non est mixta corporibus.

Co.lxxxviii. Actiuorum & passiuorum quæcunq; sunt facile diuisibilia multa quidem paucis:magna uero paruis composita non faciunt commixtionem:sed augmentationem dominantis:transmutatur enim alterum in dominans :& ideo gutta uini mille milibus amphoris nõ miscetur :soluitur enim species & transmutatur in aquam quando autem potentiis ad æquantur aliqualiter tunc transmutatur utrunq; in dominans quia scilicet utrunq; dominatur & ex sui ipsius natura nõ generatur alterum sed medium cõmune.

Thomas. Non est intelligendum q᷑ in mixto sit æqualitas uirtutum & potentiarum :nec æqualitas quantitatis miscibilium :sed quod ibi sit æq̃litas proportionis quam requirit forma generanda propter quam est mixio .mixtio enim naturalis est propter generationem.

Co.lxxxviiii Miscibilia sunt quæcunq; agentium contrarietatem habent : hæc enim sunt adinuicem passiua.

Parua paruis miscentur magis facilius enim & citius transeunt inuicem: multum autem a multo tardius hoc operatur

Bene determinabilia diuisibilium & passiuorum miscibilia sunt diuidũtur enim in parua hæc facile :hoc enim est bene determinabile esse.

Maxime diuisibilium scilicet in parua est humidum: si non uiscosum sit ut scilicet est oleum.

Co.lxxxviiii.& co.lxxxx. Quando alterum miscibilium solum passiuum est uehementer hoc autem ualde parum :aut nihil mixtum est ex ambobus aut parum :quod contingit circa stagnum & æs stagnum enim ut aliq̃ passio existens sine materia æris pene euanescit : & mixtũ rece-

dit colōrans solum:

Diffi. Mixtio est mixtibilium alteratorum unio.

Expliciunt propositiones ex primo libro de generatione & corruptione

Propositiones ex secundo libro de generatione & corruptiõe.

Ex lectione prima & commēto primo.

Generatio & corruptio oĩbus natura constantibus substãtiis nõ sine sensibilibus corporibus idest elementis est:

Co.iii. Impossibile est esse sine contrarietate corpus hoc sensibile: aut enim graue aut leue aut calidum aut frigidum necesse est esse.

Co.iiii. Impossibile est subiectum generationis prædicari de generato scilicet in recto.

Co.vi. Dicimus aliquam materiam & unam corporum sensibilium idest elementorum & hanc non separabilem scilicet ab omni forma sed sẽper cum contrarietate ex qua generantur elementa.

Calidum non est materia frigido neq; hoc calido: sed subiectum ambo℞ scilicet est eorum materia.

Ex lectione secunda & co.vii.

Non omnes contrarietates: corporis species & principia faciunt: sed solum quæ secundum tactum secundum contrarietatem enim differunt & secundum tangibilem contrarietatem: ideo neq; albedo: neq; nigredo. neq; dulcedo uel amaritudo: neq; aliqua aliarum sensibilium qualitatum aliquod facit elemētum quãuis uisus sit prior tactu quia scilicet tales qualitates non sunt primæ nec actiuæ nec passiuæ adinuicẽ ut sũt tangibiles qualitates & talia oportet esse principia primorum corpo℞ scilicet elementorum:

Co.viii. Contrarietates secundum tactum sunt hæ calidum & frigidum: humidum/sicum/graue & leue: durum & molle: lubricum & aridum: asperum & lene/grossum & subtile.

Graue & leue neq; actiua neq; passiua sunt: neq; in faciendo uel in patiendo aliquid dicuntur ideo non sunt formæ elementorum.

Oportet actiua & passiua esse adinuicem elementa: miscentur enim & trãsmutantur adinuicem:

Calidum & frigidum humidum & siccum hæc quidem scilicet calidum & frigidum actiua sunt: hæc autem scilicet humidum & siccum passiua

Diffi. Calidum est quod congregat homiogenea.

Diffi. Frigidũ est quod cõiungit & cõgregat tã quæ eiusdem naturæ: quã non eiusdem tribus.

Co.viiii.diff. Humidū est quod indeterminatū est proprio termino:sed bene determinabile est alieno.
Diffi Siccū est quod bene terminabile:est proprio termino: difficile autē terminabile alieno
Co.x Subtile & grossum :& lubicū & aridū:&durum &molle:&alie differētiæ sēsibiliū ex his sūt.s.ex primis qualitatibus :uidelicet calido &frigido humido & sicco.
Subtile est effectus humidi :grossum autem sicci :
Lubicum est effectus humidi aridū autem sicci.
Diff.co.xii.Aridū est perfecte siccū:qua propter
Co.xiii. Dift.Molle ē quod cedit tāgēti quēadmodū & humidū:& transmutat tangens quod facit humidū :iō humidū nō est molle:sed molle est effectus humidi :dur̄ aūt sicci.
Diffi Durum est quod coagulatum est.
Co.xiiii.Diffi. Dicitur humidū quod habet alienā humiditatē/superficietenus humidū īfusū qđ habet in ꝓfundo:siccū aūt qđ hac priuatum ē.
Diffi.Humidū & coagulatū opponūtur:humidū eni ē qđ habet ꝓpriā humiditatē i profundo:coagulatū autē quod priuatur hac.
Co.xvi Necesse est calidū & frigidū humidū & siccū primas eē qualitates & alie ad has reducuntur.

Ex lectione .iii.& co.xvi.

Ignis est calidus & siccus:aer calidus & humidus:uelut euaporatio enim est aer :aqua frigida & humida :terra autem frigida & sicca :
Co.xx Ignis & unūquodq; elemētor̄ quod sentimus nō simplex est sed mixtū simplicia quidē elementa talia sunt nō tamen eadē.
Commento.xxi Coagulatio & arsio superabūdantiæ suut hæc quidē frigiditatis hæc aūt caliditatis.
Diffi Glaties est coagulatio frigidi & humidi:& ignis qui circa nos ē: est arsio calidi & sicci:iō nihil neq; ex glatie neq; ex igne generatur.
Co.xxiii Terra est sicci magis quam frigidi:aqua frigidi magis quam humidi:aer magis humidi quam calidi :ignis autem calidi magis quam sicci.

Ex lectiōe.iiii. & co.xxiiii.

Generatio in contraria & ex contrariis est.
Elementa omnia contrarietatem adinuicem :quia eorum differentiæ cōtrariæ sunt:his quidem ambæ ut igni & aquæ ;his aūt altera solum ut aeri & aquæ.
Vniuersaliter omne elementum ex omni elemento generari natum est.
Co.xxv. Elementa quæ habent adinuicem conuenientiam uelox eorum est transmutatio quæcunq; aūt nō habent tarda:quia facilius est unum quam multa transmutare.

Ex igne fiet aer altero scilicet sicco tantū transmutato scilicet secundum speciem & si corrumpitur frigidum :ignis erit ex terra:
Quando aquæ corrumpitur frigidum/ignis autem siccum : aer erit/quando autem ignis calidum : aeris autem humidum/terra erit & quando aeris calidum:terræ autem siccum corrumpūt :aqua erit/quando autē aeris humidum & terræ frigidum corrumpitur ignis erit.
Co.xxviii. Maxime ignis est flamma.
Diffi. Flamma est fumus ardens.
Fumus ex aere est & terra.

Ex lectione quinta & co.xxxi.

Nō est aliquod unum elementorum materia omnium aliorum:sed ē aliqua altera materia communis.

Ex lectione sexta & co.xxxvii:

Necesse est aliquid idē esse existens in oībus corporalibus quo mēsuratur
Ex aquæ pugillo erunt.x.pugilli aeris.
Quæ corporabilia sunt adinuicē habent eandem materiam:& transmutabilia sunt adinuicem.
Co.xxxviii. Quæ generātur scd'm naturā/aut semp aut ut multū generantur.quæ aūt p̄ter naturā/semp &ut multū ab euētu & a fortūa gnāntur.
Co.xli. Natura cā ē entiū qd' ita se habeat q uidelicet hō semp & ut freqnter generet hoiem & bonū i.in se & optimū est i.i ordie uniuersi.
Co.xlv. Inconueniens est si aīa ex elemētis esse ponatur:aut unū aliquod elementorum :alterationes enim animæ non essent.

Ex lectione .vii.& co.xlviii.

Quando alterum elementorum simpliciter est in actu :potentia alterum erit:quando autem actu non omnino est:actu alterum est.
Elementorum quæ miscentur corrumpuntur intensiones siue formæ adinuicem :& tunc mediū generatum neq; materia erit:neq; illorum contrariorum alterum actu simpliciter :sed mediū.
Medium fit multipliciter :& nō unomodo tantum.
Co.lxviiii. Oīa mixta corpora quæcunq; circa media loca sunt/ex oībus composita sunt simplicibus elementis.
Terra i oibus mixtis ē:unūqd'q; eni maxime & multū i ꝓprio loco q̄escit:
Sola simpliciū corpoꝝ bene determinabile corpus:est aqua.
Terra sine humido nō pōt cōmorari :sed humidū ē qd' cōtinet ipsā si .n. auferatur ex ipsa humidū:decidet utiq; terra in puluerem scilicet.
Quoniam generationes ex cōtrariis sunt & in sunt in mixto altera extrema cōtrarioꝝ idest qualitates terræ & aquæ necesse ē & altera in esse: qua ꝓpter in omni cōposito oīa simplicia corpora erunt.
Co.l. Oīa nutriuntur ex eisdem ex quibus sūt:oīa autem quattuor elemētis nutriuntur siue ex mixtis.

atr cōparabi-lia

Nutrimentum est sicut materia :quod nutritur autem sicut forma materiæ coniuncta.
Rõnabile est solũ simplicium corporũ nutriri ignẽ.
Solus est maxime species idest formalis ignis
Ex lectione.viii.& co.li.
Facilius singularia inspicimus quando de uniuersalibus accipimus prius
Principia rerum gnãbiliũ hoc quidem est ut materia:hoc aũt ut forma/oportet aũt & adhuc tertiũ .s.efficiens existere/nõ enim sufficientia ad generandum duo existunt.
Materia eius quod est possibile esse & nõ esse/genarabilibus causa est.
Necessarium est generationẽ & corruptionẽ esse circa possibile esse & nõ esse:nõ aũt circa necessarium aliter se habere.
Materiæ est pati & moueri:mouere.n.& facere alterius est potentiæ.
Ex lectione.viiii.& co. liii.
Quoniã allatio idest motus localis perpetua est/necesse est generationem cõtiue eẽ/allatio.n.facit gnãtiõẽ actualiter/qa adducit &abducit gnãns
Multi rõabilius ẽ ens nõ enti generatiõis cãm esse quã nõ ens enti.
Idẽ similiter se habẽs semper :idem innatum facere semper.
Co.lvi. Vna tantum existente allatiõe nõ cõtingit generationẽ & corruptionem fieri quia contraria sunt.
Cõtrariorum causæ sunt cõtrariæ/ideoq; nõ põt allatũ prima idest primi orbis generationis & corruptiõis cã esse:sed quæ circa obliquũ circulum idest circulũ zodiaci/in hac enim & cõtinuũ ĩ ẽ & moueri duos motus.
Sol & alia corpora cælestia i adueniendo & ,ppe esse generant & in recedendo & lõge fieri corrumpunt:& si multotiens aduenĩedo generant & multotiens recedendo corrũpũt & in æquali tp̃e est corruptio & generatio quæ est secundum naturam.
Co.lvii.Tempus &uita uniuscuiusq; numerorum habet &hunc deteriatũ scd'm numerum istorum accessuũ corporum oĩum.n.ordo &oẽ tp̃s &uita mẽsurantur periodo:sed tamen nõ eadẽ oẽs/sed ii qdẽ minore.ii ãt maiore:his q̃dẽ eni maior/his autem minor periodus est mensura.
Co.lviii. Eaquale est tempus generationis & corruptionis quæ est secundum naturam se contingit multotiens corrumpi propter adinuicẽ cõfusionẽ :iæquali enim existente materia & non ubiq; eadem : necesse ẽ inæquale esse generationes :& has quidem citiores has aũt tardiores.
Co.lviiii.Natura quod melius est considerat semper.
Melius est esse quam non esse.
Impossibile est esse semper in omnibus existere/propter longe a principio distare.
Aliquomodo cõpleuit deus naturæ desideriũ cõtinuã faciẽs generationem :ita enim maxime continuabitur esse : quia proximæ substantiæ

idest eiusdem speciei cõtingit fieri sempiternus natura generatioem.

Co.lx. Causa quare unoquoq; corpore elementari in propriam allato regionem :in infinito tempore nõ distant elementa:est quæ est adinuicẽ transmutatio:si enim unũquodq; maneret in sua ipsius regione & non transmutaretur aliquid ab eo quod prope; iam utiq; destitissent transmutantur autem propter allationem scilicet obliqui circuli duplicem existentem scilicet secundum accessum & recessum.

Ex lectione.x.& co.lxiiii.

Quandoq; quia rerum est dicere hoc est:oportet hoc est:quandoq; autem quod nunc uerum est dicere quia futurum est nihil prohibet non generari futurus enim incedere quis non incedet.

Co.lxvii Semper priori generato necesse est generari & quod posterius: & ecõuerso in quibus scilicet est necessitas absoluta & unũ est tota materia alterius ut in generatione elementorum sub circulo obliquo nõ autem si alterum non sit tota materia alterius:ut fundamentũ domus

Co.lxviii. Non est principium infiniti neq; prius erit aliquid i infinito.

Quod est ex necessitate & quod semper simul sunt.quod enim est necesse esse:non possibile est non esse:quo circa si ex necessitate est sempiternũ est:& si sempiternum est ex necessitate est.

Non est possibile quod generatio in rectum sit sempiterna:quare sempiterna erit quæ est incircuitu.

Co.lxx. Aer & aqua incircuitu generantur:si enim nubes erunt oportet pluere:& si pluet oportet nubes esse. homines uero & alia animalia nõ reuertuntur in se ipsa:ut rursus generetur idem:in rectum enim est eorũ generatio & unum non est tota materia alterius.

Quorũ sba mota est incorruptibilis ut e sol eadem numero reiterantur/ motus enim sequitur quod mouetur quorum autem est sed corruptibilis:necesse eadem specie non autem numero reiterare:ideo aqua ex aere & aer ex aqua specie idem non numero reiterantur.

Expliciunt propositiões ex secundo libro de generatione & corruptiõe.

Incipiunt propositiões ex primo libro meteororum Aristotelis & lectiones nõtatæ sunt secundum expositionem petri de aluernia.

Ex lectione secunda.

TAnũ est principiũ corporum ex quibus cõstat natura corporũ circulariter latorũ.

Qui circa terrã totã existit mũdus ex quattuor elemẽtis constat.

Est ex necessitate continuus iste mundus superioribus lationibus:ut omnis ipsius uirtus gubernetur inde.

Vnde motus principiū est omnibus illam causam putādū est esse primā.

Motus cœli perpetuus est:& finem non habens loco:sed semper in finem quia scilicet ubi est finis:eius est & principium.

Dicimus ignem & aerem & aquam & terram fieri exinuicem :& unumquodq; horum :in unoquoq; existere potentia:sicut & aliorum quibus unum aliquid & idem subiicitur.

Non dicimus semel:neq; bis :neq; raro easdem opiniōes factas in hoibus reiterari :sed infinities.

·N̄· Valde simplex est putare unūquodq; astro℞ paruæ esse magnitudinis q̄a uidetur aspicientibus hinc nobis sic.

Necesse est eandē eē ꝓportōnē partis.s.elemēti ad partē/& totius ad totū.

Necesse ē æq̄litatē uirtutis existere magnitudinibus iæq̄libus elemēto℞

Corpus qđ sursū est usq; ad lunā .s.corpus cæleste:alte℞ est ab igne & aere & in ipso hoc qdē purius est:hoc aūt minus lince℞ & differētias habet

Lato cœlo & corporibus:sunt in ipso circulariter :corpus propinquū inferioris mūdi.s.ignis accenditur & facit caliditatem disgregatū ex motu corporis cælestis.

Diffi. Vapor est aquæ disgregatio & natura eius humida est & calida :exalationis autem natura calida & sicca.

Vapor potentia est uelut aqua:exalatio uero potentia est uelut ignis.

Eius ꝙ est in superiori aere nō constare nubes/cā est quia nō est aer solum sed magis uelut ignis unde facilime disgregat exalationem ut paulo īferius dicit ut non congregetur in aquam.

Nihil prohibet pp eā quæ est superioris aeris in circuitu latiōem ꝓhiberi constare nubes in superiori aere.

Fluere necessarium ē oēm in circuitu aerē quicūq; nō itra peripheriam capitur desinitā idest intra circūferentiam mōtiū ut & terra rotūda sit totam:quia simul trahitur cum totius circulatione/ignis quidem cum eo quod sursum est elemento .i.cœlo cū igne aūt aer continuus.

Ventorum generatio fit in stagnantibus locis terræ/& non excedunt uenti altos montes:

·N̄ª· Eius ꝙ est fieri estum & calorem sufficiens est causa solis latio:uelocē.n. oportet esse talem lationem & non longe :quæ autem astrorum est latio uelox quidem est:longe autem:quæ autem lunæ deorsum quidem tarda autem :quæ uero solis ambo hæc habet sufficienter.

Signum sufficiens quod corpora cælestia non sint calida neq; ignita:est discursus astrorum/ibi quidem enim non generantur:quæ autem deorsum generantur :quamuis quæ magis mouentur & citius ignantur citius/adhuc autem scilicet est signum quia sol maxime uidetur esse cali

dus albus: sed nō igneus est existens.

Flammæ accensæ circa cœlū & discurrentia sydera & dali idest lampades & æges idest capreæ omnia sunt idem, & propter eandem causam fiunt differunt aūt secundum magis & minus:

Calefacta terra & aqua a sole: exalationem necessarium est fieri non simplicem (ut quidam putant): sed duplicem: hanc quidem magis uaporosam: hanc autem magis fumosam.

Diffi. Exalatio humidi quod est, in terra & super terram uapor est: quæ autem ipsius terræ siccæ existentis fumus est: & fumosam quidem necesse est supereminere propter calidum: humidiorem autem subesse ꝓpter pondus.

Diffi. Flamma est spiritus sicci ardor.

Differunt ignes in superiora generati secundum hypeccaumatis positionem aut multitudinem: si enim habeat latitudinem & longitudinem hypeccauma, multotiens uidetur accensa flamma, uelut in area ardentis stipulæ: si uero plus hypeccauma fuerit secundum longitudinem quam latitudinem: quando quidem quasi scintillat simul combustum, æges uocatur, quando autem sine hac passione dali: quando uero longitudines exalationis per modica & multipliciter dispersæ: & similiter: secundum latitudinem & profuditatem, sydera uolantia dicuntur.

Aliquando a motu scilicet cælestium corporum exalatio exusta generat sydera uolantia per quandam scilicet continuitatem uelut quæ sub lucerna posita exalatio a superiori flamma accendit inferiorem flammam: aliquando uero existente aere excluditur & segregatur calidum idest exalatio calidā uelut quæ sunt ex digitis elabentia propter quod & latio ipsorum assimilatur proiectioni: sed non exustioni ut & in terram & in mare uideantur cadentia & in nocte & per diem serenitate existente uidentur.

Deorsū sydera uolātia iaciuntur q̄a coagulatio ad deorsū īclinat ꝓpellēs pp q̄ & fulmīa deorsū cadūt oīum enim hoꝝ generatio nō exustio sed cōgregatio ab expulsione est .i.a frigido faciēte expulsionē quoniā secūdū naturā calidū, sursum natum est ferri.

Pluria discurrentia sydera ad latus feruntur: propter ferri duabus lationibus: uiolentia quidem deorsum, natura autem sursum, omnia enim secundum diametrum feruntur talia.

Omnium discurrentium sydérum causa quidem ut materia est exalatio: ut autem mouens, aliquando quidem quæ sursum latio .i. motus cœli aliquando aūt aeris cōcreti coagulatio.

Omnia sydera discurrentia sub luna fiunt: signum autem est apparens ipsorum uelocitas.

Apparent aliquando in nocte serenitate existente multa phantasmata in aere puta hiatus :bothyni idest foueæ & sanguinei colores/causa autem in his eadem est quæ & impræsionibus ignitis:nam coloratur illemet aer ut diem sit hiatus & fouea quando aer magis est condensatus i medio quam in extremitatibus: materia in medio non tantum recipit luminis quam extremitatibus.

Ex lectione tertia.

Anaxagoras & democritus aiunt cometas esse symphasin errantium stellarum :cum propter prope uenire tangere adinuicem uideantur.

Italicorum quidam pythagoricorum dicunt cometam esse unum errantium siderum scilicet mercurium sed prius multum tempus apparitionem ipsius esse.

Hippocrates chius & æschylus discipulus eius similiter scilicet sicut italici dicunt .sed comã nõ ex ipso aiunt sidere habere .sed erantẽ propter locum aliquando recipere refracto nostro uisu ab attracto humore ab ipso ad solem.

Oẽs errãtes stellæ in circulo aĩalium idest zodiaci uidentur/cometæ autẽ multi uisi sunt extra circulum scilicet zodiaci.

Non est uerum ꝙ in loco ad arctum fiat cometes solum:simul & existente solæ circa tropicos æstiuales:magnus enim cometes factus circa eũ qui in achaia terræmontum & circa fluctus ascensum ab occasibus æq noctialibus artus fuit:& ad austrum iam multi facti sunt.

Sub principe atheniensium gloriorissimo molone facta fuit cometa stella mẽse gameleõe idest octobris sole existẽte circa tropicos hyemales.

Nos uidimus ꝙ eaꝝ stellaꝝ q̃ ĩ fœmore sunt canis:stella q̃dam habuit comã debilẽ tamẽ:& ĩtẽdentibus in ipsam:debile factũ est lumen eius :adiacentibus autem remisse uisum :plus scilicet factum est lumen.

Omnes cometæ qui apud nos uisi sunt sine occasu disparuerunt in loco super orizontem:ita ut nec unius stellæ corpus de relinqueretur:neque plurium.

Nos ipsi uidimus stellã Iouis cuidam stellæ ingeminis existenti subeuntem :& disparere faciẽtẽ & nõ cometam factum.

Ex lectiõe.iiii.

De imanifestis sensui putamus sufficiẽter demõstrasse scd'm rõnem:si ad possibiles rões reduxerimus ex his quæ nunc apparẽt.

Exalatio calida & sicca usq; ad supræmã regiõem aeris eleuata:& a principio igneo nõ multo :ne cito exuratur.s.exalatio nec sic debili ut ipsum scilicet principiũ extinguatur cito:inflamata:& cũ simul de subtus accidit ascẽdere bene dispositã exalationem:fit stella cometa qualitercũq; exalatũ extiterit figuratum :

Si oĩ q̃q;.i.q̃si circularis disposita ĩ medio spissio exalatio similiter extiterit cometes uocatur/si aũt ad logitudinem pogonias dicitur.i.barbata.

Quando in inferiori loco ſcilicet propinquiori nobis ſupra nubes tamen exalatio fuerit per ſe: apparet cometes/quando autem ſub aſtrorum aliquo errantiū aut nō erratiū cōſiſtit exalatio tūc cōetes erit alius/non tñ apud ipſa aſtra coma fit: ſed quemadmodum alo circa ſolem.

Quando ſecundum ſtellam fit talis concretio exalationis: neceſſe eſt eandem manifeſtare lationem motum cometan: quo fertur ſtella: quādo autem conſiſterit per ſe tūc ſubtardantes uidentur: talis enim latio eſt mundi qui circa terram ſcilicet aeris qui eſt ſupra montes.

Eſſe igneam ideſt calidam & ſiccam ignitam conſiſtentiam cometarum argumentum eſt ꝙ plures facti ſignāt uentos & ſiccitates:

Quando in ægon fluuiū qui ſcilicet eſt fluuius thratiæ cecidit lapis ex aere a uento eleuatus: cecidit per diem & tunc accidit cometes ſtella factus ueſpere.

Eius ꝙ eſt nō fieri multos neq̃ ſæpe cometas & magis extra tropicos quā intra/cauſa eſt ſolis & aſtrorum motus/non ſolum congregās calidam & ſiccam exalationem: ſed etiam digregans cum conſiſtit ſuperius: & maxime etiam cauſa eſt quia plurimum talis exalationis congregatur in lactis regionem.

Ex lectione.v.

Vmbra terræ quæ uocatur nox: non eſt apud aſtra/ſed neceſſe eſt ſolem omnia aſtra proſpicere: & nulli ipſorum terram obſiſtere.

Neq̃ circa ſolem neq̃ circa lunam fit coma: citius enim diſgregatur quā ut conſtet talis concretio.

Circulus ī quo apparet gala ideſt circulus lacteus plenus ē aſtris maxīs & fulgidiſſimis & ſporadis ideſt ſparſis uocatis: ut per hæc continue: & ſemper omnis ſegregetur exalationis concretio.

Diffi. Gala eſt coma circuli maximi per ſegregationem exalationis facta: propter hoc non multi neq̃ ſæpe fiūt cometæ quia continue ſegregata eſt exalatio.

Ex lectiōe.vi.

Mouens principale et primum principium eorum quæ circa terram ſūt accidentium: & eam quæ ſurſum eſt generationem circulus eſt in quo eſt manifeſte ſolis latio diſgregans & congregans in prope fieri/aut longe/cauſa generationis & corruptionis eſt.

Vapor infrigidatur propter derelictionem caloris: & propter locum/& ſic aqua ex aere facta iterum fertur ad terram.

Diffi. Exalatio quæ fit ex aqua uapor eſt: quæ autē ex aere in aqua ideſt ex uapore habente diſpoſitionem aeris/nubes eſt: caligo autem remanentia eius quæ in aquam cōgregationis ideſt quod remanet ex nube poſt cōuerſionē eo ī aquam propter quod caligo eſt magis ſignum ſerenitatis quam aquarum.

Diffi. Caligo est uelut nebulæ stercus:

Eleuato humido propter calidi uirtutē:& iterum lato deorsum propter infrigidationem ad terram:si scd'm modica feratur psecades dicitur:si autem secundum maiores partes pluuia uocatur.

Quod de die euaporat humidum si non tantum in suspensum eleuatum fuerit propter paucitatem calidi:& iterum decursum latum cum infrigidatum fuerit nocte:uocatur ros & pruina.

Diff. Pruina dicitur quando uapor congelatur priusquam in aquam conuertatur iterum.

Diffi. Ros dicitur cū concretus fuerit uapor ī aqua:& neq; sic fuerit æstus ut ex siccetur sursum ductus:neq; sic frigus ut congeletur uapor ipsæ.

Vapor calidior est aqua/habet enim eleuantem calorem quare amplioris frigiditatis est ipsum coagulare.coagulatur tamen altius per accidens ros raritatis.

Ros & pruina fiunt serenitate & tranquillitate existente: neq; enim eleuabuntur uapores:non existente serenitate:neq; constare poterunt flante uento:

Non longe a terra suspenditur uapor:nam in montibus non fit ros nec pruina:quia sursum ducitur uapor ex submissis & humefactis locis.

Auster temperiem facit.boreas autem facit hyemem: frigidus enim est.

Fit ros ubiq; australibus flantibus:præter quam in ponto: ibi enim fit borealibus flantibus:australibus autem non:nam in ponto auster non facit temperiem:ut fiat uapor:boreas autem propter frigiditatem antiperistasim idest contra resistentiam faciens/calidū congregat:quare plus uaporat magis:

Vaporant putei magis borealibus flantibus quam australibus:sed borealia quidem extinguunt ante quam constet aliqua multitudo uaporum in australibus autem finitur congregari exalatio.

Pluuia & ros idem sunt & propter easdē causas fiunt:similiter nix & pruina:sed differunt secundū magis & minus inferius generari & in multitudine & paucitate.

Pluuia fit ex multo uapore infrigidato:causa autem huius est locus multus & tempus in quo colligitur:roris autem congregato unius est diei: & locus paruus.

Cum congelatur nubes nix est: cum autē uapor pruina fit.

In hyeme rarius fiunt grandines:& tunc fiunt quando minus frigus fuerit.

Accidit in ualde altis locis minime fieri grandines:licet uideamus niues in maxime altis fieri.

Maxime grandines sunt quæ sunt figuræ non rotundæ:& hæ congelatæ sunt circa terram:signum autem est quoniam latæ de lōge propter lō

ge fieri circulationem fiunt figuræ rotundæ & magnitudine minores

Propter antiperistasim in æstate frigida sunt iferiora terræ & calida gelu

In calidioribus temporibus antiperistasim idest contra resistentiam passum frigidum intus in nube propter eam quæ in circuitu caliditatem: aliquando cito aquam ex nube facit:ꝑpter ꝙ & guttæ multo maiores in calidis fiunt diebus: quam in hyeme:& aquæ labroteræ idest impetuosæ.

Labroteræ quæ fiunt cum subito simul totæ magis fiunt:subite autem ꝑpter celeritatem coagulationis.

Cum magis antiperistasim patitur intus in nube frigidum ab exteriori calido:aquam faciens coagulat & fit grando: accidit autem hoc cum citius fuerit coagulatio quam aquæ latio deorsum.

Minus in æstate fit grando quam in uere & autũno:magis tamen quam in hyeme:quia siccior aer est in æstate:in uere autem humidius:in autũno uero iam humefactatur:& immaturatione fructuũ idest in fine estatis maxime etiam fiunt grandines propter eandem causam.

Confert ad celeritatem coagulationis præcalefactam esse aquam: propter quod multi cum calidam cito infrigidare uoluerunt ad solem primo ponunt.

Circa arabiam & ethiopiam æstate fiunt aquæ & non hyeme:& hæ uehementes & eadem die sæpe:cito enim infrigidantur antiperistasi: quæ fit propter esse calidam regionem ualde.

Ex lectione .vii.

Vaporãs aer infra terram ab ea quæ ẽ in terra frigiditate in aquam cõuertitur:sicq; existens aqua quotidie principium est fluuiorum.

Fõtes plurimi mõtibus & locis altis uicinantur in cãpestribus autem pauci fiunt omnino.

Mõtana & alta loca uelut spõgia existentia:uel cõcauã & cõuexã circunferentiam habentia:ascendẽtẽ uaporẽ infrigidatum concernunt iterum in aquam:& multis locis producunt & colligunt aquã: suscipiũtq; aduenientis aquæ magnam multitudinem propter ꝙ maximi fluuiorum ex maximis uidentur fluere montibus.

Parnasus dicitur eẽ mõs maximus oĩum q sũt ĩ asia ad oriẽtẽ hyemalẽ: ex quo fluũt maximi fluuii bactros & choaspes & araxes aquo diuiditur tanais pars existens in meotidem paludem:fluuit & ex ipso parnaso indus oĩum fluuioꝝ fluuens plurimum.

Caucasus est maximus mons eoꝝ qui sunt in asia ad oriẽtem æstiualem & multitudinẽ .s. mõtiũ & altitudine:illustrãtur enim a sole ipsius sumitates usq; ad tertiã ptẽ noctis ab oriẽte:& iteꝝ a uespa:& multa habẽs iuga ĩ qbus gentes habitant multæ:& stagna aiunt esse magna attamẽ iuga oĩa manifesta usq; ad ultimũ uerticem.

Ex pyreno monte qui est ad occidentalem æquinoctialem in celtica: fluunt ister & tartessus: tartessus quidem extra colūnas: ister autem per totam europam in pontum euxinum:

Circa libyam qui quidem ex æthiopicis montibus fluunt ægon & nyses sunt.

Nili fluxus primo ex argyrucalo uocato monte fluit.

Fluuiorum qui circa helinicum locum achelous quidem ex monte pindo fluit: & inachus.

Strymmon & nestus & hebrus omnes tres sunt existentes ex scombro:

Circa ligysticam non minus rhodano absorbetur quidam fluuius: & iterum egreditur secundum alium locum.

Rhodanus fluuius nauibus transmeabilis est.

Ex lectione octaua.

Non semper eadem loca terræ aquosa sunt aut arrida: sed permutantur secundum fluuiorum generationes & defectus: & non semper hoc quidem terra hoc autem mare perseuerat: sed fit mare ubi est arrida: ubi autem nunc mare iterum hic terra: secundum quendam ordinem & circuitum.

Partes terræ sicut & corpora plantarum & animalium statum & senectutem habent: sed animalibus quidem non secundum partem hoc accidit pati: sed simul totum instatu esse & detrimentum pati est necessariū terræ: aūt hoc secundum partem fit: propter frigus & caliditatem quæ crescūnt & diminuūtur propter solem & circulationem cœli.

Necesse est locis factis siccioribus fontes exterminari & fluuios primo ex magis paruos deinde tandem fieri siccos: fluuiis autem transmutatis: & hic quidem exsiccatis: alibi autem proportionabiliter factis: necesse est permutari mare & hic quidam arridā facere ibi autem ubi .s. generati sunt fluuii stagnare.

Locus ægypti semper siccior uidetur factus & tota regio iter erat existens nili propterea paulatim ex siccatis paludibus propinqua in habitari cæperunt ex temporis longitudine.

In multis locis considerantes inuenimus superuenisse mare: sed huius cā mundi generationem factam non oportet putare: derisibile enim est propter paruas momentaneas & permutationes mutare totum.

Terræ molles & magnitudo nihil omnino est ad totum cœlum.

Antiquissimi hominum fuerunt ægyptii: & horum regio tota uidetur facta esse: & existens fluuii opus. & hoc secundum regionem ipsam aspicienti palam est: & quæ circa rubrum mare argumentum sufficiens hoc enim regnum aliquis acceptauit perfodere.

Dicitur ꝙ primus sesostris conatus fuit perfodere antiquorum sed inuenit mare existens altius terra: propter quod ille primo & darius poste•

rius cessauit fodiens ut non corrumperetur fluxus fluuii commixto mari.

Propositiones ex secundo libro meteororum Aristotelis:

Ex lectiõe prima & commento primo.

Fluxibiles sunt omnes aquæ fontales.
Impossibile est fontes esse maris principium.
Exaltioribus partibus terræ quæ sunt ad arctũ fluxus maris fit plurimus.

Ex lectione secunda.

Flamma per continuum humidum permutata fit:&non alitur:non enim eadem existens permanet aliquo tempore.
Potabile & dulce propter leuitatem sursum a solis calore ducitur:salsum autem omne subtus manet propter grauitatem: ut in loco conuenienti:&proprio ipsius aquæ.
Locus quæ occupat mare:licet uideatur esse maris: quia quod salsum est deorsum fertur propter pondus/dulce autem & potabile sursum:nõ tamen est maris :sed solum aquæ scilic et in quantum est aqua: sicut & in animalibus locum aliméti potabilis putamus uentrem:licet cito assumatur :& non solum superflui.
Continue fluentibus fluminibus simul in mari nihil mare fit amplius:qa aqua quæ uenit in immensum & latum locum exsiccatur cito & latenter :sicut si qui super mensam magnam diffundent aquam scyphum/ simul prospicientibus nobis/utiq; ex terminabitur. atr aqui
Omnes fluuii uidentur terminari ad mare:in terram autem nullus:sed & si disperant iterum redeunt.
Terminus magis aquæ quam principium est mare.

Ex lectione quarta.

Metaphora uti poeticum est:ad cognoscendum autem naturam rei/non sufficiens est.
Superfluum in uesica collectum amarum & salsum fit/potato humido dulci existente propter segregationem dulcis/aut commixtionem terrestris.

Ex lectione.v.

Quod indigestissimũ est salsum & amarum est/indigestissimum enim superfluum est humidi alimenti talis autem omnis hypostasim maxime autem quæ est in uisica :signum autem est qua indigestissima est.
Humida indigestissima subtillissima sũt :digesta autem cõstare idest grossa esse nata sunt.

·N̄· Propter segregationem humidi subtilis & dulcis: & commixtionem terrestris alicuius exalationis uidelicet uaporose & siccæ salsum fit mare.

Aquæ australes/& primæ autumnalium propter exalationis siccæ cōmixtionem grauiores & saltiores sunt.

Auster magnitudine & spiritu æstuosissimus est uentus/& flat a locis siccis & calidis: & compræhendens multam exalationem siccam: calidus est.

Boreas flat a frigidis locis & uaporosis: propter quod frigidus est: eo autem quod propellat nubes/serenus est nostræ regioni: oppositæ autem aquosus/similiter autem & auster serenus est his qui habitāt circa libyā aquosus autem nobis.

Propter exalationem siccam in mari existentem calidum est mare.

Omnia quæcunq; ignita fuerunt habent potentia caliditatem in se ipsis: & hoc licet uidere in calce & cinere & hypostasi animalium:

Calidissimorum secundum uentrem animalium accidit calidissimam eē hypostasim.

Quoniam eleuatur semper ex mari aliqua pars salsi cum dulci: sed minor tanto quanto in aqua pluta pars salsa est minor dulci: propter hoc æq̄liter mare salsum est (ut est dicere) in omnibus partibus.

Vinum & omnes humores qui uaporantes sunt: quando uapor in humidum constiterit aqua fiunt.

·N̄· Quod in commixtione alicuius terrestris salsum maris consistat: palam est si quis uas cæreum formans posuerit in mare circunligans os tali: ut non per rimam aliquam intret mare/quod enim ingreditur per parietes cæreos fit potabilis aqua/quasi enim per linguam cæræ/quod terrestre secernitur: & faciens salsedinem per commixtionem:

Propter commixtionem terrestris grauior est aqua/salsi/potabili: & plus trahit grossitiei: & enim earum grossicies in tantum differunt: ut naues ab eodem pondere rerum in fluuiis quidem fere submergantur: in mari autem mediocriter se habeant & naugabiliter.

Si quis aquam salsam fecerit ualde miscens sal: supernatant oua & si sint plena.

Est ut fertur in palestina stagnum in quod si quis immerserit colligatum hominem: supernatat: nam amarum sic est & salsum: ut illo piscis nō nascatur.

In chaonia est fons aquæ salse: cuius aquæ decoquentes partem: cum euaporauerit humidum cum calido/fiunt sales non grossi compacti: sed lassi & subtiles: sicut nix: & debilores aliis:

Est locus in umbricis arabicis in quo nascuntur calami: de his combu-

runt in colæ & cinere mittentes in aquam/decoquunt/cunque dimi/
serint aliquam partem aquæ hæc infrigidata salis fit multitudo.
Exusta terra secundum magis & minus penetrantibus aquis per ipsam di-
uersas dat formas saporum.
In sicona siciliæ/acetosæ quædam aquæ sunt: quibus homines utuntur
sicut aceto ad quædam eduliorum suorum.
Circa lyncon fons quidam est aquæ acetosæ: circa scythiam autem a/
marus:

Ex lectione sexta:

Sunt duæ species exalationis hæc quidem humida ut uapor: hæc autem
sicca secundum totum innominata: sed nomine partis necesse est ap/
pellare ipsam uelut fumum.
In uapore non est humidum sine sicco: nec in fumo siccum sine humido
sed dicuntur talia secundum excessum.
Cum appropinquauerit sol caliditate eleuat humidum: longius autem
facto: propter frigidationem consistens sursum uapor in aquam con/
uertitur propter quod in hyeme magis fiunt aquæ quam in æstate: &
nocte quam per diem.
Exalatio humida principium est aquæ pluentis: sicca autem principium
est & natura omnium uentorum.
Non est eadem natura uenti & aquæ plutæ & aeris.
Aer motus non est uentus: mouebitur enim aliquando magna multi/
tudo aeris ab aliquo magno casu/non habens: principium neque
fontem.
Cessare faciunt aquæ factæ uentos: & cessantibus aquis uenti fiunt.
Vbi plurimam aquam terra suscipit hic plurimam necesse est fieri exa/
lationem/sicut ex uiridibus lignis fumum: & hæc exalatio uentus
est.
Quoniam uentus est multitudo quædam siccæ ex terra exalationis ob
lique id est lateraliter mota/circa terram: palam est quod motus ipsi/
us principium desuper est: materiæ autem & generationis de sub/
tus est.
Exalationibus conuenientibus secundum modicum/sicut & fluuiorum
principia fiunt uenti: & unde singulariter flant/minimi omnes sunt/p
cedentes autem longe ualidi flant.

Ex lectione .vii.

Sol cessare facit uentos/debiles exalationes ampliori calido extermi/
nans/& a principio fieri prohibet/terram proueniens & exsiccans/an/
te quam multa simul fuerit exalationis congregatio: propter quod
& circa orionis ortum maxime fit tranquillitas usque ad ethesias &
prodromos.

Vniuersaliter propter duas causas fiunt tranquillitates uentorum : aut ꝑpter frigus extincta exalatione uelut cum fuerit gelu forte:aut marcefacta exalatione a suffocatione.

Permutationes omnium temporum turbatione plene sunt propter indeterminationem eorum.

Post hyemales uersiones flant ornitihæ :& enim ii ethesiæ sunt debiles: minores autem & tardiores ethesiis flant.

Venti boreæ continue flant quos ethesias uocamus post æstiuales tropicos & canis ortum.

Ethesiæ flant post solis uersiones & canis ortum:neq; tunc quando ꝓpe fuerit sol:neq; quando longe:& diebus quod flant noctibus autem cessant :causa autem est quia sol quod est prope existēs præuenit exsiccās ante quam fiat exalatio:cum autem abscesserit modicum : mediocris iam fiet exalatio & caliditas:ut congelatæ aquæ liquescāt & terra exsiccata a propria caliditate & ab ea quæ solis turgescat & exalet:nocte aūt deficiunt quia congelatæ liquescentes desistunt propter frigiditatem noctium.

Neq; congelatum neq; multum habens siccum exalat:sed cum habeat sic cum humiditatem calefactum exalat.

Auster ab estiua uersione flat & non ab hyemali:nec a polo antartico.

Impossibile est terram habitatam esse circularem multum enim longitudo differt a latitudine :quod enim ab heracleis columnis usq; ad idicum : ex eo quod ex æthiophia ad mæotidem & extrema scythiæ loca :plus quam quinq; ad tria secundum magnitudinem est.

Ex lectione.viii.

Contraria secundum locum sunt plurimum distantia secundum locum sicut & contraria secundum speciem sunt plurimum distantia secundum speciem.

Maxime distantia in circulo secundum locum :sunt quæ posita sunt adinuicem secūdū diametrum.

Zephyrus positus est in occidente æquinoctiali cui contrarius est apeliotes .i. subsolanus positus in occidente æquinoctiali : (ꝛr in oriētē)

Boreas & aparctias idest aquilo ad ursam positus est:cui contrarius ē auster ad meridiem positus.

Cæcias in oriēte æstiuali positus est:cui contrarius est libs idest aphricus ab occidente hyemali flans.

Eurus ab oriente hyemali flat:& est uicinus austro propter ꝙ sæpe euronoti dicuntur flare:contraius huic est sciron idest caurus ab occidente æstiuali flans quem ii quidem argestem ii autem olymperiam uocāt ii autem scirona.

Thrascias medius est argestis & aparctiæ.

Ventus quem uocant mese medius est cæciæ & aparctiæ:
Contraria his duobus ultimis uentis non sunt/flarent enim utiq; ab illis locis oppositis secundum diametrum :sed non ab ipsis flant.
Flat tamen a loco opposito thrasiæ uentus secundum modicũ quem uocant qui circa illum locum habitant/phœniciam.
Plures uenti flãt a locis ad arctum positis quam ab hiis qui ad meridiem propter habitabilem terram nostram supponi ad arctum :& quia multo plus aqua & nix reponitur in hac parte quibus liquefactis in terram & a sole calefacta terra necessarium est ampliorem & ad plurem locum fieri exalationem.
Vniuersaliter omnes uẽti dicuntur ii quidem boreales/ii autem australes: apponuntur enim zephyrici boreæ/quia frigidiores sunt/austro autem apeliotici :quia calidiores:
Calidiores sunt uenti qui ab oriente flãt/his q ab occidẽte/quia pluri tẽpore sub sole sunt q ab oriente :quam qui ab occidente.
Contrarios uentos secundum diametrum positos simul flare nõ est possibile:alter enim cessabit uiolentiam passus/non sic positos autem adinuicem nihil prohibet simul flare.
Secundum contraria tempora contrarii maxime flant uẽti: puta circa æquinoctium uernale flat cæcias:& circa autumnale libs/circa uersiones autem æstiuales zephyrus/circa hyemales uero eurus.
Aparctias & thrasias & argestes crebri & fortes sunt & flant maxime:propter quod serenissimi sunt uentorum/flantes enim de prope/maxime repellentes alios uentos cessare faciunt/& efflantes consistentes nubes faciunt serenitatem si tamen non magis frigidi quam magni. ut non prius præueniant coagulantes nubes quam propellentes & grandinosi sunt :& corruscationes maxime faciunt qui enim de prope flant frigidi sunt propter frigidum autem fulguratio fit segregatur enim constantibus nubibus.
Cæcias serenus non est quia reflectit nubes in se ipsum unde dicitur prouerbim:trahens secum ut cæcias nubem.
Humidi sunt libs & cæcias quem ellespontian quidam uocant & eurus.
Sicci sunt argestes & eurus :a principio enim eurus siccus est consumens autem aquosus:
Nebulosus est meses &apartias maxime isti enim frigidissimi.
Grandinosus est aparctias & thrascias & argestes
Aestuosus est auster & zephyrus & eurus.
Nubibus condensat cœlum cæcias quidem ualde libs autem rarius: cæcias quidem quia reflectit ad se ipsum & communis est boreæ & euro: quare quia frigidus est coagulans :uaporantem aerem constare facit: quia autem apeliaticos idest orientalis habet multam materiam & ua

porem quem propellitur.

Corruscationes faciunt apparctias thrascias & argestes & meses: quia enim de prope flant frigidi sunt pp frigidũ aũt fulguratio fit: segregatur. n. cõstantibus nubibus pp quod & quidam horum grandinosi sunt cito enim coagulant.

Ex lectione .viiii.

Corpus quod ad plurimum natum est ire & uehementissimum maxime motiuum est: & tale est corpus subtilissimum: & est maxime spiritus natura.

Exalatio sicca cũ intus in terrã fluxerit quæ extra exalari solebat cã ẽ terræmotus propter quod fiunt in tranquillitate plures & maximi terræmotus.

Continua existens exalatio consequitur ut ĩ pluribus impetum principii: quare aut intus in terra fertur omnis exalatio aut extra.

Quosdam fieri terræmotus flante uento nihil irrationabile est: uidemus enim aliquando simul plures flantes uentos quoꝝ cũ in terrã fertũr aliter erit uento flante terræmotus.

Quod fiũt flante uento terræmotus minores magnitudine fiunt: quoniam diuisum est principium & causa ipsorum.

Nocte plures & maiores fiũt terræmotus quã in die: q aũt de die fiũt circa meridiem fiunt: tranquillissimum est enim ut in pluribus diei meridies.

Sol cũ maxime præualet declinat exalationẽ in terrã: præualet autem maxime circa meridiem.

Noctes diebus tranquiliores sunt propter absentiam solis.

Terræmotus qui fiunt de nocte maxime circa diluculum fiunt tunc enĩ uenti nati sunt incipere flare.

Fortissimi fiunt terræmotus circa loca illa ubi mare fluxibile est: aut regio spongiosa & subantrosa: propter q circa hellespontum achaiam & siciliam: & circa hæc euboiæ loca maxime fiunt: propter angustiam. n. uentus uehemens factus & propter multitudinem maris allati propellitur iterum in terra quod natum erat eflare ex terra.

Regionis quæ inania habent quæ subtus sunt loca multum suscipientis spiritum concutiuntur magis:

Vere & autumno maxime fiunt terræmotus: tẽpora enim hæc maxime uentosa: æstas autem & hyems hæc quidem propter gelu: hæc autem propter æstum facit immobilitatem.

Sicut in corpore nostro tremoꝝ & pulsuũ cã est spiritus intus recepti uirtus ueluti accidit sæpe post urinationem: per corpus enim fit uelut tremor quidam concomitans lato spiritu deforis intus subito sicut & in

terra accidit ſpiritum facere :& hunc quidem aliquando uelut tremorem eſſe hunc autem uelut pulſum.

Quantam habeat ſpiritus uirtutem :non ſolum ex his quæ in aere fiunt opottet ſpeculari :hoc quidem enim propter magnitudinem exiſtimabit utiq; aliquis talia poſſe facere/ſed in corporibus animalium : tetani enim idest extenſiones & ſpaſmi idest contractiones ſpiritus quidem ſunt motus tantum aut uigorem habent :ut multi ſimul tententes ui tenere non poſſunt obtinere motum infirmantium : tale itaque oportet intelligere factum in terra : ut comparetur paruum maius.

Terræmotus in quibuſdam locis factus non prius deſiit quam erumpens exierit qui mouit uentus.

Ii hiera inſula quæ una ē inſularum æoli intumuit ab terræmotum aliqd terræ & aſcendit uelut collis molles cum ſono :tandem autem rupta exiuit multus ſpiritus :& fauillam & cinerem eleuauit :& liparæorum ciuitatem exiſtentem non longe totam incinerauit & ad quaſdam italiæ ciuitates uenit:

Tempore terræmotus ſol caliginoſus & obſcurior fit/id enim neceſſarium eſt fieri/incipiente ſpiritu diſſoluente & diſgregante aerem ingrediendi in terram.

Ante matutinos terræmotus aliquando fit frigus forte:propterea ꝙ exalatio introuertitur natura calia exiſtens.

Non uidentur uenti eſſe calidi licet ſint :quia mouent aerem exiſtentem plenum multo & frigido uapore:ſicut & ſpiritus per os ex ſufflatus de prope quidem calidus eſt:de longe autem frigidus :

Ante terræmotum apparet in die:aut parum poſt occaſum ſolis ſerennitate exiſtente nubecula ſubtilis porrecta & longa uelut lineæ longitudo quam plurimum recta :ſpiritu deficiente propter tranſlationem ad inferiora terræ.

Accidit aliquando circa ecclipſeslunæ fieri terræmotum propter tranſlationem exalationis ad interiora terræ.

Cum fortis factus fuerit terræmotus/non mox neque ad ſemel ceſſat exalatio agitans/ſed primo quidem per quadraginta dies agitat/poſterius autem & ad unum & ad duos annos notatur ſecundum eadem loca.

Facit ſonos aliquando ante terræmotus quæ ſub terra fit exalatio/aliquando etiam fit ſine terræmotibus ſubſequentibus : cum minor fuerit exalatio quam ut moueat terram:

Aquæ aliquando erumpunt factis terræmotibus :cum fuerint in ſuperficie & de ſubtus uidelicet inferat ſpiritus illas moueus.

Quod simul cum terræ motu fluctus fiat causa est cum contrarii facti fuerint spiritus :hoc autem fit cum agitans terram simul spiritus latum ab alio spiritu mare repellere quidem omnino non possit :propellens aũt & coartans ad idem congregauit multum, tunc enim necessarium est uicto hoc spiritu simul multum pulsum a contrario spiritu erumpere & facere catachlysmum idest diluuium fuit autẽ hoc factũ & circa achaiã:extra quidem enim erat auster ibi antem boreas : tranquillitate autẽ facta & fluente intro uento factus fuit & fluctus & terræmotus simul:& magis propter mare non dare perflationem impetum facienti sub terra spiritui sed obsistere.

Spiritus terræmotum facit, hypostasis autem spiritus catachlysmum:

Secundum partem terræ fiunt terræ motus & sæpe ad modicum locum, uenti autem non sic fiunt.

Quando multus fuerit spiritus mouet terram aliquando ut tremor :cum mouet ad latum :aliquando mouet uelut pulsus :cum mouet sursum de subtus:fit autem hoc raro ubicunq; autem factus fuerit talis seismus idest terræmotus egreditur multitudo lapidũ sic bulientiũ in caldariis unde hoc modo facto terræmotu quæ circa siphylum euersa sũt & campus phlegræorum uocatus.

In insulis põticis minus fiunt terræmotus quam in his quæ prope terram sunt :multitudo enim maris infrigidat exalationes & prohibet pondere suo uim inferre:quia non contingit insulas moueri sine toto mari a quo contente existunt.

Ex lectione.x.

Quia deficit calidũ disgregãs in supiorẽ locũ nubis:in ultia fumitate necesse est spissiorem & frigidiorem esse consistentiam nubis.

Flumia & ecnephiæ & oĩa talia ferũtur deorsũ quãuis nata sint ferri sursũ nã ad cõtrariũ ĩspissationis necessariũ est ferri extrusionem.

Diffi. Exalatio sicca q̃ ĩtercluditur ĩtrãsmutatiõe ĩfrigidati aeris cõuenientibus nubibus segregatur:ui autem lata & offẽdẽs ad cõtinẽtes nubes facit percussuram cuius sonus uocatur tonitruum.

Diuersi soni in tonitruo:pp irregularitatẽ fiunt nubiũ :& pp ĩtermedios uentres ubi cõtinuitas deficit spissitudinis.

Diffi. Exalatio sicca extrusa e nubibus scd'm multas partes ignitur subtili & debili ignitiõe & hoc est quod uocamus coruscationem:

Fit coruscatio post percussurã nubis, & posterius tonitruo :sed uidetur prius quia uisus anticipat auditum.

Anaxagoras ait micationẽ ætheris(qd' ille uocat ignẽ)delati a desup deorsũ esse coruscationẽ sonũ aũt intus extincti & sixim tonitruum.

Sixis est parua bullitio siue feruor ut textus græcus sonat q.n.qd extinguitur incidens optinuerit:hac bulliens siue feruens facit sonum.

Dicimus eãdẽ naturã uidelicet exalatiõnẽ siccã sup terrã qdẽ uẽtũ:i terra ãt terræmotũ:i nubibꝰ aũt tõitruũ &coruscatiões &alia naturæ eiusdẽ

Propositiones ex tertio libro meteororum Aristotelis.

Ex lectione prima

Spiritus hic segregatus p modica qdẽ & spsim diffusus & sæpe factus & perflans:subtiliorum partiã existens:tonitrua facit & coruscationes si aũt spissior fuerit sicca exalatio & multa simul e nube segregetur ecnephias uentus fit:propter ꝙ & uiolentus est:celeritas enim segregationis facit ualitudinem.

Existũt spiritus & aq̃ potẽtia in nube scd'm mãm:& cũ principiũ effluẽdi factũ fuerit potẽtiæ cuiuscũq; cõsequitur ipsum residuũ cõcretũ ex materia & cuius fuerit multitudo in existens amplior amplius etiam fit hoc quidẽ hymber hoc autem ecnephias.

Quãdo segregatur spiritus q̃ erat in nube & alteri spiritui cõtra pcusserit necesse ẽ fieri circulũ & reuolutiões sup terra &hic uẽtus dicitur typhõ si nõ colorata & ignita fuerit exalatio:& est uelut ecnephias indigestus qa.s.nõ est cõtinuus sicut ecnephias q absq; interpolatione segregatur ex nube.

In borrealibus locis uel temporibus & in niuose se habentibus non fit typhõ neq; ecnephias qa spiritus sunt:& spiritus ẽ sicca & calida exalatio

Fit typhon quãdo ecnephias factus non potest segregari a nube.

Cũ ad terram de lata fuerit reuolutio typhonis simul deducens partẽ nubis nõ potens absoluit ab ea:qua parte scd'm dirrectũ icidit hac spiritu mouet & circulari motu uertit:& sursum fert cuiuscunq; inciderit uim inferens.

Cum idem spiritus igitur:quod accidit cum subtilior spiritus fuerit,uocatur incensio coincendit enim aerem ignitione eum colorans.

Ex lectione.ii.

Si ex nube multus & subtilis trudatur spiritus fit fulmen.

Si ualde subtilis & non adurẽs propter subtilitatẽ fuerit is spiritus: fit fulmen quod poetæ argeta uocant:

Si minus adurens fuerit spiritus fit fulmen quod psoloenta uocant.

Argeton propter subtilitatem uelociter fertur propter uelocitatem autem præuenit pertransiens ante quam igniat & moram faciens denigrat:

Psoloento tardius existens colorat quidem exurit autem non :sed præuenit transiens propter ꝙ resistẽtiã flumini patiuntur aliquid quæ autem

non resistunt nihil patiuntur unde aliquãdo clipei æs liquefactum fuit lignum aũt nihil passum est: propter raritatem enim præuenit spiritus penetrans & pertransiens: & per uestimenta similiter transiens non combussit.

Flumina omnia spiritus sunt.

Semper assequitur flumina spiritus aliquis & præcedit: sed nõ uidetur qa sine colore est propter ꝙ & quod debent percutere mouetur prius quam percutiatur.

Tonitrua diuidunt corpora non sono: sed quia simul segregatur spiritus quia plagam facit & sonum quod si percusserit diuidit non autem exurit.

Ex lectiõe.iii.

Apparet sæpe circulus totus ipsius alo circa solem & lunam & splendẽtia astra: & minus apparet nocte quam die: & meridie quam sero & diluculo minus quam circa declinationem solis.

Iridis circulus nunquam fit maior semicirculo.

Occumbente & oriente sole apparet iris minoris quidem circuli: sed maioris portionis eleuato autem sole maioris quidem circuli apparet sed minoris portionis.

Post autumnale equinoctium in breuioribus diebus fieri potest omni hora: in æstiuis autem diebus non fit circa meridiem.

Irides plures duabus non fiunt simul & harum utraqꝫ tricolor est: & colores eosdem & æquales secundum numerum inuicem habent.

Obscuriores sunt colores iridis quæ extra posita est: & ecõtra positi sunt secundum positionem eius quæ intra posita est.

Sunt colores iridis quos solos uere non possunt facere pictores quosdam enim ipsi miscent puniceus autem & uiridis & alurgis quos iris habet non fiunt mixti.

Color qui inter puniceum & uiridem apparet in iride xanthos dicitur.

Perihelii & uirgæ fiunt semper ex latere solis: & non desuper neqꝫ terram uersus neqꝫ ex opposito: neqꝫ etiam nocte: sed semper circa solem dum ascendit aut descendit: & secundum plurima ad occidentem: in medio autem cœli raro.

In bosphoro per totam diem simul orientes duo perihelii permanserunt usqꝫ ad occasum.

Iris fit per diem & etiam nocte fit a luna: sed tamen raro: nam in annis quinquaginta bis hoc comperimus solum: fit autem in plenilunio si debeat ore & tunc aut in oriente aut in occidente.

Refrangitur uisus ab aqua & ab aere & ab omnibus habentibus superficiem planam.

Ex lectione .iiii.

In apparitione alo fit refractio uisus ab aere & uapore consistente innubem planam & subtilium patium ad solem uel ad astra.

Consistentia ipsius alo signum est aquæ futuræ: discerptio autem ipsius signum est uenti: euanescentia uero signum est serenitatis.

Sæpius fit alo circa lunam quam circa solem: quia sol calidior existens citius dissoluit consistentiam aeris.

Circa cætera astra alo non uentum neq; pluuiam significat: quia paruas penitus consistentias insinuat & nundum fœcundas.

Ex lectione .v.

Propter debilitatem uisus sæpe sine inspissatione aeris fit refractio radiorum uisus sicut accidit cuidam non acute uidenti: semper enim idolum ipsum ambulantem uidebatur præcedere: ex opposito respiciens ipsum sic enim debilis erat uisus & tenuis ab infirmitate: ut speculum fieret propinquus aer.

Propter refractionem uisus a caligine: quæ in caliginibus sunt uelut sol & astra orientia & occumbentia maiora uidentur quam in medio cœli existentia.

Quamlibet partium ex quibus constat roratio speculum necessarium est fieri refrangens uisum magis quam caligo.

In speculis paruis & nullam sensibilem diuisionem habentibus color: orbi corporis tantum apparet: figura autem immanifesta est.

Cum incipit plure & iam cōsistat in rorationes qui in nubibus aer nū dum autem pluuiat: si opposito fuerit sol aut aliud aliquid fulgidum ita ut speculum fiat roratio necesse est refractionem ad fulgidum fieri ex opposito: & fieri apparitionem coloris & non figuræ unoquoq; speculorum existente paruo & indiuisibili

Quoniam continua est magnitudo ex omnibus rorationis partibus facta: necesse est magnitudinem coloris iridis apparere continuam: unumquodque enim speculorum eundem reddit colorem continuo.

Diffinitio. Iris est refractio uisus a nube rorida ad solem.

Fulgidum per nigrum aut in nigro apparens puniceum apparet: unde madidorum lignorum ignis rubeam: flamam habet propterea quod multo fumo mixtus est ignis fulgidus: & per caliginem & fumum sol apparet puniceus.

Circa solem ubi apparet alo non fit mora consistentiæ nubis roridæ: sed aut pluit aut dissoluitur: ex opposito autem solis ubi apparet iris it talis consistentiæ mora quod si fieret circa solem esset utiq; colorata alo sicut iris.

Si quis subtilibus rorationibus roraret in aliquem talem locum qui posi tione ad solē uersus hac quidem illustretur: hac autem umbra fiat si su per rorem radii mittatur faciet roris umbram apparere iridem.

Ex lectione.vi.

Visus protensus debilior fit & minor.

Nigrū est uelut negatio in coloribus.

Deficiēte uisu apparet nigrum propter quod quæ lōge sunt a uisu omnia nigriora apparēt eo quod ad ipsa non pertingit uisus similiter & mi nora & pleniora apparent.

Quæ in speculis uidentur propter refractionem nigriora & minora & ple niora uidentur & nubes nigriores apparent aspicientibus in aquā quā in ipsas nubes.

Cū fuerit nubes prope solem respicientē in ipsam nihil apparet colorata sed alba: in aquam autem eandem intuēti apparet colorem aliquem ha bere eorum qui iridis sunt.

In trinitate iris sicut & aliorum plurima habet finem.

Necesse est tricolorem esse iridē: & puniceo uiridi & alurgo colorari solū:

Puniceum iuxta uiridem positū albū uidetur.

In nigerrima ualde nube maxime pura fit iris: & accidit tunc magis xan thon uideri quam puniceum.

Xanthos in iride color est inter puniceum & uiridem colorem: propter colorem factus.

Propter nigredinē nubis quæ incircuitu est iridis totum ipsius quod pu niceū est apparet album est enim ad illam album.

Nubes alba existens adiuncta secus uiride permutat in xanctum: quod fit marcescente iride cum soluitur puniceum.

Ex lectione.viii.

Cū ꝑpe solē extiterit nubes & irregularis fuerit nubis cōsistentia: & hæc q dē spissior hæc aūt rara: hæc quidē magis aquosa hæc aūt minus: refrac toq; uisu & nube ad solē causantur uirgæ.

Virgæ colorē habent puniceū & uiridē & xanthon: quia ī irregulari nube fulgidus & albus apparent sol.

Parahelios fit cū maxime regularis fuerit nubes: & spissa similiter ꝑp qđ aparet albus regularitas enim speculi facit unū apparere colorem.

Parahelios magis signum est aquæ futuræ quam sint uirgæ: magis enim accidit tunc aerem bene operose se habere ad aqua generationem: & australis parahelios magis est signum aquæ boreali: australis enim nu bes magis in aquam permutatur quam borealis.

Neq; prope solem ualde: neq; longe penitus fit parahelios: prope enim existentem nubem sol dissoluit: longæ autem existente nube uisus non refrangitur.

Ex lectione.x.

Duæ ſpecies ſunt eorum quæ in terra' generatur: hæc quidem foſſibilia hæc aut metallica.

Sicca exalatio in terra ignita facit foſſibilia omnia illiquabilia puta lapides:& liquabilia ut uernicem & ſulfur & alia talia.

Metallica omnia generatur ex uaporoſa exalatione incluſa: & maxime in lapidibus propter ſiccitatem in unũ coartata &coagulata.

Metallica alia ſunt fuſſibilia:alia ductilia ut aurum ferrum & æs.

Ros & pruina ex uaporoſa exalatione generatur cum ſegregata fuerit ſiccitas:metallica autem ante quam ſegregetur ſiccitas generantur.

Exuruntur omnia metalla:auꝝ autem ſolum non exuritur.

Propoſitiones ex quarto libro meteoroꝝ & commeta ſunt notata ſecundum traductionem nouam.

Ex lectione.i.& co.i.

Quattuor ſunt cauſæ elementorum quarum duæ quidem factiue ſunt calidum & frigidum:duæ autem paſſiuæ:frigidum & ſiccum.

Ex lectiõe.ii.& co.ii.

Co.ii. Simplex generatio & naturalis pērmutatio primarum q̃litatum eſt opus:ſimiliter & oppoſita corruptio naturalis.

Diffi. Simplex generatio eſt permutatio a uirtutibus actiuis:cum habēt proportionem ex ſubiecta materia unuſcuiuſqꝫ naturæ:quæ ſunt uirtutes paſſiuæ.

Generant calidum & frigidum optinentia materiam:cum autem nõ optinent ſed tantum ſecundum partem molynſis ideſt in quinatio & indigeſtio fit.

Commento.iii. Simplici generationi contrarium maxime commune eſt putrefactio.

Omnis naturalis corruptio in putrefactionẽ uia eſt:puta ſenectus & ananſis quæ ſcilicet ut diem pe.eſt uetuſtas in plantis finis enim omnium horum putrefactio eſt:niſi aliquid uiolentia corrumpatur natura conſtantium.

Co.v. Secundum quid dicitur putrefactio in his quæ ſecũdum partẽ corrumpuntur:cum ſeperetur a natura.

Putreſcunt omnia elementa excepto igne omnia enim hæc ſunt materia igni.

Co.vi.Diffi. putrefactio eſt corruptio quædam in unoquoqꝫ humido pro priæ & ſecundũ naturã calliditatis ab aliena caliditate q̃ eſt ambientis.

Frigiditas & indigentia calidi naturalis:& aliena caliditas ambæ sunt cau se putrefactionis.

Sicciora fiunt putrefacta omnia &tandem terra:exeunte enim proprio ca lido euaporat quod secundum naturam est humidum:& trahens hu miditatem non est propria caliditas.

Co.vii. In frigoribus minus putrefiunt res quam in æstu:in hyeme enim paucum calidum est in ambiente aere & aqua:quare nihil potest super calidum naturale:in æstate autem amplius.

Co.viiii.Coagulatum non putrefit:magis enim frigidum est quam aer calidus unde non obtinetur.

Co.x. Calidum feruens non putrefit:minor enim est aeris caliditas ea q̃ in re est.

Quod mouetur &fluit minus putrescit quam nō motū:debilior enim est motus qui est ab aeris caliditate quam quia est in re.

Co.xii.Multum minus pauco putrescit:in maiori enim amplius est cali dum propium & frigidum:quam ut obtineát uirtutes circunstantis: unde pars maris cito putrescit totum autem non.

Ex lectiōe.iii. & co.xiiii.

Digestionis species sunt pepensis maturitas epsesis idest elixatio & opte sis idest assatura.

Indigestiōis species sunt omotes i.cruditas moliusis &stathesis licet hæc nomina proprie non dicantur rebus & naturæ sed arti.

Diffinitio. Digestio est perfectio a naturali calido ex oppositis passiuis facta.

Opposita passiua sunt propria uinicuiq; materia:cunq; huiusmodi ens digestum fuerit perfectum est & factum quod in potentia erat.

Com.xv. Principium digestionis est caliditas propria:& aliquando ali quod exterius auxilium:uelut cum alimentum digeritur per balnea: uel per alia talia.

Co.xvi.& Co.xvii.Finis digestiōis his quidem est substātialis forma his autem forma accidentalis:ut cum digestibile:tantum humidum fue rit factum aut optesim passum aut epsesim aut putrefactum.

Co.xvii. Digesta sunt sanitatis signa:unde urina & secessiones & totali ter superfluitates dicuntur digesta esse cum insinuent caliditatem pro priam &naturalem optinere super eam.

Co.xviii. Necesse est digesta grossiora & calidiora esse:tale enim efficit calidum mollius & grossius & siccus.

Diffi. Indigestio est imperfectio oppositorum passiuorum propter indi gentiam propriæ caliditatis quæ est frigiditas.

Ex lectione.iiii.

Diffinitio. Pepensis est digestio quædam alimenti in pericarpis.

Co.xviiii. Tunc pepensis perfecta est quando semina quæ in pericapo sũt possunt facere tale alterum quale ipsum est.

Tunc unumquodq; perfectum dicimus quando potest facere tale alterũ quale ipsum est.

Dicuntur multa alia digestorum a pericarpis pepana non secundum eandem rationem sed secundum metaphoram ut urine & secessiones & catari eo quod caliditate obtenta sunt.

Omnia pepana passa ex aereis fiunt aquosa: ex aquosis terrestria fiunt: & uniuersaliter ex subtilioribus grossiora.

Co.xx.diffi. Omotes in digestio est alimenti in pericarpo & econtraria pepensi & fit propter indigentiam naturalis calidi: & in commensurationem ad humidum quod pepensi patitur.

Co.xxi. Nullum humidum secundum se ipsum pepensim patitur sine sicco unde aqua non ingrossatur sola humidorum.

Commento.xxii. Subtiles humores & quæ oĩa idest cruda sunt frigidi magis quam calidi sunt & inesibiles & impotabiles sunt.

Ex lectione quinta & co.xxiii.

Diffinitio. Epsesis est secundum totum digestio a caliditate humida: inexistentis quod scilicet est spumosum aut aquosum in terminati in humido: & dicitur nomen epsesis proprie solum in elixatis.

Commento uigesimoquarto. Quæ infrixuris assantur ab extrinseco calido patiuntur: & in quo sunt humidum faciunt magis siccum in se ipsa illud assumentia: quod autem elixatur contrarium facit: segregatur enim ex ipso humidum a caliditate quæ est in extrinseco humido propter quod sicciora intus sunt quæ epsesim passa sunt quam assa.

Commento.xxv. Corpus in quo nullum est humidum epsesim non patitur: ut lapides: neq; in quibus est humidum sed impossibile obtineri a calido proper spissitudinem ut lignum.

Commento.xxvii. Oleum non elixatur secundum se ipsum: quia neq; grossus neq; minus neq; grauius: neq; his contraria potest fieri: sicut lac in serum & coagulum ingrossatur uel subtiliatur.

Commento.xxviii. Diffi. Molinsis est indigestio eius quod in corpore interminatur: propter defectum caliditatis existentis in humido quod in circuitu est: & est contraria epsesi.

Defectus caliditatis digerentis est aut propter multitudinem frigiditatis in humido circundante: aut propter multitudinem humidi interminati quod est in epsesim patiente tunc enim accidit eam quæ in humido circundante est caliditatem ampliorem quidem esse quam ut non moueat minorem autem quam ut regulet & digerat humidum.

Ex lectione.vi.

Diffi. Optesis est digestio a caliditate sicca & aliena facta:

Optesim passa habent exteriora sicciora interioribus:elixata autem aũt contrarium.

In assatione opus est manu artificum:maius enim est assare quam elixare quoniam difficile ẽ exteriora & interiora regulariter calefacere:semper enim igni propinquiora exsiccantur citius:quare & magis.

Assatorum interra humidiora ideo sunt quoniam conclusis exterioribus porris non potest segregari intus existens humidum sed includitur.

Optesis & epsesis fiunt ab arte:sed & similes species fiunt in natura.sed in nominatæ sunt.

Ars imitatur naturam:quoniam est alimenti digestio in corpore similis est epsesi.

Animal in corpore animalis generatum non fit in stomacho:sed i segregatione putrefacta in inferiori uentre:deinde ascendit sursum:digestũ est enim in superiori uentre putrescit autem segregatum in inferiori.

Stathesis indigestio est opposita optesi:& accidit aut propter paucitatem exterioris calidi:aut propter multitudinem aquæ quæ in eo est quod optesim patitur.

Ex lectione.vii.

Principia passiua corporum sunt humidum & siccum alia autem sũt mixta ex his.

Co.xxviiii. Terra propriissime dicitur sicca:aqua uero humida.

In terra & in aqua animalia solum sunt.in aere autem & in igne non sũt quia corporum eorum materia dominans sunt terra & aqua.

Co.xxx. Corporalium passionum duriciem & molliciem necesse ẽ existere primas in terminato corpore:necesse est enim quod ex sicco est & humido aut durum esse aut molle.

Diffi. Durum est quod non cedit in se ipsum secundum superficiem.

Diffi. Molle est quod cedit in se ipsum secundum superficiem non econtra circunstando.

Aqua non est mollis non enim cedit impræssioni eius superficies in profundum sed econtra circundat.

Ex lectione.viii.

Agens agit duabus uirtutibus calido uidelicet & frigido & patitur duabus passionibus humido scilicet & sicco:& hæc passio fit aut in præsentia aut in absentia calidi aut frigidi.

Frigidum magis passiuum est quam calidum.

Actiuum est frigidum ut corruptiuum aut secundum accidẽs: aliquando enim comburere & calefacere frigidum dicitur non ut calidum sed:qa

insimul deducit:aut contra circunstat calidum:

Co.xxxi. Desiccantur omnia quæ sunt aqua :aut species aquæ ut uinum & urina & serum & quæcunq; nullam aut paruam habent substantiam non propter uiscositatem aut quæ habent aquam super iductam sicut lana aut connaturalem sic lac:

Co.xxxii. Oleum & pix non sunt species aquæ:quibus causa non subsistẽdi est uiscositas.

Co.xxxiiii. Desiccantur omnia eo quod calefacta aut frigefacta sunt: sed omnia tamen calido aut interiori causantur aut exteriori coeducente humidum sicut quæ elixantur.

Ex lectione nona & co.xxxvi:

Resoluuntur contrariis quæcunq; a contrariis coagulantur :quæ enim a calido sicco coagulata sunt ab aqua resoluuntur :quæ autem ab aqua coagulantur :non coagulantur sed soluuntur ab igne:

Idem sed idem per se non est causa contrarii sed bene per accidens :nam in abiciendo calidum aqua coagulatur & i ingrediẽdo calido soluitur

Ingrossatio fit humido abeunte:sicco antem constante:

Co.xxxvii. Aqua inter humida:sola non ingrossatur.

Quæcunq; cõmunia sunt terræ & aquæ a calido ingrossantur & a frigido.a calido quidem humidum educente:a frigido autem calidum exprimente cum quo humidum recedit simul euaporans

Quæcunq; mollia sunt sed non humida scilicet a dominio non ingrossãtur sed coagulantur humido exeunte uelut laterassatus:quæ aũt humida mixtorum ingrossantur uelut lac.

Cõtrariorum contrariæ sunt causæ:

Ex lectione.x.& co.xl.

Quæcunq; plus aquæ habent coagulantur a frigido :ut glaties: quæ uero plus habent terræ coagulantur a calido ut lateres & sal & uitrum:

Oleum non coagulatur a calido aut frigido :& causa est quia plenum est aere :propter quod & in aqua supernatat.

Ingrossatur oleum a calido & a frigido a neutro autem desiccatur: neq; enim sol neq; frigus desiccat oleum non solum quia uiscosum est sed & quia aeris est :& non desiccatur aqua quæ in ipso est neq; elixatur ab igne: quia non uaporat propter uiscositatem.

Co.xli. Langorosi sanguines nõ coagulantur sicut neq; ichor neq; phlegma nec aqua propter indigestum esse & in superatum a natura.

Co.xlii. Quæ a calido & frigido accidit coagulari hæc insolubilia maxime sunt.fiunt autem talia quæcunq; calefacta prius deinde frigido coagulãtur:accidit enim cum calidum exsudauerit agrediẽs plurimum humidum comprimi iterum a frigido ut nõ humido det penetrationem & tale est ferrum quod liquæfactũ prius a calido frigefactũ coagulatur

Ex lectione.x:

Corpora mixta differunt his passionibus quæ secundum potentiam & in potentiam dicuntur: uidelicet coagulabile in coagulabile: liquabile illiquabile: mollificabile non mollificabile tangibile non tangibile: flexibile inflexibile: frangibile non frangibile: productibile non productibile: cōmunuibile non cōmunuibile: impræssibile non impræssibile: formabile in formabile: capibile non capibile: trahibile non trahibile: scissile non scissile: detruncabile non detruncabile: uiscosum fragile: commassabile non commassabile: ustibile non ustibile: exalabile non exabile.

Ex lectione.xi.& co.xliiii.

Diffi. Fractio est diuisio & separatio in magnas partes: comminutio autē in quascūq; partes & plures duabus.

Diffinitio: Flexibilia sunt quarumcunq; corporum non potest longitudo in rectitudinem ex circunferentia: & ex rectitudine in circunferentiam permutari.

Co.xlvi. Diffi: Impræssio est superficiei secundum partē in profundū cessio: pulsione aut percussione facta totaliter aut tactu.

Co.xlvi. Diffi. Capitibilia sunt quæcūq; in se ipsa cōuenire possunt in profundum superficiei secus mutata nō diuisa nec translata alibi alia parte & hæc sunt quæ porros habent uacuos.

Co.xlvii: Diffi. Trahibilia sunt quorum potest ad latus transferri superficies continua existens.

Diffinitio. Trahi est transferri ad mouens superficie continua existente.

Di. Ductibilia sunt quæ possunt eadem percussione simul in latus & in p fundū uel superficiem transferri secundum partem.

Ex lectione.xii.

Diffi. Scissile est quod potest diuidi ad plus quam diuidens diuidat scinditur enim cum ad plus quam diuidat procedit diuisio.

Di. Detruncabilia sunt quæ dura aut mollia existentia non possunt diuidi plus quam diuidens diuidat neq; comminui diuisa.

Diffi. Viscosum est humidum uel molle trahibile existens.

Diffinitio. Commassabilia sunt quæ capibilia sunt & mansiuam habent capturam.

Co.xlviii. Diffi. Vstibilia sunt quæ habent porros susceptiuos ignis: & humiditatem in his quæ secundum dirrectum porris debiliorem ignē ut humiditas aerea.

Exabilia sunt quæ humiditatem sic habent ut euaporent ab ignitis seorsū ad temporis longitudinem:

Lignorum exalatio & aliorum talium ut ossium & pilo℞ quorum non

est nomen commune fumus dicitur cære autem & turis & picis ligni olei autem &omnium oleginorum quæ non ardent sola:quia paucum habent sicci cinsa dicitur.

Ex lectione.xiii.

Non in una specie dicitur uinum nouum &uetus :quia aliud & aliud conuenit ipsis nouum enim magis terræ habet quam antiquum.

Co.l. Quæcunq; liquæfiunt ab igne aquosiora sunt :quæ autem ab aqua magis sunt terrea.

Homo mortuus est homo æquiuoce:&manus mortui manus est æquiuoce :& caro & os mortui æquiuocæ sunt similiter & ignis & aqua.

Scimus unumquod naturalium propter quid sit & quid sit &si materiam aut formam eorum habeamus maxime autem si ambo habemus cum sint generationis & corruptionis principia:& sit etiam habemus causã unde principium motus.

Ex lectione.xv.& co liiii.

Omnia entia naturalia terminata sunt proprio opere :quæ quidem cum proprium ipsorum opus facere possunt uere tale est unumquodq; :puta oculus cum uidet uere est oculus :quod autem non potest uidere æquiuoce est oculus :puta mortuus aut lapideus.

Expliciunt propositiones ex quarto libro meteororum Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro de mineralibus Aristotelis licet apocryphus uideatur.

[T]Erra pura lapis non fit: quia continuationem non facit sed cõmunicatiõem uincens enim in ea siccitas non permittit eam conglutinari.

Fiunt lapides conglutinatione & cõgelatiõe. in quibusdam lapidibus dominans est terra: in aliis uero aqua.

In ripis geon est terra quæ dicitur in lapidem conuerti in spatio .xxxiii..annorum.

De aqua fiunt lapides duobus modis :unus est quod congelatur aqua guttatim cadens alius quod descẽdit de aqua corrente quoddam quod descẽdit i superficie fundi ipsius sitq; lapis.

Sunt quædam aquæ quæ seorsum acceptæ non gelantur ꝙ si prope alueum suum funduntur gelantur fiuntq́ lapides: quare ex hoc scimus ꝙ i terra est illa uis mineralis quæ congelatur aquas.

Principia lapidum uel sunt ex substantia lutea uiscosa: uel ex aquea substātia in qua uincit aqua: quæ uel uirtute quadam minerali congelatur: uel uincit in ea terra faciens eam coagulari eodem modo quo coagulatur sal.

Sal non sufficit uis terrea permutare: sed adiuuat ipsam calor: calor enim adueniens coagulat ipsum uirtute oculta: & fortasse fit uirtute frigida sicca & terrea: nam aqua fit terra cum uicerint eam qualitates terræ & econuerso.

Vegetabilia quædam: & quædam animalia uertuntur in lapides uirtute q̄dam minerali lapidificatiua: & fit in loco lapidoso.

Est impossibile quod aliquod complexionatum conuertatur totum in unum elementum: sed elementa mutantur adinuicem & sic transeunt in dominans.

Sæpe lapides fiunt ex igne cum extinguitur: & sæpe contingit corpora ferrea & lapidea cadere cum corruscationibus quia ignis fit frigidus & siccus ex extinctione sua.

Montes quandoq́ fiunt ex causa essentiali: quandoq́ ex causa accidentali: ex causa essentiali quidem cum ex uehemēti terræmotu eleuatur terra: accidentali uero cū ex uentis uel aquæ ductu accidit cauatio, ꝓfunda & fit paulatim donec fiat uasta profunditas & erit iuxta eam magna eminentia: & hæc est præcipua causa montium.

Sunt quædam terræ molles: quædam duræ: molles aquæ ductibus uentisq́ tolluntur: duræ remanent ac fit eminentia montium sicut generatio lapidum: quia aquæ ductus adducit illic sicq́ fit generatio lutū uiscosum continue: quod longitudinem temporis desiccatur & fit lapis & ideo in multis lapidibus inueniuntur partes quædam animalium aquaticorum:

Venæ luteæ quæ reperiuntur in eminentiis montium non sunt de materia illa lapidea: sed de eo quod diminuitur de montibus uel terrestris aliqua substantia quam adducūt aquæ cum lutis.

Corpora mineralia in quattuor diuiduntur: in lapides liquæfactiua: sulfura & sales:

Sunt omnia ductilia liquabilia & quæ non multum ductilia sunt nec multum liquabilia.

Non multum ductilia non mollificantur nisi cum magna uiolentia: & horum substantia est substantia aquea mixta cum substātia terræ a mixtura forti nec potest unum separari ab altero quoniam gelatur substantia aquea illius a frigore post actionem caloris.

Argentũ uiuũ est ut aqua quæ admiscetur cum terra maxime subtili sulfurea mixtione forti :& quod non quiescat in superficie plana est ex siccitate magna quæ inest illi & ideo non adheret tangenti.
Albedo argenti uiui est ex claritate illius aquæ:& ex albedine terræ subtilis quæ est in illo & etiam ex admixtione aeris cum eo.
Argentum uiuum coagulatur ex uapore sulfuris faciliter.
Si fuerit argentum uiuum purum coagulabit illud uis sulfuris albi non urentis :& istud est optimum quod recipere possint qui operãtur alchimiam .ut cõuertant illud in argentum :& si fuerit sulphur optimum & mundum cum rubore &fuerit in eo uis ignea simplex non urens: conuertetur in aurum.
Si fuerit argentum uiuum bonæ substantiæ & sulfur nõ purum inquo sit uis adurens conuertit ipsum in æs.
Argentum uiuum si fuerit malum non mundum ponderosum terreum: & si sulfur non mundum fiet ex eo ferrum.
Stagnum uidetur argentum uiuum bonum habere sulfur uero malum: plumbum autem utrunq;.
Ars debilior est quã natura nec consequitur eam licet multum laboret.
Sciant artifices alchimiæ species uere permutare nõ posse sed similia illis facere possunt.
Differentia specifica toli non potest aliquo ingenio :sed expoliatio accidentium fieri potest.

Expliciunt propositiones ex libro de mineralibus Aristotelis

Incipiunt propositiones ex libro de proprietatibus elementorum.

Ex capitulo primo.

Vattuor sunt elementa:& quædam sunt grauiora aliis quædam leuiora terra enim quæ est frigida & sicca est grauior elementorum :& quod sequitur eam in grauitate est aqua quæ est frigida & humida & quod sequitur aquam in grauitate est aer qui est calidus &humidus: & quod sequitur aerem in grauitate est ignis qui est calidus & siccus.
Terra est inferior elementorum & ignis est altior ipsorum :aer uero & aqua media sunt.

Capitulo secundo.

Omnia animalia ex quattuor materiis commixta sunt quæ sunt quattuor elementa.

Commixtio animalium est ex cholera citrina calida & sicca simili igni: & sanguine calido & humido simili aeri & phlegmate frigido & humido simili aquæ & cholera nigra simili terræ in frigore suo & siccitate sua.

Cum augetur aliquod istorum humorum aut elementorum semper mēsuram suam secundum quam componitur ex eo ingreditur nocumentum super corpus: & cum minuitur ab ordine suo & sua compositione accidit ex eo iterum nocumentum.

Non inuenimus aliquod animalium habitare in igne.

Quando pars terræ est uincens super corpus sicut ferrum & æs: submergitur in aqua: & quando uicens est pars ignis & pars aeris natat sup aq̄

Corpora pinguia ut oleum & adipes super aquam natant quoniam pars caliditatis in eis est plus: nam caliditas est eleuata semper.

Capitulo tertio.

Motus generat caliditatem: quies uero facit frigus:

Essendi frigoris semper apud nos causa nō est nisi ex propinquitate duorum elementorum frigidiorum apud nos scilicet terræ & aquæ.

Capitulo quarto.

In habitatoribus climatis primi quod est propinquius lineæ æqualitatis propter assiduam fixionem solis accidit siccitas & caliditas: & minoratur in eis frigiditas & humiditas: quare calefiunt matrices mulierum & accidit nigredo corporum & crispitudo capillorum: quod est quia aqua quando cadit in matricem mulieris decoquit eam matrix caliditate sua donec fit frustrum deinde formatur & fit in ea spiritus uitæ iussu dei.

Qui sunt inclimate septimo quod est propinquum polo septemtrionali & lunginquum a lineea æqualitatis & a loco motus fiunt frigidi subito: quare infrigidantur matrices mulierum eorum & accidit eis albedo uehemens.

Qui sunt climatis medii sunt commixti ex albedine & nigredine:

Capitulo quinto.

In corporibus cælestibus non est stridor neq; sonus.

Capitulo sexto.

Retulit quidam ex illis qui dixerunt mare permutare locum: quod fodit puteum: & postquam peruenit ad locū argillæ inuenit argillam solidā & duram: & fodit in ea: & reperit in ipsa gubernaculū nauis: quasi per illud iam mare fuisset in illo loco.

Cum æquat luna mediū cœli reuertitur aqua maris ad formam suam de

inde quando incipit accidere incipit aqua extendi iterum donec luna ē ī cardine īferiori & tūc īcipit aq̄ diminui : sicut quādo luna uult oriri incipit aqua augeri.
Permutatio lunæ super signa est in oībus.xxviii. diebus:
Permutatio mercuri & ueneris est omnibus.x.mensibus.
Permutatio solis est omni anno.
Permutatio martis fit in omnibus .xviii.mensibus.
Permutatio iouis est in omnibus.xii. annis :
Permutatio saturni fit in omnibus.xxx.annis.
Permutatio stellarum fixarum est in omnibus.xxxvi.millibus annis.

Capito septimo.

Inuenimus rōibus geometricis ꝙ rotūditas terræ ē.xxiiii.millia milliaria
Mare non est permutatum loco super terram :

Capitulo octauo.

Lumē lunæ & stellaꝝ acq̄sitū ē a sole:& eaꝝ sb̄a est alia a substantia solis.
Corporis orbis sb̄a ē alia a sb̄a stellaꝝ:& sb̄a solis est alia a sb̄a orbis sui.
Orbis cælestis est elemētū q̄ntū & ē sepatū a q̄ttuor elemētis nā̄ & genere
Generatio & corruptio nō inuenitur in orbe cælesti :sed in eo creator posuit causam generationis & corruptionis.

Capitulo nono :

Omne cui sunt due extremitates est finitum:
Corpus cæleste mobile et motus eius est reuolubilis sup mediū & super duos polos meridianū & septemtrionalem.
Cui est medium sunt duæ extremitates & est habens finem.
Omni cui est extremitas una est necessario extremitas secunda.
Mundus necessario est finitus
Exitus tigris est ex monte armeniæ:& exitus euphratis est ex eodem mōte & casus eorum est in mari persico :
Tempore philippi regis fuerunt inter duos montes armeniæ duo magni dracognes:ex quorum ore uapor egrediens corrumpebat aerē :ex quo homines inde transeuntes moriebantur.

Capitulo decimo.

Aqua thermarum calida est quoniam currit super mineras sulphuris unde & odor sulphuris inuenitur in ea.
Vlcani mōtis qui ē in scicilia semis intra mare cōcauitates & rimæ ī q̄bus sūt ignes nō sūt nisi ex sulphure ī uētre eius posito:cū enim fit uentus & mouetur unda in illo mari coartatur mons & calefit propter sulphur & accēditur in eo ignis & egreditur ex eo fumus & lapides combusti ꝓiiciuntur in mari & natant super aquam.

Capitulo.xii.

Egreditur nilus de terra æthiopiæ & cadit in mare ī alexandria

Egreditur geon de monte rasim quod est in india & cadit in mare orientale.

Aduerte quod in fine istius libri capitulo ultimo nominatur constantinopolis quæ tempore Aristotelis non erat ex quo potest colligi librũ istum non fuisse Aristotelis unde apocryphus uidetur.

Expliciunt Propositiones ex libro de proprietatibus elementorum

Incipiunt propositiones ex primo libro de anima Aristotelis Annotatio que lectionum ut expositio sancti Thomæ exigit posita est.

Ex lectione prima & co. primo.

Onoꝝ honorabilium esse scientiam opinamur Vna scientia est magis honorabilior altera: aut quia secũdum certitudinem: aut ex quod meliorum quidem & mirabiliorum est: & propter utrãq; hæc anime scientiam rationabiliter utiq; in primis ponimus.

Co.ii. Videtur ad uirtutem omnem cognitio ipsius animæ proficere: & maxime ad naturalem scientiam.

Anima est tanquam principium animalium.

Co.iii. Inquirimus primo consyderare & cognoscere naturam ipsius animæ & sbam: postea quæcunq; accidunt circa ipsam idest accidentia.

Co.iiii. Omnino & penitus difficilimorum est: accipere aliquam scientiam de anima.

Co.viii. Vniuersale aut nihil aut posterius est.

Co.xi. Non solum quod quid est cognoscere: utile est ad cognoscendũ causas accidentium in substantiis: sed econuerso accidentia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est:

Omnis demonstrationis principium est quod quid est.

Secundum quãcunq; diffinitionem non contingit accidentia cognoscere: sed neq; coniecturari de ipsis facile.

Diffinitiones secundum quas non cognoscũtur accidentia sunt dialecticæ & uanæ omnes:

Ex lectione.ii.& co.xii.

Videtur nihil sine corpore pati aut facere: ut irasci: confidere desyderare & omnino sentire.

Maxime proprium animæ est intelligere: & non contingit sine corpore hoc eẽ idest intelligere.

Co.xiii. Si aliquid operationum aut passionum ipsi animæ est ꝓpriũ cõtingit utiq; eam separari: si uero nulla passio est propria ipsi animæ: nõ erit separabilis.

Co.xiiii. Animæ passiones omnes sunt cum corpore: ut ita misericordia: mansuetudo: timor confidenda: & adhuc gaudere: amare: & odire:

A duris aliquos quidem dominis & manifestis passionibus concidentibus nihil prouocari aut timere.

Nullo terrore imminente: in passionibus fiunt his timentes aliqui.

Co.xv. Passionum rationes in materia sunt & diffinitiones passionum huiusmodi sunt cum materia.

Physici est considerare de anima.

Co.xvi. Differenter diffinit physicus & dialecticus unamquamq; ipsarũ passionum animæ.

Diffi. Iram diffinit dialecticus esse appetitum uindictæ aut huiusmodi aliquid physicus uero quod est accensio sanguinis circa corpus & horum quidem alius scilicet physicus assignat materiam: alius uero idest dialecticus formam & necesse est hanc formam si est esse in materia determinata.

Diffinitio quæ est circa materiam & formam ignorans est naturalis: quæ uero circa formam solum non est naturalis: quæ autem est ex utrisq; magis est naturalis.

Co.xvii. Non est aliquis qui circa passiones materiæ non separabiles: inquantum non separabiles sunt uersetur: nisi physicus.

De quibusdam passionibus quæ sunt in materia considerat artifex ut carpentarius aut medicus.

Mathematicus considerat passiones non separabiles: nõ inquãtum talis corporis: sed in abstractione.

Secundum quod passiones sunt omnino separatæ considerat primus phylosophus.

Passiones animæ non sunt separabiles a physica materia animalium inquantum tales existunt ut furor & timor.

Ex lectione.iii & co.xviii.& co.xviiii.

Animatum ab inanimato in duobus maxime uidetur differre scilicet motu & sentire.

Commento.xx. Dicunt quidam & maxime & primo animam esse id qđ est mouens.

Democritus quidem ignem aut calorem dicit esse animam.

Democritus & leucippus dixerunt sphericam animam esse: propter id qđ maxime posterius per omne corpus penetrare huius figure.

Co.xxi. Dixit democritus uiuendi esse terminum idest rationem respirationem: & uiuere quamdiu hoc possunt facere animalia.

Co.xxii. Pythagoras dixit cum democrito animam esse quæ sunt in aere decisiones alii uero scilicet archelaus non: sed has decisiones esse mouens.

In idem cum prædictis feruntur quicunque dicunt animam esse aliquid se ipsum mouens.

Co.xxiii. Anaxagoras dixit animam est mouentem omnia: qui dixit quod omne mouet intellectus.

Anaxagoras non penitus dixit animam & intellectum esse idem sicut democritus qui simpliciter dicebat idem esse animam & intellectum.

Democritus non utitur intellectu tanquam potentia quadam quæ est circa ueritatem: sed idem dicit animam & intellectum.

Commento. xxiiii. Anaxagoras etiam aliquando dixit animam intellectum esse idem.

Non uidetur secundum prudentiam dictus intellectus omnibus simpliciter in esse animalibus: sed neque omnibus hominibus.

Ex lectione.iiii.& co. xxv.

Empedocles dicit ex elementis omnibus esse animam: & unumquodque eorum dicit animam.

Terram terra cognoscimus & æthere æthera: & aquam aqua: & ignem igne: & concordiam concordia: & discordiam discordia.

Commento.xxvi. Eodem modo plato in timeo animam facit ex principiis.

Simile simili cognoscitur.

Co.xxvii. Iudicantur res aliæ quidem intellectu aliæ uero scientia: aliæ autem opinione: aliæ uero sensu.

Commento.xxviii. Quidam dicunt quod anima est numerus se ipsum mouens.

Ex lectione.v.& co.xxviiii.

Ignis subtilissimus est ex maxime elementorum incorporeus: & adhuc mouetur quia mouet alia primo.

Co.xxx. Figurarum leuiter mobilissimam spericam esse dicit democritus huiusmodi autem esse intellectum & ignem.

Có.xxxi. Anaxagoras intellectū ponit principiū maxīe oīum rerum: solisque dicit ipsum eorum quæ sunt simplicem esse: & immixtum & purum.

Co.xxxii. Thales dixit aīam lapidem idest magnetē habere quoniam ferrum mouet.

Diogenes dixit aerem omnium esse subtilissimum & principium & ideo animam esse aerem.

Heraclitus principium esse dixit uaporem ex quo alia constituit: & in corporalissimum & fluens semper & hunc esse animam.

Alciuæon dicit animam immortalem esse propter hoc quod assimilatur im

mortalibus:hoc autem in esse ei tanquam motæ semper:semper enim moueri diuina omnia continue:lunamq; solem astra : & totum cœlum :dixit.

Aquam quidam enunciauerunt animam esse ut hippus :& namq; arguit sanguinem dicentes animam quoniam genitura idest semen non est sanguis genituram autem esse primam animam dicebat.

Cretias dixit aiam esse sanguinē ipsum sentire aiæ magis ꝓpriū opinās:

Omnia elementa præter terram iudicem acceperunt hanc autem nulli animam retulerunt nisi si aliquis dixerit animam esse ex omnibus elementis aut omnia.

Commento.xxxiii. Diffiniunt omnes physici animam tribus modis scilicet motu sensu & in corporeo:& horum unumquodq; reducitur ad principia.

Co.xxxiiii. Anaxagoras solis dixit in passibilem intellectum & commune aliquid nulli aliorum habere.

Quomodo cognoscit intellectus & propter quam causam non dixit anaxagoras

Ex lectione.vi.& co.xxxvi.

Falsum est de substantia ipsius animæ esse motum:sicut dicunt dicentes animam esse se ipsum mouens aut possibile moueri.

Non necesse est mouens & ipsum moueri.

Co.xxxvii. Dupliciter mouetur omne :aut secundum alterum :aut secundum se ipsum :secūdū alterum dicimus moueri quæcunq; mouentur ex eo quod sunt in eo quod mouetur :ut nautæ non similiter mouētet sicut nauis:nam hæc quidem secundū se ipsam mouetur illi uero ex eē in eo quod mouetur.

Co.xxxviii. Quattuor sunt species motus scilicet loci mutatio : alteratio: augmentum & decrementum.

Omnes dicti motus in loco sunt.

Co.xxxviiii. Album & tricubitum mouentur secundum accidens:corpus enim cui in sunt mouetur:unde non est locus ipsis.

Co.xxxx. Quod mouetur natura mouetur uiolentia:& quod mouetur uiolentia mouetur natura.

Quod mouetur natura quiescit natura:& quod mouetur uiolentia quiescit uiolentia.

Motus & quietes animæ non erunt uiolenti.

Sursum mouetur ignis terra deorsum.

Commento.xli. Si anima mouetur secundum locum sequitur resurgere corpora mortua animalium.

Co.xlii. Non oportet quod a se ipso mouetur & secundum suam substantiam ab alio moueri :nisi secundum accidens.

Co.xxxxii. Omne quod mouetur exit ab eo a quo & secundum quod mouetur.

Ex lectione.vii.& co.xliiii.

Quidam animam dicunt mouere in quo est his motibus quibus ipsa mouetur:ut democritus:

Anima facit & quiescere corpus sicut & moueri.

Anima mouet animal non uiolenter:sed per uoluntatem & intellectum:

Commẽto.xlv.Plato in timeo dicit animam mouere corpus in eo q̄ moueri ipsam:& corpus mouet pro id quod anima est complexa ad ipsũ:

Vt uniuersum feratur secundum consonãtes motus aspectum rectũ deus reflexit in circulos:& diuidens ex uno in duos circulos dupliciter coordinatos: iterum unum diuisit in septem circulos tanquam esset animæ motus cœlimotus.hæc plato in timæo.

Ex lectiõe.viii.& co.xlvi.

Plato non benedixit dicendo animam magnitudinem esse.

Commento.xlvii. Intellectus est unus & continuus:sicut intelligentia:& intelligentia est una sicut intelligibilia.

Intelligibilia eo quod consequenter se habent sunt unum:sicut numerus sed non sicut magnitudo.

Commento.xlviii. Intellectus impartibilis est:

Terminatur omnis operatio intellectus practicarum enim intelligentiarum aliqui termini idest finis sunt:& intelligentiæ speculatiuæ rationibus terminantur:ratio autem omnis diffinitio aut demonstratio est.

Demonstrationes & ex principio sunt: & habent quodammodo finem sillogismum aut conclusionem.

Demonstrationes non reflectuntur.

Diffinitiones omnes finitæ sunt.

Non contingit multotiens intelligere idem.

Intelligentia assimilatur cuidam quieti magis quam motui: similiter & syllogismus.

Commento.xlviiii. Beatum non est quod non est facile sed uiolentum.

Melius est intellectui non cum corpore esse: quemadmodum cõsuetum est dici:& multis uidetur.

Commento.l. Anima est causa motus corporis.

Commento.liii. Vnumquodque corpus propriam habet speciem & formam.

Ex lectione nona & co.liiii.

Alia opinio est tradita de anima ab antiquis credibilis quidem multis animam esse harmoniam quandam.

Isti dicunt harmoniam esse temperamentum & compositionem contrariorum in compositis & mixtis.

Co.lv. Animam neq̧ compositionem neq̧ proportionem possibile ē eē
Harmoniæ non est mouere :animæ autem attribuunt hoc omnes.
Co.lvi. Congruit magis de sanitate differentiæ harmoniam & omnio de corpore is uirtutibus quam de anima :
Difficilæ erit diceræ passiones & opera animæ harmoniam quādam
Com.lviii. Non eandem habet rationem idest proportionē comixtio ele mentoꝝ secundū quod caro & scd'm q᷑ os:
Co.lx. Deficiente anima corrumpitur harmonia.

Ex lectiōe x. & co.lxiii.

Intelligere forsitan est alterum ab operationibus coniuncti:
Com.lxiiii. Dicere rasci animam simile est ac si aliquis dicat eam texere uel ædificare.
Melius est non differentiæ animam misereri:aut discere : aut intelligere: sed homniem anima.
Cum dico homninem moueri anima:hoc dico non tanquam motu existente in illa sed aliquando quidem ad illam:aliquando uero ab illa: ut motus sensus ad illam reminiscentia uero ab illa.
Co.lxv. Senium non est in sustinendo aliquid animam sed in quo est aīa
Si accipiat senior oculum iuuenem:uidebit utiq̧ sicut iuuenis.
Co.lxvi. Intelligere corrumpitur alio quodam interius corrupto scilicet organo :ipsum autem impossibile est corrumpi.
Intelligere aut amare & odire non sunt animæ passiones sed habentis il lam:secundum q᷑ illam habet:quare & hoc corrupto neq̧ memoratur neq̧ amat:non enim illius erant sed com ositi :qd' quidē destructū est
Intellectus diuinum aliquod & impassibile est.
Impossibile est moueri animam etiam a se ipsa.

Ex lectione.xi.& co.lxvii.

Irrationabile est differentiæ animam numeꝝ esse mouentem se ipsum.
Non est possibile intelligere unitatem & impartibilem & indifferentem esse motam.
Dicunt. s. plantonici lineam motā planum facere :punctum aut lineam.
Punctus est unitas positionem habens.
A numero si auferat quis numeꝝ aut unitatem :reliquetur alius nūerus.
Plantæ & animalium multa decisa uiuunt & uidentur eandem habere animam specie.
Commento. lxviiii. Non mouens & quod mouetur est anima: sed mouens solum:
Commento.lxx. Puncti solitarii idest unitates intellectæ nulla erit differentia nisi positio.
Quoꝝ est locus indiuisibilis & ipsa indiuisibilia sunt.
Co.lxxii. Nō oīa habent aīam corpora.

Puncta in omnibus corporibus sunt & infinita sunt: quare aia non est numerus punctorum qui sunt corpore.
Impossibile est seperari puncta & absolui a corporibus.
Co.lxxii. Impossibile est duo corpora in eodem loco esse.
Co.lxxiiii. Numerus mouens se ipsum non solum impossibile est esse diffinitionem animæ: sed & accidens.

Ex lectione.xii.& co.lxxviiii.

Ossa nerui & pili nihil sentire uidentur.
Co.lxxxii. Rationabilissimum dicimus esse intellectum: & nobilissimum & dominum secundum naturam.
Co.lxxxiii. Multa animalium intelligentiam non habent.
Co.lxxxv. Non oportet ex omnibus iudicare: si sufficiens est altera pars contrarietatis se ipsam diiudicare & oppositam.
Recto & ipsum & obliquum cognoscimus: iudex enim utrorumq; canon idest regula est.
Obliquum neq; est iudex sui ipsius: neq; recti.

Ex lectione.xiii.& co.lxxxviii.

Aer discerptus idest attractus est similis speciei cum alio aere.

Ex lectione.xiiii.& co.lxxxviiii.

Cognoscere anime est & sentire & operari: & adhuc concupiscere & deliberare: & omnino appetitus.
Fit secundum locum motus ab anima in animalibus & adhuc augmētū: status & decrementum.
Co.lxxxx. Corpus non continet animam: sed uidetur magis contrarium animam continere corpus.
Egrediente anima corpus spirat & marcescit.
Co.lxxxxii. Quod unaquæq; partium animæ contineat aliquid corporis assimilatur impossibili qualem enim partem aut quomodo intellectus optinebit graue est fingere.
Co.lxxxxiii. Videntur platæ decisæ uiuere & animalium quædam incisorum: eandem habentia animam specie: & si non numero: & unaquæq; partium sensum habet & mouetur secundum locum in quodam tpe.
Co.lxxxxiiii. Si partes decise non permanent nullum inconueniens est: instrumenta enim non habent quibus saluent naturam.
Co.lxxxxv. Quæ est in plantis anima principia quoddā est: hac enim sola communicat & animalia & plantæ & ipsa quidem separatur a sensibili principio sensum autem nullum sine hac habet.

Propositiones ex secundo libro de anima.

Ex lectione prima & co.secūdo.

Dicimus unũ quoddã genus eorũ quæ sunt substantiam.
Substantiarũ alia est sicut materia quæ secundũ se nõ est hoc aliquid: alia sicut forma & species secũdũ quã dicitur iam hoc aliquid: tertia quæ est ex his idest compositum.
Materia est potentia species autem idest forma endelechia .i. actus.
Actuũ alius est sicut sciẽtia idest actus primus alius sicut cõsiderare idest actus secundus.
Co.iii. Substantiæ maxime esse uidentur corpora & horum physica: hæc enim artificialium idest artificialium principia sunt.
Physicorũ corporũ alia quidẽ habẽt uitã: alia uero non habent.
Vitam dicimus habere id quod per se ipsum habet alimentum & augmẽtum & decrementum:
Oẽ corpus physicũ participans uitam substantia erit & substantia sic sicut composita.
Co.iiii. Non est eorum quæ in subiecto sunt corpus: sed magis sicut subiectum & materia est.
Co.v. Proportionale est uigilãtia ipsi cõsiderare: somnus autem ipsi habere scilicet scientiam & non operari.
Prior generatione in eodem scientia est cõsideratione.
Co.vi. Diffi. Aĩa est primus actus corporis physici potẽtia uitã habẽtis & tale est quodcũq; corpus organicũ.
Organa plantarũ partes sunt sed penitus simplices.
Foliũ fructiferi coopimẽtũ ẽ: fructiferũ aũt fructus: radices uero ori aĩalis similes sunt: utraq; enim trahũt alimentum.
Co.viiii. Si diffinitionẽ cõem aĩe oportet dicere: erit utiq; actus primus corporis organici physici.
Nõ oportet q̃rere si unũ est aĩa & corpus: sicut neq; cæra & figura: neq; oĩo uniuscuiusq; materia & id cuius est materia: unũ enim & esse.
Cum ens & unũ multipliciter dicantur s. de ente in actu & de ente in potẽtia quod proprie est actus est.

Ex lectione secunda & co.viii.

Si dolabra esset corpus physicum esset dolabræ esse substantia ipsius & si animatum esset anima: & diuisa hac non amplius erit dolabra & si est: erit æquiuoce.
Aĩa nõ est artificialis corporis qđ quid est esse & rõ idest forma: sed physici corporis habẽtis in se ipso principiũ motus & status.
Co.viii. Si esset oculis animal: anima ipsius essent uisus: hæc enim substãoculi est: oculis autem materia uisus est: quo deficiente nõ est oculis: nisi æquiuoce: sicut lapideus aut depictus.
Sicut se habet pars sẽsus ad partẽ corporis sensitiui: ita totus sensus ad totũ corpus sensitiuũ: in quantum huiusmodi.

Co.x: Corpus potentia ens ut uiuat non est carens anima sed est quod est habens eam.

Semen & fructus sunt potentia huiusmodi corpus habens animam.

Sicut incisio est actus .s.secundus cultella & uisio oculi ita uigilantia est actus scilicet secundus animæ sensitiuæ.

Sicus oculis est pupilla & uisus ita animal est & anima & corpus.

Co.xi. Quod nõ sit anima separabilis a corpore aut pars quædam ipsius: si partibilis apta nata est esse:non immanifestũ est:

Aliquæ partes animæ sunt actus aliquarũ partiũ corporis:

Secundum quasdam partes nihil prohibet animam separari propter id q̃ nullius corporis sunt actus.

Figuraliter determinatum est & describitur anima.

Ex lectione.iii & co.xii.

Ex in certis certius fit quod certum & secundum rationem notius est:

Co.xiii. Animatum ab inanimato differt in uiuendo.

Multipliciter ipso uiuere dicto si unus modus horum insit in aliquo solum:ipsum uiuere dicimus:ut intellectus:& sensus:& motus. & status secundum locum :adhuc autem & motus secundum alimentum:& decrementum & augmentum.

Co.xiiii. Vegetabilia omnia uidentur uiuere & sunt in se ipsis habentia potentiam principium huiusmodi uidelicet animam per quod augmẽtum & decrementum suscipiunt secundum contrarios locos: nec sursum solum augentur nec deorsum:sed similiter in utroq;.

Quæcunq; aluntur uiuũt quosq; possunt accipere alimentum:

Commento.xv. Separari principium augmenti & alimenti ab aliis principiis uiuendi possibile est:alia autem ab hoc impossibile est in rebus mortalibus.

Co.xvi. Viuere propter hoc principium uidelicet animam uegetabilẽ inest omnibus uiuentibus.

Aliquid dicitur animal propter sensum primum: omnia enim quæ non mouentur neq; mutantia locum :habentia autem sensum animalia dicimus:& non solum uiuere.

Sunt multa animalia manentia natura:& habent solum sensum.

Commento.xvii. ensus tactus primo inest omnibus animalibus.

Sicut uegetatiuum potest separari a tactu &ab oi sensu sic &tactus ab aliis sensibus:

Vegetatiuum dicimus illam partem animæ q̃ & uegetabilia participant:

Commento.xviii. Anima his distincta est.s.uegetatiuo: sensitiuo:intellectiuo & motu.

Ex lectione.iiii:& co.xx:

Actu anima una existit in utraq; parte planctæ potentia autem plures.

In entomis decisis sensum utraq; partiũ habet: & motũ secundum locum si aũt sensum & phantasiam & appetitum.

Vbi sensus est ibi est & tristitia & lætitia: ubi autem hæc sunt: ex necessitate & desyderium est.

Co.xxi. & co.xxii. Intellectus uidetur genus alterũ eẽ animæ idest alterius naturæ ab aliis partibus animæ & hoc contingere seperari scilicet ab organa sicut perpetuũ a corruptibili: reliquæ autem partes animæ non sunt separabiles.

Co.xxii. Potentiæ animæ ratione altere sunt sensitiuo enim esse & operatiuo alterũ est: si sentire ab ipso opinari alterum est: similiter & aliorum unumquodq; idest similiter est de aliis potentiis.

Co.xxiii. Quibusdam animaliũ omnes hæ potentiæ insunt: quibusdam uero quædam harum: alteris autem una solum: & hoc facit differentiam animalium.

Similiter alia quidem habent omnes sensus: alia uero quosdam: quædam uero unum maxime necessarium uidelicet tactum.

Co.xxiiii. Quo scimus dicitur dupliciter: quorum unum est scientia aliud anima: similiter quo sanamur aliud quidem sanitas est: aliud uero pars corporis: aut totum.

Scientia & sanitas actus est susceptiuorum: hæc quidem scientifici: illa uero sanabilis.

In patiente & dispositio actiuorum insunt actus.

Anima est quo uiuimus & sentimus & mouemur & intelligimus primũ

Commento.xxv. Tripliciter dicitur substantia quarum hæc quidem species: illud uero materia: aliud ex utrisq;.

Materia est potentia: species autem actus: postea ex utrisq; animatum.

Non corpus est actus animæ sed ipsa corporis cuiusdam.

Commento.xxvi. Bene opinantur quibus uidetur q anima neq; sine corpore sit neq; aliquod corpus sit.

Anima corpus non est: sed aliquid corporis.

Vnus quisq; actus in potentia existente & in propria materia aptus natus est fieri.

Ex lectione.v.& co.xxvii.

Potentiarum animæ quibusdam insunt omnes aliis uero quædam harum quibusdam uero una sola.

Potẽtias animæ dicimus uegetatiuũ: sensitiuum: appetitiuum: motiuum secundum locum: & intellectiuum.

Inest plantis uegatiuũ solum.

Quibusdam in est uegetatiuum & sensitiuũ: si aũt sensitiuũ & appetitiuũ.

Desyderium: ira & uoluntas: appetitus sunt.

Animalia omnia habent unum sensum scd'm tactum.

ui sensus in est:huic & letitia & tristitia:& dulce & triste: quibus autem hæc insunt &concupiscentia inest.

Diffi. Concupiscentia delectabilis appetitus est.

Co.xxviii. Tactus est alimenti sensus.

Siccis humidis & calidis & frigidis aluntur omnia animalia: sed aliis sensibilibus secundum accidens:

Nihil in alimentum confert:sonus:neq; color:neq; odoratus:

Sapor est unũ numero tangibilium.

Diffi. Esuries idest concupiscentia calidi & sicci:sitis autem frigidi &humidi:sapor uero delectamentum horum est:

Co.xxviiii. Quibusdam animalibus inest adhuc & secundum locum motiuum:alteris uero & intellectiuum & intellectus ut hominibus.

Co.xxx. Sicut figura non est præter triãgulum & quæ consequenter sunt idest species alias figuræ neq; anima præter prædictas partes.

Fiet in figuris una ratio communis quæ conuenit omnibus:propria autẽ nullius erit figure:similiter & in dictis animantibus.

Ridiculosum est quare unam rationem communem animabus & aliis naturalibus:quæ nullius eorum quæ sunt particularia sit ratio.

Co.xxxi. Semper quod prius est:est potentia in eo quod consequenter est in figuris & in animatis:ut in tetragono quidem trigonum est:& in sensitiuo uegetatiuum.

Ex lectionẽ.vi.

Sine uegetatiuo sensitiuum non est:a sensitiuo autem separatur uegetatiuum in plantis.

Sine eo quod potest tangere aliorum sensuum:neq; unus ẽst:tactus autem sine aliis est:multa enim animalium neq; uisum:neq; auditum habent neq; odoratus sensum.

Co.xxxii. Sensitiuorum:alia quidem habent secundum locum motiuũ: alia uero non habent.

Vltimũ & minimũ inter partes animæ est rõcinatio siue itellectiuum.

Quibus inest ratiocinatio corruptibiliũ his & reliqua oĩa:quibus aũt illorum unumquodq; non omnibus ratiocinatio inest.

Quibusdam neq; immaginatio inest:alia autem hac sola uiuunt.

Co.xxxiii Potentiæ cognoscuntur per actus:actus per obiecta.

Priores potentiis actus & operationem secundum rationem sunt actibus autem priora obiecta.

Ex lectione.vii.

Co.xxxiiii. Vegetatiua aĩa aliis põtẽtiis inest prius:& maxĩe cõis potentia est animæ:secundum quam in est uiuere omnibus scilicet uiuentibus: cuius sunt opera idest actus generare & alimento uti.

Naturalissimũ opũ oĩbus uiuẽtibus est quæcũq; perfecta & nõ orbata aut

generationé ſpōtaneā nō habēt: facere ſimilē ſibi in ſpē quatenus ipſo ſemp diuino & immortali eſſe participent: ſecundum ꝗ poſſunt.
Oia aſſimilari diuino & immortali appetunt: & illius cauſa agūt quæcūq; agunt ſecundum naturam.
Commento.xxxv. Finis eſt duplex .ſ. cuius & quo.
Nihil contingit corruptibilium: idem & unum numero permanere ſemper: ſed per generationem permanet ſpecie unum:
Commento.xxxvi. Anima uiuentis corporis cauſa & principium eſt i triplici generæ cauſæ ſcilicet efficientis formalis & finalis.
Co.xxxvii. Cauſa ipſius eſſe omnibus forma eſt.
Viuere uiuentibus eſt eſſe.
Cauſa & principium uiuentium eſt anima.
Eius quod eſt potentia ratio actus eſt.
Sicut intellectus in his .ſ quæ fiunt per artē gratia huius facit idest materiam diſponit gratia formæ eodē modo & natura hoc enim idest forma eſt ipſius finis: & animalibus anima.
Oia phyſica corpora aīæ īſtruméta ſunt tanquā gratia aīæ exiſtentia.
Anima eſt principiū motus localis: & alterationis: & augmenti & decrementi animalium.
Senſus eſt quædam alteratio.
Nihil decremētum patitur neq; augetur phyſice niſi alatur: & nihil alitur niſi communicet uita.

Ex lectione.viii.& co.xxxviii.

Non eſt idem omnibus ſurſum & deorſum: & uniuerſo.
Sicut caput aīaliū: ſic radices plātaꝝ ſūt ad eundē actum ordinatæ.
Congruit inſtrumenta dicere altera & eadem ex operibus.
Co.xxxviiii. Cauſa alimenti & augmenti eſt anima.
Deſtruūtur in aialibus elemēta: niſi ſit aliquid prohibens: hoc aūt eſt aīa.
Co.xli. Ignis quodāmō ē cōcā augmēti nō tñ ſimpliciter: ſed magis aīa.
Ignis augetur in infinitū quouſq; fuerit combuſtibile.
Natura cōſtantium omnium terminus poſitus eſt & ratio magnitudinis & augmenti.
Determinatio quātitatis in naturalibus ex magis eſt forma ꝗ̄ ex materia.

Ex lectione nona & co.xlii.

Ab eadē potentia aīe.ſ. uegetatiua: continetur nutritiua & generatiua.
Separatur ab aliis potentiis uegetatiua alimento.
Co.xlv Inſtructor nō patitur a materia ſed ab illo hæc: iſtructor aūt mutatur ſolū in actum ex otio ideſt ex potentia.
In quantū alimentū eſt nō coctū: contrariū: contrario alitur: in quā aūt ē coctum: ſimile ſimili alitur.
Co.xlvi. Nihil alitur non participans uita.

Alimentum est aliquid animatum in potentia per se & non scd'm accidés
Co.xlvii. Alterum est alimento & augmentatiuo esse idest ratio sed subiecto sunt idem.
Secundum quod animatum aliquod quantum est: alimentum augmétatiuum dicitur: secundum aút q͛ est hoc aliquid & substantia alimétú est
Alimentum saluat substantiam: & ipsa usq; ad hoc est quousq; alitur.
Alimentum est generationis factiuum non eius quod alitur: sed qualis ē idquod alitur iam enim est substantia.
Generat nihil se ipsum: sed saluat:
Co.xlviii. Potentia nutritiua est potentia possibilis saluare suscipiens ipsá secundum quod est huiusmodi.
Diffi. Alimentum est quod præparat operationem nutritiuæ: unde priuatum alimento non potest esse.
Co.xlviiii. In nutritione tria sunt quod alitur: quo alitur: & alens: alens quidem est prima anima uidelicet uegetabilis: quod alitur ē corpus habés hanc: quo uero alitur alimentum.
A fine appellari omnia iustum est.
Finis animæ uegetabilis est generasse tale quale ipsum est.
Prima anima est generatiua similis secundum speciem.
Co.l. Est duplex instrumentum quo alitur: coniunctum scilicet calidum & remotum scilicet alimentum sicut quod gubernatur manus & temo & hoc quidem scilicet temo est mouens & motú illud aút scilicet manus mouens solum.
Omne alimentum necessarium est posse decoqui:
Operatur decoctionem calidum.
Omne animatum habet calorem:

Ex lectione.x.& co.li.

Sensus immoueri aliquid & pati accidit: est enim quædam alteratio:
Com.lii. Sensus ipsi non sentiuntur: nec sentiunt actu sine sensibilibus quæ sunt extra.
Co.liii. Dupliciter dicitur sensus & sentire uno mō actu alio mō potétia.
Co.liiii. Motus est actus imperfectus.
Omnia quæ scilicet potentia sunt patiuntur: & mouentur ab actiuo & ente in actu.
Quod patitur dum patitur dissimile est agenti: passum autem simile est.

Ex lectiōe.xi.& co.lv.

Duplex est potentia propinqua remota: propinqua: ut habes habitum scientiæ est in potentia ad sciendum: remota ut puer qui nō habet habitú
Esse in actu dicitur dupliciter uno modo sicut habens habitum scientiæ & non consyderans est in actu sciens alio modo: modo actu consyderans: & propriæ sciens dicitur.

Co.lvi. Qui reducitur scilicet de remota potentia in actum per doctrinam alteratus est:& multotiens ex contrario mutatus habitu:hic aūt idest q de propinqua ex eo ꝙ habet sensum aut scientia.
Co.lvii. Passio est duplex una est corruptio quædam facta a contrario aliqua est magis salus quædā eius quod est in potentia ab eo quod ē actu
Co.lviii. Non bene habet dicere sapientem cum sapiat:alterari:sicut neqꝫ ædificatorem cum ædificat.
In actum ducens se ex habitu secundum intelligere & sapere:non accipit de nouo scientiam:
Duos esse modos alterationis dicimus:unus est in priuatiuas idest contrarias dispotiones mutatio:alius est mutatio in habitum & naturam.
Ex lectione.xii.& co.lviiii.
Sensitiui prima mutatio fit a generante:cum autem generatum est habet sentire:sicut qui didicit habet scientiam:quando autem sentit secūdum actum similis:dicitur ipsi consyderare.
Co.lx. Singularium scd᷑m actum ē sensus:scientia aūt uniuersalium:quæ in ipsa quodammodo sunt anima.
Intelligere est in ipsa anima cum uelit sentire autem non est in ipsa ad hoc enim ꝙ aliquis sentiat necessarium est adesse sensibile.
Sensibilia de numero singularium sunt & exteriorum.
Non simpliciter est quod potentia dicitur sed aliud quidem est sicut si dicamus puerum posse militare idest potentia remota:aliud autem sicut in ætate existentem idest potentia propinqua.
Ex lectione.xiii & co.lxi.& co. lxiii.
Duplex est sensibile:per se & per accidens:per se est duplex:aliud proprium unuscuiusqꝫ sensus:aliud uero commune omnium
Diffi. Proprium sensibile est quod non contingit altero sensu sentiri: & circa quod non contingit errare.
Vnus quisqꝫ sensus iudicat de propriis sensibilibus & non decipitur:
Commento. xxiiii. Sensibilia communia sunt quinqꝫ scilicet motus quies numerus figura:magnitudo: & huiusmodi nullius sensus sunt propria:sed communia omnibus.
Commento. lxv. Secundum accidens dicitur sensibile: ut si album sit diaris:secundum accidens sentitur quoniam hoc accidit albo quod sētitur sit diaris per se.
Sensus nihil patitur a sensibilibus per accidens secundum ꝙ huiusmodi.
Sensibilium per se proprie sensibilia sunt:& ad quæ substantia apta nata uniuscuiusqꝫ sensus.
Sensus sunt quinqꝫ scilicet uisus auditus gustus tactus & odoratus.
Ex lectione.xiiii.& co.lxvi.
Color est uisibilis per se non autem ratione idest nō ita quod uisibile po-

tur in diffinitiõe eius: sed quoniam in se ipso habet cãm eẽndi uisibile
Diffi.Co.lxvii Oĩs color est motiuus diaphani secundnm actum & hoc est ipsius natura.
Color non est uisibilis sine lumine.
Diffi.Co.lxviii Diaphanũ dico qđ est uisibile nõ quidẽ secũdũ se: sed pp exaneneũ colorẽ ut aer aqua & multa solida.
Aqua secũdũ quod aqua & aer secũdũ q̃ aer nõ sunt diaphana: sed quoniam est quædam eadem natura communis in his utrisq̃: & in perpetuo superius corpore idest in cœlo.
Diffi.co.lxviiii. Lumẽ est actus diaphani secundum quod diaphanum.
Diaphanũ est in potentia secundum se respectu luminis & tenebræ.
Lumen est ut color diaphani: secundum q̃ diaphanũ est ab igne uel a corpore alio lucente.
Nõ possibile est duo corpora esse in eodem loco.
Commento.lxx. Lumen & tenebra sunt contraria.
Diffi. Tenebra est priuatio luminis ex diaphana.
Diffi. Lumen est præsentia lucis in diaphano.
Illuminatio non fit in tempore sed in instanti.

Ex lectione .xv. & co.lxxi.

Sine colore diaphanum est: & inuisibile aũt: quia uix uidetur quod tenebrosum est.
Diaphanũ tenebrosũ qdẽ est: sed nõ cũ est actu diaphanũ: sed cũ ẽ potẽtia
Eadem natura quandoq̃ quidem tenebra quandoq̃ aũt lumen est.
Co.lxxii. Non omnia uidentur in lumine: sed solũ uniuscuiusq̃ corporis color proprius.
Quædã lumine quidẽ nõ uidẽtur: in tenebra aũt faciunt sensũ: sed nullius eorum uidetur ꝓprius color: ut quercus. putredines & quædam alia.
Co.lxxiii. Sine lumine color uideri non potest.
Diffi Hoc est in ipsi colori esse motiuũ esse secundum diaphani.
Si quis ponat habens colorẽ supra ipsum uisum non uidebitur.
Color mouet diaphanũ puta aerem ab hoc aũt iam continua existẽte mouetur organum uisus.
Co.lxxiiii. Ab ipso qui uidetur colore: impossibile est pati sensitiuum: unde a medio patitur.
Vacuo facto: nõ aliquid certe: sed omnino nihil uidebitur.
Ignis uidetur & in tenebra & in lumine & ex necessitate: diaphanum enĩ ab hoc lucidum fit.
Co.lxxv. Nihil odorans & sonans tangens sensitiuum facit sensũ: sed ab odore & sono media mouentur: de tactu autem & gustu habet: se similiter: licet nõ uideatur.
Co.lxxvi Mediũ sono aer est odori aũt mediũ ĩ noĩatum est coĩs enim q̃

dam passio est ab aere & aqua.
Animalia aquatica habent odoris sensum.
Homo & pedibus ambulantium quæcunq; respirant: impossibilia sunt o dorare nisi sint respirantia.

Ex lectione.xvi.& co.lxxvii.

Duplex est sonus alius quidem actu: alius autem potentia.
Aliqua non dicimus habere sonũ: ut spongiam & lanã: quædam autem habent ut æs & quæcunq; plana & lenia: quoniam possunt sonare
Est ipsius medii & auditus facere sonum actu.
Co.lxxviii. Impossibile est cum sit unum tantum fieri sonum: sed tria oportet esse .s. uerberans: & quod uerberatur: & medium.
Concaua ex repercussione faciunt multos ictus.
Co.lxxviiii. Auditur & in aere & in aqua: sed in aqua minus.
Nõ est sonus proprius aeri: neq; aquæ.
Ad hoc quod generetur sonus in aere: oportet firmorũ corporũ percussio fieri adinuicẽ & ad aerea: hoc aũt fit si maneat pcussus aer & nõ soluitur
Si uelociter & fortiter percutiatur aer: sonat.
Commento.lxxx. Echo fit cum ab aere uno facto propter uas determinãs & prohibens difundi: iterum aer repellitur.
Videtur semper fieri echo: sed non certus: quia accidit in sono sicut in lumine.
Lumen semper repercutitur: neq; enim fieret penitus lumen si non esset ita sed tenebra semper esset extra lucum super quem cadit sol.

Ex lectione .xvii. & co. lxxxi.

Vacuũ quidem aer existimatur recte dicitur proprium medium audiẽdi.
Co.lxxxii. Sonatiuum est illud quod motuum est unius aeris continuati a se usq; ad auditum.
Auditus connaturalis est aeri.
Co.lxxxiii. Per se insonabilis est aer: propter id quod facile cessibilis est: cum uero prohibetur defluere huius motus sonus est.
Aer connaturalis est in auribus ædificatus propter id quod immobilis est quatenus certe sentiat omnes differentias sonorum.
In aqua audimus quando non ingreditur aqua ad ipsum connaturalem aerem: sed neq; in aurem propter refexiones scilicet factas ab aere con naturali cum autem hoc accidit non auditur: & etiam si miringa idest pellis circundans aerem connaturalem laboret
Co.lxxxiiii Signum bene audiendi aut non est sonare aurem sicut cornu si enim hoc accidit homini: non est boni auditus.
Semper quodam proprio motu aer mouetur in auribus talium qui bus scilicet sonant aures unde ab instrumento auditus sonus debet eẽ extraneus & non proprius.

Co.lxxxv. Verberans & quod uerberatur sunt causa actiua soni modo autem alio & alio.

Non omne sonat quod uerberatur & uerberans: ut si obiiciatur actus alicui sed oportet: quod percutitur sic dispositum esse ut aer subito dissoluatur & moueatur.

Sonus est motus possibilis moueri hoc modo quo saltantia a leuibus cũ aliquis intulerit.

Co.lxxxvi. Sicut non uidentur colores sine lumine, sic neq; sine sono acutum & graue.

Acutum mouet sensum in pauco tempore multum: graue autem in multo tempore paucum.

Ex lectione.xviii.& co.lxxxvii:

Diffi. Vox est sonus animati: inanimatorum enim nullum uocat sed secundum similitudinem dicitur uocare ut tibia: & lyra.

Multa animalium uocem non habent: ut quæ sunt sine sanguine: & etiã quæ sanguinem habentium ut pisces: & hoc rationabiliter: si quidem aeris respirati motus sonus est.

Pisces qui dicuntur uocare sonant branchiis: aut quodã altero huiusmõi

Co.lxxxviii. Quoniam omne sonat uerberante aliquo: & aliquid: & in aliquo hoc autem est aer: rationabiliter utiq; uocabunt hæc sola quæcunq; aerem suscipiunt.

Aere respirato utitur natura ad duo opera scilicet ad calorem interiorem tanquam necessarium & ad uocem propter bene esse sicut & utitur lingua in gustum & loquutionem: quorum quidem gustus necessarius est: unde & in pluribus inest: locutio autem est propter bene esse.

Co.lxxxviiii. Organum respirationis: uocalis arteria est.

In pulmone plus habent de calore pedibus gradientia: aliis animalibus: unde indiget respiratione circa cor locus primus idest pulmo.

Diffi.& com.lxxxx. Vox est percussio respirati aeris ab anima ad uocalem arteriam.

Non omnis animalis sonus est uox sed oportet animatum esse uerberãs & cum imaginatione aliqua:

Significatiuus quidam sonus est uox.

Pisces nõ habent uocem non enim habẽt guttur: & hanc partem non habent: quia non recipiunt aerem neq; respirãt.

Ex lectione.viiii.& co.lxxxxi.& co.lxxxxii.

De odore & odorabili minus bene deteriabile ẽ dictis sẽsibilibus, s. sono ut uisibili: cã ẽ q, sẽsũ hũc nõ habemus certũ: sed priorẽ multis aĩalibus

Parue odorat homo & nihil odorat odorabilium sine lætitia & tristitia i. sine aliqua excellentia.

Co.lxxxxiiii. Gustũ & tactum habemus certiorem o ibus aliis aĩalibus.

Hō est prudentissimum animalium:
Signum in genere hoīum ingeniosos ēsse est secundū sensus tactus duri enim carne in epti mēte sunt: molles aūt carne bene apti.
Co.lxxxxv. Sicut hūorꝶ hic qdē dulcis ille aūt amarus: sic & odores sūt
Dulcis odor cātur a croco & melle acer uero a thio uel ab aleo & huiusmōi
Co.lxxxxvi. Olfatus & cognoscitiuus odorabilis & non odorabili.
Nō odorabile aliud est secundum quod omnino impossibile est habere odorē aliḋ uero paꝶ & prauū habēs odorē similiter & nō gustabile dr.

Ex lectione .xx. & co.lxxxxvii.

Olfatus immiiatur per mediū ut aerem aut aquam.
Aquatica animalia odorem sentiunt: similiter & quæ cū sanguine sunt & sine sanguine: sicut & quæ in aere.
Co .lxxxxviii. Non respirans: sed aspirans aut retinens spiritum non odorat: neqꝫ a lōge: neqꝫ prope: neqꝫ si in nasum inter ponatur odorabile: odorabit:
Sensibile positum supra sensum insensibile est.
Sine respiratione non sentire proprium est hominum.
Co.lxxxxviiii: Olfatus est sensus odorabilis mali odoramenti & boni odoramenti
Corrumpitur olfatus a fortibus odoribus ut sulfuris ex quibus homo corrumpitur: & horum etiam olfatum necessariū ē habere non respirātia
Co.c. Respirantia nō odorāt in aqua: eo ꝙ odoratiuum opculū habet.
Odor fundatur in sicco sicut gustus in humido.

Ex lectione.xxi.& co.ci.

Gustabile est quoddam tangibile & hæc est causa quare non est sensibile per medium quod sit corpus extraneum:
Sapor quod gustabile est radicatur in humido sicut in materia
Si in aqua essemus sentiremus utiqꝫ appositū dulce: sed non esset tūc nobis sensus per mediū sed in eo quod miscetur sapor ille humido: sicut in potu accidit
Commento.cii. Nihil facit saporis sui sensum sine humiditate: sed habet actu aut potentia humiditatem
Co.ciii. Tenebra inuisibilis est iudicat autem & ipsum uisus & similiter auditus soni & silentii est iudicatiuus
Impossibile ī oībus dicitur: aut quia qđ natum est habere non habet: aut quia praue habet:
Patabile est commune tactus & gustus.
Co.ciiii. Quoniam gustabile & humidū: necesse est sensitiuum ipsius neqꝫ humidum esse actu: neqꝫ impossibile fieri humidum.
Sicca lingua existens: non potest sentire: neqꝫ multū humida.
Laborantibus amara omnia uidentur: propter id quod lingua plana hu-

iusmodi humiditate sentiunt

Co.cv Species saporum simplices contrariæ sunt:ut dulce & amarę: haę autem habitæ sunt cum dulci quidem pingue: cum amaro autem salsum :media autem horum acre austerum & pōticum: & acutum :fere enim omnes hæ uidentur esse saporum differentie.

Ex lectione.xxii.& co.cvi.

Si tactus non est unus sensus sed plures necessarium est tangibilia sensibilia plura esse.

Co.cvii Omnis sensus unius contrarietatis esse uidetur:ut uissus alb & nīgri auditus graui &acuti:gustus amari & dulcis.

In tangibili multæ sunt contrarietates :calidū frigidū :humidū:siccū:durum :molle ;& aliorum quæcunq; sunt huiusmodi.

Co.cviii. Contrarietatum quæ sunt circa audibilia & circa uisibilia est unum subiectum ut auditui sonus:uisui color :tactui autem sic non eē manifestum est.

Co.cxi Ex aere aut aqua impossibile est constare animatum corpus:oportet enim firmū esse:relinquitur autem mixtū ex terra & ex his esse ;ut requirit caro & proportionale.

Necesse est carnem esse quid mediū tactui adunatum:per quod fiant sensus tactus cum sint plures.

Co.cxii Plures sensus sunt tactus.

Lingua omnia sensibilia sentit secundum eandem partem :& saporem.

Tactus & gustus sunt duo sensus :quia non conuertuntur.

Ex lectione.xxiii.& co.cxiii.

Profundū est tertia dimensio corporis.

Quorum corporum medium est aliquod corpus :non contingit ipsa se adinuicem tangere.

Humidum non contingit esse sine corpore.

Impossibile est aliud corpus tangere immediate aliud corpus in aqua:eodem modo ē & in aere.

Durum & molle per media extrinseca sentimus sicut & sonabile & uisibile & est odorabile.

Co.cxiiii. Omnia sentimus per medium scilicet extrinsecum sed ī gustu & tactu latet nos.

Co.xcv. Differt tangibile a sonatiuis & uisibilibus quoniam illa sētimus ex eo quod medium mouet aliquid nostrum :tangibilia autem non a medio :sed simul cum medio :sicut per clipeum percussus : non enim clipeus percussus prius percussit :sed simul accidit utrunq; percuti

Co.cxvi. Animalia sensibilia apposita supra sensum non sentiunt : supra carnem autem posita sentiunt quare medium tactui caro.

Co.cxvii. Tangibiles qualitates sūt differētie corporis secūdū qđ corpus

Dico differētias q̄bus elemēta distinguūtur calidū:frigidū hūidū & siccū

Co.cxviii. Calidū frigidū aut duꝶ est molle nō sentimus : sed excellētias eoꝶ tāq̄ sēsu i medietate q̄dā existente eius q̄ i sensibilibus ē ꝓrietatis:

Mediū est discretiuum ultimoꝶ.

Co.cxviiii. Sicut sensus debens sentire album & nigrum neutrum ipsorum est actu potentia uero est sic & in aliis sensibus :& in tactu uidelicet calidum :neq; frigidum.

Co.cxx. Intāgibile dicitur dupliciter aut quod habet paruam qualitatem tangibiliū:aut excellentiam:sicut corruptiuam.

Ex lectione .xxviiii.& co.cxxii.

Oportet de oī sēsu uniuersaliter accipere quoniam sensus est susceptiuus specieꝶ sine materia:ut cæra anuli sine ferro & auro recipit figuram.

Sensus uniuscuiusq; ab habente colorē:aut humorē:aut sonū patitur:sed non inquantum unumquodq; illorum dicitur sed inquantum huiusmodi idest coloratum & secundum formam :

Co.cxxii. Sensitiuum primum idest organum est illud in quo est huiusmodi potentia idest sensus

Organum & potentia sunt idem subiecto sed esse idest ratio est alterum.

Commento.cxxiii. Sensibilium excellentiæ corrūpunt sensitiua i.organa

Co.cxxv. Non habens olfatū impossibile est pati an odore :& eadem ratio est in aliis sensibus.

Co.cxxvi. Neq; lumen neq; tenebra:neq; sonus.neq; sapor:aliquid facit in corpora insensibilia nisi per accidens:sed tangibilia & humores faciūt

Propositiones ex tertio libro de anima Aristotelis

Ex lectione.cxxviii.& co.i.

NOn ē alius sēsus ꝑter quisq;.dico aūt hos uisum auditum olfatū gustum :& tactum.

Necesse est si deficit aliquis sensus:& organū nobis deficere :

Co:cxxx. Organa sētiēdi solū sūt ex duobꝫ sipliciū corpoꝶ.s.ex aere & aq̄

Pupilla aq̄ auditus uero aeris:olfatus aūt hoꝶ alterius est.

Nihil sine calore sensitiuū est.

Co.cxxxi. Oēs sēsus habētur nō ab aīalibus pfectis neq; orbatis sed pfcis.

Talpa sub pelle est habens oculos.

Co.cxxxiii. Nō pt eē aliqd' ꝓpriū organū sensus sēsitiuū coīum sēsibiliū q̄ sentimus unoquoq; sensu per se & non per accidens.

Sēsibilia coīa sunt quinq; .s.motus :status :figura :magnitudo :numerus & hæc oīa quædam immutatione sentimus.

Figura quædam magnitudo est.

Quiescens cognoscitur in eo quod non mouetur:numerus uero negatio

ne continui.
Per se unusquisq; sensus cognoscit unum
Co.cxxxiiii. Sentimus filiũ sophroni non quia filius sophroni: sed quoniam albus huic enim accidit esse sophroni filius.
Cõmuniũ sensibiliũ habemus sensum cõmunem nõ secũdũ accidens:
Sensus sentiunt propria sensibilia adinuicem secũdum accidens.

Ex lectione.ii.& co.cxxxviii.

Videns tanquam coloratum est
Vnũquodq; sensitiuũ est susceptiuũ sensibilis sine materia.
Abeũtibus sensibilibus insunt nobis sensus & phãtasiæ quibus sentimus
Actus sensibilis & actus sentientis idem est & unus: esse autem ipsorum non idem: & dico actum sensibilis: ut sonus secundam actum qui est sonatio: & actum auditus: ut auditum secundum actum qui est auditio.
Co.cviiii. Motus & actio & passio sunt in eo quod agitur.
Actiui & passiui actus in patiente fit: unde non necesse est omne mouens moueri.
Com.cxl. Sicut actio & passio in patiente sed non in agente est: sic & sensibilis actus & sensitiui in sensitiuo est.
Com.cxli. Necesse est sonum secundum actum idest sonationem & auditum secundum actum idest auditionem simul saluari: & simul corrumpi: secundum potentiam autem non est necesse.
Co.cxlii. Philosophi priores non benedicebant: nihil opinantes neq; album: neq; nigrum sine uisu esse: neq; humorem sine gustu: de sensu quidem & sensibili secũdum actum accidit quod ab eis dictum est: sed secundum potentiam non accidit.
Co.cxliii. Sensus proportio quædam est.
Sensibilia excellentia corrumpunt sensum.

Ex lectione.iii.& co.cxliiii.

Vnus quisq; sensus est cognoscitiuus subiecti sibi sensibilis: qui est in sensitiuo in quantũ sensitiuum:
Sicut aliquis dicit sic intelligit & sentit:
Nõ est possibile diuersus potentiis iudicare diuersa.
Antiqui idẽ dixerunt esse sapere & sentire.

Ex lectiõe.iiii.&co.cl.

Talis ẽ itellectus ĩ terrẽis hoĩbus q̃lẽ ducit ĩ die pater uirorꝫ deorꝫq; hæc homerus.
Co.cli. Deceptio & ignorantia magis propria est aĩalibus quã scientia: & pluri tempore in hac permanet anima.
Deceptio & scientia contrariorum eadem est.
Co.clii. Nõ est idẽ sapere & sẽtire: sentire enim in est oĩbus aĩalibus: sapere autem in paucis animalium est.

Intelligere non est idem q̧ sentire.
Intelligere contingit recte & non recte: recte quidem secundum prudentiam & scientiam aut secundum opinionẽ ueram non recte autem secundum contraria horum.
Sensus propriorum sensibilium semper est uerus & inest omnibus animalibus intelligere autem contingit falso & nulli inest cui nõ inest ratio.
Co.cliii.. Phantasia est alterum a sensu & ab intellectu: & hæc non fit sine sensu & sicut hec non est opinio.
Non ẽ eadem phantasia & opinio.
Passio phantasiæ in nobis est cum uolumus: opinari autem non in nobis est necesse est enim falsum aut uerum dicere.

Ex lectione.v.& co.clv.

Phantasia est secundum quam phantasma aliquod in nobis fieri dicimus
Potentiæ uel habitus quibus discernimus uerum aut falsum huiusmodi sunt scilicet sensus: opinio scientia: & intellectus.
Co.clvi. Phantasia non est sensus neq; in actu neq; in potentia.
Sensus secundum potentiam semper adest uiuentibus & non orbatis phã tasia autem non.
Sensus secundum actum inest omnibus bæstiis phantasia autem non: ut formicæ aut api aut uermi.
Sensus secundum actum ueri sunt semper phantasiæ autem plures falsæ.
Co.clvii. Phantasia non semper est uera dominantium: neq; una erit: ut scientia & intellectus est enim & phantasia & falsa.
Opinioni inheret fides non enim contingit opinantem de quibus ei uidetur non credere.
Bæstiarum nulli inest fides phantasia autem multis.
Opinionem sequitur fides: fidem suasum esse: suasionem autem ratio.
Bæstiarum nullis inest ratio.

Ex lectione.vi. & co.clx.

Phantasia est quidam motus & non sine sensu fit: & est in his tãtum quæ sentiunt & quorum est sensus:
Contingit motum fieri ab actu sensus & hũc similem necesse est esse sẽsui
Commento.clxi. Multa secundum phantasiam contingit facere & pati habens ipsam:
Contingit phantasiam esse ueram & falsam.
Propriorum sensibilium sensus est uerus: aut quã paucissimũ habẽs falsũ
Co.clxii. Diffi. Phantasia est (a) motus a sensu secundum actum factus.
Com.clxiii. Quoniam uisus maxime sensus est: nomen a luie accepit phantasia: quoniam sine luie nõ est uidere.
Quoniam immane idest perseuerant phantasiæ & similes sunt sensibus: multa secundum ipsas operantur animalia alia: quidem quia nõ

habent intellectum ut bæſtiæ :alia uero ex uelamento intellectus aut paſſione aut egritudine aut ſomno :ut homines.

Ex lectione.vii.& co.i.

Intellectus eſt pars animæ qua cognoſcit anima & ſapit.

Co.ii Quia intelligere eſt ſicut ſentire:itelligere pati aliquid utiq; erit ab intelligibili :aut aliquid huius alterum ideſt ſimile paſſioni habere :& impaſſibilem oportet eſſe ſcilicet paſſione propriæ dicta ſicut ſenſus.

Co.iii Similiter ſe habere ſicut ſenſitiuum ad ſenſibilia:ſic intellectiuum ad intelligibilia quia ſcilicet utrunq; eſt in potentia ad obiectũ ſuum.

Co.iiii. Neceſſe eſt quoniam omnia intellectus intelligit immixtum eſſe hoc autem eſt ut cognoſcat:inter apparens enim prohibebit extraneũ & obſtruet.

Commento. .v. Intellectus nullam habet naturam niſi iſtam quod eſt poſſibilis.

Intellectus quo opinatur & intelligit anima nihil eſt actu eorum quæ ſũt intelligibilium ante intelligere.

Co.vi. Non miſeri eſt rationabile intellectum corpori:qualis enim utiq; fiet ĩtellectus aut calidum aut frigidum :ſi organum aliquod erit intellectiuo :ſicut & ſenſitiuo :nunc autem nullum eſt.

Benedicentes ſunt antiqui animam eſſe locum ſpecierum:niſi qđ nõ tota .ſ.eſt locus ſed intellectiua:neq; actu ſed potentia habet ſpecies.

Co.vii Nõ ſimilis eſt impaſſibilitas ſenſitiui & intellectiui: ſenſus enĩ nõ poteſt ſentire ex ualde ſenſibili:ſed intellectus cũ intelligit aliquid ualde intelligibile:non minus intelligit in fima:ſed & magis.

Senſitiuum non ſine corpore eſt:intellectus autem ſeparatus eſt .

Ex lectione.viii.& co.viii.

Quod itellectus ideſt poſſibilis fiat actu ſingula:tũc accidit cũ poſſit operari p ſe ipſum:& eſt quidẽ tũc potẽtia quodãmõ nõ tamen ſimiliter& ante adiſcere &iuenire:& ip̃e .ſ.factus in actu ſe ipſũ tũc põt intelligere

Co.viiii & co.x. Quoniã aliud eſt magnitudo & magnitudini eẽ:& aq̃ & aq̃ eẽ & ſic in multis aliis nõ aũt in oĩbus qbuſdã enim idem eſt caro& carni eſſe tho.accipit nomen carni nomine ſubſtantiæ ſeparate nobis ignote ſenſitiuo calidũ & frigidũ iudicat aĩa & alia quorũ rõ ideſt proportio eſt quædã caro potentia intellectiua iudicat:aut ſeparata & oĩo diuerſa aut eadem ſicut circunflexa ſe habet ad ſe ipſam : cum extenſa fuerit carni eſſe diſcernit .

Co.xi Sicut res ſunt ſeparabiles a materia:ſic & quæ ſunt circa intellectũ.

Ex lectione.viiii.& co.xiiii .

Potentia quodammodo eſt intelligibilia intellectus:ſed actu nihil eſt eorum ante quã intelligat :oportet enim ſic eſſe in intellectum:ſicut in tabula raſa in qua nihil eſt actu ſcriptum.

Co.xv. Intellectus scilicet possibilis intelligibilis est sicut ītelligibilia nō scilicet per essentiam suam sed per speciem.
In his quæ sunt sine materia idem est intelligens & quod intelligitur: scientia enim & scibile idem sunt.
Co.xvi. In habētibus materiā potētia solū unūquodq; est s. de numero intelligibiliū: quare illis nō inerit ītellectus: sine materia .n. potētia est intellectus talium.

Ex lectione .x. & co.xvii. & co.viii.

Sicut in omni natura est aliquid hoc quidem quæ scilicet quandoque est in potentia & quandoq; in actu materia unicuiq; generi quæ est est potentia oīa illa alterum aūt est cā & factiuū quod in faciēdo oīa ut ars ad materiam se habet necesse est & in aīa has esse differentias: ē enī intellectus possibilis in quo omnia fierit possunt agens uero in omnia facere sicut habitus quidam & sicut lumen.
Co.xviii. Lumē facit quodammō potentia existētes colores actu colores
Co.xviiii. Intellectus agēs sepabiles ē & īpassibilis & īmixtus sb̄a actu ens
Semp onerabilius est agens patienti & principiū scilicet actiuū materia
Idem est secundum actum scientia: rei scitæ.
Co.xx. Scientia q̄ est secundum potentiam tempore prior in uno est uniuersaliter autem neq; tempore prior est.
Intellectus ī actu nō aliquando qdē intelligit aliquādo uero nō ītelligit.
Separatus est solū hoc quidē uere est: & hoc solū immortale & perpetuū:
Nō reminiscimur s. post mortē quia intellectus quidem ipassibilis est passiuus uero intellectus scilicet uirtus sensitiua corruptilis est: & sine hoc non intelligit intellectus.

Ex lectione .xi. xxi.

Indiuisibiliū intelligētia in hiis est circa quæ nō est falsum: in quibus aūt & falsū & uerum est compositio quædam intellectū ē .i. rer; itellctar;.
Co.xxii. Falsum in compositione & diuisione semper est.
Vnum facies unumquodq; idest compositiones ꝓpositiōes est ītellectus
Co.xxiii. Indiuisibile quoniā dicitur dupliciter & potentia & actu: nihil ꝓhibet intellectum intelligere indiuisibile cū longitudinē intelligat: in diuisibile enim actualiter intelligitur in tempore indiuisibili.
Co.xxiiii. Indiuisibile specie intelligit intellectus in tp̄e indiuisibili
Co.xxv. Pūctū & oīs diuisio & sic indiuisibile: mōstratur sicut priuatio:
Si alicui intellectui non inest contrarium ad cognitionem alterius: ipsæ se ipsum cognoscitur scilicet primo & per se & actu est scilicet semper & separabile scilicet omnino a materia.
Co.xxvi. Intelligētia qua dicit intellectus aliquid de aliquo sicut affirmatio est uera oīs uel falsa: intellectus autem nō oīs: sed qui est ipsius qd' quid est uerus est semper sicut uidere proprii obiecti uer; est.

Sunt ex actu ente omnia quæ fiunt.

Ex lectione.xvii.& co.xxvii.& co.xxviii.

Sensibile ex potentia existente sensitiuo actu est faciens sensitiuum
Non patitur neq; alteratur sensitiuum a sensibili:unde alia est hæc species motus scilicet a motu physico motus enim scilicet physicus in perfecti est:est actus:simpliciter autem est actus alter scilicet a physico qui est p fecti ut scilicet est sentire:

Sentire solum simile est ipsi dicere solum & intelligere.

Co.xxviiii. Delectari & tristari est agere sensitiua meditate idest sẽsu com muni ad bonum aut malum in quantum talia:

Non alterũ est .s.subiecto appetitum & fugitiuum abinuicem:neq; a sensi tiuo:sed esse idest ratio aliud est.

Commento .xxx. Intellectiue animæ phantasmata ad intellectum sũt ut sensibilia sunt ad sensum.

Nequaquam sine phantasmate intelligit anima.

Co.xxxiii.Intellectum species intelligit in phantasmatibus: & aliquando quæ sunt in anima phantasmatibus aut intellectibus tanquam ui dens ratiocinatur.

Co.xxxvi.Mathematica non separata scilicet secundum esse: tanquã si se parata sint intelligit intellectus:

Omnino intellectus in actu est res secundum acta intellecta.

Vtrum contingat aliquod separatorum intelligere intellectum existen tem non separatum a magnitudine:aut nõ considerandũ est posterius

Ex lectione .xiii.& co.xxxvii.

Omnia quæ sunt quodammodo est anima.

Omnia quæ sunt aut sensibilia sunt aut intelligibilia:

Scientia est scibilia quodammodo:sensus autem sensibilia:

Co.xxxviii.Secatur scientia & sensus in res idest in actum & potentiam quemadmodum & res quæ quidem potentia est scientia in ea quæ sũt potentia scilicet scibilia quæ uero actu in ea quæ sunt actu.

Ipsas res non est anima non enim lapis in anima est:sed species:

Anima sicut manus est:manus enim est organum organorum:& intelle ctus species specierum:& sensus species specierum sensibilium.

Co.xxxviiii.Quoniam res nulla a nobis intellecta est pter sensibiles ma gnitudines:ob hoc non sentiens nihil utiq; adiscet neq; intelliget:sed cum speculatur necesse est utiq; aliquod phantasma speculari.

Phantasmata sensibilia sunt præter q͏ sunt sine materia.

Primi intellectus non phantasmata sunt sed nõ sunt sine phantasmatibus

Ex lectione.xiiii & co.xlii.

In rationatiua parte uoluntas fit:in irrationabili autem fit concupiscen tia & ira idest irascibilis.

Co.xliiii. Semper propter aliquid motus secūdum locum aut phantasiā aut cum appetitu est:nihil enim non appetens aut fugiens mouetur secundum locum :nihil uiolentia.

Co.xxxxv. Natura non facit frustra aliquid:neq; deficit in necessariis: nisi in orbatis & imperfectis.

Aīalia īmobilia perfecta & nō orbates sunt : signum aūt est quia generatiua scilicet similis sibi sunt & augmentum habent & decrementum.

Commento. xlvi. Rationatiua pars & uocatus intellectus non mouens secundum locum.

Speculatiuus intellectus nihil speculatur agibile :neq; didicit aliquid de fugibili aut persequibili.

Semper motus aut fugientis aut persequentis aliquid est.

Co.xxxxvii. Percipiente intellectu practico & dicente fugere aliquid aut persequi non mouetur hō:sed scd'm cōcupiscentiam agit ut incontinens:

Co.xlviii. Appetitus motus localis dominus non est: abstinētes enim appetentes & concupiscentes non operantur ea quorum habent appetitū sed sequuntur intellectum.

Ex lectione.xv.& co.xlviiii.

Multi præter scientiam sequuntur phantasias:

Com.xlviiii Intellectus qui propter aliquid ratiocinatur:& qui practicus est.differt a speculatiuo fine.

Appetitus propter aliquid omnis est.

Cuius est appetitus idest appetibile principiū est practici ītellectus:ultimū aūt .s.in consyderatione intellectus practici principium actionis est.

Rationabiliter hæc duo uidentur mouentia :appetitus scilicet intelligentia practica appetibile enim mouet pp hoc & intelligentia .s.practica.

Co.l. Phantasia cum mouet non mouet sine appetitu.

Vnū scilicet uniuersalissimū est mouens quod est appetibile.

Appetitus & intellectus mouent secundum communem aliquam speciem scilicet appetibile

Intellectus non est mouens sine appetitu :uoluntas enim appetitus est.

Cum aliquis secundum rationem mouetur:secundum uoluntatem mouetur :appetitus autem mouet præter rationem concupiscentia enim appetitus quidam est.

Co.li. Intellectus omnis principiorum rectus est appetitus autem & phantasia recta & non recta.

Semper mouet appetibile &hoc scilicet appetibile est bonum uel apparēs bonum :non autem omne bonum est appetibile mouens: sed actuale idest agibile bonum:actuale uero bonum est contingens aliter se habere unde bonum in sua uniuersalitate non mouet.

Co.liii. Appetitus fiunt contrarii adinuicem:hoc autem fit cum ratio &

cõcupiscentiæ cõtraria fuerint:intellectus enim propter futurum retrahere iubet:concupiscentia autem propter ipsum iam præsens incitat uidetur enim concupiscenti quod in præsente delectabile est simpliciter bonú propter id quod non uidetur quod futurum est.

Co.liiii. Specie est unum mouens quod est appetibile:aut appetitiuum: numero autem plura mouentia.

Primum mouens omnium est appetibile:hoc enim mouet cum non mouetur:eo quod sit intellectum aut imaginatum.

Tria sunt in motu:unum quidem mouens:secundum autem quo mouet tertium autem quod mouetur.

Mouens est duplex aliud quidé immobile: aliud quod mouetur.

Mouens immobile in motu animalis est actuale bonum mouens autem quod mouetur est appetitus:mouetur enim omne quod appetit:& appetitus idest appetere actus & quidam motus:est scilicet perfecti :quod autem mouetur animal est quo uero mouet organo appetitus iam hoc corporeum est.

Co.lv. Omnia animalia pulsu & tractu mouentur propter quod oportet sicut in circulo manere :aliquid in animali & hinc incipere motum.

Ex lectione.xvi.& co.lvi.

In quantum appetitiuum est animal :sic sui ipsius est motiuum.

Appetitiuum non est sine phantasia.

Phantasia omnis rationalis aut sensibilis est.

Animalibus quibus tactus solum in est sensus sicut mouentur in determinate:sic concupiscentia & phantasia indeterminate sunt.

Co.lvii. Sensibilis phantasia aliis animalibus in est deliberata autem in rationalibus:utrú enim agat hoc aut hoc rationis est opus.

Ratio deliberans potest unum ex pluribus phantasmatibus facere.

Debileratiuum non habet appetitus inferior propter phantasiam sésibilé

Vincit appetitus inferior aliquando:& mouet deliberationem .aliquando autem mouet sicut spæra scilicet superior inferiorem appetitus superior appetitum inferiorem.

Natura semper quæ sursum est spæra principalior est & mouet inferioré ut tribus lationibus moueatur.

Co.lviii. Scientifica uirtus idest ratio speculatiua non mouet scilicet ad operationem sed manet.

Ratio practica autem est uniuersalis alia particularis:uniuersalis quidem dicit quod oportet talem tale agere:particularis autem ꝙ hoc tale ego talis:& particularis mouet:non quæ uniuersalis:aut utraqꝫ: sed uniuersalis quidem quiescens magis particularis autem non

Ex lectione.xvii.& co. lviiii.

Vegetabilem animam necesse est habere omne quod uiuit &animam ci

licet uegetabilem habet a generatione usq; ad corruptionem:
Necesse est omne quod generatur augmentum habere & statum & decrementum:hoc autem sine alimento impossibile est esse.
Co.lx. Sensum non necesse est esse in omnibus uiuentibus:
Propter aliquid omnia quæ sunt natura subsistunt:aut concidentia sunt eorum quæ sunt propter aliquid.
Finis est opus naturæ:
Co.lxii. Nullum habet animam corpus manens sine sensu
Com.lxiii. Animal est corpus animatum.
Omne corpus scilicet generabile & corruptibile tangibile est tangibile dico q' est sensibile tactu.
Gustus est sicut tactus quidam:
Corpus simplex tactum non habet:
Com.lxiiii. Sonus & color & odor nõn alunt:neq; faciunt augmentum neq; decrementum.
Gustus & tactus necessarii sunt animali:alii autem sensus sunt propter bonum & generi animalium non cuiq;:sed quibusdam:ut processiuo necesse est in esse.

Ex lectione.xviii.& co lxvi

Impossibile est esse simplex animalis corpus.
Ossibus & capillis & huiusmodi partibus non sentimus quia terreæ sunt &plãtæ nullum habent sensum quia terreæ sunt.
Sine tactu neq; unum possibile est alium sensum esse.
Sensus tactus nõ est neq; terræ neq; elementorum ullius.
Commento. lxvii. Necesse est solo priuatiua sensu tactus animalia mori.
Alia sensibilia excellentiis suis nõn corrumpunt animal:sed solum sensus nihil secundum accidens:puta si simul cum sono depulsio fiat & ictus quæ tactui corrumpunt.
Co.lxviii. Tangibilia excellentia non solum corrumpunt sensum sed & animal:quia necesse est animal solum habere tactum.
Alios sensus a tactu habet animal non propter esse:sed propter bene esse ut uisum quia in aere & aqua uiuit ut uideat:& omnino quia in diaphano:gustum habet propter delectabile & triste:ut sentiat quod in alimento est & concupiscat & moueatur:auditum autem ut significetur aliquid ipsi:liguam aũt habet quattenus significet aliqd alteri:

Expliciunt propositiones ex tertio libro de anima Aristotelis

Incipiunt propositiones ex libro de sensu & sensato & lectiones sunt notatæ secundum expositionem sancti thomæ.

Ex lectione prima.

Communia corporis & animæ sunt sensus & memoria: ira idest irascibilis & desyderium idest concupiscibilis & omnino appetitus: & cum his gaudium & tristicia.

Physici est de sanitate & infirmitate prima inuenire principia: neq; enim sanitatem neq; infirmitatem possibile est fieri carentibus uita.

Plurimi physicorum & medicorum qui magis philosophicæ artem prosequuntur: ii quidem scilicet physica finiunt ad ea quæ de medicina: ii uero scilicet medica ex hiis quæ de natura incipiunt quæ de medicina:

Quoniam sensus per corpus fit animæ manifestum est & per sermonem idest rationem & absq; sermone.

Ex lectione.ii.

Vnumquodq; animal secũdum quod animal necesse est habere sensum p sensum enim animal esse & non esse animal determinauimus.

Propriæ sensus tactus & gustus in sequitur omnia animalia necessario.

Delectabile & tristabile circa escam discernitur gustu: ut hoc quidem animal fugiat hoc autem prosequatur

Sapor ẽ nutritiuæ animæ passio quia uidelicet appræhenditur gustu ordinato ad nutritionem.

Sensus qui animalibus ad exteriora proficiscentibus insunt sunt ordoratus auditus & uisus: & omnibus animalibus causa salutis insunt.

Horum sensuum ad ipsam uitam & ad notitiam melior est uisus secundum se: multas enim differentias & multimodas anuntiat uisus potentia quia omnia corpora colore participant.

Communia sensibilia magis per uisum sentiuntur dico autem cõmunia magnitudinem motum figuram: numerum.

Auditus soni tantum differentias percipit. in paucis autem animalibus has uidemus & eas quæ uocis.

Secundum accidens ad prudentiam auditus plurimam confert partem sermo enim audibilis existens causa est disciplinæ nõ secundum se sed secundum accidens: ex nominibus enim constat: nominum uero unumquodq; symbolum est quare sapientiores a natiuitate priuatis utrumq; sensu sunt cæci surdis & mutis.

Ex lectione.iii.

Constructo & moto celeriter oculo uidetur ignis lucere hoc autem in tenebris habet accidere.

Lenia in tenebris nata sunt fulgere: non lumen facere.

Oculi nigrum & medium lene est.

Apparet ignis lucere moto oculo:quia accidit duo fieri unum :quia scilicet pupilla diuiditur hoc autem celeritas facit motus ut uideatur adesse uidens & uisum nam pars pupillæ lenis uidetur ad altera parte pupillæ & lucida apparet in tenebris:& hoc modo ipse se ipsum uidet oculus: quemadmodum in reflexione ut puta speculi.

Ex lectione.iiii.

Cum democritus dicit uisum aquam esse uerum dicit non tamen accidit uidere secundum quod aqua est sed secundum quod est perspicuum: quid est aeri commune est:sed magis seruabilibus est aqua aere & magis spissum:quare pupilla sunt & oculus aquæ.

Corpus minime rigens est oculus: nulli enim quod infra palpebras est riguit.

Animalium quæ sine sanguine sunt duræ pellis sunt oculi: & hoc facit protectionem.

Ex lectione quinta.

Sine lumine impossibile est uidere.

Siue sit lumen siue sit aer quod est inter rem uisam & oculum motus scilicet alterationis qui fit per ipsum medium facit uidere inquantum .s. medium alteratur recipiendo species intentionaliter colorum.

Necessario perspicuum est & receptibile luminis quod interius est oculi.

Quibusdam uulneratis in bello iuxta tempore :ita ut absiderentur porri occuli accidit fieri tenebras sicut lucerna extincta eo ꝙ quasi lāpas quædam abscissa fuit scilicet abscissis neruis perspicuum uocatum pupilla.

Sensibile facit agere ideſt actu uel operarum sensum quare necesse est existere sensum in potentia prius.

Diffinitio. Odor fumalis est euaporatio : fumalis autem euaporatio ab igne est.

Circa cerebrum proprium sensitiuum odoratus existit.

Potentia calidum materia est frigidi.

Oculi generationem a cerebro constat esse.

Cerebrum frigidius & humidius omnibus partibus corporis est.

Gustatiuum species quædam tactus est: & ideo circa cor sensitiuum est ipsorum scilicet gustus & tactus.

Cor oppositum est cerebro & est calidissimum partium corporis.

Ex lectione .vi.

Diffi. Lumen est color perspicui secundum accidens per aliud scilicet a copore lucido quando enim est aliquid ignitum ideſt lucidum in perspicuo præsentia quidem eius lumen est carentia autem tenebræ.

Perspicuum non est proprium aeris uel aquæ nec alicuius sic dictorum corporum sed est quædam communis natura quæ separata quidē nō est:in his uero est & in aliis corporibus in his quidem magis in his

autem minus.

Color est in corporis extremitate: sed non extremitas est.

Aer & aqua exterius idest non proprio colore colorata sunt & enim au rora talis est.

In aere & aqua quia indeterminato accidit color non eundem habent co lorem accedentibus prope & longe aer & aqua.

In corporibus interius idest proprio colore coloratis determinata est ap paritio coloris.

Idem in corporibus interius & exterius coloratis est susceptiuum coloris scilicet perspicuum quod secũdum quod existit in corporibus colores facit participari aut plus :autem minus.

Diffi. Color est extremitas perspicuum in corpore determinato

Ex lectione.vii.

Quemadmodum in perspicuo lux facit lumen .eius uero priuatio tene bras:sic & in corporibus cum insit scilicet lux album & nigrum fit.

Qui in numeris bene proportionalibus consistunt colores :quemadmo dũ in cõcordantiis:delectabitissimi colorum esse uidentur: ueluti coc cineus & puniceus :pauci autem tales sũt propter causam propter quã & symphoniæ paucæ.

Ex lectione.viii.

Melius est dicere uisionem fieri per moueri statim intermedium sensus a sensibili quanta actu & defluxionibus.

Homines equos aut semina contingit diuidere ad minima :hominum enimminimum homo est & equorum equus:quare horum minimo rum fit commixtio.

Ex lectione.viiii.

Manifectius est nobis saporum genus quam odoris huiusmodi autem cã est:quoniam peiorem habemus aliis animalibus odoratũ:& ipsis aliis sensibus qui in nobis sunt.

Tactum certissimum aliorum animalium habemus :gustus autem quidã tactus est.

Natura aquæ uniuersaliter idest secundum se insipida est:necesse est autẽ in ipsa aqua haberi genera saporum sicut scilicet in radice.

Subtilissimum omnium humorum aqua est & ipso oleo :sed protendi tur oleum plus aqua propter uiscositatem:aqua autem tenuior est qua re & grauius est seruare in manibus quam oleum.

Ex lectione.x.

Talis est aqua per qualem terram transit: & hoc maim est in salsis aquis maxime aliis tamen a mare.

Sal quædam terræ species est :

Quæ per cinerem colatæ sunt aquæ :ipso amaro existente amarum sa

ciunt ſaporem.

Ignis ſecundum quod ignis: nihil natum eſt facere uel pati nec aliud quic quam: ſed quæ eſt contrarietas in unoquoq; ſecundum hanc omnia & faciunt & patiuntur.

Diffi. Sapor eſt paſſio facta in humido a ſicco terreſtri cum additione calidi guſtus ſenſum ſecundum potentiam alterans in actu.

Senſibile ducit ſenſitiuum potentia præexiſtens ad actum.

Non ſicut diſcere ſed ſicut ſpeculari eſt ſentire quia ſcilicet in eo qui addiſcit generatur habitus de nouo: non autem in eo qui ſentit generatur ſenſus de nouo ſed ſenſus fit actu operans ſicut in eo qui ſpeculatur.

Cibi animalibus oblati inquantum tangibilia ſunt augmentum ſunt facientia & decrementum: horum enim cauſa calidum aut frigidum oblatum: hæc enim idest calidum & frigidum faciunt augmentum ſicut calor & decrementum ſicut frigidum.

Nutrit cibus ſecundum quod guſtabilis oblatus omnia enim nutriuntur dulci uel ſimpliciter uel commixte.

Calidum augmentat & ſtruit nutrimentum: eo quod leue quidem attrahit: amarum autem & ſalſum relinquit propter grauitatem: quod enim in exterioribus corporibus puta in mari facit exteriora calor uidelicet ſolis hoc idem & qui in natura eſt animalium & plãtarum quia ſcilicet abſtrahit humidum leue quod eſt dulce.

Commiſcentur alii ſapores ad cibum ut ſalſum & acutum pro condimẽto hoc autem fit ꝓpter cõtrahere dulce eo quo nimis nutritiuũ ſit dulce & ſupernatitiuum quia ſcilicet facile attrahitur per calorem.

Ex lectione.xi.

Quẽadmodũ colores medii ab albi & nigri cõmixtiõe ſũt ita & ſapores a dulci & amaro.

Sapores qui delectationẽ faciũt ii ſolũ ſunt cõmixti in numeris idest pro in proportione numerali: ſicut & ſoni & colores.

Pinguis eſt & dulcis ſapor ſ. fere idem amatus uero & ſalſus fere idem ſũt põticus aũt & auſterus & ſtipicus & acutus in medio ſunt.

Fere æq̃les numeꝝ ſũt ſapoꝝ & coloꝝ ſpẽs: ſeptẽ.n. ãboꝝ ſpẽs ſi.ſ. piguis ẽ idẽ dulci & flauũ albo ſi qs põat ſiẽ rõabile ẽ liuidũ nigꝝ aliq̃d eẽ ſic ſ. ſalſũ ẽ amaꝝ relinq̃tur flauũ q̃dẽ albi eẽ quẽadmodũ piguis ẽ dulcis.

Pũiceũ & alurges.i. purpureus & uiride & cinnabory.i. cæleſtis ĩ medio albi & nigri ſunt alii uero mixti ſunt ex hiis.

Diffi. Quẽadmodũ nigrũ eſt priuatio albi in perſpicuo: ita amaꝝ & ſalſũ priuatio eſt dulcis in nutrimentali humido

Cinis cõbuſtoꝝ amariſſimus oĩum ẽ: exalatũ enim ex ipſis eſt potabile.i. humidum nutrimentale.

Ex lectione.xii.

Quod facit in genere saporum in humido siccum quod scilicet est actiuum saporis hoc facit in genere odorum humidum enchymum idest humor in corporatus alicui sicco.

Passiuum in genere odoris commune aeri & aquæ dicimus perspicuum secundum quod lauabile & mundabile idest receptiuum est enchymæ siccitatis.

Non solum in aere sed & in aqua odorabile est uidemus enim pisces odorare aere non existente in aqua.

Diffi. Odor natura quædam in humido ab enchymo sicco impræssa

Elementa in odorabilia sunt uelut ignis aer terra & aqua quia sicca & humida eorum achyma sunt idest sunt sine humore compræhenso a sicco nisi commixtum faciant: propter ꝙ & mare habet odorem habet enim humorem & siccitatem cum sit salsum.

Sal magis uitro odorabile est:& manifestum est ꝙ ab istis effluit oleum scilicet per aliquod artificium :unde in eis est humor pinguis compræhensus a sicco.

Lapis in odorabilis est achymus enim est:ligna autem odorabilia sunt enchyma enim sunt & horum aquatica minus.

Aurum in odorabile est achymum enim est:æs uero & ferrum odorabilia sunt argentum autem & stagnum auro magis odorabilia sunt ære aũt & ferro minus.

Fumalis euaporatio non est odor.

Vapor humiditas quædam est fumalis uero euaporatio commune est terræ & aquæ & constituitur ex illo .s. uapore quidem aqua ex hac autem terræ quædam species.

Fumalem euaporationem impossibile est in aqua fieri odoratum autem est quod in aqua est.

Oportet proportionales esse odores saporibus :& enim acetosi & dulces sunt odores & austeri:& põtici:& crassi:& amari dysanapnesta dicitur a diis quæ est particula difficultatem significans & aparticipio quod est respiro quasi difficilis respirationis.

Quemadmodũm amara difficilis potationis sunt sic putrida dysanapnesta idest difficilis respirationis sunt.

Frigus & congelatio sapores hebetant & odores exterminant calidum enim quod mouet & generat id auferunt infrigidatio & congelatio.

Ex lectione.xiii.

Species odorum duæ sunt :hæc quidem secundum conuenientiam saporum:hæc autem secundum se.

Odores secundum conuenientiam saporum delectabile & triste habent secundum accidens idest ratione nutrimenti quoniam enim nutritiui passiones sunt appetentibus quidem nutrimentum delectabiles eius o

dores ſunt:non appetentibus autem non delectabiles ſunt.

Odores ſecundum ſe ipſos delectabiles ſunt quemadmodum illi qui florum ſunt nihil enim horum magis uel minus eſcam aſſequuntur :neq; conferunt ad eius deſyderium quicquam :ſed magis contrarium

Qui tales odores permiſceret potationibus faciunt ut duobus ſenſibus delectabile fiat.

Odor ſecundum ſe delectabilis odorabile proprium hominis eſt:qui autem ſecundum ſapores ordinatus eſt & aliorum eſt animalium.

Cauſa quare odor ſecundum ſe delectabilis ſit proprium hominis : eſt propter frigus quod circa cerebrum eſt frigido enim natura exiſtente cerebro: & ſanguine circa illud in anguſtis uenis exiſtente ſubtili & puro de facili infrigidabili:cibi fumoſitas infrigidata propter locum infirmantia rheumata idest fluxus facit hominibus unde ad adiutorium: ſiccitatis facta eſt iſta ſpecies odoris nihil enim aliud eſt opus : ipſius quam hoc.

Odor propter cibum delectabilis exiſtens & ſiccus & humidus multotiēs infirmans eſt:quæ autem ab odore ſecundum ſe ipſum delectabili eſt odoratio :quomodocunq; ſe habeat ſemper utilis eſt.

Vtitur natura reſpiratione ad duo ut operoſe quidem idest principaliter ad thoracis idest pectoris adiutorium:ut aduenticie autem ad odorem

Plus cerebrum & humidius habet homo aliis animalibus ſecūdum proportionem ſuæ magnitudinis:unde aliorum animalium ſolum homo ſentit & gaudet florum & talium odoribus : commenſuratus eſt enim eorum color & motus ad hyperbolē idest excessum eius quæ ī loco frigiditatis & humiditatis eſt.

Ex lectione.xiiii.

Quod animalia quæ non reſpirant habent ſenſum odorabilis maīm eſt: & enim piſces & entemorum genus diligenter ſentit de longe propter nutritiuā ſpeciem odoris remota multum a propria eſca.

Animalia reſpirantia & non reſpirantia non ſentiūt ſcilicet odorem eodem modo:ſed reſpirantibus quidem ſpiritus aufert ſupernatans quē admodum cooperculum quoddam quare nō ſentiunt non reſpirantia his autem qui non reſpirant ablatum eſt operculum hoc quemadmodum in oculis.

Alia animalia ab homine non indignantur ſecūdum ſe ipſa idest p ſe ſed bene per accidens fætidorum odorum:niſi quid accidit corruptiuum exiſtens ut ſcilicet eſt ſulfuris odor & non conferat ad guſtum & ad edulium ipſis.

Quēadmodū hoīes à carbonū fumo patiuntur grauedinem capitis & corrumpuntur multotiens ſic a ſulfuris uirtute corrumpuntur alia animalia & fugiunt propter paſſionem.

Nutritiua simplicia non sunt corporale enim oportet eē ex pluribus compositum quod nutrit quare neq; aqua sola neq; aer nutrire potest: sed commixta existens.

Non confert ad nutrimentum odorabile secundum quod odorabile: sed bene ad sanitatem.

Ex lectione.xv.

Sensibiles passiones dicuntur in eo quod possunt mouere sensum.

Non intelligit intellectus quæ exterius sine sensu sunt.

Oē genus sensibile contrarietatem habet: uelut in colore albū & nigrum in sapore dulce & amarum: & in aliis omnibus sunt ultima quæ contraria sunt.

Continuum ad infinita diuiditur in æqualia: ad æqualia uero finita.

Quod non est secundum se continuum species infinitas diuiditur.

Parua omnino sensibilia potentia sensibilia sunt: actu autem non quādo non sunt separata a continuo.

Partes separatæ in paruitate superabundantes rationabiliter resoluntur ī continentia ueluti minimus sapor in mari fusus.

Ex lectione.xvi.

Primum mouens puta unius percussionis sonum uel thus in igne eundem & unum numero sentiunt omnes seorsum existentes: id autem quod proximum est alterum numero est specie autem idem: quare simul multi uident & odorant & audiunt scilicet idem sensibile propter diuersas immutationes ad eos peruenientes.

De lumine est alia ratio scilicet a sono per ieē enim aliquid unum idest per hoc quod totum medium sicut unum mobile mouetur ꝙ non est de sono lumen est sed non ibi est motus.

Omninō similiter non se habet in alteratione & latione: lationes nāq; rōnabiliter in medio attingunt: quæ uero alterantur non similiter contingit enim simul totum alterari & non dimidium prius uelut aquam simul omnem coagulari: attamen si fuerit multū quod tale sit aut coagulatur patitur habitum ab habito.

Quotum est medium inter sensum & sensibile: nō contingit simul totū medium pati nisi in lumine.

Lumen facit uidere.

Ex lectione.xvii.

Maior motus minorem depellit: propter ꝙ delata sub oculis non sentiūt si fuerit uehementer in aliquid intendentes: uel timentes: uel audientes multum sonum.

Vnumquodq; magis ē sentire: simplici existente quam commixto: uelut uinum intemperatum & mel & colorem & uocem solam: quam diapason: quia obscurant seinuicem.

Ex lectione.xviii.

Sub sensu uno cõtraria sunt uelut dulce & amarum.

Non contingit tempus ullum esse insensibile & latere: omnia enim tempora contingit sentire.

Omnia tam parua quam magna sensibilia sunt: sed non uidentur secundum ꝙ sunt: solis enim magnitudo uidetur quattuor cubitorum a lõge: & non quantacũq; est.

Ex lectione.xviiii.

Duo oculi unum scilicet sensitiuum sunt & una est operatio ipsorum.

Eiusdem non erunt plures sensus eiusdem speciei: neq; enim opatio erit sine uirtute nec sensus est sine propria operatione.

Sensus communis secundum ꝙ indiuisibile scilicet in se est secundũ actũ est unũ sensitiuũ dulcis & albi: quãdo uero diuisibile factum fuerit ut s. seorsum iudicet de albo & seorsum de dulci scd'm actũ alterum est.

Ponendum est in anima idem & unũ esse numero sensitiuum oĩum s. sensus communis secundum esse tamen alterum & alterum.

Omne sensibile magnitudo est: & non est indiuisibile sensibile.

Nihil uidetur in infinita distantia: unde autem aliquid uidetur finitum ẽ

Explicitunt propositiones ex libro de sensu & sensato.

Incipiunt propositiones ex libro de memoria & reminisentia & lectiões sunt notatæ secundum expositionẽ sancti thomæ

Ex lectione prima

NOn idẽ sũt hoĩes memoratiui & reminiscitiui: sed ut freqñter memorabiliores sũt q tardi sũt s. ad iueniẽdũ reminiscibiliores aũt qui ueloces & bene adiscentes.

Futura nõ cõtigit memorari sed opinabile s. ex pte cognoscitiur uirtutis & spabile s. ex pte appetitiue ꝙ futurꝝ est.

Est scia q̃dã speratiua: quã quidam diuinatiuam dicunt.

Memoria non est præsentis: sed sensus: & sensu neq; futurꝝ neq; factũ cognoscimus: sed tantum præsens.

Memoria sci ẽ: pñs. n. cũ adest nullis utiq; dicet memorari neq; ꝙ cõsyderatur: cũ sit cõsyderãs & itelligẽs sed hoc qdẽ s. pñs sẽtire cẽ. illud aũt scire s. qd cõsyderatur cum uero sine actis eorꝝ sciam s. habitualẽ & sẽsũ s. potẽtiã sensitiuã habeat sic memoratur eos s. actus præteritorꝝ.

Diffi. Memoria neq; est sensus neq; opinio sed horum aliquius habitus scilicet si sic aliqua uis permanes aut passio si scilicet sit ipsio trãsẽs

Ex lectione.ii.

Intelligere non est sine phantasia:
Non contingit intelligere aliquid sine continuo nec sine tempore.
Magnitudinẽ & motum cognoscere necesse est eo sensu: quo & tempus & phantasma scilicet horum tria communis sensus passio est quia scilicet phantasiæ est radix sensus communis quæ præsuponit actum eius.
A primo sensitiuo idest a sensu communi horum trium cognitio est: memoria autem non solum sensibilium sed & quæ intelligibilium est: non sine phantasmate est: quare intellectui idest partis intellectus secũdum accidens inquantum scilicet intuetur rem in phantasmate utiq; erit memoria: per se autẽ & primi sensitiui quantum scilicet ad aperitionem phantasmatibus quæ est passio eius unde & in alteris quibusdam inest animalium: & non solum hominibus & habentibus opinionem aut prudentiam.
Si memoria intellectiuarum aliqua partium esset: non utiq; inesset multis aliorum animalium forte autẽ nulli mortalium nisi scilicet homĩ qui solus habet intellectum.
Non omnibus animalibus memoria inest propter id quod non omnia temporis sensum habent.
Memoria est eius partis animæ cuius est phantasia scilicet. sensitiue & sũt memorabilia per se quidem quorum est phantasia per accidens autem quæ non sine phantasia scilicet appræhẽduntur uidelicet intelligibilia

Ex lectione.iii.

Oportet intelligere passionem aliquam factam per sensum in anima & scilicet in coniuncto in parte corporis habente ipsam uelut picturam quandam: cuius scilicet animæ dicimus habitum eẽ memoriam quia scilicet ea quæ in ipsa sunt quasi habitualiter tenentu
His qui in motu multo propter passionem aut propter etatem sunt nõ fit memoria tanquam utiq; in aquam fluentem incidente motu & sigillo pp qđ multũ noui idest pueri & senes imemores sunt fluunt.n.ii quidẽ pp augmẽtũ: illi uero propter decrementum.
Multũ ueloces .s. igenio & tardi neutri uidentur memores eẽ ii qdẽ ut ueloces igenio plus opportũo hũidiores sũt illi uero duriores: his qdẽ non manent phantasma in aĩa: alios autem non tangit idest non recipiunt phantasmatis impræssione.
Sicut in tabula pictũ aĩal est & imago & unũ & idẽ .s. sbo sũt ãbo: eẽ tãtũ nõ idẽ ãbor .s. aĩalis picti & imagis & ẽ cõsyderare .s. alia & alia cõsideratiõe & sicut aĩal .s. picti & sicut imaginẽ: sic & qđ ĩ nobis ẽ phãtasma oportet accipe & ipsũ aliqd scđm se esse: & alterius phantasma scđm qdẽ se ipsũ speculatũ qđdã ẽ .i. circa qđ speculatur itellectus aut phantasmata iqtũ uero alterius: ut imago ẽ .s. iducẽs ĩ aliud & memorabile .i. principium memorandi.

Meditationes memoriam saluant in remiscendo :hoc autem nihil aliud est quam speculari multotiens sicut immaginem scilicet priorum appræhensorum pars & non sicut secundum se.

Memoria habitus est idest cōseruatio habitualis phantasmatis ut imaginis eius cuius est phantasma imaginatiuam scd'm se pertinet ad uirtutem.

Ex lectione.iiii.

Reminiscentia non est memoriæ resumptio neq; acceptio scilicet prima alicuius cognoscibilis.

Nihil prohibet secundum accidens memorari quædam qua scimus scilicet in præsenti memorari autem secundum se non contingit ante factum tempus :memoratur enim nunc aliquis quæ audiuit aut uidit aut passus fuit prius non quod passus est nunc memoratur.

Diffi. Cum resumit aliquis quam prius habuit sciētiam aut sensum cuius habitum memoriam diximus hoc est reminisci.

Ex lectione quinta.

Quædam semel uidentes magis memoramur:q̄ aliqua multotiens uisa.

Citissime & optime fiunt a principio scilicet incipiendo totius negotii reminiscentie:sicut enim se habent res eo ꝙ consequenter idest secundū ordinem alicuius facti sic & motus scilicet earum in anima.

Sunt magis reminiscibilia quæcunq; ordinationem habent aliquam:que autem praue sunt ordinata grauiter reminiscuntur.

Differt reminisci ab iterum adiscere qua reminiscens poterit quodammodo moueri in id quod consequitur principium scilicet in memoria retentum quod non est in illo qui iterum adiscit.

Tanquam natura consuetudo est:unde quæ multotiens intelligimus cito remiscimur.

Ex lectione.vi.

Maxime scilicet in reminiscēdo oportet cognoscere tempus præteritum aut in mensura idest determinate aut infinite idest determinate.

Ex lectione .vii.

Differt memorari a reminisci non solum secundum tempus :sed quoniā ipso memorari:& aliorum animalium participāt multa : sed reminisci nullum est dicere quæ cognoscuntur animalium nisi homo .causa aūt est quia remisci est ut syllogismus quidam hoc autem quibus deliberatiuum inest natura solum accidit :& namq; deliberare syllogismus est quidam.

orporea .i.exercita per organū corporale q̄dā passio reminiscentia est: signū aūt est turbari quosdam cum non: non possunt reminisci.

Melancholicos phantasmata mouent maxime

Maxime turbantur in reminiscēdo quibus humiditas fuerit circa locum sensitiuū:nō enim facile pausat mota quousq; superueniat quod que-

ritur & recte procedat motus:
Iræ & timores cũ contra aliquid se mouerint & contra scilicet irã & timorem mouentibus se hominibus non sedantur scilicet passiones sed ad eadem contra mouent:
Superiora maiora habentes & nani peius memoratiui sunt quam contrarii propter id q̃ grauitatẽ multam habẽt in sensibili & quia neq̃ a principio motus possunt immanere sed dissoluti sunt neq̃ in reminiscendo facile ratione procedunt.

Expliciunt propositiones ex libro de memoria & reminiscentia:

Incipiunt propositiones Ex libro de somno & uigilia lectiones uero notatæ sunt scd'm expositionem petri de aluerni

Ex lectione .i.

Somnus est priuatio quædam uigiliæ
Habitus & priuatio habent fieri circa idem susceptibile.
Quo sentiunt animalia hoc uigilant uigilantia & dormiunt dormientia.
Neq̃ animæ neq̃ corporis sentire est proprium:
Cuius est potentia eius est actus
Quæcunq̃ uiuentiũ augmenti diminutionisq̃ participant solũ: his neq̃ somnus neq̃ uigilia inest non enim habent sensibilem particulam.
Nihil est quod semper uigilet: uel quod semper dormiat.
Quorũcũq̃ est aliquod opus secũdũ naturã: quando excesserit tp̃s in quo possunt aliquid facere: uel aliquid eorũ quæ possunt tempore facere necesse est ea languere.
Cõtrariorũ hoc quidẽ inesse nẽcesse est subiecto: illud autem nõ.
Necesse est omne quod uigilat contingere dormire impossibile est enim semper agere similiter & semper dormire:
Aĩalia oĩa somno coĩcant: quædam autem breuis sunt sõni ideo latebunt multotiens utrum somno participent: uel non: ut entoma quæ duros habent oculos.
Diffi Sõnus ẽ imobilitas & uelut uinculũ oĩs sensus. s. exterioris.
Diffi Vigilia est solutio & remissio sensus.
Quibus inest sensus: inest & tristari & gaudere: & quibus insunt hæc: in est & concupiscentia:
Opus suum facit nutritiua particula in dormiendo magis quam in uigi-

lando :nutriuntur enim & augentur tunc magis animalia :tãquam nõ exigentia ad hoc sensum.

Ex lectione .iii.

Quædam animalia habent omnes sensus quædam uero non omnes habent:ut talpa uisum.

Tactũ & gustũ uniuersa animalia habẽt nisi sint imperfecta.

Impossibile est qualicũq; sensu sentire quod dormit animal.

Est quædam potentia cois quæ sequitur oẽs particulares sensus : quæ quoniam uidet & audit :percipit non enim uisu uidet quis quoniã uidet sed bene sensu communi

Cum principale aliorum omnium sensitiuorum &ad quod tẽdũt alia patiatur aliquid :compati necessarium est & reliqua omnia illoꝝ autem cum aliquid impotens sit non necesse est hoc impotens fieri.

Sensu coĩ discernere potest animal quoniam alia dulcia sũt abalbis: non autem gustu nec uisu :neq; ambobus.

Sensus cois simul tactui maxime existit quia scilicet inseparabiliter &hoc s. tactus separatur ab aliis sensitiuis:alia uero ab hoc inseparabilia sunt.

Somnus & uigilia passio est sensus communis :ideo & in omnibus inest animalibus :nam & tactus qui scilicet non separatur a sensu communi omnibus inest animalibus.

Tactus principaliter a somno uincitur reliqui uero sẽsus actiones suas:

Non in eo ꝗ sensus uacent :neq; in eo ꝗ est sentire non posse sõnus est:

Obturatis spiritibus obturantur & sensus:

Quibus in certiuice uene scilicet per quas discurrunt spiritus appræhẽdũtur in sensati sunt.

Ex lectione .iiii.

Dicimus quietem omnibus quæ nata sunt moueri cum non possint semper & continue moueri cum delectatione :necessariam esse atq; utilem

Propter sanitatem animalium existit somnus :uigilia uero est finis.

Sentire & sapere omnibus finis est:quibus est alterem eorum :optima enĩ hæc sunt finis uero optimus.

Omnia animalia habentia sanguinem cor habent &:in ipso est principiũ motus & sensus eorum.

Mouere & facere aliquid sine robore non est possibile :robur autem facit retẽtio spiritus :& respirantibus qdẽ quæ de foris fit:non respirantibus autem quæ complatata est.

Somnus & uigilia passio primi sensitiui est quod scilicet est in corde & in ipso fit primo somnus & uigilia.

Mouentur quædam dum dormiunt & faciunt multa quæ uigilantium sunt non tamen absq; phantasmate & aliquo sensu :& tales somnia memorantur expergefacti uigilum uero non memorantur actus.

Ex lectione.v.

Nutrimentum extremum omnibus qui sanguinem habēt est sanguinis a natura :his uero qui sanguinem non habent est proportiōale sāguini

Locus sanguinis sunt ueneæ & harum principiū est cor :palam aūt quod dicitur est exanatonis

Somnus causatur ex euaporatione circa nutrimentum quæ sursum fertur & infrigidata a cerebro deorsum fertur & tunc fit somnus : unde maxime post cibaria fit grauis somnus :multa enim a cibariis fit euaporatio

Somnifera omnia grauedinē capitis faciūt:ut potius cibi:opium:mēdragore uinum & lolium & qui dormitant hæc uidentur pati & non possunt leuare caput & palpebras.

Ex laboribus quibusdam causatur somnus labor enim colliquatiuus id est resolutiuus est.

Egrediens quædam causant somnum :ut quæ a superfluitate humida fiūt ut accidit febricitatibus & lethargicis.

Primæ ætatis pueri dormiunt uehementer eo ꝙ nutrimentum sursum fertur omne signum autem est quoniam excedit magnitudo superiorum membrorum inferiora in prima ætate:eo ꝙ in his fiat augmentum.

Pueri maxime epilentici fiunt.

Similis est somnus epilepsiæ idest morbo caduco & modo quodam sōnus epilepsia est.

Pueris non conferunt uina :neq; eorum nutricibus : cum enim fertur multus spiritus sursum descendendo rursus uenas tumefacit quibus coartat porros quibus respirō fit.

Differt nihil forsan quia scilicet differt secundum magis & minus pueros uel nutrices eorum bidere uinum :sed oportet bibere aquaticum & modicum spirituosum enim uinum :& magis quod est magnum.

Ita superiora plana sunt nutrimento pueris quod quinq; mensibus : non uertunt collum.

Propter multam humiditatem quiescunt in matricibus embria prius.

Sōni amatores sunt qui ocultas uenas habent : & nani magnaq; capita habentes illorum enim uenæ angustæ ut non facile deflat quæ descendit humiditas nanis uero uel magna capita habentibus sursum impetus multus & euaporatio fit.

Manifestas uenas habentes non somnolenti sunt propter facilem fluxum :nisi aliquam aliam passionem contrariā habeant :similiter neq; melancholici:infrigidatus est enim eis locus intus quare nō fit eis multitudo euaporationis.

Melancholici ædaces sunt & duri :quemadmodum enim nihil iocundū: habentia afficiunt eis corpora :nigra autem cholera cum naturaliter sit frigida nutritiuum locum frigidum facit:& alia loca ubicunq; potesta

te existit huiusmodi superfluitas.
Melancholici edaces sunt & duri:quemadmodũ enim nihil iocundũ habentia afficiuntur eis.
Diffi. Somnus & conuentus quidam caloris intrinsecus & naturalis reciprocatio propter descensum euaporationis ingrossante in cerebro.
In somno superiora animalis & exteriora infrigidantur unde palpebræ concidunt :inferiora uero & interiora calida fiunt :uelut quæ circa pede & quæ intrinsecus.

Ex lectione.vi.

Venter uacuus cum sit calidus est :replectio uero infrigidat.
Cadunt homines dormientes substracto calido qui sursum referebatur.
Solus animalium rectus est homo.
Omnium quæ in corpore sunt frigidissimũ est cerebrum non habẽtibus uero :quod æqualet huic scilicet cerebro.
Quẽadmodum humidum quod euaporat a solis caliditate:cnm uenerit ad supræmum locum propter frigiditatem loci infrigidatur :& congestum deorsum fertur factum rursus aqua :sic in eleuatione calidi ad cerebrum superflua quidem euaporatio in phlegma redigitur:ideo & catari uidentur ex capite fieri.
Expergiscuntur animalia cum digestio facta fuerit:& obtinuerit quæ impacta fuit caliditas in angustum locum magna existens:super eo quod circunstabat scilicet super frigiditate & discreti fuerint corpulentior sãguis atq; purissimus:
Tenuissimus & purissimus est senguis qui est ĩ capite:dẽsissimus autẽ atq; turbidissimus qui in inferiobus partibus est.
Disti. Somnus est primi sensitiui compræhensio ut non possit agere : ex necessitate quidem facta
Non contingit esse animal non existentibus quæ ipsum perficiũt propter salutem:saluat autem quies:

Ex lectione .vii.

Nihil in somnis sensu exteriori sentimus quare sensu sõnia nõ sentimus.
In somniis præter phantasmata aliquando alia intelligimus idest aliquã rationem uniuersalem.
Non est opinantis neq; intelligentis passio hæc quam uocamus somniare:sed neq; sentientis simpliciter idest ab exteriori.
Sensitiui primi idest sensuscommunis somnium est passio:si quidem & eius passio est somnus.
Est idem sensitiuum primum & phantasticum idest phantasia:quia scilicet sunt respectu eiusdem obiecti esse autem sensitiuo primo & phantastico alterum est.
Diffi. Phantasia est qui a sensu secundum actum fit motus

Diffinitio Somnium est phantasma quod in somno sit.
Sensitiui primi est somniare in eo quod phantasticum est idest in eo qd mouetur a sensibili in existente.

Ex lectione.viii.

Species non solum insunt in organis sentiendi dum sensibilia agũt:sed etiam dum abeunt.
Quæ feruntur secundũ locum:eo quod mouit non ulterius contingente mouentur:nam quod motum fecit mouit aerem:& aer motus alium & hoc mouetur quousq; quidem stet facit motum similiter etiam est in alteratione
Passio est non solum sentientibus in organis sentiendi:sed etiam quiescentibus & in profundo idest in memoria & imaginatione & superficietenus idest in sensu communi ut quidam exponunt:uel melius in sensibus exterioribus:& huic expositioni alludunt tria signa in textu posita:quorum primum est de oculo diu respiciente solem in quo auerso a sole remanet species claritatis secundum est de oculo diu respiciente aliquem colorem cuius species remare uidetur tertium est de oculo respiciente solem qui postea uidet puniceum deinde purpureum:quousq; in nigrum deueniat & euanescat:
In speculis ualde puris si menstruis superuenientibus inspitiant mulieres fit superficies speculi uelut nubes sanguinea:& si quidem nouum sit speculũ non facile est abstergere huiusmodi maculam:si autem uetus facile causa autem est quoniam non solum uisus patitur a uisibili mediante aere:sed facit aliquid & mouet quemadmodum splendida uisus enim splendidorum est agit quidem enim uisus per accidens ratione uaporis ab oculo in uidendo existentis:
Oculi quando fluunt menstrua afficiuntur sicut pars alia quælibet corporis:& enim natura existunt pleni uenarum:ideo non fiunt menstrua propter perturbationem & phlegma sanguineum:afficiuntur oculi:& aer mouetur ab ipsis oculis & eum qui est speculis continuus qualem quendam facit & talem uelut ipse patitur:hic uero speculi superficiem inficit.
Eadem natura est seminis & menstruorum.
Purum diligente demonstrat quicquid acceperit:
Vestes maxime mundæ citissime inquinantur.
Organa sentiendi cito & modicas differentias sentiunt.
Recedente sensibili extrinsecus:in cella remanẽt simulacrĩ habentia similitudinem aliquam cum re sensata.
Facile decipimur circa sensus cum in passionibus sumus ueluti trepidus in timore & qui amat in amore:ut uideatur a modica similitudine hic quidem hostes uidere:ille uero dilectum:& quantum passibilior quis

fuerit tanto a minori similitudine mouetur.

Ex lectione.viiii.

Tristitiæ & obiectationes parue secus magnas non apparent.

Post nutrimentum & omnino teneris existentibus ueluti pueris: non fiunt somnia: multus enim motus est propter eam quæ ex nutrimento est caliditatē & ponit extremum de generationibus aquæ quæ destruūtur dum inueniunt aliquid compositum.

Quemadmodum in humido: si uehementer moueat quis: quandoque quidem nullum apparet idolum: quandoque uero apparet: sed distortum omnino: quod si quiescat pura & manifesta apparent idola: sic & in dormiendo phantasma & reliqui motus qui proueniunt a simulacris: interdum quidem cum uehementior fit motus exterminantur omnino: interdum cōturbatæ apparent uisiones & monstruosæ & deteriora sōnia ueluti melancholicis & febricitātibus & uinolentis.

Sedato & discreto scilicet puro ab impuro sanguine in habentibus sanguinem conseruatus simulacrorum motus ab unoquoque sensuum ualida facit somnia.

Quemadmodum si lateat quoniam suppositus est digitus oculo: non solum quod est unum apparebit duo: sed etiam putabitur esse duo: si uero non lateat: apparebit quidem non autem putabitur: sic & in somnis si sentiat quidem quoniam dormit dicit quoniam uidetur quod in ipso scilicet sensu est ut coriscus: nōest autem coriscus: si uero lateat quoniam dormit nihil contradicit phantasiæ.

Sæpe dormiendo dicit aliquid in aīa quoniā somnium est quod aparet.

Ex lectione.x.

Somnium est phantasma quoddam in somno.

Contingit uigilare & dormire simul: simpliciter altero existente & altero aliquo modo in esse & quæ tunc apparent: eorum nullum somnium dicendum.

Diffi. Quæ in somno fiunt ueræ intelligentiæ præter phantasmata somnia non sunt: sed phantasma quod est a motu simulacrorum cum in dormiente in eo quod dormit fit: somnium est.

Quibusdam accidit ut nullum somnium uiderint in uita: rarum tamen huiusmodi est.

Quibusdam multum prouectis ætate accidit quod primo nullum somnium uiderint.

Quibuscunque hoc modo consistit natura: ut multa ascendat euaporatio in superiorem locum: & iterum deorsum lata multitudinem motus faciat istis nullum apparet phantasma: prodeunte uero ætate nihil inconueniens est apparere somnia.

Ex lectione.xi.

De diuinatione quæ fit in somnis & dicitur accidere a somniis neq; con temnere idoneum est neq; suaderi

Quia omnes uel plures existimāt somnia habere aliquam significationē: præstat fidem tanquam ab experientia dictum.

Quædam somnia sunt causæ: quædam signa: quædā accidentia futurorum

Somnia quandoq; sunt signa & causa simul uelut eorum quæ circa corpus accidūt scilicet egritudinum

Dicunt quidam & medicorum grati quoniam oportet ualde intendere somniis:

Qui in die fiunt motus nisi magni fuerint & fortes latent secus maiores qui in uigilando sunt motus.

In dormiendo parui motus magni esse uidentur arbitramur enim fulgura cadere ac tonitrua fieri paruis sonis in auribus factis: & melle & dulcibus saporibus perfrui tenui phlegmate defluente: & ambulare per ignem & calefieri uehementer: paruo calore circa quasdam partes fcō

Quoniam parua sunt omnium principia: maim est quoniam & egritudinum & aliarum passionum quæ in corpore dicuntur fieri principia parua sunt.

Necessarium est principia egritudinum in somnis esse patientia magis quam in uigilando.

Quæ in somnis fiunt phantasmata causas esse propriorum cuiusq; actuū non irrationabile est: debentes enim agere & in actibus existentes: aut olim agentes: sæpe recta his somnia intuemur & agimus.

Plurima somnia accidentibus assimilantur: ut omnia quo non est origo in nobis: ut cum de nauali bello & de his quæ procul sunt somniantes contingit hoc factum.

Quoniam aliorum animalium quædam somniant: a deo utiq; missa non erunt somnia

Valde stulti homines præuidentes sunt & recte somniantes tāquam deo non immittente somnia: sed quoniam eorum quasi loquax natura & melancholica multimodas uisiones uidet: & his cōtingit quemadmodum dicitur si multa iacis aliquando periter iacies.

Multa consulta bene & quæ fieri expediebat dissoluta sunt propter digniores inchoationes.

Non omne fit quod futurum erat.

Nihil prohibet motum aliquem & sensum pertingere ad animas somniantes a corporibus cælestibus.

Defluxiones huiusmodi scilicet corporum cælestum ad animas pertingentes contingit magis sensibiles esse in nocte: eo quod quæ in die deferuntur dissoluuntur magis: plus enim sine perturbatione aer est noctis eo quod silentiores sunt noctes: & ii motus phantasmatum ia

ciunt quibus præuidentur futura :
In die fierent somnia quibus futura præuidentur & sapientibus: si deus esset ea mittens.
Verisimile est non sapientes futura præuidere :nam intelligentia eorum non est curis affecta. sed tãquam deserta & uacua ab omnibus:mota secundum mouens ducitur idest secundum influxum corporis cælestis.
Extatici quidem præuident futura:quoniam proprii motus eos non insestant :sed longe proiiciuntur :extraneos autem maxime sentiunt.
Notos de notis recte somniare & maxime præuidere accidit eo quod noti maxime pro se inuicem soliciti sunt :& quemadmodum procul existentes maxime cognoscunt & sentiunt se sic & motus :notiorum enĩ notiores sunt motus :
Melancolici bene coniectant somnia propter permutationem enim idest fortem aucturum cito habitum idest consequenter se habentem imaginantur & sic copulant id quod longe est:&propter uehementiam nõ repellitur eorum motus ab alio motu.
Artificiosissimus iudex somniorum est qui põt similitudines inspicere ut per unam uidelicet ueniat in cognitionem alterius.
Recta somnia iudicare cuiuslibet est.

Expliciunt propositiões ex libro de somno & uigilia.

Incipiunt Propositiones ex libro de iuuentute & senectute Aristotelis Lectiões sũt notatæ secundum expositionem petri de aluernia.

Ex lectione .i.

NOn est possibile substantiam animæ esse corpus sed tamen in aliqua existit corpus particula habente uirtutem.
Necesse est unam & eandem esse particulam secundum quam animal uiuit & secundum quam appellamus ipsum animal.
Animal secũdum ꝙ animal impossibile est nõ uiuere:si autem uiuit animal existere non est necessarium :plantæ enim uiunt quidem: non aũt habent sensum:per sentire autem animal &non animal determinamus :
Non idem est scilicet secundum rationem esse animal & uiuere.

Nutrimentum principium habent plantæ in medio superioris & inferioris :particulam enim secundum quam ingreditur alimentum superius uocamus ad ipsam plantam respicientes :sed non ad ambiens totum idest ad uniuersum: deorsum uero secundum quam superfluum dimittunt primo.

Superius & inferius habent se contrariæ in plantis & animalibus.

Homini propter rectitudinem maxime existit habere quæ sursum est particulam ad id quod totius idest uniuersi est sursum aliis autem animalibus intermedie:plantis autem immobilibus existentibus & accipientibus ex terra alimentum :necessarium est deorsum semper hanc habere particulam.

Proportionales sunt radices plantis :& quod uocatur os animalibus :per radices alimentum hæc quidem recipiunt ex terra :hæc autem per os.

Tribus existentibus partibus in quas diuiduntur omnia perfecta animalia una quidem qua suscipit alimentum :una autem qua superfluum emittit :tertia uero harum media hæc in maximis animalibus uocatur pectus in aliis autem puta anulosis proportionale.

Ex lectione secunda.

Multa animalia ablata utraq; particularum scilicet posteriori & inferiori & ea quæ uocatur caput & susceptiua alimenti uiuũt cum fuerit mediũ palam autem in entomis ut uespis & apibus.

Plantæ diuisæ uiuunt separatim & fiunt multæ arbores ab uno principio

Necesse est nutritiuum animam actu quidem in plantis esse unam :uirtute autem plures similiter autem & sensitiuum principium est in animalibus :uidentur enim habere sensum diuisa ipsorum.

Saluare naturam suam plantæ decisæ possunt quia non habent organa ad salutem animalia autem non possunt:quia indigentia sunt capientis & suscipientis alimentum.

Assimilantur talia animalia scilicet decisa multis animalibus simul iũctis

Optime constituta animalia diuisionem non patiuntur propter esse naturam ipsorum maxime unam propter quam quod & paruum sensum faciunt quædam diuisæ particulæ :quia habent aliquam animalem passioné separatis enim uisceribus faciunt sensum.

Ex lectione.iii.

Quæ est ex spermatibus generatio accidit omibus ex medio idest ex media parte:nam semen est superfluum tertiæ digestionis q̃ fit in corde

Animalium sanguinem habentium cor fit primo & hoc nos contemplati sumus :& in non habentibus sanguinem necessarium é analogũ idest proportionale cordi fieri primo

Cor est principium uenarum.

Sanguis sanguinem habentibus est ultimum alimentum ex quo fiunt

particulæ:

Vnam quandam operationem circa alimentum :oris uirtus exercet :alteram autem quæ uentris scilicet uirtus:cor autem gratia huius operis animæ est idest est completiuum & complementum inducit harum oprationum.

Oportet principale ad id cuius gratia sunt dispositiones perficere idest complementum ducere :sed non in his quæ huius gratia idest dispositionibus agit solummodo :ut medicus qui scilicet est principalis ad sanitatem.

Duos sensus immediate ad cor tendentes uidemus gustum & tactum:quare & alios scilicet mediate necessarium est tendere hæc autem scilicet tactus & gustus non tendunt ad eum locum qui est sursum scilicet cerebrum uersus.

Natura uidemus in omnibus ex possibilibus facientem optimum.

Media regio principantis debet esse.

Vtens & quo utitur oportet differre :quemadmodum fistulæ & manus mouens fistulas.

Ex lectione.iiii.

Omnes particulæ & totum corpus animalium habent quandam caliditatem naturalem:propter & uiuentia quidem uidentur calida morientia autem priuata uiuere contrarium':

Necesse est caliditatis huius principium esse in corde sanguinem habentibus non habentibus autem sanguinem in proportionali scilicet cordi

Operantur & digeruntur naturali calido oĩa animalia.

Aliis a corde partibus infrigidatis remanet uiuere :corde autem infrigidato non remanet:quia hinc oritur principium omne caliditatis & aĩæ tanquam ignitis ibi particulis

Necesse est simul uiuere existere & calidi huius saluationem :& mortē & huius scilicet calidi corruptionem

Caloris naturalis duas uidemus corruptiones marcedinem scilicet & extinctionē uocamus autē eam quæ est a se ipso marcedinem: eam uero quæ a contrariis extictionem : hanc quidem senectutem hanc autem uiolentiam.

Deficiente alimento non potente calido accipere alimentum corruptio fit caloris contrarium enim cessare faciens digestionem ꝓhibet nutriri

Calorē marcescere accidit ampliori cōgregato calore propter nō respirare neq; infrigidari :cito enim & sic consumit alimentū multū cōgregatū calidū:& præuenit consumens ante adesse euentationē.

Ip̄a scd'm se ipsā lucernæ flāma posita ī maiori flāma cōburitur sicut qd' cūq; alid' ustibiliū .cā aūt ē qa alimētū existēs ī flāma minori:ꝓocupat cipiens maior flāma prius quā adueniat alterum.

Ignis permanet semper scilicet idem specie factus & fluuens sicut fluuius sed latet nos propter uelocitatem.

Ex lectione quinta.

Carbones si fuerit circunquaq; continue obstrusio suffocatorio extinguntur cito: si autem secus inuicem quis faciat frequenter oblationem & appositionem manent igniti multo tempore.

Oculatio scilicet ignis sub cineribus saluat ignem: neq; respirare prohibetur propter raritatem cineris retunditurq; eo qui in circuitu est aere: ut non extinguatur multitudine exsurgentis in ipso caliditatis.

Plantis per alimentum & continens sufficiens fit auxilium ad naturalis calidi saluationem & enim alimentũ facit refrigerationem ingrediens sicut & hominibus primo oblatum. ieiunia autem cale facientia sitim faciunt immotus enim existens aer semper calefit: alimento autem ingrediente refrigeratur motus donec utiq; recipiat alimẽtũ digestiõem

Si continens excedat frigiditate exsiccantur plantæ: aut si æstate fortia accidant caumata ut non possit tractum ex terra humidum refrigerare marcescit calidum.

Expliciunt propositiones ex libro de iuuentute & senectute.

Incipiunt propositiones ex libro de respiratione & inspiratione quem a libro de iuuentute & senectute non diuidit petrus de aluernia.

Ex lectione.vi.

AQuatilia animalia per aquam acquirunt refrigerium terræstria autem per aerem

Quæcunq; animalia habent pulmonem respirant.

Quæcunq; sine sanguine habent pulmonem & concauum minus indigent respiratione: propter quod multo tẽpore sine respirare possunt permanere præter corporis inualitudinem:

Pulmonem concauum habent ouificantia ut ranaꝝ genus: & multo tempore manent in humidis: pulmo enim eorum modicam habent caliditatem: pauci enim sanguinis habẽt ipsum. si tamẽ cogat quis ualde detinens longo tempore suffocantur omnia talia: nihil enim talium suscipit aquam sicut pisces.

Habentia pulmonem habentem sanguinem omnia magis idigent respiratione propter multitudinem caliditatis: quæcunq; autem non habẽt pulmonem non respirãt.

Ex lectione.viii.

In æstibus calefacti magis :magis respirationes indigemus & spissius re spirando omnes/cum enim incircuitu fuerit frigidum & constringatur & compingatur corpus detinere accidit spiritum :

Ex lectione.x.

Est per arteriam ex pectore respiratio & per nares:& ea quæ per nares scā respiratione priuata animalia nihil patiuntur:ea aūt quæ secundum ar teriam moriuntur:utitur enim natura exabundanti ea quæ fit per na res respiratione.

Ex lectione.xi.

Calore anima operatur omnia.

Principium uenaꝝ est cor in sanguinem habentibus:nō enim per cor sed ex corde protactæ omnes uæne existunt.

Alias uirtutes aīæ impossibile est existere sine nutritiua:hanc autem sine naturali calore in hoc enim natura collocauit ipsam.

Animalium hæc quidem sunt aquatica :hæc autem in terra faciunt con uersationem.

Paruis animalibus & sine sanguine :facta ex continente aut aqua aut aere infrigidatio est sufficiens.

Animalia parua & sine sanguine :modicum habentia calorem modico indigent auxilio refrigerationis pp qđ & breuis uitæ oīa fere talia sūt.

Ex lectione.xii.

Sine sanguine sunt omnia entoma.

Apū quædā uiuunt septem annis :& alia quæcunq; sonum faciunt.

Ex cōcussione ad pelliculam apes faciunt sonum:qualem per calamos ꝑ foratos pueri faciunt quando superposuerunt pelliculam subtilem.

Emtoma non respirant :apes enim & muscæ in humidis multo tempore uiuunt si non ualde sint calida aut frigida :& dicuntur suffocati reple to uentre idest pellicula quæ mota refrigerat & corrupto ex humido & non propter non respirat propter qđ in cinere demorata resurgūt.

Animalium quæ in aquis uiuunt :quæcunq; sine sanguine sunt :pluri tē pore uiuunt in aere:sanguinem habentibus.

Piscium multi in terra latitantium uiuunt extra aquas & inueniuntur a fodientibus.

Ex lectione.xiii.

Sanguinem habentium & habentium cor quæcunq; ipsorum habent pul monem omnia suscipiunt aerem & refrigerationem faciunt per inspi rare & expirare:

Habent pulmonem animalia animalificantia in se ipsis.

Selaca idest pisces sine squammis aīalificant sed non in seipsis:& ouificā tiū:pennata:ut puta aues :& ut lacertæ.

Simul pulmonem & brāchias habere nullum animal uisum est: quia pul
mo gratia refrigerationis a spiritu est :branchiæ autem gratia refrige
rationis ab aliqua.
Vnum ad unum opus oportunum organum est.
Frustra nihil uidemus facientem naturam
Duobus entibus ad unum ordinatis alterum utiq; esset frustra:
Quoniam animal ad esse indiget alimento:ad salutem autem refrigera-
tione:eodem organo .s.ore utitur natura ad ambo hæc quemadmodū
ligua ad sapores & ad loquutionem.
Non habentibus pulmonem neq; respitantibus os quidem ad operatio-
nem alimenti :ad refrigerationem autem indigentibus refrigeratione
branchiarum existit natura.

Ex lectione.xiiii.

Delphini habent pulmonem propter q & dormiunt extollentes os su
per aquas:& si capiantur rhetibus cito suffocantur propter non respira
re :& supernatantia uidentur talia in mari propter respirationem

Ex lectione.xv.

Quæ honorabiliora sunt animalium plus sortita sunt caliditatis.
Rectissimum animalium est homo & quod sursum habet uidelicet caput
ad totius idest cœli sursum solus habet.
Homo pulmonem calidum multum & sanguineum habet.
Hæc quidem animalia ex terra ampliori facta sūt :puta plantarum genus
hæc autem ex aqua puta quæ aquatilium :uolatilium uero &campestri
um:hæc quidem ex aere :hæc autem ex igne.
Singula animalium in propriis locis habent ordinem.
Habentia excessus habituum loca contraria & tempora idest qualitatum
accidentaliū quæ non consequuntur naturaliter materiam saluant na
tura autem in propriis saluatur maxime locis
Non est idem materia animalium ex qua est unumquodq; idest qualita-
tes quæ consequuntur naturaliter materiam & habitus & dispositiões
ipsius scilicet quæ consequuntur accidentaliter.
Si quid est glatie uel cæra constitueret natura :non utiq; in calido ponés
saluaret quia illud scilicet esset naturaliter frigidum.
Naturales qualitates in quo quidē loco sunt tales entes existunt :ut quæ
in aqua humidæ quæ autem in terra siccæ quæ autem i aere calidæ:ha-
bitus uero scilicet accidentales quidem excedentes sunt caliditate ifri
gido qui autem frigiditate in calido positi saluantur magis reducit.n.
ad mensuram idest proportionem locus habitus excessum.
Secundum permutationes communis temporis loci qualitates scilicet na-
turales permutantur.
Habitus idest qualitates accidentales contingit locis contrarios esse:ma

teria ideſt qualitates naturales autem eſt impoſſibile.

Ex lectione.xvi.

Inter uiſcera maxime habens ſanguinem eſt pulmo.

Refrigeratiōe totaliter indiget animalium natura propter colocatiōem animæ in corde.

Reſpirantia in pauco aere & eodem ſuffocantur: uelociter enī fit calidus

Non potentibus reſpirantibus mouere pulmonem/aquatibus autem brā chias propter paſſionem aut propter ſenectutem accidit mors.

Expliciunt propoſitiones ex libro de inſpiratione & reſpiratione.

Incipiunt propoſitiones ex libro de cauſa longitudinis & breuitatis Ariſtotelis uitæ.

SEcundum quoſdam nihil prohibet lagoroſos lōgæ uitæ eſſe exiſtentes

Longioris uitæ genus hominum quā equorum.

Sunt homines ii quidem lōgæ uitæ: ii autem breuis uitæ: alteri ſecundum altera loca diſtantes

Gentes quæ in calidis regionibus ſunt longioris uitæ ſunt: quæ in frigidis breuioris uitæ.

Aliqui habitantium eundem locum hac differentia ſcilicet longioris & breuioris uitæ differunt adinuicē

Ignis & aqua & his cognata non habentia eādem uirtutē: exiſtūt generationis & corruptionis cauſa.

Ignorantiæ corruptio reminiſcentia & eruditio eſt: ſcientiam uero obliuio & deceptio

Corruptis animalibus corrūpuntur & ſcientia & ſanitas q̄ i aīalibus ſunt.

Quoniā aīa non eſt in corpore ſicut ſcīa i aīa: nō erit ipſius alia corruptio præter corruptionem qua corrumpuntur corrupto corpore.

Corrumpūtur quæ iexiſtūt contrariis ſcd'm accidēs: eo ꝙ illa corrūpūtur ſcilicet per ſe: interimūtur enim contraria ab inuicem.

Cui nō eſt contrariū & ubi non eſt: impoſſibile utiq; erit corrumpi.

Impoſſibile eſt materiam habenti non exiſtere aliqualiter contrarium.

Si ſimul fuerint actiuum & paſſiuū: hoc quidem ſemper facit: hoc autem ſemper patitur: & impoſſibile eſt non permutare.

Ex contrario ſemper eſt permutatio.

Minor flāma cōburitur a multa ſcd'm accidens: quia alimentū qd' illa in multo tpe cōſumit: hoc multa flamma cito conſumit.

Oīa generabilia & corruptibilia ſp ī motu ſūt & fiūt aut corrūpūtur.

Continens aut cooperatur ad generatione &conseruationem rei:aut contra operatur:propter hoc transposita duriora fiunt & paucioris durabilioris natura.

Eterna nusquam alicui contraria erunt.

Longissimæ uitæ in plantis sunt palma & cypræssus.

In animalibus sanguinem habentibus ieniuntur quædam longioris uitæ:magis q̄ in ex sanguinibus:& ingressibilibus magis quam i aq̄ticis.

Ingressibilibus lōgissimæ uitæ animalium sunt homo & elephans.

Animalia quæ maiora sūt ut plurimum minoribus longioris sunt uitæ rationale enim est maiora plus habere humidū uita autem consistit in proportione calidi &humidi.

Animal natura calidum & humidū est:& uiuere talæ est.

Senectus frigida est & sicca.

Quod mortuum est uidetur frigidū &siccum:

Necesse est senescentia desiccari

Ignis non fit putrefactus:

In animalibus non solum oportet esse multitudinem humidi:sed cū hoc & calidum .ut neq; facile congelabile:neq; facile desiccabile sit.

Coitiua & multi spermatis senescunt cito:sperma enim superfluū nocet: & amplius emissum desiccat:

Mulus longioris uitæ est equo &asino ex quibus genitus est:& fœmellæ masculis si coitiui sint masculi :propter quod & pasceres masculi breuioris uitæ sunt fœmellis:

Quæcunq; laboriosa sunt masculorum senescunt magis propter laborē: desiccat enim labor :& senium inducit.

Naturaliter masculi fœmellis longioris sunt uitæ :quia calidius animal est masculus quam fœmella:

Animalia quæ sunt pauci sanguinis aut sanguinem habentia non fiunt i his quæ sunt ad articū locis:neq; gressibilia i terra:neq; aquatilia in mari :quæ autem fiūt minora quidē sunt & breuioris uitæ aufert enim cōgelatio idest humidi augmentum.

Aquatilia animalia minus lōgæ uitæ sunt gressibilibus :nō quia humida simpliciter sed quia aquosa:tale autem humidū facile corruptibile est: quia frigidum est &cōgelabile de facili.

Plantæ quædam longissime uitæ sunt & magis quam animalia: primo quia aquosæ minus quare non facile congelabiles sunt: deinde habēt uiscositatem & frigiditatem & siccæ & terrestres existentes non tamen habent facile ex siccabile humidum.

In masculis superiora maiora sunt quam inferiora in fœminis autem e conuerso:

Plantæ quæ capite magne sunt longioris sunt uitæ.

Superius plantæ & caput radix est.

Expliciunt propositiones ex libro de cā longitudinis & breuitatis uitæ.

Incipiunt propositiones ex libro de morte & uita Aristotelis & lectiones notatæ sunt secundum expositionem petri de aluernia.

Ex lectione.i.

Est omnibus animalibus communis scilicet secundū genus uita & mors. modi autem differunt specie scilicet in animalibus differentibus specie.

Mors hæc quidem uiolenta est: hæc autem secundum naturam.

Diffi. Mors uiolenta est quando principium scilicet corruptionis extra fuerit: secundum naturam autem quando est in ipso animali.

Mors & corruptio non inest similiter perfectis & imperfectis animalibus.

Imperfecta animalia sunt oua & semina plantarum quæcunque sunt sine radicibus.

Omnibus animalibus corruptio fit propter calidi alicuius defectum.

Animalia quæ non uitalia ualde sunt: multo tempore uiuunt ablato corde: & mouentur pedibus adhuc existentibus truncabilibus: propter nō componi naturam ipsorum bene.

Principium uitæ idest anima deficit animalibus cum non refrigeratur calidum & cōmunicans ipsi scilicet cor.

Quando his quidem scilicet animalibus habentibus pulmonem pulmo his autem scilicet piscibus branchiæ indurata fuerit propter temporis longitudinem desiccatis: his quidem branchiis: his autem pulmone & factis terrestribus possunt has partes mouere neq; eleuare: neq; simul ducere tandem facta intensione in durionis marcescit calor.

Paruis passionibus aduenientibus in senectute uelociter moriuntur animalia .pp paucum esse calidum: uelut euaporato in multitudine uitæ

Sine tristitia est: quæ est in senectute mors nulla enim uiolenta ipsis passione contingente moriuntur: sed insensibilis absolutio animæ fit oīo

Diffi. Generatio est prima participatio in calido nutritiuæ animæ.

Diffi. Vita est masio animæ nutritiuæ in calido.

Diffi. Iuuentus est primæ refrigeratiuæ particulæ augmentatio.

Diffi. Senectus est huius particulæ decrementum status autem horum medium est quando scilicet neq; deficit neq; crescit.

Diffi. Mors & corruptio uiolenta calidi est extinctio & marcor:
Diffi. Mors secundum naturã est marcesactio calidi propter temporis lõgitudinem facta & perfectissima.
Respirantia animalia suffocantur in humido pisces autem in aere.

Ex lectione secunda.

Tria accidentia circa cor quæ uidentur habere eandem naturam & non habent: sunt saltus & pulsus & respiratio.
Diffi. Saltus cordis est constrictio calidi quod in ipso est: propter refrigerationem superfluam & contabescitiuam: ut in timoribus:
Tmentes infrigidantur secundum superiora calidum autem fugiens cõtrarium facit saltum in paruum constrictum locum: ita ut aliquando extinguantur animalia propter timorem & propter passionem egritudinalem.
Bullitio fit spumoso facto humido a calido: eleuatur enim propter ampliorem fieri mollem.
Semper aduenientis humidi ex alimento per caliditatem tumefactio eleuata ad ultimam tunicam cordis facit pulsum in corde: & hoc semper fit continue: affluit enim semper humidũ ex quo fit sanguinis natura.
Primo in corde fit sanguis: palam autem est in generatione a principio: nundum enim distinctis uenis uidetur cor habens sanguinem.
Pulsat cor magis iunioribus quam senioribus fit enim exalatio humidi amplior.
Pulsant omnes uene: & simul inuicem: propter ortas esse omnes a corde mouet enim semper cor quare & illæ semper & simul omnes: quando cor monet.
Diffi. Pulsus est humidi calefacti spumificatio:
Respiratio fit augmentato calido in corde in quo est principiũ nutritiuũ
Quemadmodum alia indigent alimento ita & cor & aliis magis: & enim cor aliis alimenti causa est.
Oportet existimare consistentiam pulmonis similem esse follibus quæ i ærariis sunt.
Vocatur ingressus aeris inspiratio: exitus autem respiratio:
In animalibus habentibus pulmonem eius quod uiuere & non uiuere finis est respirare & non respirare in piscibus autem suscipere humidum
In inspirare & expirare consistit uiuere:

Explicinnt propositiones ex libro de morte & uita.

Incipiunt Propositiones ex libro de motibus animalium Aristotelis: & lectiones notæ sunt secundum expositionem petri de aluernia.

Ex lectione.i.

VNiuersales quærimus sermones & singulari bus adaptamus ipsos.

Oportet si moueatur aliqua particula anima lis quiescere aliquam:& propter hoc iuncturæ in animalibus sunt.

Nihil mathematicorum contingit moueri.

Vnumquodq; animal oportet in seipso aliquid habere quiescens unde est principium eius quod mouetur.

Quemadmodum in animali oportet aliquid immobile est si debeat mo ueri:sic adhuc magis extra animal oportet.

Nauem pellens in naui ipse existens & firmatus ad nauem nō mouet:na uem:quia necessarium est ad quod firmatur manere.

Ex lectione secunda.

Speræ motæ circulariter nulla manet particula:aut enim totam necessa rium est manere aut distrahi continuitatem eius.

Moueri idest per se unum motum a duobus scilicet non per se ordinatis est impossibile.

Oportet tantā uirtutem esse quiescentis in quiescendo:quāta est moti & mouentis ipsum:quare impossibile est cœlum moueri ab aliquo fi xo in terra.

Cœlū incorruptibile & indissolubile est ex necessitate.

Non est impossibile aliquid si oppositum non est necessarium

Totaliter immobile a nullo cōtingit moueri:propter quod bene dictum est apud homerum non utiq; non ammouebunt e cœlo in terram iō uem supræmum omnium:neq; si multum laborent appræhendere om nes dii deæq;.

Impossibile ē ignē aut terrā aut aminatoꝝ aliqđ i seipsis habere aliqd qe scens & mouens & aliquid extra ad quod propulsentur:sicut aīata hñt.

Generationis & corruptionis nihil possibile est causam esse sibi ipsi: præ existere enim oprtet ei quidē mouetur & generatur mouens & generās nihil autem prius est se ipso.

Ex lectione.iii.

Inanimata omnia mouentur ab altero.

Omnia aīalia & mouent & mouentur gratia alicuius.

Mouentia animalis sunt intellectus phantasia sensus appetitus electio uo lūtas & cōcupiscētia:& hæc oia reducūtur ad itellectum & appetitum.

Phantasia & sensus intellectui eūdē locū habent iudicatiua.n.oia sunt.

Voluntas & concupiſcentia appetitus ſunt:
Electio communis eſt intellectui & appetitiui.
Mouens primũeſt quod appetibile & quod intelligibile eſt.
Non omne intelligibile eſt mouens primum ſed quod operabiliũ finis ẽ
Non omne bonum mouet uidelicet bonum in uniuerſali ſed inquantum eſt finis eorum quæ gratia alicuius alterius exiſtent ſic mouet natura ſic eſt bonum in particulari:
Oportet ponere apparens bonum boni locum habere & delectabile eſſe.
Appetibile eſt primum mouens:& non motum mouet appetitus autem & motum mouet: ultimum autem motorum non neceſſe eſt mouere aliquid:
Motus localis ultimus eſt omnium motuum quæ fiunt in animalibus: mouetur enim &procedit animal appetitu aut electiõe alterato aliquo ſecundum ſenſum aut phantaſiam.

Ex lectione quinta.

Similiter ſe habent intellectus ſpeculatiuus & practicus in ſyllogizando: quia ſcilicet ſyllogizant ex aliquo principio.ſed ĩtellectus quidem ſpeculatiui ſpeculatio eſt finis cum enim duas intellexerit propoſitiones concluſionem intellexit & compoſuit intellectus autẽ practici ex duabus propoſitiõibus cõtinuo fit operatio.
Operatio cõcluſio eſt ſcilicet mediata intellectus practici.
Propoſitiões practicæ determinantur per bonum & per poſſibile ſicut ſcilicet ſpeculatiuæ per rationem entis:
Quæcunq; nõ ratiocinantes operamur uelociter operamur.
Vltima id eſt proxima cauſa eius quod eſt moueri eſt appetitus exiſtens ſcilicet in actu.

Ex lectione.vi.

Phantaſiæ & ſenſus & meditationes alterant corpus ſecundum calidum & frigidum.
enſu facto in actu ſtatim alterationes quædã ſunt exiſtentes :phantaſia autem & intelligentia habent in ſe rerum uirtutem :aliquo enim mouetur ſpecies intellectiua calidi aut frigidi:aut triſtabilis aut delectabilis talis exiſtit:qualis &unaquæq; rerum exteriorum:propter q̃ tremũt timent homines intelligentes ſolum.
odica permutatio facta in principio multas & magnas differentias facit deinceps uelut gubernaculo ſecundum aliquid modicum tranſupPo ſito magna fit pro ætranſpoſito.
Cum ſit modica alteratio circa cor multa ſit corporis differentia in ruboribus & paloribus & tremoribus & timoribus:

Ex lectione.vii.

Neceſſe eſt principium animæ mouentis eſſe in medio ſuperioris & in-

ferioris & dextri & sinistri:
Mediã partem corporis in qua est principium mouens subiecto quidem unam operatione aũt necesse est fieri plures.

Ex lectione.viii.

Principium motibus in aĩalibus est in corde: & spiritus cõplacatus ẽ ĩ ipo
Spiritus est mouens organicum

Ex lectione.viiii.

Existimandum est constare animal quemadmodum ciuitatem bene legibus rectam sicut enim in ciuitate quando bene stabilitus fuerit ordo: nihil opus est separatim principem adesse per singula eorum quæ fiũt sed quibuslibet facit ut ordinatum est: & hoc fit post hoc per consuetudinem : ita in animalibus idem fit per naturã: quia nata est unaquæq; pars facere proprium opus : ut nihil opus sit in unaquaq; esse animam: sed in quodam principio corporis existere maxime.
Cor & pudenda maxime mouentur motibus inuolũtariis multotiens enim aparente aliquo non tamen iubente intellectu mouentur.
Motus inuoluntarii sunt somnus & uigilia & respiratio nullius enim horum domina est simpliciter phantasia aut intellectus.
A genitalibus exit uelut animal quoddam spermatis uirtus.
Motibus aliquando fiunt a corde ad sensus & a sensibus ad cor: & a sensibus ad sensus.

Expliciunt ꝓpotiões ex libro de motibusanimalium.

Incipiunt propositiones ex primo libro de historiis animalium Aristotelis. Collecte secundũ interpretationẽ Theodori Gazæ tesalonicensis.

Ex capitulo primo.

ANimalium partes aut in compositæ sunt quæ scilicet in similes sibi partes diuiduntur: ut caro in carnes: & ob eam rem similares appellantur : aut compositæ quæ indissimiles secari apte sunt : ut manus in non manus: quapropter eas dissimilares nominamus.
Quæcunq; pars dissimilaris ex similaribus cõstat ut manus & carne ossibus & neruis
Homis oculis aut nasus cum oculo aut naso alterius hominis specie conuenit.
Vt totum se habet ad totum : sic partes singulæ se se ad singulas habent.
Quibusdam animalibus partes nec species sunt eedem nec excessu de-

sectuq; differunt: sed proportione conueniunt quomõ os cum spina: unguem cum solida ungula: manum cum forcipato pede: & pennam cum squamma conuenire aduertimus.

Sunt complura animalia quæ easdem habent partes: sed non situ eodem ut mammas alia impectore habent: alia in femoribus.

Partes similares aut moles ac humidæ sunt ut sanguis sanies adeps seuũ medula: semen genitale lac caro & quæ his ꝓportione respondent: aut siccæ & solidæ ut neruus cutis os cartilago uena pilus ũguis & cornu.

Animalium differentias aut per uitas aut per actiones aut per partes constituti dignum est.

Animalium alia aquatilia sunt alia terrestria.

Aialiũ aq̃tiliũ alia in fluido degunt uictũq; quærũt ex humore & humorem per uices recipiunt & reddunt nec uiuere possunt nisi uersentur in humore alia degunt quidem in fluido uictumq; inde emoliuntur: sed aerem non humorem recipiunt: & foris parere solent.

Terrestrium animalium alia accipiunt redduntq; aerem ut homo & quæcunq; habent pulmonẽ: alia aerem non recipiunt ut uespæ & apes: & reliqua quorum corpus incisuris præcingitur.

Animalium aquatilium complura saxis affixa uitam omnem traducunt ut concæ.

Spongia sensum aliquem habere creditur: quia multo difficilius abstrahũtur nisi clanculum agatur: ut referunt auulsores.

Terrestrium animalium alia uolucres sũt alia pedestria: quorum alia gressilia: alia reptilia alia tractilia sunt.

Aial quod tantum uolucre sit: ut piscis tantũ natatile est: nullũ nouimus.

Animalium alia gregalea sunt ut i uolucrum genere columbi grues: olores & in genere piscium thũni & limosæ & hamiæ: alia solitaria ut q bus ungues adunci

Animalium alia uitam ancipitem degunt ut modo societate modo solitudine gaudeant alia uero non.

Hominis naturam ancipientem societatis ac solitudinis esse: apertum est.

Animalium alia ciuilia quæ labori communicant: quorum idem opus cõmuni efficitur opera: alia in ciuilia.

Ciuilis generis est homo apis uespa formica grus quarum aliæ sub duce degunt ut grues & apes: aliæ nullo subdite imperio sunt ut formicæ.

Animantes quidã liberales fortes & nobiles sunt ut leones: alii generosi si feroces insidiosi ut lupi.

Diffi. Nobile est id quod ex bono prodiit genere generosum autem qđ non a sua natura degenerauit.

Verecundæ sunt cattæ & anseres.

Homo unus ex numero animalium omnium uim optinet cogitandi:& cum memoriæ atq; disciplinæ complures animantes eẽ participes pof sint nulla tamen præter hominem poteft reminifci:fed de moribus ui taq; generis cuiufq; diligentius poteft.

Animalia quæ uefícam habẽt aluum etiam eadem optinent quæ uero aluum habent non omnia uefícam poffident.

Humidi excrementi receptaculum uefícam:ficci uero aluũ nominamus:

Animalia quæ animal gignere poffunt:aut in fe ipfa femen prolificum mittunt ut fœmina aut in alterum ut mas.

Omnibus animalibus fenfus folis tactus eft communis.

Cap.iiii. Humorem unumquodq; genus animalium continet quo fi aut per uim aut per naturam ipfam priuetur in pernitiem agatur neceffe eft.

In parte fimilari fenfum tactus contineri certum eft:ficut econtrario potentias agendi partibus diffimilaribus tributas effe apertum eft.

Animalium alia habent fanguinem ut homo & quæ aut perfecta pedibus carent aut binis quaternis uepedibus carent:alia exanguia ut omnia quæ pedibus plufquam quaternis innituntur.

Capitulo quinto. Animalium alia gignuntur animal perfectum:alia ouum alia uermen

Diffi. Ouum eft id cuius ex parte principio animal confiftit:reliquum uero eft alimento ei quod gignitur.

Diffi. Vermis id ẽ ex quo toto totum animal.p fbiecti fœtus formationẽ incrementumq; gignitur.

Animalia quæ uel pennis uel membranis uolant omnia bipeda aut apeda:angues enim circa æthiopiam tales uolare narrantur.

Capitulo fexto. Cum cæteræ ferpentes oua pariant fola uipera animal gignit.

Homo animalium maxime omnium notum nobis neceffario eft.

Cap.vii Summæ partes in quas primas totum diuiditur corpus hominis funt caput collum thorax brachium duplex & crus duplex.

Diffi Thorax eft quæ a collo ad pudenda ufq; trunca pertendit

Diffinitio Capitis pars quæ capillis intecta eft calua appellatur.

Diffinitio. Pars prior caluæ finciput nouiffime confiftere folita eft omnium enim offium corporis ultimum id concreffcit & induratur.

Diffi. Pars pofterior caluæ occiput eft media uero inter occiput & finciput uertex eft.

Cerebrum fincipiti fubditũ eft occiput innanem eft:

Calua mulieris unam habet futuram:quæ autem uiri tres:licet uifum fine ulla futura caput uiri fit.

Ca.viii.Diffi. Facies est quæ calue subiecta est: & eam dumtaxat in homine nominamus.
Diffi.Frons est pars faciei quæ sub sincipite posita inter ipsum &oculos ē
Quibus frons est magna segnes :quibus parua mobiles quibus lata mente moueri idonei :quibus rotunda iracundi sunt.
Cap.viiii Supercilia si i rectum porrigātur mollem subeē animum significant :si iuxta nasum inflexa sunt austerum & acerbum :si iuxta tempora inflectuntur derisorem ac dissimulatorē si uero in totum dimissa notam inuidiæ habent.
Diffi.Pilos qui extremo palpebrarum ambitui adherēt ciliū nominamus
Diffi.Humor oculi interius quo uidemus pupilla est:& quod eam ambit nigrum dicitur & quod nigrum circundat candidum siue albugo.
Anguli oculorum si iusto sunt longiores notam morum maleficorum præbent :si carnosi more pectunculorum sunt qui naribus iunguntur malitiam præfernnt.
Perfecta animalia & quæ generant animal omnia habent oculos præter talpam :uerum si quis prætentam membranam detrahit locus oculorum apparet:& pars nigra eorundem.
Cap.x.Solus potissimum animalium homo numerosa oculorum uerietate notatur cū cæteris i suo singularis genere color sit idē exceptis eqs
Oculi qui conditi sunt clarissime cernere possunt :modicus tamen situs nota morum est optimorum.
Oculi quibus nigrum caprinum est :autem intenti constant aut modice nutant & mediocriter conniuant :notam moram laudabilium habent
Oculi qui conditi sunt clarissime in genere quoq; brutorum animalium cernere possunt.
Cap.xii.Oculi in cerebrum finiunt &uterq; positus super quadā uenula ē
Aures homini tantum immobiles sunt :cætera suas auriculas oīa mouēt
Notam optimorum morum habent aures mediocres.
Aures magnæ arrectæq; ultra modum stultitiæ indices sūt &loquacitatis
Diffi Sternutamentum naso agitur :& flatus uniuersi eruptio est:signūq; augurale est.& unum ex spirituū omnium generibus factum & sacrum
Mobiles nares natura esse uoluit.
Elephantis prolixa ualidaq; naris augetur :eiusq; usus idem qui manus: ea namq; cibos tam siccos quam humidos colligunt capiunt & in os admouent soli.
Mouent animalia omnia maxillam inferiorem crocodillo fluuiali excepto is enim unus superiorem mouet.
Cap.xi.In maribus etiam lac fieri potest :uerum caro his spissa est mulieribus autem fungosa.
Cap.xiii. Venter infra pectus est parte priore eiusq; radix umbilicus est.

Diffi. Totum quod ex cute glandeq; constat præputium est.
Quæ tegit glandem cutis ulnere obducto cohalescere neqt sicut nec palpebræ præcise reduci ad unitatem queunt.
Cap.xv. Habet homo partes suas ita dispositas: ut in eo & superius sit & inferius: & prius & posterius: & dextrum & sinistrum.
Sinistra omnia sunt imbecilliora.
Quibus pedes exigui iis manus quoq; paruæ habentur.
Diffi. Pars interior manus uola dicitur carnosa est: & incissuris uitæ indicibus distincta.
Quibus pars interior plantæ non plana sed ita pheniuscula est: ut solū toto attingat uestigio ii uersuti & fraudulenti sunt.
Partes hominis tam superiores quam inferiores ad situm orbis uniuersi: superiorem inferioremq; dispositæ sūt itidemq; priores & posteriores & dextræ & sinistræ.
Caput cæteris animalibus superiorem optinet situm ratione sui corporis at homo quoniam ad uniuersi orbis habitum institutus est. iccirco partem etiam istam habet respondentem parti sublimi uniuersi
Tactus e sensibus homini exquisitissimus est: deinde gustus: reliquis superatur a multis.
Cap.xvi. Hō plurimū cerebri ꝓportiōe magnitudinis ac hūidissimū habet
Cerebrū oībus priuatum sanguine est: nec uenā intra se ullam continet: & ad tactum frigidum per naturam est.
Arteria ita se habet ut accipiendi reddendiq; tantummodo spūs offō fungatur: nihil eni aliud uel siccū uel hūidū pati ipa uř: sed ubi i eā tale q̄ deerrauerit: tam diu torquætur dum excutiat quod delapsum est.
Ventriculus humanus canino similis est quippe qui non multo amplior sit quam intestinū sed itestino similis āpliori: aluus aut suillæ similis ē
Cap.xvii. Cor situm cæteris animalibus in medio pectore est: i quibus pectus est: homini tantum ad partem sinistram potius uergit.
Sanguinis plurimum pulmo ex cæteris continet membris.
Cor solū ex reliquis uisceribus sanguinē intra se continet: cū pulmo nō intra se sed in uenis contineat sanguinem.
Sunt hominis uenæ crassæ proportione humani corporis.
Cap.xviii. Iecur supra septū positum a dextro latere est. lien a læuo æquæ in omnibus quæ membra ista disposita habent per naturā non ꝓdigiose: iam enim legitimum illum locū in non nullis quadrupedū lienem cum iecinore permutasse uisum est.
Est hominis lien suillo similis specie angusta & lunga.
Rotundum iecur hominis est ac simile bubulo.
In parte quadā agri chalcidici euboiæ fel nullū pecorīē at i naxo oībus ferme quadrupedibus tā grāde ē: ut q sacra faciūt aduenæ stupescāt rē.

Ren.dexter in omnibus animalibus quibus sunt renes superiorem obtinet locum :minusq; pingui obducitur & siccior est.
Vesica hominis proportione ampliorē quam cæterorum :

Propositiones ex secundo libro de historiis animalium :

Ex capitulo primo.

LEoni ceruix osse uno rigida constant nec uertebris ullis iungitur :interiora autem omnia canibus similia continentur.
Solus animalium omnium homo dexter utraq; nascitur.
Nullum animal præter hominem mammas parte gerit priore.
Flectunt animalia crura priora :contra atq; posteriora:&econtrario quam homo membra inflectūt excepto elephanto:flectit enim suos posteriores poplites mouetur hominis
Homo brachia retrorsum flectit crura uero ante.
Aues suos inflexus similes quadrupedibus agunt crura enim quæ bina habent in posteriore curuāt:alas uero quæ uice brachiorū aut crurū priorum obtinent in priora :
Vitulus marinus tanquam læsa imperfectaq; quadrupes ē:quippe qui cōtinuo a scapulis pedes habeat manibus similes modo ursæ.
Initiū incedendi omnibus animalibus est a dextris partibus.
Homo exiguis paucissimisq; integitur pilis :nisi in capite qua quidē parte hirtissimus omnium ipse est.
Oīum quadrupedū crura osse neruoq; habundant carne deficiunt : at hō nullā fere sui corporis partē tā carnosam hebet q̃ nates fœmora tibias.
In terra illyriorū & in pæonia & non nullis aliis locis sues non fisso pede sed solipedes ginuntur :
Quod idem solipedes & bicorne sit nullum animal est.
Idem animal solipes & unicorne est:ut asinus indicus :
Ceruo ex cornigeris soli cornua tota solida sunt cæteris caua.
Soli ceruo cornua omnibus ānis decidiua sunt cæteris perpetua sunt.
Hō priusq̃ adultior sit partē superiorē corporis habet maiorē quā inferiorē:& quo per ætatem amplius augetur: eo econtra euenit ut inferiora sint superioribus longiora.
Habent dentes omnia quæ quadrupeda uiuipara sunt.
Animalia quæ cornua gerunt non dentata sunt utrinq;.
Apud modos (si cthesiæ credēdū ē)bellua gignitur(ut ille scribit)cui nomen manthicoræ:detes eius triplici :utrinq; ordine:magnitudo hirtitudo & pedes leonis:facies & aures hoīs:oculi cæsii color rubricæ:cauda scorpionis modo terrestris aculeo armata spiculaq; agnata iaculās: uox fistulæ tubæ ue similis:cursus nō minoris pnicitatis q̃ ceruis:feritas tāta ut nunquā possit mitescere:appetitus pcipue carnis humanæ.

Mutantur priores dentes hoī & qbusdā aīalibus ut equo mulo & asino.
Maxillares dentes nullum animal mutat.
Sus nullum omnino dentem amitit.
Ca.ii. Iuuenibꝰ cāibꝰ dētes cādidi & acuti sūt: ætate puectis nigri obtusiqꝫ
Cap.iii. Cū cæteris aialibus senectute dentes nigrescant: equo candidio-res redduntur
Maribus dētes plures sūt q̄ fœmis: ut ī genere hoīum: ouiū: suū capraꝶ pꝫ
Quibus plures dētes sūt hæc uiuatiora magna ex pte sūt qbus pautiores & rariores hæc magna ex parte uitæ sunt breuioris.
Cap.iiii. Homini nouissimi maxilares circiter uigesimum annum gignū-tur & uiris & mulieribus.
Quibusdā mulieribus āno octagesimo maxilares illi nouissimi non sine dolore exierūt: uiris quoqꝫ idē euenisse accepimus & accidit iis quibus in iuuentute ipsi gemini nati non fuerunt.
Cap.v. Elephantes fœminæ minores dentes: & ecōtra quā mares habent uergunt enim deorsum.
Statim cum natus est elephantus dentes habet.
Elephas linguam per quā exiguam habet atqꝫ interius posita quam in cæteris sit ita ut uix eam uidere possis.
Cap.viii. Cæbus simia gerens caudam est.
Caniceps qui græce cynocephalos dicitur eadē forma qua simia ē sed maior ualidiorqꝫ ē & faciei caninæ & dēte robustiore caninoqꝫ ꝓpiore.
Simiæ cōueniūt cū hoīe plurimū sua facie qppe quæ nares aures dētes tā primores quā maxilares hoīes more habeāt: & ciliū ēt: cū cætere q̄dru-pedes non in utraqꝫ palpebra habeant: simiæ habent:
Pedū simiaꝶ officiū duplex est: his eni & ut pedibus & ut manibus utūtur
Cap.xi. Chamaleo figura totius corpis lacertā imitatur: ipī uidēdi sedes nūq̄ cute opitur nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione ī orbem mutationēqꝫ quoquo uersus aspicit: qua uelit mutat suū colorē īflatus ueꝶ & niger nō lōge dissimilis crocodillo ē. mutatur color toto in corpore: nā & oculi cōcoleres reliquo corpori reddūtur: & cauda eūdē colorē accipit. carnē nusq̄ nisi incapite & maxillis & extrēo caudæ ad modū exiguā possidet: nec albi sanguinem quā in corde & oculis: & loco a corde superiore & uenulis hinc tendentibus habet.
Ca.xii. Nō nulla auiū gn̄a lr̄as ꝓferre q̄ūt uꝫ ea ꝑcipue qbꝰ ligua latior est
Cap.xiii. Mēma iis tātū aīalibus data ē q̄ ꝓtinus ītra se aīal formāt: nec primū ouū deinde aīal: unde fit ut delphinus mām̄as habeat: aīal. n. illico cōcipit & format.
Præter brāchiaꝶ discrimē pisces a cæteris aīalibus differūt: eo qd' nō pilis ut terrestria q̄ aīal generant: nō cortice: nō pena: sed plurimi squammosi pauci cartilagine aspera: paucissimi læui sunt.

Est omnis piscium genus sāgauinis particeps:
Pariunt oua pisces oēs qui squamma contegūtur: aīal uero oēs qui gene re cartilagineo continentur excepta rana.
Cap.xiiii Caret pedibus genus omne serpentum ut pisces
Cap.xv. Animalia oīa quæ aerem accipiunt & reddūt habent pulmonem arteriam gulam & situm gulæ & arteriæ.
Cor omnibus animalibus est quibus est sanguis: ueꝝ in minutis præ sua tenuitate non æque spectari potest.
Pisces & omnino quæ branchias habent carent pulmone.
Iecur inest omnibus in quibus est sanguis.
Vermes continent cerui oēs suo in capite uiuos qui nasci solent sub ligua in cōcauo circiter uertebrā qua ceruici innectitur caput magnitudine haud minotiores his uermibus quos maximos carnes putres ediderit.
Ceruus & dāma fælle uacāt quanquam cerui ītestinū adeo amaꝝ ē ut ne a canibus quidem attingatur nisi ceruus præ pinguis sit.
Nonnullis ceruis achainis nomine fæl contineri in cauda creditur.
Delphinus inter pisces solus fælle priuatus est
Cap.xvii Quadrupedes cornugere altera maxilla dentate quaternos uentris habent sinus quæ quidem & ruminare dicuntur sed omnia dentata maxilla utraq̧ uentres singulos habent.

Propositiones ex tertio libro de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Omnibus animalibus quæ oua ædunt siue bipeda siue quadrupeda sint testes lumbis inexi infra septū continentur uel cādidiores uel pallidiores.
Taurum aliquando excisum testibus initu protinus acto progenerasse traditum est:
Vipera aīal ædit postquā intra se oua peperit: cū cætera serpentum genera oua ædant in lucem.
Cap.iii. Venæ ex corde originem ducunt.
Co.v Origo neruoꝝ in corde est.
Cap.vi Ossa oīa siue forīs uicissim tāgūtur siue alteꝝ īseritur alteri neruis ligātur capite excepto: id .n. nō neruis sed suturis ipsoꝝ ossiū cōtinetur
Natura nerui fissilis in lōgitudinem tendit: & scindi p latitudinē nō pōt.
Neruus ignem non patitur cū uena patiatur: & īcisus solidari non potest.
Pars corporis nulla stupore temptatur quæ neruis caret.
Neruis pluribus pedes manus & scapulæ continentur atq̧ etiam ceruices & lacerti.

Ossa oia inter se apta una continuant seriem mouetur uenarum nec est ullum os quod seorsum ipsum per se maneat.
Maxillis genus dentium inhæret: os partim cauũ partim solidũ & adeo firmum ut solum inter ossa ferri aciem respuat.
Nullum animal est quod circa uentrem os habeat.
Leo suis in ossibus nullam oio habere medullã uidetur: quia admodũ exiguã ac tenuẽ habet & in paucis ossibus solis .n. iferioribus atq; brachiis
Cõstat leo præcipue oium aialiũ ossibus solidis: sunt enim adeo dura ut ex eis concussis ignis uelut a silice elidatur.
Delphinus ossa haben: non spinas:
Cap.viii Quẽadmodũ os præcisũ nunquã recressit: ita & cartilago rupta nunquã reparatur nec ullo foramine hiscit.
Gressilium quæ animal gignũ auriculæ nares extremaq; ossium non nulla cartilagine constat.
Cap.viiii Colores cornuũ unguium: ungularum cutis pilorumq; colorẽ sequuntur.
Dentes ossium naturã emulantur: quamobrem ethiopũ dentes & ossa cã dent: sed ungues nigri.
Ceruis tantummodo cornua tota solida: & sparsa in ramos: & omnibus annis decidiua sunt nisi castrentur.
Adherent cornua cuti potius quam ossi: unde sit ut imphrygia albi boues sint qui cornua perinde ut auriculas moueant.
Cap.x Pilos habẽt animalia quæ pedestria & uiuipara sunt.
Cortice integũtur quæ ouipara sunt pedestria.
Animalia quæ molles suapte natura pilos habere solẽt: hæc per uisum pabuli melioris duriores incipiunt gerere cõtra autem molliores paucioresq; ea quæ duros copiososq; habuerint.
Pili hominum locis calidis duri: frigidis molles oriuntur.
Pili sunt molles qui promissi & simplices sunt: duri qui crispi.
Ca.xi Cutis homini proportione magnitudinis tenuissima est
Cutum sensum carere constat.
Vbicunq; cutis per se & sine carne est uulnerata non coit: ut i gena bucca præpu io palpebra
Mutatur color pilo℞ in senectute candidiq; efficiuntur quod uel cæteris quidem animalibus accidit sed non satis aperte, præterquam equo & cãdescunt pili a parte sui postrema.
Plurimus canorum numerus candicans: ilico exstitit: qua ex re patet canitiem non arriditate committi: (ut quidam uolũt) nihil enim ilico arridũ gigni solet: sed cutis uitio qđ utilaginem appellamus pilos omnes produci canos apertũ est.
Non nullis pili dum ægrotarent in canuerũt: quibus in bonam ualitudi

nem restitutis nigri renati sunt canis defluxis.
Canescere pilos otius opertos:quam difflatosq; aduertimus
Tpa hoium & partes primores quã posteriores celerius canitiem sẽtiũt.
Pubes nouissime canescit.
Pili in hoie solo partim simul:partim postea per ætates gignuntur.
Congeniti sunt pili capitis & superciliorum & palpebrarum:post geniti pubis primum mox alarum postremo menti.
Parte posteriore capitis caluus nemo efficitur.
Capitis læuitatẽ calitium nũcupamus:superciliorum uero leuitatẽ falitiũ appellamus neutrumq; eorum prius quam cæptus coitus uenereus sit accidere nouimus.
Caluitio esse immunes mulieres & pueros & spadones apertum est.
Pili postgeniti iis qui ante pubertatem castrati sunt non exeũt:& post pubertatem excisis soli decidũt præterquam pubis.
Pili in mento mulieris non prodeũt:nisi iterdũ pauci:cũ mẽstrui cursus substiteruut:reliqui postgeniti mulieribus proueniunt.
Rarius fieri potest ut homo tum mas tum fœmina:pilis postgenitis careat iam inde ab ortu naturæ uitio contracto & nisi ut pebescant contingat steriles in gignando sunt
Nonnullis supercilia per senectutẽ adeo hirsuta reddũtur:ut tondendũ:sit qđ propterea euenit q̃a cohæsiõi apposita sunt ossium quæ senescẽte ætate laxantur & inde plus humoris transire patiuntur.
Pili palpebrarum nunquam plurius iusto excrescunt:defluntq; rebus uenereis inceptis eoq; magis quo uisus ueneris fuerit amplior.
Pili euulsi subnasci denuo possunt:dum citra ætatis florem degitur:nec
Quibus animalibus uersicolores sunt pili eisdem etiam in cute uarius ille color habetur.
Caluescere minus solent qui mento sunt bipartito.
Crescunt pili quibusdam in morbis:ut in tabificis:& etiã in senectute & defuncto augescunt:durioresq; redduntur idem unguibus euenit
Libidinosis pili congeniti maturius defluunt:postgeniti maturius se se promunt.
Cap.xii. Sunt aquæ multis in locis quas cum oues biberint moxq; inierit nigros generant agnos:ut in terra essertide agri chalcidici thraciæ facit annis quem phycrum uocant.
Lepori soli pili & in bucca intus:& sub pedibus sunt.
Aculeo ab apibus subtracto nullis subnascitur alius immo breui moriantur necesse est.
Cap.xv. Quod admodũ raro contingit parum id obseruandum censeo.
Defũctis nihil:humoris in uesicam transmittitur:at uiuis non solum humor:sed etiam sicca quædam concrementa descendunt ex quibus cal

culi conficiantur.

Cap.xvi. Quibus multum est carnis iis uenæ ártiores & sanguis rubentior & uenter ac uiscera parua: quibus parum iis uenæ ampliores: sanguis atrior: uiscera maiora & uenter auctior.

Pinguescunt intra carnem quibus paruus est uenter.

Cap.xviii. Omnia ætate prouecta potius quam nouella pinguescunt: sed præcipue cum iam suæ longitudinis ac latitudinis modum adepta augeri in profundum incipiunt.

Cap.xviiii. Sanguis uenas uasa sibi habet: nec in ullo alio nisi incorde pter uenas continetur.

Tactum in nullo genere sentit sanguis: sicut nec excrementa in aluo contenta: & cerebrum & medulla.

Si sanguis integer est & non natura uel morbo uitiatus ruber & dulcis saporis est.

Quod natura uel arte bono habitu sunt: iis nec multũ sanguis ẽ nec parũ

Quanto aliquo plus pinguedinis habent eo minus possident sanguinis.

Homini sanguis tenuissimus ac mundissimus est: tauro & asino inter ea quæ animal generant crassissimus & nigerrimus parte etiam inferiore crassior & acrior est quam superiore.

Si sanguis immodice humescit morbus fit sic enim in speciem saniei diluitur & adeo serescit ut nonnulli sudore cruento exundauerint.

Dorminentibus sanguis copia ptes exteriores deserit subitq; interiores

Fœminis sanguis nigrior & crassior quam maribus est: & minus sanguinis per summa corporis fœminarum est plus in parte interiore continetur.

Omnium fœminarum maxime mulier sanguine habundat: & mẽstrua plurima in mulieribus fieri solent: quod genus sanguinis uitiatum egrotansq; fluit immodicæ.

Cæteris morbis sanguinis minus mulieris infestantur quam uitri paucis enim mulieribus fiunt mariscæ aut uarices aut e naribus profusio sanguinis: & si quod eorum acciderit detrimentum in menstrua decũbũt

Cap.xx. Saguis in uenis medulla in ossibus: alia humida in membranis aut cutibus aut in uentribus continentur.

Nouellis adhuc animalibus medulla cruenta admodum est.

In suillis ossibus minus medullæ est: & nonnullis omnino deest.

Eorum quæ utrinq; dentata sunt: lac coire non potest: tenue enĩ dulceq; est & non pinguæ.

Tenuissimum est lac cameli mox equæ tum asinæ: crassissimum bubalum est.

Nulli fere animalium lac fieri solet antequam uterum ferat: nũdã ferunt utile omne est sed primum nouissimumq; inutile.

Non prægnantibus aliquando sed raro aliquibus æduliis efficitur ut lactescant.& quibusdam mulieribus natu maioribus suctu frequentiore lac prodiit & copia tanta ut infantem enutrire potuerint.
Vbera caprarum quæ coitum non patiuntur pastores mõtis ætæ urtica perfricant uæhementer ut dolorẽ infligant:itaq; primum cruentẽ humorẽ eliciunt:mox purulentum:postremo lac non minus quam ex iis quæ uenerem patiuntur.
Fieri potest ut aliquibus maribus bestiis lac gignatur:nam in lenno insula caper ex mammis quas geminas iuxta genitale gerit:tantum lactis emungebatur: ut colostra inde conficerent: quod idem & proli masculæ capri illius euenisse accepimus.
Viris post pubem exiguum lac non nullis exprimitur uerumtamen per suctum frequentiorem multum prodisse aliquibus traditum est.
Cum ex amphora lactis caprini formagines uiginti conficiuntur: bubalum eadem mensura .xxx. facit ut pastores confirmant.
Cogitur lac succo ficulno & coagulo.
Succus lana exceptus pusillo lacte abluitur quod iniectum lactis copiam densat & colostrat.
Cap.xxi. Quod uetustius coagulum est:eo præstantius: tale profluuio uẽtris mederi præcipuæ potest:atq; ẽt quod leporis est.sed laudatissimum hinuli.
Mulierum lac commodius lactẽtibus est quod liuorẽ trahit:quam quod candidum est & fuscæ salubrius habent quam caudidæ.
Est ad alendum lac ualidius in quo plus casei est:sed infantibus salubrius quod minus casei contrahit.
Cap.xxi. Plurimum semitus proportione corporis homo emittit.

Propositiones ex quarto libro de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

SVnt genera animalium quæ sanguinem carẽt quattuor primũ quæ mollia appellamus foris carne molli obducta:& solidum intus quale sæpia est:secũdum quæ crustis tenuibus operiũtur & partem solidam foris: mollem carnosamq; intus continent quale cancrorum:tertium quæ silicea testa muniuntur quale cancrorũ & ostrearum est:quartum insecta omnia quale apes & uespæ.
Cap.vii. Insecta omnia quibus non in aluo aculeus est lingam uelut arma gerunt ut muscæ & culices.

Cap..viii. Sunt sensus suprà quos nullum alium generis sui ad esse noui mus numeros quinq; :uisus auditus olfatus gustus tactus.
Quæcunq; sanguinem habent & animal pariunt hos omnes sensus habe re uidemus nisi quid læsum lacessitumq; sit quale genus talparum cui uisus deest.
Sensum tactus omnia habent animalium genera.
Audire atq; olfacere pisces palam est habere.
Sanguinem suum sagaciter pisces odorari dicuntur :unde quotiens san guis effusus piscium est fugiunt & loca petunt longinqua.
Visu & olfatu & gustu insecta animalia tam pennata quam non pennata procul sentiunt.
Apes ad nullam rem putridam solent ad uolare sed dultia petunt.
Quæ siliceo tegmine operiuntur olfatum gustumq; habere constat :de ui su & auditu nihil certi habemus.
Cap.viiii. Differt uox a sono & loquutione
Gutture solo uox agitur quo circa quibus pulmo deest iis nulla uocis e mittende facultas est.
Diffi. Locutio est uocis per linguam explanatio
Vocales litteræ a uoce & gutture:consonantes lingua & labris proferun tur :qnibus litteris omnis locutio conficitur.
Sonus elidi ab aliis partibus corporibus potest.
Insecti animalibus neq; uocis neq; locutionis ulla facultas est: sonusq; iis attrito spiritu interiore:mouetur non exteriore
Nullum molle animal nullum crustatum uel uocem uel sonum aliquem mittit naturalem.
Pisces uocis ex partes sunt:cum neq; pulmonem neq; arteriam aut guttur optineant sed sonos quosdam stridoresq; mouent aut attritu branchia rum quas aliquis horridiusculas optinent :aut spiritu in interioribus: incluso :que &dum atterunt atq; agitat sonos illos elidunt.
Delphinus strider ac mutit efferens se in aerem :hic enim pulmonem & arteriam habet proinde non nihil uocis potest promere :lingua tamē libera absolutaq; caret & laboris quibus uocis possit aliquem articu lum formare.
Sunt singulis animalium uoces proprie adinitum & uenereū coitum.
Auibus præcipue facultas conficiende locutionis data est :quibus lingua mediocriter lata uel tenuius.
Garulæ linguatioresq; sunt auium minores & circa coitum maxime talē effici unamquanq; auem moris est
Aliis in pugna uox est ut coturnicibus :aliis ante pugnam ut perdicibus dum suos aduersarios prouocant :aliis cum uicere:ut gallinaceis
Canunt non nulli mares perinde ut suæ fœminæ:ut lusiniarum genus:fœ

mina tamen cessat cum incubat pullosq; educat:

In non nullis generibus maribus causatus tantum datus est ut gallinaceis & coturnicibus.

Proprium est hominis loqui.

Quibus est locutio:iis etiam est uox & non econtra

Quod surdi iam inde ab ortu naturæ sunt:iidem etiam muti sunt.

Auicularum non nullæ haud uocem eandem mittunt quam sui parentes si præreptæ paterna caruerint educatione & cantibus cæterarum auium insueuerint.

Cap.x. Sommiare non solum homines sed genus omne quadrupedum palam est:& declarant id canes suo latratu quem per quietem agunt: quanquam de his quæ oua pariunt incertum est:sed dormire ea certum est.

Pisces omnes & mollia & crustis operta omnia & insecta dormiunt.

Homo maxime animalium somniat.

Editis nuper in lucem infantibus adhuc nullum penitus contrahitur somnium:sed plurimis anno circiter quarto & quinto uisa incipiút.

Produntur uiri & mulieres qui nunquam quicquam somniauerunt:quorum nonnullis in processu ætatis accidit ut uiso somnio mutarentur habitu sui corporis uel in mortem uel in morbum.

Cap.xi. Sextus masculinus fœmininusq; nõ in oibus aiatibus est:ut i his qui uitam stabilem ducunt aut testa teguntur:sed in mollibus & crusta opertis & in pedestribus mas habetur & fœmina.

Maxima ex parte maiores longiorisq; uitæ sunt mares quã fœminæ præter quam in genere mulorum.

Fœminas piscium maribus esse longioris uitæ constat.

Partes superiores prioresq; in quocunq; genere animalium maribus sunt potiores ualidiores & aptiores:quæ autem dici possunt iferiores posterioresq; eas fœminæ habent robustiores.

Omnino fœmina eneruior autq; infirmior est mare & pilum habet tenuiorem quam mas.

Caro humidior est fœminæ quam maris:& genua planiora & crura tenuiora sed pedes elegantiores.

Vox est fœminis omnibus tenuior & acutior boue excepta.

Propositiones ex quinto libro de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

C Oitu pediculorum lendes procreantur:muscarum uermiculi.

Pulicũ coitu genus uermiculorum oui speciem referens gigni

tur: ex quibus nec ea quæ generarint proueniunt nec aliud ullum aial
Cap.ii. Leporum fœmina marem sepæ numero prior superuenit: cætero rum uero magna ex parte modus coeundi idem est.
Ceruæ mares suos non patiuntur nisi raro: nec uaccæ tauros: propter rigorem genitalé.
Fœminæ felicũ natura libidinosæ sunt: & mares ad coitum ipse frequenter aliciunt innitant cogunt: puniunt etiam nisi pareant.
Cameli sedente fœmina coeunt: & coitum toto die exercent: petunt recessuum solitudines cum libet coire: nec aquis potest eo tuto accedere præter quam pastor.
Genitale camelis neruo ita constat: ut ex eo confici possit quo arcus fidissime intendatur.
Cap.v. Testes nec pisces habent nec ullum aliud genus qđ pedibus careat
Perdices si aduersæ maribus steterint uentusq; inde affluat ubi mares stát concipiunt plerumq; etiam uoce marium utero ingrauescunt & libidiné turgent.
Cap.viii. Tempora coitus descripta & ætates certas ad uenerem singulis animalium natura finxit & statuit.
Stimulantur ad uenerem mas hominum magis tempore hyberno: fœmina æstiuo.
Genus auium parte plurima uere ac ieunte æstate coit & parit: excepta alcyone quæ circa brumam parerere solita est quamobrem quotiés bruma serena existit dies alcioneæ appellatur.
Cap.xi. Stirpium & piscium & quadrupedum animátium generi plurimũ interest non solum ad cæteram corporis fœlicitatem: sed etiam ad coitum partumq; ampliorem.
Cap.xii. Sæpia parit oibus ãni temporibus perseueratq; in ædendo ouorũ numero dies quidecim quotiés aũt ediderit mas eueftigio sequés atramẽtũ ouis superinfundit: atq; ita efficitur ut solidescant.
Cap.xiii. Pariunt colũbæ omnibus anni temporibus si locum apricum habeant & cibum pullosq; educant sin minus æstatæ tantũmõ fætant.
Proles colũbarum præstantior uere quam autũno est: deterima æstatæ & omnino tempore calidiore.
Cap.xiiii. In omnibus animalium generibus prima emissio seminis aut infœcunda est: aut si fœcunda sit imbecilliora tamẽ generat & pautiora
Etas accomodata ad coitum generi hoĩum inotescit uocis mutatione & mammarum sed præcipue ortu pilorũ pubis.
Semen ferre incipit homo circiter annos bis septẽ: sed uim genitalem recipit circa annos ter septem.
Oues & capræ anniculæ coeunt atq; utero ferunt sed proles præstantior est quam senescentes mares & fœminæ procrearint.

Sues tum mares tum fœmine coire incipiūt mēse suæ ætatis octauo quā-
quam mas antequam sit anniculus prolem generet uitiosam.
Apri mense dicimo in ire incipiunt:& ualent in coitu ad triennium:
Canes tam mares quam fœminæ anniculi magna ex parte coeunt:&non
nunq̄ mense .viii.geritq; fœmina uterum ad summam dieꝝ.lxiii.nec
minus quam.lx.diebus.
Cum pepererit canis rursum.vi.mense nec prius coitu impletur.
Equus inire tam mas quam fœmina incipit biennis:ita ut ualeat procrea
re:sed proles minor & inbecillior est:coeunt uero ut plurimū in trima
tu & proficunt subinde in generando ut proles præstantior procreetur
ad usq; annos.xx.
Coeunt equi mares usq; ad annos tricenos ternos fœminæ usq; ad.xl.ita
ut per totam fere uitam coitum equis seruari eueniat.
Viuunt equi magna ex parte ānos circiter.v.&.xxx. fœmīa plus quā.xl.
Quinq; &.lx.annos uixiss equum proditum est.
Asinus tam mas quam fœmina mense.xxx.coit sed magna ex parte ne
quæūt generare.
Homo mas ad annum usq; .lxx. uidelicet termino ultimo potest genera
re:fœmina usq; ad.l.sed id raro:magna uero ex parte maribus.v.&.lx.
annus finis progenerandi est:fœminis.v.&.xl.
Arietes primum uetustiores fœias ineūt:nouellas.n.minus ꝑsequūtur.
Sus ubi.xv.annum nata est non amplius generat sed efferatur.
Elephantus fœmina incipit coiere anno.xii.cum celerrime aut.xv.cum
lentissimæ.
Senectus uim generandi pertendiq; omnibus animalibus tollit.
Quam grauidam redidit elephantus eādē præterea tāgere nūquā patitur
Cap.xviiii. Nascuntur papiliones ex euricis:erucæ ex uirentibus foliis pri
mū enim minus quid milio consistit ī folio:mox uermiculi inde con
trahuntur cū interra triduū enicule formantur.
Vinarii culices ex uermiculis qui fæce uini acescente gignuntur origi
nem trahunt:
In his etiam quæ nullam putredinem posse recipere existimantur nasci
animalia nouimus ut uermes in niue uetustiore qui hirti sunt pilis &ru
bidi:quoniam & ipsa nix uetustate rubescit.
In cypro insula ærariis fornacibus ubi calcides lapis ingestus cōpluribus
diebus crematur bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ pauloq̄ mu
scis grandibus maiores quæ per ignem saliunt atq; ambulant.
Salamandra per ignem ambulans eum extinguit.
Cap.xxi. Reges ducesq; apum aculeum habent:sed eo non utuntur.
Non unus in quocunq; examine dux tantummodo est sed plures:peritq;
ipsum examen si duces uel non satis habeantur:uel non plures quam

ſatis: quod non tam principis deſideria q̄ generationis: (ut aiunt) ad quam illi neceſſarii ſunt accidit.

Conſtruunt apes fauos e floribus: cæram ex lachryma arborum fingunt: & mella ex rore aeris ſiderum exortu potiſſimum.

Mel non ipſas facere apes: ſed rorem cadentem deferre argumento eſt: q̄ uno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarii. item in autũno mel poſtea quam de tractum eſt non reparatur: cum tamen illo etiã tempore flores proueniant.

Apes aggerant ſuis cruribus cæram: mel ore euomũt in cellas.

Cap.xxvi. Scorpiones terreſtres uermiculos ouo℞ ſpecie pariunt complures & incubant: mox ut prolem perfecerunt pelluntur ab ipſa: ſicut & araneis accidit: & interimuntur a ſuis liberis.

Cap.xxvii. Phalangii aranei rhete craſſum cum fecerint pariunt atq̄ incubant: cunq̄ ipſa proles increuerit matrem amplexa conſumit & eiicit ſæpe etiam patrem ſi ceperint.

Cap.xxxi. Pulices minima quadam putredine gignuntur: ſedemq̄ ſui ortus ſordes optinent aridas:

Cimices gignuntur ex humore qui per ſumma corporis animalium conſiſtit pediculi ex carne: quibus futuris emergunt ceu puſtulæ quædam ſiuæ puræ exiguæ: quas ſi pungas pediculi exeunt. accidit morbus hic nonnullis hominibus præ nimio corporis humore: & quidem aliquos fœditate obiiſſe proditum eſt ut alcmanẽ poetam pherecidem ſyrium.

Pueris pediculi in capite magis fiunt: uiris minus & omnino fœminæ magis quam mares pediculos ſentiunt: minuſq̄ laborant eorum capita q̄bus pediculus in capillo eſt: & ex carne pediculus naſcitur.

Cap.xxiiii. Teſtudo oua durioris teſtæ & bicolora ædit: quale ouum auium eſt: eaq̄ defoſſa: & cooperta terra: & complanata i cubat crebrius repetens: fœtumq̄ ſequenti anno excluditur.

Propoſitiones ex ſexto libro de hiſtoriis animalium Ariſtotelis:

Ex capitulo primo.

Upupa ſola in genere auium non nidificat: ſed ſtipites arborum ſubiens parit ſine ullo ſtramento in cauis.

Cap.ii. Quæ oblunga ſunt oua & faſtigio cacuminata fœminã ædunt quæ autem rotunda & parte ſui acutiore obtuſa orbiculum habent marem gignunt.

Si incubante gallina tonuit oua pereunt

Facultas columbis retinẽdi oui etiam tempore perturiendi eſt: nam ſi ab

aliquo uexentur ouum per tristitiā retinent.

Cap.iii. Origo pulli in albumine oui est:cibus autem per umbilicum ex uitello petitur:

Cap.iiii. Quæ specie columbacea continentur quamuis tria interdum pepererint oua: nunquam plus duobus pullis educunt:nonnunquam ēt unum tantum reliquum ouum semper irritum est quod urinū uocant.

Columbæ cum peperint primum ouū uno interposito die scd'm pariunt &incubant ambo uicissim:interdiu mas:noctu fœmina:

Capitulo quinto. Quæ carne uescuntur non plus quam semel in anno pariunt:sed hirundo sola bis anno nidificat.

Pullorꝶ hirundinis adhuc recentium:si quis oculos stimulo percusserit resanescunt & cernendi uim postea plene recipiunt.

Capitulo sexto. Aquilæ oua pariunt terna: sed binos excludūt:ut uersu apud musæū cōstat:excludit binos:ædit terna: educat unum

Coruus pullos nido expellit.

Oēs fere alites quibus ungues adunci pullos cum primū prouolādi facultas fuerit nido expellunt:percutienteſq; cogunt discedere.

Cap.vii. Nulla auis sui generis auem solet interimere.

Parit cuculus non in nido quem ipse fecerit:sed in nidis minorum auiū & maxime palumbiū:ac oua quæ aliena repererit edit sua relinquens & parit ut plurimum singula oua.

Cap.viii. Cornicum fœminæ tantum incubant:assidueq; perseuerāt &mares his cibum suggerunt

Perdices bina ouorum receptacula faciunt &in altero fœmina incubat:in altero mas.

Cap.viiii. Pauo uiuit annis.xxv.parit maxime a trimatu:masq; dum fœmina incubat oua frangit.

Cap.xiii. Spargunt sua oua omnes pisces &magnam ouorum partem mares deuorant:alia pereunt in humore quibus æditis mas non asperserit semen genitale.

Cap.xvi: Sola anguilla inter sanguinea sine coitu & sine ouo generatur:

Ca.xviii. Cōmune omnium animalium est ut cupidine uoluptateq; rei uenereæ maxime gestiant atq; incitentur

Prociunt fœminæ a partu & mares tempore coitus.

Incenduntur libidine ex fœminis aquæ potissimum.mox uaccæ.

Temporis beneficio & corporis ualitudine propensiora redduntur ad uenerem animalia.

Equarꝶ libido extinguitur magis iuba tōsa & frons tristior redditur.

Taurus tempore coitus tantum cum fœminis pascitur: cæterosq; oppugnat mares.

Equa facillime oium quadrupedũ:parit minimũq; emittit profluuium sã guinis:uidelicet pro corporis magnitudine:
Sunt prope oia aialia propensiora ad coitum tempore uerno.
Cap.xviiii Candidi nigriue efficiuntur ouium fœtus si sub lingua arietis uenæ uigræ aut candide habentur cuius enim coloris sunt uenæ eiusdem & uellus est:
Tanta est uis aquilonis ut oues quæ non nisi fœminas pariunt immutet ad prolis masculæ procreationem quare spectare ad aquilonẽ oportet cum coeunt fœminæ.
Capris nullum ducere pastores constituunt :quia earum natura non stabilis sed lubrica atq; mobilis est:
Cap.xx Catelli cæci gignuntur nec ante duodecimũ diẽ uisum accipiũt.
Crassius canum quam cæterorum aialium lac ẽ excepto scrofæ & leporis
Crus mares canes tollentes mingunt magna ex parte quidem sexto mense ætatis :sed nonnulli uel serius octauo .s.mense id faciunt :atq; etiam maturius quam sexto quod autem simpliciter dixerim cum coire incipiunt tollunt.
Cap.xxii Salacissimũ oium tũ fœmiuarũ tũ mariũ equus ẽ:hoie excæpto
Minus temporis mares equi uiuunt quam fœminæ propter coitũ : & qui domi aluntur minus quam gregarii.
Equorum fœmina finem sue longitudinis & proceritatis quinquennio: recipit: sed mas sexsenio ;
Cũ equa peperit statim secũdas deuorat atq; etiã quod pulli nascentis frõti adheret:hippomanes dictum magnitudie minus carica parua hoc si quis prærupto odorem moueat equa excitatur furitq; agnito eo odore
Equorum ducem(ut bonum)nullũ coustituunt quoniam equorum natura non stabilis sed mobilis procaxq; est.
Cap.xxiii. Non asinum equa ut asina equum recipit :nisi asinus sit qui equam suxerit.
Cap.xxiiii Mulus cum equa coniũctus innũ procreauit :mula quoq; iam facta grauida est.sed non quo ad perficeret atq; educeret prolem.
Mulæ in terra syria super phœnicem & coeunt & pariunt omnes sed id genus diuersum est quanquam simile.
Si cutis prætenta maxillis detracta mox relaxata ilico in suum redeat locum inditium recentioris quadrupedis est:ueteris contra si diutius rugata maneat cutis:
Cap.xxvii Lac & caro cameli suauissima omnium est.
Cap.xxviii Sues mares castrati maiores ferocioresq; euadunt
Cap.xxviiii Cerua marẽ sustinere non potest ob eius contentissimum impetum :uerumtamen etiam aliquando sustinet.

Pinguescunt cerui in æstate supra modum: quamobrem nec currere qui- dē possunt: hyeme extenuantur debilitanturq; uere autem uigent ma xime ad cursum.

Cerui intestinū tam tenue imbecilleq; habent ut etiam si leuiter percusse- ris possit rumpi cute adhuc integra.

Cap. xxx. Vrsa fœtum minimum pro sui corporis magnitudīe ædit: quip pe minorem catto parere solet: nudum item & cæcum: & cruribus pro- pemodum membrisq; aliis plurimis in discretum.

Cap. xxxi. Parit leena catulos adeo paruos ut uix post secundum mensem incipiant ingredi.

Caret leena iuba nā maris hæc propria est.

Cap. xxxiii. Vulpes cæcos parit ut ursa & infirmiores: parturiensq; ita sece dit ut raro grauida capiatur.

Cap. xxxvii. Murium generatio mirabilis est tum numero tum celeritate iam enim fœmina prægnante in uasæ miliario aliquādo occupata: pau lo post reserato uase: musculi numero. xx. & centum reperti sunt.

Terræ persicæ parte quadam mure fœmina resissa fœtus fœminini p̄gnā tes comperiuntur.

Propositiōes ex septimo libro de historiis aīaliū Aristotelis: q i ueteri trāſ latione ponitur nonus: sed a theodoro interpræte ponitur septimus.

Ex capitulo primo.

Mas hominum primum semen genitale magna ex parte incipit ferre anno peracto bis septimo: ac simul etiam pubescere inci- pit: uoxq; per id tempus mutari in sonum asperiorem inæqua- bilioremq; incipit: quanquam nundum grauent: idq; potissimū incidit iis qui rem ueneream incipiunt agere: abstinentibus uero fit e- contrario: & si curam adhibeant longo seruari tempore sine magna mutatione potest.

Fœminis per idem tempus exurgunt ubera: quod fratrare dicitur: & men strua erumpunt: quæ quasi sanguis recens occisi animalis sunt.

Quæ alba dicuntur admodum etiam puellis eueniunt: & magis si ci- bo utantur humidiori: hæc incrementa impediunt corporis & puel- lam extenuant.

Menstrua tunc plurimis fiunt cum iam ubera ad duos digitos prominēt & uox eodem tempore puellarum mutatur in grauiorem.

Per id tempus custodiri puellæ præcipue debent maxime enim ad usum rei ueneræ cum hac incipiunt incitantur quod si inde nihil amplius

commouere temperent quam corpora ipsa faciant nullo usu uenereo sed sponte mutantur.

Sequi seruariq; temperantia solet per ætates superiores: nam quæ admodũ puellæ concumbunt libidiniores euadunt: & mares siue altera parte: siue utraq; minus cauerint propensiores eodem efficiuntur: meatus enim laxantur redduntq; eo corpus lubricum: & simul uoluptatis q̃ oli gestirent memores: desyderio mouẽtur ꝓ teritæ cõtrectationis.

Vox fœminæ acutior est quam maris & puellarum quam puerorum.

Euenit ut mammæ immodice crescant cum puellæ excrementis redũdãt faturis enim & nundum profluentibus menstruis: quo plus continetur humoris eo magis efferri sursumq; impelli necesse ẽ: donec ĩfra erũpatur: & quod interim incrementum mammæ acceperint seruant postea.

Semen infœcundum est usq; ad ter septimum annum: & si prolificum est exigua imperfectaq; generat.

Concipiunt facilius fœminæ natu minores: sed laborant in puerperio uehementius: & corpore minus magna ex parte perficiuntur.

Senescunt celerius mares salaces: & mulieres quæ frequentius pariunt.

Corporis incrementum post tertium partum mulieribus effici posse non uidetur.

Post annum ter septimum mulieribus oportune procreatio ẽ: sed uiris ac cedere aliquid potest ad prolem perfectiorem.

Semina infœcunda sunt quæ tenuia: fœcunda uero quæ grandinis speciem gerunt: eandemq; potius marem fœtificãt: contra tenuia nec globulenta fœminam gignunt.

Cap. ii. Profluuium menstruornm decrescente luna contingit: & paucis singulis mensibus mouetur: sed uno intermisso plurimis facilius agitur: iis scilicet qui breui tempore: hoc est biduo aut triduo profluũt: sed quibus in longum protrahitur: difficilius mouetur.

Conceptus mulieribus post profluuium menstruorum sua natura contingit: & quæ his carent steriles magna ex parte existunt

Plurimum seminis omnium animalium emittit homo: comparatione magnitudinis suæ.

Mares qui humidiores natura sunt nec ualde carnosi plus seminis reddunt: atq; etiam plus candidiores quã fusci: nec secus in mulieribus fit quo ad menstrua.

Cap. iii. Mares fœtus circa. xl. diem dextro potius latere mouetur: fœminæ sinistro circiter. lxxxx.

Effluxiones uocantur quæ intra. vii. diem corruptionis incidunt: abortiones autem quæ intra. xl.

Mas qui .xxxx. die exierit si in quoduis aliud mittatur diffunditur atq; aboletur sed si in aqua frigidam cogitur consistitq; in membranula: qua rupta fœtus ipse apparet magnitudine formicæ maiusculæ:& mē-bra omnia discreta:& oculi prægrandes :

Fœmina quæ intra tertium mensem eruperit indistincta est :.quæ autem quartum adepta est mensem:distinguitur: & reliquam distinctionis effigiem breui tempore accipit.

Cum in lucem prodierit fœmina:ocius quam mas & accressit & ætate floret: &senectute maceratur :

Capitulo quarto. Quæ fœminam ferunt sunt pallidiores &grauiusdegūt & uaria auidius appetunt: statimq; fastidiunt : quam quæ marem.

Præcipue mulieres fastidiunt cum fœtui capillus oriri incipit.

Plus motus magna ex parte mas in utero īfert:q̄ fœmina & celerius ꝑdit.

Vnum pariendi tempus statutum est omnibus animalibus :homo uero : & septimo mense:& octauo & nono parere potest :& quod plurimum x.nonnullæ etiam.xi.tangunt:

Infestantur mulieres mense quarto maxime & octauo &si in his fœtus pierit ipse quoq; magna ex parte intereunt.

Quædam mulier uigesimo filios partubus quattuor ædidit : quinos enim singulis partubus enixa est. maiorq; eorum pars enutriri atque adolescere potuit.

In genere humano pauci gemini seruantur :si alter mas sit alter fœmi[n]a

Mulier & æqua omnium maxime animalium grauide coitū patiūtur :cætera cum grauida fuerint fugiunt mare,eas.s.quorum natura superfœtare more leporum recusat

In muliere raro euenit ut superfœtetur :sed factum tamen aliquando est.

Plurimis si concubuerint mēse octauo infans mucore oppletus exit

Si mater sale immodice usa est:infans sine unguibus nascitur.

Capitulo quinto Desinunt ut plurimum menstrua mulieribus circa .xl. annum quod tempus quæ excesserint usq; ad. lx. seruatur :& etiam nonnullæ eo tempore pepererunt:sed ultra hoc tempus nulla potest protrahere.

Capitulo sexto. Mares plurimi ad .lx. annum generant :& quidam anno.lxx:nati genuerunt.

Euenit ut qui coniuncti inter se nequeant generare ubi dissociati se iunxere cum aliis queant.

Gignūtur læsi ex læsis:ut claudi ex claudis:cæci ex cæcis: & similes sæpe numero in re quæ præter naturam committetur :& signa habentes sibi cognata hereditaria ut uerucas & neuos aut cicatrices aut quid aliud

generis eiusdem iam tale quid uel tert ia post prolé regeneratum est.
Cum quidam in suo brachio puncti notam haberet: filius non id retulit: sed nepos ea corporis parte.
In scicilia eius quæ adulterium cum æthiope comiserat filia non colorem patris æthiopis retulit, sed qui natus ex hac est: is auum æthiopem regenerauit.
Fœminæ magna ex parte matri: mares patri proueniunt similes: sed fit etiam e diuerso.
Gemini magna ex parte similes prodeunt.
Cap.viii. Homo in semet conglobatus sic gestatur: ut nasum inter genua: oculos super genua: aures extra genua habeat.
Omnibus animalibus caput primum superius est: sed cum exitum appetunt deorsum deducitur & ita fit ut partus secundum naturam in caput contra naturam in pedes aut inflexo corpore agatur.
Capitulo nono. Cæteris animalibus partus non laboriosi eueniunt: at mulieribus dolores uehementissimi incidunt: & præcipuæ stabilibus & sellulariis & quibus non bona latera sunt: neq; facultas non bene retinendi spiritus suppetit
Cap.x. Pueri cum exierit uocem statim emittunt: & uocem antequam egrediantur nunquam emittunt etiam si cum difficulter egreditur caput extet: & corpus intus sit totum.
Pueri cum exierint manus ad os admouent: suguntq; confestim ubera: excrementum etiam reddunt alii statim alii breui: sed omnes intra diem quod excrementum pluris quam infantis magnitudine est: colore cruentum: atq; admodum nigrum & piceum est
Infantes primis.xxxx. diebus neq; rident cum euigilant neq; lachrymātur: sed noctu & per quietem utrunq; interdum faciunt.
Pueri septimo mense dentire incipiunt: & maturius dentiunt: quorum nutrices lac: habent calidius.
Cap.xi. Nonnullis effluit lac non solum de pupillis sed etiam passim p ubera aliquibus etiam per alas: edurantq; imposterum globuli quotiēs humor non coquatur nec exeat: sed redundet.
Vbera ita fungosa sunt tota: ut si in poculo pilum forte hauserit mulier dolor moueatur in mammis: nec sedatur donec pilus uel præssus exeat sponte: uel cum lactæ exuggatur.
Seruatur lac donec mulier concipiat: tum desinit atq; extingunt: tam in hoīe quam in quadrupede.
Cap.xii. Solent pueri plurimi conuulsione siue spasmo excipi & præcipue corpulentiores: & lacte uescentes copiosiore crassioreq;: & nutricē

lactantem ſucci plenam & corpulentam.
Nocet huic morbo uinum magiſq nigrum quam album & quod minus limphatum eſt:& cibi qui inflant.
Plurimi pueri ante.vii.diem hoc morbo intereunt:unde ſit ut. vii.die nomina imponantur tanquam ſaluti iam pueri magis credamus & periculoſius eſt ſi a ſcapulis conuulſio oriatur.

Propoſitiones ex.viii.libro de hiſtoriis animalium Ariſtotelis.

Ex capitulo primo.

Nihil per tempus puerilis ætatis animam hominis differre a bæluarum anima prope dixerim.
Adeo de in animatis paulatim ſenſitaq ad animata natura tranſit: ut contunuatione ipſa lateat eorum confinium :& medium utrius natura ſit extremi uide diſcuſſum teſtus ſuper hoc.
Charum cuiq ſuaueq eſt quod per naturam habetur.
Cap.iii. Aduncis auibus nullus omnino uſus bibendi eſt: q præterquam pauciſſimis & ipſe raro.
Cap.iiii. Serpentes uini incõtinentes ſunt:proinde uiparas aliqui uino cũ fictilibus ad ſæpes depoſito uenantur ebriæ enim capiuntur.
Cap.v. Lupi ſoli quandam terram cum eſuriunt edunt.
Lupi hominem illi potius petunt qui inertes ſunt quam qui uenatores
Leo incontinenter cibo utitur :multaq deuorat ſolida ſine :ullo diſectu mox nihil triduo aut certe biduo comedit.
Leo fœdum odorem in cibo relinquit ex ſuo alitu :& ipſo proſiſſo interiora eius grauiter olent.
Cap.vi. Bibunt quibus dentes ſerrati animalia lambendo quibus autem continui ſorbendo. urſus neq ſorbendo neq lambendo ſed morſu
Sues pinguiores redduntur cum in ceno ſe uolutant:radicumq eſt maxime appetens omnibus animalibus.
Sexta pars ponderis quantum ſus ponderarit uiuus abſumitur occiſo im pilos & ſanguinem & reliqua id generis.
Ominia animalia cum lactentur ſolent extenuari.
Augentur iuuencæ amplius cum plus temporis exptes ueneris degunt.
Cap.viii. Equi muli & aſini maxime potu pingueſcunt:& quod minus potum aſpernatur:id appetentius pabuli eſt: & plennius obeſatur.

Boues claram aquam bibere gestiunt: at equi & cameli turbulentam sua uius bibunt.

Capitulo .viiii. Elephantem alii annos ducentos uiuere aiunt: alii trecentos.

Cap.x. Oues pascere sædulæ atq; stabiles solent. capræ uero dum pascuntur loca crebro permutant summaq; tantum contingunt.

Caro cuiusq; quadrupedis deterior ē cum locis palustribus quam editioribus pascitur.

Ouium quæ lupus occiderit pelles ac uelera: & facta ex his uestis longe quam cætera aptiora sunt ad pediculos generandos.

Cap.xii. Indica auis cui nomen psitacæ lingua est lata aptaq; ad immitandum: & loquatior cū biberit uinum redditur.

Cap.xvii. Cum serpens exure senectutem incipit: ab oculis primum detrahit pellem: ita ut obcæcarii uideatur iis qui rem non intelligunt: deinde caput exuitur: & hoc fit tam uere quam autumno.

Cap.xviii. Cum aues egrotant plummæ inditium proferunt turbātur. n: nec posituram eandem seruant: quam habent dum recte ualent.

Cap.viiii. Cum bene hominibus annus cedit: tunc & piscibus fœliciter degere contingit.

Cap.xx. Glandes a suibus suauiter comeduntur: sed carnem humidam faciunt si solæ ædantur: & si grauidæ glandem copiosius æderint abortum faciunt.

Cap.xxii. Facit rabies canibus furorem: & quæ momorderint intereūt oīa & rabiunt excepto homine quo morbo intereunt & canes.

Cap.xxiii. Boues gregales morbis duobus temptantur: podagra & struma: quodq; in hoie febris idem in boue struma est: estq; idicium morbi ut demissæ aures flacceant

Cap.xxiiii. Equi gregales morbo immunes sunt excepta podragra: qua plerumq; ungues amittunt: at equi domestici & oues (ut homines usu periti referunt): totidem mobis infestantur: quot homo.

Abortum facit equa odorem sentiens fungi fumigantis & lucernæ extinctæ: quod & mulieribus nonnullis accidit.

Equi uocem agnoscunt equorum cum quibus pugnauerint

Cap.xxv. Impatiens frigoris asinus est: quapropter pontica & scythica terra asinis caret.

Cap.xxvii. Intereunt insecta omnia tacta ex oleo: sed celerime si capite illito exponantur soli.

Cap.xxviii. Insyria oues sunt cauda lata ad cubiti mensuram: & capræ auriculis mensura palmari & dodratili.

In cicilia capræ tondentur ut alibi oues.

Carniuoris auibus cibi suppeditatur: propter ruptus quo uiuunt pe-nuriam.

Bæstiæ omnes fere efferatiores in asia sunt fortiores in europa: multi-formiores in africa: unde prouerbio quodam dicitur: semper aliquid noui affricam afferre:

Cap.xxviiii. Morum animalium diuersitatem efficiunt loca.

Loca montana & aspera suas bestias reddunt & aspectu efferatiores: & ui-ribus robustiores quam plana & molliora.

Omnium uenenatorum morsus grauiores sunt: si alterum ederit al-terum.

Plurimis animalibus uenenum habentibus aduersatur saliua hominis.

Capitulo.xxx. Vitiantur senectute pisces: & ad rem salsamentariam pi-sces senes improbi sunt declaraturq; eorum senectus duricie magnitu-dineq; squammarum

Fluuiales pisces & lacustres optimi sunt post partum: & seminis genitalis emissionem: & mares suis fœminis sunt præstantiores.

Propositiones ex libro nono de historiis animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

HAbere uim quandam naturalem animantes in qua uis aĩ af-fectione uidentur hoc est prudentia stultitia: fortitudine igna-uia: clementia: acerbitate: & reliquis habitibus eiusdem gene-ris: & in non nullis commune aliquid disciplinæ eruditio-nisq; habetur.

Fœminæ omnes minus quam mares sunt animosæ excæpta panthera & ursa uerum in omnibus maliciosiores: astutiores: insidiosiores fœ-minæ sunt: atq; in enutrienda prole solicitiores: mares uero contra ani-mosiores ferotiores: simpliciores minusq; insidiosi.

Homo natura perfectissima est. & ob eam rem habitus omnes in eo con-spectiores sunt mulieribus.

Mulier misericors magis: & ad lachrymas propẽsior: quam uir est: itemq; inuida magis: & quærula: & maledicentior: & mordatior: præterea an-xia & desperans magis quam mas: & impudentior & mendatior quã mas: quin etiam facilior decipi: meminisseq; aptior: ad hæc uigilantior segnior: immobilior deniq; est & minus cibi desyderans: mas uero iu-uantior & fortior est.

Cum sæpia icta est tridéte mas fœminam adiuuat:fœmina mare percus-so fugam arripit.

Pugnant inter se diuersi generis animalia quæ eadem loca incolunt atq; & eisdem cibis uescuntur.

Si cibi penuria sit: fit ut eiusdem generis animantes pugnam inter se conferant.

Elaphanti pugnant inter se uehementer: & dentibus alter alterum ferit: qui autem uictus fuerit: adeo animum amittit:ut ne uocem quidem ui ctoris tolleret.

Cap.iii. Genus ouile amens &moribus stultissimis est. sæpe enī egreditur stabulo occupatū a niue.

Caprarum ex grege si quis unam uilo mento dependente (quem aruncū uocant) appræhenderit:cæteræ stant uelut stupidæ:suos in unam illam occulos coniicientes.

Cap.iiii. Boues & pascunt per societates atq; consuetudines: & si unus aberrarit relinqui sequūtur quapropter boarii nisi præuenerint:totum armentum requirant necesse est.

Equæ societate coniunctæ si altera forte perierit:altera pullum parente or batum enutrit

Capitulo quinto. Ferarum quadrupedum ceruа maxime prudentia præ stare uidetur: quia circa semitas pariat quo scilicet belluæ propter ho mines minus accedunt.

Ceruus cum pinguerit:quod ualde tempore fructuum fit :nusquam appa ret sed longe secedit :ut qui pondere suæ compulentiæ capi se pos se facilius sentiat.

Cornua ceruus locis difficilibus amittit:& quo inueniri nequeat & quasi sua arma amiserit cauet ne inermis reperiatur.

Cornu sinistrum cerui compertum esse a nemine adhuc fertur:occulit id enim tanquam quodam medicamento præditum

Anniculis ceruis nundum cornua nascuntur: sed indicii gratia initium quoddam prætuberans breue hirtumq; est. bimis uero cornua pri-mum oriuntur simplicia & recta ad subularum similitudinem:trimis bifida exeunt quadrimis trifida :atq; deinceps adhunc modum pro-cedit numerus usq; ad sextum annū:&ab hoc similia semper prodeunt

Cerui senes dentes nullos aut paucos habent:& adminiculis carent:& uo cantur adminicula rami qui imis cornibus prominent ante frontem q-bus in pugna utuntur iuniores.

Cerui senes amittunt singulis annis cornua mense aprili.

Ceruus iam captus fuit:hederam suis enatam cornibus gerens uiridē quæ

cornu adhuc tenello forte inserta :quasi ligno uiridi coaluerit.
Ccerui sibilo & cantu uenantium capiuntur :mulcentur enim & aliciun tur tali uoluptate.
Cap.vi. Panthera cum uenenum pardalianches dictum ab angore ederit: quo leones etiam intereunt stercus hois q̄rit eo enim ipo uiuatur:quo circa uenatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua: ne procul bellua abeat petentes suum medicamentum :itaq; insiliens ibidem & spe capiendi perseuerans in se efferenda emoritur.
Ichneoumo egipti ubi aspidem anguem suum hostem aspexerit non pri us egreditur quā socios uocet :& limo obducto contra ictus morsusq; sese loricet.
Modus armandi est ut primum madefaciat corpus & in terra se uolutet
Crocodilis hiantibus throchili aues inuolantes depurgant dentes :quo munere & ipsi aluntur : & crocodilus sentiens secum commode agi nihil nocet:sed cū eggredi auem uult ceruices mouet ne comprimat.
Mustella quotiens pugnatura cum serpente est rutam comedit :cuius o dor infestus est serpentibus.
Cap.vii. Hirrundo impartit singulis pullis cibum obseruās ne qui acce perit:bis accipiat :
Columbi coniugium iam inde a primo ortu initum non deserunt:nisi cæ lebs aut uidua.
Proprium est columbarum palumbium & turturum :ne collum cum bi berint resupinent.
Capitulo octauo. Cum ad nidum perdicis quis uenando accesserit:pro uoluit se se perdix ante pedes uenantis quasi iam possit capi :atq; ita ali cit ad se capiendam hominem.eo usq; dum pulli fugiunt:tunc ipsa ad uolat & reuocat prolem.
Cap.x. Grues alte uolant :ut procul prospicere possint& si nubem tempe statis uiderint conferunt se in terram: & humi quiescūt :loca enim lon ginqua petunt sui comodi gratia.
Ducem habent grues & eos qui clamēt dispositos in extremo agmine: ut uox percipi possit.
Cum consistunt grues ceteræ dormiunt capite subter alam condito :al ternis pedibus insistentes dux uero detecto capite prospicit :& quod sē serit uoce significat
Capitulo.xi. Accipiter locis saxosis & arduis nidulatur:& auium quas cæ perit cor nunquam comedit.
Cap.xii. Olores canere soliti sunt præcipue morituri
Grues inter se tam uehementer pugnant :ut dimicantes capiātur:homi nem enim expectare potius quam pugna desistere patiuntur.

Cap.xiii. Ciconiæ genitorum senectutem inuicem educant:idemq; me
ropes faciunt :uicem enim reddunt parentibus non modo senescen-
tibus:uerum etiam statim cum datur facultas :nec matrem aut patrem
exire patiuntur :sed in cubili manentes pascunt.
Cap.xv. Vpupa nidum potissime e stercore hominis facit.
Cap.xxxii. Aquila uiribus omnium præstantissima est:colit montes ac sil
uas concina apta intrepida strenua liberalis non inuida.
Senescentibus aquilis rostrum superius accrescit :incuruaturq; subinde
magis ac magis ita ut fame pereant :& nidulantur in locis non planis
sed celsis :& arduis saxis.
Venantur aquile locis non suo nido propinquis: sed longe distantibus:
& rapta non protinus ferunt: sed cum corripuerint & sustulerint depo
nunt expertæq; iam pondus requiescunt
Cap.xxxiiii. Noctua marina uagatur per mare &littora:uiuitq; auium ma
rinarum uenatu :hæc pullos adhuc implumes cogit aduersos itueri so
lem:percutitq; eum qui recusat:& uertit ad solem :tum cuius oculi pri
us lachrimarint hunc occidit reliquum educat.
Cap.xxxv. Mollium astutissima sepia est:sola hæc suo utitur atramento
non mouetur cum metuit uerum etiam abscundendi causa: atq; bima-
tu non uiuere apertum est.
Cap.xl. Reges apum nunquam prodeunt foras :uel ut pascantur uel alia
causa: nisi uniuersa cum plebe:& si cum pergunt rex ipse forte aberra-
uerit omnes inquirunt :odoratuq; sagaci persequuntur donec iueniāt
Gestatur a plebe rex apum cum uolare non potest :& si perierit omnes di
scedunt:uel si aliquamdiu manserint fauos quidem conficiūt :sed mel
nullum :nec fieri potest quin breui oēs discedant.
Mos apibus est ne florum plura genera petant uno profectu.
Enecant apes ipsos duces:qui plures quam satis sit habentur:& potissimū
improbos ne principium multitudo seditiões in examine faciat : & ne
cant præcipue cum non ampla sobolis copia existit:nec habent tanquā
coloniam mittant.
Aluei apum annona superioris anni nunquam habundant.
Studēt bonæ apes quo ad fieri potest ne quam intra alueum interimant:
& si qua interierit inter statim foras cadauer educunt.
Si forte apes paucæ prope multas consistunt:concedūt paucæ ipsæ ad plu
res :& regem quem reliquerint si forte sequatur interimunt.
Apes carnem nullius animalis tangunt nec obsenum quod appetunt :&
mundissimum omnium animalium apis est.
Cum apes ruri sunt nec sibi inuicem :neq; ullis aliis iniuriantur :at uero
apud suos alueos pugnant acerrime.

Oderunt apes nõ solum fœdos odores :sed etiam unguẽtorum delicias ex quo fit ut homines his delibatos percutiant.
Aps seniores itus i alueis opantur:adolescẽtes uero foris negotiũ exercẽt & ea q̃ res exigit portãt liuoresq; sunt labore hirsutie detrita.
Quotiens flatu uehementi iactantur apes :lapillum gestant :quo se quasi fundamine quodam stabiliant contra flatũ.
Mel uernum suauius candidius & omnio præstantius autũnali est & conficitur melius & noua cæra nouellisq; stirpibus.
Sotias ociosas ac desides ac minus parcas pellere in more apibus est.
Tẽpore matutino oẽs apes silent:donec una gemino aut triplici bõbo ex citet oẽs tum uniuersæ ad opus peruolant :cũq; redierint primũ item tumultuantur paulatimq; minus subinde strepunt dũ una circũuolãdo susurret: quasi dormiendũ præcipiat & tũ repẽte oẽs cõticescunt.
Cap.xli Crabrones non floribus ut apes sed carne magna ex parte uiuũt: & uersari instercore sæpe solent.
Cap.xliiii Leo nullius suspitiosus est:& festiuus ludibũdus beniuolus ad modum cum familiaribus est.
Leo i uẽatu dũ cernitur nũq̃ fugit aut metuit:sed si uenãtiũ multitudie cedere cogitur :sẽsim pedatimq; discedit crebro subsistens atq; respectãs
Leo ignẽ p̃cipue formidat ut homerus quoq; testatur:cũ dicat : ardẽtesq; faces quas quamuis sæuiat horret.
Leo percussorem agnoscit & ex obseruato inuadit.
Leo infirmus est parte iliũ cõtra ictus sed reliquo corpore multas plagas patitur :& capite ualidissimo est.
Thoes quos lupos ceruarios dicimus hoĩem diligũt : & neq; offendunt neq; metigunt ualde.
Cap.xlv Elephantus oĩum ferrarum mitissimus &placidissimus ẽ &p multa officia eruditur & intelligit & quãdoq; etiam regẽ adorare cõdiscit.
Elephantus quam impleuerit coitu eam rursus non tangit.
Cap.xlvi. Cameli matres nunquam superueniunt suas.
Cũ aliquãdo camelus admissarius nõ haberetur:curator pullũ matri optæ admisit qui dũ coiret delapso operimẽto agnouit matrem &quãuis coitũ absoluerit :memor tamen cõmissi sceleris paulo post camellariũ illũ morsu defixo interemit.
Ferũt regi scytharum fuisse equã egregiã:ex q̃ mares generosi oẽs gignerẽtur:quorum unus: q̃ p̃stãtior hẽretur :cũ ut ex matre ,pcrearet:placeret:ad missũ oio recusasset:optã deinde latuisse matrẽ:ut iprudẽs supueniret: uerum ubi a cõcubitu faciem matris detectã agnouit: fugã ,pperasse : atq; se ipsum actũ præcipitẽ interemisse.
Paruos delphinos magnus aliquis semper comitatur:custodiæ causa.

Delphinus uelocissimus credilur esse aialiũ tũ aqtiliũ tũ terrestriũ:& supsi liũtur quãdoq; arbores maioꝝ nauigioꝝ cũ aliquem insectantur piscẽ quem deuorent.

Cap.xlviii. Vt aialia ꝑ suis affectibus agere: sic ꝑ suis quoq; actiõibus affici imutariq; moribus solẽt: ptes ẽt corporis nõnullæ sæpenumero rõe agẽdi imutãtur: ut ĩ auiũ genere euenit. galine &.n.cũ mares uicerĩt cu curriũt: & exẽplo mariũ tẽptant supuentu coire: crista ẽt caudaq; erigitur: ita ne facile præterea sit an fœminæ sint cognoscere.

Cap.l. Si hõ adhuc puer castretur uox non ĩmutatur: sed suũ seruat acumẽ
Cerui si cũ per ætatẽ nũdũ cornua gerũt castrãtur: nõ ædũt cornua: sed si cornigeri excidũtur: nõ decidunt cornua &: magnitudie eadẽ seruãtur
Si bos a recenti castratu ineat procreare potest.
Ruminant animalia quæ superiore dentium ordine carent proficiũtq; & delectantur non minus in ruminando quam in ædendo.

Sũt qdã exẽplaria tũ græca tũ latĩa q̃ habent fragmetũ qddã hic additũ qđ cãs q̃sdã materiales agẽtesq;: generationis hũanæ cõplectitur: itaq; theodorus hũc nec inter historiæ libros nec uspiã collocauit.

Incipiunt propositiones ex primo libro de partibus animaliũ Aristotelis secũdum traductiõ em theodori gazæ thesalonicensis

Ex capitulo primo.

IN oĩ cõtẽplãdi genere: oĩq; tũ nobiliori tũ ignobiliori docẽdi uia & rõe: duos eẽ haitus cõstat: quoꝝ alteꝝ sciam rei appellasse: alteꝝ quasi peritiam quãdam: bene est.
Hoĩs ꝓbe piti officiũ est iudicare ꝑspiciẽter posse: qđ nã rẽcte aut nõ recte ab eo qui docet exponitur.
Fieri põt ut rem unã quispiã: ita ut alius possit iudicare.
Principatũ illa cã optinere uidetur quã sub hoc uerbo cuius gratia significamus: hæc.n.rõ ẽ: rõ ãt pricipiũ ẽ pariter ĩ rebꝫ tã arte q̃ nã cõstituẽdis.
Coiter primũ & p generis cõplexionẽ tractãdũ ẽ: post uero res ꝓprias cõsiderare oꝫ si.n. seorsũ đ singulis disputeꝰ euẽiet ut sæpe eadẽ iterẽtur.
Necessitas inest rebus æternis simplici absolutaq; rõe: sed ĩ gignendis oĩbus ex suppositione tribuitur.
Genetatio gratia substantiæ est: non substantia gratia generationis est.
Diffi. Ars operis est ratio omni abiũcta materia
Oĩa q̃ natura cõsistũt qđ ã ordine disponũtur: ut primũ hoc deide illđ sit
Formæ natura potior est quam materiæ.
Membroꝝ hoĩs uita fũcti nullũ: idẽ eẽ p̃t q̃ erat cũ uiueret nisi equoce.
Quãprimũ aĩa a corpore discessit: aial eẽ desinit: neq; mẽbꝝ ullum nisi figuræ suæ ratione relinquitur.

Non omnis anima principium motus est neq; partibus animæ omnibus id tribui debet: delationem enim in cæteris esse animalibus nouimus: intellectum siue mente in nullis.

Constat non de anima omni differere naturalem philosophiam oportere: quando quidem non anima omnis natura est sed aliqua eius pars una. aut etiam plures.

Rem a materia abstractam nulla potest scientia naturalis cõtẽplari.

Cap.iii. Priuationis ut priuatio est nulla est differentia: non enim fieri potest ut species eius sit quod non est: differentia autem uniuersalis ut species habeat necesse est.

Impossibile est ut priuatio sit differentia.

Omnino quãcunq; differentiã diuidis una tantum diuisione id accidere necesse est.

Diuidendum est his rebus quæ sitæ in substantia sunt: non his quæ accident. oppositis item diuidendum est.

Si homo bipes tantummodo esset hæc differentia una sufficeret: sed quoniam hæc una non est: multas esse non sub una diuisione necesse est.

Cap.v. Substautiæ q̃ natura constant partim ingenitæ immortalesq; sæculis omnibus sunt: partim ortus participes atq; interitus intelligũtur.

Partem illam æternam & proinde nobilem ac diuinam minus contemplari propterea possumus: quod ad modum pauca illius mouetur sensui patent.

Res illas superiores tam & si leuiter attingere possumus: tamen ob eius cognoscendi generis excellentiam amplius oblectamur: quam cũ hæc nobis iuncta omnia teneamus.

In animantibus. quæ minus grata nostro occurerunt sensui: natura parẽs & auctor oĩum miras excitat uoluptates hominibus qui intelligunt cãs atq; ingenue philosophantur.

Nulla res est naturæ in qua non mirandum aliquid inditum habeatur.

Heraclitum dixisse ferunt ad eos qui cum alloqui eum uellent: q̃ forte in casa furnaria quadam caloris gratia sedentem uidissent: accedere tẽperarunt: ingredi enim eos fidenter iussit: quoniam inquit ne huic q̃dem loco dii desunt immortales.

Nihil temere uiceq; fortuita a natura committitur sed alicuius gratia: omnia aguntur

Finis boni honestiq; optinet rationem.

Corpus totum animæ gratia conditum est: & membra officiorum gratia constant: & munerum. ad quæ singula accomodantur.

Omnes instrumentum gratia rei cuius est instrumentum factum est.

Propositiones ex secundo libro de partibus animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Triplex est compositio animalis: prima quæ ex elementis conficitur: sed melius fortasse dici potest ex uirtutibus elementorum confici: iis non omnibus sed primis: secunda est ex similaribus partibus ut carnis & ossis. tertia est dissimilaribus partibus: ut faciei & manus & reliquorum membrorum.

Humiditas & siccitas & caliditas & frigitas materia corporum sunt compositorum: cætere autem differentiæ eas sequuntur ut grauitas leuitas densitas raritas asperitas lenitas & reliquæ id generis affectiones.

Quæ posteriora sunt generatione: hæc natura priora sunt: & quod primum natura est ad ultimum est generatione.

Omne quod generatur: ex aliquo & ad aliquid suam generationem deducit: & a principio ad principium pergit.

Materiam generationemq; eē priorem tempore necesse est: essentiam uero rei cuiusq; & formam ratione idest diffinitione priorem.

Cap. ii. Roboris efficatior sanguis est qui crassior & calidior est: uim autē sentiendi intelligendiq; optinet pleniorem: qui tenuior atq; frigidior ē

Optime dispositi constant: qui sanguinem calidum tenuem: & sincærum habēt quippe qui una & uiribus corporis: & animæ ingenio plurimum ualeant.

Initia elementorum sunt calidum: frigidum: siccum: humidum: & hæc quoq; uitæ & mortis somni & uigiliæ: iuuentutis & senectutis: morbi & sanitatis causæ existunt.

Ignis per se calidus: ē & frigidus nunquam fit.

Ferrum & reliqua corpora dura lentius quidem calefiunt quam aqua: sed ubi calefacta fuerint urere uehementius possunt: lentiusq; frigefieri.

Cap. iii. Sanguis animalibus sanguineis ultimum alimentum est: & ipsis alimenti gratia datum est.

Sanguis non est continuus carni neq; cognatus: sed in corde ac uenis quasi uasis continetur.

Cap. iiii. Timidiora sunt quibus sanguis nimium dilutus est: metus enim refrigerat & aqua frigore congelascit. quamobrem & cætera exanguia timidiora sanguineis sunt.

Quorum saguis fibris admodū multis crassisq; refectus est: hæc terrena amplius constant natura: & animosa: irracunda pindeq; furibunda sūt

Ira calorofica est

Sanies pars diluta siue aquosa sanguinis est: eo quod nundum aut cōcocta: aut corrupta est.

Cap. v. Seuū & adeps si mediocriter in animalium membris habentur p sunt nec enim sensum impediunt sed ad sanitatē uiresq; opitulantur:

ſed ſi modum excedunt nocent atq; interimunt:

Sanguis ſenſu caret:& ob eam rem nec adeps nec ſeuum ſentit ſunt enim ſangnis concoctus quod ſi totum corpus tale efficiatur nullum ſenſum hebere poterit.

Celeriter ſeneſcunt quæ ualde pinguerint: quippe quæ parum ſanguinis habent:

Quæ parum ſanguinis habent ad interitum ſunt opportuniora:

Interitus in opia quædam ſanguinis eſt.

Pinguia omnia ſteriliora ea de cauſa ſunt:quoniam quantum ex ſangnine proficiſci ad genituturam & ad ſemen genitale debet: hoc in adipem aut ſeuum ſumptitatur.

Cap.vi.Diff. Medulla eſt alimenti ſanguinei:quod in oſſa ſpinam ue diſtribuitur:contentum oſſibus & concoctum excrementum.

Seuoſas & pingues eſſe medullas ratio eſt:quoniam tepor quem oſſium complexio facit ſanguinem coquit: ſanguinis autem per ſe coctio ſeuum & adeps eſt.

In iis quæ oſſa firma ſpiſſaq; habent:non temere partim nulla partim exigua ineſt medulla:alimentum enim in oſſa abſumitur.

Cap.vii Cerebrum medulla non eſt: quoniam cerebrum partium omniũ corporis frigidiſſimum eſt:cum medulla calida ſuapte natura ſit:quod eius pinguedine & axungia perſpicuum eſt:idq; facit ut cerebro iungi, continuariq; poſſit ipſa dorſi medulla.

Solet natura ſemper emoliri contra cuius uis exuperantiam auxilium:per coniunctionem rei aduerſæ: ut exceſſum alterius altero compenſet & moderetur.

Cerebrum nullam cum partibus q̃ uim optinent ſentiendi & continuitatẽ habet:cumq; tangitur nullum efficit ſenſum.

Aduerſus cordis ſedem & calorem: cerebrum natura molitã eſt: cerebrum enim calorem ſeruoremque cordis moderatur & temperiem affert.

Vt cerebrũ ẽt modico potiatur calore:uenæ ad membranam cerebri deueniunt ex utraq; uena:maiore uidelicet:& ea quæ aborta uocatur: & ne calor nimis offendat:non paucæ amplæ:ſed frequentes ac tenues: uenæ ambiunt: nec ſanguis copioſus & craſſus: ſed tenuis ſincæruſq; ſubit eodem.

Homo inter omnia animalia plurimum cerebri habet proportione ſui corporis:& inter homines mares pluſquam fœminæ:cordis enim pulmoniſq; locum calidiſſimum & ſanguine refertiſſimum homo habet unde animalium homo unus erectus eſt:caloris enim natura incremẽtum de medio agit pro ſuo impetu.

Propter multam humiditatem frigiditatemq; cerebri capitis os quod cal

uariam appellant sero admodum homini induratur.

Iuncturas plurimas in capite homo habet: & mas plures quam fœmina: ut locus spirantior sit: & amplius in quo plus cerebri habetur: nam si cerebrum uel humet uel siccet supra modum: suo fungi officio nō pōt sed aut non refrigerabit aut coagulabit.

Calor cordis sensum celerime facit: cum sanguis cerebri ullo pacto mu tatur atq; afficitur.

Capitulo nono. Principium uenarum cor est: ossium uero spina dorsi.

Mares ossibus durioribus constant q̃ fœminæ: & quæ carniuora sunt: quā quæ alio cibo uescuntur: firmiori enim opus est adiumento quia uio lentiora sunt.

Expedit molles muscosasq; nares ac aures esse: quoniam prominentiora si rigida sunt frangi celeriter possunt.

Dentes non solum ad cibi confectionem: sed etiam ad pugnandum da ti sunt iis omnibus quibus serrati aut exerti sunt dentes.

Capitulo decimo. Ad paucas actiones paucorum instrumentorum usus requiritur.

Non solum uiuendi sed etiam bene uiuendi rationem hominum ge nus optinuit quippe quod aut unum ex omnibus animalibus no bis cognitis diuinitatis particeps sit: aut omnium maxime.

Non audiendi sunt qui carnem capiti hominis ideo adeptam existimāt: ut melius sentiret: uim enim sentiendi sitam in cerebro: sensumq; per partes nimium carnosas nequaquam admitti posse arbitrantur: neutra enim eorum ratio uera est.

Nullius sensus causam cerebrum obtinet: quod quidem expers omnino sensus est non aliter quam quod uis excrementum.

Principium sensuum esse cordis locum cum de sensu ageremus diffi nitum iam est: & quam ob causam duo idest tangendi & gustandi sen sus ex corde aperte dependent: unus ex reliquis tribus idest olfacien di medium tenet: duo idest audiendi & uidendi maxime in capite po siti sunt propter sensuum naturam cerebrum enim humidum ac frigi dum est: & uisus aquæ naturam optinet.

Vt ab oculis meatus ad uenas circa cerebrum sparsas tendunt: sic ab auri bus meatus in occiput penetrat: quod plenum est aeris: uis autē sentiē di nulli exangui parti data est.

Sensus gustus quasi quidam tactus est.

Capitulo undecimo. Quadrupedes auriculas habent suspensas: & su pra oculos sitas habere uidentur: uerumtamen non ita est: sed con spectum ementiuntur: quoniam bæstiæ non erecto sed prono sunt corpore.

Volucres quæ unguibus sunt aduncis clarissime uident: cibus enim de sublimi conspiciendus iis est: gallinacei autem & similes non sic.

Nihil frustra natura agit.

Cap.xiiii. Inter ea quæ pilos habent: homo solus cilium in utraq; palpebra optinet.

Semper natura rei melioris auctoré: quo ad eius fieri potest.

Vbiq; natura quod aliunde dempserit reddere ad partem aliam solet.

Quibus corpus admodum pilosum natura condidit: caudam iis diminuit: quod in ursis perspicuum est.

Homo animalium maxime omnium piloso capite est: ubi enim plurimũ humoris calorisq; est: ibidem ortum pilorum copiosum esse necesse est

Adiumenti ratio est frequentia pilorum caput operiens: deffendat: a nimio frigore & calore: cerebrum enim hominis maximam desyderat tutelam: cum res humidissima quæq; & referuescere & refrigescere maxime idonea sit.

Cap.xv. Supercilia & cilia adiumenti gratia habentur: supercilia enim delabentes humores arceant: cilia uero ut contra incidentia in oculos q̃si uallum quoddam promineant.

Cap.xvi. Vt linguam idoneam ad duplicem actionem homini natura dedit: nam a percipiendos sapores & ad formandum sermonem: sic labra tam sermonis q̃ tutelæ dentium gratia adhibuit.

Cap.xvii. Liguam latam absolutam mollissimam homo præcipue habet ut commoda sit ad sapores percipiendos: & ad litteras exprimendas: est enim homo maxime omnium animalium sensu facilis.

Propositiones ex tertio libro de partibus animalium Aristotelis: Ex capitulo primo.

HOmo probe factos optinet dentes: uidelicet primores acutos: ut secent: maxilares latos ut molant: & p̃cipue locutionis gratia tales totq; numero dentes homo sorsitus est

Ad litteras expimendas plurimum conferunt primi dentes.

Natura nihil frustra: nihil superuacanei facere solet.

Partes quæ ad inuadendum aut ad defendendum spectant a natura iis tribuuntur quæ aut sola aut præ cæteris uti possunt: ideoq; cum mares robustiores magisq; animosi sint: aut solis iis aut melius: partes eiusmodi datæ sunt.

Prosopum idest facies quod inter caput & collum hominis est: nomen a re ipsa accepisse uidetur: quod enim homo unus animalium erectus est solus prospicit anteuersus: uocemq; anteuersus mittit.

Capitulo.ii. Animalia quæ pedes multifidos habent cornu omnia carent

cornu enim auxilii gratia habetur: multifidis autem non desunt alia auxilia.
Plura auxilia aut defendendi aut inuadendi quoꝝ singula satis essent nulli animalia natura tribuit.
Ceruis dútaxat cornua tota solida & decidua sunt tam utilitatis causa ut onere leuentur: tum ex necessitate præpondere.
Cornigeroꝝ nullum utrinq; dentatum est: superne enim primores dẽtes non habent: quippe alimentum quod in eos dentes digeratur in cornuum incrementum assumitur.
Ceruis fœminis dempta sunt cornua: quoniam ne maribus quidem utilia sunt: sed uirium meliorem beneficio mares minus offenduntur.
Cap.iii. Si quid cibi uel potus in arteriam dilabitur: quæ ante gulam posita est spirandi & uocis causa: strangulationes tormina: & tusses grauissimæ incitantur.
Cor principium omnis motus & sensus: & uitæ esse censemus:
Quod melius & nobilius est: id semper (nisi quid maius impediat) superioris inferiorisq; ratiõe superius collocatur: prioris posteriorisq;: prius dextri sinistriq; dextrum:
Cap.iiii. Vbicunq; fieri potest: unum esse: quam plura melius est.
Cordis situs sedem optinet principalem: in medio enim positum est: sed magis superius q̃ inferius: & parti priori admotiusq; posteriori.
Natura rem nobiliorem constituere in locis nobilioribus solet: nisi quid maius impediant.
Principium uenarum cor est: & origo prima & fons sanguinis est: aut cõceptabulum primum: sanguinem sine uenis solum complectens: & in generatione omnium partium primum consistens: statimq; palpitans
Principium unum esse oportet: ubicunq; fieri potest.
Nemo censent iecur esse principium uel corporis totius uel sanguinis nec sanguis conceptaculum modo cordis intra se continet: sed sanguinem uenis inclusum habet.
Cor cæteris animalibus in medio pectore est: homini tamẽ paulo uergi ad leuam: ut eius partis refrigerationem moderetur & compenset: omnium enim animalium maxime homo refrigeratã habet partẽ sinistrã
Cor sine osse est omnium quæ nos nouerimus præter quam equi: & generis bouum cuiusdam quibus præ magnitudine quasi adminiculum subditum est.
Quæ sensu hebeti sunt cor habent durum & spissum: quæ autem sensu ualent: mollius:
Pauida sũt qbus cor grãdius audẽtiora: aũt & fidentiora sũt qbus minus aut mediocre: metus enim ideo accidit iis qui cordis sunt magni quo

niam calorem proportione cordis non habent: sed parum caloris i magno conceptaculo exalefacit itaq; sanguis frigidior fit.

Cor magnum proportione: lepori: ceruo: muri: asino pantere mustellæ: & reliquis quæ aperte timida sunt: aut propter mœtum malefica.

Cor solum uescerum atq; omnino partium corporis nullum uitium patitur graue: cum enim principium corrumpitur nihil est quod cæteris q̃ inde pendent præbere auxilium possit.

Cap. v. Sanguis potentia est caro: nec sine uena esse potest.

Non nullis accidit: ut cruentum quoddam excrementum sudarent: quoniam corpus laxum fluxumq; esset: sanguisq; præ cruditate humesceret imbecillitate caloris: qui exiguus uenulis inclusus concoquere non posset. hic colligi potest causa sudoris sanguinei christi.

Omnia quæ spirant habent pulmonem: & spirant pedestria omnia & aq̃tilium non nulla ut balena delphinus & cætæ.

Capitulo. vi. Pluribus animalibus cor laxo interuallo distat a pulmone situmq; superius tenet: ut nihil ad cordis palpitationem conferat pulmo.

Differentia pulmonis uaria est aliis enim sanguineus magnusq; est: ut uiuiperis: aliis minor fungosus exanguis & spumosus: ut ouiparis.

Capitulo septimo: Renes ad excrementum quod in uesicam secedit opitulantur.

Cor & iecur omnibus animalibus necessaria sunt: alterum propter caloris originem (locum enim adesse aliquem quasi lares focumq; oportet: quo naturæ fomites & primordia ignis natiui contineantur & seruentur eundemq; tutum esse ueluti arcem corporis totius necesse est): alterum (iecur dico) cibi concoquendi gratia adest.

Lien per accidens necessarius est: quomõ excrementa tum alui tum uesicæ: ex quo fit: ut in nonnullis deficiat magnitudine.

Nullum pennatum: nullum squammatum: nullum corticatum excepta testudine renes habet quãq̃ in nonnullis auibus carunculæ quædam sint latiusculæ speciem renum ostendentes.

Nominum renes tanquã ex multis renibus exiguis compositi constant: neq; æquabiles sunt ut renes ouium cæterarumq; quadrupedum: quo fit ut morbus eorum difficile curari hominibus possit etiam si nuper egrotare inceperint: quasi multis renibus laborent

Omnibus quæ renes habẽt dexter superior sinistro est: & supercilium dextrum magis attollitur.

Ren dexter omnibus minus pinguis est: quia natura dextræ partis siccior est: & mobilior: motus autem pinguedini cõtrarius est: liquat enĩ pinguedinem & consumit.

Cum cæteris animalibus renes habere pingues proficiat: quibus hoc letale est.

Capitulo.x. Septa quædam quibus cor & pulmo & iecur ac lien separantur animali in sunt: quæ nonnulli præcordia appellant: quæ ubi propter uicinitatem attraxerint humorem calidum atq; excremētitium: cōtinue mentē sensūq; perturbant: eo quod cordi prætendūtur.

Anectitur hoc septum siue cinctus costis parte sui carnosiore ualidioreq;: media autem constat membrana exiliori.

Motis per calorem huiusmodi præcordiis: accidit homini titillatio & risus: est enim risus titillatio per eiusmodi motum partis.

Cur homo animalium solus titilletur: ē septi huiusmodi tenuitas & quod solus omnium animalium rideat.

Ictu traiecta præcordia in præliis risum attulisse proditum est scilicet calore quem mouit uulnus

Cap.xiiii. Non utrinq; dentata habent plures uentres: ut inopiam dentium munus uentrium expleat dum alius ab alio cibum recipit: nomina uero his receptaculis indita sunt aut indere licet: uenter arsineū siue reticulum omasum abomasum.

Capitulo .xv. Habent coagulum omnia animalia quæ plures uentres cōtinent: & carent quæ unum habent excepto lepore: & habent quibus hoc datum est: non in magno uentre: nec in ræticulo neq; in ultimo quod abomasum appellamus: sed in eo quod est inter ultimū & duos primos: quod omasum uocatur.

Coagulum fit propter lactis crassamentum: unde carent quibus singuli uentres: quoniam eorum lac tenue sit.

Propositiones ex quarto libro de partibus animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

Vesica nec piscibus nec serpentibus nec ullis ouiparis nisi testudini adiuncta est: humor enim iis in corticem tegentem: ut auibus in pennas assumitur.

Capitulo secundo Aliqui homines fel in iecore habere uisuntur: & aliqui nō.

Fel nō alicui⁹ gr̄a: sed purgamētū atq; i utilē eē mām cōstat & nō adest (ut qdā uolūt) ut partē aiæ sitā i iecore mordēdo excitet laxādo exhilaret.

Cap.iii. Diffi. Omētū mēbrana quædā est seuosa aut adiposa quæ uētrem cōctaq; itestina cōplectitur: estq; ut facilius celeriusq; cibus cōcoquatur pinguæ enim calidū est: quale omētū est.

Capitulo quarto. Diffinitio. Lactes membrana quædam est pertendens continua de intestinorum tenore ad uenam usq maiorem:& abortam plena uenarum multarum atq frequentium :quæ ab intestinis ad uenã maiorem abortãq permeant.

Sicut stirpes radicibus terræ innixæ cibũ inde hauriũt :sic animalibus uẽter &intestinorum uires pro terra sunt a quibus per uenas lacti inditas capiant alimentum.

Hominum non nullis per metum funditur aluus & excrementum uesicæ profluit:

Cap.v. Sæpia &alia quæ atramentum habent metu perculsa ipsum effundunt :ad præsidiũ & tutelã ut se abscundant.

Quod calidum est & desyderat & coquit cito :contra quod frigidum est cibo carere facile patitur.

Omnium animalium maxime cicadarum genus ieiunum est: satis enim iis alimento est humor quod in corpore remanet.

Vbi licet duobus uti ad duo opera nec aliud impeditur:unũ instrumentũ ad usus dissimiles natura facere non solet :attamen si fieri non potest: eodem ad plura opera utitur.

Cap.vi. Plura desyderant instrumenta : animalia quæ plures motiones exercent.

Cap vii Parte dextra efficatio ra suapte natura sunt animalia omnia.

Cancri forcipẽ dextrum grandiorem ualentioréq habent :

Cap.viiii. Ominibus animalibus collũ flexibile & uertebris compactum est excepto lupo & leone quibus osse continuo riget : commodius enĩ ad robur quam ad cæteros usus collum iis esse natura uoluit

Solus animalium omnium homo erectus est :quoniam eius natura atq substantia diuina est :officium autem diuini est intelligere atq sapere quod facile non esset: si uasta corporis molles : assideret : pondus enim tardiorem reddit & mentem & sensum communem.

Diffinitio Pomilio est cuius pars superior:a capite uidelicet usq ad excrementi ostium :magna est:inferior uero quæ sustinent pondus motũq exercet parua est.

Omnes infantes pomiliones sunt : quamobrem serpunt nec ambulare possunt :& a principio ne serpere quidem possunt : sed immobiles iacent.

Profectu ætatis hominibus pars inferior augetur:quadrupedibus contra: pars inferior primum maxima est tum processu temporis superior crescit:ut in pullis patet equinis.

Bruta hominibus sũt dementiora:& inter hoĩes pueri uiris:& inter uiros pomiliones mente deficiunt quãquam aliis uiribus forte ualeant:

Natura:ut homo prudentes :tribuere solet cuiq; rem qua uti possit : recti-us enim tibia dabitur perito tibiæ:quam tibiam : habenti peritia tibiæ reddetur.

Homo non propter manus prudentissimus est : (ut uoluit anaxagoras:) sed quia prudentissimus omnium animalium est:ideo manus optinet qui enim prudentissimus est:recte plurimis uti instrumentis potest.

Manus non unum instrumentum esse uidetur sed multa: est enim (ut ita loquar)instrumentum ante instrumenta.

Quod hominem non bene sed deterrime omnium animalium constare aiunt(nudum enim atq; inermem creatum referunt:)non recte ii sentiunt cætera enim animalia unum auxilium habēt:idq; nullo pacto permutare licet :sed homini multa auxilia habere licet eaq; subinde mutare quæ uelit.

Pollex breuis & crassus est ut robustus sit: polletq; plurimum :ut unus multis digitis equiparetur :cæteris sine eo fere inutiles sint.

Nullum animal mammas inter fœmora habet : cui pedes discreti indi-gitos sunt.

Hō solus animalium cauda uocat natesq; habet easq; carnosas natura fecit ut ad requiem utiles essent

Vsus caudæ homini necessarius non fuit: quoniam nates sua corpulentia satis operiuntur :at quadrupedes & reliqua animalia:quoniam natibus uacua sunt ut pars quæ exitum excremento ministrat protegeretur :& custodieretur:caudam iis natura reddidit:sed simia neutrum habet:eo ꝙ forma ambigua sit :uidelicet ut bipes cauda uacat: ut quadrupes natibus.

Manus officium est capere atq; præmere : itaq; longos habeat digitos oportet:pedes autem officium est tute cōstare: unde longitudinem latitudinemq; optinere debuit.

Capitulo.xi. Quibus auibus longa sunt crura :iis collum longum :& quibus breuia iis collum breue præterquam palmipedibus :aliter enim pastum ex terra administrari nō posset

Carniuoris uolucribus longitudo colli in commoda est:imbecille enim: quod prolixum est.

Palmipedes collum longius habent tale enim ad cibum ex humore pe-tendum commodius est:sed crura iis breuia ut melius natare possint.

Natura instrumenta ad officium: non officinm ad instrumentum ac-commodat :

Expliciūt propositiones ex quarto libro de partibus animaliū Aristotelis

Incipiunt propositiones ex primo libro de generatione animalium Aristotelis secundum interpraetationem theodori gaze thesalonicensis.

Ex capitulo primo.

Genera causarum quattuor numero ponimus: primũ cuius gratia ut finem: secundum substantiae ratio finem quae quasi unum quoddam fere existimanda sunt: tertium: quartumq; : materiam & id unde principium motus.

Natura infinitum uitare solet: infinitum enim fine caret: natura autem semper finem quaerit.

Cap.ii. Generationis principia sunt mas & foemina: mas quidem ut quod motus & generationis originem tenet foemina ut quod materiae.

Diffinitio. Mas est animal quod in alio generare potest: foemina quod in se ipso.

Ad omnẽ officii functionem instrumento opus est.

Cap.iiii. Vt in ratione cibi uoratiora auidioraq; sunt quibus intestinum rectum sic & ea quae testibus carent meatusq; tantum habent: aut non carent: sed intus habent omnia propẽsiora celerioraq; ad uenerẽ sunt: at uero q̃ castiora esse conuenit: iis ut in cibi usu intestino opus est nõ recto: sic & meatus illi reuolutionem anfractusq; habent ne libido uehemens crebraq; citetur.

Testes ad hanc rem emolita natura est: ut motum excremẽti genitalis stabiliorem faciant cum replicationem seruent: nullam autem partem meatuum testes complent: sed adiecti pendent eo modo quo pondera textrices telis annectunt: his enim detractis meatus itro se retrahunt quo fit ne execta possint generare: natura nisi ita retraherentur possent generare: & iam taurus quidam cum statim a castratione iniisset: impleuit quoniam nondum retracti essent meatus.

Sunt qui dicant semen ex toto corpore prouenire: idq; quattuor fere argumentis probent primum est uehementia uoluptatis: quia amplius est quod omnibus membris: q̃ quod paucis accidit secundum qꝫ ex mancis manca procreentur: semen enim ab ea parte quae deest proficisci negant: tertium similitudo parẽtum: quartum quoniam quemadmodũ totius aliquid est ex quo primum generetur: sic & partis cuiusq; sit semen aliquod proprium.

Cap.xviii. Similitudo parentum nullum iudicium affert ut semẽ genitale ex toto corpore secedat quando quidem & uoce & unguibus: & pi

lis:& motu similes procreantur:ex quibus nihil proueniat:
Cā qđ uoluptas rei uenereæ uehementior sit:nō est quia ex toto secesserit semē:sed quia prurigo uehemēs accidit:quāobrē si quis freqnter ea re utitur minus afficitur uoluptate:itemq uoluptas ueneris i fine coitus potissimum est:sed si ex toto secerneretur:non simul sed singulis partibus aliis prius aliis post exultaret.
Et si māca ex mancis pdeūt:nō manca etiam ex mancis gignuntur.
Multifariā aliud ex alio fit:uno modo cū ex die noctem fieri dicimus aut ex puero uir:quoniam hoc post hoc:alio modo cū ex ære statuam & qcūq ex materia fieri dicimus alio modo cū ex sano egrū:aut oīo ex cōtrario cōtrariū alio mō cū ex calūniis maledicta ex maledictis pugna q eo referūtur unde principiū motus.ex semine aūt fit aliqd:secundo & quarto modo.
Diffi. Semē & fructus iter se differūt prioris posteriorisq rōe:fructus.n.ē qđ ex alio est:semen ex quo aliud:nā alias ambo idē sunt.
Quicquam secundum naturam oriri non potest:ex iis quæ pter nūm sūt
Semen nec in prima ætate:neq insenectute:neq in morbis ē:carēt enim hoc egri pp ībecillitatē. senes quia nō satis natura pōt concoquere.
Quod p habitū corporis bonū carnulēti & pinguiores euaserint:minus semen emittunt:minusq rem uenereamexpetunt.
Viri mulieresq pingues minus fecundæ:quā nō pingues uidētur.
Ca.i. Semē cōcoctū diuersū a sāguīe secernitur:nā icōcoctū:aut p ui emissū:nā cū ultra modū quis re uenerea utitur cruētū iā aliquibus prodiit.
Diff. Samē ē excremētū alimenti utilis atq ultimi:sanguis uidelicet q ultimo in membra digeritur.
Vt filii similes parentibus sint rō exigit:quoniā simile ē qđ ad partes accesserit ei qđ remanet:semen eni est manus idefinita aut facies aut aīal: facultate seu uirtute quam in se continet.
Vt maribus genituram sic fœminis menstrua prouenire apertū est:eadem enim ætate maribus genitura fieri incipit & secerni:fœminis menstrua erumpunt:uoxq mutatur & mammæ intumescunt:& desinente ætate aboletur maribus generandi facultas:fœminis menstruorum confluuium.
Inditium faciunt hæc menstrua esse excrementum ut semen:q non mariscæ:non profluuium e naribus sanguinis:non uarices mulieribus magna ex parte fiunt quā diu menstrua profluunt:minusq uenosæ quam mares & lautiores & leuiores sint euidentissimeq palleant:corporeq minora sint maribus:plurimum enim excrementi in menstruis mulier emittit:
Cap.xviii. Semen a fœmina non conferri ad generationem apertum

est: nam si semen esset menstrua non essent: nunc ideo deest quia sunt: idq; inditio est: quod saepenumero foeminae concipiant sine ea quae per coitum fit uoluptate: qp autem semen conferri a foemina per coitum non nulli existimant: propterea quod iterdum aliquid humoris secernat: id non humor seminalis est: sed loci proprius: uteri enim excretio est: quae aliis euenit quod plurimum dixerim: iis quae nitidae foeminaresq; sunt: aliis uero non ut iis quae fuscae atq; uiragines unde copia interdum non: seminis emissione est sed multo excedit.

Quoniam mas ut mas mouens & agens est: foemina qua foemina ut patiens: ad maris genituram foemina non genituram sed materiam confert: natura enim menstruorum pro prima materia est.

Si maris semen quo agens & mouens est: foeminaeq; menstrua sumantur quibus patiens & quod mouetur fit: non ex iis unum qnod gignitur erit: sed ita ut ex fabro & ligno lectus aut ex caera & forma globus: un de nihil secerni a maris semine necesse est: sicut nec a fabro.

Foemina materiam praestans: nec ut mas generãs: per se ipsam non generat: principium enim & id quod moueat discernatq; desyderat.

Nulla pars foetus: semen maris est: sic nec a fabro quicquam secedit ad lignorum materiam: natura enim maris semine utitur quasi instrumẽto: sicut artifex manus.

Quanquam diuersa sint animalia mas & foemina: tamen specie idem sũt

Propositiones ex secundo libro de generatione animalium Aristotelis

Ex capulo primo.

Ut animalium genus sit sempiternum fit eorum generatio: generationis uero genera fit: ut sit mas & foemina in rerum natura.

Perfectiora calidioraq; animalia: prolem reddunt perfectam qualitate: non quantitate: omnia enim postea quam nata sunt incrementum recipiunt.

Quaecunq; a natura aut arte efficiuntur ab eo quod actu est fiunt: ex eo qp potentia tale est.

Semen potentia est quod ex eo fit: motumq; habet & principium tale: ut motu peracto pars existat quaeq;: eademq; sit animata: non est enim facies nisi animam habeat neq; caro: sed corrupta aequiuoce dicetur facies aut caro: perinde quasi lapidea aut lignea facta sit.

Quẽadmodum non securim: non aliud instrumentum dixerimus factũ esse ab igne solo: sic non pedem non manum eodemq; modo ne car-

nem quidem:nam eius quoq; aliquod officium est:dura igitur & molia &quicunq; alii affectus partibus in sunt animatis a frigiditate caliditate ue effici possunt:at ratio qua iam caro est aut os est non potest sed a motu proficiscente ab eo qui genuit:quodq; actu est id quod potentia est id ex quo gignitur: sic enim & in arte ferrꝝ durum aut molle efficitur a calore uel frigore:at uero ensis a motu instrumentorum.

Semē habet animam &est animal potentia.

Nihil seipsum generat:sed postquam generatum est se ipsum auget.

Non omnes simul partes animalis generantur.sed unam primū oriri necesse est.quæ principium augendi contineat.

Cuiusq; perfecti officium est:ꝗ tale alterꝝ generet quale ipsum ē:

Cap.ii. Semē commune est aqua & spiritus eiusq; natura spumosa est:qd' enim ex aqua est & spiritu:ut spuma crasior albaq; existit:

Homines antiquos non latuisse uidetur naturam seminis esse spumosam deam enim quæ rei ueneræ præest uidelicet uenerem ab ea ipsa facultate nominauerunt eam scilicet aphrodit in appellantes aphros enim spuma dicitur

Cap.iii. Animam uegetalem:& sensualem in seminibus & concæptibus haberi potentia statuendum est:non actu priusq; eo modo quo conceptus qui iam separantur cibum trahant:& officio harꝝ animarꝝ fūgātur.

Quorum principiorum actio est corporalis:hæc sine corpore in esse non possunt:ut ambulare sine pedibus:itaq; extrinsecus eas animas uenire impossibile est:neq; enim ipse per se accedere possunt: cum inseparabiles sint neq; cum corpore semen enim excrementum aliméti mutati ē

Mens sola extrisecus accedit/eaq; sola diuia ē:nihil enim cum eius actione coicat actio corporalis. — ·ñ·

Pro ut nobilitate ignobilitate ue animæ inter se differunt: ita & natura eius corporis differt.

Inest in semine omnium quod facit ut fœcunda sint semina:uidelicet qd' calor uocatur: idq; non ignis nec talis facultas aliqua est: sed spiritus q in semine spumosoq; corpore continetur:& natura quæ in eo spiritu ē proportione respondens elemento stellarum.

Solis calor & animalium non mouetur qui in semine continetur:uerum etiam si quid excrementi sit quanquam a natura diuersum: principiū habet uitale:

Calor in animalibus contentus nec ignis est neq; ab igne originem ducit ignis enim nullum animal generat.

Semen cum excrementum sit eodemq; moueatur motu quo augetur corpus digestione ultimi alimenti:ubi uterum subit constituit & mouet excrementum fœminæ eodem motu quo ipsum mouetur:nam illud quoq; excrementum est:habetq; omnes partes potentia: actu nullam:

& eas etiam quibus differt fœmina a mare:

Vt ex lesis interdum læsa: interdum non læsa gignuntur: sic ex fœmina partim fœmina: alias nō fœmina generātur fœmina enim q̄si mas læsus ē

Cap. iiii. Menstrua semen sunt quanq̄ nō purum non habēt enim principium & originem uitæ id enim a maris seie affertur.

Sine ui excrementa seminis per somnum exeunt si meatus laxi plenięꝗ excrementi sunt idq̧ maribus & fœminis accidit: qđ pollutionē appellāt

Corpus animalium ex fœmina est: anima ex mare: substantia enim corporis alicuius anima est.

Cor primum distinguitur in omnibus animalibus: id enim principium ē & similarium & dissimilarium partium idq̧ primum effici non modo sensu percipitur: sed etiam ꝙ per obitū uita in corde ultimo deficit

Euenit in omnibus ut quod ultimum fit id primum deficiat: & quod primum & ultimum: quasi natura decursionem reducem agat: & a calce ad carceres unde proruit redeat.

Diffi. generatio est ex non ente in ens: corruptio ex ente in non ens.

Gignuntur post principium: interiora priusquam exteriora:

Quæ semper sunt aut fiunt nullum principium esse quærendum non recte asseritur: sed ea duntaxat principia nō recipiunt examen eiusmodi quæ rerum sempiternarum sunt principii enim alia cognitio non demonstratio est.

Principium in rebus immobilibus quidditas: in rebus autem quæ fiunt iam plura principia habentur: sed mouetur diuerso: nec omnia mouetur eodem quorum principioꝝ unum numero est: unde motus.

Triangula figura duobus rectis equales semper habet: & diametrum incommensurabilem esse costæ quadrati sempiternum est at tamen eoꝝ causa aliqua & demonstratio est.

Quod effici potest non efficietur a mouente quod actu careat: neq̧ mouens quod actum optinet id efficere ex quolibet poterit: sed ex materia apta neq̧ quolibet modo aut tempore: sed ut apte & cum apte effici potest.

In est calor in excremento seminali tantam talemq̧ habens motionem & actionē quanta modice ad quam uis corporis partem acommodetur: quod si uel deficit uel excedit rem quæ fit aut deteriorem efficit aut læsam aut mancam: sicut etiam accidit in iis quæ igne coquuntur aut ad cibum aut ad alium usū: si in iis motū caloris non moderamur.

Caput post cor continuo generatur.

Olfaciēdi audiendiq̧ meatus orti a corde tendunt ac desinunt ad uenulas cerebro adiunctas.

Sicut dispensatur in cura rei familiaris ut cibus optimus detur liberis: deterior seruis: uilissimus sociis animalibus: sic perinde ac paterfamilias

in ortu ipso natura ex materia sicerissiam carnem cæterorumq; senso-
riorum corpora conficit:exrecrementis ossa neruos :pilos:ungues:un
gulas:& reliqua generis eiusdem conficit.

Diffi. Alimenti ratio duplex est:altera nutriendi altera augendi:nutriens est quod esse probet & toti & partibus : augens quod accessionem ad magnitudinem facit.

Defunctis pili augentur:sed nasci nequeunt.

Dentes eandem naturam quam cætera ossa habent:accrescuntq; soli om- nium ossium in tota uita breui enim tempore attritu cõsumerentur. nisi snbinde repararentur.

Cap.v. Coeunt animalia non solum generis eiusdem:sed etiam quorum genus diuersum quidem ;sed natura non multum distat si mouetur par magnitudo sit.

Quod de aphrica in prouerbio est:semper aliquid noui aphricam afferre propterea dicitur quod diuersa in ea animalium genera coeant : nam ob aquæ penuriam in unum congregantur.

Experimento in aqua probatur fœcunditas seminis quod enim tenue ac frigidum est:cito diffusum per summa innatat quod fœcũdum est in imum descendit.

Mulieꝝ sterilitatis ꝓbatio suffitu fit:ut odores subeuntes uterũ efferantur ad locũ spirandi & afficiant alitũ :atq; etiã illitu fit :ut colores oculis ĩ- positi saliuam oris colores perficiant:nã nihil hæc ita fiant meatus cor- poris confusos & obseptos significatur.

Sedes oculoꝝ maxime omnium locoꝝ capitis seminalis est :quod patet cũ sola ipsa per coitum uenereum manifeste immutentur :& usu immo dico rei uenereæ oculi aparte langueant.

Equa menstruosa non est minimũq; inter quadrupedes emittere solet.

Cap.vi Genus mulorum totũ sterile:est sed rei causa nõ bene ab empedo cle & democrito redditur.

Rationes quæ nõ ex propriis principiis ducuntur inanes sunt : & reꝝ esse uidétur cum longe aberrent.

Multa eo quæ nõ eadem specie sed diuersis generãtur fœtifera ꝓdeunt.

Asina conceptus incontinens est:genitnram enim intectam emingit :nisi uerberibus prohibeatur.

Frigidum animal asinus est:unde in locis frigidis gigni non potest:ut apud scythas.

Si equus superuenerit asinam quam inierit : asinus non peruertet asini initum :sed si asinus superuenerit equam quam equus inierit :peruer- tet propter seminis sui frigiditatem.

Quoniam equus & asinus apti propensiq; sunt ad sterilitatem : facilime enim asinus ob frigiditaté ad sterilitaté labitur: equusq; tanto idone

us ad sterilitatem redditur:quanto quod ex ipso prodierit semen frigi-
dius redditur cum asini excremento miscetur:ideo quod ex iis prodiit
non fœcundum sed infœcundum ad perfectam fœtificationem est:ni
hil enim deest:ut sterilis sit.

Euenit ut corpora mularum magna efficiantur quoniam menstruorum
decessus ad corporis incrementum uertitur mulis enim mẽstrua desũt
& quantum in utile est ad corporis incrementum cum excremento ue
uesicæ abigitur:unde fit ne muli genitale fœminarum sed ipsum ex-
crementum olfaciant.

Concipere quidem aliquando mula potest:quod iam factum est:sed enu
trire atq; in finem perducere non potest.

Mulus generare interdum potest :quod autem fit gynnus ē quod mulus
oblæsus est:pygmæorum enim idest nanorum pomilionum & pusillo
rum generationi similis est:nam eorum membra & magnitudines ui-
ciantur in utero.

Propositiones ex libro tertio de generatione animalium Aristotelis Ex capitulo primo.

Oua quæ imperfecta & subuentanea sunt:minus augentur :& ꝙ
minus augentur plura numero existent : minus etiam suauia
sunt :quoniam minus concocta: concoctum enim in quo uis
genere suauius est.

Arborum multæ cũ ad modũ copiose fructum tulerint exarescunt : cibus
enim in semen conuertitur.

Oua tum auium tum piscium ad generationem imperfecta sunt nisi se-
men maris accedat

Sunt auium oua bicolora :piscium unicolora.

In bicoloribus ouis animal initium suæ generationis :a candido quæ ps
est calida sumit :cibum uero a luteo quæ terrosior pars est capit :

Candida pars oui sua natura humida est: caloremq; animal ē intra se cõ
tinet :lutea uero terrena est .

Capitulo.ii. Ouum utero adheret ea parte qua principium genitale maris
continetur:estq; illa pars acuta:quamobrẽ durius ea ipsa parte est ouũ:
ꝙ inferiore :principium enim operiendum custodiendũq; est.

Perfecto ouo in utero durum ac rigidum euadit ita modice ut exeat ad
huc molle:dolorem enim mouent nisi ita exiret: egressum statim refri
geratum duratur:euaporato humore quam primum :qui exiguus est.

Si tempus sit bene temperatum:& locus in quo oua manent tepidus:con
coquuntur & oritur pullus.

Natura attendere uidetur:ut sensum prouidum curamq; diligentem er-
ga prolem parentes habeant :sed in genere deteriore hoc facit quousq;
pariant :in aliis quibusdam donec perficiant :prudẽtioribus uero plus

cure mandatur:ut etiam enutriant:postremo iis quæ prudētia iam maxime prodita sunt consuetudo :amor: & charitas in prolem etiam ad ultam seruatur ut homini.

Viuunt primo quæ in ouis:&quæ in animalibus gignuntur uita plantæ.

Cap.v. Pisces imperfecta pariunt oua:quæ foris incrementum iustum recipiant :atq; infœcunda sunt nisi mas sequendo suum aspserit semen.

Coruorum genus libidinosum non est quippe quod parū fœcūdū est:

Neq; pisces ut quidam scripsere neq; ulla animalia semine per os implentur:meatus enim qui per os introtendit in uentriculum fertur :non in uuluam :quodq; uentriculum subierit id alimentum effici necesse est: concoquitur enim.

Cap.viii Arma ad pugnam uiresq; exercendas nulli fœminæ tribuitur nec mas ullus solet in prole laborare.

Apes sine coitu generant:& fœmine sunt qua generant ratiōe: sed habēt intra se ut plantæ sexum maris ac fœminæ.quamobrem iis datum est instrumentum ad pugnam :nec fœmina; appellandū est:in quo mas distinctus non est idemq; regibus apum euenit.

Duces apum generant se ipsos :& aliud genus apum :apes uero generant fucos fuci uero non insuper generant:sed hoc ipsi priuantur

Super quod secundum naturam est ordinem habet.

Recte reges apum intus manent immunes omni negotio necessario:qua si nati ad sobolis procreationem :magnitudine itē præstant quasi ad prolem generandam corpus eorum sit institutum.

Conuenit fucos ociosos inertesq; esse cum nulla habeāt arma quibus de cibo possint dimicare.

Apes medium inter reges & fucos tenent:ita enim utiles ad negotia :fossoseq; operariæ esse possunt ut & filios alant & parentes.

Apes sequi suos reges:ut faciunt: consentaneum est rationi :qua generationem apum a regibus proficisci statuimus:nam nisi quid esset tale ratione carerent ea quæ aguntur in earum imperio atq; etiam regibus cōcedere nihil laboris suscipere :ut parentibus:fucos uero castigare: ut filios: iustius enim castigantur filii &quorum negotium nullum est.

Cap.x Fit ut multiformia sint quæ in humore gignūtur q̄ quæ i terra:humor enim naturam habet effingendum afformandumq; habiliorem quam terra.

Ignis semper formam non propriam habere uidetur :sed in alio corpore genus enim hoc apud lunam quærendū est.

Diffi Nihil gignitur putrescens sed concoctum putredo uero & putridū excrementum rei cōctæ est:nihil enim ex toto efficitur :sed quantum in utile id aut a natura aut ab arte detrahitur.

Omne genus testarum sponte institui apertum hinc est :q̄ nauigiis putre

scēte fæce spūosa adnascūt:& locis:mistis ubi nihil tale aderat aū ut ostreæ

Propositiones ex quarto libro de generatione animalium Aristotelis.

Ex capitulo primo.

A Ccedendū semper est in assignādis causis ad rei causas primas: quo ad maxime fieri potest.

Diffi. Quod potest concoquere & cōstituere & secernere semē: atq; principium optinet formæ id mas ē:quod autē recipit nec potest constituere & secernere id fœmina est.

Diffi. Ois facultas instrumentum aliquod sibi accomodatū habet.

Natura simul & instrumētum & facultatē dat :sic enim melius est:nā nec uisus sine oculis nec oculus sine uisu perficitur.

Gignitur ex contratio quodammodo unumquodq;.

Quoniam omnis delatio in contrarium est:quod non ab eo superatur a quo conditur siue creatur:id in contrarium mutari necesse est.

Causa ea est cur fœmina generetur: cum enim principium non superat neq; concoquere potest propter caloris inopiam :neq; ducit in suā formam sed tantisper superatur mutari in contrarium necesse est :contrarium autem maris fœmina est idest qua alterum mas alterum fœmina est:& cum facultatis siue uirtutis differentiam habeat : instrumentū quoq; habet auersum :itaq; in tale mutatur .

Parte aliqua opportuna mutata constitutio tota animalis multo discrepat forma:licet hoc perspicere in spadonibus :qui una parte truncati: tam a pristina forma discedunt parūq; a fœmina specie distant : partes enim nonnullæ principia sunt.

Principio mutato multa ex iis q̄ sequūtur cōmoueri &mutari necesse est :

Cap.ii Nouella & senescēs ætas magis quam florens fœminas generat: in altera enim calor nundum perfectus est:in altera deficit :humidiora etiam effœminatioraq; corpora fœminam potius gignunt:& fœmina humida magis q̄ spissa:ob caloris naturalis inopiam.

Flantibus aquiloniis magis quā austrinis mares gi gnuntur:

Menstrua secundum naturam mensibus decrescētibus potius fiunt:tempus enim hoc mensis frigidius est & humidius propter lunæ decremētum defectionēq;:sol enim per totum annum hyemē atq; æstatem facit :at luna per mensem id agit non quidem accessu & recessu:sed altero increscente luce alterum decrescente.

In minimo interdum momento causa datur caliditatis &frigiditatis:quæ causam complent generationis.

A d generationem sterilitatemq; :& maris fœminæq; procreationem inter terras & aquas interest: qualitatem enim quādam potissimum recipit & alimentum & dispositio corporis ex temperamento aeris conti

nentis &cibi ingredientis:sed præcipue ex alimonia aquæ:huius enim usus plurimus est:atq; in omnibus aqua alimento est etiá in siccis: quã obrem aq̃ crudæ & frigidæ aut sterilitaté:aut partũ fœmineũ faciunt.

Calor seminis si ualde superat exsiccat humorem :si multo deficit nõ cõcernit:sed medii rationem ad rem concedendam seruari oportet.

Capitulo .iii. Qui suis parentibus similis non est:monstrum quodammodo est:discessit enim ĩ eo quodammodo natura ex proprio genere :cæpitq; degenerare.

Initium primum degenerandi est fœmina generari non marem : uerum hoc necessarium est naturæ.

Mares magna ex parte similes patri existunt:fœminæ matri.

Cum motus maris soluuntur:& materia non superatur: monstra fiunt.

Puerum ortum capite arietis aut bouis referunt:& uitulum capite pueri : & ouem capite bouis natam eẽ:sed nihil ex iis quæ nominant est quã uis similitudo quædam generetur:idq; tempora ipsa grauiditatis declarant quæ plurimum discrepant in homine & cane:& in oue & boue :nasci autem nullum nisi suo tempore potest.

Capitulo quarto. Monstra raro fiunt in his quæ singulos pariunt : sed crebrius in iis quorum partus est numerosus :& præcipue in auium genere :earumq; potissimum in galinis.

Monstrum est res præter naturam :sed præter eam quæ magna ex pte fit

Quæ maxima ĩter animalia sunt ea singulos pariunt :cibus enim in iis assumitur in corporis incrementum:minora uero plures pariunt :quoniam iis natura demonstrando de magnitudine auget in excremento seminali exuperantiam :& multa parua effici in eodem possunt : sed multa magna effici difficile est.

Non est quantolibet semine concæptus inchoatur : sed si aut parum aut multum sit gigni non poterit :præscripta enim certaq; est uirtus & patientis & agentis.

Quibus gemina habere genitalia accidit alterum maris alterũ fœminæ: iis semper alterum ratum :alterum irritum redditur.

Vnum ne an plura sit per coaugmentationem quod monstrificum prodit animal:iudicandum est principii ratiõe:uerbi gratia si cor pars eius modi est:quod unum cor habet unum animal ẽ:qđ duo id duo aĩalia est:quæ sibi coaluerũt propter conceptuum coniunctionem.

Iam fœminis nonnullis os uteri compræssum concorporatumq; ab ineũte ætate ad tempus usq; menstruorum perseuerauit:mox urgẽtibus mẽstruis doloreq; infestante:aliis spõte disruptum est:aliis dissectũ a medicis:nõnullæ interiere.

Vacam fuisse perinthi accepimus : cui cibi excrementum extenuatum p

uesicam transmittebatur.

Cap.v. Sola animalium mulier & equa grauida coitum patiuntur.

Pili abundantia & hirsuties copiam iudicat excrementi quamobrem homines pilosi libidinosiores & seminis copiosiores sunt q̃ læues.

Cap.vi. Mares potius quã fœminæ oblæsi ĩ genere hominum nascuntur quoniam mas a fœmina differt calore naturæ:quo fit :ut mobiliores sint mares in utero :motuq; ipso frangantur præ sua imbecillitate.

Fœmina intra parentem tempore longiore perficitur:quam mas :ob suã frigiditatem:at ubi in lucem uenerint celerius quam mares perficiũtur

Pubes & uigor & senectus fœminis prius uenit quã maribus :suntq; sua natura debiliores frigidioresq; :& sexum fœmeninum quasi lesionem naturalem & detrimentum putandũ ẽ.

Omnia minora :ut in artis opibus :sic in naturæ :citius ad finẽ deueniũt

Gemini mas & fœmina in genere hominum prodeuntes minus seruãtur: quoniam hic concursus præter naturam est: cum non pari tempore mas & fœmina discernantur.

Quibus gentibus solitum est ut mulieres labores suscipiant:iis nec uterus tam difficulter gestatur:& partus facilis est:nõ enim tantum sibi cõtrahunt excrementi sicut quæ uitam otiosam & sellulariam degũt : labor enim excrementa consumit :cunq; pturigo laboriosa sit : labor & exercitatio actæ uitæ facit ut spiritum possint retinere:in qua re partus facilitas conciliatur.

Quod mulieres inferendo utero cæteris animalibus magis grauãtur: maxime causa est q cum cæteris aut exigua purgatio :aut nulla manifesta fiat mulieri plurima euenit :quæ cum per uteri gestationem desierit infestat atq; perturbat :& principio potius cum concipiunt perturbari solent:conceptus enim purgationem impedit & præexiguitate sua assumere copiam excrementi inter initia non potest.

Cap.vii. Iam accidit mulieri cuidam ut cum cõcubuisset & se concepisse putasset : primum uentris molles augeretur & reliqua ex ratiõe uenirẽt sed cum tempus periendi inde esset :nec pareret nec moles diminueretur:sed annos tres aut quatuor ita perseueraret.quo ad dysenteriæ.i. difficultati intestinorum implicata demum peperit :carnem quã molam uocant:idq; adeo indurescit ut uix ferro trãsigi possit idq; solis mulieribus euenit aut maxime.

Accidit mola propter caloris debilitatem :natura enim de uita certare uidetur:nec posse perficere finemq; imponere generationi: quamobrem aut tota uita aut longo tempore durat quod inchoatum est: causa autẽ duritiæ cruditas est

Capitulo octauo. Eadem est materia quæ alit & ex qua generatiõem natura constituit.

Diffi. Lac sanguis concoctus non corruptus est.
Lactantibus non fiunt purgationes secundum naturã:neq; concipiunt:& si conceperint lac extinguitur quoniam eadem lactis & menstruorum est natura.
Temporibus bene præscripta est animalium generatio:cũ enim præ magnitudine scilicet fœtus non satis præterea fœtui est alimentum quod per umbilicum ministratur:lac ad alendum utile succedit quia scilicet ut paulo superius probat tale alimẽtũ eo q̃ minus est cõcoqui celerius potest sicq; lac fieri .cunq; per umbilicum alimentum non subeat comprimunt se se uenæ illæ circum quas tunita est quæ umbilicus uocatur:atq; ob eam rem tunc exitus opportune fœtus consequitur.
Cap.viiii Partus pronis in caput conuersus fit per naturam omnibus animalibus:eo q̃ partem ab umbilico superiorem maiorẽ habẽtq; inferiorem :maiora aut plus ponderis continent :itaq; ueluti instatera de pendẽtes eo uergunt quo trahuntur.
Cap.x. Luna principium est generationis propter solis societatem receptumq; lucis :fit enim quasi alter sol minor q̃obrẽ cõducit ad oẽs generatiões pfectiõesq;: calores.n.& refrigerationes cũ moderatiõe q̃dã generatiões:sine moderatiõe corruptiões efficiũt.
Rerũ minus principaliũ circuitus sequũtur rerũ magis pricipaliũ circuitũ:
Natura ita sibi uult ut syderum numeris generationes & obitus numeret: sed exquisire id facere neqt pp materiæ indefinitionẽ:& q̃ multa principia incidũt quæ generatiões destinatas scd'm naturã & corruptiones sæpe ipediant :atq; ita cã sint earũ quæ ueniant præter naturã.

Propositiones ex quinto libro de generatione animaliũ Aristotelis: Ex capitulo primo.

Opera quæ nõ sunt uel naturæ coĩa uel generum singulorũ propria:horũ nullũ alicuius gratia aut est:aut fit: oculus enim alicuius gratia est:sed cæsius non alicuius gratia est:nisi hæc affectio sit propria generis.
Non quia tale quid gignitur quodq;:ideo tale quid est:scilicet in his quæ statuta definita &certa naturæ sunt opera:sed potius quia tale ẽ:iccirco tale & gignitur:substantiam enim generatio sequitur &substantiæ gratia est:non ipsa generationem.
Pueri cũ nati fuerint dormire maxime oĩum impfectorũ aĩaliũ solẽt quoniã ĩtra parẽtẽ cũ primũ sẽtire cepint tp̃s dormiẽdo totũ fere ꝯsumũt.
Transitio de nõ esse in eẽ per mediũ fieri solet.
Sõnus sua natura uidetur uiuẽdi & nõ uiuẽdi inter liminium est.
Infãtes cũ uigilãt nõ rident .cũ dormiũt rident ĩterdũ ẽt lachrymãtur pp consuetudinẽ.n. q̃si nescii uigilãdi sẽtire uiuereq; ĩ dormiẽdo uidẽtur

Imperfectissimi omnium perfectorum partuum infantes nascuntur:& incremento partis superioris exuperant.
Oculi omnium puerorum statim a perti cæsiusculi sunt post uero mutantur in eam naturam quæ futura est.
Oculi qui multum humoris continent nigri sunt :quoniam humoris copia transpici satis non potest :cæsii autem parum habent humoris :ut ĩ mari etiam cernitur non alto.
Visus siue ualidus siue inualidus nequit res splēdidas cernere : quoniam eius humor ultra modum afficitur & mouetur.
Glauconia quæ siccitas est oculorum cæsiis potius accidit :nam & senescētibus magis euenit:oculi enim ut reliquum corpus senectute siccescūt
Lusciositas (quæ humoris est copia)nigris oculis euenit: qua propter minoribus natu potius accidit.
Visus optimus qui inter multum & parum humoris moderatus cōstat.
Diffi. Canities debilitas quædam humoris siti in cerebro & cruditas est: idemq; cæsietas est.
Acumen cernendi bifariam dicitur similiter & audiendi & olfaciendi :dicitur enim acute cernere:aut quod procul cernere potest aut quod differentias rerum quæ cernuntur maxime sentiat :quæ quidē simul nullis eisdem contingunt.
Causa cernendi tam acute ut differentiæ cernātur :in ipso oculo est:in puro enim sincæroq; oculo uel parua motio patet sensumq; efficit:at ut procul cernatur:causa situs est oculorum quæ enim oculis prominentibus sunt procul cernere nequeunt:quæ uero intus in cauo oculos habēt positos longe aspicere possunt: quoniam motus in uastum nō dissipatur: sed recto tramite meat.
Cap.ii: Meatus sensoriorum omnium:(ut dixi cum de sensibus agerem): tendunt ad cor.
Oscitantes aut spiritum reddentes accipientes ue minus audiunt :quoniā extremum sensorii auditus ad partem spiritualem terminetur:& quatiatur moueaturq; una cum instrumento spiritali quotiens illud spiritum mouet.
Capitulo.iii. Pueri & mulieres non caluescunt:natura enim earum similis est naturæ puerorum.
Capitæ homines senescentes canescunt:primoq; temporibus canescunt: sed nemo uel temporibus uel occipite caluescit: uerū parte capitis priore ea enim parte frigidum cerebrum continetur.
Canescere nulli ex cæteris animalibus accidit manifeste: quamuis equus euidentius quā cætera ita afficiatur.
Pili proportionaleq; pilorum ut pennæ & squammæ:non ex carne:sed ex cute oriuntur.

Crassi pili ex crassa:tenues ex tenui cutæ proueniunt.
Hominum capilli longissimi sunt:cerebrum enim quod humidum & frigidum est largam humoris copiam præbet.
Si exhalatio pilorum fumosa est:præ sua caliditate & siccitate crispum efficit pilum:inflectitur enim quoniam duplici delatione fertur:terenum enim deorsum calidum sursum fertur.
Duriores sunt pili crispi quã recti durum enim quod siccum est
Simplici sunt pilo quæ humore habundant:quocirca scythæ incolæ ponti & thraces pilo sunt promisso & simplici: nã & ipsi humidi sunt: & aer ambiens eos humidus est:ethiopes contra qui loca incolunt calida crispo sunt pilo:siccum est enim cerebrum eorum & cælum ambiens.
Sunt quæ quamuis cutẽ habeant crassiorem tamen tenuiori sunt pilo:pp meatus tenuiores: unde & spissiores exeunt:ut ouibus.
Senectus ipsa ut nomẽ significat terrena est:quoniam sine calore est & cũ calore humor defluit.
Homines suis ætatibus hyemẽ æstatemq; agunt.
Nemo ante quã tempus cœundi sit caluescere incipit:& a uenereo coitu id maxime euenit scilicet iis qui sua natura sint eo propensiores: cum enim cerebrum frigidissimum sit:tum rei uenereæ usus refrigerat:caloris enim sincæri naturalisq; secretio est:sentitq; id merito cerebꝛũ prius
Mulieres non caluent quoniam natura earum similis naturæ puerorũ est utraq; enim sterilis seminalis excrementi est.
Spadones non caluescunt quoniam in fœminam mutantur:& pilos qui postea gignuntur aut non producunt:aut amittunt si habent excepta pube quam etiam mulieres habent.
Aues rursus pennas amissas recipiunt. quæq; frondem amiserint denuo frõdescunt:caluis autem nunquam redit pilus:nam anni tempora illis mutationem corporis magis auferunt:itaq; pro temporum mutatione uicissitudo gignendi amittendiq; sequitur. at uero hominibus per ætatem euenit uer æstas:autũnus:hyems:itaq; cum ipsæ ætates non p mutentur:fit ne affectus qui ob eas accidunt permutentur.
Capitulo quarto Coloris pilorum causa cæteris animalibus cutis natura est ut unicolora sint & uaria:sed hominibus nihil cutis causæ affert: nisi ad canitiem:uidelicet eam quæ morbo qui uintiligo uocatur:non q̃ senio accidit.si enim cutis ægrotat extenuataq; est:pilus quoq; ægrescit:ægritudo autem pili canities est.
Quibus hominibus natura pilorum parum calida est:plusq; humoris subit:calor proprius nequit concoquere atq; ita in pilis humor alimentumq; tale putrescit calore aeris ambientis:atq; ita efficitur:quæ canities appellatur.
Fit omnis putredo a calore non suo natiuoq;.

Plærisq per egritudinem pili canuerunt:mox ualitudini restitutis nigrue rũt:& causa est q per egritudinem ut totũ corpus inopia caloris labo/rat :sic & partes etiam minimæ.

Diffi. Recte dixeris morbũ esse aduenientiam senectutem: senectutem autem esse morbum naturalem.

Tempora primo canescunt :quoniam occiput uacat humore cum non cõtineat cerebrum:sinciput uero habet multum humoris:quod autẽ multum est difficile putrescit :at in tempoꝝ pilis:nec tam parũ humoris ẽ ut concoqui possit:nec tã multũ ut putrescere nequat.

Cap v. Ruffi pili celerius quã nigri canescunt:nam &ruffitas quasi imbecillitas pili est.

Pili qui uel pileo uel alio tegmine operiuntur celerius canescunt: flatus enim putredinem prohibet.

Iuuat capillos olei aquæ mixti perunctio:aqua enim refrigerat:oleum ne celeriter exsiccentur prohibet.

Cap.vi. Iã perdix uisa ẽ alba & coruus & passer & ursa :acciditq hoc quonia in generatione peruerterentur :facile enim de prauari potest quod paruum est.

Calidiora suauioraq sunt omnia alba.

Cap.vii. Videtur grauitas uocis naturæ generosioris esse :nec non in modulatu grauis modulus præstantior incitato.

Perfectum in superantia consistit.

Egri & senescentes &minora natu ac fœminæ acutæ sunt uocis:quoniam præ sua imbecillitate parum aeris mouent fertur enim uelociter quod parum est :uelocitas autem acumen in uoce est.

Caliditas etiam & frigiditas:loci confert eodem :ut natura tale constituatur animal quod aut grauem aut acutam uocem emittat. spiritus enim calidus crassitudine sua grauitatem efficit uocis :frigidus autem p̃ sua tenuitate contrarium facit.

Vituli quã adulti & uaccæ quam tauri grauius sonant:uituli enim & uaccæ partem quam mouent non habent ualidam alteri propter ætatem alteræ propter fœminei sexus naturam :nõ tamẽ moueãt multũ aeris graue sonant:graue est enim quod grauiter mouetur.

Paruæ mutatiões cãm afferunt magnaꝝ mutationũ. nõ sui rõe sed cum euenit ut principium una cum his ipsis mutetur:pricipia enim quãuis magnitudine parua sint tamen facultate sũt magna:hoc enim est principium esse:ut ipsum quidem causa sit multorum: sed ipsius nulla sit superior causa.

Exsecta omnia in fœminam mutant :quoniam uires neruosæ in suo originali laxantur:testiũ enim natura anexa meatibus seminalibus dependet:quibus sublatis:tentio meatuum laxatur.

Capitulo octauo. Natura neq; deficit neq; frustra agit quicquam in singulis quo ad eius fieri potest uiolentum præter naturam est.

Oriuntur prius primores dentes quã lati sunt: quoniam & officium eorum prius est: secatur enim prius quam molitur: quod comeditur.

Infantes qui calidiore utuntur lacte ocius dentiunt: calor enim uim obtinet augendi.

Decidunt dẽtes qui prodierint primi uidelicet anteriores tum notæ melioris gratia: tum necessario: melioris ratione inquam: quia cito hebescit quod acutum est: itaq; alteros succedere in officium oportet: lati autem non hebetantur: sed tempore dũtaxat attriti leuigantur: necessario uero decidunt: quia maxilarium radices in lata nituntur maxilla & ualido osse continentur: primorum uero in tenui unde fit ut infirmi & mobiles sint.

Nascuntur denuo primores dentes: quia in osse adhuc nascente oriũtur & tunc tempus adhuc est addentium generationem idoneum: cuius rei inditium est q; maxilares diu oriuntur.

Finiunt propositiones ex libris de historiis: de partibus: & de generatiõe animalium Aristotelis secundum interpretationem Theodori gazæ thesalonicensis.

Incipiunt propositiones ex libro de physonomia Aristotelis.

ANimæ sequuntur corpora: & ipse secundum se ipsas non impassibiles sunt a motibus corporis: hoc autem manifestum fit ualde in ebrietatibus & egritudinibus: similiter & econtra corpus comparatur passionibus animæ.

Necessarium est consequi tale corpus talem animam.

Physionomia sicut & nomen ipsius dicit: est de naturalibus passionibus quæ sunt in anima & accidentium quæcunq; aduenĩũt & transmutant signa physionomonizata.

Ex motibus physionomonizatur: & figuris: & coloribus: & ex moribus appentibus in faciæ & coloribus & ex leuitate: & uoce: & carne: & partibus: & figura totius corporis.

Colores rubri bonam natiuitatem significant: quando in læui corpore accidit hic color.

Pili molles timidum significant: duri fortem.

Qui apud septemtrionem habitant fortes sunt & durorum pilorum: q̃ autem apud meridiem timidi & pilum mollem habent.

Caro dura naturaliter in sensibilem significat læuis autem & bene natum & instabilem nisi in forti corpore & habenti⁹ extremitates fortes accidat.

Vox grauis, & distensa fortem significat: acuta autem & remissa ti-

midum:

Omnino uni signorum credere fatuum est:quando autem plura conue niunt quæ sunt in uno:accipiat magis.

Fortitudo uocis ferocis est:remissa autē & imbecillis timidi.

Misericordes sunt quicunq; sunt albi coloris & puri :& habent ocu los quasi cum quadam lippitudine : & nares deorsum distantes : & semper plorant isti tales sunt amatores fœminarum & generatores ea rum :& bene nati & calidi.

Misericors est sapiens timidus & ornatus :immisericors est indisciplina tus & inuerencundus.

Boni ad comedendum ii sunt:quibus id quod ab umbilico ad pectus ma ius est:aut quod est ex inde usq; ad collum.

Qui est albi coloris & pilosus :rectis capillis & grossis & nigris : & cui tempora pilosa & oculus pinguis est insanus.

Amatores somni sunt qui habent superiora maiora : & qui ea habent maiora & curuiora & carnosiora sunt memores.

Anima & corpus compati uidentur adinuicem : & animæ habitus alteratus simul alterat corporis formam : & iterum forma corpo ris alterata simul alterat animæ habitum : unde cum animæ trista ri & letari sit:tristes obscuræ faciei sunt : gaudentes autem hilaris.

Dissoluta anima formam quæ est in corpore contingit dissolui.

Medici medicinis purgantes corpus & dietis utentes :& simul corporis formam soluunt & animam ad maniā permutant :& quoniam utraq; soluuntur palam quoniam conferunt adinuicem.

Parua differentia existente inter aliqua non facile est eam cognosce re :sed ex consuetudine formam apparentem oportet assumere.

Distinguitur animalium genus in duas formas :in masculinam & fœ mininam.

Fœminæ fatarum mansuetæ magis & meliores secundum animas maribus sunt : minus autem fortes :uerum nutrimenta & assue tudinem manum recipientes magis : quare & minus iracundæ maribus.

Cum ira uincimur : difficulter prudentes : sed maxime fortes su mus.

In unoquoq; genere fœmina mare minoris capitis & angustioris faci ei & subtilioris colli est :& pectora imbeciliora habent :& paruarum costarū sunt: anchas autem & coxas magis carnosas maribus : genua mollia & crura subtilia habent :pedes uero pulchriores :& formam totius corporis molliorem magis quam fortiorem : masculina uero his omnibus contrariam habent naturam :& qui superiora participant referuntur ad fœminas secundū animam:&molles sunt qui autem his

contraria habent fortes sunt & referuntur ad masculos.
Masculus fortior & iustior est genere: fœmina timidior & iniustior.
Quicunq; maius quid habent ab umbilico usq; ad extremum pectoris: quam quod est ab extremitate pectoris usq; ad collum: uoraces & insensibiles sunt: uoraces quidem quia uentrem magnum habent quo appetunt cibum: insensibiles autem quia angustum habent sensus locum.
Quibuscunq; collum grossum & carnosum est iracundi sunt referuntur ad tauros quibus autem est bene magnum sed non ualde grossum magnanimi sunt: & referuntur ad leones: quibus autem longum non subtile timidi sunt: referuntur ad ceruos quibus uero breue ualde dolosi & insidiatores: referuntur ad lupos.
Qui labia subtilia & in extremitatibus relaxata ita quod superius labium ad inferius protendatur ad coniunctionem labiorum magnanimi sunt referuntur ad leones qui autem grossa habent & superius inferiori protendens fatui sunt referunt ad asinos.
Qui superius labium & gingiuas præeminentia habent amatores sunt cōtumeliarum.
Qui nasum habent aquilum inarticulatum in fronte magnanimi sunt: referuntur ad aquilas: quibus autem mares sunt apte iracundi sunt: referuntur ad passionem quæ fit in ira:
Qui faciem macilentam habent soliciti sunt: qui carnosam timidi: qui ualde paruam pusillanimes: quibus magna tardi: quia neque magnam neque paruam oportet esse: & medius habitus horum erit conueniens.
Quibus ab oculis tanquam lippitudines dependent amatores uini & somni sunt referuntur ad passiones: qui autem oculos paruos habent pusillanimes: referuntur ad simiam: qui magnos habent referuntur ad boues: igitur bene natum oportet neq; magnos neq; paruos habere.
Qui concauos habent oculos malitiosi sunt: reducuntur ad simiam: qui eminentes habent fatui: referuntur ad apparentiam & ad asinos: quare neque concauorum neq; eminentium, oportet esse medius habitus.
Qui frontem paruam habent indisciplinabiles sunt: referuntur ad sues: qui magnam ualde tardi referuntur ad boues: qui rotondam insensibiles referuntur ad asinos: qui quadratam & moderatam tamen habent magnanimi: referuntur ad leones: qui autem: tensam habent adulatores: referuntur ad passionem quæ fit: qui ob nebulosam audaces referuntur ad tauros & leones.

Qui ualde nigri sunt timidi sunt: referuntur ad ethiopes albi autem ualde etiam timidi referuntur ad mulieres: color autem qui confert ad forti tudinem medius horum est: flaui boni anima sunt: rubei ualde astu ti & acuti.

Quibus facies supererubescens est uerecundi sunt: quibus genæ supereru bescũt ebrii uel amatores uini sunt: quibus uero oculi supererubescũt: egressiui ab ira sunt.

Quibus oculi ualde nigri timidi sunt: quibus oculorum flauus est color boni animi sunt: quibus oculi glauci aut albi timidi sunt.

Qui tibias pilosas habent uenerei sunt: referuntur ad hircos: qui ea quæ sunt circa pectus & uentrem ualde pilosa habent: nunquam in eisdem perseuerant rebus: ad aues referuntur: qui pectora habent ualde nuda ĩ uerecundi sunt unde ea oportet esse neq; ualde nuda neq; ualde pilo sa: qui dorsum uel spinam pilosam habent inuerecundi sunt referun tur ad bæstias: qui uero collum retro pilosum habent liberales sunt re feruntur ad leones.

Qui supercilia simul habent tristes sunt: referuntur ad passionem.

Qui erectos pilos habent in capite: & qui capillos uehementer crispos habent timidi sunt referuntur ad passionem: qui in extremitate crispi sunt referuntur ad bonum animum.

Parui ualde acuti sunt: motu enim sanguinis paruum locum continente mouetur uelociter & ualde accedunt ad sapere: qui autẽ sunt ualde ma gni tardi sunt media autem natura ad sensus optima & perfectissima ẽ

Manifestissima signa physionomiæ in principalissimis locis sunt princi palissimus autem locus est qui circa oculos & frontem & caput & faciẽ est: secundus qui circa pectus & spatulas: consequenter qui circa pedes & crura: qui autem circa uentrem minime.

Aristotelis libellus de admirãdis ĩ natura auditis per Antonium Becariã ueronense traductus: integer ideo hic appositus: quoniam nihil est quĩ dẽ notari dignum censeatur.

De fonte asbameo mirabili aduersus periuros.

APud Tyanã ciuitatem quæ ẽ cappadociæ metropolis scri bitur aquam quandam effluere quam asbamæam incole uocant miræ conditionis & uirtutis. nam qum eius frigi dus sit fons: ea tamen ita æstuat: ut nõ uideatur dissimilis cuidam bulienti lebeti. ad eam enim mos erat ea ætate il los traducere: qui de aliquo periurio fuerant suspecti. Qui si recte forte iurauissent: nec ulla essent infecti falsitatis labe: aquam ipsã affirmant se se tum illi mitẽ ac placabilẽ pstiturã. Sed aduersus piuros

adeo uideri succésere & irasci: ut ad eius usq pedes & manus: ac ĩ ipsam quoq faciem prosiliat & insultet: & quasi de poscitura ab his pro maledicto pœnas: non prius eos relinquere. quam aut palam confiteãtur eorum delictũ: & multis cum lachrimis deplorent ueniam: aut acerrimo tandé intercutis morbo & euomitu corrupti sanguinis intercipiantur. Ideoq aquam illam græci per iuri iouis appellant.

De ramo oliuæ Atheniensium.

Athenis inquiunt ramum illum oliuæ quem sacrũ obseruabant athenienses: certa; quadam die florere germinareq consueuisse: ac complures alios ex se ramusculos producere. postridie uero adeo contrahi repente: ut omnes statim uno momenti ictu exsiccentur atq euanescant

De æthnæ ignis miraculo.

Mirum est illud quod traditur in æthna Siciliæ insulæ cõcidisse: nam qũ semel erupisset ignis ille qui uidetur continuo quodam incendio inurere illius uiscera: atq cõfractis iam claustris: adeo lõge lateq diffunderetur. Vt omnes circunstantes agri & uillule succẽderentur: aiunt uiros quosdã ex eis locis fuisse: qui qũ iam confecti senio essent & ab eo⁊ liberis sublati humeris exportarentur: quo flamæ illius impetum effugerent: neue interciperentur ante quam perficerent naturæ cursum tantum pietate uisum incendium illud commoueri: ut qũ primum ad eos apropinquasset: bifariam statim se se diuiserit: locumq illum in medio positum ubi erant cum parentibus adolescentes intactum prorsus relinquærint: uiamq præstiterit adolescentibus: ut una cum parentibua incolumes euaderent.

De phidiæ mirabili artẽ.

Phidiam uetustissimum ac illustrem olĩ sculptorem qũ palladis imaginẽ sculpsisset: ut in summa athenarum arce locaretur: quæ illi diue fuerat ab initio dedicata: tanta tanq admirabili arte traditur sui ipsius effigiem in illius clyreum impræsisse: ut nemini post hæc licuerit huiusmodi formam e medio cum uelere nisi totum simulachrum labefactaret ac disrumperet. itaq permansisse ibi illam tandiu: inquiunt: quamdiu etiam perstitit imago: ut una cum palladis ipsius clypeo etiam phidias semper conspiceretur adoraretur q.

De melanis montibus.

In eis montibus quos melanos græci uocant: qũ multæ pernoctent feræ: quæ interdiu se se sponte uenatoribus offerunt: ubi canes insectantur: inquiunt illas statim ad rupis cacumen tanquam ad tutissimam quandam arcẽ confugere: atq qũ ad id quoq loci canes prope peruenerint eos tamen non audere ultra prorsus progredi: sed potius relicta præda: quum ea iam potiri posse uiderentur: mœstos ac tristes ad uenatores reuerti.

De leucophyllo arbore.

Scribitur & in phasidos flumine qui perlabitur Scythiam arbusculũ quẽdam nasci: qui leucophyllus a græcis appellatur: cuius ramum si zelotipi e flumine illo detraxerint ac ad uxoris thalamum detulerint: immaculatam deinceps obseruaturos inter se fidem affirmant: omnemq; illam suspitionem prorsus deleri: nec unquam post hac alienum concubitum affectaturos.

De lapide modan.

In tigride quoq; qui assiriam inundat oriri lapidem quemdam ferunt: quem modan incole uocant: colora equidem cãdidissimum: uirtutis antem eiusmodi ut si quis illum manu tenuerit: fore ne a quauis fera possit uiolari.

De scamandri sistro.

Scamander uero & ipse fluuius est quem herbam quandam parere inquiunt sistrum nomine quæ siliquas gerit haud dissimiles pisis: eiusmodi quoq; granulis plenas: quæ ab eo quod intra corium conquassantur est sonitum reddunt: sistrus est a græcis appellata. eam nõ si quis tenuerit manu ferunt a nullo unquam phantasmate aut demonio deterer ri posse.

De uite libyca.

Circa libyam uitis quædam nasci traditur ex qua uuæ quæ oriuntur partim iam maturæ colligi possunt: partim ut maturescant expectande sũt qum acerbissime sint: partim etiam continue pullulant ac nascũtur: nec id euenire multo interiecto temporis spatio.

De lapide sipyli montis.

Apud uero Sipylum montem: reperiri lapis quidam dicitur haud dissimilis cylindro: quem ubi inuenerint adolescentes impii qui sepe numero aduersus parentes insæuiunt: atq; illum ad templum Cybeles deæ detulerint: nũquam amplius in huiusmodi impietatem concidere posse: sed potius parentum amantissimos effici: patiq; importunitatem eorum æquo & clementi animo.

De herba Charisia.

At in hypseto monte genus quoddam mirabile herbæ nasci traditur: quã illi charisiam uocant: cuius uirtutem hanc esse affirmant. ut si illã puellæ puberes ad colum detulerint: statim ab amatoribus flagitari: excitariq; omnes in sui libinem & amorem.

De capreis cretensibus & ditamno herba.

In cretæ insula quæ iouem educauit capreæ siluestres: (quibus ea regio quã maxime abundat) ubi se primum a uenatoribus uulneratas aliquo

telo senserint: repente ad ditamnum herbam peruenire inquiunt: qua tota pene referta est insula. eamque passim depascuntur: at ubi fuerint depaste qua fuerint infixe sagitta statim eam profundunt: & a cæde facile liberantur.

De capreis cephaloniæ.

In cephalonia capellæ quoque quæ ibi pererrant: haud quanquam ut cæteræ consueuere: per singulos dies pitissant. Sed potius in flantem uentum conuersæ: auras aperto ore aiunt exhaurire ac uenti ipsius haustu sitim depellere.

De ceruis achaiæ.

Verum in Achaia ceruos esse inquiunt huiusmodi naturæ: ut qum tempus aduenerit ut mutent cornua: deiiciantque uetera & renouent denuo: ad ea tum loca confugere quæ fuerint munitissima: quo ue adire difficillimum uenatoribus existiment: hac maxime ut arbitror ratione: quod uideant se spoliaturos esse eisdem armis quibus eorum salutem deffendere contuerique consueuerant. Et quidem in primis mirandum est: ipsorum quorum uestigia & cornua ipsa deiecta ne a uenatoribus possint perquiri multam intra hederam contegere.

De uermiculis othrys montis.

Othrys mons est thessaliæ: qui uermiculos quosdam gignit sepas appellatos: haud unius quidem coloris: qum a loco ubi uictitant colorem nanciscantur. Nam alii quidem terrestribus concleis assimilantur: alii toto peruirent tergore nonnulli etiam qui inter harenas uersantur: ab eis quoque colorem contrahunt. Si quem uero momorderint eum statim siti discruciant: neque est tamen eorum morsus nimis acris: neque nimis ignitus: sed præter tantum consuetudinem.

De echidna & echi serpente.

Echidna piscis est maritimus cum, qua fuerunt echin uiperam serpentem quendam nigris intinctum machulis cohire plerunque cousuenisse. Atque illam dum in ipso demulcentur complexu aduersam serpenti morsibus illius caput abscindere. Tum qui ex ea nascuntur: (quasi uindicaturi essent patris interitum & accepturi de matre pœnas) abscisso uentre per media illius uiscera erumpere: atque super mortua matre quod ultionem patris abunde patrassent inter se mutuo efferri congratularique.

De lapide nili.

In nilo flumine qui medium prolabitur Aegyptum lapis quidam reperi

ri dicitur haud fabe dissimilis:quem si contritum demolitumq; aliqua pinguedine canes exederint:ferunt eos statim latrandi usum amittere. liberariq; eos affirmant qui fuerint aliquo depræhensi dæmone si fuerit lapis ille ipsorum naribus admotus. Tantaq; illum ui cõpellere ac profligare:ut nihil uideatur grauius horrescere.

De lapide euphrone.

Et in meandro quoq; qui asiam intersecat:lapis quidam exoritur: quem illi a contrario sensu euphronem appellant, nam qũ ipse a componenda hominum mente augendaq; prudentia εὔφρων euphron sit appellatus: haud id quidẽ operatur:sed potius in sanos homines reddit:rapiq; furore eos facit:si cui forte fuerit in sinum coniectus.

De rheno & istro:

Rhenus & ister fluuii sunt germaniæ ad boreã maxime discurrentes:quorum alter germanos secat:alter uero pæonas lambit:utrosq; enim ferunt æstate quidem nauigabiles esse:hyeme uero adeo plærunq; cõgelari frigore: ut ẽt equitantibus desuper tutissimum præstent iter.

De Sybari & crathi fluminibus:

Apud thurium ciuitatem italiæ gemini amnes labuntur Sybaris scilicet & crathis:quorum sybaris si quis ex eo biberit fuscum reddit:qui uero ex crathæ fuerint perloti pulcricomas ac flauos efficit.

De cerbe & neleo fluminibus

Ex euoea quoq; duo effluunt amnes:quorum alterum cerbem uocant: alterum neleum :sed uterq; aduersa insignitus natura .quæ enim ex cerbe pecora biberint candida prorsus effici affirmant: quæ uero ex neleo nigra.

De lycarmi fontis herba

Prope lycarmi fontem nasci herbam quandam ferunt hastæ per similem quæ caligine propellit ab oculis:& uisui clarissimam lucem reddit.

De arethusa fonte.

Arethusam fontem siracusarum famosissimum aiunt per penta eteridẽ in siciliam usq; deferri: & transuectam mari nulla unquam corrumpi salsugine:neq; ulla fluctuum caluuione deturpari.

De lapide berecynthii montis

Berecynthius mons ẽ in quo sacra hecatæ siue diane celebrabant. ex quo quidem ipsa quoq; dea berecynthia est appellata. Nascitur in eo lapis quidã quem machæram uocant id est gladium :cuius eam eẽ uirtutem inquiunt :ut si quis illum inuenerit ex his potissimum qui ea persoluunt sacra statim decidant i insaniam & furorem:cuius quidem miraculi auctor est eudosus.

De lapide tmoli montis.

At in monte qui Tmolus dicitur quidam quoq; lapis exoritur haud diffi

milis punici' qui singulis quaternis diebus colorem permutat. cōspici autem posse nisi a solis uirginibus negant: nec nisi ab eis tantum quæ nundum peruenerint ad pubertatis annos.

De Tauro orthosiæ Diane:

Traditur & in dianæ orthosiæ templo taurus quidam consistere ex auro conflatilis: qui quotiens uenatores fanum ingrediuntur statim quasi territus emugit & uiuentem effundit uocem

De Talpis ætoliæ.

In ætoliæ montibus conspicuas nasci talpas inquiunt: nec tamen nisi quā tenuissimo lumine: nec eas ut cæteræ solent tellure depasci sed errantes per agros locustas uenari.

De bolintis pæoniæ.

Hesainus mons est pæoniæ: qui eam a medis disterminat: in quo ferunt bæstias quasdam nasci: quas illi bolinthos uocant: pæonii uero monæpos. eas dicunt: bobus prorsus persimiles esse nisi ꝙ magnitudine robore ac pilorum qualitate superant: procedantq; erectiori collo ac ceruice instar equorum.

De elephantis:

Elephantes traditur non ante producere fœtum quam duos fuerint annos nacti. Sunt tamen & qui dicunt illos decimo octauo mense procreasse & patere gemellos consueuisse.

De Demarato philosopho.

Demaratum Timæi locrensis discipulum inquiunt qum detineretur acerrimo quodam morbo: decem dies immotum elinguemq; ac sine ullo prorsus sensu præstitisse. tum uero qum resipisset dixisse astantibus se uniuersum illud tempus cum summa iocunditate animiq; delectatiōe peregisse uictitasseq;.

De tabernaria tarenina:

Aiunt in tarento tabernariam quandam olim fuisse quæ interdiu dum uinum uenditaret summo studio ac uigilantia ministerio eiusmodi uacabat. nocte uero aduentantem prorsus debacchabatur. uerum clauim qua uesperi tabernam occludebat eius cingulo cōmendatam alligebat quam cum multi tū maxime qum erat debacchata surripere pertemptassēt: nunquam tamen fuerunt quempiam id potuisse: nec illam unq̃ huiusmodi pignus amisisse.

De pino lapide.

In bithynia thraciæ eoq; potissimum in loco unde effodiunt metalla: lapis quidam nasci dicitur: quē ipsi spinum appellant: quo ferunt ignem incendi.

De terra liparæ.

At in lipara Siciliæ insula scribuntur nonnuli terram eē in qua si conte

ctam olulam ingesserint: plenam qua uis ad decoquēdū materia adeo in ea bulire & decoqui: ac si succenderetur ignis.

De ignibus medorum & persarum.

Sunt & apud medos & in psitacena persidis regione: ignes continue exardescentes. Sed qui ē apud medos est haud multū esse inquiunt. qui uero in psitacena multum admodum & clarissimas flamas effundere. ideoq̧ persarum regem ibi eius instruxisse atriū ferunt. & ad huiusmodi flamas coquinam admouisse: qum in patenti & aprica planitie sint positi: uideanturq̧ non minus interdiu quam noctu. Quod secus facit qui in panphilia nascitur qum sola nocte perluceat.

De saxo ignito Titaniæ.

In titania quoq̧ prope apolloniatidis montes saxū quoddā esse afferunt: ex quo ignis exalat. Sed nequaquā conspici posse. Verum si quis super infuderit oleum: statim incendi inflamariq̧ ac concerni q̄ maxime

De igne trans colūnas Herculis.

Scribit annonus loca quoq̧ nonulla esse trans columnas herculis: quorū quædam noctu semper ardent: quædam etiam tantum interdiu: & qui in lipara conspicitur non nisi nocte sola conspici posse.

De ignibus pithicusarum liparæq̧ ac ætnæ & Siciliæ

Ferunt & in pithicusis locum quendam esse ignitum: sed nullam prorsus efferentem flamam. At qui in lipara est scribit xenophanes deficere nonnunquam: uerum in septimo redintegrari anno. Neq̧ illas ætnæ ruptiones flameas esse: neq̧ continuas. Sed multis interiectis ānis euenire consueuisse. Tum etiā qui in lidia plerumq̧ conspicitur: non ultra unquam uisus quam dies septem continuos exarsisse. Sed illud mirabile admodum quod qui in Sicilia erumpit tantum sibi hostii per latitudinem patefecerit ut. xl. superet stadia: in altitudine uero per quam effertur non minus quam tria.

De spino lapide.

Traditur in super quod lapis illæ qui in thracia reperitur quæ nue spinum diximus appellari: si in partes plures conteratur. Haud minus quam integer incendi: redactus uero incinerem atq̧ asp ersus aqua: iterum flamas emittere ardereq̧. quod quidem & marítham facere affirmant.

De Mineris Macedoniæ.

Extant in philippicis macedoniæ campis aurifodinæ complures: ex quibus scrobes erutas augeri paulatim inquiunt: ac denuo aurum parere: idq̧ esse manifestissimum traditur

De auro cyprio.

At in cypro quoq̧ insula eo potissimum in loco quem tyriam appellant: genus quoddā æris nasci dicitur. haud dissimile auro quod quidē mi-

nutatim concisum illius loci agricolas seminare consueuisse pluuia de inde infusa paulatim exoriri concrescereq; ac multiplicari.qūq; ad maturitatem peruenerit ab eis coligi ac recondi.

Mi℞ de terra insulæ Melos.

In insula quæ melos est appellata:si aliqua i parte fuerit effossa tellurem inquiunt ibi statim renasci:foueasq; illas sine ulla prorsus humana ope sponte repleri.

De auro quod in pæonia nascitur quod apyron dicitur.

Circa autem pæoniam si quando frequentiores himbres deciderint: ferūt telurē illam genus quoddā auri procedere ꝙ appellatur ἄπυρον apyron aiuntq; regionem illam adeo huiusmodi auro fœcundam esse ut plures inuenerint pro mna una quæ centum continet draghmas auri illius pondo :moremq; esse gentibus illis:ut inuentores duos ex eo bolos regi suo deferant :quo℞ alter tres pendeat mnas:alter uero qnq; atq; eos ipsius apponantur mensæ:ut qum primū ad discumbendū uenerit:si edere quid uoluerit ab eis tāq̄ a præstantioribus incipiat.

De oxo fluuio aurifluuio.

Scribitur & in bactris oxon fluuius qui eam irrigat regionem multo fœcundantem auro arenam parere: tum etiam in iberia fluuius ille quem theodorum uocant :auri multum euomere: idq; circa eius ripas inueniri.atq; in pierra quoq; macedoniæ incognitum quoddā auri genus inuentum :ꝙ antea a superioribus regibus effodi cōsueuerat cum adhuc quatuor extarent hiatus :ex quorum uno multum auri rutilare conspiceretur.

De ferro calybe & Amigeno.

Ferrum illud ꝙ calybem uocant & amigenum propriam quandam & priuatam originem obtinuisse scribitur : qualem nullum aliud est consecutum. Concrescere enim ac confici illud inquiunt exharena quæ conuehitur fluminibus regionis illius .eam uero quidam dicunt ab hoibus illis iniectam primo intra fornacem incensam igne purgari:atq; expurgatam in ualidum conuerti ferrum. Alii uero solamtum substantiam asserunt ab artificibus eligi : & eam potissimum quæ ex ea prima purgatione perstiterit:atq; illam sæpius adhuc expurgari igne .deinde uero lapidem quendam in medium dum decoqueretur iniici quem ipi machon appellant:quo ea referta est regio.ferr℞q; illud hoc modo confici atq; id quidem eiusmodi esse postea:ut a nullo alio uinci fortitudine possit.quod profecto uerius esse uidetur. Nā nisi ita dequoretur expurgareturq;:sepius nūquam ad tantā posset duritiem fortitudinemq; conuerti.

De ære indico.

Aiunt & æs illud quod apud indos nascitur ita purum esse ac splendidum ut non facile possit ab auro colore dignosci. multosq; esse inter dari regis pocula scyphos ex eo ære confectos: qui nequeunt ab aliis aureis discerni: nisi naribus admouerentur: qum æs longe secus quam aurum soleat olere.

De stagno celtico.

Traditur quoq; stagnum illud quod apud celtas nascitur multo celerius liquescere quam plumbum: q facile ostenditur: cum etiam in aqua positum plerumq; liquescat intingit igitur & facile. ferunt etiam illud liquescere inherente frigore & maximo gelu: qum insitus ille qualiscunq; est (ut arbitror) naturalis calor ad interiora contrahatur repelaturq; ob eius imbecilitatem: & aduersus se se uim frigori præstet.

Mira de oliua panthera.

In pantheio nata esse oliua quædam dicitur miræ habitudinis non enim eodem modo quo cæteræ folia produxerat. nam cum in cæteris omnibus folia ab extrinsecus uireant. & paleant interius: sola istius arboris palebant extrinsecus: & interius uirebant: inflectebat etiam eius ramos in gyrum: non ut aliæ oliuæ solent: sed ut myrthi coronarumq; maxime formam præse ferebant. Vnde etiam ipsa oliua ab incolis corona est appellata. ex ea enim dicitur hercules cum olympia constituisset: palmitem quendam abscidisse atq; illum iusisse ut ibi plantaretur ubi condiderat certamen: plantamq; illam mirifice deinceps creuisse: & ad similitudinem pristine parentis produxisse foetus. ex qua postea coronatos fuisse athletas ferunt. ea eni orta ab initio fuit haud longius ab ilisso flumine quam stadiis sex. quam quidem incolas tanta dicitur obseruasse ueneratione & cultu: ut memini licuisset illam uiolare: aut aliquid ex ea surripere: nisi summo cum uitæ periculo.

De lapidicinis lydiæ.

Qum semel in lydia bellum quoddam instaret: & quisq; ad loca munita præ timore confugeret euenisse traditur. ut nonnulli opifices qui consueuerant in lapidicinis quæ iuxta pergamum ciuitatem extant effodere metala ad eas tanquam ad munitissimam arcem confugerent. ex eis enim iam antea rex rocesus: plurima ac magnifica confecerant. Sed cũ illi intra aliquandiu perstitissent: neq; auderent egredi: ante quã sedaretur belli illius impetus: confractum interim desuper saxum hostium illis occlusisse: abeundiq; facultatem prorsus eripuisse. longo deinde tempore post cum lapidicinæ illæ in usum uenissent: fuissetque opus aditum aperiri: atq; illas efferri ruinas quæ hostium obduxerant: inuenta tandem illorum corpora. ferunt una cum eorum uasis quæ intra detulerant adeo obduruisse: ut omnia in lapidem ipsum fuissent conuersa.

De Aschania palude ad purgandos pãnos optima:

Ascaniæ paludis aqua scribitur adeo ad ex purgandos pannos apta ac ꝑcõmodataq̧ esse ex sui natura: ut nulla alia humana ope indigeant qui eiusmodi præsident rei: dummodo aliquandiu in ea panni perstiterint. Nec longe ab ipsa palude pythopolis oppidum situm esse distãs ab ipsius portu stadiis fere centum & triginta: in quo quidem opido putei omnes ut inquiunt adeo adueniente frigore desiccantur: ut neq̧ ablui ab opidanis uasa possint: æstate autem adeo repleri: ut ad labia usq̧ superficiemq̧. unda protendat.

De mari siculo.

Illud quoq̧ maris quidem siciliam ac italiam interluit augeri quidem cõstat & iterum diminui crescente & decrescente luna.

De incremento mirabili cuiusdam siciliæ fontis:

Sed illud admirabile est quidẽ de fonte illo traditur qui est quodam diffluens hortulo: primum e portu syracusas proficiscentibus occurrit. Ipse enim & si non sit admodum latus ex sui natura: nec magnas profundat aquas: qũ tamen æstus aut turbo aliquis e regione cõflauerit: ĩ tãtos tũ fluxus concrescere inqunt ut copiosissimis inundet aquis.

De admirabili sicilie fonte.

Verum nec illud prætermitendum est ꝙ de fonte illo acadino scribitur q̇ in palicis manat siciliæ ipsius. inquit enim illum & si tenuis sit: pleꝛrumq̧ tamen adeo extolli & crescere: ut ad sex cubitos eius altitudo excedat: afferatq̧ tum maxime non mediocrem incolis formidinem: ne uniuersam circum regionem immergat. plærũq̧ etiam adeo contrahi ut uix exire scatebras posse uideatur. Habere quoq̧ nescio quid latentis diuinitatis & portenti simile. nam si in eum fuerunt derectæ alicuius iuramenti tabellæ inscriptæ: eas affirmat super natare: nec ulla posse commaculari uligine dummodo qui iurauerint recte iurauerint. Sin secus statim illas in profundum rapi: atq̧ ex oium prorsus subtrahi conspectu nec unquam deinceps reperiri posse. fabulãturq̧ illas qui adsunt a nerea raptas esse: hac maxime rõe qđ testes fierẽt uiolati iusiurandi. Ideoq̧ qui peierauerat parata ingenti pira cõfestim succendi.

De Demoneso insula carthaginensium.

Demonesus insula est carthaginensium a demoneso quondam superiore condita. ea enim obscurum quoddam metalli genus producit quidẽ græci chrysocollan appellant. q̃ quidem eiusmodi est: ut quæ ex ea optima est auri præcium adinuenerit. Est enim ipsa oculorum uenenũ & labes. Habet etiam hæc insula ferrum intra mare in mensum per duas ꝑpe palmas: ex quo ferunt simulacrum illud confectum fuisse quod in sicyonia uetustissimo illo appolinis templo conspicitur.

De orichalcis pheneis

In pheneo nonnulli orichalci extant in quibus erat inscriptum hercu/les amphitrionis filius helin capiens hos dedicauit. helin āt sustule/rat sic iubente uxore ex quodam oraculo qum eius patrem augeam nomine antea helines interfecissent. At quicunq; effodiunt æra acu/tioris admodum effici uisus existimantur: nasciq; eos prorsus sine palpebris. Ideoq; medici ad curandos oculos æris flore uehementer utuntur cum cinere phrygio quem græci τεφραν φρύγιαν tephran phrygian id est cinerem phrygium appellant phrygium autem li/gnum illud esse dicitur quidem nos facem aut tedam appellamus. Ibiq; etiam antrum quoddam conspicitur incuruum admodum: in quo niues gutatim defluentes statim congelantur ac durescunt. quod quidem manifestum efficitur: cum continue reperiantur interius quā plurimæ tenuissimæ gutæ in unam collatæ congeriem: atq; admodū constrictæ gelu.

De aquilarum sobole

Ex coniunctione aquilarum alter eorum qui nascuntur a parentum na/tura degenerari constat: nec amplius aquila esse sed haliætus ex haliæ/tis autem phenas quoq; nasci & non haliætos manifestum est. Atq; ex phenis miluos: qui potissimum nigris intincti sunt maculis. Nec adhuc tamen istic aquiescere huiusmodi generis dissimilitudinem fe/runt: sed ex eis iterum generari inquiunt qui. maiores appellantur. Verum hos quidem sine ulla prorsus prole consenescere. Quod qui dem facile constat ex eo potissimum quod nullus adhuc ex eis nidus unquam fuerit inuentus.

Aeris quoddam genus esse traditur quidem mo synœcon appellant splē/didissimum quidem ac candidissimum præter cætera haud quaquam ob id ꝙ sit cum stagno coniunctum: sed ꝙ ex terra quadam: quæ cum illo decoquitur huiusmodi colorem comparet. Nunc uero eam artem prorsus decidisse ferunt: qum qui primo eam inuenerant noluerint il/lam tradere posteris.

De quibusdam auibus & piscibus insensibilibus.

Inueniri nonnulla auium maritimarum genera scribitur quæ intra lit/torum specus occubant: esseq; illas huiusmodi affirmant: ut neq; ulla tempestate: neq; ullo frigoris horrore unquam inde amoueantur neq; euolent: sed potius adeo pertinaciter eo in loco persistant: ut hiemis uehementia paulatim rigescāt & congelentur: atq; omnem deinceps ita sensum amittant: ut nihil prorsus sentiant siquis eis extraxerit pen/nas: aut confoderit ferro. aut & uerutis infixerit: nisi qum admotæ fue/rint igni. Afferunt etiam multos esse huiusmodi naturæ pisces: qui li

cet & ipsi consossi fuerint aut concisi membratim:non tamen eo mo ueri neq; quicquam contrahi:sed tum primum extendi torqueriq; ac ꝑ silire cum senserint incendium.

De apibus & cicadibus futura tempora significantibus.

De apibus quoq; mirandum est q uideantur significare mortalibus tem pus quo se primũ ad opera & telluris cultum conferant :quod est po tissimum cum sol incipit ab eius statione reuerti:& aut ueris tempo ra significare:aut autumni. Nam ipse tum maxime conquiescunt:nec exire aluearia quærunt.Vnde qui rei familiari præsunt certissima per cipiunt signa tunc tempus curæ & laboris aduenisse: & quiescentibus illis necesse esse eos operari. Quod quidem uidentur & cicade si gnificare:tam etsi contrariis actibus .illæ enim ut dixi taciturnitate quadam & quiete :hæ uero motu ac uocis crepitatione:qum non an tea concinent quam sol retorqueat eius cursum quo maxime tempore homines ad laborem prouocantur.

De echino siue irinacio.& de Galeota.

Echinus animal est: quidem nostri uulgo spinosum suem appellant eum ferunt sine cibo annum uniuersum plærumq; persistere.Et galeo tas cum uelint pellem exuere:quemadmodum & cæteri serpentes con sueuere :tunc resupinos bibere: eosq; quam maxime a medicis obser uari qum uehementer adiuuent epilepticos:

De ursorum adipe.

Sed illud mirum quod de ursi adipe scribitur.nam si uel per hiemem in uase recondatur adeo augeri continue inquiunt :ut uasa extollat ac ple rũq; dissipet & disrumpat:nimia concrescens amplitudine.

De ranis mutis.

In Cyrene legitur ranas mutas ac sine ulla prorsus uoce uictitare. Tum etiam & in scripho itidem inueniri scibitur uerum : Si seriphiæ ipse ad alium fuerint locum traductæ:uocem consuetam efferre: nec amplius ut inseripho obmutescere.Atq; in ematia macedoniæ sues unũgulos nasci.& in cappadotia mulas fœtus procreare. Et in creta arbores q̃s illi ἔγειρους egirus appellant nostri uero alnos: fructus efferre: cum nullæ huiusmodi fructum alibi pariant.

De piscibus indicis & babilonicis.

Apud indos eo in loco quẽ cornu appellãt pisces quosdã nasci ferũt: q̃ ẽt terrã perrãt:atq; ubi de pasti fuerint rursus suos repetere amnes:& i aqs recõdi.tũ ẽt ꝑpe babilonẽ aiũt qd'dã iter foueas & loca cõcaua genus pisciculorum nasci q cum senserit eas exarescere:statim ex eis discedũt & per areas pabulantur: insectariq; plærumq; auiculas:&quam habẽt caudam exagitari.Verum ubi eos quis sequitur aufugiunt ipsi primo:

nec resistunt persequenti quasi illum formident. at si ille institerit acri us uelitq; huiusmodi prorsus potiri præda: tum ipsi se se in eum cõuer tunt: atq; in eius in surgunt faciem. Quæruntur enim a plurimis. habẽt autem capita ad ranarum maritimarum similitudinem reliqum uero corpus oblungum & sinuosum: barbas autem & alias ad natandum ut cæteri pisces.

De quibusdã piscibus heracliæ.

Verum & in heraclia quæ est in ponto & in rhegio nasci inter foueas pi sces inquiunt: qui partim in fluminibus: partim etiam inter scatentis fõ tes & palustrem terram nutriuntur: at si forte eueniret ut ea loca in q' bus uersantur aut solis ardore aut frigoris rigiditate ut plerunq; con tingit desiccarentur: tunc ad irrigua eos confugere. Sepenumeroq; itidem facere. quo ad extremum peruenerint: ut nulla post hæc spes reliqua sit refugii: tum uero ibi persistere: nec amoueri inde prius q̃ aquæ denuo redierint.

De piscibus Panphlagoniæ.

In paphlagonia: quoq; & in efossis potissimũ locis pisces oriri traditur: intra maxime aluei profunditatem commorantes: mirabiliq; uirtute præditos: tam & si non ipsius aquæ decursu: aut scatente fonte uiuant: sed sola ipsius telluris natura foueantur: & calescant.

De Ceruis epirotis.

Ceruos quoq; qui in epiro nascuntur aiunt cum cornua abiecerint dextræ statim infodere ac obtegere scrobibus: qum illud sentiant esse in rebus humanis quam commodissimum

De phoce marina.

Phocem quoq; maritimam bæluã cum senserit se depræhensam a pisca toribus eẽ aiunt confestim euomere. Nec quidem interius humoris parit ad humanos perueniat usus: qum optimũ sit epilepticis remediũ

De Lyncibus.

Et lynces quoq; quidem emingunt obtegere harenis ferunt: qum uidean tur intelligere id ab hoibus q̃ri ad priuatã utilitatẽ & potissimum ad i formandas imagines decorandosq; sculpturis anulos.

De ueneno Circæo.

Nascitur in italia in monte qui circæus dicitur ueneni quoddam genus pernitiosum quidem ac pestiferum: cuius naturam huiusmodi esse inq unt: ut siquis ex eo fuerit perfusus aut quippiã degustarit: repente con cidat omnesq; corporis eius pili defluant paulatim: & membra sen sim resoluantur: ac intereat ipse demum miserabili cæde. Id ferunt Aulum quendam picentinum qum uoluisset olim olim Cleomeno spartano tradere potui: compertare confectim a tarantinis de præhen

ſum pœnas publico iudicio perſoluiſſe.

De auibus Diomedeæ inſulæ.

Erat in diomedea inſula quæ in adriatico freto poſita adiacet italiæ: per uetuſtum quoddam ſacellum Diomedi olim principi dicatum: admirabile quidem & multa ueneratione cum propter uetuſtatem ipſam: tum etiam ob eam quam dicã rei nouitatem digniſſimum: ferũt enim circa illud uerſari nõnullas aues miræ magnitudinis ac roſtri duriſſimi illaſq; ſi quis eo acceſſerit cuiuſcunq; fuerit nationis præter quam græcæ in eum ſtatim irrumpere accerimo uolatu: rapereq; illum ſublimem ac totum unguibus dilaniare. tum uero demum confoſſa roſtro ceruice: atq; undiq; diſcerpta necatum abiicere. Idq; potiſſimũ eos facere inquiunt aduerſus uicinas gentes: cum dicant illas ſotios olim fuiſſe diomedis: qui confractis circa eam inſulam nauibus ſubmerſi in huiuſmodi aues ſunt commutati: atq; illud odii aduerſus uicinos perpetuo conſeruaſſe. cum diomedes eorum dux ab Aenea fuiſſet dolo interceptus: qui tum ea poſſidebat loca. quando quidem græcis qui eo proficiſcuntur ſe ſe benignas admodum & familiares præſtent.

De fœcunditate telluris ac mulierum umbriæ.

Apud umbros paſcua ferunt fertiliſſima eſſe: ſolumque ipſum ſingulis annis multo plures fructus parere quam poſſint pene detrahi. mulieres quoq; regionis illius fœtoſas eſſe moltoſq; uno partu producere conſueuiſſe. idq; rariſſimum eſſe: ut unum ſolum pariant cum frequentius duos aut tres producant.

De Statuis Dædali in inſulis electricis compertis.

In electricis inſulis quæ inſinu adriatico poſitæ ſunt: ſtatuas geminas repertas eſſe inquiunt: unam quidem ſtagneam: alteram uero æneam: ſed ambas uetuſto illo & priſco more conflatas quas aſſerunt Dædali olim opera fuiſſe: ibiq; reliquiſſe illas immonumentum ſui: cum Minoem ex creta ac ſicilia perſequentem effugeret. atq; in eis conſediſſet locis. Aiunt quoq; eas inſulas ab eridano perfundi: nec multo longius ab eo lacum quendam emergere calidis inundantem aquis. qui tantum expirat fœtorem: ut nullum ſit animal qꝫ audeat ex eo bibere: neq; auis ulla circunuolare. quinimo ſi quã forte uolauerit eam ſtatim concidere & mori Ambuit enim ipſe ſtadiis ut dicitur. xx. Sed eius latitudo non ultra quam decem extenditur. qui uero ea circum incolunt loca fabulantur Phaetontem olim fulmine ictum in eum cõcidiſſe: eiuſq; ſorores ibi plorando illius necem paulatim conſumptas fuiſſe. & putrefactis deinde corporibus in alnos creuiſſe repleſſeq;

undiq; illius ripas ex quibus quidem adhuc nonnulle defluunt lachrymæ quæ sensim durescunt in lapidem:& electum appellant:haud sane dissimile ut dicitur commi.easq; coligi ab incolis ferunt &inde ad græcos, atq; ad cæteras quoq; nationes transferri. Ad has igitur insulas diximus ut cum uenisset Dedalus easq; obtinuisset uictor in una quidem inquiunt eius simulactum appendisse :ac Icari eius filii .Tum uero qum irruissent in eos peslagi qui ex agro discesserant:fugisse illum: ac insulam ipsam Icaro filio reliquisse.

De specu ætnæ florentissimo: ex quo raptam Proserpinam ferunt.

In eo siciliæ monte qui Aetna dicitur ingentē quandā specū esse ferūt circa cuius aditum infinitam pene omnium florum multitudinem & uarietatem nasci :ac potissimum uiolarum affirmant . Nec id solum esse uno anni tempore. Sed uniuersa ætate: quasi perpetuum ibi sit uer. Sed quod longe mirabilius est:tata inquiunt eas fragrare redolentia :ut non solum repleat uicina loca incredibili quadam suauitate sui:sed etiam canes a persequendis feris quasi aliena captos uoluptate detineat.nec possint ipsi ulterius a uenatoribus inde amoueri neq; concitari :quo progrediantur ad in cœptum cursum:nisi prius fuerint aut saturati ea fragrantia: aut per uim distracti compulsiq; :ex eius itaq; specus hiatu facile etiam depræhenditur illud uerissimum esse quod fabulātur plutonem scilicet olim proserpinam rapuisse:cum circa uicina loca iniectum triticum tanta fœcundet ubertate :ut nusquam alibi similis sit uisa quo quidem ipsi qui incolunt eam regionem non solum utuntur ad pascenda pecora.Sed etiam ad alenda humana corpora. Quamobrem recte se coniectare arbitrantur :ibi natam olim fuisse ac educatam Cererem: cum propter tritici ipsius ubertatem & copiam: tum etiam quod huiusmodi fruges non antea fuerant alibi uisæ.

Quo in creta nullæ rapaces aut uenenatæ feræ uiuant.

In creta nullos esse lupos inquiunt :neque etiam ursos :neque serpentes:neque quam uis aliam huiusmodi aut rapacem aut uenenatam feram. Hac maxime ut opinantur ratione:q olim natus sit ibi atque educatus Iupiter.

De insula inuenta a carthaginensibus

Trans herculis columnas eo in mari quidem Atlanticum dicitur: inuentam quandam insulam a carthaginensium mercatoribus olim fuisse inquiunt:a nullis ante id temporis prorsus habitatam præterquam a feris & propterea siluestrem ad modum & multis confertam arboribus alioquin fluminibus plurimis ad nauigandum aptissimis plenam.ac incredibili quadam omnium rerum nascentium ubertate profluentem:sed

re motā a continenti plurium dierum nauigatione. ad quam qū non nulli carthaginensium mercatores forte accessissent: captiq; eius loci fertilitate ac aeris clementia: ibi sedem fixissent: commotos ob id carthaginenses ferunt statim consilio publico decreuisse morte indita: nequis post hac illuc nauigare auderet: & qui iam ierant iussisse statim interfici: ne ipsius insulæ fama perueniret ad alias nationes. submittereturq; alicui fortiori imperio: ac fieret quasi oppugnaculum qd dam aduersus eorum libertatem.

De tutela itineris ex italia in Galliam.

Ex italia usq; in Galliam & Iberiam iter quoddam esse inquiunt quod herculeum uocant. id si quis forte grecus aut ex uicinis populis quispiam peragrarit: adeo ferunt tuto ab in colis obseruari: ut nemo auderet illum aliqua prorsus afficere molestia. Quinimo grauissimam indixisse pœnam: siquis ex eis quempiam lacesserent iniuria.

De Toxico Gallico.

Traditur etiam ueneni quoddam genus a gallis confici consueuisse quod ipsi toxicum appellant. atq; id quidem adeo celeriter tabesacere corpora: ut uenatores insectantes feras intingant in eo sagitas: quo percusse facilius intereant. Neq; enim posse illas diucius euadere inquiunt qum primnm fuerunt ab his uulneratæ & uerum cum uenenum illud late confestim diffundatur: ne reliquæ corporis partes ob id corrumperentur: eos ferunt reppente accurere: infectamque carnem illam præcidere gladio: reliquam uero singilatim interse partiri. aduersusque huiusmodi & uenenum aiūt miro quodam a coruis experimento medelam inuentam. Sed qualis ea sit nescio. alii enim folia esse quercus fuerunt: alii uero alterius cuiuspiam arboris: quam ipsi coruatiam appellant a coruis ipsis quos perspexissent ad eam confugere: cum se senserint uenenatos: quando quidem raptis ex ea foliis & contritis rostro atq; in bibitis confestim liberentur.

De Silua Iberiæ argenti plena.

Pastores quidam apud Iberiam qum inter pabulandum forte siluā quandam incendissent: nec multo post terremotu ingenti facto uniuersa tellus illa conscissa: multum argenti deliquati in unoq; coactum loco detegisset: iudicatum est id tum euenisse: qum maxime ea silua exarsisset glebamq; ipsam refertam esse huiusmodi uenulis quæ argentum producant. Aiuntq; illud primum a Massiliensibus inuētum: haud mediocrem commoditatem ciuitati præstitisse

De Gymnesiis insulis Iberiæ.

In gymnesiis insulis quæ sunt circa iberiam sitæ: quæue etiam præter illas quæ septem dicuntur excedere magnitudinem uidentur: ferunt oleum quidem ex oliuis fieri. Sed exterminthо longe copiosius effici. & id quidem omnibus rebus commodatissimum. Aiunt præterea gentes illas adeo mulierum amatrices esse: ut pro una quaq; fœmina quatuor sæpenumero: aut quinq; tradant mercatoribus mares. Tum etiam quotiens a carthaginensibus conducti in aphrycam militant: nihil aliud tum inquiunt exportare in patriam pro mercede: quam mulieres. Neq; licere apud eos quicquam auri aut argenti possidere: ob id potissimum quod dicant herculem olim in iberiam propter diuitiarum cupiditatem: & famam cum exercitu irrupisse.

De lacu massiliensium.

In massiliensium regione qua cum liguria coniungitur lacum quendã esse tradunt: qui plerunq; quasi buliret super efundere funditus aquas uidetur: tantamq; tum piscium multitudinem euomere: ut etiam fidem excedant. Nam ubi ethesiæ uenti perflant. ipse tum tanquam ex purgaretur huiusmodi flatis: tantum ab imo adsuperficiem sui limum extollit: ut ipsius conspectum ab humanis prorsus oculis eripiat: neq; sit. Quispiam qui aquas illius tum possit intueri. At uicini qum id uident confracta tribus in locis illius cute: quotquot uoluerint ut dicunt pisces exhauriunt.

De peritia ligurum iaculandi funda.

Scribitur etiam quosdam esse inter ligures populos adeo iaculandi funda peritas. ut qum uiderint plures insimul aduolantis aues mutuo inter se contendant: quam nam quisq; ex eis sit percussurus: ac præparaturus illam cæne. esseq; apud illos insitam quandam & in auditam cæteris consuetudiné: ut mulieres dum pariunt: non lecto ullo conquiescant: neq; ullo abdito loco concludantur: sed inter laborandum aliquid & operandum: nullo præmisso gemitu fœtum effundere: natumq; in fantem. Quam primum recentis undis abluere: & præter aliarum morem: illum scalpere ac fricare: neq; interim a cæteris domesticis (ut mos est mulierum) operibus uacare. Illud etiam admirabile est. quod dicant fluuium quendã apud eos. esse. qui adeo plærũq; extollitur ac celeri rapitur cursu. ut non possint qui præter uehuntur facile conspicere.

De Thalia insula

Insula est quædam in tyrrheno mari sita fœcundissima olim plurimo ære quam taliam uocant: eam inquiunt adeo habundasse huiusmodi

metallo superiori ætate: ut omnes apparatus ac uasa hominum illorum ex eo aere cōficerentur. at postea mineram illam prorsus euanuisse: neq; usquam eo in loco deinceps uisam'. Verum ubi longo tempore post ferrum inuentum quo nūc quoq; tyrrheni ipsi & potissimū qui popanium in colunt maxime ad opera utuntur.

De œnaria ciuitate tusciæ.

Est & in tyrrhena ciuitas quædam: quam œnaria appellabant, in quodam uertice posita peracuto: i cuius medio tumulum quēdam extolli ferūt stadiis fere a planta. xxx. in quo silua exorta uariis fructicibus ac scantētibus aquis decoratur. Verum quando eius loci ciues pertimescerent: ne quis eorum ob amœnitatem situs: & robur a natura traditum: ad tyrannidem cōspiraret: decreuisse inter se inquiunt: quod ex suis familiaribus non nisi famulantes uniuersæ reipu. præficerētur: præessentq; cæteris haud amplius quam anno uno. Tum uero alii crearentur eiusdem conditionis: qui eadem accepta potestate illis succederent: superiorumq; ferotiam & elatos animos deprimerent.

De spelunca Sybillæ apud cumam.

Apud cumam italiæ ciuitatem quidam locus subterraneus instar speluncæ conspicitur: quem dicunt domicilium esse uaticinatricis sybillæ: uetustate quidem: & perpetua uirginitatis illius obseruantia creditaq; diuinitate uenerabilis: quam sibyllam alii asserunt eam esse quam erithræam dixerunt. Verum ab his qui eam incolunt regionem peruulgatur cumæam esse neq; desunt qui dicant illam nequaquam cumæam esse: sed quam melachrenam uocant. Regio autem ipsa sub leucadiæ principatu est constituta qua quidem in regione haud lōge a cuma fōtem quendam esse affirmant Caceppam appellatum: in quem si quod forte conciderit lignum germinare illud primum inquiunt: ac deinde in lapidem durescere.

De mirabili ueste Alcimenidis Sybaritate.

Alcimenes sybarita mirabilem quandam uestem indui consueuisse traditur: eo potissimum tempore quo laciniæ Dianæ sacra celebrabantur. tanto quidem sumptus splendore ac rerum uarietate elaboratam: ut qum uniuersæ ex omni italia gentes ad ea sacra confluerent. Nemo eēt ex tāto hominum numero: qui illius uestis conspectu non obstupesceret. Erat autem ipsa purpurea: amplitudinis. xv. cubitorum. undiq; .n. bestiolis uallabatur intextis. De super quidem susæ. Ciuitas inserta desubtus uero persæ. In medio autem: Iupiter: Iuno: Diana: Pallas: Apollo: Venus eminebant. ad finem uero utrinq; antisthenes erat nec minus hinc & inde ipsa sybaris. eam postea ferunt ad dionysio seniore compagatam fuisse: ac demum carthaginensibus. c. &. xx. talentis uenditam.

De loco quodam italiæ ubi Hercules cum gigantibus dimicauit.

Circa summitatem quandam iapygiæ: ex quodam potissimum loco ubi fabulantur herculem olim cum gigãtibus dimicasse liquorem quendã inquiunt effluere: adeo fœtidũ & olẽtem: ut ab eo quod in terfluit mari nauigantes omnes diuertant. Extareq; multa adhuc indicia & monimenta passim per uniuersam italiam herculem quondam ea loca peragrasse: quibus id facileq; comprobatur. Tum etiam circa pandosiam ipsius Iapygiæ ciuitatem apertissima dei uestigia ostendi: quæ nulli fas est desuper incedere atq; propria commaculare planta. esseq; adhuc circa ipsam Iapygiæ summitatem lapidem quendam plaustralem: quem dicunt ab eo sublatum illic fuisse transpositum: cõtigisseq; illum solo uno digito ab hercule moueri.

De uulpe quæ se in quoddam coniecit foramen.

In orchomeniorum ciutate quæ est in boetia qum uulpem quandam uenatores semel cum canibus insectarentur: aiunt illa prætimore in foramen quoddam se coniecisse: eoq; etiam irrupisse canes tum uero ipsi qum insectanda uulpe maxime latrarent: adeoq; ut uoces a uenatoribus audirentur: neq; uiderentur in angusto esse: sed per amplissima loca semitasq; speciosissimas discurere: motos & ipsos cupiditate cõspiciendæ rei: hostium primo foraminis illius confregisse dilatatoq; inde aditu introisse: ac locum illum ut coinectauerant latum admodum & spaciosum inuenisse: lucemq; introferri ex quibusdam desuper spiraculis. Verum qum non omnia tum conspici potuissent exisse demum summa cum admiratione: & rem totam ad magistratum ciuitatis detulisse.

De operis uetustis Sardiniæ.

In sardinie isula multa extare adhuc inqunt uetustissima qdẽ monimenta superioris ætatis: græcoq; illo perantiquo more laborata: ac inter alia nonnullos etiam fornices & inarcuata domicilia conspici posse: modulatis quibusdam: sed disparibus confecta numeris. quæ ferunt olim ab Iolao Iphiclis filio fuisse constructa: eo potissimum tempore quo ille thespiades: quos ab hercule commissos acceperat illuc deduxerat: tanquam qui sibi affines essent: ob eã qua cum hercule coniunctus erat propinquitatem. Tum etiam ob id quod hercules tunc uniuersas ad occidentem regiones subegerat. Ipsa præterea insulaq; ea ætate haud quaq̃ sardinia dicebatur: sed Ichnusa: propterea quia cõformis esset cuidam quasi humano uestigio. fertilissima quidem superiori illa ætate atq; oĩum rerum copiosissima. Ideoq; illam quondam ab Aristæo subactam fabulantur: magnis quibusdam in eam in uectis auiũ copiis: quæ illam diriperent. quem quidem ferunt præstantissimũ omnium agricolã extitisse. Nunc uero haud quaq̃ huiusmodi uigere re-

coipia & fertilitate: postquam a carthaginensibus fuerit occupata. cum ipsi ueteres illos omnes colonos partim eiecerint: partim trucidarint: pœnamq; deinceps mortis addiderint quicunq; in plantauerit quippiã quale antea: præter quã quod ipsa tellus sponte produxerit.

De mirabili quodam lipare Specu.

In lipara quæ una est &. vii. circa siciliam insulis quas æolidas uocant: specum quandam uetustissimam extare inquiunt: sepulcri instar: de qua quidem inter cætera quam plurima mõstruosa & horrenda quæ de ipsa passim efferuntur: illud unum præcipuum est: & ad mirabile: quod periculosissimũ dicant eo noctu adire. Inde enim tum audiri quosdam quasi timpanorũ sonitus: ac miram quandam Citharizantium harmoniam: sestos agentium ludos cum ingenti risu: cretalorum que uoce ac motu. Addunt etiam euenisse cuidam uiro eius regionis qui qum esset aliquantulum madidus uino: & consedisset forte ad hostium ipsius specus antequam dies elucesseret: graui quodam somno oppræssum extitisse obdormuisseq; ibi uniuersos tres dies. Quarta autem luce qum ab amicis quæreretur inuentum atq; inde sublatum tanquam qui crederetur iam prorsus interisse ad sepulturam fuisse delatum: Nec multo post quasi e leuissimo quodam excitatum somno exinexisse enarrasseque his qui aderant: permulta iocundissima quæ sibi uniuerso eo tpe acciderant: quo uisus est absuisse.

De Aorno lacu Cumano.

Prope Cumam ciuitatem italiæ lacum quendam esse inquiunt quem græci ἄορνον aornon dixerunt: ob id quod nulla superuolare neq; irrigari in eo auis auderet præter Cygnos: ut uicini affimant: quos etiam constat in eo fœtus producere. est enim circunseptus altissimis collibus trium prope stadiorum ascensu. formaq; eius admodum circularis sed profunditas inadibilis. Verum quod mirabilius est. qnando multæ supersint sibi ex omni latere arbores: multeque sint intra ipsius septa iclusæ nullus tamen potuit unquam conspicere quod aliquod ex eis arboribus folium in eum conciderit. Sed eius aqua adeo lympida est: & perlucida: ut quicunq; inspexerint obstupescant. Nec multo ab eo longius: fontes quidam emanant multis quidem ex locis: sed aquis feruentissimis: ex quibus regio illa pyriphleget hõ est appellata.

De monte mentoricæ ac Istriæ.

Intra mentoricam & istrie regionem: mons quidam eẽ dicitur quẽ ipsi delphiũ uocant. ex quo collis unus altius erigitur. ad quem conuenire mentores & istrii consueuere. & potissimum qui adriaticũ circũ habitant litus quotiens uolunt intueri aduenientis naues. Esseq; locum in medio situm in quo ipsi forum constituerunt ad qđ cõfluere cõsue

uerũt statutis diebus ex omni parte mercatores. & ex ponto potissimũ & ex adriatico ipso deferentes secum nasci in primis lesbia: tum etiam chia: & thasia: & ex corcyra quoq; uicina plures aduentare cum amphoris corcyraicis.

De siremissis insulis italiæ.

Sirenussas insulas positas esse intra italiæ ambitum ferunt: circa maxime illud interfluens mare quod promontorium illidit. in cuius sinu cuma ipsa sita est. & ea ciuitas quam psidoniam uocant. Sunt .n. tres quarum unam quidem parthenopem appellant: alterã uero leucosiam: tertiam ligi am. ubi unaquæq; suum possidet templum: quod summa cũ omnium circum habitantium ueneratiõe exquisitisq; sacris excolitur.

De istro flumine.

Istrum fluuium ex erquinis rupibus nasci a nõnullis traditum est: atq; inde in geminas diuidi partes: quarum altera per erquinos defluere: altera uero galliam ingredi: & in adriaticum dilabi mare. cuius rei illud manifestum est inditium: nõ solum quod ita esse hac nostra quoq; ætate conspicimus: sed etiam quod antiquorum auctoritate & experientia comprobatur. Nam quod olim iason ad cyanæas traiecisset atq; suum per istrum ipsum iter fecisset: multa adhuc in eo passim huius sui itineris uestigia extare inquiunt. quibus facile ostenditur illud uerissimum esse & in geminas quidem partes ut dixi amnẽ diuidi: atq; altera in erquinos: altera uero in adriaticum dilabi. Nam multas adhuc aras extare per id itineris inquiunt ab eo positos. tum etiam templum quoddam dianæ in quadam ipsius adriatici maris insula conspici: quod feruntur tunc a media conditum extitisse. Quod perfecto fieri non potuisset: nisi per eum fluuium in adriaticum traiecisset. neq; etiam eum cũ classe ĩgredi nisi ex uno eodemq; fonte ambo meatus deducerent.

De monimentis gigantum quæ in ægialiæ insula uisuntur.

At in ægialia insula quæ tyrrheno abluitur freto: monimenta quædam gigantum adhuc extant: & eorum maxime qui ab aristeo principe sũt deducti. Nec minus quod de calculis in usum uenit manifeste constat qum circa ipsius littus inueniri calculos dicant cõsueuisse uarii ad modum & dissimilis inter se coloris: quos ferunt a græcis primo: qui eam insulam tenuerunt id coloris consecutos ex quibusdam detersionibus qbus utebãtur dũ in balneis ungerentur: qũ ne antea tali calculi usquã reperirentur: nec unquam etiam post hac ubi græcis abseuntibus sint uisi. Addunt quoq; insulam illam inadibilem esse: eo potissimum tempore. quo symplegades oriuntur: contestante poeta: qui aperte ostendit periculi magnitudinem & difficultatem. Qum dicat haud possibilem esse ea tunc per loca transuehi: ob ipsius circunlabentis freti immoderatos flactus. & nonnullos exorientes ignitos turbines: qui confra-

ctis nauibus: multa hominum corpora partim summerguntur undis: partim flamis aduruntur uerumtamen huiusmodi ignem haud quaq̃ í quiunt ex insula ipsa effundi: sed potius ab ea parte erumpi quæ siciliæ adiungitur: qum multa extent circum quaq; spiracula: ex quibus cõsue uerit tantus plerunq; ignis effluere: ut ipsa Siciliæ insula tota uideatur exuri: nec possunt etiam quæ uicina sunt loca multo incendio carere: adeo longe lateq; diffunditur qui ex Aetna sola ignis erumpit.

De sacris factis a Tarentinis ad nonnullorum græcorum præstãtissimo &c.

Tarentinos inquiunt statuto quodã tempore anni consueuisse sacrifica re Atrei olim & tydei: tum etiam & aiacis: ac laertis liberis: & his om nibus. una tantum die: sed agamẽnonis natos priuatis quibusdam se orsum a cæteris. sacris quoq; & solemnibus festis uenerari: quæ nec si mul cum illis nec eadem conficiebantur die. Inqua quidem fuerat con stitutum nequid mulieres earum rerum degustarent quæ in huiusmo di sacris litabantur. Extat etiam apud eos templum Achilli dicatũ: ue rum postquam tarentines hercules cœpit ferunt eam regionem hera cleam fuisse appellata: qum antea ab ionicis possessa pleion diceretur: atq; deinde ipsis atroianis deuictis Sigion uocitata.

Philoctetem a Sybaritis Coli.

At apud sybaritas philoctetem quoq; asserunt plurima coli uneratione: qum dicatur ea loca quondam ab eo condita fuisse: dum ab expeditio ne troiana reuerteretur in patriam. quæ postea a crotoniatis Malaca sũt uocitata, quæue ferunt ab eis. c. fere stadiis distare. Ibi quoq; illum reli quisse in apolinis halii templo arcus herculis & sagittas. Sed eos postea Crotoniatas inde paruim abstulisse: atq; illos in ipsorum ciuitatis a pollonio appẽdisse. Aiunt quoq; philoctetem ipsum ibi sepultum fuis se iuxta sibarim fluuium: qum rodiis auxilio uenisset, qui aduersus si baritas & eius loci incolas debellabant.

De templo Palladis græcæ in gargaria.

Circa eam italiæ regionem quæ iuxta est Metapuntum: & a monte gar gatio gargaria dicitur templum quoddam peruetustum palladis græ cæ sic appellatæ olim conditum conspicitur. ubi ferũt espii organa de dicata esse. quæ ipse intra ligneum illum equm confecerat: quo capta dicitur tria extitisse: sui ipsius maxime inscripta titulo. Verum postquã exacta est res: & troia capta: apparuisse sibi in somnis palladem uisum ẽ iubentem ut ei organa dedicaret. Ideoq; tardiorem consecutum profe ctionem eo in loco detentum fuisse. nec prius potuisse inde amoueri: quam satisfecerit palladi. ex quo tẽplũ illud palladis græcæ ẽ appellatũ

De templo achaicæ Palladis in Daunia Italiæ prouincia ubi nunc & Ro ma sita est:

In ea quoq; parte Italiæ quæ adanno rege Daunia est uocata templũ qđ

dã extare inquiũt quod Achaicæ palladis dicitur:in quo quidem repo sita adhuc uisũtur arma sociorum diomedis:securesq; ac ipsius omnes ad belũ corporis apparatus. Canesq; eius loci huiusmodi esse: ut si qui forte aduenerint græci: nunquam illis latrare: sed potius tanquam familiaribus & domesticis adblandiri: & alludere: alienis uero infestos esse: insuper daunios ipsos ac uicinos oẽs aiunt fuscis: & lugubris indumentis uestire consueuisse. nec minus mares quam fœminas: hac potissimum ut dicitur ratione. Nam qum troianæ mulieres quæ fuerant a græcis in captiuitatem iure belli deductæ: ad ea loca applicuissent: pteritæ: ne ab Achiuorum ipsorum uxoribus qum in earum patriam deuenissent: in duriorem quandam traherentur seruitutem: incendisse ibi eorũ naues ferunt: ut & seruitutem illã q̃ formidabãt effugerẽt & dñ̃os suos cogerẽt illic ĩmorari neq; inde discederent ibi lætam admodum regionem ostendissent: & eos tandem in suos consequerentur uiros. Ideoq; huiusmodi utrũq; indumẽta ĩduisse. ut orbatos se partim patria partim parentis & amicis indicarent eumq; morem reliquisse posteris. Quem quidem morem uisus est poeta ip̃e uoluisse significare cũ de ipsis ut apparet loquæretur inquiens. ἑλκουσι πέπλους γὰρ καὶ βαθυκόλπους Idest palludamenta trahunt obscuri sinus.

De cingulo æneo inuento in dianæ sinu.

Apud quoq; Picentum dicitur templum quoddam esse Dianæ dicatum in quo extat adhuc cingulum quoddam æneum: repositum in ipsius deæ sinibus huiusmodi in scriptum epigrammate Diomedes Dianæ. Sed aiunt illum primo astrinxisse collo cuiusdam cerui: qui fuerat tum siculorum regis. Verum postea iouis tẽplo fuisse apensum: sed ad dianæ sinũ deinde euolasse fabulantur.

De mirabili croci quantitate quæ in Adrão siciliæ agro nascitur.

In Adra siciliue ciuitate quam uocant peloridem: tantam nasci croci multidinem inquiunt: ut a græcis qui ea incolunt loca non facile cognoscatur quales sunt huiusmodi flores. Illum oportere trahi ab incolis in peloridem ipsam magnis curribus: atq; ex eo consueuisse homines ad uenientem uere lectos sibi. & tabernacula conficere.

De quodam mirabili sicilie lacu.

Plycritus qui sicularum res uersu conscripsit: lacum quendam esse inquit: in quodam mediterraneo sicilie loco situm: in gyrum quidem se se uertentem instar clypei: aqua sane lympidissima sed cerulea ut maris. Verũ si quis in eum se cõiecerit lauãdi gratia: statim illum augeri: quod si denuo se in gesserit longe illum amplius diffundi. & ex crescere: nec prius cessare ab eo crescendi ordine quam exceperit homines quinquagĩta: ad quã qum peruenerit: ac eam acceperit hominum summam: rursus illum e profundo tumescentem eicere in altum abluentium corpora: atq; omnes confestim ad continentẽ remittere. Quo facto illũ

inquit in se repente contrahi & ad pristinam reuocari formam. Nec illud asserit solum hominis euenire sed etiam bestiis ipsis: si qua forte abluendi causa aut bibendi fuerit ingressa

De mirabili quodã carthaginensium monte pleno oĩum florum genere

In ea prouincia quæ a carthaginensibus occupatur montem quendam eẽ inquiunt obtectum undiq; multis ac uariis arboribus tantaq; florum omnium multitudine ac uarietate affluentem ut & oĩa propinqua loca suauissimis repleat odoribus & prætereuntibus quoq; miram quandã & icredibilem uoluptatem aspirent. Inde etiam exoriri mirabilẽ quẽdã fontem ferunt: qui non ut cæteri aquam profundit: sed liquorẽ quẽdã suauissimũ instar olei qui cedrinam redolet fragrantiam: ad quem adire neminem posse: nisi uirginem. & immaculatum. eumq; tũ effundere plus olei huiusmodi si accesserit in corruptus adolescens. posseq; illum ex eo quantum libuerit tutius ac liberius exhaurire ei quoq; fonti adherere inquiunt saxũ quoddam per magnum sui natura. quod qdẽ qum æstas aduenerit in extinguibiles prope flamas excutit: & incendium. hyeme uero tãtas ac tam frigidas aquas effundere dicitur: ut pares esse niuibus uideãtur. Neq; tam rem ocultam eẽ: sed apertam omnibus nec modicum perdurare tempus: sed diutinum. flamamq; illã uniuersa quidẽ æstate conspici posse: aquam uero uniuerso hyeme.

Mirum de freto illo quod interfluit siciliam & italiam.

Circa Siciliæ fretũ illud q ab Italia siciliam ipsam summouet: & si alii super id plures scripserint: Polycritus tum in primis diligens auctor inquit: hoc unum præ cæteris monstruosum admodum euenire: ut quotiens æstus ex tyrrheno erupeint mari: tanto tum cũ tumore ac impetu eas angustias fluctus ingredi: ut ad utriusq; siciliæq; ac italiæ promõtorii summitatem uideantur usq; pertingere. Vbi maxime ad italiam uersus situm est rhegium. Nam qum ex latissimo proueniant pelago: Et intra angustissimum coarctentur septum: nec possint latius diffundi: in altũ tunc erigi extolliq; necesse est: sed id quidem cum tanto stridore. ac fremitu: ut ẽt q lõge absũt exhorreãt: nec aspicere ꝑtimore possint. Nõ. n. uidentur maris ipsius fluctus eẽ qũ spumosi & cãdidi haud sãe dissimiles niuosæ cuidã caligini & imẽso cõcretæ gelu: q nec uno sistere i loco possit: sed cõtinuo uẽtoꝝ ipetu pulsũ agitetutq;. Nã adeo plæꝛq; extollũtur fluctus ipsi: ut supare utraq; ꝓmõtoria uideãtur. Nõ nũq ẽt adeo deprimũtur: ut cõcidere pariter ex alto: ac ĩtra ꝓfũdũ terræ irrũpere appareãt. Tãtũq; tũ agere iter se cõflictũ: ut mutuo cõfringi ac dilacerari: tãq; horribilẽ de se cõspectũ efficere uideãtur: ut nullius sint oculi tã fortis aĩ: q possint illd' tuto ĩtueri: qn d'ficiãt: qnimo multos eẽ q tũ tãtæ rei herrore repente cõcidũt exanimes. At ubi deiecti ad iferiora fluctus iã cepint tumescere & cõflari denuo ĩ fluẽtibus undiq; undis

& crescente ab integro æstu:tunc rursus renouari pristinos illos fremi tus ac stridores :& quasi ab imo subuerteretur mare uariis ubique ac uastis uerticibus inuolui:multiplices quosdam ac diuersos præse ferēs colores.Nā plerūq; ferugineā speciē extollit :nōnūquā uero nigrescētē & obscuram.sæpenumero adeo purpuream ac sanguinolentam: ut un dæ ipsæ perfusæ cruore uideantur .Tū uero nullum esse inquit aīal nec reptile quidem nec uolatile: nec campestre:quod id possit constanti animo non solum intueri:sed nec audire quidem.omnia aūt potius ad subterraneas latebras cōfugere:aut ad propinquos colles uerum ubi pror sus desierint æstus:& placatum mare in pacem tranquillitatemq; redie rit:tunc uarias in aere naues asserit uideri uarias sibi tum formas:tū etiā habitū induentes cū plerumq; in ignitas quasdam nebulas cōuertātur non nunquam etiam uideantur in ingentes quosdam colubres uersæ: mō extendi modo etiam in gyrum ac spiras prorsus contorquæri.

De columna enea ab atheniensibus inuenta.

Athenienses qum in eleusina templum cereri conderent : inuenisse colū nam quandam dicitur eneam quidem:& multis immersam lapidibus in qua scriptum erat Diiopeæ monimentum quam dicūt musæi olim mulierem extitisse alii uero potius tritolemi matrem.

De mirabili dactilorum multitudine qui in una nascuntur æolidarum insularum.

In insula una ex earum numero quæ uocātur Aeolides ferunt mirabilem quandam dactilarum multitudinem nasci:& propterea phœnicoda ap pellata.aud igri absurdum erit quod a Callisthene uerissime dicitur. hanc arborem a phœnicia syriæ:&ab ea parte potissimum quæ circum sita est littora huiusmodi fuisse cognomen adeptā. Quinimo & ipsos phœnices sic olim agræcis fuisse uocatos a nonnullis traditur: pro pterea qd' abinitio omnes interficerent qui nauigarent mare aut eo᷑ p transirent απο τοῦ φορεύειν quod ē mactare unde perebæorum quoq; lingua qui illis sunt finitimi:phœnissare quidem cruentare est.

De columna herculea inuenta in Aeneia.

In ea parte italiæ quæ Aeneia dicitur :locum esse quendam ferunt:qui ab in colis hypata uocitatur:in quo colūnam quandam uetustissimam in uentam traditur:quam qum homines loci illius affectaretur intellige re qua propter illic iniecta esset:intuerenturq; eam in scriptam antiquis simis græcorum litteris :neq; quod significarent illæ satis compræ hēdere animo possent:ab ignorantiam prisce illius lingue :nonnullos ex suis ad sciscitandum athenas mittere decreuerunt.qui cum in Boe tiam peruenissent una cum columna ipsa quam secum deferebant:oc currisse forte eos inquiunt nonnullis tisitenis hospitibus a quibus cū intellexissent eorum itineris causam thebas introductos fuisse ferūt.

atq; ad eum potissimum deductos locum: quem Ismenium Thebani uocant qum dicerent ibi huiusmodi litterarum inscriptionem extare quibusdam isculptam lapidibus quæ & totidem compræhenderet nu meros:& eandem sententiam seruaret. Quod quidem & ita inuenisse eos traditur. Significabant enim uersus illi quo pacto hercules deuicto Geryõe inde abduxerit boues: atq; introducendis illis: captum eum fu isse amore pasiphæ uirginis cum esset ipse adolescens adhuc. Sibiq; illã regionem tradidisse in præcium mutuæ coniunctionis & amicitiæ: ac locum illum erythiam appellari neq; usquam alibi siue in libya siue in Iberia unquam prorsus inuentum huiusmodi erythiæ nomen.

De sale in libia nascente.

In libya illa quæ est in ltyca/quæue iacet insinu illo (ut aiunt) qui intra si tus est eramæas & equi promontoria supra quidem carthaginem sta diis.cc.quæ ẽt a phœnicibus oli longe antea fuisse condita dicitur quã ipsa carthago: annis.cc.& octuaginta.vii.(quemadmodum in phœni cum historiis traditur): nasci inquiunt sal intra telluris uiscera: trium cu bitorum altitudine coloris quidem candidi: sed nequaquam consoli dæ materiæ: neq; concretæ: cum labatur ac fluat tanquam liquor qui dam fluxilis. Verum ubi ad solem extenditur statim durescere ac paula tim in lapidem conuerti efficiq; haud dissimile pario. Tum uero scul ptores ex eo consueuisse & animalia quamplurima & uasa uaria con ficere elaborareq;.

De phœnicũ diuitiis ex tarpesso comparatis.

Traditur priscos illos ex phœnicia uiros: qum intartesson nauigare cæpis sent: tantum inde auri & argenti aliarumq; rerum oium ac diuitiarum pro oleo illuc delato consecutos fuisse: atq; id in patriam retulisse: ut neq; accipere plus potuissent: neq; quicquam plus deferre. Quinimo co actos fuisse qum enauigarent: omnia non solum quibus utebantur ar gentea conficere: sed etiam ipsas ancoras ex argento mirabili pon dere conflare.

De mirabili euentu Capræ illius quæ a palestinis Ioui sacrificabantur.

Qum in Pedasia regione cariæ sacrificia quædam Ioui conficerentur de more fuisse inquiunt: ut capra una ab incolis illuc e pedasso destinare tur sacrificanda: & ipsa præ cæteris Ioui de qua quidem aiunt mirabile quoddam euenire consueuisse. Nam qum locus ille in quo fiebãt sacrificia per septuginta fere stadia distet ab ea ciuitate: capram ipam fe rũt toto illo itinere a nemine trahi ad sacrificium oportere: sed ipsam sponte procedere ac intereundũ cõtinue salere tripudiariq;: tãquã si ad pulcherrimas epulas in uitaretur: neq; posse a multitudine concurrẽtiũ deterreri: neq; diuerti ab itinere: neq; de turbari tantillũ ab incæptis io cis. Quod si forte funi alligaretur: tum quoq; ductorẽ semper præire&

longe folicitiori gradu ad sacrificii locū præceteris oibus festinare:

De Thunorum multitudine a phœnicibus inuenta.

Aiūt ēt phœnices illos qui ultima gadiū incolūt: qū trāsherculis colūnas pdies. iiii. enauigassēt: uēto maxime a paliopeo tracti: applicuisse tādē ad loca qdā ī culta prsus ac deserta: uer plēa multa illuuie: & cōtiue pene cōqssata motu: q ubi cessauerit æst⁹ facile cōspici posse: sed redeūte i mergi i qbus īuenisse eos affirmant ī credibilē quādā thunor multitudinē: magnitudine qdē & amplitudine ad mirabili. Tū uero ab hispa rari laqos illis cœpisse: quo caperētur. Captos aūt mēbratim cōcidere: atq eor carnes deficare paulatim cōsueuisse: ac demū in uasis recōditos defere carthaginē. Ver a carthaginēsibus: nō amoueri amplius e ciuitate: sed potius eos interse cōsumere: ob eam quam ferunt huiusmodi pisces incōuiuiis dignitatē & excellentiam de se præstare.

De Geminis coruis qui semper Iouis templo pedaliæ assistunt.

Et illud quoq admirabilē ē: qd ī supiori illo Iouis tēplo dr: gemios. s. coruos sp ibi circū assistere: nec ullū ex eis usq ad aliēa cōuolare & alter q dē eor anteriorē colli ptē cādidiorē pse ferre q reliquū: uerq tñ monstro similem.

De lapidibus q ardent ut carbones.

Fertur ēt fluiū quēdā eē ītra sinder ac medor regionē dilabētē: q ē thraciæ puincia pōtū antea appellatū ī quo lapides qdā repiūtur: quos asserunt non secus ac carbones ardere: si ad moti fuerint igni. Verum cōtrariam illis nām cōsecutos, qū carbones icēsi cōtinue magis ardeāt. Illi uero facile extiguantur. sed aspsos aq denuo i flamā excitari: ac reuiuiscere. Ver qd turpe ē: & ad miratiōe dignū aiūt eos dū ardēt eiusmodi fœtorē cōspirare qlē aspaltus solet: qd ē fœtidissimi bitumis gñs adeoq putere illor flamas: ut nullū sit aial reptibile qd id possit pferre: sed statim ad sub terranea perfugere loca: tāquam essent qui illos ferro aut iaculis persequerētur.

De ordeo hominibus salubri: cæteris uero animantibus pestifero.

Aiūt quoq locū eē apd eas gētes āplitudis stadior ppe. xx. ubi ordea nascūtur abūdentissima: qbus hoies regiōis illius sine ulla psus ambiguitate aut mortis metui uesci cōsueuerūt. Cæteror uero aialiū qliacūq ea fuerint: siue equi siue boues: aut canes: nullū eē omnino qd ex qcquā audeat degustare. Quinimo nec auis ulla: nec musca ipa q cōsueuit oia purulēta circūuolare: nō solū audebit ex eor hoium stercoribus quippiā depasci sed: nec attingere quidē nec eē demū aliquid aliud uiuens: sed si ex eor pane aut quo uis alio pulmēto ediderit: statim nō itereat.

De fonte quodam thessaliæ in quo oia confracta solidātur.

In Scotussis thessalie fōticulum quēdam nasci traditur: i quo qdē siqd cō

cisum aut cõfractum fuerit in ictũ: aiunt illud statim sanari conualescereq; : quale fuerat prius nec id magis hoĩbus euenire quam iumẽtis. sed & ligna ipsa confestim solidari cõiũgiq; & ad pristinam integritatẽ redigi : dũmodo nõ fuerint prorsus cõcisa : sed tantũ conscissa: & ĩ plures diuisa particulas:

De mirabili aucupandi ratione apud thracos.

Circa parteẽ illam thraciæ quæ supra ẽ amphipolim aiũt ĩcredibile qddã euenire hominibus illis oblectantur .n. ipsi quam maxime ĩ capiendis auibus sed qua arte id efficiant: qum plures plerũq; capiant quam uelit illud qdẽ admodũ mirabile ẽ & pene mõstro simile . Pueri .n. qũ ad aucupandũ exeunt: (nã ipsoꝝ illud maxime ẽ officiũ) ubi iuenerint locũ aptũ: tũ pmũ ĩcipiũt errantes ac uagos accipitres ad se pcæteris uocare eos ꝓprio quodam noĩe appellantes. At illi audita pueroꝝ uoce: tanq̃ obediẽtes : & officiosi seruuli : ad eos statim reflectunt iter: & quasi ĩtelligerẽt qd uelint: aues ex oĩ loco deturbant ĩsectanturq;. illæ uero pterritæ neq; satis cõsciæ quo se uertant pformidĩe: ad eaꝝ nidũ tanq̃ ad artẽ quandam: & postremũ oĩum salutis ipsius sepimẽtũ cõfugiũt. Tũ uero pueri arreptis uirgis repẽte adnidos currũt: easq; ꝓrsus exãimes: nec audẽtes amplius euolare: ob accipitꝝ psentiam: quotquot uolunt capiunt iterficiuntq;. & qd' magis mirandũ ẽ accipitres quoq; : siquas ex eis ceperint oẽs illas statim ad pueros defferrũt: at pueri cõputatis oĩbus ĩ medium partitisq; singillatim inter se : ac relicta ex eis parte una accipitribus plurima deinde onusti præda domum obeũt mutuo gaudentes ac congratulantes:

Mira de quibusdam auibus apud henetos.

Nec illud qdẽ admiratiõe caret qd' de auibus qbusdam apud henetos scribitur euenire . Aiunt .n. ĩnumerabilẽ quandam multitudinẽ ex eo potissimũ gñe: qs græci κολοιοὺσ colius uocant coloei graculi sunt in ipsorum agros in gruere plærũq; cõsueuisse: & ab illis eoꝝ sata dirripi cõsumiq; . Tũ uero henetos ipsos oĩa ptẽtare: quo discedant a regiõe. sed id de more esse antequam ullam ĩferant uim ad patriæ usq; limites magno hoĩum cõuentu ꝓficisci : multa secum ac uaria oĩum reꝝ sementa deferẽtes: eaq; undiq; per regiõis illius cõfinia dispargere : ad q̃ si aues ille decurrerint degustarintq;: tum intelligere illas sibi placatas eẽ : nec amplius infestaturas eorũ patriam: sinsecus: illas atiẽ statim in eos tanquam in hostes deducturas: atq; eoꝝ regionẽ de uastaturas.

De cantharoletro calcidiæ.

In chalcidica prope thraciam iuxtaq; olynthum inquiũt locum esse quẽdam: quẽ ipsi καρὸαρ λέθρον Cantharolethron appellant cuius eam eẽ naturã dicũt: ut si forte alinus qspiã ĩtroierit: haud quaq̃ poterit idẽ amplius euadere quin pereat fame intra ipsius septum . Nec eius am

plitudo maior ē admodū area una; Sed si aliud qđ uis aīal adierit haud illi noxiū eē locū: sed potius illud īgredi & exire tuto ꝓuoluntate posse ppea ab eo qđ asinos solos intermiat. καρύοροʎεϑρορ uocitatū.

De fonte quodam thratiæ qui si quis ex eo biberit statim iterficitur.

Apud cyclopes thraciæ fons q̄dā esse traditur cuius aq̄ primo q̄dē aspectu p lucida est nec secus cuiquam uidetur īspicienti. At ubi ex ea aliq̄d ī biberit aīal ferūt eā statim infici pturbariq̧ ēt præter oīum opinionē.

De Leporibus qui duo habebant iecinora. deq̧ dionysi siue Bacchi templo mirum:

Legitur & in craſtōia iuxta Bisaltas: captos esse lopores q duo haberēt iecinora. Ibiq̧ locum quendam etiam: haud excedentē iugeris unius magnitudinē. quo si forte bæstiæ acceserint eas confestim: interirræ. Tū ēt alia permulta inueniri prodigiosa quidam & stupore plena. est præcæteris templum quoddam uastum quidē: ac mira confectū artæ Dionyso dicatū inquo ferūt illū quotiens eius sacra persoluuntur: si grata illi & accepta fuerint: tanta cum luce tēplū replere: ut instar uehemētis cuiusdā ignis incēsa uideatur: hominesq̧ tum bene sperare singularem quādam & præcipuam patriæ fœlicitatem. Sin secus tenebras undiq̧ persūdi: tanquam si ad uenisset nox.

De lebetibus tribus intra domū unā inclusis Dionysi miraculo repletis.

Veꝝ i elide domū quandā: esse inquiunt. quæ ad octo forte stadia distat a ciuitate: in qua quidē de more esse dicitur hominibus illis: ut qū uelint dionysia cōficere: tres æneos introcludant lebetes uacuos ꝓrsus & sine ulla iniecta materia neq̧ id facere sine multorum cōspectu & potissimū ex eis cuiuspiam: qui præsunt reipu: qui possint libere: ac tuto ea uasa cōspicere & pscrutari: neq̄d iniiciatur fraudis: & īsipientiū hoīum mētes illudantur. Tū uero sint ipsi qui damus illius fores ac fenestras occludant: publicoq̧ obsignent sigillo: neqs possit sine eoꝝ quoq̧ iussu aut consensu ingredi. Sintq̧ qui quādo tempus aduenerit aperiēdi domicilium prius ostendāt cæteris & maxime hospitibus & peregrinis: ītactas esse fores domicilii illius: ut antea &: intemerata ꝓrsus sigilla: neq̧ oīo distracta ab eo loco: ubi abinitio fuerant impræssa. Qum multi ex uniuersa prope græcia illuc conueniant: rei ipsius uisendæ cupiditate ac admiratione cōmoti quibus uisis ac comprobatis: essent etiā qui aperirēt: & spectante populo: lebetes in medium deferrente: quos ferūt plenos prorsus inueniri consueuisse præstantissimo uino.

De auibus elidis rapacissimis.

Scribitur etiam esse apud illos aues q̄sdā rapacissimas q̄s ipsi ικτιρουσ ictinus uocāt ictini miluī sūt eas inq̄t eiusmodi esse: ut si qui forte per forum carnes detulerint illa repente exalto irruere & direpto ex ferē tismāibꝫ pabulo ad aliū locū euolare: neq̧ alicui pcere p̄terq̄ sacerdotibꝫ

Nullas in cronia talpas inueniri.

In coronia boetiæ nullas prorsus talpas iueniri posse traditur & si qua forte illuc fuerit delata: statim interire. Qum reliqua boetia plures undiq3 generet & alat.

De muribus qui in quodam fonte nascuntur

At incollussis Arcadiæ: aiunt fontem quendã eẽ: in quo mures terrestres procreantur: & in eo natátes quasi ranæ diæ noctuq3 ibi uictitát. Quod & in lampsaco affirmant(. Rem sane præter naturam & opinionem.

In cranone non nisi duos coruos inueniri posse.

At in cranone thessaliæ duos solum traditur coruos inueniri. Verum nec eos sterilles esse: sed inter se coire: indificareq3: ac fœtum producere. qđ ubi fecerint: relictis illis ibi: statim euolare: & ex eo secedere loco nec potuisse unquam duos conspici

De Aspalto Apolloniæ

In Apollonia quæ ad mota est Tulantinorum regioni: ferũt asphaltũ erui ex uenulis terræ: ibi quoq3 picẽ & scatentis fontis ebulire: eiusmodi quidem ut nec a macedonica illa famosissima uirtute superetur: nisi qđ nigrioris & coloris: & crassioris naturæ. Nec multo inde longius ignem esse qui continue ardet: neq3 eũ locum exquo erumpit ignis amplum esse: sed potius angustum. Asserunt quoq3 ibi prope lætissimas herbas nasci: densissimasq3 arbores: ac elatas: haud longius ad eo igne quã cubitis: iiii. Aiunt insuper huiusmodi tam perpetuum ignem & in licia: & apud megalem peloponensi ciuitatem inueniri.

Mirabile de fœtura pecorum & ferarum Illyriæ.

In Illyria scibunt nonnulli pecora consueuisse bis singulis annis parere: & ut plurimũ geminos: non nunquá uero ex ceruis tres aut quattuor. Esseq3 plerasq3 feras apud regionẽ illá: quæ sepæ numero quinq3 ac etiã plures educunt. nec nisi raro euenire: quod unaqueq3 minus quam tres mulctras in die repleat lacte. Galinas quoq3 non ut alibi consueuerunt semel interdiu ouum parere: sed bina aut terna.

De bobus Pæoniæ.

Ferũt in pæonia boues longe maiores nasci: quam in quouis alio cognoscatur loco eoꝝq3 cornua quattuor & amplius cubitos excedere.

De aqua quæ in illyria facile mutatur in sal·

In illyria iuxta Ardios circa conualles inquiunt montem quendam eẽ ꝑexcelsum ad cuius radices cõcauitatẽ quãdã i curuã & i arcuatã extare: ex qua aqua ebulit: neq3 tũ cõtinue: sed potissimũ ueris tpe: Quã dicũt a uicinis exhaurriri: ac interdiu in angusto quodã & cõtecto obseruari loco: nocte uero sub diuo exponi. Idq3 facere per quinq3 aut sex ppetuos dies Tũ uero ipsam aquã cõdensari paulatim: atq3 in optimum cõuerti salẽ: eoq3 uti cum in cæteris rebus tum maxime ad pecora tuẽda: ne sca-

bie aut aliquo alio morbo inficiantur. Non enim potest sal ad eos aliũde conuehi: ob id maxime quod longe a mari distant: nec ullum habẽt cum mercatoribus alienis cõmertium. Ideoq; ꝑciosum esse illis sal naturæ munus. Postque eiusmodi esse ea pecora ferunt: ut nisi bis singulo inungerẽtur anno facile situ & ĩpetigine iterirent.

De locustis scorpionibus infestis:

Esse ĩ agris traditur genus quoddã locustaꝝ: q̃s argiui σκορπιομάχας scorpiomachas appellant: qũ semp aduersus scorpiones cõcertẽt. Nam si qua forte scorpionẽ uiderit. tũ illam ferunt repente in eum tanquam in hostẽ irruere: neq; minus scorpionẽ in eam ĩsurgere erecta cauda: & anterioris brachiis atrociter cõminantem. Tum uero mirabilem exoriri pugnam: eamq; in credibili arte & ambiguo euẽtu ꝑfici. Nam ubi illa sẽserit scorpionẽ tã ꝑnitiosis ĩ eã armatũ telis: neq; formidãtẽ ipsius occursũ. aiũt illã paulũ se se ab ĩpetu cõtinere: circũferri tamen iterim illã stridẽtẽ admodũ: ac mõ ad unã diuertẽtẽ partẽ: mõ ad aliã: quæritando quo pacto ĩ ꝑuisũ hostẽ: & defessum adiecta cauda insultet. Scorpionẽ uero ecõtra porrecto semp in eã aculeo: & ipsum circũduci: nec tamen ex eodẽ amoueri loco: at illam semper circũcursare & obstrepe quousq; scorpius quasi iam illũ huiusmodi fastidirent ĩducit: nec posset amplius ea locuste ludibria pati: relaxet aculeũ: & in eam totis ĩ uertatur uiribus. Quod ubi euenerit: illam tũ ferũt in expectatam ꝑdam irruere: atq; eũ statim cõuincere: dissipareq; ac exedere. Idq; optimũ esse cæteroꝝ scorpionũ morsibus remedium: si quis abduxerit.

De fucis naxi qui uiperas persecuntur:

Phucos q̃ ĩ naxo nascũtur echin serpẽtẽ inseq ferũt: & affectare illius carnes. ueꝝ si postea cuipiã ĩfixerint aculeũ: aiunt illũ grauiori affici dolore: ꝑnitiosioriq; pœna cruciari quã si ipse infixisset serpens.

Quomõ scythæ uenenũ pessimũ cõficiunt.

Venenũ quoq; illud quo scythæ utũtur ad uenenãdas sagittas ex echidnæ serpentis carnibus: & humão cõfici sanguine ferunt. Illas enim perquirunt quæ sine fœtu plenas: easq; capientes. primo iterficiunt: ac paulatim deinde putrescere ac liquefieri sinunt dies plures. ubi uero satis illis uisum fuerit: tũc hoĩs: sanguinẽ sũmo stadio per quisitũ: aiũt illos ĩ uase quodã recõdere. atq; eũ intra uastũ fimũ obtegere: recepturiq; illũ ex eo luto ubi statutũ tꝑs ad uenerit: ac ipse quoq; iam putruerit sanguis: Quod ubi euenerit erepto illo e medio luto: ac in lucem redacto: quicquid d̃super enatauerit: cum sit aquosum: statim cum serpentis illius liquore admisceri. Sicq; pernitiosissimum qd'dã cõfici poculũ affirmãt.

De serpentibus curii.

In curio Cyprianæ insulæ loco quoddam esse traditur serpentis genus: qui eandẽ cũ ægyptio aspide uim necis habet: ꝑter quã qd' ĩ hyeme si

quē momorderit nihil tū ꝓrſus poſſit mali afferre torpeſcēte ita ī eo aīmotui quēadmodū & cætera uidentur frigoris magnitudine torpere.

Mira de urſis myſiæ.

De urſis autem myſiæ illud etiam mirabile eſt quod dicitur: aiunt enim eas candidas eē: nec eiuſmodi q̄les ī cæteris reperiuntur locis. Nā quotiēs eas uenatores inſectantur: ſi appropinquauerint canes: tū illas ī eorum cōuerſas faciē: adeo fœtidū & olētē ſpiritum euomere: ut eo fœtore correpti canes: facile putreſcāt. Cæteras uero feras ſi q̄ tum forte occurrerint: adeo quoq; fœtidas reddere ut nullus ſit q ex eaꝝ carnibus poſſet qcq̄ deguſtare. At ſi forte uenatores adhæſerint: uim īferētes: ad eos ēt cōuerſas: tātā ꝓfundere eximis uiſceris bilē īqunt: ut eas aut cæcat aut interimit

De hyenis Arabiæ.

In Arabia quoddā dicitur hyenaꝝ genus eſſe: q̄ quādo ꝑniderint ferā aliquā. aut hoīem quēpiā: ſtatim ad umbratilē quēdā & cōtectum locum ſe recipiunt: cōprimuntq; ilico uocē: ac tātā ꝑſe ferunt formidinē: ut nō poſſint ex eo loco facile moueri. qđ idē ēt ad ꝟſus canes facere affirmāt

De quodam aīali Syriæ qđ leonē quoq; interficit.

In ſiria quoddam aīal eē īquiūt qđ græci λεοντοφόνον leontophonō uocāt ex eo qa leonē oīum ꝑſtātiſſimū iterimat. ſed miro quodā & īcredibili mō cū leo ipſe nō eū īſectatur: & ſi uiderit. ſed potius aufugit ab eius cōtagiōe: tanq̄ pnitioſiſſima peſte: qū uideatur intelligēre: ſi ex eo qppiā ediderit ſtatim ſe eē iterituꝝ. Nā ſic eē illius nām fertū: ut a quo uis cōmeſtū cōtigerit: illū iteriat. Veꝝ a uenatoribus decipi: hac maxie uia dr̄. Qum. n. captū fuerit huiuſmōi aīal a uenatoribus aiūt illđ ab eis cōciſū uehemēter decoq: ac deide eius carnes cōtuſas ī maſā q̄ndā redigi: expōiq; tū illam feris q̄ ſi q̄ diguſtarit: iterituram illam ſtatim affirmant. Idq; ēt leonibus cōtigere: quibus ea eſt regio refertiſſima.

De Miluis qui odore unguentorum necantur.

Aiunt & miluos aduolantes ſolo unguētoꝝ odore corrūpi examinariq;: ſiqs eos forte inūxerit: aut tradiderit quippiam adueſcēdum qđ unguēta tetigerit. Tum ēt & aſinos facile interiere ſolo roſaꝝ odoratu.

De Lacertis Italiæ & ſiciliæ ac eius muribus.

In ſicilia ac inuicina Siciliæ italia ferunt lacertas ueneroſas eē & qđam eē ibi muꝝ genus pnitioſiſſimum: q ſi quē momorderint interimunt.

De ſerpentibus meſopotamiæ.

In meſopotamia Syriæ aiūt ſerpēticulos quoſdam naſci: q alienos oēs q̄ maxie īfeſtant morſu ex ſuis uero nemini prorſus nocent.

De ſerpentibus euphratis

Circa euphratē multos quoq; ex eo genere aſſerunt ſerpenticulos uerſari: & maxime circa ipſius fluminis ripas: qui plerumq; mō adunam ſe

trahiciunt illius partē: mō ad aliā: neq̃ persistere uno ī loco possūt: ob quā rē eos ferūt nō mediocrē parere ꝑtereuntibus formidinē. qū oēs: ꝑter syrios impetant morsu: quos neq̃ quiescentes in littore infestāt nisi ab eis fuerint lacessiti.

De sacro thessaliæ serpente pernitiosissimo.

In thessalia traditur serpentem illum quē sacꝝ uocant oēs non solū quos momorderit: sed ēt quos tetigerit: pestifera quadam & in supabili morte cōficere. Ideoq̃ quotiēs apparuerit: aut eius fuerit uox audita (tā & si raro id soleat euenire) oēs statim ferunt se se fuge accingere: nec esse ullum aliud serpentis genus nec ullā aliā feram: quæ audita illius uoce pstet: sed oēs pari metu subterfugere: aut eoꝝ salutē ac uitā latebris cōmēdare. Nec tamē illū uastæ admodū magnitudinis eē iquiūt: sed mediocris cuiusdā mēsuræ. Veꝝ in Teno ipsius Thessaliæ ciuitate ubi ipse uersabatur serpens: asserunt illū a muliere quadā postea extitisse. Quod quidē ita euenisse traditur. Mulier. n. ipa qū horrescere iam cæpisset tot hoium cædes: qui serpentis illius spiritu aflati deciderāt: nec uideret ullā relictam esse spem salutis: nisi serpens ipse e medio intercipetur cursu. accito unico quē hēbat filio: ferūt illā propinquius quā potuerit ad serpentis locū accesisse. Tum uero primū telluri ipsi ubi consteterat circulū quēdam inscripsisse. & cōpositis nō nullis ueneficiis: se una cum eius filio i mediū cōiecisse: deinde uocē serpentis imitatā ipsum excituisse. illū uero cōtra reclamasse: & ad eam tanquā raptū accessisse. Tum uero a muliere ipa cātando somno quodā mirabili correptum extitisse & quāto ꝓpius accederet: tanto ēt maiori rapitor pedine uideri. at cū iam appropinquasset circulo filiū statim iubente matre arrepto baculo illū excitasse: Dicebat. n. ipsa: si serpēs obdormuisset diutius: fore ut ambo iterissent. si uero cogeretur e somno & intra cōtraheretur circulum ipsum solū interiturum: seq̃ in columē euasurā. Qui cum fuisset igressus adolescētis excitatus flagris: statim ut utrē frigore congelatū i duruisse exaruisseq̃.

Finis libelli de mirandis natura auditis Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro æthicoꝝ Aristotelis secūdū interpretationē Leonardi Aretini & lectiōes notatæ sunt secūdum expositionē sancti Thome.

Ex lectione prima & cap. i.

Mnis ars oīsq̃ doctrina: similiter autem & actus & electio bonum quoddam appetere uidentur: quapropter bene ostenderetur summum bonum eē quod oīa appetunt.

Videtur iter fines differentia quædam: alii namq̃ sūt operationes: alii præter eas opera aliqua:

Quorum fines sunt aliqui præter actiões in his potiora sunt opera quam operationes.

Cum multi sint actus & artes & scientiæ :fit etiam ut multi sint fines:nã medicinæ quidem sanitas:œconomicæ uero diuitiæ.

In cunctis artibus & scientis fines earum quæ magis principes sunt :omnibus inferioribus sunt anteponendi .nam illorꝝ gratia istos pseqmur

Ex lectione secunda.

Si agibilium finis quispiam est quem propter se ipsum uelimus:alia uero propter illum: nec omnia propter aliud optamus (nã sic in infinitum esset progressus :uanaq; & stulta resultaret cupiditas) manifestum est id esse sũmum bonum & optimum.

Huius summi boni cognitio ad uitam naturam multum conferret :ac uelut sagittarii signum habentes :facilius quod oportet assequæremur.

Si alicuius scientiarum est hunc summum bonum quasi per figuram cõpræhendere:uidetur profecto eius esse quæ maximæ dominetur atq; p̃sideat:talis uero ciuilis apparet.

Quas disciplinas in ciuitatibus esse:& quales quẽq; addiscere & quousq; oportet :ciuilis scientia disponit.

Videmus honoratissimas facultates ciuili scientiæ subesse :ut rem militarem:œconomicam:rhetoricam .cumq; scientiis reliquis quarum in agendo est opus utatur : ac præterea leges ferat : & quid agere quisq; & a quo abstinere debeat ipsa constituat:eius profecto finis aliarum fines cõtinebit: itaq; illud erit utiq; summum bonum humanum.

Et si amabile sit bonum exhibere uni soli :pulchrius tamen ac dininius genti & ciuitatibus.

Ex lectione. iii.& ca.ii.

Certitudo non eodem est modo in omnibus perquirenda.

Honesta & iusta de quibus ciuilis consyderat:tantam uarietatem & discrepantiam habent : ut lege dumtaxat non autem natura constare uideantur.

Ipsa bona uarietatem habent: propterea quidem sæpe ab illis accidunt detrimenta:iam enim quidam ob diuitias periere:alii ob fortitudinem.

Eius qui eruditur est eatenus in uno quoq; genere certudinem exigere: quatenus eius natura rei recipit.

Cap.iii. Quisq; bene iudicat quæ cognoscit:& eorum bonus est iudex.

Iuuenis nequaquam idoneus auditor est ciuilis disciplinæ:rudis enim ẽ earum rerum quæ in uita uersantur.

Sequutor affectuum existens inaniter & inutiliter audiet ciuilem disciplinam cum ipsius finis non cognitio sed actio sit.

Nihil differt in audienda ciuili disciplina ætate quis iuuenis sit an moribus:nam talibus quidem inutilis erit ista cognitio :quemadmodũ his

qui in continentes sunt: qui uero cupiditates suas rationi subiiciunt. his ista scire multum admodum proderit.

Ex lectione.iiii.& cap.iiii.

·N̄· Egrotans sanitatem fœlicitatem putat: pauper diuitias:

Ignorantiæ sui conscii eos qui magnũ aliquid supra se dicunt admirãtur

Cap.v. Differunt sermones qui a principiis sunt: & ii qui ad principia.

Incipiendum quidem est a notis: sed hæc bifariam sunt alia enim nobis nota sunt/alia simpliciter.

Bene institutum moribus esse oportet eum qui de honestate & iustitia & omni ciuili ratione sufficiẽter sit auditurus: is enim aut iam habet principia: aut certe faciliter capiet cui uero neutrum istorum adsit: audiat hesiodum.

Optimus ille quidem qui se se omnia noscens.
Præceptor suus ipse sibi .meliora peregit.
Ille bonus rursum monitus qui recta sequatur.
Qui nec ipse uidet nec credit recta monenti.
Hic nulla in parte utilis est.

Ex lectione.v.& cap.vi.

Vulgus atq; onerosissimi uoluptatem fœlicitatem ponunt: quapropter ipsi uitam adamant uoluptuosam.

Tres sunt uitæ maxime p̃cipuæ: uoluptuosa scilicet/ciuilis/& cõtẽplatiua:

Vulgus omnino seruile uidetur uitam pecorũ deligendo.

Elegantes uiri & rebus agendis apti: honorem fœlicitatem ponunt

Videtur honor leuior fine quem quærimus: magisq; in honorantibus q̃ in eo qui honoratur consistere.

Nos proprium quiddam: & quod leuiter auferri nequeat summum bonum uaticinamur.

Contingit dormire habentem uirtutem: & non operari in uita recipere uidetur & insuper maxima mala: aduersitatesq; subire: eum uero qui ita uiuat nemo beatum dicet: nisi positionem custodiens: fœlicitatem scilicet in uirtute consistere.

Diuiciæ nequaquam sunt id quod quærimus bonum: utiles enim & alterius gratia sunt.

Ex lectione.vi.& cap.vii.

·N̄· Pro defensione ueritatis etiam propria impugnare oportere (præsertim philosophos) existimandum est: nam cum ambo sint amici pium ueritatem in honore præferre

Platonici non ponebant ideas in quibus prius & posterius dicebatur: itaq; nec numeri ideam constituebant.

Quod per se est atq; substantia prius est natura quam id quod ad aliquid est: nam id tanquam accidens substantiæ uidetur quare in his quidem

nequaquam communis foret quædam idea.
Bonum tot modis dicitur:quot modis dicitur ens.
Plures scientiæ sunt etiam eorum quæ sub uno prædicamento sunt.

Ex lectione.vii.

Nec magis album nec magis bonum est id quod diuturnũ est: quam id quod unius diei Thomas/quia scilicet differentia durationis alicuius rei/est præter rationem speciei:& commentator ibidem. Non facit lõgitudo temporis in uno eorum/& breuitas eius in altero::necessariam diuersitatem in substantia.
Cõnstat bifariam dici bona :alia propter se ipsa:alia propter illa: quia scilicet illa efficiunt :aut custodiunt :aut contraria prohibent.
Honoris & prudentiæ & uoluptatis aliæ atq; diuersæ sunt rationes qua bona sunt.

Ex lectione octaua:

Neq; medicus de medicina :neq; miles de re militari peritior erit: si ideam ipsam comtemplatus fuerit/neq; enim isto mouetur medicus sanitatem consyderare uidetur:sed hominis sanitatem: immo forte huius hominis:nã singularibus medetur.

Ex lectione.viiii.& Cap.viii.

Videtur aliud bonum in alia mensa atq; arte existere: si quidem aliud in medicina aliud in re militari.
In omni actu & instituto bonum erit id quod finis est:nam huius gratia cætera sunt.
Perfectius dicimus id quod propter se expetibile est:quam id quod propter aliud:& id quod nunquam propter aliud/quam ea quæ propter se & propter alia expetuntur.
Simpliciter id perfectum dicimus quod propter se expetendũ est/nec unq̃ propter aliud talis aũt fœlicitas maxime uidetur.
Honorem & uoluptatem mentem atq; oẽm uirtutem tũ propter seipsa expetimus:tũ pp fœlicitatem :per illã nãq; beatos nos fore credimus.
Perfectum bonum per se sufficiẽs esse uidetur.
Natura homo ciuilis est.
Diffi. Sufficiẽs p se ponimus/qđ solũ uitã sufficiẽtẽ &optabilẽ ac nullius ĩdigã præstat :huiusmodi autẽ putamus esse fœlicitatem.
Fœlicitas oĩum maxime expetibilis ẽ:& nõ cõnumerata:nam si cõnumeretur claꝶ ẽ cũ minimo bonorum magis esse expetẽdã:cũ bonoꝶ accumulatio sit quicquid adiũgitur: ĩ bonis ãt semp maius sit expetẽdum.
Fœlicitas agibiliũ finis existens est.

Ex lectione.x.& cap. viiii.

Cũctis artificibus ac oĩo oĩbus his quoꝶ ẽ aliqđ opus atq; actio/ĩ ope ipõ bonũ atq; bene uidetur eẽ:sic ẽt & hoĩ:si quidẽ eius est aliqđ opus.

modo

Operatiua uita quædam est rationem habentis :atq; hæc dupliciter dici tur .partim enim ut rationi obediens :partim ut habens rationem atq; intelligens: quæ pricipalius dici uidetur.

Opus hominis est operatio animi secundum rationem:uel non sine rõe.

Idem dicimus opus esse genere huius atq; huius studiosi:ut citharœdi & studiosi citharœdi :citharœdi enim est citharam pulsare:studiosi au tem bene pulsare.

Singula bene secundum propriam uirtutem perficiuntur.

N. Diffi. Summnm bonum hominis est animi operato secundum uirtutem optimam & perfectissimam:in uita perfecta.

Vna hirundo non facit uer: nec una dies eodem modo beatũ atq; fœlicẽ

Ex lectione.xi.& ca.x.

Non oportet exactam discussionem in omnibus eodem modo:sed secũ dum subiectam materiam in singulis flagitare:& inquantum discipli næ proprium sit.

Causam non eodem modo in omnibus requirendum est:sed satis ẽ in q busdam bene ostensum esse quia sic est:ueluti circa principia.

Principiorum quædam inductione prospiciuntur:quædam sensu:quædã consuetudine quadam:alia itẽ aliter.

Conandum est ut singula principiorum secundum naturam suã tracten tur:& studendum :ut ẽ recte diffiniantur :quia magnum ad sequentia habent molumentum.

Videtur plusquam dimidium totius esse principium :multaq; ex his quæ quæruntur per illud fieri conspicua.

Ex lectione.xii.

N. Vero omnia consonant:falso autem cito dissonat uerum.

Tripliciter bona diuiduntur:& alia externa dicuntur:alia aĩalia corporis:

Bona ai principalissima dicimus ac maxime bona.

Recte operationes quædam & actus fines esse perhibentur: sic enim ex bo nis animi non ex externis est fœlicitas.

Non modicum refert utrum in possessiõe uel in usu optimum accipiatur & in habitum uel in actu :fieri eni potest :ut habitus existens nihil pera gat boni :ueluti in dormiente:seu aliter ocioso:sed in actu hoc fieri ne quaquam potest :agat enim necesse erit:& quidem bene agat

Quemadmodum in olympia non optimi & fortissimi :sed qui certant:co ronantur:nã eorum aliqui uincunt: sic & in uita bonorum & honesto rum qui recte agunt compotes fiunt.

Ex lectione.xiii.& cap.xi

Vita secundum uirtutem operantium ipsa per se uoluptatem continet.

Voluptatem suscipere est animalium

Vnicuiq; id est uoluptati cuius amator est:ut equus amatori equorum eo

demq; mouetur & iusta amatori iustorum.
Multitudini iocunda inuicem repugnant ob id quia natura talia nõ sunt probitatis uero amatoribus iocunda: sunt natura iocunda: huiusmõi autem sunt actus secundum uirtutem: qui talibus uiris etiam per se ipsos iocundi sunt.
Vita secundum uirtutem operantium non indiget uoluptate quasi adiũcta: sed in seipsa habet uoluptatem ·N̄·
Non est bonus qui bonis operibus nõ delectatur: nam neq; iustum dicet aliquis qui iustis nõ gaudeat. ·N̄·
Actiones secundum uirtutem per se ipsas iocundæ sunt: sed & bonæ & honestæ.
Optimũ & pulcherrimum & iocundissimum est fœlicitas.
Secundum epigramma deliacum pulcherrimum est id quod iustissimũ: optimum sospitatem habere: iocundissimum re amata potiri: & hæc optimis operationibus oĩa insunt.
Cap.xii. Indiget fœlicitas ut uidetur bonis externis: impossibile namq; est aut certe non facile præclara ab eo agi cui desunt facultates multa enĩ per amicos: per diuicias: per ciuilem potentiam quasi per instrumenta quædam fiunt: quædam etiam si desint beatitudinem maculant: uelu ti nobilitas: soboles forma.
Non satis ad fœlicitatem habilis est homo penitus deformis: neq; ignobilis: neq; is qui solus & sine prole sit & forte multo minus si mali sunt filii aut amici: aut cum boni fuerunt interierunt.

Ex lectione.xiiii.& cap.xiii.

Si aliud quicquam est deorum munus hominibus datum: par est fœlicitatem quoq; donum esse deorum: ac tanto maxime: quanto humanarum rerum id præstabilius est.
Virtutis præmium finisque optimum quiddam: & diuinum beatum que uidetur.
Fœlicitas quid ualde commune est cum possit cunctis existere non orbatis ad uirtutem per disciplinam quandam ac diligentiam.
Vt ea quæ secundum naturam sunt optime se habere possunt: sic & illa quæ secundum artem & omnẽ causam ac maxime secundum optimã.
Maximam & optimam rem fœlicitatem scilicet fortunæ tribuere magna profecto est absurditas.
Nec bouem nec equum nec aliud quicquam animantium fœlicem dicimus: quoniam nullum eorum operationis secundum uirtutem particeps esse potest: ea quoq; de causa nec puer est fœlix.

Ex lectione.xvi.& cap.xiiii.

Fortunã sequi iniudicando quempiam fœlicem nequaquam rectum est: cũ bene aut male in illa non sit.

Operationes secundum uirtutem dominæ sunt fœlicitatis contrariæ uero contrarii:

In nulla re humana certitudo tanta est: quanta in operationibus secundũ uirtutem: hæc namq; stabiliores quam scientiæ uidentur: sed quæ illarum honestissime sunt: hæc plurimam habent firmitatem: quoniam in illis maxime & continuatissime beati uiuant: hæc enim uidetur cã quo minus circa illas fiat obliuio.

Fœlix fortunam feret optime: ac per omnia omnino decenter: hic enim uere bonus ac quadrangulus sine uituperatione. fœlicem & perfectum in uirtute quadrangulum nominat: nõ ut quidam exponunt ob q̃tuor uirtutes cardinales: sed perfectum & fœlicem quadrãgulum nominat ad similitudinem corporis cubici habẽtis sex superficies quadratas unde sicut huiuscemodi corpus semper bene stat in qualibet superficie: similiter & fœlix ac uirtuosus in qualibet fortuna bene se habet. quare & leonardus rectius traduxisset si tetragonon quadratũ & non quadrangulum interpraetasset.

Si grandia & multa aduersa fuerint beatum cõterunt qdẽ atq; inquinant nam & tristitiã afferunt & operatiões multas ĩpediunt: sed tamen ĩ ĩpis elucet bonũ: cũ multæ ac magnæ aduersitates leuiter perferuntur: non propter insensibilitatẽ: sed propter generositatẽ ac magnanimitatem onũ ac sapientem arbitramur omnem fortunã decẽter perferre: ac semper pro facultate rerum optime agere.

Beatus ex fœlicitate nõ facile dimouebitur: neq; a quibus uis aduersitatibus. sed ab ingentibus & multis ex talibus autem nequaquam rursus fiet fœlix in breui tempore: sed in longo quodam ac perfecto: multorũ ac præclarorum in eo potitus

Ex lectione.xvii.& cap.xv:

Pertinere in aliquo uidentur ad defunctos prosperitates aduersitatesq; amicorum sed eatenus duntaxat ut nec fœlices facere non fœlices: nec huiusmodi aliquid possint:

Ex lectione.xviii.& cap.xvi.

Videtur omne laudabile ideo laudari q̄ quale aliquid sit: & quodãmodo ad aliqd se habeat: nã iustum & fortẽ oẽmq; probitatẽ ob facta actiões q̄ laudamus: robustum aũt & uelocem & alio℞ quẽq; q̄ natura talis ẽ: ac ita se habet ad bonũ quidam & studiosum

Deo℞ laudes ridiculæ uidentur si ad nos referantur.

Cõstat optimo℞ nõ eẽ laudẽ sed maius quiddam ac præstantius nam & deos fœlices & beatos dicimus: & uirorum eos qui maxime diuini sunt beatos appellamus.

Nemo fœlicitatẽ laudat ut iustam: sed ut diuinius quiddam ac præstantius beatam dicit.

Laus uirtutis est:ab ea namq; honesta agimus.

Manifestum est honorabilium & perfectorũ eẽ fœlicitatem ob id q̃a principiũ est:eius enim gratia cætera oĩa oẽs facimus.

Principiũ cãmq; bonorũ honorabile quiddam diuinumq; ponimus.

Ex lectione.xviiii.

Videtur ciuilis scientia circa uirtutem plurimum laborare uult.n.ciues bonos efficere legibusq; obtemperantes.

Virtutẽ humanã dicimus nõ corporis sed aĩ:& fœlitatẽ aĩ operationem.

Clarũ est ciuilẽ hoĩem oportere aliquatenus scire ea q̃ circa aĩum:quemadmodũ q oculos atq; oẽ corpus curaturus ẽ ea quæ circa corpus ac tãto magis quãto ciuilis honorabilior ac præstantior est quam medicina.

Ex lectione.xx.

Nutritiuæ potẽtiæ communis quædam uirtus est incunctis quæ nutriuntur:& non humana apparet:uidetur enim in somnis maxime operari hæc pars atq; potentia.

Bonus & malus per somnum minime discernuntur:unde aiũt fœlices a miseris in dimidio uitæ nihil differre.

Ociositas animi somnus est:quæ nõ dicitur bona uel mala:nisi inquantũ aliqui parui proueniunt motus:in qua meliora fiunt phantasmata modestorum hoĩum:quam quorumcunq;.

Nutritiua potentia humanæ uirtutis expers est.

Ex alia q̃dã natura aĩ irrõnabilis a nutritiua :particeps tamen aliqualiter rõis ocupiscibilis continentis enim & cõtinẽtis rõem laudamus.

Recte & ad optima prouocat ratio.

Apparet aliud quiddã præter rõnem in incontinente ac cõtinente eẽ qđ repugnat resistitq; rõi:ut.n.resolutæ corporis partes si ad dextram mouere uelis:in sinistram feruntur:sic & i aĩo i contrarium feruntur incontinentium appetitus:sed in corporibus quibus cernimus id qđ peruerse mouetur:i aĩo uero nõ cernimus:sed nihilominus putãdũ i aĩo quoq; esse aliquid præter rõnem quod huic aduersatur & obuiat.

Omnia consonant rationi.

Irrationabile duplex est aliud uegetabile non particeps rationis :aliud cõcupiscibile & omnino appetibile in tantum particeps inquantum illi obediens atq; obtemperans est.

Quod suadetur quodammodo a ratione id quod irrationabile est:admonitiones increpationes cohortationesq; significant.

Duplex est rationem habens :aliud principaliter & in se ipso :aliud tãquã patri obediens quiddam.

Distinguitur uirtus secũdũ hanc animarum differentiam : dicimus enim illarũ quasdam esse intellectiuas quasdam uero morales.

Loquẽtes de moribus nũq̃ dicimus q̃a sapiẽs aut solers:sed q̃a modestus & mittis:

Propositiones ex secundo libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & cap.i.

INtellectiua uirtus plurimum ex doctrina generatiōem habet atq; augmentum :quapropter experientia indiget & tempore: moralis uero ex assuetudine fit:unde & nomen habet parum per a more declinans.

Moralis uirtus si græcam linguam attendamus parū a consuetudine nomine ipso discrepat nam ηθος ithos qđ nos morē dicimus ab εθος ethos quod consuetudinem significat solum in principio nominis differt:nā alterum per ε .alterum.η.quæ in.e.lungum uertı solet scribitur

Nihil eorum quæ natura sunt aliter assuescit: ueluti lapis cuius natura est ut deorsum feratur nunquam assuescere sursum ferri.& si millies illum quis assuefaciendi gratia in altum proiiciat.

Neq; natura neq; præter naturam insunt nobis uirtutes :sed sumus nos ad illas quidem recipiendas natura apti ,perficimurq; per cōsuetudinē

Quot natura nobis insunt eorum potentias prius ferimus : posterius uero actus reddimus:quod i sensibus manifestum est:non enim ex eo q̄ sæpe audiuimus sensum accepimus:sed contra habentes usi sumus:nō utentes habuimus.

Virtutes aquirimus operantes prius/quemadmodum &in aliis artibus :q̄ enim oportet postquam didicerimus facere :ea faciendo adiscimus.

Sicut fabricando fabri :& citharam pulsando citharœdi :sic iusta agendo iusti: & modesta modesti efficiuntur.

Latores legum assuefaciendo ciues bonos efficiunt :& propositum omīs legis latoris hoc est:quicunq; uero ex illis hoc nō bene agunt aberrant: idq; inter bonam rempublicam & malam interest

Omnis uirtus atq; ars ex eisdem operibus atq; per easdē fit corrūpiturq;. expulsatione enim citharæ boni & mali fiunt citharœdi :quod nisi sic esset doctore non indigerent.

Ex similibus actibus habitus fiunt.

·N· Non parum sed plurimum (imo totum)refert.hoc uel illo modo statim ab adolescentia consuescere.

Ex lectione.ii.& cap.ii.

Moralis philosophiæ opus non contemplationis gratia.fit:queādmodū cætera speculatiua.non enim ut sciamus quid sit uirtus (nam sic nulla eius foret utilitas)sed ut boni simus perscrutamur.

Omnis de rebus agendis sermo quasi per figuram quandam & non per exactam discussionem tractari debet:quia secundum materiam sermones sunt exigendi :in rebus enim agendis utilibusq; nihil firmum neq; stabile est:ut etiam nec in sanis.

De singulis rebus nulla certitudo tradi potest cum neq; sub artem neq; sb

professionem aliquam cadant.
Oportet pro obscuris clara exempla inducere.
Virtutum ea natura est ut defectu excessuq; corrumpantur
Excessus ac defectus laborum uires corrumpũt:& cibi ac potus nimis magni aut nimis parui sanitatem corrumpunt :moderati faciunt:augent conseruant.
Diffi. Qui cuncta fugit ac formidat nulliq; resistit timidus est:qui uero nihil omnino formidat:sed aduersus omnia uadit temerarius est.
Diffi Qui omni uoluptati potitur nec ulla se abstinet intemperatus ē:qui uero omnes fugit instar agrestium insensibilis est
Abstinendo a uoluptatibus temperati efficimur/facti autem maxime possumus abstinere.

Ex lectione.iii.& cap.iii.

Significatio habituum ex uoluptate aut molestia quæ facta sequitur depræhenditur :qui enim abstinet a corporeis uoluptatibus : si ob hoc ipsum gaudet temperans est:sin moleste fert intemperans est.
Circa uoluptates & dolores uirtus moralis consistit.
Ab adolescentia institutos esse oportet(ut plato inquit)ut ꝓ quibus oportet gadeamus ac doleamus :hæc enim recta est disciplina.
Virtutes circa actus & affectus sunt:ac omnem actũ & affectum sequitur uoluptas aut dolor
Medicinarum ea est natura ut per contraria fiant.
Cum tria ad capiendum repudiandumq; consilium pertineant :honestũ/utile/uoluptarium/& tria his contraria turpe: inutile:molestum: bonus quidem hæc omnia recte consequitur :malus uero aberrat:sed circa uoluptatem præcipue
Voluptas communis est omnibus animantibus & cuncta quæ in electionem cadunt sub sequitur.
Voluptas cunctis nobis a pueritia simul educata est: quapropter arduum est hanc rem insitam penitus uitæ nostræ reiicere.
Difficilius est uoluptati repugnare quam iræ(ut heraclitus inquit)
Circa difficiliora semper ars uirtusq; consistit.

Ex lectione.iiii.& cap.iiii

Fieri potest ut ab aliquo grãmaticum quid agatur fortuito :& alio supposito:nec tamen is grammaticus erit:tunc igitur grãmaticum aliquid & grammatice faciet:hoc est secundum eam grammaticã quæ est in ipso
Nequaquam simile est in artibus &uirtutibus:nam quæ ab arte procedũt laudem in se habent: quare sufficit illa ita existere :sed quæ a uirtute ꝑficiscuntur non satis est si ipsa iuste quodammodo se habent & modeste agantur:sed si agens ita egerit:primo si sciens/sed'o si eligens/& eligens propter ipsa:tertio si certo &immobili iuditio agat.

N. In uirtutibus scire ipsum parum ē aut nihil:uti uero aut exercere plurimū (immo totum)ualet:ut pote quæ ex frequenti actione iustorum modestorum proueniant.

Pleriq; uirtuosa non faciunt :uerum ad uerba disputationemq; conuersi putát se philosophari:atq; ita bonos uiros fieri:egrotos imitati qui uerba medicorum audiunt quidem diligenter :faciunt autem nihil ex his quæ præcepta sūt sibi.ut ergo illoꝝ corporibus nō bene erit qui ita curantur:sic nec illorum aiās animis qui ita philosophantur

Ex lectione.v.& cap.v.

Tria sunt quæ fiunt in aia:affectus potentia:habitus.

Affectus uoco cupiditatē :irā metū:audatiā:letitiā amorē:odiū:desyderium :emulationem :misericordiam :& uniuersaliter illa quæ uoluptas aut molestia sequitur.

Potentias uoco scd'm quas affectus suscipere apti sumus.

Habitus uoco scd'm quos ad affectus bene uel male nos habemus.

Affectus nō sunt neq; uirtutes neq; uitia:quia secūdū affectus nō dicimur boni nec mali:neq; laudamur neq; uituperamur:nō enim laudatur qui simpliciter timet :nec qui irascitur:neq; uituperatur : sed qui certo mō: at scd'm ꝟtutes &uitia bōi &mali dicimur:&laudamur atq; uitupamur

Virtutes potentiæ non sunt :nam neq; boni neq; mali ex eo dicimur quia facere possumus simpliciter neq; laudamur neq; uituperamur.

Potentes sumus natura:at boni uel mali natura non sumus.

Virtutes habitus sunt.

Ex lectione.vi.

Omnis uirtus id ipsum cuius uirtus est bene habēs perficit :& opus eius bene reddit.

Virtus hominis habitus est:ex quo bonus uir fit:& ex quo suum opus bonum reddit.

In oī cōtinuo ac diuisibili plus & minus & æquale capi potest.

Diffi. Aequale mediū quid est inter defectum &excessum.

Dico mediū rei qđ æqualiter distat ab utroq; extremo qđ est unū &idem in oībus ueluti si decē multa duo pauca :sex medium capietur in re:æq̄liter enim excedunt & exceduntur.

Respectu nostri dicitur mediū :qđ neq; excedit neq; deficit: hoc autē neq; unū neq; idē oībus: nō enim si cui decem minas comedere multum ē: duas aūt paꝝ magister ludi sex eidem tradet:est enim fortasse & hoc nimiū aut paꝝ illi qui accepturus est:nam miloni paꝝ est:incipienti uero exercere nimium.

Oīs sciēs excessū uitat atq; defectum:mediū aūt quærit & eligit:medium uero non rei:sed respectu nostri.

Oīs scientia sic opus bene perficit ad medium prospiciens :& ad hoc opa

ipsa deducens:vñ dici cōsueuit:i recte factis neq; addi neq; demi qcq̄ p̄t

Virtus moralis oi arte certior ac melior est/quemadmodū natura & medii erit coniectatrix.

Virtus moralis uertitur circa affectus & actus.

Habere affectus & actus quando & in quibus:& erga quos:& cuius causa & ut oportet/medium & optimum est. quod est in uirtute:

Excessus quidem delinquit:defectus uero repræhenditur:medium autē probatur:ac recte perficitur.

Ex lectione.vii.

Delinquere multifariam ē:recte aūt perficere unice dicitur:quapropter alterꝝ facile:alterꝝ difficile est:facile quidem aberrare: difficile autem/eo ad quod intendas potiri.

Vitii est excessus & defectus/uirtutis aūt mediū:nam boni quidē simpliciter multifariam autem mali sunt.

Diffi. Virtus est habitus electiuus in mediocritate consistens/quo ad nos/ rōne terminata:& ut sapiens terminaret. ·N̄·

Virtus mediocritas est duoꝝ uitioꝝ alterius scd'm excessum: alterius secundum defectum:

Scd'm sbam & rōem quid sit illa dictātē uirtus mediocritas ē:scd'm uero cōmendationē probitatis summitas est.

Cap. vi. Nō ois actus nec ois affectus mediocritatē recipit: nam sūt q̄dā q̄ statim ut nominata sunt prauitatem connexam habent:ut maliuolentia:& in actibus stuprum:furtū:homicidium:nam semper in quolibet istorum delinquitur.

Ex lectione viii.& cap.vii.

In uerbis quæ de actibus habētur uniuersalia quidem inaniora/particularia uero ueriora exiſtūt:nā & actus ipsi circa singularia uersantur:quos certe his consonare oportet.

Circa timores & audatias fortitudo mediocritas est.

Circa uoluptates &dolores nō oēs quidē sed s.circa eos q̄ sunt tactus media est temperantia:excessus autē intemperantia.

Deficientes in uoluptatibus uix experimur:itaq; ne nomen quidem sortiti sunt:sed insensati uocentur.

Circa dandas capiendasq; pecunias media est liberalitas:excessus uero & defectus hinc prodigalitas:illinc auaritia.

Ex lectione.viiii.

Vocatur qui cupiditate honoris excedit ambitiosus græce aūt caunotes qui aūt deficit aut remissus:medius autem innominatus est;

Cōtendunt extremi de media regione.

Circa iram mediocritatem mansuetudinē uocamus/excessus iracunda:defectus segnities appellatur rectius dicitur inirascibilitas ut traductio an

eiqua habet: nam aorgisia in testibus græcis habetur quæ rectius in irascibilitas quam segnities interprætari potest enim irascibilitas dicitur ab quod ira descendés.

In omnibus mediocritas est laudanda extrema uero neq; recta neq; laudabilia sed repræhensione dignora sunt.

Circa uerum quod in uerborum communione est: medius quidem grauis: mediocritas autem grauitas appellatur simulatio autem si excedat uanitas: & qui illa utitur uanus si deficiat ironia: & qui illa utitur ironicus dicitur.

Rectius interps antiquius est interprætatus cum quæ in codice greco posita est: non grauitatem ut leonardus: sed ueritatem traduxit hoc enim & sensui & dictioni magis alludit.

Circa delectabile in ioco medius ē comis: dispositio ipsa comitas græce eutrapelia excessus uero scurrilitas græce bomolochia: & qui ea utitur scurra: deffectus autem rusticitas: & qui ea utitur rusticus.

In reliquo delectabili quod in uita uersatur ut oportet iocundus est amicus: & mediocritas amicitia est: qui excedit si nullius sed sui lucri causa hoc facit adulator: qui autem deficit & incunctis molestus est: contētiosus & in humanus uocatur.

Verecundia uirtus non est laudatur tamē uerecūdus quoniam is medius dicitur qui uero excedit & incunctis ueretur pauidus: qui autem excedit impudens uocatur.

Indignatio græce nemesis media est inter inuidiam & peruersum gaudium: uersatur autem circa uoluptatem aut dolorem prouenientem ex his quæ proximis obueniunt.

Indignans moleste fert cum indigna alicui prosperitas est inuidus autem hunc excedens incūctis turbatur ac moleste fert: peruerse uero gaudēs non mō non dolet sed letatur.

Ex lectione.x.& cap.viii.

Cum tres sint dispositiōes duæ quidem uitiorum iexcessu & defectu: una uirtutis quæ mediocritas est: extremæ sibi inuicem contrariæ sunt: media autem extremis.

Extremi reiciunt mediū alter ad alterum: & timidus fortem uocat ferocē færox uero fortem timidum uocat.

Maior contrarietas est inter extrema adinuicem: quam ad medium: nam longius distant inter se quam a medio. & insuper extremis quibusdam ad mediū similitudo est: non inter se.

Quando alterum extremorum propius & similius est medio: non ipsum sed aliud magis opponitur. quæ enim magis absūt a medio: ea magis contraria uidentur esse.

Ad quæ magis natura inclinati sumus ea magis contraria medio uidētur

ueluti cum ipsi proniores natura sumus ad uoluptates:ob id intemperantia quæ est excessus magis contraria est temperantiæ q̃ isensibilitas

Ex lectione.xi.& cap.ix.

Recte facere rarum & laudabile & peclarum est:nam in capiendo medio tota uis consistit:atq; ut circuli medium compræhendere non cuiusq; est:sed tantum scientis:sic irasci & pecuniam dare facile est & cuiusq;: sed cui:& quomõ:& quãobrẽ:id non amplius cuiusq; est neq; facile ẽ.

Oportet cum quis medium assequi uult ante omnia longius abire a magis contrario:nam extremorũ alterũ magis alterum minus peccat:cũq; medium assequi summe difficile sit:quod secũdo loco est:minima malorum capienda sunt.

In assequendo medio considerandũ est ad quæ nos proniores sumus:nã alii ad alia natura ferũtur id itelligere ẽ ex uoluptate & molestia q̃ nobis,puenit i cõtrariũ autẽ nos metipsos retrahere ac reniti debemus:lõge enim a delinquendo recedentes mediũ inueniemus instar eorum q flexa ligna rectificant.

In oĩbus (si assequi medium uolumus) cauendum est a uoluptate: nõ eni interrupti de illa iudicamus.

Qui parum excedit in alterutram partẽ non uituperatur: qui uero multum is latere non potest:sed quantum & quousq; uituperandus sit nõ facile est diffinire uerbo.

Medius habitus in cunctis laudatur.

Propositiones ex tertio libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione prima & cap.i.

Utile est legũlatoribus ad præmia pœnasq; constituendas uoluntarium & in uoluntarium consyderare.

Diffi. Videntur inuoluntaria esse quæ per uim & ignorantiam perpetrantur.

Cap.ii.Diffi. Violentum est cuius principium ab extra tale existit in quo agens scilicet per uiolentiam uel paciens nihil confert.

Cum propter metum maioris mali uel propter bonum aliquod turpiter operamur:uoluntario & in uoluntario mixti sunt huiusmodi actus sed magis similes uoluntariis:nam in electione tunc sunt cum fiunt: finis autem agendi secundum tempus existit:& uoluntarium igitur & inuoluntarium tunc cum agitur dicendum est:agit autem uolens: & enim principium tunc mouendi organicas partes in talibus actionibus in ipso est:quorum autem in ipo principium est:in eo quoq; est utrum agat uel non agat:quare uoluntaria sunt hæc talia:licet per se fortasse inuoluntaria sint nemo enim tale quid sponte faceret.

Ex lectione.ii.

In mixtis actibus quãdoq; laudatur qui turpe aliquid & dolorosum subit

pro magnis aliquibus & honestis quandoq; uituperatur:nã turpissima ferre pro nullo honesto uel mediocri improbi est.

In quibusdam actibus mixtis laus nõ cadit sed uenia : cum quis ea fecerit quæ non opottet :ob quædam intollerabilia quæ humanam natu ram transcendunt.

Sunt quædam ad quæ nemo cogi debeat:sed mortem potius ac extre ma omnia perferre.

Violentia simpliciter dicẽda sũt:quãdo externa ẽ cã:nec agẽs q̃cq̃ cõferr

Multe differentiæ in singularibus sunt.

Cap.iii.Qui uiolẽter operantur & inuiti moleste operãtur qui uero ꝑpter delectationem cum uoluptate.

Ridiculũ est accusare externa ac nõ seipsum potius qui ab his facile capia tur :& honestoꝝ qdẽ se ipsum turpiũ uero uoluptatem cãm dicere.

Diffi. Violentum est id cuius principium externum est nihil conferente il lo cuius uis affertur.

Ex lectione.iii.

Quod per ignorantiã fit nõ oĩo uolũtariũ est:sed illud iuolũtariũ ẽ cuius postea dolorẽ pænitudinẽq; suscipimus :nã qui per ignorãtiã qd fecit nec postea fecisset dolet:uolens quidem nõ fecit quod nesciuit:nec rur sus inuitus quod non dolet.

Aliud uidetur per ignorantiam facere aliud ignorantẽ eẽ:ebrius quidem aut iratus non uidetur per ignorantiam facere:sed propter ebrietatem & iram non sciens sed ignorans.

Ignorat oĩs flagitiosus quæ facere a quibus ue abstinere oportet :&;prop ter huiusmodi errorem iniusti ac mali fiunt.

Cap.iiii. Inuolũtariũ dici debet nõ quãdo q̃s ignorat utilitatẽ:nõ.n.igno rantia q̃ in electione cõsistit cã ẽ iuolũtarii:nec q̃ in uniuersali ẽ:uitupa tur.n.pp hãc:sed ignorãtia q̃ ĩ singularibus ẽ ĩ q̃bus & circa q̃ actus sũt cã ẽ inuolũtarii:nã in his comiseratio &uenia locũ habet.

Quis & quid :& circa quid & in quid agit :& quo uelut instrumento:&cu ius gratia:ut salutis:&quomõ ut sensim uel uehementer nemo nõ insa nus ignorabit cũq; circa hæc oĩa ignorãtia uersetur ĩ quibus sunt actus qui horum aliquid ignorabit inuitus uidetur fecisse:& maxime in ꝑin cipalissimis :principalissima autẽ uidentur esse illa in quibus actio & cuius gratia:&præterea factum ipsum dolorem ac pœnitudinem affer re oportet.

Ex lectione.iiii.

Diffi. uolũtariũ est cuius principiũ est in ipso sciente singula quæ agit.

Nullũ aliorum animalium uolũtarie operabitur neq; pueri.

Non recte dicitur esse illa inuoluntaria quæ per iram aut concupiscẽtiam fiunt:nam irasci oportet in quibusdam & concupiscere quædam:ut sa nitatem & doctrinam :absurdum uero est dicere illa inuoluntaria quæ

appetere oportet.

Non minus humani uidentur esse irrationabiles affectus :& actus hominum ab ira & concupiscentia sunt

Ex lectione.v.& cap.v.

Electio familiarissima uidetur esse uirtuti :& magis quam res ipse mores ostendere.

Electione uoluntarium esse constat :non idem tamen :nam uoluntarium latius patet.uoluntarium enim & pueris & aliis animantibus commune est:electio uero non :& repétina uolũtaria quidem dicimus :electionem uero non habere.

Electio & cõcupiscentia nõ idẽ sunt cõcupiscẽtia.n.uoluptarii ẽ atq; molesti:electio autem neq; molesti neq; uoluptarii.

Quæ per iram fiunt minime per electionem fieri uidentur.

Voluntas electio nõ est.quãuis propinquũ quiddã appet:nã electio nõ ẽ ĩpossibiliũ at uolũtas ĩpossibiliũ est:ueluti ĩmortalitatis

Volũtas ẽ quãdoq; eorum q̃ ab ipso qui uult nequaq̃ fiunt ueluti histrionẽ aut athletam uincere:uerum hæc talia eligit nemo:sed ea dũtaxat quæ ipse facere posse existimat.

Voluntas finis est magis: electio aũt eorum quæ sunt ad finem.

Electio circa illa uersatur quæ in nostra sunt potestate.

Ex lectione.vi.

Opinio circa omnia uidetur esse.nec minus circa eterna & impossibilia q̃ circa illa quæ in nobis sunt.

Opinio nec in bono nec malo :sed uero uel falso distinguitur: at electio per illa magis.

Propter electionem bonorum aut malorum boni & mali sumus:propter opiniomem autem non

Electio laudatur magis quia quod opus erit elegerit:quã quidã rectũ elegerit:opinio autem propter ueritatem laudatur.

Elegimus quæ maxime scimus bõa eẽ:opinamur aũt q̃ nõ multũ scimus

Opinantur quidam melius:attamen pp prauitatẽ deteriora eligunt.

Diffi. Electio uolũtariũ quid est cuius cõsultatio antecessit.

Cap.vi. Dicendũ est id in cõsultationẽ uenire non de quo insipiens aut fatuus:sed de quo sane mentis aliquis consultaret.

De æternis nemo consultat :ueluti de mondo.uel de diametro & de latere quia incommensurabilia sunt sed neq; de his quæ immotu & semper eodem modo existunt iure:necessitate:siue natura :siue propter aliam causam:neq; de his quæ alias aliter accidunt.ueluti de siccitatibus & hymbribus:neq; de his quæ sunt a fortuna: ueluti de thesauri inuentione :sed neq; de humanis omnibus :nam quemadmodum scitarum res publica:optime gubernetur nemo lacedæmonius consultat

Illa ueniunt in consolationem quæ agi possunt & a nobis quidem agi
Circa manifestas & sufficientes disciplinas non est consultatio: ut puta de litteris nemo ambigit,quemadmodum scribi debeat.
Causa rerum uidetur esse natura & necessitas:& fortuna & mens:& omne quod per hominem producitur.
Consultatio uersatur in his quæ frequentius accidunt:&in certa quemad modum euadunt & indeterminata sunt
Sumius alios ad consilium cum de rebus maioribus deliberare uolumus non satis nobis ipsis ad discernendum confisci.

Ex lectione.viii:

Non de finibus consultamus sed de his quæ sunt ad finê:neq enim ora tor consultat an persuadeat:sed posito fine quemadmodum perue niatur consyderat.
Quod est ultimum in resolutione id est primum in generatione.
Quæ per amicos fiunt:per nos quodammodo fiunt:quia principium in nobis est quia scilicet intuitu nostri fiunt.
Non cadunt in consilium singulares res:ueluti si panis est hoc: & si dige stum est ut oportet:nam ad sensum id attinet:quod si semper consuli tur in infinitum est progressus.

Ex lectione.viiii.

Consultabile &eligibile idem sunt nisi q eligibile rem iam pridem deter minatam signat.
Diffi Quod in deliberando cæteris prætulimus id eligibile dicitur.
Diffi Electio est consulta affectatio eorum quæ in nobis sunt.

Ex lectione.x.& cap.vii.

Voluntas eius est qui ê finis sed uidetur aliis quidem bõi aliis autem opi nati boni nihil enim uolumus nisi bonum.
Dicendum est simpliciter & secũdũ ueritatẽ id eẽ uolẽdũ:qd' bonũ ẽ ueꝶ sed singuli quod bonum apparet sequuntur.
Studiosus uir singula recte iudicat:&i unoquoq ueꝶ discernit:cuiusq.n. habitus propria quædam sunt bona & iocunda.
In dinoscenda ueritate singulorum studiosus uir plurimum antecellit: quasi regula & mensura illorum existens:multitudinem uero uolup tas decipit.

Ex lectione.xi.& cap.viii.

Sunt in nostra potestate uirtutes & uitia:& in nobis est probos & im probos esse.
Fœlix nemo inuitus est:prauitas aũt uolũtaria res est.
Dicendum hominem esse principium & generatorem suarum operum quemadmodum filiorum.
Quoꝶ principiũ in nobis est:illa in nobis erunt & uolũtaria.

Legum latores aduersus delinquentes pœnas constituunt: si modo non ui coacti: uel per ignorantiã: cuius ipsi causa non erunt: deliquerunt: illis uero qui bene agunt præmia constituunt.
Ad ea quæ nec in nobis sunt neq; uoluntaria nullus hortatur: quippe frustra hortaretur quis ut non esuriret: uel aliquid huiusmodi.
Per ignorantiam commissa puniuntur si ipse committens causa ignorantiæ uideatur fuisse.
Aduersus ebrios duplex pœna constituta est: principium enim in ipsis est cum in eorum potestate fuerit ne ebrii fuerint: quod causa est eorum ignorantiæ.
Puniuntur ignorantes aliquid ex his quæ legibus continentur quæ utiq; scire oportet: nec difficilia sunt: eodem modo & in aliis quæ per negligentiam ignorantur quasi in ipsis sit ne ignorent: poterant enim diligentiam adhibere.

Ex lectione.xii.

Talis non est aliquis ut diligens esse nequeat: sed ii sibi ipsi dissolute uiuendo cã sunt ut iniusti & improbi fiant in maleficiis & flagitiis degentes: nam quales sunt actus cuiusq; talis tandem & ipse euadit.
Ignorare q ex actibus habitus fiunt nimium hebetis est.
Si quis non ignorans agit ea ex qbus erit iniustus uolũtariæ erit iniustus:
Iniustus & si uelit non tamen cessabit ab iniustitia ac iustus fiet quemadmodum enim nec emissum lapidem quis retinere potest: fuit tamen in ipso capere ipsum atq; emittere (principium enim in ipso) sic & iniusto & flagitioso licebat ab initio talis non esse: ex quo fit ut uolens delinquat: sed postquam talis factus est: non licet postea sibi talis non esse.
Non solum animi uitia uoluntaria sunt sed iterdum etiam corporis: quæ certe carpimus & increpamus: nam qui natura deformes sunt eos nemo repræhendit: sed eos qui per negligentiam atq; incuriã tales sunt
Nemo increpat cæcum natura aut egritudine aut uulnere: sed magis miseretur: q si propter eberitatẽ aut aliam huiusmodi causam cæcus fiat omnes increpant:

Ex lectione.xiii

Affectio finis non in nostra est potestate sed ita natura nos genitos esse oportet: ut tanquam intuitum ad discernendum optima & expetendũ uerum bonum habeamus: atq; ille generosus est cui hoc a natura existit: rem enim optimam atq; pulcherrimam quam nec ab alio accipere neq; adiscere potest qualis a natura est istituta talem habebit atq; ita natum esse ea demum perfecta & uera est generositas.
Quales ipsi sumus talem ponimus finem.
Habitus non ita ut actus uoluntarii sunt: quia actuum nostrorum ab ipso initio usq; ad finem domini sumus ac singula nouimus habitum ue

to ab initio cognouimus ac singula postea addemus ceu in aduersa ualitudine ignoramus.

Ex lectione.xiiii.& cap.viiii.

Diffi Metus est expectatio mali.

Metuimus omnia mala.

Sunt quædam quæ metuere honestum sit & non metuere turpe: ue luti infamiam: qui timet humanus & uerecundus: qui non timet impudens est.

Paupertas metuenda non est neq; morbus: nec illa (ut summatim dicā) que neq; ab improbitate neq; a nobis proueniunt: nec qui ista non me tuit fortis est: sed uocamus hunc fortem per similitudinem.

Terribilissimum omnium mors est: hæc enim finis est: nec quicquam præ terea bonum uel malum mortalibus uidetur esse.

Nō circa omne genus mortis fortitudo uidetur: ceu in mari & in morbis: sed proprie fortis dicitur qui ad honestam mortē: & ad ea omnia quæ repente illam afferant interitus est: ea uero maxime in bello con/ tingunt.

Ex lectione.xv.

Dicimus aliquid terribile supra hominem quod cuiq; mentem habenti terribile est: quæ uero secundum hominem terribilia sunt magnitudi/ ne differunt.

Qui quæ oportet: & cuius gratia: & quando: & ut cōuenit: sustinet ac me tuit & audet: is fortis est.

Finis cuiusq; actionis est secundum habitum.

Singula ad finem determinantur.

Erit quidem stupidus & insanus si quis neq; terremotus neq; fluctus per timeat: ut de celtis dicitur.

Videtur ferox iactator quidam & fortitudinis simulator esse: nā qualis for tis circa terribilia est talis iste uideri uult: ex quo fit ut plæriq; illorū ad mixtā habeant cum timore audatiam: appetentes enim pericula non sustinent.

Desperans meticulosus est: cuncta enim formidat: fortis contra præter si duciam bonam spem habet.

Circa eadem uersantur timidus & ferox & fortis: sed aliter atq; aliter ad illa se habent: ii quidem excedunt atq; deficiunt: hic uero mediocrita tatem tenet.

Feroces procliues sunt & ualentes ante pericula: sed cum pericula adsunt non sustinent: fortes uero cum ad rem uenerint feruidi sunt: ante rē uero quieti.

Mortem appetere ob fugiendum paupertatem aut amorem aut aliud qc quam graue: non fortis est sed magis timidi: est enim mollicies quæ

dam laboriosa fugere:& non quia decorum sit mortem subit:sed q̃a malum deuitat.

Ex lectione.xvi.& cap.x.

Dicuntur & aliæ fortitudines a uera fortitudine quinq; modis.

Primomodo fortitudo ciuilis dicitur:quæ plurimam cum uera fortitudi ne conuenientiam habet:de qua supra diximus per uirtutem fieri:ex pudore enim & cupiditate decoris prouenit:quando honoris gratia & ob fugiendam uituperationem quæ turpis est.

In eodem gradu quis reponet ciuili fortitudine fortes:& eos qui a ma gistratibus ut fortiter agat compelluntur:sed eo deteriores sunt:quod non pudore:sed metu adducti id agunt: nec dedecus fugiũt sed pænã

Oportet non necessitate:sed quia decorũ sit fortem esse.

Secundomodo uidetur rerum peritia fortitudo quædam esse:tales sunt i bello milites & alii in aliis periti.

Milites timidi sunt:quando maius periculum iminet uelut si pauciores aduersus multos:aut ipatos aduersus patos istructosq; congrediuntur primi enim fugam arripiunt:urbanæ uero copiæ manent atq; intereũt :nam his turpe fugere:& mors huiusmodi saluti præferenda.

Ex lectione.xvii.

Tertiomodo fortes uidentur qui per iram ceu feræ bestiæ in percussores feruntur:quoniam fortes iracundi sunt.

Impetuosissima res est a pericula capescenda animi concitatio

Fortes propter decus faciunt:ira uero eos adiuuat:bæstiæ uero propter do lorem si uulneratæ sint aut timeant:nam cum in silua uel in palude sũt nequaquam inuadunt.

Non est fortitudo si dolore aut ira concitati impericulum defferuntur nihil præuidentes eorum: quæ incurrunt :nam sic asini fortes quo que essent:cum ne uerberibus quidem a pabulo remoueri possint.

Fortes uidentur mœchi qui propter libidinem multa audent.

Proxime ad eam fortitudinem quæ maxime secundum naturam est accedere uidetur fortitudo quæ per iram fit si mouetur electionem ra tionemq; ante susceperit.

Homines irascendo quidem dolent :ulciscendo uero letantur: sed qui p hæc agunt pugnaces quidem sunt:at non fortes:non enim ratiõe neq; decore:sed perturbatione animi agunt.

Quod propter fidutiam sui audet fortes nõ sunt:consuetudine enim uin cendi fiduciam suscipere: in eo tamen fortibus similes sunt:quod utri que pericula contẽnunt:& fortes ii sunt quartomodo.

Ebrii fidentes fiunt cum ebrii sunt: cum uero non sunt ebrii pericula fugiunt.

Viri fortis est quæ hominibus terribilia uidentur & sunt ea subire: quia decor sit ita facere & turpe non facere,

Fortior esse uidetur qui subitis improuisisq; periculis non turbatur: quam qui manifestis atq; prouisis: habitu enim hoc magis agit uel certe minus ex præparatione: nam præuisa quidem ratione & cogitatione subire quis potest repentina uero ut habitus est ita perferuntur.

Quintomodo fortes uidentur qui ignorant nec multum absunt ab his qui propter fiduciam audent: sed eo deteriores sunt q non existimatione ut illi sed ignorantia audent.

Tolleratione grauium & asperarum rerum fortes dicuntur.

Ex lectione.xviii.& cap.xi.

Graue quiddam & asperum fortitudo est ac merito laudatur difficilius ē enim dolores perpeti quam a uoluptatibus obstinere.

Finis in fortitudine dulcis esse uidetur: sed a rebus circunstantibus obscuratur: mors enim ac uulnera forti uiro dolorosa sunt eaq; nolet: perfert tamen quoniam decorum est illa perferre uel turpe nō perferre.

Quanto magis quis omni uirtute pollet: quantoq; fœlicior est: tanto magis illi mollesta est mors: nam huiusmodi uir maxime dignus est uita & maximis bonis priuatur sciens (dolorosa res certe.)

Non sane in omnibus uirtutibus cum delectatione operari licet nisi quatenus finē attingunt.

Diffi. Fortitudo est uirtus medio modo se habens circa timores & audatias propter bonum.

Ex lectione.xviiii.& cap.xii.

Fortitudo & temperantia irrationabilium partium sunt uirtutes.

Delectationes quædā sunt animi quædam corporis: sed ī uoluptatibus aī neq; temperati neq; intemperati dicuntur.

Qui fabulis & narrationibus delectantur: & circa singula dies consumunt uerbosos quidem & non intemperatos appellamus;

Circa corporis uoluptates temperantia existit nec circa tamen omnes: nā qui uisu uel auditu gaudēt neq; temperantes neq; intemperantes esse dicuntur.

Circa odoratum non existit temperantia nisi per accidens: nam qui pomorum aut roxaꝝ aut uaporum odoribus gaudent: eos non dicimus intemperantes: sed illos magis qui unguētoꝝ aut epularum: quoniam per illos memoria subit earum rerum quas ipsi concupiscunt.

Non fit aliis animantibus per hosce sensus scilicet uisus: auditus: & odoratus uoluptas ulla: nisi per accidens: non enim odore leporum canes gaudent sed esu. nec leo uoce bonis: sed laniatu.

Circa huiusmodi uoluptates temperantia & intemperantia consistit quæ aliis animalibus communes sunt ex quo fit ut seruiles bæstialesq; uide

antur:sunt autem hæ tactus & gustus.

Ex lectione.xx.

Temperãtia & intemperantia gustu quidem parum aut nihil uti uidentur est enim iuditiũ eius in labiis uel in saporibus:quod faciunt qui uina probant aut epulas præparant:nec multum his gaudent uel saltem non intemperantes quidem:sed uescendo gaudent:quod totum fit per tactum.

Orauit quidam gulosus scil. cer philosenus erixius longius sibi gut tur q̃ ciconiæ fieri quia uidelicet tactu gaudebat.

Delectationibus tactus gaudere atq; deditum esse bestiale est.

Non in toto corpore est intemperantis tactus:sed in partibus quibusdam

Cap.xiii Cupiditatum aliæ communes esse uidentur ueluti cibi: aliæ propriæ atq; apposite:ut huiusmodi cibi uel illiusmodi:alios enim alia delectant:& quædam quibusdam magis placẽt:

In naturalibus cupiditatibus pauci delinquunt & in uno ad plus comedere enim uel bibere quæcunq; quo ad superfluo impleantur excessus est naturalis cupiditatis.

Diffi. Repletio indigentiæ naturalis cupiditas est:quapropter dicũtur isti dediti uentri quasi ultra debitum implentes illum & sunt ii nimium seruiles:

Circa proprias uoluptates multi multifariam delinquunt.

Ex lectione.xxi.&cap.xiii.

Intemperans concupiscit uoluptaria omnia:uel quæ maxime:& impellitur cupiditate ad hæc aliis præferenda: quapropter & non adipiscens & concupiscens dolet:cum dolorem enim cupiditas est:temperans autem mediocriter circa ista se habet

Deficientes uoluptatibus aut minus gaudẽtes quam oportet:uix reperiũtur.non enim est humana huiusmodi insensibilitas: ꝙ si aliquis est quem nihil delectet:nec quicquam aliis præponat:longe hic ab homine est:nec nomen sortitus est:quia non facile reperiretur.

Ex lectione.xxii.& cap.xv.

Intemperantia magis uolũtaria uidetur quam timiditas:nam hæc per uoluptatem fit illa per dolorem quoꝝ alteꝝ seq̃mur: alteꝝ abhorremus

Dolor distrahit & corrumpit naturam ipsum habentis.

Voluptas quo magis uoluntaria:eo maiori uituperatione digna est:

Assuescere aduersus uoluptates facile est:multa enim in uita sunt talia & assuefactio sine periculo est:in timoribus aũt contra.

Intemperatio singularia uoluntaria sunt cupienti & affectanti:uniuersalia autem minus:nemo enim cupit intemperatum esse.

Constat posterius a priori dici.

Castigandi sunt qui turpia concupiscunt atq; luxuriat:talis autẽ maxĩe ẽ:

libido & puer uiuunt.n. pueri scd'm cõcupiscentiã:plurimaqꝫ ẽ in illis uoluptatum cupido:si igitur nõ obtemperat:ac dominari sibi patiatur longius abibit quoniam uoluptatum appetitus insatiabilis est:stultoqꝫ undiqꝫ affluunt:& executio libidinis in natam cupiditatem exauget: q̃ etiam si magne & uehementes sint mentem e suo statu dimouent:quã obrem mediocras illas rarasqꝫ esse oportet:& tales deniqꝫ ut ratiõi nõ aduersentur.

Vt puerum oportet secundum pedagogi præcepta uiuere ita cupiditas de bet obedire rationi.

Temperatus quæ debet :& ut debet :& quando debet concupiscit sicut di ctat ratio.

Propositiones ex quarto libro Aethicorum Aristotelis: Ex lectione prima & cap.i.

Liberalitas est mediocritas circa pecunias laudatur enim libera lis in dandis capiendisqꝫ pecuniis.

Pecunias appellamus oĩa quorum estimatio mẽsuratur nũmo

Sunt prodigalitas & auaritia circa pecunias excessus & defectus

Auaritiam illis tribuimus semper qui magis quam oportet pecuniis stu dent: prodigalitatẽ uero nonnunquam inuoluimus:nam eos qui icõ tinentes sunt.& per luxuriam patrimonia profligant prodigos uocitamus quapropter ii flagiosissimi esse uidentur quoniam multa ui tia simul habent.

Prodigalitatis nomen propriæ unius uitii esse conuenit ꝙ patrimonium consumat: est enim prodigus qui se ipsum perdit uidetur nãqꝫ se ipm perdere qui patrimonium dissipat ex quo uitam ducere debet.

Rebus quibus utimur & bene & male uti possumus :sed iis bene utitur q circa eas uirtutem habet

Vsus pecuniarum dando erogando cõsistere uidetur:nam capere atqꝫ ser uare magis possessio est:ex quo fit:ut uiri liberalis sit magis dare qui bus oportet :quam capere unde oportet & nõ capere unde nõ oportet.

Virtutis est bene potius facere quam suscipere:& honesta potius agere :q̃ a turpibus abstinere.

Gratia dantis est:repudiantis uero non :sed magis laus.

Facilius est nõ accipere quam dare:sua enim quis difficilius magis tradit quam aliena non accipit.

Liberales maxime fere oĩum uirtuosorum amantur:prosunt enim dãdo

Ex lectione.ii.& Cap.ii.

Actus secundum uirtutem honesti sunt & honesti gratia fiunt.

Liberalis dabit honesti gratia & recte:nam quibus oportet:quot oportet:

& quando & alia cuncta quæ rectam sequuntur dationem:& liber:uel sine molestia:

Quod per uirtutem fit iocundum est uel sine molestia:minimeque dolorem affert.

Non est beneficium conferentis :ut subinde commoda ipse procuret.

Liberalis unde oportet commoda capiet puta ex propriis rebus quas possidet :non quia honestum sit: sed quia necessarium ut habeat quid donet:nec sua negliget:uolens per illa quibusdam sufficere.

Est eius qui liberalis sit uehementer excedere :ita ut sibi ipsi pauciora relinquātur :nam ad se quidem ipsum non respicere liberalis est.

Iuxta facultates liberalitas dicitur : non enim in multitudine datorum: sed in dantis habitu liberalitas consistit nec enim quicquam prohibet liberaliorem esse qui pauciora dat : si modo tenuiores ei sunt facultates.

Magis liberales esse uidentur qui non quæsierunt ipsi : sed ab aliis:ut ex hereditate acceperunt :nam indigentiam nunquam experti sunt.

Amant magis sua quiq; opera:ut genitores & poetæ.

Non facile est ut liberalis quisquam ditetur cum neque cupiat neque conseruet :sed contra erroget :nec multi per seipsas faciat pecunias : sed ut aliis dare possit . itaque fortuna accusatur : quod qui maxime digni sunt pecunias minime habet enim uero id non absque ratione contingit : fieri enim non potest ut diuitias habeat is qui habere non curat.

Ex lectione.iii.

Liberalis accipiet unde oportet : sequitur enim conuenientem liberalitatem talis acceptio.

Virtutis est lætari atq; dolore in quibus oportet:& ut oportet.

Molestius fere liberalis si quid cum oportet non errogauerit:quam si errogauerit quod non oportet.

Ex lectione.iiii.cap.iii.

Prodigalitas non multum augmentari potest :non enim facile nullatenus accipientem cunctis largiri:cito namque deficiunt patrimonia priuatorum :unde per ætatem indigentiamq; facile corrigi & ad mediocritatem redigi potest.

Prodigus uidetur non abhorrere a morum probitate: non enim abiecti neque in generosi est excedere in dando:& non capere dementis est.

Prodigus multo melior esse uidetur quā auarus.hic enim multis prodest ille nemini:nec sibi ipsi quidem.

Prodigorum dationes liberales non sunt sed interdum quos paupes esse

conuenit diuites faciunt: & honestis quidem hominibus nihil dant: assentatoribus autem aut aliam q̃piam uoluptatem afferẽtibus multa

Prodigi quia honestatem nõ sequuntur in uita:ad uoluptates declinant.

Ex lectione.v.& cap.iiii.

Auaritia insanabilis est:nam & senectus & imbecillitas omnis auaros facere uidetur:& est magis a natura hominibus insita:quam prodigalitas:plurimi enim pecuniarum cupidi sunt magis quam largitores.

Plures uidentur esse auaritiæ modi:nam alii in capiendo excedunt:alii in dando deficiunt.

Parci tenues & arridi omnes in dando deficiunt:qui uero illiberalia exercent:ut lenones: fœneratores: & omnes huiusmodi: in capiendo excedunt.

Qui grandia unde non oportet:& quæ non oportet capiunt:ceu tyranni urbes hostiliter inuadentes dirripientesq;:& templa spoliantes:eos illiberales non dicimus:sed iprobos:& impios:& iniustos.

Aleatores & latrones & piratæ illiberales sunt quoniam sordidæ in lucro uersantur: alii extrema pericula pro quæstu adeuntes:alii ab amicis quibus dare oportet acquirentes.

Auaritia liberalitati magis oponitur:& maius malũ est quam ꝓdigalitas

Ex lectione.vi.& cap.v.

Magnificentia est uirtus quædam circa pecunias existens: sed non ita ut liberalitas ad omnes res pecuniarias pertinet:sed ad sumptuosas solũ

Magnificus oĩs liberalis est:liberalis autem non oĩs magnificus.

Magnificentiæ defectus modicitas dicitur:excessus uero uulgaris uentositas & in explebitas.

Habitus operationibus terminatur:& obiectis quoq; est.

Computandi ratiocinandiq; diligentia magnificentiæ contraria est

Non eadem est uirtus idest ultimum & optimum possessionis & operis: nam possessionis quidem uirtus est:ꝙ plurimi digna ac præciosissima sit:ceu aurum:operis autem ꝙ magnum & decorum.

Ex lectione.vii.

Sumptus honorificos dicimus ueluti in rebus diuinis sacratis uasisq; & sacrificiis:& circa omnẽ rẽ diuinam:& circa publicam magnificentiam: ac in huiusmodi sumptibus præcipue magnificentia erit.

Non eadem conueniunt diis & hominibus neq; templo & sepulchro.

Pila ac capsula pulcherrima magnificentiã habet puerilis doni:præcium uero pusillum ac illiberale.

Magnifici est in quocunq; genere faciat magnifice facere:nam sic non faciliter superari potest.

Excedens atq; uẽtosus in sumptu non oportune faciendo excedit:nam in paruis sumptibus multa consumit & splendorem contra decentiam ca-

ptat & ubi est opus magnis suptibus paruos facit.

Medicus in omnibus deest:& plurima consumens in parua rē decentiam perdit &quicquid agit tardus est atq; morosus :sēper consyderans quē admodū in eo quam parum expendat:&hoc ipsum cōquerulus agit & cuncta maiora q̄ oporteat existimat se facere.

Modicitas & uerrositas uitia quidem sunt: non tamen uituperationē afferunt :cum neq; dānosa aliis sunt: neq; nimium deformia.

Ex lectione.viii.& cap.vi.

Magnanimus est qui se magnis dignatur cum sit quidē dignus :nam qui non prodignitate hoc agit:insipiens est.

Eorum qui uirtute præditi sunt nemo insipiens neq; fatuus est.

Qui paruo dignus est:ac se parui facit :modestus quidem est. sed nequaquam magnanimus.

Pulchritudo in magno corpore consistit: parui autem urbani quidem & apti sūt sed non pulchri.

Cap.vii. Qui se magni existimat cum indignus sit tumens & inflatus opinione sui dicitur qui uero minoris quam ipse sit pusillanimis.

Magnanimus magnitudine quidem summus est.eo autem ꝙ ut oportet se magni facit medius est.

Maximum externorum bonorum id ponendum est quod diis tribuimus sed quod maxime affectāt qui indignitate sunt:& quod rerum præclarissimarum præcium est:id autem est honor.

Circa honores & inhonorationes magnanimus est ut oportet

Cap.viii. Semper qui melior est maiora meretur:&qui optimus maxima

Qui uere magnanimus sit bonum esse oportet:&uidetur magnanimi eē quod sit in unaquaq; re uirtute magnus.

Nequaquam conuenit magnanimo cedere lacescenti : neque iniuriam inferre.

Magnanimus nisi bonus existat oīo ridiculus uidebitur.

Honorem non meretur qui paruus est.

Honor est uirtutis premium & tribuitur bonis

Cap.ix. Videtur magnanimitas ceu ornatus quidam esse uirtutum : nam maiores illas facit :& sine illis non est propter ꝙ difficile ē uere magnanimum esse:non enim possibile est absq; accumulata probitate.

Ex lectione.viiii.

Magnanimus ī magnis quidem honoribus a grauibus uiris habitis moderate lætabitur:quasi debitis potius :aut ēt minoribus.

Virtuti perfectæ satis dignus honor haberi non potest.

Magnanimus inhonorationē paruipendet:nō enim erit iuste circa illum

Magnanimus circa diuitias:& circa potentiam :& circa omnē ꝓsperitatē duersitatéq; utcūq; accidant moderate se habebit :nec prosperis gau

debit nimiū :nec aduersis nimium turbabitur.
Potentiæ & diuitiæ propter honorē expetuntur.
In bono excellēs honorabilius est.
Secūdū uirtutē solus bonus honorabilis ē:at cui uirtus & potentiæ & diuitiæ existunt:is magis honore dignus est.
Absq; uirtute secundas res moderate ferre non facile est.

Ex lectione.x.&cap.x.

Magnanimus nec parua nec frequenter adit pericula:ob id.s.q; pauca sūt quæ ab illo extimentur: sed magna adit:& quando illis se præbet uitæ suæ nō pcit:quasi indignum sit oio uiuere.
Magnanimus benefacere aliis promptus est:bene suscipere aūt pudet:& in retribuendo excedit.
Videntur hoīes cōmemorare in quos ipsi beneficia cōtulerunt: a quibus uero acceperunt nō uidentur cōmemorare :inferior enim ē q̄ beneficiū accipit ab eo qui confert.
Magnanimi est neminem præcari aut certe uix obsequi uero prompte.
Magnanimi ē erga hoīes i dignitate aut diuitiis cōstitutos magnū se gerere erga mediocres uero conuenientem.
Magnanimus pauca quidē aggreditur:sed magna certe atq; præclara.
Necesse est magnanimum ut palam oderit palamq; amet: nam occultare timidi est.
Magnanimus ueritatem magis quam opinionem curabit:& loquetur & aget palam contemptor enim est:ideo audex:audex uero ideo contemnēs:ac ferox est.
Magnanimi ē ad aliū nō posse uiuere nisi ad amicū:seruile nāq; id ē:itaq; oēs adulatores seruiles & oēs humiles adulatores.
Magnanimus nō admirator erit quia sibi nihil uidetur magnum:
Magnanimus nō erit odii tenax :nō enim est magnanimi refricare aīo p̄sertim mala:sed magis paruipendere:
Magnanimus de hoībus nō multū loq̄tur:nā nec de se dicet:nec de aliis nō.n.sibi cūre ē ut laudetur:nec ut alii uituperentur.
Magnanimus nō laudator est:quapropter nec maledicus:nec de inimicis nisi cum inuehitur.
Magnanimus de necessariis aut minutis minime querulus est aut præcator.nā ita se habere eius est qui ista curet.
Motus magnanimi tardus esse uidetur:uox grauis:& locutio firma:nō.n.properat qui paucis intēdit:neq; uehemēs ē q̄ nihil magnū putat:uolubilitas aūt linguæ ac properatio illorum de cā fit.

Ex lectione.xi.

Pusillanimis malus nō uidetur:cū nemini maleficiat:sed certe aberrat nā cū bona mereatur se ipsum priuat his quibus dignus ē:& si dignū bōis

nō putat:& se ipsum ignorare uidetur abstinetq; a præclaris rebus exer citiisq; quasi indignus sit.

Tumētes & iflati demētes sūt & ignorātes sui:tāq̄.n.digni sint honorabi lia iuadūt moxq; redarguūtur uestituq; se ornant & gestu & huiusmōi fortunasq; suas iactant :ac palā eē uolūt ut per illas honorentur.

Opponitur magnanimitati pusillanimitas magis quam iflatio:nā frequē tior est atq; deterior.

Ex lectione.xii.& cap.xi.

Est q̄dā uirtus circa honoris sine noīe q̄ ad magnanimitatē ꝓxime acce dit quēadmodū liberalitas ad magnificētiā:ābæ.n.istæ a magnitudine absunt : & circa mediocria paruaq; nos disponunt ut oportet.

Interdū ambitiosū quasi uirilē ac gloriæ cupidū:& remissum quasi huma nū & modestum laudamus.

Ex lectione.xiii.& cap.xii.

Mansuetudo mediocritas est circa iram.

Qui ꝓ q̄bus oportet:& cōtra quos oportet irascitur:& p̄terea ut oꝫ & q̄n & q̄nto tp̄e laudatur & mansuetus hic erit.

Vult māsuetus qetus eē:nec a pturbatiōe d̄ferri:sed ita ut rō pcipit ī his & ad tantū tp̄s insensū eē:magisq; indefectu peccare uidetur.

Nō est uindex mansuetus sed magis clemens.

Qui nō irascūtur ī q̄bus oportet nec ut oportet:nec quādo :nec aduersus quos oportet:stupidi uidentur:uidētur.n.neq; sentire neq; dolere:neq; resistere.

Perferre cōtumelias & suos negligere seruilæ est.

Malū se ipsum destruit:& si integrū undequaq; sit itollerabile est.

Iracūdi irascūtur celeriter & ꝓ quibus nō oportet:& magis q̄ oportet:sed cito desistunt qđ ī ipsis optimū ē:euenit aūt id qa nō cōprimūt irā :sed eā reddūt ac se se ostendunt pp acuitatē :subindeq; cessant.

Excessiue acuti sūt q̄bus sūma iest bilis:& ad oē & ī oē iracūdi sunt.

Amari difficile placantur :& longum irascūtur tp̄s qa irā cōprimūt:cessa tio autem fit quando redditur :nam ultio cessare iram facit :uolupta tem pro ira patiens:sed donec id non fit iram retinent :nam quoniam oculta est ira :illi mitigandæ intendit nemo:ut uero in se ip̄a digeratur tempore indiget.

Amari sunt plurimum molesti sibiipsis & amicissimis.

Acerbos dicimus q ꝓ q̄bus nō oportet :& magis q̄ oportet :& lōgius tp̄s isensis sūt:nec placātur sine supplitio & pœna.

Qui parum transgreditur circa iram non uituperatur siue in magis siue ī minus :interdum enim deficientes laudamus & mansuetos uocamus & irascentes uiriles:quasi ad dominandum aptos.

Ex lectione.xiiii:& cap.xiii:

Diffi. In uita atq; communi usu uerborum & actuum quidam sunt qui placendi studio laudant omnia nec aduersantur:putantes oportere minime se molestos cuiquam esse:hos assentatores uocamus.

Diffi. In cunctis diffidentes nec offendere quicquam uerentes in humani & contentiosi uocantur.

Mediocritati istorum nomen non ē:sed amicitiæ uidetur similis esse: sed differt ab amicitia q affectu caret :nec ad eos reflectit quibus conuersatur :non enim amore uel odio:sed quia ipse talis ē ea recipit quæ oportet :& erga notos & ignotos consuetos & inconsuetos similiter faciēs ut decet.

Non conuenit similiter familiarium & extraneorum curam habere : nec eodem modo eis molestum esse.

Diffi Qui placere omnibus studet si uoluptatis causa: nec ob alium quicquam illud agat:lasciuus dicitur:si uero utilitatē quandam inde adipiscatur in pecuniis aut in re pecuniaria :adulator :at qui oībus se opponit in humanum & contentiosum dicimus esse:

Ex lectione.xv.& cap.xiiii.

Videtur ostentator affingere speciosa cum nō adsint sibi uel maiora quā adsint :ironicus uero cōtra quæ sibi adsunt negat uel minora facit :medius autem alteruter quidā est & uita & sermone uerax is enim fatetur quæ sunt circa se nec maiora aut minora facit.

Quisq; qualis ipse est:talia agit & dicit :& ita uita uiuit: nisi alicuius gratia agat.

Mendatium ipum per se improbum est ac uituperatione dignum:uerum autem probum ac laudabile :

Magis ostentator quam ironicus uituperandus est.

Qui res fingit maiores quam sint :si quidem nullius gratia: prauus quodammodo uidetur:nō enim gauderet mendatio :uanus tamen potius est quā malus qui uero alicuius gratia:si gloriæ & honoris: nō minus uituperandus est quemadmodū ostentatot:si lucri cā deformior ē ii.n. ea fingunt quoꝝ usus ad proximos pertineat & quæ clam esse possint: ceu medicum: aut aurispicem egregium.

Ironicos sua attenuantes urbaniores esse constat:nō enim lucri causa faciunt:sed ut fugiāt tumiditatem :maxime uero ii gloriosa negat ut socrates faciebat.

Diff Qui parua & manifesta fingunt gloriosi dicuntur:& facile spernendi sunt.

Vestitus excessus &defectus nimius ostentationem quandam habet

Qui modeste ironia utuntur :ac circa ea quæ non nimis ante oculos posita ac apparentia sunt ironizant urbani uidentur.

Ex lectione.xvi.& cap.xv.

Diffi. Qui magis quam oportet risum mouent scurræ uidentur eē:& onerosi sunt nam risum sequuti magis cogitant quēadmodū mouere illū possint:quam quēadmodum honeste loquantur:nec quēq; offendant

Diffi. Qui nec dicunt aliquid iocundum nec alios dicere patiuntur rudes & agrestes uidentur.

Diffi. Qui cum moderatione iocatur comis appellatur.

Quemadmodum corpora ex motibus iudicantur:ita & mores.

Redūdante risu &plærūq; gaudentibus ioco &salibus magis quam oportet scurræ quoq; placent:atq; ita nuncupantur quasi comitatem habeāt &sint elegantes.

Ingenui iocus differt ab eo qui est seruilis:& docti ab eo qui ē indocti: & refert hoc non parum ad honestatem.

Quæ quis audire sustinet hæc & facere uidetur.

Locus in aliquem dictus conuitium est

Cum legum latores nonnulla conuiciari prohibent oportebat forsitan & iocari.

Vrbanus & ingenuus ita se in iocis habebit quasi ipsa lex ī ipo existat.

Scurra īferior est q̄ ridiculus nec sibi ipsi nec aliis parcit modo risum mouere queat.

Cessatio & iocus necessaria uidentur in uita.

Ex lectione.xvii.& cap.xvii.

De uerecundia non ita loquēdū est quasi de aliqua uirtute:nā affectui magis quam habitui similis est.

Diffi. Verecundia timor quidam est dedecoris.

Timor fit in rebus grauibus.

Erubescunt uerecundantes:mortē uero timentes pauescunt:

Non oī ætati cōgruit uerecundia:sed iuuenili:putamus.n.eos q̄ in huiusmodi ætate sūt uerecundos eē oportere: propterea q̄ illi cupiditatibus obnoxii uerecūdia prohibentur in multis delinquere.

Laudamus ex iuuenibus uerecūdos:seniorem uero nemo laudat q̄ uerecūdus sit:nihil enim ab eo fieri censemus qd' sit uerecūdia dignum.

Verecūdia non est probi:siquidem prouenit ex improbis.

Si alia secūdū ueritatē:alia scd'm opinionē turpia sunt:neutra agēda sunt

Ita se habere:ut si faciat quicquam tale uerecūdetur:& propter hoc putare probum esse:absurdum est.

In uoluntariis uerecundia est:uolēs enim probus uir nunq̄ faciet praua.

Probitas ex suppositione non est circa uirtutes:

Impudentia improbum est:&non uerecundari cum male agat.

Continentia uirtus non est:sed quædam mixta

Propositiones ex quinto libro æthicorum Aristotelis.
Ex lectione prima & cap.i. Diffi.

IVstitia ē habitus per quem iustorum operatores sūt & p quem agunt & uolunt res iustas.
Iniustitia est per quam operantur & uolunt iniusta.
Nō eodē mōres se habet in sciētiis & in potētiis & hītibus: nā scia & potentia uidētur eandē eē cōtrarioꝝ: hītus uero cōtrarius cōtrarioꝝ nō est ceu a sanitate sana fiunt nō aūt cōtraria.
Sæpe cognoscitur cōtrarius habitus a contrario: & sæpe habitus a subiectis cognoscuntur.
Seqtur ut plurimū si alteꝝ oppositoꝝ multipliciter dicitur & alteꝝ multipliciter dici.
Cap.ii. Iniustus uidetur eē & q cōtra leges facit: & q plus appetit: & iniquus: & iustus erit q scd'm leges facit & qui æquus est.
Iniustus plus appetēs circa bona quidē erit nō tamē oīa: sed circa illa in q bus fortuna pspera uel aduersa locū habet: q sūt simpliciter bona semper: ueꝝ alicui non semper.
Hoīes illa bona q. s. nō semp sibi bona existunt præcantur & quærunt: at nō oportet: sed præcari quidem debent quæ simpliciter bona sunt: sibi quoq; esse bona appetere.
Iniustus nō semper plus eligit: sed minus in simpliciter malis.
Iniqtas cōpræhēdit oēm iniustitiā: & cōe quoddā est ad oēm iniustitiam

Ex lectione secunda.

Oīa quæ a legibus proficiscūntur quodammodo iusta sunt.
Leges in oībus puidēt cōiectantes aūt cōem oīum utilitatē aut optimoꝝ aut principū: uel scd'm uirtutē: uel secūdū aliū quemdam talē modum.
Lex recta dicitur q posita est recte deterior aūt q icōsulte posita est.
Cap.iii. Iustitia quæ secundum leges est uirtus est perfecta non simpliciter: sed ad alium & multotiens excellentissima uirtutum eē uidetur: & neq; hesperus neq; lucifer ita admirabilis.
In prouerbio dicimus omnes simul uirtutes iustitiæ inesse: & perfectam maxime quoniam perfecte uirtutis est usus: & q eam habens ad alium quoq; uti potest uirtute: & non solum ad se ipsum.
Multi in propriis uirtute uti possunt: sed in his quæ ad aliū sūt nō possūt
Videtur præclarum esse id biantis magistratus uirum ostēdit: ad alterum enim & in communi magistratus geritur.
Deterrimus est qui ad se ipsum & ad amicum utitur prauitate: optimus uero qui non ad se ipsum: sed ad alium utitur uirtute: id enim opus difficile.
Legalis iustitia non pars uirtutis: sed tota atq; integra uirtus est neque

contraria eius iniustitia uitii pars est: sed tota atq; integra uitiositas.

Ex lectione.iii.& cap.iiii.

Est quædam iniustitia ueluti pars totius iniustitiæ: & iniustum quiddā in parte totius iniusti quid contra leges sit.

Si lucrandi causa mœchatur quis & accipit: iniustus quidem sed non in temperans uidetur: si uero erogat & patitur propter libidinem: intemperans magis uidetur esse q̃ plus appetens.

Particularis iustitia circa honorem: aut pecunias: aut salutē: aut circa hæc omnia si uno nomine ualeremus complecti: legalis uero circa omnia in quibus uir bonus uersatur.

Cap.v. Lex præcipit uiuere secundum unāquāq; uirtutem: & unūquodq; uitium prohibet.

Ex lectione quarta.

Particularis iustitiæ una species in distributione consistit uel honoris uel pecuniaꝝ: uel aliorum quæ talia sunt ut diuidi possint inter eos qui in societate ciuili uersantur.

Alia species particularis iustitiæ in commertiis hominum corrigēdis existit: cuius duæ partes sunt: nam commertiorum alia sunt uoluntaria ceu emptio uenditio: mutuum: fideiussio: commodatum: depositum: locatum & huiusmodi: alia inuoluntaria.

Commertia uoluntaria dicuntur quia principium ipsorum uoluntarium est.

Commertiorum inuoluntariorum alia clandestina sunt: ut furtum: incestus: ueneficium: dolus: fraus: dolosa: necatio: falsum testimoniū: alia uiolenta: ut uerberatio: nexus mors: rapina: orbatio: conuitium: contumelia.

Cap.vi Hinc pugne & incusationes oriuntur cum æqui non æqua: & non æqui æqua habent: & tribuunt.

Iustum quod indistribuendo consistit secundū dignitatem quādam esse oportere fatentur omnes.

Ex lectione.vi

Proportionalitatē habere non solum unici numeri est: sed totius numeri

Proportionalitas & æquitas proportionis in quatuor ad minus.

Discreta proportionalitas quod in quatuor: consistat manifestum est: sed & continua est in quatuor: nam uno ut duobus utitur: & bis dicit.

Iustum proportionem habet: & eius proportionalitas in quatuor cōsistit ad minus iniustum aūt proportione caret.

Est magis eligendum minus malum: quam maius.

Ex lectione.vi .& Cap.vii.

Iustum quod in cōmertiis consistit æquū quidam est: sed nō scd'm ꝓpor

tionalitatem geometricam sicut est in iusto distributiuo:sed secūdum arithmeticam.

Nihil differt utrum bonus a malo abstulerit:an malis a bono:sed ad differentiam dāni lex respicit solum.

Ire ad iudicē:id ē ire ad ius:nam iudex eē debet uelut animatum ius

Ex lectione.vii.

Habere plus quā suū lucrari dicitur minus aūt quā ab initio damnari

Ex lectione.viii.&cap.viii.

Si in magistratu constitutus percusserit repercuti nō licet:at si magistratū quis percusserit non solum repercutiendus ipse est uerum etiam suppli cio afficiendus.

In repatiendo scd'm proportionē consistit ciuitas:

Retributio gratiarum est ꝓpriū:remunerandus est enim qui munus cōtulit:ac rursus ipse incipere debet qui suscepit.

Non ex duobus medicis fit societas:sed ex medico & agricola:& oīo ex inæqualibus:uerum hæc æquanda sunt.

Ex lectione.ix.

Oportet uno aliquo cuncta metiri:&hoc est secundum ueritatem indigētia quæ oīa continet:nam si nullius indigerent uel non similiter:uel non erit permutatio.

Veluti subsidiū cōmutādaꝝ reꝝ numus cōpositus ē:&ob hoc numus uocatur:ꝙ nō a natura sed a lege quæ nomos dicitur est inductus.

Pro futura ꝑmutatione facienda cū opus fuerit:si alteꝝ nihilo idiget numus quasi expromissor quidam nobis est.

Sine permutatione societas non ē:neq; permutatio sine adequatiōe neq; adæquatio sine mensura.

Numus oībus mensuram adhibet:nā oīa metitur numus.

Ex lectio.x.& cap.ix.

Iustitia est uirtus ꝑ quam iustus dicitur iusti operator scd'm electionē ac tributor sibi ad aliū:& alteri ad alteꝝ.

Iustus non est qui cōmodi plus sibi:minus aūt proximo tributor est:incōmodi uero contra est.

Ex lectione.xi.

Si coeat quis cū muliere sciēs cū q̄:sed nō ꝑ electiōis pricipiū sed ꝑꝑ aīꝑ turbationē:iniustum quidem facit:sed nō iniustus est.

Diffi. Iustum ciuile est quod est sociale ad uitam ut sufficiens sit ad libertatem & æqualitatem uel secundum proportionem uel secundum numerum.

Iustum politicum in illis est in quibus & lex ad ipsos est.

Lex est ad illos in quibus iniustitia esse potest.

Iudicium est iudicatio iusti & iniusti.

In iustitia est sibi plus tribuere ex simpliciter bonis :minus autem ex simpliciter malis propter quod non sinimus principari hominē: sed rationem: quia sibi hoc ageret &tyrannus efficeretur.
Magistratus est custos iusti:ꝙ si iusti & æqui:
Magistratibus merces quædam tribuenda est:honor scilicet & gloria:quibus autem hæc non sufficiuut ii sunt tyranni
Cap.x.Dominicum ac paternum ius non idem est ciuili :sed simile:nō.n. est iniustitia ad suum ipsius simpliciter.
Filii & quæ impotestate sunt quādiu non separata fuerint a patre uel a domino tanquam illius partes sunt.
Nemo sibi ipsi nocere uult quapropter nec iniustitia est ad se ipsum.
Cap.xi.Magis ad uxorē ius ciuile est:quam ad filios & quæ sūt i pōtate.
Ius ad uxorem œconomicum est:& alienum est a ciuili iure.

Ex lectione.xii.

Ius ciuile alterum naturale est:alterum legitimum.
Diffinitio. Ius naturale est quod ubiq; eandem habet uim:non quia sic uideatur uel non.
Diffi.Ius legitimū est quod nihil abinitio referebat hoc uel illo mō esset sed postquam lata est lex refert.
Quod naturale est id immutabile est:& ubiq; eandem habet potestatem.
Apud deos nihil naturale mutabile est:apud nos certe aliquid ē naturale mutabile:non omne quidem.
Natura dextra melior est:fieri tamen potest ut omnes ambi dextri sint
Cap.xii.Iura quæ non sunt naturalia sed humana non eadem sunt ubiq;: nam neq; respublica eadem :sed una duntaxat ubique secundum naturam optima.
Differunt iniustū & īiustificatio item & iustum & iustificatio iniustum est est enim natura uel ordinatione:hoc autem ipsum postquam factum ē iniustificatio est:ante uero quam fiat nō est iniustificatio sed iniustum eodem modo & iustificatio.
Diffi.Iustificatio est iniustificationis correctio.

Ex lectione.xiii.

Iustificatio & iniustificatio determinantur secundum uoluntarium & in uoluntariū :cum.n. quis uolens facere uituperatur & iniustificatio est.
Iniustum erit quoddam :ac nundum iniustificatio :nisi hoc addito :ut uolens quis faciat
Voluntarium est quando quis in potestate sua existens sciēs & non ignorans neq; quem :neq; quo aliquid operatur.
Multa ex his quæ natura existūt scientes agimus & patimur quorum nullū neq; uoluntarium neq; inuoluntarium est:ceu senescere uel mori.
Eoꝝ quæ uolentes facimus alia cum electione :alia sine electiōe facimus

Cum electione facimus quando deliberatio antecessit: sine electiõe cum non antecessit deliberatio.

Cap.xiiii. Per ignorantiam peccata sũt: quando nec quem: nec quod: nec quo: nec cuius gratia intelligebat hoc egit.

Quando præter propositum nocere fit infortuniũ est quando aũt nõ præter propositum: sed sine malitia error est.

Quando sciens: sed non deliberatione præmissa facit: iniuria uel iniustificatio est: cuius generis sunt omnia quæ per iram aut cæteras perturbationes animi committuntur: & hæc committentes peccãtesq; nõ pp ea iniusti & mali sunt: nõ enim ob improbitatem cõmiserunt sed quãdo cũ electione iniusti & improbi sunt.

Non incepit nocere qui per iram facit: sed qui prouocauit.

Apparens iniustitia existit ira.

Qui insidiatur non ignorat.

Inuoluntarioꝝ alia sunt in quibus uenia locũ habet: alia ĩ qbus nõ habet.

Quæcunq; nõ ignorãtes solũ: ueꝝ ẽt p ignorãtiã delinquũt hoĩes ignoscẽda sũt q̃cũq; uero nõ p ignorãtiã: sed ignorãtes qdẽ pp pturbationẽ aĩ nõ naturalem neq; humanã delinquũt: non sunt ignoscenda.

Ex lectione.xiiii.& cap.xv.

Impossibile est accipere iniuriam non inferente aliquo: aut iuste corrigi non iuste agente aliquo.

Diffi. Iniuriam facere est simpliciter aliquẽ uolẽtem ledere & scientẽ quẽ & quo: & quomodo præter illius uolũtatem

Nullus uult id quod non putat esse frugi.

Ex lectione.xv.&cap.xvi.

Manus & seruus iubentis non iniuriatur quidem: facit tamen iniusta.

Non facile est iustum esse.

Scire mel & uinum & eleborum & adustionem perfacile ẽ: sed quẽadmodũ ad sanitatem tribuenda sint & cui & quando: tãta est difficultas quãta est medicum esse.

Ex lectione.xvi.& cap.xvii.

Aequum græce epiices iustum non est quod est secũdum legẽ: sed qđ secũdum emendationem legis

Peccatum nõ est in lege nec in legis latore: sed in natura ipsius rei quoniã uniuersaliter de quibusdam dici non potest.

Quãdo lex uniuersaliter loquitur & accidit qđ ꝑter uniuersale: tũc rectũ ẽ ut q̃ omisit legis lator & defecit ĩ simpliciter loquẽdo: emẽdetur omissum: qđ & legis lator ipse si adesset utiq; diceret: licet iam legẽ tulerit.

Diffi. Natura æq hæc ẽ emẽdatio.s.legis qua omissum erat pp uniuersale.

Quædam sunt ut de ipsis lex ferri nõ possit: itaq; decreto opus est: nã inde finiti indefinita regula est

Diffi. Aequus uir est qui nõ exacte amplectitur ius impeiorem partẽ :sed de suis commodis detrahi patiatur :& si lege se tueri possit : & habitus iste bonitas & æquitas græce epiicia dicitur:nec aliud est quam iustitia quædam.

Ex lectione.xvii.

Quæ non iubet lex uetat.

Occidẽs se ipsũ uolẽs:iniuriã facit ciuitati :sibi aũt nõ :q̃a uolens patitur: nulli autem uolenti iniuria fit.

Ciuitas pœnam constituit occidenti se ipsum :& est quædam ignominia aduersus illum qui se ipsum necauit:quasi ciuitati iniuriam facienti.

Qui ab alio lesus idem facit aduersus illum :non uidetur iniuriã facere

Et facere & pati iniuriam utraq; praua sunt:uerum tamen peius est facere iniuriam:nam id cum prauitate ẽ & uituperatur :sed pati iniuriam sine prauitate est & sine iniuria.

Per se pati iniuriam minus est malum :sed per accidens nihil prohibet esse maius.

Quæ per accidens sunt eorum nõ est cura arti.

Quemadmodum parenti & imperanti esse adinuicem aliquid iustum cõtingit:sic & rationi & appetitui.

Propositiones ex sexto libro æthicorum secundum iterpretatiõem Leonardi aretini.

Ex lectione prima & cap.ii.

Quæ sunt animi partes altera rationem habens :altera irrõalis. Partis habentis ratiõem:una est qua pspicimus illa talia quoq; principia non aliter se habere possunt altera qua ea quæ aliter se habere possunt:&harum altera uocatur scientifica altera rõcinatiua:nam consultare & ratiocinari idem est.

Ex lectione.ii.& cap.tertio.

Tria sunt in animo quæ rei agendæ ueritatisq; dominentur sensus intellectus & appetitus.

Sensus nullius rei agendæ principium est id ex eo patet q̧ bæstiæ sensum quidẽ habent rerum uero agendaꝝ participes non sunt.

In mente est assentire & dissentire:in appetitu autem sequi & uitare.

Contemplatiuæ mentis quæ nec in agendo nec in faciendo est:laus & uituperatio in uero & falso consistit:hoc enim est totius intellectiui opus:actiui uero intellectiui ueritas consentanea appetitiui recto

Rei agende principium est electio unde motus est:sed nõ cuius gratia:electionis aũt principium est appetitus & ratio quæ alicuius gratia est.

Non absq; mente & intellectu nec absq; morali appetitu est electio.

Bene agere in rebus & male agere sine intellectu non est;sed mens ista

scilicet speculatiua nihil mouet: uerum illa quæ gratia alicuius ẽ & actiua: hæc enim in agendo princeps est.
Aut intellectus appetitiuus est electio aut appetitus intellectiuus.
Non est eligibile quicquam ex iam factis.
Factum ne factum si fieri non potest: itaq; recte agathon: hoc solo priuatur deus infecta facere quæcunq; sunt facta.

Ex lectione .iii. & cap. iiii.

Sunt uirtutes quibus animus uerum perspicit assentiendo aut dissentiendo quinq; numero hæc autem sunt ars: scientia: prudentia: sapientia: intellectus.
Existimatione & opinione falli contingit.
Omnes sic accipimus: ut id quod scimus aliter se habere nõ possit.
Ex necessitate scibile est: sempiternum ergo: nam quæ ex necessitate sunt ea plane omnia sempiterna: sempiterna autem sine generatione & corruptione sunt.
Doctrina omnis ex præcognitis fit
Principia sũt ex quibus est syllogismus: quorum autem non est syllogismus eorum est inductio.
Diffi. Scientia est habitus demonstratiuus
Cap. v Eius quod recipit aliter se habere: quiddam est quod fieri: quiddam quod agi potest.
Aliud est facere: aliud agere: itaq; habitus cum ratione factiuus: aliud est quam habitus cum ratione actiuus nec alter in altero continetur.
Neq; actio est factio: neq; factio est actio.
Diffi. Ars est habitus quidam cum ratione factiuus.
Ars est eorum quæ possunt esse & non esse: & quorum principium est in faciente: non autem in eo quod fit: non enim eorum quæ necessario fiunt ars est: neq; eorum quæ sunt secundum naturam: nam hæc in se ipsis habent principia.
Ars & fortuna circa eadem quodammodo uersantur: ut agathon ait: ars fortunam adamauit fortuna artem.
Diffi. Inertia est ratione falsa habitus factiuus circa id quod aliter se habere potest.

Ex lectione .iiii. & cap. vi.

Prudentis est uiri bene cõsulere posse circa illa quæ sibi bona & utilia sũt non particulariter: puta qualia ad sanitatem uel robur: sed uniuersaliter ad totius uite statum bene dirigendum.
Consultat nemo de his quæ impossibilia sunt aliter se habere: neq; de his quæ ipse agere non potest.
Quorum principia aliter se habere possunt horum non est demonstratio nam omnia possunt mutari.

Prudentia non est scientia:quia id quod agitur potest aliter se habere:nec ars quia alius est finis agendi quam faciendi.

Diffi. Prudentia est habitus uerus cum ratione :qui in his agendis uersatur quæ sunt homini bona &mala

Faciendi alius finis est: agendi uero non alius est :est enim id ipsum finis bene agere.

Periclem & alios huiusmodi prudentes dicimus quia illa quæ sibi &aliis utilia sunt ꝓspicere ualent: esse autẽ huiusmodi putamus illos qui publicis priuatisq; rebus administrandi sunt apti

Temperantia dicitur prudentiæ conseruatrix:conseruat enim huiusmodi iudicium non enim totum iudicium corrumpit ac peruertit uoluptas & dolor ueluti ꝙ triangulus duobus rectis equales habet:uel nõ habet sed illud in agendo uersatur.

Principia rerum agendarum sunt quorum gratia illa aguntur &ei qui corruptus estob uoluptatem uel dolorem repente huiusmodi nõ apparet principium:nam uitium corruptiuum est principii.

In arte is qui sponte delinquit potior est :in prudentia uero contra quẽadmodum & in uirtutibus :quare prudentia uirtus quædam est:& non ars.

Prudentia non est habitus cum ratione solum: (sed scilicet etiam cum appetitu):signum autem est quod obliuio huiusmodi habitus est sed prudentiæ non est.

Ex lectione.v.& cap.vii.

Diffi. Intellectus habitus principiorum est

Cap.viii. Sapiẽtiã ĩ artibus attribuimus ĩllis qui excellentissimi sunt:ueluti phidiam lapidarium:& polycletum statuarium :nihil aliud in hoc ꝑ sapientia intelligentes quam uirtutem artis.

Exactissima scientiarum est sapientia.

Oportet sapientem nõ solum quæ a principiis manant scire:uerum etiã circa principia uirtutem tenere:

Ex lectione.vi.

Sapientia est intellectus & scientia:ac ueluti caput habens scientia præciosissimorum:

Est absurdum si quis putet scientiam ciuilem :aut prudentiam studiosissimam esse:nisi optimum eorum quæ in mundo sunt hõ existit.

Bestiarum quasdam prudentes esse homines aiunt quotcunq; circa uiam suam prouidentiam habere uidentur.

Et si optimum sit homo animalium:alia tamẽ sunt multo diuiniora quã homo secundum naturam:ueluti ista præclarissima ex quibus mundus consistit.

Anaxagoram & thalem & huiusmodi homines sapientes esse dicunt: sed

non prudentes quia uidentur illos propria commoda ignorantes:&il la quæ sunt eximia quidem & admiranda & difficilia ac diuina scire ipsos aiunt:inutilia tamen:quoniam non humana querunt bona.

Simpliciter bene consulere dicendus est ille qui quod optimum est ho mini in rebus agendis id ratiocinando coniectura assequitur.

Prudentia non est uniuersalium solum uerum etiam singularia oportet cognoscere actiua enim est

Actio in singularibus uersatur ex quo fit ut quidam nescientes efficato res sint in agendo:& inter cæteros qui experimentum habent.

Si quis sciat ꝙ leues carnes facile digeruntur & salubres sunt.sed quæ sit leues carnes ignoret:non faciet sanitatem:sed qui sit ꝙ auium carnes leues sunt & salubres faciet magis.

Prudentia idem habitus est & ciuilis:essentia tamen nequaquam eadem est ipsis.

Eius quæ circa rempu.uersatur:alia est ueluti præsidens quædam ac ma gistra prudentia in legibus ferendis:alia ī singulis agēdis cōsultādisq̧ uersatur quæ communi nomine ciuilis dicitur.

Decretum agibile est ut postremum (idest singulare).

Res sua cuiusq̧ quemadmodum administranda sit obscurum est ac diffi cile cognitu:huius uero signum est:ꝙ iuuenes quidem & geometræ& mathematici fiunt & sapientes in huiusmodi:ac prudentes fieri non ui dentur:causa huius est quod in singularibus est prudentia quæ per ex perimentum nobis īnotescit:iuuenis autem non est expertus:longitu do enim temporis experimentum facit

Puer mathematicus quidem fieri potest:sapiens autem uel physicus nō potest:nam mathematica per abstractionem sunt:horum autem expe rimento principia:

Mathematica non credunt idest mente attingunt pueri:sed dicunt

Error aut circa tota rem in consulendo existit:aut circa particularia.

Intellectus est terminorum quorum non est ratio.

Ex lectione.viii.&cap.x.

Bene consulere non est scientia:non enim querunt homines de quibus sciunt.

Bene consulere non est bona coniectatio:sine discursu enim & subito cō iectatio est:consultatio uero in longo tempore:unde dicunt:exequi ue lociter consulta oportere:cōsultari uero tarde.

Solertia alterum & bene consulere est. est enim coniectatio quædam solertia.

Bene consulere non est opinio:opinio enim non quæstio:sed iam as sersio quædam est:qui autem consulit siue bene siue male querit ali quid & cogitat.

Opinionis directio ueritas est.
Incontines ac flagitiosus quod sibi propositum est ratocinādo assequetur itaq; recte consulit licet magnum amplectatur malū.
Diffi. Bene consulere est rectitudo consilii quæ bonum assequitur: per qđ oportet: & ut & quando.

Ex lectione. viiii. & cap. xi.

Sagacitas non idem est quod scientia uel opinio: nam omnes sagaces esse possent.
Circa idem sagacitas est & prudentia: nō sunt autem idē: nam prudentia præceptiua est: quod enim agendum sit uel non eius est finis at sagacitas diiudicatiua est solum.
Idem est sagacitas & bona intelligentia: & enim bene sagaces & bene intelligentes idem sunt.
Cap. xiii. Sententia secundum quam bene sentire dicimur & sentētiā habere: boni & æqui rectum iudicium est.
Bonum & æquum uirum dicimus eē maxime miti sententia: & æquum esse circa quædam ignoscere.
Ignoscere est sentire recte iudicando circa æquitatem.
Cap. xiiii. Natura nemo sapiens est
Non minus in herendum est expertis & senioribus uel prudentiū opinionibus atq; sententiis sine demonstratione: quam demōstrationibus ipsis: ueluti enim oculum per experientiam habentes principia discernūt

Ex lectione. x. & cap. xvi.

Opus perficitur secūdum prudentiam & moralem uirtutem: quia uirtus intentionem facit rectam: prudentia uero illa dirigit quæ ad hanc tendunt.
Non est uirtus moralis uegetatiuæ animæ: nihil enim in illa est utrū agat uel non agat.
Est quædā potētia quā astutiā uocant: q̄ huiusmōi est ut ad subiectā itētionem agere intenta possit & ad effectū perducere.
Si id ad quod intendimus rectū sit: astutia laudabilis ē: sin aūt imꝓbū: tūc est dolus: quapropter prudentes astutos & non dolosos eē dicimus.
Prudentia non est astutia: sed non absq; astutia est: habitus uero prudentiæ huic intuitu efficitur animi non sine uirtute.
Prauitas obliquat & falso errore labi facit circa principia reꝝ agendaꝝ: q̄re ipossibile est prudentē esse quempiam nisi sit bonus.

Ex lectione. xi. & cap. xvii.

Omnibus uidentur natura quodāmodo mores in singulis subsistere: nā ut iusti simus & temperati & fortes & alia huiusmodi statim a natura habemus: sed tamen quærimus aliud quiddam proprie bonū esse: ac talia aliter nobis adesse.

Pueris & bæstiis naturales sunt habitus :uerum absq; mente uidentur esse nociui quoniam quemadmodũ in robusto corpore sine intuitu se mouente contingit fortiter offendere :quia uisum non habent : sic & hic ꝙ si accipiat mentem in agendo differt.

Vt in opinabili duæ sunt species astutia & prudentia sic in morali duæ sũt naturalis uirtus & propria :uerum harum quæ propria non fit sine prudentia.

Aiunt socratici uirtutes omnes esse prudentias & socrates ꝙ omnes uirtutes putabat esse prudentias errabat quod uero non absq; prudentia recte dicebat.

Non solum habitus qui est secundum rectam rationem:sed ille qui est cũ recta ratione uirtus est.

Non possibile est quẽquã esse bonum ulrum sine prudentia :neq; prudẽte sine morali uirtute.

Sermo quo disputare quis possit uirtutes abinuicem separari : recipiẽdus est in naturalibus uirtutibus at in his uirtutibus per quas simpliciter dicitur uir bonus nõ recipitur:simul enim cum prudentia quæ una est omnes simul existũt

Propositiones ex septimo libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione.i.& cap.i.

Circa mores fugiendorum tres sunt species uitium : incontinentia :immanitas.

Vitio & incontinentiæ contraria manifesta sunt:nam aliud uirtutem aliud continentiam uocamus :aduersus autem immanitatem maxime quis cõgrue opponet eam uirtutem quæ supra nos est heroicam quandam & diuinam.

Si ex hominibus fiunt dii per excellentiam uirtutis ut aiunt:talis utiq; erit is habitus qui immanitati opponitur.

Vt bestiarum non est neq; uirtus neq; uitiũ :sic nec dei: sed hæc quidem preciosior est quam uirtus:illa uero alterum quoddã genus iꝑbitatis.

Cum raro contingat uirum quempiam esse diuinum:(ut lacones dicere consueuerunt cum aliquem admirantur :diuinus est inquiunt uir): sic immanem quempiam inter homines raro aiunt existere fit autẽ quandoq; propter morbos exorbitantes.

Eos qui alios homines malignitate excedunt hac infami immanitatis appellatione notamus.

Cap.ii. Si aliqua materia soluantur difficilia & relinquantur ea quæ probabilia uidentur sufficienter erit ostensum.

Idem est continẽs & constans in ratione :at in continens & qui rationem omittit idem.

In continẽs sciens quia praua sunt facit propter cupiditatem :continens

uero sciens q cupiditates prauæ sunt eas non sequitur propter rationē

Ex lectione.ii.& cap.iii.

Difficile est(:ut socrates putabat) si scientia assit aliud quicquam præuaꝭ lere :ac ueluti mancipium in seruitutem trahere.

Socrates neminem intelligentem facere contra id quod optimum sit pu tabat :sed eos qui faciunt per ignorantiam facere.

Prauitati non est uenia :neq alii cuiquam uituperabilium:

Si cupiditates imbecilles sint & non paruæ nihil egregium est contineri: si paruæ & imbecilles nihil magnum.

Audientis sophisma ligatur mens cum acquiescere nolit conclusioni nō placenti :nec procedere ultra ualeat : quoniam quemdamodum sol uat non habet

Qui uoluptates ex eo quod sequitur &eligit quod persuasus est:potior ui debitur esse quam is qui nulla ductus ratione:sed per incontinentiam facit:est enim sanabilior quoniam dissuaderi potest.

Incontinens prouerbio subiacet quo dicitur :si aqua fauces exsiccat quid iam potare oportet?nam si suasus ageret dissuasus utiq cessaret.

Nullus incontinentias habet omnes.

Solutio dubitationis inuentio est ueritatis.

Ex lectioine.iii.& cap.iiii:

Quidā ex eo his quæ opinantur non dubitant sed putant se pro certo sci re:nam quidam(ut heraclitus ostendit)non minus opinioni credunt quam alii scientiæ.

Cap.v. Dupliciter dicitur scire :nam & qui habet scientiam & non utitur &qui utitur scire dicitur.

Cum duo sit propositionum modi quibus in agendo uti oportet :nihil prohibet eum qui ambas habeat agere præter scientiam utēdo uniuer sali :sed non particulari.

Differt uniuersale nam aliud in se est:ceu cūctis hominibus sicca prodeē aliud in re :ut hunc hominem uel hoc tale esse siccum.

Iræ & cupidines uenereorum ac huiusmodi quædam corpus distrahunt manifeste nonnullos etiam infurorem adigunt.

Dicere uerba:scientiæ nullum est signum:nam in huiusmodi perturbatio nibus scilicet cupiditatis & ire constituti demonstrationēs &uersus em pedoclis proferunt :& qui primo adiscunt :uerbum complectuntur qui dem:sed nondum intelligunt:opus est enim ut cognata natura fiat:ad hoc aūt temporis spatium exigitur.

Alia est uniuersalium scientia alia singularium rerum quibus sensus iam dominatur :cunq ex illis fit una:necesse est ut conclusiōi huic assentiat animus :& in his quæ factum requirunt statim agat :sicut si omne dul

ce gustare oportet :hoc aũt dulce :tanq̃ unum aliquid de singularibus necessarium est eum qui potest nec prohibetur simul & hoc agere.

Potest quodlibet animæ membrum concupiscentia mouere :itaq; contingit ratione quodammodo & opinatione incontinentem esse.

Concupiscentia contraria est rationi :sed non opinatio.

Bæstiæ non sunt incontinentes:quoniam uniuersalis appræhensionẽ nõ habent :sed singularium phantasiam ac memoriam.

Cum ultima propositio:iuditiumq; sensitiui:& domina rerum agendarũ existat :hanc uel non habet in perturbatione constitutus :uel ita habet ut se habere nesciat.

Præsente illa quæ proprie uidetur scientia non fit perturbatio :nec illa trahitur superaturq; a ꝑturbatiõe sed sensitiua:sicq; apparet quod tractauit socrates eunire :neminem scilicet scientem peccare.

Ex lectione.iiii:& cap.vi:

Circa uoluptates & dolores uersari continentes & incontinentes ac molles manifestum est.

Eorũ quæ uoluptatẽ efficiunt quædam sunt necessaria :ut quæ ad corpus pertinent :qualia circa alimenta & uenereorum indigentiam :& alia huiusmodi ad corpus spectantia circa quæ temperantiam posuimus :q̃dã non necessaria :sed per se expetenda:ceu uictoria :honor :diuitiæ:&huiusmodi talia.

Qui i his q̃ p se expetẽda sũt ultra rectã rõem q̃ i ipsis ẽ excedũt:eos nõ dicimus icõtinẽtes simpliciter:sed adiungimus pecuniarũ incontinentes & lucri & honoris & iræ.

Qui circa corporis uoluptates in quibus posuimus temperãtem & intemperantẽ excedit uoluptates amplectẽdo & dolores fugiendo famis ac sitis:caloris & frigoris :& omnium quæ sunt in gustu aut tactu non per electionem sed præter electionem & intellectum incontinens dicitur: non per aliquam additionem:sed simpliciter.

Temperantes & incontinentes circa eadem sunt: sed non eodem modo: sed temperantes quidem :eligunt :continentes uero non eligunt.

Magis dicimus intemperantem quicunq; uel non concupiscens uel parũ excedendo perseqtur uoluptates & fugit mediocres dolores :q̃ huncq propter uehementes cupiditates id agit:nam quid ille faceret si adesset cupiditas iuuenilis.&circa necssariorum indigentiã inuehemẽs dolor

Cap.vii In his quæ natura honesta sunt & bona non uiturparantur homines ꝙ afficiãtur ad illa ꝙ cupiant:ꝙ ament :sed quid ita ut modum excedant :prauitas tamen nulla est circa ista :similiter nec incontinentia.

Circa filios ac parentes excessus amoris improbus est ac uitandus.

Incontinentia non solum fugiendorum est: uerum etiam uituperabiliũ.

Ex lectione.v.& cap.viii.

Sicut prauitas alia simpliciter dicitur: alia secundum additionem: ueluti immanis aut insana: sic & incontinentia est alia immanis alia insana: simpliciter autem illa solum quæ est secundum incontinentiam.

Ex lectione.vi.& cap.ix.

Minus turpis est imtemperantia iræ qnam intemperantia libidinis.

Quemadmodum ministri qui ueloces sunt: potius quam totum id quod eis dicitur audiant excurrunt: ac postea in agendo errant: & quemadmodum canes antequam consyderent an amicus sit si mouetur strepuerit latant: sic ira propter calorem & uelocitatem naturæ audiens quidem rationem sed non præceptum exaudiens: properat ad ultionem.

Ratio si scilicet uerum est seu phantasia si scilicet falsum est iniuriam seu contumeliam ostendit: ira uero tanquam ratione concludens quod huic tali repugnandum sit statim insurgit: at libido si solum dixerit cogitatio uel sensus uoluptatem effici properat ad fruitionem quam obrem ira quidem sequitur rationem quodammodo: libido uero non turpior igitur libidinosus.

Naturalibus desyderiis magis est uenia si sequare.

Ira & indignatio naturalibus quiddam est quam libidines quæ excessiuæ sunt & non necessariæ: ueluti qui se excusabat quod patrem uerberasset: nam & ipse inquit patrem uerberauit suum: & ille rursus suum: qui & puerum ostendens inquit: & hic cum uir erit me: nam id nobis gentile est. & qui trahebatur a filio sistere præcepit ante ianum: nam & patrem suum eo usq; a se tractum fuisse.

Magis iniusti sunt qui oculte insidiantur.

Iracundus non insidiatur: neq; ira: sed palam est: libido uero contra: ut de uenere aiunt dolosam cyprigenam: & homerus fraus quæ abstulit mentem quamuis multum sapienti.

Nemo luxuriat dolens: sed qui per iram facit dolens facit.

Circa humanas uoluptates solum intemperantia est ac temperantia: atque ideo bæstias neq; temperatas neq; intemperatus dicimus nisi p similitudinem.

Minus mala immanitas est quam prauitas sed terribilior: minus improba enim semper ptauitas est non habentis principium mens uero principium est.

Milies plura mala feceret malus homo quam bestia mala

Ex lectione.vii.&cap.x.

Qui uoluptatum excessus persequitur: aut per excessum: aut per electionem: & propter ipsas & non propter aliud exinde prouenien: imtemperans est.

Necesse est intemperantem non esse talem ut pœniteat : itaque insanabilis est.

Deterior est qui non concupiscens facit aliquid turpe: quã si concupiscés uehementer: aut si non per iram percusserit: quam si iratus: nam quid hic ageret si etiam in perturbationibus esset constitutus? quo circa intẽperans potior est quam icõtinens.

Oponitur incontinenti contines: molli autem constans.

Constantia altera est a continentia: nam constantia in resistendo est: continentia uero in superando: est autem aliud resistere quam superare: quemadmodum non uinci quam uincere: quo circa potior est continentia quam constantia.

Qui deficit in his aduersus quæ plæriq; resistunt & ualent: hic mollis & delicatus est

Delitiæ mollicies quædam sunt.

Si quis uehementibus excessiuisq; uoluptatibus aut doloribus superatur mirandum est: sed uenia danda est ceu ii qui risum tenere conati accumulatum emittunt: ut accidit xenophonti.

Scytharum regibus mollicies inest propter genus quod tãquam effœminatum a uirilitate secessit.

Cap.xi. Iocosus intemperatus esse uidetur: est autem mollis: nam iocus relaxatio est.

Incontinentiæ hoc quidem temeritas: hoc autem infirmitas est: nam alii quidem consultantes non persistunt in his quæ statuerãt propter animi perturbationem: alii ob id quia non consyderant trahuntur a perturbatione.

Maxime acuti siue cholerici & melancholici ob temeritatem incontinenter agũt: acuti quidẽ propter uelocitatem: melãcholici uero propter uehementiã nõ expectant rationem ex eo ꝙ phantasiæ sequaces sunt.

Ex lectione.viii.& cap.xii.

Assimilatur uitium intemperantiæ hydroppisi: & ptysi: in continentia uero epilepticis illa enim continua hæc non continua improbitas est quare incontinentia uitium scilicet intemperantiæ non est: sed aliquatenus fortasse.

Vitium .s.itẽpantie quidẽ la tet: incontinentia uero non latet: & uitium qdẽ .s. intemperantiæ cum electione est incontinentia absq; electione.

Similis est incontinens iis qui facile inebriantur & a modico uino ac pauciore quam plæriq;

Vitium intemperantiæ & incontinentia in rebus similia sunt: ceu demodoci illud in milesios dictum. milesii quidem insipientes nõ sunt: faciunt tamen qualia insipientes. & incontinentes iniusti non sunt: iniuri

antur tamen.

Virtus principium uidelicet operabilium quod scilicet est finis cuius gratia aliquid agitur conseruat: uitium corrumpit.

In rebus agendis principiũ est cuius gratia: ut in mathematicis suppositiões: quẽadmodũ igitur neq; illic ratio edoctiua principiorum: neque hic: sed uirtus aut ex consuetudine aut ex natura recte sentire faciẽs circa principium.

Ex lectio.ix.& cap.xiii.

Si quis quicquam propter hoc expetit & sequitur: per se ipsum hoc sequitur & expetit per accidens uero prius.

Simpliciter dicimus quod per se ipsum dicimus.

Sunt ii dure ceruicis qui sui capitis sunt & qui indocti & agrestes.

Qui sui capitis sunt gaudẽt cũ peruincunt: nec e sententia dimouentur & dolent si eorum sententia irritetur instar publicorum decretorum: quare ii magis incontinenti similes sunt quam continenti: propter uoluptatem enim aut dolorem tales sunt.

Non omnis qui propter uoluptaté aliquid facit intemperans est aut prauus: aut incontinens: sed qui propter turpem uoluptatem.

Ex lectione.x.& cap.xiiii.

Fieri non potest ut unus & idem simul sit prudens & incontinens.

Non quia sciat solum: sed quia actiuus sit: prudentem esse dicimus: sed ĩcontinens non est actiuus.

Astutum nihil uetant incontinentem esse: ex quo fit ut nonnunq̃ prudentes quidam incontinentes esse uideantur: quoniam astutia ratione propinqua est prudentiæ.

Incontinens similis est ciuitati quæ omnia opportune decernat: ac leges habeat bonas: sed illis non utatur: malus autem ciuitati quæ legibus utitur: sed malis.

Incontinentia illa qua melancholici incontinenter agunt sanabilior est: q̃ illorum qui consultant quidem: sed non permanent: & qui consuetudine ĩcontinentes sunt quam qui natura s. sanabiliores sunt.

Facilius est consuetudinem quam naturam mutare ob id ipsum consuetudinem mutare difficile est q̃ natura assimilatur: ut euenus inquit: aio inueteratũ usum permanere amice: atq; eum tandem hominibus naturam esse.

Ex lectione.xi.

Artificum finis est ad quem perspicientes unumquodq; uel bonũ uel malum simpliciter dicimus

Nulla effectio cognata est finibuss: ceu nulla edificatio ædibus

Voluptates impediunt prudentiam: & quanto maiores sunt tanto magis

quod in uenereis patet: nemo enim dum in illis est mente prospicere quicquam potest.
Bonum artis est opus.
Pueri & bæstiæ sequuntur uoluptates

Ex lectione.xii.

Bonum dupliciter dicitur aliud simpliciter aliud alicui.
Quæ constituunt in naturalem habitum secundũ accidẽs uoluptaria sũt.
Operatio est in concupiscentiis indigentis & imperfecti habitus & naturæ ex traductiõe antiqua.
Non eisdem rebus delectatur natura dum repletur & dum in statu est. dũ enim in statu est simpliciter iocundis: at dum repletur etiam aduersus: nam & acribus & amaris gaudet quorum nihil neq; natura neq; simpliciter iocundum est.
Sicut iocunda adinuicem cõstituta sunt: sic etiam uoluptates quæ ab illis prouenit.
Diffi. Delectatio est operatio habitus scd'm naturam sine impedimento.
Contemplatio interdum obest ad sanitatem.
Neq; prudentiam neq; hebitum ullum impedit uoluptas ab unoquoq; ꝓueniens: sed alienæ uoluptates: nam quæ incontemplatione & disciplina magis faciunt contemplari atq; addiscere.
Non est opus alicuius artis uoluptas ratiõabiliter: neq; enim alterius operationis cuiusquam est ars factiua: sed potentiæ a qua scilicet procedit operatio.

Ex lectione.xiii.

Omnes beatam uitam putant esse iocundam: & implicant uoluptatem fœlicitati rationabiliter: nulla enim operatio si impediatur perfecta est fœlicitas autem est perfectorum.
Indiget fœlix bonis corporis & externis atq; fortune ut non mpediatur.
Qui in rota & calamitatibus magnis constitutum dicunt esse beatum: si bonus sit uel uolentes uel inuiti nihil dicunt.
Prosperitas fœlicitas non est: nam hæc excedens impedimentum affert fœlicitati.
Fama non omnino uana est: quam populi multi decantant.
Voluptatem eandem non omnes sequuntur: tamen sequuntur omnes uoluptates.
Cuncta habent in se aliquid diuinum natura.

Ex lectione.xiiii.

Quædã uoluptates uehementer amplectendæ sũt: ut puta illæ quæ sũt honestæ sed nõ corporeæ: & circa quas intemperans est.
Corporalium bonorum est excessus: & malus est qui sequitur excessum.

Non malus est qui sequitur necessarias uoluptates: cuncti enim quodam modo gaudent epulis & uino & uenereis: sed non ut debent.

Non solum uerum dicere oportet: sed & causam falsi: nam id ad fidem fa ciendam pertinet: nam quando ratio conspicitur per quam uidebatur uerum quod non est uerum: facit ut non magis credatur.

Corporis uoluptates magis homines expetere uidãtur quia dolorem pel lunt: & per excessum doloris quasi medicinam quandam uoluptatem excessiuam sequuntur ac penitur corporalem sequũtur etiam illas quia gnam uim habent quando propter alias letari non possunt: itaq; sibi ip sis fames aliquas machinantur.

Multis idest quantum ad multa dolorosum est propter naturam: semper enim laborat animal (ut naturales testantur sermones & uidere & au dire dolorosum esse dictitantes: sed consueti sumus ut aiunt.

Iocunda res est iuuenta.

Melancholici natura semper egent medicina: nam corpus quidem abro ditur: & in hoc est continue propter complexionem: ac semper in uehe menti appetitu consistunt: pellit autem uoluptas dolorem & quæ cõn traria est & quæ contingens (modo sit uehemens) & ob hoc intempera ti & mali sunt.

Dico per accidens illa iocunda quæ medentur: quia enim contingit me deri patienti: sano agente aliquid: iocundum uidetur. natura aũt iocũ da quæ faciunt opperationem talis naturæ.

Nullum iocundum semper idem est: quia non simplex est natura nostra sed inest quid aliud secundum quod corruptiua: itaq; si quid agat hæc alteri naturæ aduersatur.

Si alicuius natura simplex sit semper idem actus iocundissimus erit quam obrem deus semper una atq; simplici gaudet uoluptate: non enim mo tus duntaxat est operatio: sed immobilitas: & uoluptas magis in quiete est quam in motu.

Variatio res ẽ oĩum dulcissima scd'm poetã: pp neqtiã qdã: ut.n. neq; hõ fa cile uariat: sic & natura uarietatis idigẽs: nõ.n. simplex est neq; eq̃bilis.

Propositiones ex octauo libro æthicorum Aristotelis.
Ex lectione.i.& cap.i.

AMicitia maximæ necessaria est ĩ uita: sine amicis.n. nullus elige geret uiuere: licet cuncta possideret alia bona.

Locupletes & indignitate constituti plurimum amicis indige re uidentur quid enim prodesset talis prosperitas si benefici cõferẽdi auferetur facultas: qđ maxĩe fit cõmẽdaturq; ad amicos? uel quõ custo dirẽtur seruarẽturq; sine amicis: cum q̃to plura illa sint tãto magis pe-

riculo illa subiacent.

In paupertate ac cæteris calamitatibus unum putatur in amicos esse refugium.

Iuuenibus necessaria est amicitia ad compescendos errores:& senibus ad curam & obseruationem auxiliumq; illarum rerum quæ illis desunt propter imbecillitatem:florentibus autem ad res præclaras:nam duo simul euntes & in cognoscendo & i agendo potentiores erunt.

Natura uidentur inesse amicitia ad id quod genitum est ei quod genuit & ad id quod genuit ei quod genitum est:nec id in hominibus solum uerum etiam in auibus ac plærisq; animantibus:& eiusdem generis i ter se: at maxime hominibus.

Eos homines qui erga cæteros beniuoli sunt laudibus efferimus.

Intueri licet in erroribus puta uiarum omnem hominem amicum & familiarem homini esse.

Ciuitas amicitia continetur:& legum latores magis circa illam student quam circa iustitiam:concordia enim simile quiddam amicitiæ uidetur esse:huic autem maxime legumlatores intendunt:discordiam uero ut rem inimicam expellunt.

Amici si sint:nihil opus est iustitia:at si sint iusti nihilominus opus est eis amicitia.

Cap.ii. Simile simile appetit.

Qui amicitiam unam speciem esse putant ex eo quia recipit magis & minus non sufficienti argumento dicuntur:nam & illa quæ alia sunt specie magis & minus recipiunt.

Ex lectione secunda.

Non omne uidetur amari:sed quod amabile est:hoc autem est bonum aut iocundum aut utile.

Vtile est id per quod efficitur bonum aliquod aut uoluptas.

Amat quisq; non quod bonum est sibi sed quod uidetur bonum.

In natura inanimatorum non dicitur amicitia: non enim est in illis reciprocus amor:neq; uoluptas illorum boni: nam ridiculum est uino uelle bonum:sed saluum esse cupit ut habeat ipse:at oportet amico uelle bona illius gratia.

Qui bona alicui uolunt illius gratia beniuolos appellamus: si non idem ab illo rependatur:multi enim beniuoli sunt erga illos quos nunquam uiderunt.

Amicitia est beniuolentia i rependentibus non latens.

Ex lectione tertia & cap.tertio.

Amicitiarum tres sunt species:cum totidem sit amabilia.

Qui propter utilitatem se diligunt non se ipos diligunt: sed quia ex ipsis aliquod prouenit bonum eodem modo qui propter uoluptatem: unde sunt huiusmodi amicitiæ secundum accidens & facile dissoluūtur non in eodem permanētibus: nam si ante amplius iocundi aut utiles sit amare desistunt.

Videtur utilis amicitiæ maxime in senibus esse: nō enim uoluptatem ii sequuntur sed commoditatem.

Adolescentium amicitiæ uoluptatis causa institutæ uidentur: ná amát secundum affectus: & maxime id sequuntur quod uoluptatem in præsentia afferat: uerum id simul cū ætate mutatur.

Voluptatis celeris est mutatio.

Ad amores proni sunt iuuenes: nam amatoria per affectum & uoluptatē plurimum fit: itaq; amant & cito desistūt: sæpe eadem die propositum mutantes.

Cap.iiii. Perfecta est amicitia bonorum uirorum: & inter se uirtute similium: ii namq; sibi bona similiter mutuo uolunt qua sunt boni: sūt aūt boni per se ipsos.

Permanet bonorum amicitia quandiu sunt boni: uirtus autem res permanens est.

Boni simpliciter boni sunt: & inuicem utiles: eodē modo & iocūdi: boni enim iocundi simpliciter & iocundi inuicem.

Vnicuiq; uoluptati sunt propriæ res.

Sunt bonorum amicitiæ merito raræ: nam qui tales sunt pauci admodum reperiuntur & consuetudine indiget & tempore: nam iuxta prouerbium prius sal illud de quo dicitur commedendum est quam se cognoscere possint.

Non ante recipiendum est eos esse amicos: quā alter alteri dignus amicitia fidusq; appareat.

Qui propere amicitias instituunt amici quidem esse uolunt: sed non sūt nisi digni sint amari: & id cognoscant: uolūtas enim amicitiæ celeriter fit: sed non amicitia.

Ex lectione.vi.

Propter uoluptatem & utilitatem malos contingit esse amicos inter se: & bonos malis: propter seipsos autem constat q̄ solos bonos.

Sola bonorum amicitia sine querela est: nō enim facile est quicquam credere aduersum eum quem multo tempore comprobauit: persuasitq; animo nunquam iniuriatum iri & quæcunque alia in uera amicitia requiruntur.

Species amicitiæ tres sunt: sed prima atq; præcipua est bonorum uirorum qua boni sunt: reliquæ quæ sunt propter utilitatem & uoluptatem: secundum similitudinem amicitiæ sunt.

Ex lectione.vi.

Sicut in uirtutibus alii secundũ actũ:alii secũdũ habitum boni dicũtur:sic & in amicitia.alii in usu cõmuni delectantur & beneficia conferunt alii dormientes & locis disiuncti non agunt quidem:sed se se habent ut amice agere.

Loca non dissoluunt amicitiam simpliciter:sed actionem:q̃ si diuturnior sit absentia obliuionẽ amicitiæ inducere uidetur:unde id natum est dictũ:multas amicitias silentium dirimit.

Non uidentur neq; senes neq; difficiles & quæruli ad amicitiã apti:quoniam parum in illis est uoluptatis.

Nemo potest illius familiaritate uti qui molestiam afferat:neq; illius qui non sit iocundus:

Maxima uidetur natura molestiam fugere: & id asciscere quod efficiat uoluptatem.

Qui se se mutuo recipiunt:nec tamen simul uiuunt:ii beniuolis magi similes sunt quam amicis.

Nihil tam est amicorum quam simul uiuere:nam utilitatem quidem egeni expetunt:at simul uiuere etiam beati:iis enim minime conuenit solum uiuere.

Cõuersari simul non est nisi sint iocundi &tales qui eisdem rebus delectẽtur:quod sodalitia habere uidetur.

Amabile & expetibile simpliciter est bonum & iocundum:cuiq; autem quod sibi est tale.

Differunt amatio & amitia:nam similis est amatio quidem affectui:amicitia uero habitui:nam amatio non minus ad inanimata est: in amore uero respondetur cum electione:electio autem ab habitu est

Amici bona uolunt his quos amant illorum gratia non secundum affectum:sed secundum habitum

Ex lectione.vi.

Iuuenes cito amicitias contrahunt:sed non senes:non enim fiunt amici his quibus non delectantur.

Familiaritas & mutua conuersatio maxime uidetur amicitiam facere.

Cap.v. Pluribus eẽ amicum secũdũ perfectam amicitiam non datur:quẽadmodum nec amare plures:& similis excessus quidem uidetur:hoc autem ad unum fit:

Multos uni uehementer placere non facile est: forte autem nec bonum esse uidetur.

Propter utilitatem & uoluptatem multis placere quis potest:multi enim tales & breuis obsequium temporis.

Continue nemo ne bonum quidem tolleraret si sibi molestum esset:itaq; amicos quærunt iocundos.

Ex lectione.vii.

Est alia species amicitie a prædictis quæ scilicet consistunt in æqualitate quæ est secundum maioritatem uelut patri ad filium.

Non eadem est amicitia patri ad filium :& filio ad patrem : neq; uiro ad uxorem :& uxori ad uirum .alia enim cuique istorum uirtus & opus alia etiam propter quæ amant :aliæ ergo dilectiones & amicitiæ

Oportet meliorem magis diligi quam diligere : quando enim secundum dignitatem diligitur tunc fit quodammodo æqualitas:quod porro amicitiæ uidetur esse:

Non similiter æquale in amicitia & in iustitia uidetur esse. nam in iustis quidem primum est illud æquale quod est dignitate :,secundum uero illud quod est in quantitate :in amicitia uero id quod est quantitate primo est loco quod uero dignitate secundo

Si plurima distantia fiat uirtutis aut uitii:aut diuitiarum aut alterius rei: non amplius sunt amici : nec dignum id putant. manifestum autem est id in diis:& in regibus :& in optimis & sapientissimis : non enim illos dignantur amicitia qui ualde sunt humiliores : uel qui nullius sunt præcii:

Interdum non optanda sunt amicis maxima bona:puta ut dii fiant :quoniam non amplius eēt amici:

Hoc in loco Aristo.proportionem illam quam superius in secunda lectione posuit absolute :uidelicet oportet amico uelle bona illius gratia dupliciter restringit.ut primo scilicet intelligatur id uerum eē:si is cui ab amico bona desyderantur bonis illis habitis talis permaneat qualis primo erat secundo ut intelligamus non omnia bona esse amico disyderanda :sed illa quæ non priuant nos magno bono :quale est amicū habere :& ideo subdit propositionē sequētem.

Si quis maxima bona cupit.

Ex lectione.viii.& cap.vi.

Videntur plæriq; per ambitionē amari magis uelle quam amare :ex quo fit ut multi adulatores ament

Inferior amicus est adulator uel fingit tale quidam :& magis amare quā amari.

Amari proxime uidetur accedere ad honorationē qd' sane plæriq; apetūt

Plæriq; honorem per se expetere non uidentur :sed per accidens : gaudēt enim multi cum ab his qui in potestatibus constituti sunt honorantur spe ducti :quia putant se quod opus ab illis impetraturos : ut igitur signo bene affectionis gaudent honore :qui uero a bonis uiris & scientibus appetunt honorari:opinionem sui confirmari desyderant : amari autem per se ipsos gaudent quapropter uidetur utiq; esse potius quā honorari :& amicitiam per se ipsa esse expetendam.

Videtur amicitia magis in exhibēdo amōrem quam in recipiendo consi stere signum huius est quod matres filios amare gaudent :amari uero non quærunt si utraq̧ fieri nequeunt sed satis illis uidetur :si uideant fi lios improsperitate constitutos.

Bonorum amicorum est neq̧ ipsos delinquere:neq̧ amicos permittere si bi ministros esse.

Mali in amicitia firmitatem non habent :neq̧ enim sibi ipsis similes per seuerant.& paruo tempore sunt amici gaudentes mutua prauitate.

Ex contrariis maxime uidetur fieri ea amicitia quæ est prope utilitatem ut pauper diuiti :& indoctus sapienti : cuius enim quisque indiget id exoptat.

Amatores deridendi uidentur dignum putantes se amari quemadmodū ipsi alios amant:nam similiter dignos fortasse exigendum est ita ama ri ꝗ si nō sint tales ridiculum est.

Non appetunt contrarium contraria per se sed per accidens :desyderium autem medii est:hoc enim bonum puta sicco non fieri molle : sed ad medium peruenire.

Ex lectione.viiii.

Prouerbium est amicorum communia recte:in communione enim ami citia est :sunt enim fratribus & sodalibus communia omnia : cæteris uero diuisa.

Grauius est sodali pecuniam auferre quam ciui &non ferre opem fratri ꝗ̄ extraneo & pulsare patrem quam quēuis alium .

Communem cōmodū legum latores cōiectura sequuntur:& iustum esse aiunt quod communiter prosit.

Ex lectio.x.& cap .vii.

Administrandarum ciuitates tres sunt spēcies:& totidem etiam excessus scilicet regnum :& optimorum potestas græce aristocratia tertia cen sura.quam pleriq̧ popularem uocant : græci timocraticam.

Optima administratio est regni :deterrimat uero popularis :

Transgressio regni:tyrannis est:in utraq̧ enim unus gubernat.

Tyrānus proprium quærit commodum :rex uero eorum qui ab eo regun tur :non enim est rerum nisi per se sufficiat & cunctis bonis excellat:at qui talis est:nullius indiget :non ergo hic quæret utilitates ꝓprias:sed eorum qui ab eo reguntur.

Pessimum optimo contrarium est.

Prauus rex tyrānus efficitur.

Ex optimatibus ad paucorum potētiam quæ græce oligarchia dicitur fit transgressio gubernatorum prauitate qui rempu.gubernant : & cuncta aut plurima bona ad se trahunt.

Minime praua est multitudinis gubernatio.

Patris ad filium societas regni e:patri enim cura est filiorum:quanq apud persas tyrannicum est:quoniam filiis perinde utuntur ut seruis.
Tyrãnica societas est domini a d seruos :agitur enim domini utilitas.
Viri & uxoris societas ei speciei similis est qua optimates gubernant:pro dignitate enim uir præsidet :& in his quæ uirum decent ;quæ uero uxori congruunt hæc illi tribuit.
Si in omnibus rebus dominari uelit uir ad eam speciem trãsgreditur quæ est paucorum potentia:præter dignitatem enim sibi arrogat : & non quia melius est.
Interdum uxores ipsæ præsident quasi rerum potentiæ ; non igitur per uirtutem præsunt sed per diuitias & potentiam :quemadmodum cum pauci rempublicã optinent.
Fratrum societas ei similis uidetur quæ est in censu positorum hæc græce timocratia dicitur pares enim sunt :nisi quantum ætatibus differunt : itaq si plurimũ ætatibus distent:nõ amplius fraterna uidetur amicitia.
Multitudinis gubernatio maxime in his domibus conspicitur quæ sunt sine domino :ibi namq oẽs ex æquo:&in quibus ĩbecilis est princeps: & unicuiq licentia :

Ex lectione.xi.& cap.viii.

Regum ad eos qui reguntur est amicia in maioritate beneficii ; prodest enim illis siquidem bonus existens eam habet curam :ut qui ab eo reguntur quam optime habeant ut pastor ouium :unde & homerus pastorem populorum uocat agamemnonem.
Talis est paterna amicitia qualis est regalis :differt autem magnitudinem beneficiorum .cum essendi causa per maxima uideatur :nutriendiq & erudiendi:& progenitoribus hæc tribuntur.
Natura imperium optinet pater filiorum:& progenitores descẽdentium & rerum eorum qui in regno sunt.
Pares ciues esse uolunt &inter se mites:in parte uero dominari &ex æquo.
In tyrãnide nihil est amicitiæ aut parum :in quibus enim nulla est societas imperanti & parenti nec amicitia est:neq enim iustum :sed quale artifici ad organum:& animæ ad corpus :& domino ad seruum.
Seruus animatum est organum:organum in animatus est seruus.
Ad seruum qua seruus est non est amicitia:sed qua homo : uidetur enim esse quiddam iustum cuiq homini ad omnem cum quo societas esse potest legis pactionis :& amicitia igitur inquantum hõ:

Ex lectione.xii.& cap.viiii.

Parentes amant natos quasi suum quiddam existentes :nati uero parẽtes ut ab illis quidam existentes:
Magis sciunt genitores quæ ex ipsis :quam genita quia ab his.
Magis coniungitur id a quo illi q genitũ est:q id qd gignitur ei qui facit

In magnitudine quoq; temporis patet parentes magis diligere filios: nã ii statim genitos amant: illi uero post tempus cum genitorum scientiã uel sensum perceperint: ex his etiam patet cur matres ament magis.

Fratres se mutuo amant: quoniam ab eisdem nati sunt.

Magnum est ad amicitiam educatio & ætas.

Est ad parentes amicitia natis: & hominibus ad deos ut ad optimos & maioritate præstantes: maxima enim ii beneficia contulerunt: cum essent; di educandiq; cã fuerint natosq; erudiendi.

Parentum filiorumq; amicitia uoluptatem & utilitatem magis continet quam extraneorum: quanto in ipsis uita sociabilior.

Viro & uxori amicitia uidetur esse secundum naturam: homo enim natura est coniugale animal magis quam ciuile: quanto prius ac magis necessarium est domus quam ciuitas: & procratio filiorum communis animalibus.

Vir & uxor non solũ procreationis cã cohabitant: sed eorum quoq; gratia quæ pertinet ad uitam confestim enim distinguuntur opera: & alia sũt uiri alia mulieris.

Coniunctio amicitiæ uiri & uxoris filii uidentur esse: propter quod & citius steriles dissoluuntur: filii enim cõe bonũ ambobus continet autem cõmune bonum societatem.

Ex lectione. xiii. & cap. xi.

Fiunt incusationes & querelæ in ea amicitia quæ est utilitatis gratia contracta uel sola uel maxime:

Qui per uirtutem amici sunt benefacere mutuo properant: hoc enim uirtutis & amicitiæ.

Aduersus amantem & beneficia conferentem nemo cõqueritur: sed si sit gratus beneficiis respondet.

Ridiculum esset si quis quemquam incusaret quod sibi iocundus non sit cum liceat illo non uti.

Cum amici se mutuo propter utilitatem utuntur semper plus quærunt & minus quam decet se habere existimant: & quærũtur q nõ tanta reportent quanta deberent ꝓ sua dignitate

Amicitia quæ est propter utilitatem partim est moralis. partim legitima.

Legitima amicitia est inductis & per pactionem quid pro quo moralis uero non est indictis: sed ut amico donat uel quid aliud facit dignum putat ut ipse consequatur quasi non donauerit: sed commodauerit

Omnes uel magna pars uolunt quidem honesta: sed anteponunt utilia.

Consyderandum est ab initio a quo quis accipit beneficium: & cuius gratia sic uel suscipiat uel non.

Cum utilitatis causa est amicitia: eius qui accipit utilitas mensura est: tantum enim fuit beneficium quantum iste accepit utilitatis.

Capitulo undecimo: Amici boni est subuenire egentibus: nam quod prodest inquiunt studioso uel potenti esse amicum: si nihil sim consecuturus.
Virtutis & beneficii præmium est honor indigētiæ uero auxilium & lucꝝ
In omnibus minus habere nemo sustinet qui ergo in peccuniis minus reportat ei honorem tribuunt.
Amicitia possibilitatem requirit non secundum extimationem: neqꝫ in oibus. ut in honoribus deorum & parentū: nullus enim pro dignitate unquam retribuere potest: sed qui pro facultate id agit bonus esse uidetur.
Nullus uidebitur destitisse patri auxilium præstare nisi excellenti prauitate: nam sine naturali amicitia humanum est auxilium non negare.
Fugiendum est aut non studendum prauo auxilium ferre.
Bene accipere multi uolunt: facere autem fugiunt ut in utile.

Propositiones ex nono libro æthicorum Aristotelis.

Ex lectione.i.& cap.i.

AD repensionem faciendam repertus est nummus communis mensura ad quem omnia referunt: & quo omnia extimantur
Oritur inter amicos propter utilitatem aut delectationem indignatio: quando alia fiunt ac non illa quæ ipsi aptabant per inde est enim ac si nihil fiat quando non potiuntur optatis: ut is qui conducto citharædo pollicitus est: & quanto melius caneret tanto maiora: postridie promissa poscenti: pro uoluptate uoluptatē reddidisse inquit.
Qui primo dat uidetur permittere accipienti extimationem recumpensationis: quod aiunt pythagoram seruasse. cum enim docuisset extimare discipulos quanti sibi uiderentur illa quæ ab didicissent: tantumque accipiebat.
Qui pecunias acceperunt prius: ac deinde nihil eorum quæ promiserant efficiunt propter magnitudinem promissorum: merito aduersus eos quærelæ sunt:
Remuneratio facienda est secundum electionem phylosophiæ præceptoribus: non enim nummis ea res extimatur: nec præcium æquales reperitur: sed forte satis est quēadmodum erga deos & erga parentes quātū quis potest exhibere.
Cui promissum est hunc uidetur iustius præciū statuere: q̄ cū q ꝓmisit: plerigꝫ.n.non æque extimant q habent & q uolūt accipere sua.n.qsqꝫ & qui

dat pluris extimat :sed tamen responsio sit in his quantum statuunt ii qui acceperunt.

Non oportet rem tanti præcii facere quanti uidetur possidenti sed quanti faciebat prius quam possideret.

Ex lectione secunda.& cap.ii.

Reddendum beneficium ut plurimum magis quam amico conferēdum est:ceu mutuum magis cui debeas reddendum est quam amico dādū.

Cum parentes nobis causa essendi sint :honestius est illis circa alimenta subuenire quam nobis ipsis :& honorem illis quemadmodum diis impendere.

Seniori omni secundum ætatem tribuendus est honor :assurgendo & inclinando & huiusmodi:reliquis uero omnibus semper conandum est debitum tribuere :ac discernere quid cui conueniat secundum dignitatem & usum

Ex lectione tertia & cap.tertio.

Incusandus ē is qui cum ob utilitatem aut uoluptatem amicus sit:ob mores se amare simulat :si uero amicus ipsius simulatione decipitur :iustū est acusare qui simulabat : & magis quam eos qui nūmos falsificant:q̄to circa nobiliorem rem adhibita est fraus

Non omne amabile est:sed bonum :nec amandus est malus amicus: nam malos amare non conuenit:neq̧ similem esse malis :

Simile simili amicum est.

Non cum omnibus statim dissoluenda est amicitia :sed cum illis qui sūt incurabiles propter prauitatem:nam qui corrigi possunt eis magis ferendum est auxilium in moribus quam in diuitiis :quāto id honestius & amicitiæ magis proprium.

Quemadmodum amicis potius quam extraneis putamus gratificandum sic his qui fuerunt amici aliquid tribuendum est propter præcedentem amicitiam :quando non propter excessum prauitatis fit dissolutio.

Ex lectione.iiii.& cap.iiii.

Boni est bono studere sui ipsius gratia : intellectiui enim gratia studet quod unusquisq̧ esse uidetur.

Vnusquisq̧ uiuere & esse uult se ipsum & saluari ac maxime illud per quod sapit :

Præteritorum recordatio iocunda est:& futurorum spes optima.

Bono semper idem iocundum & molestum est nec aliud :sine penitudine enim est ut ita dicam.

Bonus ad amicum ita se habet ut ad se ipsum :est enim amicus alter ipse.

Cap.v. Qui multa & grauia commiserunt:& propter improbitatem odio habentur uitam fugiunt & se ipsos interrimunt.

Quærunt improbi alios cum quibus uersentur :se ipsos uero fugiunt : nā

in mentē ueniunt multa & nefaria:& alia huiusmodi si secum ipsi sint facere cupiunt:sed si cum aliis sint obliuiscuntur.

Cum improbi nihil habeant quod amari mereatur: nullo amore erga se ipsos afficiuntur :neq̧ igitur secum ipsi congaudent neq̧ condolent

Est in seditione improbo℞ animus:cum interdum pp probitatem doleat si quibusdam se abstineat :interdum uero lætetur :& modo huc modo illuc capiatur : ꝙ si non potest una dolere & lætari:at certe paulo post dolet ꝙ lætatus fuerit:nec eas uoluptates uelet accepisse:nam pœnitudine improbi abundant.

Non uidetur improbus ne erga se quidem amanter habere : propterea quia nihil est in illo quod amabile sit:ꝙ si ita se habere ualde est miserum :fugienda est improbitas:& ad nitendum ad probitatem.

Si quis erga seipsum amanter habebit :& aliis amicus esse poterit.

Ex lectione.v.& cap.vi.

Beniuolentia amicitiæ similis est :non tamen est amicitia :nam beniuolentia est etiam erga ignotos & latens amicitia uero non.

Beniuolentia amor non est :non enim habet intentionem & desyderium nam amorem ista sequuntur :& ex consuetudine amor fit :beniuolentia uero repente.

Videtur beniuolentia principium esse amicitiæ:quemadmodum & amoris ea uoluptas quæ fit per aspectum:aspectui enim non indulgens nemo amat:

Quando quis absentes desyderat :præsentiam affectat.

Beniuoli bona uolunt illis solum quibus beniuoli sunt sed pro illis nullū susciperent negotium.

Qui uult aliquam prosperitatem habere spe alicuius commodi ab aliquo consequendi:non uidetur erga illum esse beniuolus : sed magis erga seipsum.

Beniuolentia fit ex uirtute ac probitate .

Ex lectione.vi.& cap.vii.

Concordia non est coopinatio :nec qui eiusdem sententiæ sunt concordes dicimus ceu eos qui de celestibus idem sentiunt non enim pertinet ad amicitiam talis consensio.

Concordia circa commoda uersatur:& circa illa quæ pertinent ad uitam

Concordia talis est in bonis uiris enim inter se & in eisdem sunt existentes talium enim stabiles sunt uoluntates :nec in alteruttum fluunt.

Improbi concordes esse non possunt :nisi per parum : quemadmodum nec amici.

Ex lectione.vii.& cap.viii.

Qui beneficia contulere uidentur magis diligere eos quibus collata sunt

quam illi qui acceperunt eos qui fecere :quod in artificibus euenit om nes enim magis amant proprium opus quam ab opere : si animatum esset :ipsi amarentur.
Esse cunctis expetibile atq amabile est.
Sumus actu uiuendo & operando.
Auctor operis est quodammodo opus:itaque ipsum amat quoniã & esse
Quod est potentia id actu esse opus ostendit.
Contulisse beneficium pulchrum est:suscepisse uero non est pulchrum in agendo:sed utile:hoc autem minus iocundum minusq amabile.
Iocunda est præsentis operatio :futuri autem spes facti auté memoria : iocundissimum autem simul & amabile quod est in actu.
Memoria honestorum iocunda est : ultilium uero non nimis uel minus: expectatio autem contra uidetur habere
Quæ cum labore fiunt ea magis diligunt omnes :ceu diuitias ii qui lucra ti suat quam ii qui acceperunt.
Bene suscipere uidetur absq labore esse:benefacere autem laboriosum.
Matres filios magis amant : nam laboriosior est ptus : & magis sciunt esse suos.

Ex lectione .viii .& cap ix.

Ille maxime est amicus qui maxime uult bona alicui illius gratia:& si nul lus sciat.
Prouerbia sunt amicorum omnia esse communia :& amicus amico ut ge nu cruri proximum.
In repræhensioné :ducentes sui amatores eos uocant qui sibi ipsis plus tribuunt in pecuniis & honoribus uoluptatibus :& qui in istis plus ha bere pergunt ei parti animæ quæ ratione caret omnino inseruiunt tales autem sunt quam plurimi.
Appellatio oritur ab eo quod frequenter fit.

Ex lectione.viiii.&cap.viiii.

Videtur is magis sui esse amator :qui pulcherrima & maxima bona sibi ipsi tribuit & inseruit principalissimo sui scilicet rationi & in omnibus illi acquiescit.
Sicut ciuitas principalissimum maxime uidetur e ẽ:sic &homo scilicet ui detur esse intellectus qui est principalissimum in eo
Amator sui maxime ꝑfecto est:qui mentem amat illiq inseruit :& conti nens porro & incontinens dicitur : incontinendo mentem uel non continendo.
Bonum oportet sui amatorem esse:nam & sibi proderit in agendo hone sta & aliis utilitates afferet:at malum non oportet ;nam nocebit sibi & proximis prauas sequendo cupiditates.

Ois mẽs eligit optimũ sibi:bonus aũt menti parit.
Studiosus abiiciet & pecunias & honores:& oĩo oĩa q̃bus hoĩes iter se cõ certãt ut honestatẽ assequãtur:magisq̃ uolet breui tp̃e lætari uehemẽ ter q̃ lõgo leuiter: & honeste uitã agere p unũ annũ:q̃ multis annis: ut cũq̃ cõtingat:ac rẽ unã honestã & magnam:quam multas & paruas.
Viri studiosi eligunt rẽ magnam & præclarã: sibi aderunt .n.amico quidẽ pecuniæ &honores &magistratus sibi autem honestas:unde maius bo num sibi ipsi tribuit.
Etiã in rebus agendis studiosus quãdoq̃ amicũ p̄feret sibi:eritq̃ pulchri us:q̃ si ipsemet agat:cãm agendi fuisse.
In cunctislaudabilibus studiosus uidetur sibi ipsi plus honesti tribuere: sicq̃ conuenit ipsum amatorem esse sui.

Ex lectione.x.& cap.x.

Videtur absurdum cum omnia beato tribuantur amicos non tribuere:qđ maximum uidetur externorum bonorum
Absurdum est eum qui solus sit beatum dicere:nemo enim eligeret cun cta bona possidere scđm seipsum:nã ciuile aĩal ẽ hõ cũ aliis uiuere na tũ:beato certe hoc existit:nam habet bona naturæ.
Vtilibus amicis & iocũdis beatus nequaquã indiget:cũ sibi adsint bona & cũ uita eius sit iocunda nõ indiget externa uoluptate:
Fœlicitas est operatio quædam.
Operatio fit ac nõ existit quasi quædam possessio.
Cõtẽplari proximos magis ualemus q̃ nos ip̃os:& illorũ actus q̃ nostros.
Actus studiosorũ qui amici sunt iocundi sunt bonis.
Beatus honestis amicis indigebit:
Oportet iocunde uiuere beatum:at uero in solitudine molesta est uita.
Studiosus qua studiosus est actibus gaudet qui a uirtute proficiscuntur: qui uero a uitio grauate fert:quemadmodum musicus elegãti cantu le tatur:absurdo autem offenditur.
Virtutis exercitatio quædam est:conuersari cum bonis theognis inquit.

Ex lectione.xi.& cap.xi.

Apparet studiosum amicum ei qui studiosis sit natura esse expetendum: nam natura bonum studioso per seipsum bonum est ac iocundum.
Viuere diffinitur animalibus quidem potentia sensus hominibus uero sensus uel intellectus:
Potentia ad operationem refertur:sed principale in operatione est.
Viuere principaliter est sentire uel intelligere.
Viuere per seipsum bonum est ac iocundum eo quia omnes illud appe tant:& maxime boni uiri atq̃ beati:his enim uita maxime est appeten da:quia esse illis bonum est ac iocundum.

In usu ac societate uerborum & uoluntatis dicuntur homines simul uiuere :& non queadmodum in pecudibus si simul pascantur.

Ex lectione.xii.& cap.xii.

In hospitalitate elegater dicitur neq multos habendos eẽ hospites :neq sine hospitibus esse.

Multis uice uersa inseruire laboriosum est:

Multitudinis ciuitatis terminus est :neq enim ex decem hominibus ciuitas constitui potest : neq ex decem centenis milibus amplius ciuitas foret.

Illos oportet esse amicos qui debeãt omnes simul quotidiano usu uersari:hoc autem difficile est in multitudine

Difficile est ut multi una lætentur & doleãt:accidit enim ut alter simul doleat alter lætetur.

Videtur fieri non posse ut multis uehementer quis sit amicus

Non fiunt amici plures secundum sodaliciam amicitiam:& quæ famosæ sunt in duobus dicuntur.

Qui multos parant amicos & omnibus familiariter se præbent nullius uidentur amici nisi ciuiliter :ii quos uocant placentes.

Propter uirtutem & propter seipsos non est ad plures amicitia.

Ex lectione.xiii.& cap.xiii.

Magis necessarium est habere amicos in aduersis quapropter utilibus indigent: honestius uero improsperis quapropter bonos : & honestos quærunt.

Assistentia amicorum iocunda est improsperis & in aduersis :nã & releuãtur afflicti amicis condolentibus.

Affert amicus in rebus aduersis solatium & aspectu & sermone(si modo sit aptus)nouit enim amici naturam :& quibus gaudeat: quibus ue angeatur.

Sentire condolẽtem in suis aduersitatibus dolorosum est:omnes fugiũt ne causa doloris sint amicis.

Qui natura uirilis est cauet ne amicos simul dolore conficiat :& si non excedit in dolentia .illorum dolorem non tollerat :nec conquerentium uoces sustinet:quia nec ipsæ quærulus est:mulieres uero ac huiusmodi homines condolentibus gaudent.

Imitari oportet in omnibus meliorem.

Oportet in prosperitatibus prompte conuocare amicos: cum honestum sit benefacere :in aduersitatibus autem tarde :nam malorum decet quã minime eos participes facere :unde illud dictum extat : satis est ꝙ ipse calamitatibus premor.

Potissime uocandi sunt amici quotiẽs magna nobis commoda cum par

ua ipſorum moleſtia afferre poſſunt.
Ire decet amicum ad eos qui in calamitatibus ſũt inuocatum & prompte nam amici eſt benefacere indigentibus &non inquirentibus
Honeſtũ non eſt amicum properare cauſa ſuæ utilitatis.

Ex lectione.xiiii.& cap.xiiii.

Amatoribus aſpectus ipſe dulciſſimus eſt: & magis expetunt hunc ſenſum quam alios :ut pote amore in hoc potiſſimum exiſtente & genito
Quod eſt ſingulis amicis eſſe :uel cuius gratia uiuere expetunt:in eo cum amicis uolunt moram traherere : itaq; alii compotant alii colludunt : alii ſimul philoſophantur.
Singuli in his quotidiano uſu uerſantur quæ maxime amant in uita:
Amicitia improborum flagitioſa eſt:communicant enim praua inſtabi/les exiſtentes :& flagitioſi fiunt inuicem ſe aſſimilantes proborum autem proba:ex quotidiano uſu ſuſcipiens incrementum:
Videntur amici meliores fieri agendo &ſe mutuo corrigendo.

Propoſitiones ex .x.libro æthicorum Ariſtotelis.

Ex lectione.i.& cap.i.

Videtur ad moris maximam uirtutem eſſe:ut gaudeat quis quibus gaudere oportet & oderit q̃ odiſſe oportet :tendunt enim hæc per totam uitam inclinationem habentia:&poteſtatem ad uirtutem ac beate uiuendum.
Qui de affectibus & actibus habentur ſermones minorem fidem quam opera habent quando igitur diſcordant ab'his quæ ſunt ſecundum ſenſum :ſpreti atq; reiecti ſunt etiam uerum inſuper interrimunt
Qui uoluptatem uituperat:ſi quando illius appetens depræhedatur ad illam inclinari uidetur :quaſi talem exiſtentem omnem .
Diffinire non eſt multorum .
Sermones qui ueri ſunt non ſolum ad ſciendum utiliſſimi ſunt: ſed ad uiuendum :conſentanei enim operibus fidem habent quapropter & ꝓuocant intelligentes uiuere ſecundum ipſos.

Ex lectione.ii.&cap.ii.

Eudoxus uoluptatem ſummum bonum eſſe cenſebat :propterea ꝙ cũcta rõnalia & irrationalia illam appetere cernebat.
Fidem habuere ſermões eudoxi propter morum probitatem :magis quã propter ſe ipſos :egregie enim modeſtus eſſe uidebatur :quare non ut amicus uoluptatis hæc dicere creditus eſt:ſed quod re uera ſic eſſet.
Oẽ bonum cum alio bono expetibilius eſt quam ſolum:
Quod omnibus uidetur id eſſe dicimus:& qui hanc opinionem tollit nõ multo probabiliora dicit.

Etiam in prauis est aliquod naturale bonum ualentius quam secundum se ipsa: quod appetit appropriatum sibi bonum.

Ex lectione.iii.

Nihil prohibet quemadmodum sanitas determinata existens recipit magis & minus sic & uoluptatem recipere.

Voluptas motio non est: omni namq; motioni proprium uidetur esse uelocitas & tarditas: licet non per se: sed ad aliud: uoluptati autem neutrorum existit: nam potest quis cito lætari quemadmodum & irasci: sed in uoluptate constitutum non.

Traduci ad uoluptatem uelociter & tarde quis pōt: operari uero secundū illam uelociter non potest.

Nō est repletio uoluptas: sed dum fit repletio quisq; uoluptatem capit & dum exhauritur dolet.

Ex lectione.iiii.& cap ii.

Si peruerse dispositis obscœna sunt iocunda: & non putandum est ea simpliciter esse iocunda: sed ipsis: quemadmodum ægrotantibus salubria.

Voluptates differunt specie: aliæ enim ex rebus honestis: aliæ ex turpibus fiunt.

Fieri non potest ut quis iusti uoluptatem accipiat nisi sit iustus: neq; musici nisi sit musicus.

Nullus optaret uiuere si ita puerili mente futurus sit in uita ut his ex rebus uoluptatem capia quibus pueri maxime capere uidentur.

Circa meminisse: scire: uirtutes habere: solicitudinem utiq; poneremus: etiam si nulla inde sit prouentura uoluptas.

Voluptas non est summum bonum: neq; oïs expetibilis est.

Ex lectione.v.& cap.iiii.

Visio omni tempore est perfecta: non enim quicquam illi deest quod postea factum illius speciem perficiat: & huic similis apparet uoluptas tota enim quiddam est: nec ullo tempore uoluptatem quis cupere potest: quæ si maiori tempore fiat illius species perficiatur.

Voluptas motus non est: nam omnis motus in tempore est & finis alicuius: delectari autem est in non tempore.

Visionis non est effectio: neq; puncti: neq; unitatis: neq; quicq̄ horū motus: igni neq; uoluptatis nam totum quoddam est.

Ex lectione.vi.

Perfecta operatio est operantis optime dispositi erga potissimum eorum quæ sibi subsunt: & hec erit iocundissima.

Per omnem sensum fit uoluptas: & similiter per intellectum & contemplationem.

Perficit operationem uoluptas nō ut habitus qui ineſt: ſed ut reſultas quidam finis ueluti in ætatis flore pulchritudo.

Capitulo quinto. Nullus continue in uoluptate eſt: cuncta namque humana impoſſibilia ſunt continue operari. uoluptas autem ſequitur operationem.

Viuere omnes appetunt.

Vita operatio quædam eſt:

Quilibet circa illa & illis operatur q̄ maxime amat: ceu diſciplinarum ſtudio dedit intellectu circa perſpicientiam rerum: & muſicus auditu circa dulcem ſonum.

Ex lectione.vii.

Coniugata uidenter eſſe operatio & uoluptas: nec ſeparationem recipere: nam ſine operatione non ſit uoluptas: & omnem operationem uoluptas perficit.

Voluptas & operatio ſpecie uidentur differre: nam alia ſpecie ab aliis perfici putamus.

Vunaquæq; uoluptas operationis illi quam perficit propria eſt

Coauget operationem propria uoluptas magis enim ſingula diſcernunt exactiuſq; compræhendunt quicunq; uoluptate operantur:

Ab aliis prouenientes uoluptates impedimento ſunt operationibus: ex quo ſit ut quotiens uehementer aliqua re gaudemus: non fere aliud agamus: & alia faciamus cum aliis leuiter delectamur.

Ex lectione.viii.

Cum differat operationes probitate & improbitate: & aliæ expetende ſint aliæ fugiendæ: alie neutræ: eodem modo ſe quoque uoluptates habent.

Cap vi Magis propriæ ſunt operationibus uoluptates quæ illis inſunt q̄ cupiditates: hæ namque diſtincte ſunt temporibus & natura: illæ uero propinquæ operatiōibus & indiſtinctæ: ita ut ambiguum ſit utrum idē ſit operatio & uoluptas.

Vnicuiq; animali eſt propria uoluptas quemadmodum & opus: nam ut inquit heraclitus: aſinos magis delectant ſtramina quam aurum.

Operatiōes ac uoluptates quæ aliorum ſunt ſpecie differunt ſpecie: quæ uero ſunt eorundem indefferentes ſunt eſſe rationabile eſt.

Voluptates quas omnes fatentur eſſe turpes non eſt dicēdum eas eſſe uoluptates niſi illis qui corrupti ſunt:

Ex lectione.ix.&cap.vii.

Fœlicitas eſt finis rerum humanarum.

Fœlicitas habitus nõ est:& enim dormienti existere posset:& instar plante uitæ degenti: & in calamitatibus maximis constituto:

Fœlicitas ponenda est in aliqua illarum operationum quæ propter se expetuntur & non illarum quæ propter aliud.

Propter se expetendæ sunt illæ operationes in quibus nihil alterius quæritur quam operatio & tales uidentur esse operationes secundum uirtutem.

Ludi ad fœlicitatem uidentur pertinere :quoniam ii qui in magna potentia constituti sunt illis intendunt : at id fortasse nullum est signum : non enim impotentatu ast uirtus neq; mens a quibus laudabiles sunt operationes.

Pueri quæ apud eos in præcio sunt ea putant esse optima:& quemadmodum apud pueros atq; uiros diuersa præcio habentur : sic etiam apud bonos & malos.

Præciosa & iocunda sunt illa quæ studioso sunt talia

Cuiq; secundum proprium habitum expetentissima est operatio: unde & studioso secundum uirtutem

Non ẽ fœlicitas in ioco :nam absurdum foret iocum esse eum quem quærimus finem.

Cuncta alterius gratia expetimus præter fœlicitatem

Studere & laborare ioci causa stultum nimis puerileq; uidetur: iocari uero ut studeas secundum anacharsis sententiam recte se habet

Cessatio quædam iocu. uidetur & non est finis cessatio cum fiat gratia operationis.

Meliora dicimus seria quam ridicula & iocosa:

Potest quiuis frui corporis uoluptatibus:etiam abiectus quisq; nõ minus quam optimus :at fœlicitatem nullus dicet obiectio competere:si non & uitam.

Ex lectione.x.& cap.viii.

Rõnabile ẽ ut fœlicitas sit scd'm optimã opationẽ:optimã autẽ operatio est contemplatiua.

Quod optia opatio sit cõtẽplatiua cõsentaneũ uidetur ueritati :&.n. mẽs optimũ ẽ eorꝝ q̃ ĩ nobis sũt & cognitscibiliũ circa q̃ mẽs ẽ isup cõtinuatissima hæc ẽ opatio cõtẽplari.n.possumus cõtiue magis q̃ qd uis agerꝛ

Maximã oĩum opationũ uoluptatẽ afferre illã q̃ ẽ p sapiẽtiã oẽs cõsẽtiũt ur̃ nẽpe sapiẽtia mirabiles q̃sdã hr̃e uoluptates &certitudĩe & puritate.

Rõabile est scientibus maiorem delectationẽ ad eẽ quã quærentibus.

Necessariorum ad uitam & sapiens & iustus & cæteri indigent:talibus uero sufficienter affluentibus :iustus quidẽ idiget ad quos & cũ qbus iustitia utatur: eodẽ mõ tẽpatus & fortis & alioꝝ q̃sq;:at sapiẽs p seipsũ

cõtemplari põt:& quanto sapientior sit magis.
Melius fortasse est si sapiens adiutores habet:sed tamen ipse per se suffi-cientissimus est.
Videtur sola comtemplatio sapientiæ propter se amari: nihil enim ab il la prouenit præter contemplationem :at in rebus agendis uel plus uel acquirimus præter actionem.

Ex lectio.xi.& cap.ix.

Videtur fœlicitas in otio esse.
Negotiamus ut ociemus :& bellum gerimus ut in pace degamus: nullus enim bellum expetit bellandi gratia :neq; parandi illa quæ ad bellum pertinent :nam uideretur penitus sanguinolentus esse si amicos faciet hostis ut pugnæ cedesq; sequantur
Nihil eorum quæ fœlicitatis sunt imperfectum est.
Contemplatiua uita potior est quam quæ secundum hominem:non en qua homo est ita uiuet :sed qua diuinum quiddã in ipso exiftet.
Oportet non quemadmodum mouẽt quidam nos humana curare cum rumus homines :& mortalia cum sumus mortales :sed quantum fieri potest ad immortalitatem ad mitti & omnia facere ut uiuamus secun-dum optimum eorum quæ in nobis sunt scilicet secundum mentem licet enim molle paruum id sit potentia & præcio multo magis existit
Proprium cuiq; natura optimum & iocundissimum est:& hominum igi-tur uita quæ est secundum mentem :si quidem maxime hæc est homo.

Ex lectione.xii.

Vita quæ est secundum mentem beatissima est :secundariã uero illa est q̃ est per aliam uirtutem scilicet prudentiam : nam operationes secundũ illã humanæ sunt.
Coniugata est prudentia moris uirtuti :& illa prudentiæ.siquidem princi pia prudentiæ sunt secũdum uirtutes morales:rectum autem in mora-libus secundum prudentiã:coniunctæ uero hæc affectibus & circa com positum sunt :compositi autem uirtutes humanæ sunt:uita igitur secũ dum illas & fœlicitas:illa uero quæ mentis separata est.
Voluntates hominum obscuræ sunt: & simulant se iusta uelle cum non sunt.
Contemplati nihil exteriorum bonorum opus est ad operatiõem : sed(ut ita dixerim)contemplationẽ impediunt:uerum qui homo est :& cum pluribus uiuit eligitq; nirtuosa facere indigebit profecto his ad ho-minis uitam.
Cap.x. Actiones secundum uirtutes morales deo non attribuimus :nam in rebus agendis pauum quiddam est & indignum numine deorum
Operatio dei beatitudine præcellens contemplatiua est:& homibus ope-ratio illa quæ huic cognatissima est erit utiq; fœlicissima:

Cætera animalia fœlicitatis capatia non sunt cum tali operatione penitus careant.
Deo omnis uita beata est hominibus uero inquantum similitudo quædam competit huiuscemodi operationis:
Fœlicitas ē speculatio quædam.

Ex lectione .xiii:

Indiget fœlix externa persperitate cum homo sit:non enim natura per se sufficiens est ad contemplandum :sed oportet sanum esse corpus :& alimenta cæterumq; famulatū adesse.
Non inexcessu externa℞ re℞ sufficientia est:neque iuditiū neq; actio nam priuati homines non minus uidentur recta agere :quam illi qui sunt in potestatibus constituti :immo etiam magis.
Solon recte fœlices ostendit esse mediocriter abundantes externis bonis agentes præclara & uiuentes modeste :potest enim qui mediocria possidet agere quæ oportet.
Anaxagoras uidetur non locupletem neq; potentem existimare fœlicem dicens se nequaquam mirari si ille multitudini absurdus esse uidetur: nam multitudo solum iudicat a rebus externis:
Veritas in rebus ex operibus & uita discernitur.
Consyderanda sunt quæ dicuntur de moribus ad uitam factaq; referendo :& si concordant in operibus recipere illa oportet :si uero discordant rationem perquirere:
Qui secundum mentem operatur & eam colit & optime dispositus est amicissimus deo uidetur esse: nam si deus curam habet humanarum rerum ut extimatur & creditur rationabile est eum gaudere optimo & cognatissimo.
Amatibus mentem maxime & honorantibus deus fauet tanquam rerum sibi charissimarum curatoribus.
Amicissimus dei est sapiens :eundemq; fœlicissimum esse decens est.

Ex lectione.xiiii.& cap.xi.

Non est in rebus agendis finis consyderare singula atq; cognoscere: sed magis illa agere :nec sane sufficit scire:sed conandum est illa habere & uti
Si uerba satis essent ad faciendum nos bonos:multam & magnā mercedem scd'm Theognidem persuasores merito reportarent.
Constat sermones illam uim habere:ut prouocare ac propellere iuuenes eos qui igenui sunt possit:& generosum more ueræq; honestatis amātem uirtuti obnoxium facere:sed uulgus non posse ad probitatem inducere:non .n. tales sunt ut uerecundiæ obtemperent sed metu: neq; ut abstineant a prauis propter turpitudinem:sed propter pœnam.
Non possibile est neq; facile quæ ab antiquo moribus occupata sunt ea

uerbis mutare.

Alii fiunt boni natura alii consuetudine :alii doctrina:

Fieri bonos natura non est in nostra potestate :sed per quandam diuinā causam:ut uere fortunatis existit.

Sermo & doctrina nunquam in omnibus uires habent :sed oportet ut ante cultus sit moribus auditoris animus ad recte gaudendum odiendumq; :tanquam ager qui semina sit nutriturus :nam qui secundum perturbationem animi uiuit :nec audiret monentis persuasiones nec intelligeret :perturbationes enim animi non uidentur penitus cedere uerbis :sed uiolentiæ.

Ex pueritia difficile est recta inductione ad uirtutem potiri : nisi sub talibus educatus sit legibus :nam uiuere modeste & temperate plurimis ac præsertim iuuenibus non est iocundum : quamobrem legibus constitutum esse oportet circa educationem & exercitia :non enim molestiam afferent si fuerint consueta.

Legibus indigemus omnino recte per totam uitam: nam plærią; necessitati magis quam rationi parent & pœnis quam honestati.

Debent legum positores prouocare & exhortari homines ad uirtutem honesti gratia :ut pote illis qui boni sunt ea secuturus : aduersus autem inobedientes & tardiores pœnas suppliciaq; imponere : qui uero tales sunt ut emendari non possint :eos penitus exterminare : nam probum uirum & hone uiuentem rationi pariturum esse existimamus :improbum uero libidinibus obnoxium quasi bælluam quādam subiugo positam per dolorem esse cohercendum.

Patris ordinatio uim & necessitatem idest coactionem non habet : nec alterius cuiusdam uiri nisi sit rex aut huiusmodi :at lex uim habet necessariam ratio existens & prudentia quadam & mente quadam.

Homines eos qui cupiditatibus suis aduersatur (& si recte faciant)tamē indigne ferunt lex autem non est molesta iubens probitatem.

Ex lectione.xv.

Vt in ciuitatibus uim habet leges & mores:sic in domibus paterni sermones & mores ac plus etiam propter beneficia collata.

Differunt priuata instituta a publicis :ueluti in medicina : uniuersaliter enim febricitanti confert abstinentia & quies:est tamen fortasse aliquis cui non confert.

Ex lectione.xvi.

Nulli quicquam melius ciuitati suæ reliquere possent quam filios suos ad rempu.gubernandam aptos neq; sibi ipsis aut his quos charissimos habent magis quicquam optare possunt :quam potentiam bene administrandæ reipublicæ.

Experti in singulis recte iudicant opera & per quæ & quomō perfician-

tur intelligunt.

Incipiunt propositiones ex libro primo Magnorum moraliũ Aristotelis.

STudiosum esse est uirtutes habere:

Oportet si quis in politicis debet practicus esse secundum mores esse studiosum

Negotium circa mores pars est & principium politicæ.

Nihil proficuum est scire quidem uirtutem: quomõ autẽ utiq; fiat & ex quibus nõ odire: simul enim scire uolumus & nos ipsi esse tales.

Primo pythagoras incepit de uirtute dicere: non ratione uirtutes ad numeros reduces.

Post pythagoram socrates adueniens: non ratione uirtutes scientias faciebat.

Scientiæ omnes sunt cum ratione: ratio autem in intellectiuo animæ sit solo uirtutes autem etiam in irrationali parte aiæ fiunt.

Nulla scientia neq; potentia causa mali est: sed omnium potentiarum bonus est finis: & optimæ potentiæ ac scientiæ optimus erit finis.

Bonum dicitur dupliciter: aut enim optimum in unoquoq; entium: hoc autem est quod per sui naturam est appetibile: aut quo alia participantia bona sunt: hoc autem idea boni est: ut commune omnibus existens bonis.

Aliud ab idea ipsum commune omnibus est idea enim separabile est & ipsum secũdũ seipsum est: cõmune aũt oibus in est.

Diffinitio uult uniuscuiusq; substantiam dicere.

Non est unius scientiæ neque potentiæ de omni bono intendere: quia bonum in omnibus prædicamentis est: non enim medicus bonum qđ est in gubernatiua quandoq; sciet.

Non est politicæ de communi bono dicere: sed de bono optimo nobis.

Oportet in omni scientia principia propria accipere inconueniẽs est enĩ si quis uolens triangulum duobus rectis æquales habentem dicere accipiat principium q̃ aia immortalis est.

In scientiis accidit simul scire scientiam quid est & esse scientem: si.n. medicinam quis sciuit quid est: medicus iste confestim est: sed non in uirtutibus hæc accidit: non enim si quis sciuit iustitiam confestim iustus est.

Bonorum hæc quidem sunt honorabilia puta anima intellectus: principalius: principium uirtus hæc autem laudabiliam: puta uirtutes: ab operationibus enim quæ sunt secundum ipsas laus sit: alia uero sunt potentiæ: puta principatus: diuitiæ fortitudo: pulchritudo.

Potentiæ diuina appellantur bona: & fortuna generationis ipsorum cã est: a fortuna enim & diuitiæ fiunt & principatus: & uniuersaliter quæ

cunq; in potentiæ ordinẽ conueniunt.
Quartum bonorum est quod est sanatiuum & conseruatiuum boni: puta exercitium sanitatis:& si quid aliud tale
Bonorum hæc quidem omnino & ubiq; sunt appetibilia : puta iustitia & aliæ uirtutes:hæc autem non: puta fortitudo & diuitiæ :& potentia & huiusmodi.
Bonorum hæc quidem sunt fines puta sanitas:hæc autem non :ut quæ ea sanitatis sunt.
His quæ sunt ad finem semper finis melior:& simpliciter & uniuersaliter Ipsorum finium semper melior perfectus imperfecto.
Diffi. Perfectus finis est quo adueniente nullo amplius indigemus:imperfectus autem quo adueniente indigemus aliquo.
Fœlicitate adueniente nullo alio indigemus.
Fœlicitas est ex multis bonis composita:&nihil ab his bonis est fœlicitas
Cap. II Bonorum hæc quidem in anima sunt puta uirtutes:hæc aũt in corpore:puta sanitas & pulchritudo:alia uero exterius ut diuitiæ principatus honor & huiusmodi : & horum quæ in anima sunt optima sunt.
Bona quæ in anima existunt determinata sunt in tria :in sapientiã : in uirtutem:& delectionem.
Vsus appetibilior est habitu :nullus enim utiq; uellet habere uisum non debens uidere:sed claudere :usus enim finis est habitus autẽ usus cã.
Capitulo tertio Cum in anima sit uirtus idem dicimus aĩam facere &aĩæ uirtutem :sed uirtus quidem in unoquoq; hoc facit cuius est uirtus. aĩa autem alia quædam.
Nullo alio quam anima uiuimus uirtute autem animæ bene uiuimus.
Diffi. Bene uiuere & bene operari nihil aliud dicimus quam fœlicitatem ergo fœlicitas est in beneuiuere.
Bene uiuere est in uiuendo secundum uirtutem.
Fœlicitas est in uiuendo secundum uirtutes:
Fœlicitas est imperfecto non imperfecto:nõ enim erit in puero:sed ĩ uiro
Fœlicitas nõ est in tempore imperfecto sed perfecto qđ utiq; erit quo homo uiuit :&.n .ratione dicitur a multis quod oportet fœlicem in maximo tempore uitæ iudicare.
Quod fœlicitas sit actus uidebit utiq; aliquis exinde insomnis enim si q̃s dormiat per uitam talem non uolumus hunc dicere ualde fœlicem esse uiuere quidem ipsi inest :sed uiuere secundum uirtutes non in est : quod erat secundum actum.
Capitulo quarto. Est quædam pars animæ qua nutritur animatum quã uocamus nutritiuam : cuius non est uirtus huius enim partis non est agere.
Motus non est in parte animæ nutritiua:unde nec actus:sed similis esse ui

uidetur igni illi.n. quicquid imites consumet:& si non immittas nō habet motum ad accipiendum :ita & hæc pars animæ habet :si quidem enim immittas nutrimentum nutrit :si autem non immittas non nutrit nec habet motum nutriendi :quare non cooperatur hæc pars secūdū fœlicitatem.

Cap.v. Est anima in duas partes diuisa:in rationem habens:& i irrōnabile

In parte animæ rationem habente fit prudentia solertia sapientia bona disciplinatio & memoria & talia :in irrationali autem ipse uirtutes :u temperantia iustitia fortitudo & quæcunq; aliæ moris uidentur laudabiles esse.

Secundum eas uirtutes quæ sunt partis irrationalis laudabiles dicimur secundum autem eas quæ sunt partis rationem habentis nullus laudatur non enim quia sapiens ullus laudatur :neque quia prudens :neq; omnino secundum aliquid horum.

Moralis uirtus ab indigentia & superabundantia corrumpitur:si enim aliquem ualde facies impauidum quod deos non timeat non fortis sed insanus erit :si autem timentem omnia timidus erit.

Ab eisdem augentur & corrumpuntur uirtutes:ut fortitudo augetur & corrumpitur a timoribus:

Non accipere uirtutem & malitiam absq; tristicia & delectatione unde uirtus circa delectationes & tristitias est.

ἦθος ab ἔθος quod est consuetudo fortassis habet denominationem & ethica dicitur propter ethieste idest asuescere: neq; enim una nobis uirtutum irrationalis partis natura fit.

Cap.vi Quæ fiunt in anima sunt passiones potentiæ & habitus

Passiones aīæ sūt timor odiū desyderium zelus misericordia:& talia consueuit sequi tristritia & delectatio .

Potentiæ sunt secundum quas bene uel male passiui sumus horum puta secundum quas potentes sumus irasci tristari & misereri & talia.

Plus fingere eorum quæ sunt habere iactantiæ est :minus autem ironiæ medietas autem quæ est horum ueritas est.

Virtus circa tristitias & delectationes est & passionum animæ medietas est.

Passiones aliquæ sunt in quibus malitia non est in superabundantia & defectu quodam puta adulterium.

Cap.vii. Plus distantia a medio contraria magis esse uidebuntur.

Circuncontinēs medium facile est inuenire:medium aūt hēre difficile ē

Cap.viii Ratio socratis uera non est :non in nobis fieri studiosos esse aut prauos :quoniam nullus eligeret iniustum esse: tunc enim incōueniē ageret legem ponens quæ in nobis non sunt præcipiens operari :ac in uirtute laus in malitia autem uituperium non esset :laus enim & uitup

rium non inuoluntariis est.

Vituperamus ægrotátes quando ipsos putamus cás eẽ ægrotádi :aut male habere corpus quasi existens & hoc uoluntarium.

Oís natura generatiua est substantiæ talis qualis ipa ex principiis qbusdá

Cũ operatiões pmutantur &principia opationũ ex qbus sunt permutãtur

Principiũ opatiõis studiosæ & prauæ electio ẽ & uolũtas & oẽ qđ secundum rationem est:unde & ipsis mutatis mutamur & ab operationibus uolentes.

Et si in aliquo sit iustum esse & studiosum si uoluerit non tamen in eo est oium studiosissimum esse:sicut enim siquis uoluerit curá habere corporis non utiq3 oium optimũ habebit corpus:oportet enim non solũ curá in eẽ:sed & naturaliter fieri corpus bonum & optimum :similiter oportet existimare in anima :nõ enim utiq3 eligens studiosissimus esse studiosissimus erit:nisi & natura erit.

Cap.viiii. Voluntarium simpliciter dicimus quod operamur nõ coacti:

Appetitus tres sunt species concupiscentia ira & uoluntas

Diffi. Violenta sunt quoꝝ exterius est causa aqua coguntur operari.

Coacta non sũt dicenda quæcunq3 delectationis causa operamur :si quis enim dicat coactus sui amici mulierem corrumpere a delectatione ab surdum erit.

Cap.x. Electio appetitus non est:quoniam appetitus in aliis animalibus ẽ electio autem nõ electio enim cũ ratione est.

Electio uoluntas non est:quoniam uoluntas impossibilium est: uolumus enim immortales esse eligimus aũt non.

Electio non est ipsius finis sed eorum quæ sunt ad finem : uoluntas autẽ est ipsius finis.

Electio non est intentio:de multis enim intendimus quæ non eligimus.

Diffi. Electio est appetitus consiliatiuus eoꝝ quoꝝ in nobis est & operari & non operari & ita operari & non ita:& eoꝝ in quibus est propter qđ nõ tamen unũ & determinatũ:sicut est in geometria.

In supabundátiam &defectum propter delectatiõem &tristitiam ferimur propter delectationem enim praua operamur:propter tristitiam autem bona fugimus :

Peccatum non fit intentione:sed electione bonorum & non circa ipsum finem :in hoc enim oẽs cõsentiunt finem:puta sanitatem bonum :esse sed quæ utiq3 sunt secúdum finem:puta utrũ ad sanitatem comedere bonũ sit nõ omnes sentiunt.

Cap.xi. Virtus magis est cõiectatrix ipsius finis :quá eoꝝ q̃ sũt ad finem

Dicimus simpliciter actum habitu esse meliorem :hoíes enim studiosum uidentes iudicant ex operari :propter id quod nõ ẽ possibile manifestare uniuscuiusq3 electionem quam habet

Cap.xii. Si quis non timet tonitrua aut coruſcationes aut aliud quid ſupra hominem terribilium:non fortis:ſed inſanus erit.
Qui propter experientiam fortes uidẽtur.ſicut milites:aut propter paſſionẽ puta amantes non fortes dicendi ſunt.
Fortitudo politica qua ciues propter uerecundiam pericula ſuſtinent:nõ utique uere fortitudo eſt dicenda:hac enim ablata nõ manet fortitudo
Qui fortes uidentur propter ſpem & expectationem boni:non fortes ſunt dicendi.
Qui modo per rationem cauſa boni ad pariclitãdum:impauidus exiſtẽs circa hoc:hic uere fortis eſt & fortitudo circa hoc eſt.
Cap.xiii. Tẽperantia eſt medietas itemperantiæ &inſenſibilitatis:quæ circa delectationes intactu &in guſtu factas uerſatur.
Manſuetudo eſt medium iraſcibilitatis &iniraſcibilitatis.
Cap.xiiii. Liberalitas eſt medietas prodigalitatis & illiberalitatis
Prodigus eſt qui pecunias conſumit in quæ non oportet:& plus in quibus oportet:& quando non oportet.
Illiberalis contrarius eſt prodigo qui non conſumit in quæ oportet: & q̃cunq; oportet:& quando oportet.
Malũ multiforme ẽ:bonum autem uniforme ut ſanitas quidem ſimplex morbus autem multiformis:& ſimiliter uirtus ſimplex eſt:malitia uero multiformis.
Liberalitatis non eſt poſſidere & præſeruare pecuniam: ſicut nec fortitudinis eſt arma facere:ſed uti.
Cap.xv. Magnanimitas eſt medietas quædam ambitionis & puſillanimitatis.quæ circa honorem & inhonorationem uerſatur:quæ nõ a multis ſed a ſtudioſis conferuntur.
Qui facile contemptibiles ſunt & praui:magis ſe ipſos dignificantes:&a ſtudioſis ſe honorari oportere putantes.ambitioſi ſunt.
Qui minoribus ſe ipſos dignificant quam conuenit ipſi puſillanimi ſunt
Cap.xvi. Magnificentia eſt medietas ſuperabundantiæ & paruiſicentiæ: & circa conſumptiones eſt: quas decenter fieri conuenit.
Cap.xvii. Nemeſis eſt medietas quædam inuidiæ & chæracaciæ ideſt male leticiæ
Nemeſis ideſt indignatio eſt triſtitia quædam circa bona quæ ſunt exiſtẽtia indigno exiſtenti.
Chæracatos ideſt male gaudens delectabitur male operante &[in]digno & indigno.
Semnotes ideſt honeſtas intermedia eſt authadiæ ideſt pertinatiæ &complacentiæ:& eſt circa geſtus.
Diffi. Authades ideſt pertinax eſt talis qualis nulli aſſotiari neq; loqui:& nomen quidã authades ab eo quod eſt ſibi placens ĩpoſitũ eẽ uidetur

Diffi Placidus est talis qualis est omnibus associari & omnia ubiq̧.
Neq̧ authades neq̧ placidus est laudabilis :semnos autem idest honestus in medio horum est laudabilis.
Verecundia est medietas in uerecundiæ & cataplexios idest stuporis: & est circa operationes & sermones.
Inuerecundus est qui est in omnes:dicens & operans:
Diffi Cataplex idest stupidus est qui omnia & operari ueretur & dicere.
Diffi. Verecundus est qui operatur & dicit in quibus oportet: & quando oportet.
Eutrapelia idest comitas est medietas bomolochiæ & agrociæ.
Diffi. Bomolochus idest scurra est qui omnia & omne est putans oportere conuiciari.
Diffi Agrœcus idest rusticus est qui conuicinari uolens:non conuiciatus substineat .sed iratus fiat
Est aliquis eutrapelus idest comis dupliciter :qui neq̧ omnes & omnino conuitians est:sed potens conuitiari moderate :& qui utique sustineat conuitiatus.
Cap.xviii. Amicitia est medietas adulationis & inimicitiæ:& est circa opationes & sermones
Diffi Adulator est qui plus decentibus & existentibus adiiciens est.
Diffini Inimicus est qui a decentibus & existentibus diminuens est:& ab eis quæ sunt circũauferens est.
Diffi Amicus est qui in medio eorum est:neq̧ enim plus eis quæ sũt adiiciet :neq̧ laudabit quæ non decent :neq̧ rursus minora faciet :neq̧ oĩo contrariabitur.
Cap.xx. Veritas est in medio ironiæ: idest simulationis & iactantiæ :& est circa sermones ἡ εἰρωνεία. ἀσ. dissimulatio.
Diffi. Iactator est qui plus eis quæ sunt sibi est fingens esse :aut scire quæ non scit.
Diffi Iron idest cauillator est qui minus eis quæ sunt est fingens esse:& q̃ sciuit non dicens :sed ocultãs scire.
Diffi. Verus est qui neq̧ est fingens plura eis quæ sunt ipsi : neq̧ minora: sed existentia ipsi hæc dicet & esse & scire .
Cap.xxi. Iustum est duplex hoc quidem est secũdum legem : quod non ꝓpriæ iustum est:hoc autem quod in alterum æquale est.
Lex præcipit oĩa quæ secundum uirtutes dicuntur.
Quando aliquis bonorum maiora sibi tribuit :maloꝝ aũt minora : hoc ĩ æquale est & ita iniustum:
Pythagorici dicebãt iustum esse quæ quis facit hæc cõtra pati :sed tale nõ est ad oẽs:seruiens enim si percusserit libeꝝ nõ est iustum cõtra percuti semel :sed multotiens :& liber si libero oculum euellit :non est iustum

contra euelli solum:sed plura pati:
Iustorum hoc quidem secundum naturam est:hoc autem secũdum legẽ:
sed melius est iustum quod secundum naturam est:q̃ qđ secundũ legẽ.
Natura existentia nonnunq̃ transmutantur:nam si omnes sinistra studeremus semper proiicere fieremus utiq; ambidextri:a natura autem sinistra est:& dextra nihilominus meliorem sinistra:q̃uis omnia faciamus sinistra sicut dextra.
Non contingit aliquem sibi ipsi iniustum facere.
In agonibus accipiens palmam a presidente hoc iudicante non iniustum facit.q̃uis iniuste ipsi assignetur. sed utiq; iudicans male & dans iniustum facit:
Cap.xxii. Pars animæ rationem habentis: hec quidem consiliatiua est: hec autem scientifica.
Scientificum & consiliatiuum altera ab inuicem esse ex subiectis utiq; fiet manifestum:quemadmodum enim quoniã alteri ab inuicem sunt colores & sapores & soni:sensus alios natura ipsorum tradidit: sonum enim auditu cognoscimus:& saporem gustu: colorem autem uisu: & alia aliis similiter:sic & eodem modo oportet opinari:quoniam altera sunt subiecta:alteras esse animæ partes quibus hæc cognoscimus.
Altera est particula animæ quæ circa sensibilia est: & altera que circa intelligibilia.
Consiliatiuum est circa sensibilia & ea que in motu: & simpliciter que in generatione & corruptione sunt consiliamur enim de his.
Cap.xxi. Scientia circa scibile est : prudentia autem circa operabilia in quibus est electio & fuga & quæ in nobis est operari & non operari.
Diffi. Non idem est factiuum & operatiuum factum enim est cuius extra factionem alius est finis:operatiuum uero cuius non est alius finis extra operationem.
Circa operationem & operabilia est prudentia:circa factionem autem & factibilia est ars.
Diffi. Prudẽtia est habitus electiuus & operatiuus eorũ que in nobis sunt.
Prudentia uirtus uidetur non scientia:laudabiles enim sunt prudentes:laus autem uirtutis.
Diffi. Intellectus est habitus circa principia intelligibilia.
Diffi. Scientia est habitus eorum quæ cum demonstratione sunt:
Principia indemonstrabilia sunt.
Diffi. Sapientia est ex scientia & intellectu composita:est enim circa principia & quæ ex principiis sunt demonstrata.
Diff. Opinio est qua ad utranq; partem declinamus.puta ad hoc ita esse & non esse.
Prudentia & sapientia non idem sunt: sapientia enim est circa ea quæ cũ

demonstratione sunt & semper habentia se ita prudentia autem nō circa eadem:sed circa in mutatione existentia:qualia conferentia sunt.

Sapientiam uirtutem esse manifestum est:peior enim est prudentia q̄ sapientia quoniam circa peius est.sapientia quod enim circa perpetuum & diuinum est:prudentia autem circa conferens homini si ergo peius uirtus est:& melius merito uirtus erit.

Dis. Synesis idest sensatio pars quædā prudētiæ est:& synetus i.sensatus qui potest in ratione iudicare & uidere circa paruū autem & in paruis rebus iudicium eius.

Dinotes idest calliditas & dinus idest calidus neq͂ prudētia ē neq͂ prudēs prudētis.n.& prudētiæ est optima appetere:& horū electiuū esse & operatiuū:sed dinotis & dini scrutari ex q̄bus:unde:quodq͂ fiat opatiuo℞.

Dinotes se habet ad prudentiam cooperando prudentiæ.

Dis. Naturalis uirtus est que separata quidem a ratione praua est & derelicta laudari:ad rationem autem & electionem apposita & perfecta facit uirtutem:propter quod cooperatur rationi:& non est absq͂ ratione naturalis motus ad uirtutem:neq͂ iterum ratio & electio ualde perficitur in essendo uirtus absq͂ naturali motu.

Nullū est proficuū:opari fortia & iusta nescientē:& eligētē rōne nō recta.

Naturalis motus ad bonum cum ratione uirtus est & laudabilis.

Virtutes omnes operatiuæ sunt:prudentia autem sicut architecton ipsarum est:quomodo enim ipsa præcipit:ita uirtutes:& quæ secūdum se: operantur:quare & ipsa operatiua erit.

Prudētia sapiētiæ nō p̄ncipatur:sed ipsa de oībus curat & principalis est: q̄ēadmodū in domo procurator prudētia eni sicut p̄curator sapiētiæ parat uacationem:& facere suū opus:continens passiones & tēperans.

Propositiones ex secūdo libro magnorū moralium. Aristotelis.

Capitulo.i.

St epiicia idest æquitas & epiices idest equus minoratiuus iustorum quæ secundum legem sunt quia enim legislator non potest singula certe determinare: sed uniuersaliter dicere: qui in his permittit:& hæc eligens quæ legislator secundum q̄ uoluit singulariter determinare non potuit:talis est epiices.

Eugnomosyne idest bona sensatio & eugnomon idest bene sensatus est circa hec circa que epiicea est: circa:s.iusta a legislatore derelicta: non absq͂ epiicea eugnomosine est.

Iudicare eugnomonis est:operari autem secundum iudicium epiicis est.

Eubulia idest bona cōsultatio est circa eadem circa quæ est prudētia:circa opabilia enim ac circa operationē & fugam: & nō est absq͂ prudentia.

Eubulia est ordinatiua optimorum quæ in operatiuis & cōferētibus sunt

Capitulo.ii.

Sicut in corpore uidemus aliquos non potentes sanare simpliciter bona conferentes:sed si debet quis sanare corpus prauū:aquā prius & cibos paucos oportet inducere :sic & prauam animam habēti ad nullum malum operandum :a diuitiis abstinendum est & principatu & potentia: & uniuersaliter talibus : quando facile mobilior & facile mutabilior ē anima corpore.

Non contrariatur uirtus uirtuti.

Absq; prudētia aliæ uirtutes non fiunt:neq; prudentia perfecta absq; aliis uirtutibus:sed cooperantur quodammodo adinuicem consequentes prudentiā.

Virtutes exteriores & quæ circa corpus sunt in super abūdantiā factæ peiores faciunt puta diuitie multæ facte despectores & fastidiosos fecerunt:similiter & principatus & honor & pulchritudo:uirtutes autē animi in additamentum tendentes meliores faciunt.

Neq; principatus neq; honor faciet studiosum peiorem q̄ uirtus:his enim ratione utetur.

Cap.iii. Tria sunt quæ fiunt in anima secūdū quæ praui dicuntur:malitia in continentia & bestialitas.

Bæstialitas est superabundas quædam malitia.

Opposita uirtus bæstialitati est innominata: & est talis supra hominem existens:puta heroica & diuina nominata:quemadmodum enim bæstialitas supra hominem est:ita & uirtus opposita.

Cap.iiii. Est scire duplex quorum hoc quidem est scientiam habere:scire enim dicimus quando quis scientiā habet:alterū uero est agere sciētia.

Incontinens est habens scientiam bonorum:non operans autem ipsa.

Incontinenti habenti scientiam idem peccatum accidet quod syllogizāti contingit enim ipsum uniuersalem scientiam habere ꝙ talia praua & nociua sunt:non tamen ꝙ sint hec praua in parte sciuit: quare ita habens scientiam peccabit.

Non est continens uel incontinēs qui operatione falsus est:sed qui rationem habet rectam:& hæc praua existentia iudicās & bona:nam incontinens quidem ut inobediens est rationi continēs autem obediens: & non a desideriis ductus.

Qui circa delectationes corporales magis q̄ decet:existens est iste incontinens perfecte dicitur.

Magis uituperabilis est incontinentia que est per delectationem:q̄ que est per iram:cum iniuria enim hec uidetur esse:illa cum delectatione.

Perseuerantia & continentia non idem sunt:continentia enim circa delectationes est:perseuerantia autem circa tristitias.

Incontinentia & mollicies non sunt idem:mollis enim est qui non sustinet labores:non omnes autem:sed quos necessario utiq; alius quis su

ſtinebit:incontinens autem eſt qui non poteſt ſuſtinere delectationes: ſed mollificatus & ab his ductus eſt.

Plura mala non faciet leo ꝗ dionyſius aut phalaris: aut clearchus aut aliquis horum malorum:in iſtis enim principium exiſtens prauum:quod eſt ratio:maxime confert:in bæſtia autem hoc non eſt.

Incontinens melior uidebitur intemperato:intemperato enim ineſt principium prauum inꝗtum operatur praua exiſtentia:& ratio confirmat.

Intemperantiæ duæ ſunt ſpecies: hæc quidem prouocatiua & improuiſa & ſubito facta: altera autem imbecillis que cum ratione reuocantis eſt exiſtens & prima quidem nō ualde uidebitur uituperabilis.& enim in ſtudioſis talis fit & calidis ac bene natis:altera autē in frigidis & melancholicis fit & uituperabilis eſt.

Temperatus eſt qui non habet deſideria praua: rationēmq; circa hæc rectam.

Continens eſt qui deſideria habet praua rationemq; circa hæc rectam.

Prauior eſt intemperatus incontinente:difficilius enim ſanabilia ſunt naturalia factis ex conſuetudine: incontinens autem prauus conſuetudine uidetur eſſe:intemperatus autem natura:& propter hoc & ab hoc ratio praua in ipſo eſt:ſed non incontinente.

Conſuetudo eſt quod in naturam conſtituit.

Conſuetudo alia conſuetudine repercutitur:natura autem a nullo repercutitur:quare difficilius ſanabilia ſunt naturalia factis ex cōſuetudine.

Diſ. Prudens eſt qui ratione recta ſingula ſpeculatur: quiq; ſed rationem apparentia optima operatur.

Prudentē non contingit incontinentem eſſe:

Diffi. Fœlicitas eſt uirtus in uita perfecta.

Cap.v. Bonum incommiſcibile eſt prauis:& non multum commune:ac bonorum non eſt prohibitiuum.

Eſt quædam natura praua puta que uermium: & uniuerſaliter quæ uilium animalium:ſed non propter hoc natura prauorum eſt: ſimiliter & ſcientie praue ſunt:ſed tamen non propter hoc prauum eſt ſcientia:ſed bonum genere & ſcientia & natura eſt.

Sicut ſtatue factorem ſpeculari oportet qualis eſt: non ex quibus diuertit & male operatus eſt:ſed ex quibus bene:ita neq; ſcientia neq; naturam: neq; aliud ullum quale ſit ex prauis : ſed ex ſtudioſis conſiderare debemus.

Delectatio genere bonum eſt.

Praue naturæ praua eſt delectatio:ſtudioſæ autem ſtudioſa.

Neſcientes nectar putant deos uinum bibere:& non eſſe id delectabile hoc autem patiuntur propter ignorantiam:quoniam ſimile paſſi ſunt.

Diff. Philotimus deeſt amoamolus eſt qui ſolus uult habere in alios ſuper

excellere.

Diffi Bonum est quod omnia desiderant:

Delectatio mouet ad magis operandum:ad operandum enim prouocatiua est.

Si quæ secundum uirtutem sunt delectatus quis operatur studiosus erit: si auté tristis bona operatur non studiosus erit:tristitia enim in his quæ per coactionem est.

Scientia factiua est delectationis.

Virtutem esse dicimus quando ratio bene disposita est:passionibus bene habentibus propriam uirtutem commensuratam.

Non sicut putant antiqui uirtutis principium & dux est ratio: sed magis passiones oportet enim ad bonum motum irrationalem primum fieri:quod & fit:deinde rationem posterius supernumerantem esse & discurrere:uidebit autem hoc quis ex pueris absq ratione uiuentibus: in his enim absq ratione fiunt motus passionum ad bonum prius: ratio autem posterius superueniens & connumerator existens facit operari bonum:sed non si a ratione principiũ accipiat ad bona:non consequũtur passiones consentientes: sed multotiens contrariantur: propter quod magis principium ad uirtutem uidetur passio bene disposita: q̃ ratio.

Cap.vi. Absq exterioribus bonis quorum fortuna est domina non contingit:fælicem esse.

Neq intellectum quendam neq rationem rectam oportet fortunam dicere:propter qd ubi plurimus intellectus & ratio: ibi minima fortuna est:ubi autem plurima fortuna ibi minus intellectus.

Sciendũ quod totum hoc capitulum de bona fortuna de uerbo ad uerbũ assumptum est:& collocatũ pro primo capitulo tractatus de bona fortuna:unde decem & septem prime propositiões illius tractatus:de uerbo ad uerbum hic collocari possunt.

Cap.vii Optimorum uel bonorum quædam sunt simpliciter optima uel bona:ut uirtutes & a uirtute operationes:& principatus:diuitiæ gloria honor & talia:alia uero non.

Bonus & optimus est cui simpliciter optima sunt optima: & simpliciter bona sunt bona:cui uero simpliciter optima non sunt optima: & simpliciter bona non sunt bona:nõ est bonus & optimus sicut neq sanus uidebitur cui simpliciter sana non sana sunt.

Cui bona omnia existentia bona sunt:& ab his non corrumpitur:puta diuitiis principatu:talis bonus & optimus est.

Cap.viii. Tunc operari secundum rectam rationem est:quando irrationalis pars animæ non prohibet rationalem partem agere suam actionem.

Nulla ſcientia uſum tradit & actum: ſed habitum ſolum.
Cap. viii. Amicus prauo ſtudioſus non eſt: amicitia enim in fide & certitudine eſt prauus autem minime eſt talis.
Amicitia ad deum non eſt: amicitiam enim dicimus eſſe ubi eſt redamare: deus autem neq; redamare recipit: neq; omnino amare.
Amicitia non eſt ad inanimata: ab inanimatis enim non contingit redamari.
Nō eædem ſunt amicitiæ quæ ſunt propter bonum: & quæ propter delectabile: & quæ propter conferens id eſt utile.
Optimorum amicitia eſt quæ fit ſecundum uirtutem: multorum autem quæ fit ſecundum conferens: quæ autem ſecundum delectationem fit in inhonorabilibus & contingentibus eſt.
Non ſequitur: delectationem & conferens uirtus: ſed uirtutem utraq; hæc ſequuntur inconueniens enim eſt ſi quis non opinabitur ſtudioſos ipſos ſibi ipſis delectabiliſſimos eſſe: & enim praui ut ait euripides: ſibi ipſis delectabiles ſunt: malis enim malo cohæſit.
In conueniendo nihil maius eſt q̄ delectabiles eſſe.
Studioſorum amicitia eſt ſecundum ſimilitudinem: & perfecta amicitia eſt.
Amicitia que ſecundum conferens eſt ſecundum inequalitatem eſt: & nō ſecundum ſimilitudinem: habundanti enim inops propter indigentiā eorum quibus diues habundat diuiti amicus eſt.
Propter conferens in contrariiſſimis amicitia fit.
Melius eſt amare q̄ amari: amare enim actus aliquis dilectionis eſt & bonum: ab amari autem neq; unus actus amato eſt.
Melius eſt noſcere q̄ noſci: cognoſci enim & amari inanimatis ineſt: noſcere autem & amare animatis.
Benefactiuum eſſe melius eſt q̄ non benefactiuum eſſe: amans autem benefactiuus eſt ſecundum ꝙ amat: amatus autem ſecundum ꝙ amatur non.
Homines propter amorem honoris amari potius uolūt q̄ amari: propter id ꝙ in amari ſuper abundantia quædam eſt: ſemper enim qui amatur abūdat delectatione aut diuitiis: aut uirtute: amator autem honoris ſuper abundantiam deſiderat.
Amicitiam dicimus eſſe eiuſdem ad ſeipſum: nam quoniam amicorum unam eſſe animam dicimus: anime autem ſunt plures partes: hæc erit una anima quando conſonant ad inuicem ratio & paſſio quare una facta anima erit ad ſeipſum amicitia: hæc autem amicitia erit in ſtudioſo.
Prauus nunquam eſt ſibi ipſi amicus: repugnat enim ſemper ſibi ipſi.
Nullus æquale dat meliori & peiori: ſed maius ſcd̄m abūdātiā ſemp: hoc

autem æquale est secundum rationem: æquale enim quodammodo qui minus habet bonum peior: peior existés: maius habenti meliori existenti.

Est amicitia actus quidam: & amici non est alius finis præter actum: amã di: quare finis idem & actus est.

Omnes ad quos ipsi fecerũt quodammodo beniuoli sunt: unde & pater beniuolus est ad filium: ipsius existentem factionem: memor: & spe du ctus propter quod magis pater amat filium q̃ filius patrem.

Beniuolentia amicitia non est.

Concordia propinqua est amicitiæ: & si concordiam accipias principa liter dictam: sic concordia in intelligibilibus non est: sed in operatiuis.

Paruus est philautos .i. amans seipsum quoniam sui ipsius causa omnia operatur: & non est studiosus: quia alterius causa hic operatur.

Quoniam studiosus amico suo bona secundum conferens tradit amicũ suum seipso magis amabit: ipse uero seipsum maxime amat: quia facit optima existentia.

Amicus bonus philautos non est: solum enim amat ipse seipsum quia bo nus est: prauus autem philautos nõ habet propter quod amet seipsum puta bonum: sed absq; his ipse seipsum amabit.

Difficillimum est quemadmodum & sapientum quidam dixerunt nosce re seipsum & delectabilissimum utiq;.

Nos ipsos ex nobis ipsis non possumus speculari: nam ex quibus alios in crepamus nos latent hec facientes: hec autem fit aut per beniuolenti am aut passionem.

Quemadmodum quando uolumus ipsi faciem nostram uidere inspicien tes speculum uidemus: sic & quãdo nos ipsos uolumus noscere in ami cum uidentes noscemus: est enim amicus ut alter ego.

Quoniam delectabile est seipsum scire: hoc autem non est scire absq; alio amico: indigebit utiq; qui per se sufficiens est amicitia ad seipsum no scendum:

Quoniam conuiuere delectabile est & necessarium: id autem non contin git esse absq; amicitia: indigebit utiq; & per se sufficiens amicitia.

Multos amicos possidere non oportet: multis enim existentibus amicis difficile est unumquemq; perfecte amare: in omnibus enim impotens est natura nostra infirma existens ad multa accedere.

Si fuerit multi amici non erit tristantem cessare semper enim merito cir ca unum accidere aliquod infortunium continget: quo facto necessari um est tristari.

Finis propositionum ex secundo & ultimo libro magnorum moralium Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex libro de bona fortuna Aristotelis & lectiones notate sunt secundum expositionem egidii de roma.

Ex lectione.i.

Inter exterioribus bonis quorum fortuna est domina non cõtingit fœlicem esse

Ex lectione.ii.

Fortuna nõ idem est quod natura: natura enim cuius est cã huius ut in pluribus: aut similiter factiua est: fortuna aũt nũq̃ ut i pluribus: sed in ordinate: & ut accidit est.

Fortuna nõ est idẽ quod intellectus idest ars aut rõ recta: nõ enim minus est ordinatus intellectus quam natura:

Vbi plurimus intellectus & rõ est: ibi minima fortuna: ubi autem plurima fortuna est ibi minimus intellectus.

Bona fortuna non est quædam cura dei.

Dignificamus deum existentem dominum talium: ut dignis distribuat bona & mala.

Si deo attribuamus sicut utiq; contingit agere prauũ ipsum iudicem faciemus: uel non iustum.

Deum paucorum non est uerisimile curam habere.

Bona fortuna est in his quæ non in nobis existunt: nõ aũt in his quorum ipsi domini sumus: & potentes operari: pp qđ iustum secundũ qđ iustũ nullus dicet bene fortunatũ: neq; eorum qui sunt scđm uirtutem ullũ: in nobis enim est hæc habere & non habere.

Nobilẽ bene fortunatum dicimus & totaliter cui talia bona existunt: sed tamen non in his principaliter bona fortuna dicitur.

Bona fortuna est in eo q bonum aliquod existit præter rationem: & in eo quod est malum non sumere rationabiliter: sed tamen magis in eo qđ est bonum sumere.

In eo quod est bonum sumere est secundum se ipsum eufortunium: in eo aũt quod est malum sumere est per accidens.

Ex lectione.iii.

Diffi. Bona fortuna est sine rõe natura idest impetus naturalis.

Diffi. Bene fortunatus est sine rõne habens impetum ad bona & hæc adipiscens.

In anima est naturaliter impetus quo ferimur sine rõne ad quæ utiq; bene habebimus: & si quis interroget sic habentem impetum. propter quid hoc placet tibi operari? nescio inquiet: sed placet mihi: simile patiens iis qui adeo aguntur.

A deo uecti sine ratione impetum habent ad operari aliquid.

Bona fortuna cooperatiua est fœlicitati:

Ex lectione.iiii.

Quemadmodum ii quidem glauci:ii aũt nigroꝝ oculorum existunt a natura:sic & bene fortunati & in fortunati quidam sunt a natura.

Ex lectione.v.

Necesse est fortunã esse:& causam esse aliquibus bonorum aut malorum

Scientia non est ipsius effectus fortunæ:aut propter experientiam nõ erit ipse effectus.

Ex lectione.vi.

Impetus sunt in anima ii quidem a ratione:ii autem ab impetu:neqꝫ secũdum hos oportet nos agere:sed tale utiqꝫ erunt quale erit cubos super longa iacere quod scilicet non est necessarium.

Primi impetus sunt qui sunt naturales.

Appetitus naturalis naturaliter ad bonum tendit semper.

Bene fortunati naturaliter erunt quicunqꝫ sine rõe bene dirigunt actiões suas ut in pluribus.

Dupliciter dicitur bona fortuna:hæc quidem quia bene operantur ex impetu præeligentes sic operari:hæc autem non sed contrariæ de qua.s. agitur secundo physicorum:

Ex lectione.vii.

Non est eius quod est intelligere intellectus principium:neqꝫ consiliandi consilium est principium.

Deus est principium motus i anima nostra:quẽadmodũ &in toto uniuerso:mouet enim deus aliquo modo omnia.

Nihil erit melius scientia & intellectu nisi deus:uirtus enim intellectus organum ipsius dei est.

Ex lectione.viii.

Consiliari non expedit bene fortunatis habent enim directiõis principiũ tale quod melius ẽ intellectu & consilio:deũ uidelicet:qui aũt rõnẽ sequuntur:hoc aũt principium nõ habent:neqꝫ diuinos instinctus bonũ finem adipisci non possunt.

Bene fortunatorum uelocior est diuinatiua:quam prudentium & sapientium.

Deo per se & non propter experientiam uel consuetudinem:notũ est qđ cũqꝫ agibile & bene uidet & futuꝝ & præsens

Melancholici & recte diuinantes:& simplices magis participant naturales ĩpetus:uidetur enim principium hoc amissa rõne ualere magis quẽadmodũ cæci memorantur:magis:&amissis his qui ad uisibilia sũt uirtuosius est quod memoratur.

Duæ sunt species bonæ fortunæ:hæc quidem diuina & secũdũ ĩpetũ directiua & continua:hæc autem præter impetum & non continua:sine ra

tione autem ambæ

Finis propositionum de bona fortuna Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro politicæ Aristotelis secũdum trãslatione leonardi aretini & lectiones notatæ sunt secũdũ commentaria Sancti Thomæ.

Ex lectione.i.

Idemus oẽm ciuitatẽ esse societatem quãdã:& oẽm societatẽ boni alicuius gratia constitutã.

Eius gratia quod bonum uidetur/oĩa oẽs agunt/bonũq; aliquod omnes coniectant

Principalissima ẽ societatum & cæteras complectitur: illa quæ ciuitas appellatur &ciuilis societas:maximeq; principalissimũ oĩum bonorum humanorum ipsa cõiectat.

Quicunq; putant gubernatoris ciuitatis &regis:patrisq; familias:& domini:eandem esse regiminis rationem non bene dicunt:

N. Imperans & parens natura sunt propter conseruationem: nam qui potest mente prospicere rem :natura imperat & dominatur :qui autem potest corpore hoc facere/paret natura & seruit

Nihil natura tale facit quale statuarii delphicũ gladiũ ob iopiam:sed unũ instrumentum ad unum opus :sic enim optime instrumenta proficiẽt si eorũ singula non multis sed uni deseruiant

Diffi. Quotidiana societas secundum naturam constituta/est domus.

Diffi. Quæ ex pluribus domibus cõstituitur societas prima:utilitatis gratia non quotidianæ/pagus est.

Oĩs domus regitur a seniore.

Quẽadmodũ formas humanas diis attribuunt hoĩes/sic ẽt uitas .i.cõuersationes.

Diffi. Quæ ex pluribꝫ pagis cõficitur societas/ciuitas ẽ:q̃ ẽ ex hiis q̃ nã sũt

Homo natura ciuile est animal.

N. Qui absq; ciuitate ẽ/p naturã/nõ p fortunã/aut nequã ẽ :aut potior q̃ hõ: unde ab homero p cõtumeliã icrepatur:sine tribu/sine iure/sine domo

Sociale aĩal est homo magis quã oẽs apes :& quã oẽ gregariũ:

Nihil frustra natura facit.

Sermonem hõ habet solus oĩum animalium.

Huc usq; natura ꝑcessit ĩ aliis aĩalibus:ut sẽsũ hẽant iocũdi atq; molesti & hoc uoce ĩter se significare possint/at sermo ad hoc datus est nobis : ut ostendamus utilitatem & dãnũ atq; ita iustum & iniustũ .

Hoc ꝑter cætera aĩalia hoĩbus ꝓpriũ ẽ:ut boni & mali:ac iusti & iniusti & aliorũ huiusmõi sensũ hẽant soli/horũq; societas facit domũ &ciuitatẽ.

Scd'm naturã prius ẽ ciuitas/q̃ domus/&q̃ singuli nostrũ:nã totũ prius eẽ q̃ ptẽ necessariũ ẽ:pempto.n.toto nõ erit pes uel manus nisi equoce:

Cuncta operæ diffinita sunt & potentia: itaq; cum amplius non sint talia non est dicere illa esse eadem sed equiuoca.

·N̄· Qui in communi societate nequit esse: quiq; nullis indiget propter sufficientiam: nulla pars est ciuitatis/quare aut bæstia aut deus:

Sicut perfectione suscepta optimum cunctorum animalium est homo: ita si alienus fiat a lege & a iudiciis pessimum est omnium animalium.

Seuissima est iniustitia habens arma.

Hō arma tenet per innatam prudentiam atq; uirtutem: quibus plurimū ualet in cōtrarium uti: itaq; impiissimum & immanissimum est scilicet quantum ad irascibilem sine uirtute: & ad libidinem cibationemq; deterimum .s. quantum ad concupiscibilem.

Diff. Ius ordinatio est ciuilis societatis:

Diff. Iudicatio est iusti iuditium.

Ex lectione secunda.

·N̄· Sine necessariis impossibile est uiuere & bené uiuere.

Instrumentorum quædam animata sunt: quædam in animata:

Minister in artibus lo cum instrumenti optinet.

Facere & agere specie differunt.

Qui sui ipsius non est secundum naturam sed alterius homo/hic secundum naturam seruus est:

Imperare & parere non solum necessariorum est: sed etiam utilium.

Ex lectione.iii.

Statim ex generatione quadam distincta sunt alia quidem ad imperandū/alia uero ad parendum.

Semper melius ē iperium meliorum parentium seu hominis quā bæstiæ/nam quod a melioribus perficitur melius est opus.

Vbi aliud iperat aliud paret est aliquod horum opus

Quæcunq; ex pluribus constant & unum quod commune fiunt: siue ex continuis siue ex discretis: in omnibus apparet quod imperat & quod paret.

Oportet consyderare naturam non in corruptis: sed in his quæ magis se habēt secundum naturam.

Prauorum ac praue dispositorum sæpe inuenitur corpus iperare aīo: qa peruerse ac præter naturam se habent.

Est in animali prospicere imperium dominicum & ciuile: nam animus quidem in corpus dominicum habet imperium/mens uero in appetitum ciuile & regium.

Clarum est secundum naturam & utilitatem imperari ab animo corpori/& ab ea parte quæ habet rōnem: ei parti quæ subiacet perturbationi: æq̄litatem uero & uicissitudinem omnibus uocare.

Animalia mansueta meliora sunt q̃ fera: animalibus quoque melius est ut ho- mini pareant: nam salutem ita recipiunt.
Masculus & femina alterum melius secundum naturam: alterum deteri- us: & hoc imperans illud parens.
Quicunque tantum distant quantum animus a corpore: homo a bestia per quem modum se habent quorumcunque est opus i corporis usu: (& hoc est eis potissimum) hi natura sunt serui.
Non ut corporis: ita & animi pulchritudinem discernere facile est.
Qui sunt secundum naturam serui: iis prodest ac iustum est seruire.

Ex lectione.iiii.

Dicitur seruire & seruus: & secundum leges: & secundum naturam: cõsen- sio enim quedã est per quã bello capta illorum fieri dicuntur qui cæpint.
Virtus freta potentia uim potest maxime afferre.
Indignum aliquem seruire nemo dicit esse seruum.
Natura quidem uult ex bonis bonũ generare: attamen plerũque nõ potest
Seruus pars quædam est domini: quasi animatũ quiddam corporis: sed separata pars: qua propter aliquid est quod simul prosit: ut amicitia do- mino & seruo: nam idem prodest toti & parti: animæ & corpori.

Ex lectione.v.

In re familiari imperium est unius: nam ab uno regitur omnis domus: in repu. autem liberorum & æqualium est gubernatio.
Scientia & liberalis & seruilis est: seruilis quidem est qualis est coquina- ria: & alius huius generis famulatus.
Domini scientia est per quam utitur seruis: nam dominus non est in pos- sidendo seruos: sed in utendo: & continet hæc scientia non magnum aliquid neque gloriosum: que enim scire facere oportet: illum oportet scire iubere.
Quibuscunque est facultas a laboribus cessandi: uicarius quidem suscipit hunc honorem iubendi seruis: ipsi uero aut reipu. administrande: aut studiis philosophiæ intendunt.

Ex lectione.vi.

Fieri non potest ut uiuatur sine alimento: itaque diuersitates alimentorum diuersas faciunt animalium uitas.
Homines qui pigerrimi sunt pastoralem uitam sequũtur: quoniam a mã- suetis animalibus sine labore educatio prouenit ociosis: cunque sit neces- se mutare locum animalibus: & ipsi coguntur una sequi quasi agricul- turam quandam uiuam colentes.
Maxima pars hominum a terra uiuit & a fructibus non siluestribus
Existimandum est plantas animalium esse gratia: & cætera animalia ho- minum causa: mansueta quidem propter cibum: fera uero: & si nõ om- nia: at plurima illorum propter cibum & alia adiumenta: ut uestis ac

cætera instrumēta ex illis fiant: si igitur natura nihil neq̧ imperfectum facit neq̧ frustra: necessarium est plantas & animalia omnium hominū gratia fecisse naturam.

Bellica ars secundū naturam quodammodo acquisitiua est: nam & uenatoria ars pars illius est qua uti oportet cōtra bæstias & cōtra eos hoies q ad parēdū nati sunt: nec uolunt parere: ut natura id iustū bellū existat

Acquisitio & possessio rerum in uita necessariarum & utilium ad societatem domus & ciuitatis non infinita est nullum enim instrumentum cu iusq̄ artis infinitum est neq̧ multitudine neq̧ magnitudine: diuitiæ au tē huiusmodi sunt multitudo istrumētoꝝ rei familiaris & reipublicæ.

Futile quiddā uidentur nummi: absurdū enim est tales esse diuitias affirmare: quaꝝ habūdās qs fame perire potest: ut de mida fabulis traditur:

Ex lectione. vii.

In una quaq̧ arte desiderium finis in infinitum est: eorum uero quæ sunt ad finem non infinitum est finis enim extremum omnibus est.

Desiderii augēde pecuniæ non est terminus: finis enim sunt tales diuitiæ & pecuniarum possessio.

Commutationis causa nummus inductus est: in fœnore autem nummus nummum parit: itaq̧ maxime præter naturā est hic acquirēdi modus quia. s. denarii non acquiruntur ex rebus naturalibus: sed ex denariis.

Ex lectione. viii.

Opatiōes illæ artificiosissime sūt: i qbus minimū ē fortunæ: illæ sordidissime i qbus maxie inqnatur corpus: illæ seruilissimæ i qbus corporis ē opus plurimum: illæ ignobilissimæ i qbus minimū requiritur uirtutis.

Tales milesius ostendit amicis suis: per facile esse philosophis ditari si uellent: sed hoc non esse illis curæ.

Ex lectione. viiii.

Tres sūt partes rei domesticæ: una dominicā: alia paterna: tertia cōiugalis.

Præest pater familias & uxori & filiis tanq̄ liberis: sed non eodem modo: sed uxori quidem ciuiliter: filiis autem regie.

Masculus fæmina principalior est nisi alicubi contra naturam consistat: & antiquius & perfectum iuniore & imperfecto.

Magis & minus specie differre non facit.

Seruus omnino nō habet deliberandi arbitrium: mulier uero habet sed inualidum: puer autem habet: sed impfectum: & eodem modo circa morales uirtutes necesse est esse.

Qui præest perfectam uirtutem habere debet moralem: animorum uero unusquisq̧ quantum sibi competit.

Mulieri decus affert taciturnitas: sed non item uiro.

Ex lectione. x.

Refert ad rectam istitutionem reipublicæ pueros & mulieres esse bene in

stitutos:nam mulieres media pars sunt hominum liberorum:ex pueris autem sumuntur qui rempu.gubernant.

Propositiones ex secundo libro politice.

Ex lectione.i.

Ciues socii sunt unius ciuitatis.

Quod in repu.platonis socrates inqd oportere in bene instituẽda repu.cões esse filios & mulieres & facultates:id nõ prestat sieri:cõtinet enim multas perturbationes mulierum communio.

Omnes liberos & æquales simul gerere magistratum impossibile est.

Ex lectione.ii.

Quod multorũ cõe est in eo minima adhibetur diligentia:nã de propriis maxime curãt hoies:de cõibus autẽ minus:q̃ q̃tum singulis cõpetit:tã q̃ enim aio curãte ab aliis negligitur:queãdmodum in seruilibus ministeriis famulantes multi interdum deterius inseruiunt q̃ pauci.

Ex lectione.iiii.

Amicitiam putamus maximum esse bonum in ciuitatibus:nam sic minime seditionibus agitantur.

Duo sunt quæ faciũt homines curã habere & amare:propriũ.s.& affectio.

Ex lectione.v.

Melius est ut proprie sint res:sed usu facere illas cõmunes:per uirtutẽ enim erunt communes:ut in prouerbio est:amicorum omnia communia.

Est sane ienarrabile q̃tũ itersit ad uoluptatẽ:cõsiderare aliqd eẽ ꝓpriũ sui:

Non frustra quisq; ad se ipsum amicitiã habet:est enim id naturale:sed cũ amatio sui reprehẽditur:nõ illud reprehenditur quia se amet: sed quia magis quam oportet se amat:quemadmodum & pecuniarum:

Largiri & opem ferre amicis & hospitibus & familiaribus dulcissimum est:quod sit si propriæ sint facultates.

Ab alienis mulieribus laudabile est se abstinere.

In usu eaꝝ rerũ quæ ipsi possidemus non in cõibus:liberalitatis est opus.

Ex lectione.vii.

Egestas seditiones & delicta parit.

Ex lectione.viiii.

Magis a legibus cupiditates adæquande sunt q̃ patrimonia.

Multitudo grauiter fert inæqualitatem patrimoniorum:præstantes autẽ uiri bonorum æqualitatem.

Qui molestia carere uolunt:nõ aliũde q̃ a philosophia quærant remediũ.

Honor maximus habetur nõ ei qui furem occiderit:sed ei qui tyrannum.

Ex lectione.x.

Improbitas hoium isaciabilis ẽ:& ꝑmo qdẽ sufficere debẽt pauca atq; minima:mox uero ubi illa sũt cõsecuti plura appetũt semp quousq; i isinitũ ꝓcedãt isinita ẽ.n.cupiditatis nã ad cuius expletionẽ plurimi uiuũt.

Ex lectione.xii.

Omnis ciuitas artificibus indiget.

Ex lectione.xiii.

Asuescere faciliter leges mutare improbum est.

Constat errata quædam esse tolleranda & legum latorum & magistratuum:non enim tantum proderit qui corrigere peragit:quãtum nocebit asuefactio superioribus non parendi.

Lex nullam uim habet quo sibi stetur nisi ex more:mos autem non fit nisi temporis longitudine:quare faciliter mutare leges in alias nouas infirmam facere est uim legis.

Ex lectione.xiiii.

In quacunq; repu.male prouisum est circa mulieres: in ea putandum est medietatem ciuitatis esse neglectam.

Necessarium est in tali repu.in qua mulieres uiuunt molliter:ac in omnẽ licentiam dissolutæ:diuitias haberi in precio: præsertim cum uiri sint obnoxii mulieribus:quod accidit omnibus ferme militaribus bellicosisq; gentibus.

Videtur qui primus fabulatus est:non irrationabiliter uenerem marti cõiunxisse:quoniam omnes huiusmodi homines proni sunt ad uenerea illis ꝙ obnoxii.

A mulieribus male gubernatur ciuitas.

Melius est aut nullam:aut paruam:aut mediocrem dotem esse mulieribus constitutam.

Ex lectione.xv.

Oportet rempu.quæ diuturna sit:uelle ut omnes ciuitatis partes constent atq; in statu suo permaneant.

Dignitas uirtutis est premium.

Quod per omnem uitam magnis de rebus decernendi aliqui in repu.potestatem hẽant piculosum est:est enĩ ut corporis: sic & mẽtis senectus.

Videntur ii qui in potestate decernendarum rerum constituti sunt: largiendi gratificandiq; per multam facultatem habere:quapropter melius est eos rationi reddendi subiectos esse.

Oportet & uolentẽ & non uolentem ad magistratum assumere:si dignus sit eo magistratu.

Nemo magistratum petet nisi honoris sit affectator.

Pleraq; eorum quæ homines iniuste faciunt.per ambitionem & auaritiam committuntur.

Ex lectione.xvi.

Vetusta pleraq; rudiora sunt nouis.

Non secundum legem scriptam iudicare:sed secundũ ꝙ sibi uidetur periculosum est.

Ex lectione.xvii.

Signum est reipu.bene institutæ:q populus in suo permaneat loco: neq seditionem ullam unq̃ fecit neq tyrannum.

Qui magnã habent potestatem:si ipsi uiles sint multum nocent ciuitati.

Vbi non maxime honoratur uirtus:ibi non est possibile firmum esse optimorum in repu.statum.

Prauum est plures magistratus ab uno homine geri:unicũ enim ab uno optime perficitur opus.

Ex lectione.xviii.

Pittacus legem tulit:ebrios si quem pulsauerint maiori pœna damnari:q̃ si sobrii fecissent:quia enim plures delinquunt ebrii q̃ sobrii:non ad id respexit:quod in ebriis uenia:sed ad utilitatem.

Ex tertio libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i. Diffi.

Respublica est eorum qui in ciuitate degunt institutio uel ordo.

Habitatio ciuẽ non facit:nam isto modo ministri qui circa nos habitant & serui ciues essent.

Pueri nundum ætate perfecti:& senes ob ætatem a muneribus publicis uacãtes non simpliciter ciues dicendi sunt:sed quodãmodo ciues.

In rebus quarum supposita differunt specie:aliud eorum est primũ aliud secundum:aliud consequens.

Diff. Ciuis est cui habilitas est participandi potestatis publicæ deliberatiuæ & iudiciariæ.

Diffi. Ciuitas est multitudo ciuium quæ per se sufficiens est ad uiuendũ.

Licet uideamus quosdam iniuste se in magistratibus gerere: hos tamen magistratus esse dicimus:sed nequaquam iuste.

Ex lectione ii.

Ciuitas non mœnibus diffinitur.

Babilon cum capta esset ab hostibus:ferunt partem aliquam eius ciuitatis tertia die nondum aliquid sensisse.

Ex lectione.iii.

Non eadem est uirtus boni uiri:& boni ciuis.

Salus & conseruatio nauigantium commune est omnium opus:ad hoc enim unusquisq eorum tendit.

Necesse est uirtutem ciuis esse ad rempu.conseruandã.

Viri boni perfecta est uirtus: & fieri potest ut ciuis bonus non possideat uirtutem illam per quam dicitur uir bonus.

Dif. Præsidentia ciuilis est per quam aliquis præest similibus genere:& liberis hominibus:quamq eum qui præest didicisse parendo oportet.

Recte dicitur neminẽ bene imperare posse:qui nõ prius sub iperio fuerit.

Oportet bonũ ciuem scire ac posse præesse & subesse laudabiliter: & hæc est uirtus ciuis.

Viri & mulieris alia est temperantia & fortitudo nam uideretur utiq; timidus esse uir:si ita fortis esset ut fœmina:& mulier inhonesta uideretur: si sic honesta foret ut uir.

Administratio domus alia mulieris alia uiri:nã uiri est acquirere:mulieris seruare.

Prudẽtia propria uirtus est præsidẽtibus:nã cæteræ quidẽ uirtutes uidentur cões tam eorũ qui præsunt q̃ eo℞ qui subsunt.at prudẽtia nõ est uirtus eius qui subsit:sed opinio uera re℞.s.mandatarũ:hic loquitur de uiro in q̃tum est subditus nõ ĩ q̃tum bonus uir:nã ut sic rebus habere prudentiam:& non ut subditus.

Ex lectione.iiii.

Optima ciuitas nunq̃ opificem faciet ciuem.

Necessaria qui uni ministrat seruus est:qui aũt publice uiles & sordidi sũt.

Virtutem exercere non potest qui uilibus opificibus est occupatus.

In paucorum gubernatione tenues homines ad rempublicam non recipiuntur:ex magno enim censu ad honores reipu.peruenitur.

Ex lectione.v.

Dif.Respu.est ordinatio ciuitatis:& circa magistratibus alios: & maxime circa id quod summam in ciuitate habet auctoritatem.

Quoniã homo natura ciuile est animal: fit ut si etiam nihil indigeant homines mutuo auxilio:nihilominus affectent uitæ societatem.

Quæcunq; respublice ad cõem utilitatẽ intendunt:hæc certe sed secundũ simpliciter iustũ:quæcunq; uero ad propriã eorũ qui præsunt utilitatẽ solũ:aberrant quidẽ:suntq; oẽs rectarũ rerumpu.trãsgressiões & labes.

Ex lectione.vi.

Vocare consueuimus cũ unus ad communẽ utilitatem respiciens gubernat:regiam potestatẽ:cum uero pauci gubernãt plures tamen uno:optimatum gubernationẽ:uel ex eo q̧ optimi præsunt: uel ex eo quia ad optimum:publicum administrant.cum autem multitudo gubernat ad communem utilitatem:uocatur communi omnium nomine respu.

Vt multitudo excellat ad omnem uirtutem difficile est.

Dif.Tyrãnides est dominatus unius ad proprium commodũ intendẽtis.

Philosophantis circa singulorum disciplinam:& non solum ad id quod agendum respicientis:proprium est nihil negligere:neq; prætermittere:sed demonstrare in singulis ueritatem.

Diffi.Paucorum potẽtia: quam græci oligarchiam appellãt est cum ad opulentorum comodum respu.ab opulentis & diuitibus gubernatur.

Diffi.Popularis status qui græce democratia dicitur:est cum ad comodum egenorum respu.a pauperibus gubernatur.

Vbicq accessit ut pauci sit opulēti.multi uero inopes:libertatis tamen omnes participes sunt:propter quas causas contendunt utricq de repu.

Huc usq sanctus thomas secūdum expositionem cuius lectiones sunt notatæ conscripsit super politicam:reliquum expositionis est petri de alnemia.licet in aliquibus libris sancto thomæ ascribatur: quod uerum non est:ut patet diligentius intuenti.

Ex lectione.vii.

Qui de seipsis iudicant ut plurimum non recti sunt iudices:

De uirtute ac uitio publice cogitant quicuncq curam habent bene instituendi ciuitatem:ex quo manifestum est de uirtute curam esse habendā ei quæ re uera ciuitas sit nominanda.

Ciuitas non est communicatio loci:nec iniuriandi sibi ipsis nec comertii gratia/licet ista ut adsint necessarium sit:si futura sit ciuitas

Finis ciuitatis est bene uiuere:& non simul uiuere.

Diffi. Ciuitas est generum pagorumcq societas uitæ perfectæ/ac per se sufficientis:& hoc ēst bene ac beate uiuere.

Qui plus conferunt ad bene uiuendi societatem:iis plus iuris cōpetit in ciuitatem: q̄ iis qui libertate ac genere pares sunt/uel maiores : sed ciuili uirtute impares:& q̄ ii qui diuitiis superātur: sed uirtute superantur.

Ex lectione.viii.

Si plures sint quorum unusquiscq non sit studiosus:tamen fieri potest:ut in unum cōuenientes omnes meliores sint:q̄ pauci studiosi: non ut singuli:sed ut oēs si unusquicq tamen partem habet uirtutis & prudētiæ:

Ex lectione.viiii.

Permittere illis magnos magistratus qui necq opes habēt necq uirtutis existimationem: nequaq̄ est tutum propter iniustitiam & ignorantiam per quas quibusdam iniuriarentur/in quibusdam errarent: sed excludere illos penitus ab honoribus periculosum est.

Medicus est triplex.s.ille qui agit: & ille qui præcipit & ostendit: & tertio loco ille qui a pueritia expertus:sūtcq quidā tales in cūctis fere artibus.

Tribuimus iudicium non minus expertis q̄ scientibus.

Recte eligere scientis est opus:

Plura sunt in quibus leges expræsse cauere non possunt:ex eo quia nō facile est generali sermone singulos casus comprehendere.

Ex lectione.x.

Danda non est prærogatiua fistularum:illi qui sit nobilior:nihil enim melius caneret:sed oportet iis qui in opere ipso precellunt illam tribuere.

Ex lectione.xi.

Ciuitas esse nō potest ex pauperibus omnibus:quēadmodū nec ex seruis.

Nobilitas apud omnes in honore habetur.

Consentaneum est ex melioribus ortos esse meliores.

Diffi. Nobilitas est generis uirtus.

Ex lectione.xii.

Si quis in ciuitate excellat uirtute:nō dicendum est ut talis uir sit de ciuitate pellēdus.neq̧ gubernationi aliorum erit subiiciēdus:putandū enim talē uirū tanq̄ deū in hominibus esse: restat ergo (ut uidetur) naturam huius talem esse:ut omnes sponte sua illi parere debeant:sitq̧ rex perpetuus in ciuitate.

Ex lectione.xiii.

Magis apte sunt ad seruiendum nationes barbarorum q̄ græcorum:& eorum qui incolunt asiam q̄ eorum qui europam: preferunt enim seruile iugum æquo animo.

Reges a ciuibus custodiūtur:tyrāni uero ab externis mercede cōductis:& reges secundū leges & uolētibus:tyrāni uero inuitis dominantur:itaq̧ alteri a ciuibus custodiuntur:alteri contra ciues custodiam parant.

Ex lectione.xiiii.

Iudicia multorum sæpe meliora sunt q̄ unius.

Optabilius est ciuitatibus ab optimatibus gubernari:q̄ a rege:& cum potestate & sine potestate:modo reperire queant plures optimos uirtute.

Ex lectione.xv.

Melius est ciuitatē ab optima lege q̄ ab optimo uiro gubernari:unde qui legem præesse iubent uidentur iubere deum præesse & leges: qui autē hominem iubet præesse:adiungit & bestiam seuam:libido quippe hominis talis est.atq̧ obliquos agit etiam uiros optimos qui sunt in potestate:mens uero absq̧ appetitu lex est.

Ex lectione.xvi.

Natura non fit ut pars superet totum.

Ex quarto libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i.

1 N cunctis artibus & sciētiis quæ non circa partem sed circa genus aliquid perfecte existunt:unius est cōsiderare quid cuiq̧ cōueniat generi.

Non minus difficile est corrigere rēpu.iam institutā:q̄ ab initio istituere.

Leges omnes ad rempu.sunt accommodādæ:nō aūt respublicæ ad legē.

Diffi. Respu.est institutio ciuitatis circa magistratus honoresq̧ publicos: quemadmodū debeant impartiri:& in quo potestas auctoritas q̧ summa debeat consistere:& qui sit finis cuiusq̧ societatis.

Constat tyrannidem gubernationem deterrimam esse ac plurimum a recta spetie gubernandi abesse: secundo autem loco paucorum potentiam mediocrem uero popularem statum.

Ex lectione.ii.

Equitum munus nemo faciliter supportare potest nisi sit diues.

Ex lectione.iii.

Ciuitas nõ ex una sed ex multis partibus cõstat: una quidem pars est circa alimẽta quos agricolas dicimus: altera circa ministeria seu artifices: sine quibus ciuitas habitari nõ põt: tertia est forensis multudo quæ circa mercaturã & numulariã uersatur quarta mercenarii: quinta ꝓpulsatores belli: quæ necessaria est si tueri libertatẽ uelint: impossibile est enim ut quæ ciuitas uocari meretur: sit natura serua: per se enim sufficiens est seruus autẽ nõ per se sufficiens est: sexta pars est iusticiæ iudiciaræ exhibitores ac præterea cõsultores: septima illorũ qui magna patrimonia habentes reipu. onera sustinent: octaua qui publicam operam exibent & qui in magistratibus gerendis occupati existunt.

Ciuitas absq; magistratibus esse non potest.

Arrogant sibi uirtutem cuncti: & multifariam se idoneos existimant ad gubernandum.

Ex lectione.iiii.

Paruas facultates habentes ociosi esse non possunt:

Ex lectione.vii.

Opulentioribus doctrina atq; nobilitas magis adesse consueuerunt.

Finis gubernationis optimatum est uirtus: paucorum uero gubernationis diuitiæ: popularis autem libertas.

Nobilitas est antiquæ diuitiæ: & uirtus.

Ex lectione.x.

Doctrina ingenio indiget: & adiumentis externis:

Diffi. Vita beata est secundum uirtutem non impeditam.

Virtus mediocritas quædam est:

In cunctis ciuitatibus partes sunt tres: nam alii diuiciis excellunt: alii paupertate nimia deprimuntur: alii sunt inter hos medii.

Bonorum fortunæ mediocris possessio est optima omnium existimanda hæc enim facilis est ad obedientiam mandatorum.

Si qui excedunt forma: si uiribus: si nobilitate generis: si diuitiis: aut his contrariis: ut paupertate nimia: aut imbecillitate: uel ignominia multa: difficile est ut ii rationi obediãt: fiunt enim istorum alii superbi: & delinquentes apte in rebus magnis: alii oculte praui & in rebus exiguis fraudatores: & utriq; damnosi sunt ciuitatibus.

Qui opibus diuitiis amicis aliis q; bonis fortuitis habundant: nec imperium cuiusq̃ pati uolũt: neq; sciũt: & hoc statim domi eoꝝ natis existit: propter delitias enĩ ne solis q̃dẽ præceptoribus obedire cõsueuerũt: q autẽ sunt ĩ eoꝝ indigẽtia summa cõstituti: magistratũ gerere nesciunt.

Valde optandum est ut ii qui in repu. uersantur: facultates habeant mediocres ac sufficientes: nam ubi alii nimis multa possident: alii nihil uel plebs infima insurgit: uel paucorum potentia illa extrema uel tyran-

nus:ex populari enim statu nimium superbo & ex paucorum potentia ad tyrannidem deuenitur.

Vbi multum est mediocrium possessionum: minimũ seditionis & discordiæ ciuium innascuntur.

Magnæ ciuitates minus seditionibus subiacent:quia magna est in his mediocrium hominum multitudo paruas autem ciuitates facile est in duas partes diuidi:ita ut nihil medium relinquatur.

In ciuitatibus consuetudo optinuit:homines nõ uelle æquale: sed aut imperare quærere:aut uictos obedire.

Ex lectione.xi.

Ciuitas cõstituta est ex quali & quanto:& dico quale:libertatem:diuitias: disciplinã:nobilitatẽ:quãtum uero multitudinem populi præualentẽ.

Vbi mediocriũ superat multitudo uel utrunq; extremũ uel alterũ tantũ: hic respu. recipit stabilitatem.non enim est metus ne quandoq; diuites cum pauperibus conspirent cõtra mediocres:nunq̃ enim alteri alteris seruire uellent.

Arbiter fidelissimus & medius est.

Quanto melior est gubernatio temperata:tanto durabilior est.

Necesse est procedente tempore ex falsis bonis:uerum malum euenire.

Diuitum cupiditates plus habẽdi:magis destruũt rempu.q̃ multitudinis.

Illa circa quæ paucorum potentiæ.contra populi statum:& econtra fiunt machinamenta:quinq; sunt:numero:contio:magistratus:iuditia:arma matura:exercitium uide textum processum.

Peditatus nisi ordo ac discipina adsit inutilis est in bello.

Erat antiqua ciuitatũ gubernatio rationabiliter paucorum & regia: propter paucitatem enim hominum non erat magnus numerus mediocrũ: itaq; pauci cum essent multitudine:& istitutione magis ferebant ab aliis gubernari.

Ex lectione.xiii.

In rebus magnis debent singuli magistratus ad singula deputari: melius enim singula curantur si in multis cura nostra non distrahatur.

Ex quinto libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i.

Bisq; propter inæqualitatem oritur seditio:& omnino quærentes æquum in seditiones incidunt.

Nobilitatem ac uirtutem in uerbis quidem omnes fere usurpãt at qui re uera nobiles ac boni sint nusq̃ centum reperiũtur:diuites autem multis in locis.

Impossibile est ex primo errore in principio commisso non euenire ad extremum:aliquid mali.

Tutior ac minus seditioni subiacet popularis gubernatio:q̃ paucorum:in

paucorum enim gubernatione duæ gignuntur seditiones:una inter se ipsos:altera ad populum:in gubernatione autem populi una tãtum seditio fit ad paucorum potentiam.

Ex lectione.ii.

Res pro quibus seditiones fiunt sunt lucrum & honor:atq; his contraria: dedecus scilicet & damnum.

Causæ & principia seditiones sunt contumelia:metus:præpotentia:contemptus:incrementi excessus:uerecundia: negligentia: pusillanimitas: imparitas.

Superbia & auaritia eorum qui gubernant: homines prouocant cõtra se: & contra statum eius reipu.quæ ista fieri patitur.

Auaritia quandoq; fit ex priuatis rebus:quandoq; ex publicis.

Propter mætum ad seditiones deueniunt qui pœnas formidant ob maleficia commissa.

Ex lectione.iii.

Oriũtur seditiones nõ pro paruis rebus:sed ex paruis ad magna pueniũt.

Seditiones paruæ corroborãtur maxime:quando in principalibus fiunt.

A principiis seditionũ cauendũ est diligenter:ac dissoluendæ statim sunt eoꝝ discordiæ:qui multũ in repu.possunt:in principio enim peccatur:

Principium dicitur esse dimidium totius.

Excellentium uirorum discordiæ totã post se trahunt ciuitatem.

Ex lectione.v.

Homines ab honoribus exclusi res nouas molliri non cessant:quo ad ipsi quoq; honorentur.

Ex lectione.vi.

Dissoluuntur maxime respu.& optimatum gubernationes:propter transgressionem iustitiæ:in seipsis factam.

Ex lectione.vii.

Contrariorum contrarii sunt effectus.

Corruptioni conseruatio est contraria.

In rebuspu.quæ laudabiliter permixtæ ac temperatæ sunt: diligenter obseruandum est:ne quid ex legibus institutisq; moueatur.

Maxime ab eo cauendum est quod paulatim repit.

Non similiter facile est latere male agentem in breui tempore magistratus:& in longo.

Conseruantur respublicæ non solum ex eo quia procul sunt a periculis: sed etiam interdum quia propinquæ sunt:homines enim formidantes uigilantius intendunt ad reipu.custodiam.

In omni gubernatione magis conãdum est paruos & longi temporis honores præbere quam confestim magnos:corumpuntur enim nec cuiuis est hominis prosperitatem ferre.

Si accumulate dati sunt alicui honores:nō sunt simul omnes postea aufe rendi:sed paulatim.

In omni repu.lege ita prouidere conandum est:ut nemini sic excessiua po tentia neq; amicorum:neq; pecuniarum:q; si ita contingat per absenti am remouendæ sunt huiusmodi hominum clientelæ.

In omni repu.legibus omni diligentia constituendnm est:ne ex magistra tibus lucra proueniant: si enim populi existimant eos qui magistratus gerunt ex repu.ditari:duplicem capiunt molestiam:& quod ab honore excluduntur:& q; a lucro.

In populari statu conseruando quem græci democratian dicunt oportet diuitibus parcere:ac non modo possessiones eorum nō auferre: sed ne fructus quidem earum.

In paucorum gubernatione conseruanda: quæ græce oligarchia dicitur cura est pauperum suscipienda diligenter:& officia quibus sunt salaria constituta illis tradenda:& si quis diuitum eos cōtumelia affecerit:ma ior pena est constituenda:q̃ si ipsi inter se idem fecissent.

In omni repu.magistratus in quibus uis auctoritasq; reipu.consistit: solis iis qui sunt ex repu.committi debent.

Tria debent habere illi qui principales magistratus sunt suscepturi:primū ut ament presentem ciuitatis statum:deinde ut habeant potentiam ma ximam ad ea exequēda que magistratus requirit:tertium ut habeat uir tutem & iustitiam ad ipsam rempu.

Quando in eodem omnia non concurrunt cuius facienda est electio: ui detur inspiciendum esse ad duo cuius scilicet magis participabunt om nes & cuius minus quapropter in re militari ad peritiā magis q̃ ad pro bitatem est respiciendū:contra uero in custodia & administratione er rati:plus enim probitatis requirit q quantum habeant multi.

Maximum fundamētum est .s.conseruationis reipublicæ custodire ut po tentior sit ea pars que rempu.saluam uelit quam illa que nolit.

Maximum omnium ad reipu.stabilitatem est id quod nunc paruifaciunt omnes:erudiri ad reipu.disciplinam nihil enim prosunt utissime leges quæ a gubernatoribus decernuntur: nisi moribus instituti: & discipli na imbuti homines fuerint.

Nō putandum est esse seruitutem uiuere ad formam reipu.sed salutem.

Ex lectione.viii.

Regia potestas pro tutela prestantinm uirorum contra populum reperta est:& fit rex ex prestantibus per excellentiam uirtutis: uel rerum gesta rum quæ sint a uirtute:uel per excellentiam huiusmodi generis.

Debet rex esse custos:ut qui diuitias habent nil iniustum patiātur:nec etiā populus afficiatur contumeliis.

Ex lectione.viiii.

Per contumeliam & per mætum & per contemptum inſurgunt plæriq̧ ſubiectorum aduerſus dominantes.

Quando per contumeliam adducuntur homines ad inſurgendum impetus ſit in corpus.

Contumelia concitat ad iram.

Iraſcentium plurimi ultionis cauſa impetum faciunt non cauſa potẽtiæ.

Fortitudo potentiam habens ſuperbia eſt.

Ex lectione.x.

Particulam quandam odii debemus iram exiſtimare.

Interdum ira efficatior eſt q̃ odium:nam ira cum dolore fit:quare non facile u itur ratione:od um autem ſine dolore.

Conſtituendum eſt tyrannorum interſectoribus uiuendum non eſſe: niſi rem confecer nt.

Ex lectione.xi.

Quanto magis reſtringitur poteſtas omnis:tanto maiori tempore neceſſe eſt eam durare.nam & ipſi qui regunt minus ſuperbiũt magis q̧ moderati ſiunt:& illi qui reguntur inuident minus unde theopompus lacedæmonum rex regiam poteſtatem ad mediocritatem deducens: ad uxorem reſpondiſſe fertur:dicentem an non erubeſcere:q̧ filiis minorem poteſtatem regiam derelinqueret:q̃ a parentibus ipſe accepiſſet: non profecto inquit:nam relinquo eis multo durabiliorem.

Nemo adulationibus gaudet qui mentem habet libero homine dignam ſed amant boni uiri:uel non adulantur.

Vtiles praui ſunt ad praua.

Tria ſunt quæ cõiectat tyrannus pro dominatione retinẽda unum eſt, ut animos imminuat ciuium:nemo enim praui animi contra tyrannum inſurgit ſecundum ut ciues inter ſe diffidentes reddat: non euertitur. enim tyrannus niſi ciuium aliqui inter ſe fidem habeant.tertium impotentiam agendi:nemo enim ſibi impoſſibilia aggreditur.

Ex lectione.xii.

Non faciliter inuadi poteſt:nec faciliter contemni qui ſobrius eſt:ſed qui ebrius:neq̧ qui uigilat:ſed qui dormit.

Oporter principem uel tyrãnum erga religionem deorum affici uehemẽter.minus enim formidabunt populi ne quid contra iuſtitiam fiat:ſi religioni deditum illum exiſtimabunt:ac deorum timorem habere:minus q̧ contra illum audebunt inſurgere quaſi deos habeat propitios & fauentes.

Oportet precipere eos uiros qui in aliqua re laudabiliter ſe geſſerit honorare:& hos honores ipſemet tribuere debet:penas uero & animaduerſiones per alios infligere per magiſtratus uidelicet & iudicia.

Communis cuſtodia cuiuſlibet dominationis unius:eſt neminem unum

pre cæteris magnum facere:sed plures:nam se inuicem custodient.
Princeps:si quem præ cæteris extollere oporteat:non tamen eũ debet extollere qui sit moribus audax:nam huiusmodi homines aptissimi sunt ad inuadendum circa omnes res.
Principi ab omni contumelia abstinendum est:præcipue tamen a duabus ne in corpus flagris:ne ue in ætatem libidine insultũ faciat:maximeq́ id cauendum est in illis hominibus qui honorem magnifaciunt.
Principi & tyranno illi sunt formidãdi & cauendi:qui ita dispositi sunt ut amplius uiuere non curent cum occiderint.
Durum est ut heraclitus inquit pugnare aduersus iram.
Oportet principem egregios uiros p familiaritatem sibi coniungere:plebem uero ac multitudinem per fauorẽ & gratiã in obsequio retinere.

Propositiones ex Sexto libro politice Aristotelis.

Ex lectione.ii.

Ropositum popularis reipu.est libertas: ad hanc enim respicere debeant popularem statum.
Libertatis reipu.popularis pars una in eo consistit:ut per uices imperent & pareant:altera uero uiuere ut quisq́ uelit:hoc enim aiunt esse opus libertatis:siquidem serui est uiuere non ut uult.
Per uices subesse ac præesse pertinet ad libertatẽ quæ est secundũ æquum

Ex lectione.iii.

Aiunt populares id esse iustũ quod uidetur pluribus:potentes uero quod uidetur iis qui plus possident.
Cum duæ partes sint ex quibus ciuitas constat:diuites scilicet & pauperes quod ambobus uidetur autem pluribus id ratum sit:quod si contraria uideantur:quod pluribus & habentibus maiorem censum.

Ex lectione.iiii.

Optimus populus est ille qui ex agricolis constat.
Agricolæ raro contionem & machinamẽta agunt cum enim laborandũ sit illis: circa necessaria ad uictum operibus destinantur suis: & aliena non appetunt dulcius q́ est illis opus facere q̃ in repu.uersari:nisi magna in gubernando sint emolumenta suscepturi.
Pleriq́ agricolarum magis lucrum appetunt quam honorem.
Licentia agendi quod quisq́ uelit custodire nõ potest ingẽitam unicuiq́ hominum prauitatem.
Agricole & pastores corporibus exercitati:ad bellicas expeditiones utilissimi sunt:ac potẽtes sub diuo cõsistere:opificũ uero ac forensiũ & mercenariorum uilis est uita nullumq́ uirtutis opus.

Ex lectione.v.

Paruum incõueniens cõniuendo trãsitur:magnum uero in oculis hæret.
Plærisq́ dulcius est dissolute uiuere q̃ modeste.

Qui curam salutis habent reipu. leges ponere debent: ut damnatorum bona sacra sint & non in publicum: sed in sacrum referantur: nam pœna eadem erit: populus autem minus cupide damnabit: cũ nihil sit utilitatis ex damnatione suscepturus.

Magna pœna constituenda est aduersus eos qui falso accusarint.

Gratiosorum ac mentem habentium nobilem est suscipere egenos: & occasionem præbentes conuertere ad res agendas.

Ex lectione. vi.

Semper ex meliori populo capiendi sunt illi qui ad societatem reipu. gubernande capiuntur.

Sicut corpora bene disposita ad sanitatem: & nauigia bene istructa ad nauigandum multos ferunt errores nec ob eos succumbunt: ualitudinaria autem corpora & nauigia parum firma: nautisq; instructa prauis ne paruos quidem ferunt errores: ita rerumpu: quæ deterrime sunt plurima indigent custodia.

Cũ sint multitudinis potissimũ quatuor partes: agrigolæ: negociatores artifices: mercenarii: quatuor etiam sunt utiles ad bellum equites: pedites grauis armature: expediti leues: & turba naualis.

Equos eorum nutrire est qui magnas habent facultates.

Grauis armatura diuitum est magis q̃ pauperum: expediti autem & leues: & nautica turba: a plebe est omnis.

Ex lectione. vii.

Summe necessarius ac difficillimus omnium magistratuum est qui uersatur circa executiones eorum qui damnati sunt: & circa eorum pænas atq; custodias: inde enim multæ proueniunt inimicitiæ.

Nihil prodessent iudicia aut sententiæ: nisi forent qui eas executioni mandarent.

Melius est hunc circa executiones magistratũ non unum esse: sed partiri inter plures: ut alii de aliis exequantur: q̃to enim minus inimicitiarum est in illis qui executioni demãdantur: tanto magis res finem suscipiẽt.

Si idẽ sit: q̃ condẽnãt & qui cõdẽnationẽ exigũt duplex cõtrahitur odiũ.

Viri boni maxime uitant officium custodiendi reos: prauos autẽ nequaq̃ est tutum ei præficere: cum ipsi potius indigeant custodia & carcere: q̃ alios debeant costodire.

Præficiendi sunt reges sacrorũ: siue maximi põtifices quorum cura sit circa rem diuinam: circa templa: ut conseruentur quæ sunt: & erigantur ruinosa ædificia: & cætera omnia quæ pertinent ad diuinum cultum.

Propriũ est earũ ciuitatũ quæ magis pacatæ atq; trãquille sunt: curã facere de mulierum disciplina: de legibus seruandis: de disciplina iuuentutis: de gymnasiorum gubernatione: hæc enim non popularia sunt.

Ex septimo libro politice Aristotelis.

Ex lectione.i.

Ria sunt bonorũ genera:externa.corporis: & animi: & ista om nia adesse fœlici homini oportet.

Nemo dicet eum fœlicem qui nullam partem fortitudinis ha• bet:neq; temperantiæ neq; iusticiæ:neq; prudentiæ.

Virtutis quidem satis habere se putant homines quantulumcunq; habe ant:diuitiarũ uero atq; pecuniæ potẽtiæq; & famæ:& huiusmodi om/ nium infinitum excessum sequuntur.

Homines acquirunt & conseruant:non uirtutes externis bonis:sed exter na uirtutibus.

Beata uita siue in gaudio posita sit:siue in uirtute:siue in ambobus.magis existit moribus & intellectu in excessum ornatis:mediocria uero exter na possidentibus q̃ iis qui in externis plura possident q̃ opus sit:& in il lis deficiunt.

Externa bona finem habent tanq̃ instrumentum quoddam.

Omne utile tale est ut excessus eius uel noceat habenti:uel certe nihil pro sit:at bona animi quanto magis excedunt tanto magis utilia sunt.

Bonis animi non solum honesti uerum etiam utilis appellationem tri/ buere oportet.

Quoniam anima preciosior est corpore & diuitiis & simpliciter:& nobis: necessarium est & dispositionem optimam illi correspondere.

Animi gratia corpus & pecuniæ experi nata sunt:ita enim recte sentiẽtes ex petere omnes oportet:non autem animum gratia illorum.

Quod tantum fœlicitatis unicuiq; contingat: quantum uirtutis atq; pru dentiæ:& quantum secundum has operatur:confessum nobis existit:te ste deo fretis decente fælicem se esse atq; beatum non per aliquid exter norum:sed per se ipsum:quia talis est secundum naturam.

Externorum bonorum causa est fortuna & casus: at iustus & temperatus nemo est a fortuna:neq; per fortunam.

Consentaneum est rationi ciuitatem beatam esse quæ optima sit: & quæ bene agat.

Impossibile est bene agere eos qui bona non agunt.

Nulla bona actio est neq; uiri neq; ciuitatis:sine uirtute atq; prudentia.

Vita optima & priuatim & publice ciuibus est cum uirtute: in tantum ex ternis facultatibus adiuta:ut actiones uirtuosas conficere possit.

Ex lectione.ii.

Necessarium est illam esse optimam rempu.per cuius institutionem unus quisq; optime agit:& beate uiuit.

Duæ sunt uitæ quas prestantissimi ad uirtutem homines: cæteris uitiis an teponere uidentur:una ciuilis & actiua: altera ab omnibus externis so luta:seu contemplatiua.

Necesse est illum qui recte sapit:ad meliorem uitam se disponere:& priuatim unumquemqꝫ hominem:& publice ciuitatem.

Rei bellicæ studia bona sunt existimanda:sed non ut finis supremus: sed gratia supremi finis.

Studiosi legum positoris est cõsiderare urbem & naturam hominum: & omnem aliam communionem uitæ laudabilis:quo percipiãt quãtum fieri potest fœlicitatem.

Impossibile est nihil agentem bene agere.

Liberi hominis uitam meliorem esse: q̃ in dominando occupati: uerum est:nihil enim egregium est seruo uti inquãtum seruus:iussus enim domini in rebus necessariis nihil habet decorum.

Putare omnem gubernationem esse dominationem nequaq̃ uerum est.

Fœlicitas actio est.

Si potestatem habere optimum est:is qui dominus agendi esse potest:hãc facultatem dimittere aliis non debet:sed sibi arripere: & neqꝫ filiũ patris:neqꝫ parentem filii:neqꝫ amicum amici rationẽ habere: nãqꝫ quod optimum est:id nobis ipsis assũscere debemus.

Nihil bonum est quod sit præter naturam.

Maxime proprie dicimus agere etiam externis actionibus eos qui intelligentia & cognitione operibus præsunt architecti.

Vix deus bene se habere & mundus totus quibus non sunt actiones externe præter proprias:si non optima esset contemplatiua uita.

Necesse est eandem esse uitam optimam:quam cõtemplatiuam dicimus: unicuiqꝫ hominum priuatim:& publice ciuitatibus & hominibus.

Ex lectione.iii.

Omnibus artificibus materiam subesse oportet aptam ad opificium:nam quanto melior hæc existit tanto id quod fit ex arte erit preclarius.

In magnitudine ciuitatis iudicanda:non tantum ad numerum habitantium:sed magis ad potentiam respicere oportet:est enim quoddam ciuitatis opus:& quæ maxime id efficere potest:hanc existimãdum est esse maximam ciuitatem:idqꝫ opus est imperantium & parentium.

Non seruorum & inquilinorũ & hospitum grandis numerus: sed horum qui sunt pars ciuitatis:& ex quibus ciuitas constat præcellens multitudo:signum est magne ciuitatis.

Ex qua ciuitate operarii quidem per multi exeunt:bellatores autem pauci hanc impossibile est esse magnam:non enim idem est magna ciuitas & populosa.

Difficile est & forsan impossibile:ut quæ nimiũ populosa est ciuitas optime gubernetur.

Excedentem multitudinẽ gubernare:diuinæ potentiæ opus est: quæ hoc totum continet.

Est quædam mensura magnitudinis ciuitatis: quemadmodum & alio/rum omnium animalium plantarum instrumentorum: nam horum singula: neq; parua nimium: neq; magnitudine excessiua suam potentiam retinebunt: sed aut destituta omnino erunt a natura: aut male se habebunt.

Necesse est primam ciuitatem illam esse: quæ ex ea multitudine constat quæ multitudo potentia per seipsam sufficiens est ad bene uiuendum in ciuili societate quæ uero multitudinem hanc excedit maior est ciui/tas: sed hic non est in infinitum.

Imperantis est iubere ac iudicare.

Ad iudicandum secundum iustitiam & ad magistratus demandandos secundum dignitatem: necessarium est ut se inuicem cognoscant ciues quales sint: quare ubi hoc nõ fieri cõtingit: necesse est ut male res procedant circa magistratus demandãdos & circa iudicia: in quibus certe nequaq̃ est temere procedendum: quod in nimia multitudine manifeste contingit.

Ex lectione.iiii.

Regionem ciuitatis necesse est feracem esse omnium rerum: nam omnia in seipso habere & nullius indigere sufficientis est.

Formam regionis ciuitatis talem esse oportet: ut ab hostibus quidem non facile inuadi possit: ciuibus autem facilius sit in aliena egressio.

Vrbis situs: (si formanda nobis illa est secundum uotum oportuna:) & ad terram & ad mare debet iacere: sic enim & ad auxilia ferenda & ad ablationem & importationem omnium communis erit.

Ciuitati maritimæ melius est naualem potentiam habere usq; ad ali/quam quantitatem: non solum enim sibi ipsis: sed & finitimis quibus/dam auxiliari possunt: & esse terrori quemadmodum terra: sic etiam mari.

Turbam nauticam & huiusmodi hominum multitudinem: non necessa/rium est ciuitatibus existere: nulla enim ciuitatis pars huiusmodi homines esse debet: nam pugnatores & iniuriosi sunt qui naues conscendũt: & ingenui non sunt homines.

Existente multitudine hominum tenuis fortunæ: qui circa nos habitant: & agricolarum necessarium est habundantiam esse & nautarum.

Ex lectione.v.

Qui in frigidis regionibus incolunt gentes & que per europam: animo quidem habundant ingenii uero & arteficii parum habent: quaprop/ter in libertate magis perseuerant: disciplinam uero reipu. difficulter recipiunt: ac finitimis dominari non possunt: quæ uero asiam incolunt ingenio & arte habundant: sed animositatẽ non habent: propter quod & parere dominantibus: & seruire perseuerant: at græcorum genus: ut

mediam regionem locorum sortitum est:sic etiam amborum est particeps:nã & animosum & ingeniosum est:ex quo fit ut in libertatem degat:& disciplinam reipu.optime recipiat: & unius reipu.constitutionẽ sortitum imperare omnibus possit.

Oportet intelligentiã & uigorem animi nam existere illis qui futuri sunt idonei quos legum positor ad uirtutem instituat.

Potentia animæ est per quam amamus & beniuoli sumus.

Magis irritatur animus cõtra familiares & amicos q̃ contra ignotos:si cõtemptum se putet.

Dominus & inuictus animus est.

Non sunt magnanimi homines natura infesti:nisi cõtra iniuriantes: hoc autem magis contra notos familiaresq; patiuntur:si iniuriatos sibi existimant:& hoc non sine ratione continet a quibus enim deberi sibi beneficium expectant ab eisdem non solum priuari beneficio; sed insuper ledi se putant.

Prouerbio dicitur fratrum contentiones & iræ sunt acerbissimæ:& qui se nimium amant:ii se nimium oderunt.

Non eadem certitudo querenda est in his quæ per rationes:& in his quæ fiunt per sensum manifesta.

Ex lectione.vi.

Sicut rerum secundum naturam consistentium non omnes hæ sunt partes totius consistentiæ:sine quibus totum esse non potest:sic nec ciuitatis ponendum est esse partes: quæcunq; ciuitatibus existere necessario oportet:possessione enim indiget ciuitas: nulla tamen pars ciuitatis est possessio.

Diffi Fœlicitas est uirtutis operatio & usus quidam perfectus

Per alium modum & aliis uiis singuli fœlicitatem appetentes & alios uiuẽdi modos fecerunt:& alias reipu.disciplinas.

Sex sunt sine quibus ciuitas esse non potest:primum alimenta: deinde artes:tertium arma:quartum pecuniarum habendarum facultas : quintum ac primum circa rem diuinam cultus : sextum quod est omnium summe necessarium:iuditium pro utilitate & iusticia contrahentium.

Ex lectione.vii.

In ciuitate quæ optime gubernetur: & quæ iustos habeat ciues simpliciter:& non ad suppositionem:neq; artifices:neq; mercatores:neq; agricolas ciues esse oportet : uniuersaliter est enim huiusmodi uita uirtuti aduersa:opus est enim quiete ad uirtutem comparandam & ad rempu.gerendam:

Qui armorum domini sunt iidem etiam sunt domini status & mutationis reipu.

Vires in iunioribus sunt:prudentia uero in senibus.

Neq; agricola:neq; artifex:neq; uilium exerciciorũ quispiam:sacerdos est deputandus:honos enim diis est a ciuibus impendendus:sed cum distincti sint ciues in eos qui arma tenent:& in eos qui consultant: & decẽs sit diis cultum exhibere:& rem quiete suscipere:eos qui pro tempore in his laborauerũt:ac defessi sũt:iis utiq; est sacrorum cura demãdãda.

Ex lectione.viii.

In sacrificiis cultuq; diuino sumptus debẽt esse cõmunes totius ciuitatis.

Ex lectione.viiii.

Ad occidentẽ conuerse urbes & ad eos uentos qui inde perflant salubriores sunt:secundo loco quæ sunt secundum boream sitæ.

Quibus plurimum & frequentissime utimur ad corpus ea plurimum important ad sanitatem aquarum autem & uentorum potentia hanc habent naturam.

Qui dicunt non oportere mœnia adesse ciuitatibus illis quæ uirtutẽ possideant nimium prisce loquuntur: & hoc uident per experientiam reprobatum in his ciuitatibus quæ sibi id ad gloriam iactabant: est enim ad pares ac non multo excedentes multitudine.non satis decorum per mœnia seruari uelle:sed cum aliquando cõtingat & fieri possit ut multo maior hominum multitudo & maiori uirtute superueniat: si saluos esse oportet: neq; perire neq; contumeliis affici firmissimam munitionem murorum putandum est oportunissimam esse in bello: præsertim hoc tempore in quo tormenta & machinæ ad obsidiones urbium cum omni subtilitate sunt adinuenta.

Mœnia urbis sunt præsidiis quibusdã & turribus per oportuna loca interpositis munienda.

Aedes deorum locum idoneum habere debent:qui supereminentiam habeat:& ad edendam uirtutem sufficienter:& ad uicinas partes ciuitatis excellentes:decetq; iuxta hunc locum constructionem fori esse talem: qualis est in thesalia eius quod liberum uocant:idest q; debet esse purũ ab omni mercatu:& neq; opifices nec agricolas : neq; alios ullos tales illi appropinquare:nisi a magistratibus uocentur.

Præsentia magistratuum ante oculos posita gignit ueram reuerentiam liberalemq; pudorem.

Dicere uoti est:euenire autem fortunæ.

Ex lectione.x.

Duo sunt in quibus omnis commendatio bene agendi: consistit: unum est ut propositum ac finis agendi recte subiaceat:aliud est ut eas que ad illum finem ferunt actiones inueniamus.

Bene uiuere ac fœlices esse omnes cupiunt:sed aliis potestas est adipiscendi:aliis non:propter fortunam aliquam uel naturam:opus est enim ad

iumentis quibusdam ad bene uiuendum: minoribus quidem illis qui melius dispositi sunt: maioribus autem qui peius: alii uero statim non recte quærunt fœlicitatem.

Studiosus uir: & paupertate: & morbo: & aliis fortunæ aduersitatibus laudabiliter utitur.

Studiosus est cui per uirtutem bona sunt simpliciter bona.

Boni & studiosi fiunt propter tria: quæ sunt natura: mos: & ratio.

Mores naturam mutari faciunt: nam aliqua per naturam ad utrunq; apta per mores ad peius uel ad melius conuertuntur.

Cætera animalia maxime uiuunt secũdum naturam: parum uero aliquid & secundum mores: homo autem & secundum rationem: solus enim rationem habet: igitur hæc oportet simul concordare.

Multa præter mores & præter naturam agunt homines propter rationẽ: si persuadeatur melius esse aliter agere.

Quædam asuescendo discuntur: quædam audiendo.

Difficile est stare rempu. quæ constituta sit præter iustitiam.

Iuniores debent parere senioribus gubernantibus: & seniores gubernare.

Indignatur nemo propter ætatem maiori concedere: nec putant illo cui cedit potiorem esse præsertim cum & ipse quando ad id ætatis peruenerit eundem honorem sit recepturus.

Qui imperare uult recte: oportet prius sub imperio fuisse.

Imperium aut gratia imperantis est: aut gratia subiectorum: & horũ alterum seruorum dicimus esse. alterum liberorum.

Ex lectione. xi.

Diuersæ sunt duæ partes animæ rationalis: quarum altera rationem per se habet: altera non habet quidem per se: ueruntamen rationi obtemperare potest: quarũ dicimus esse uirtutes illas per quas uir bonus dicitur.

Semper deterius melioris gratia est: melius autem est quod per se rationem habet.

Quod per se rationem habet diuiditur dupliciter: est enim ratio alia actiua: alia contemplatiua.

Sicut necesse est partem animæ per se rationem habentem diuidere: sic & actiones clarum est ꝙ correspondenter se habere dicemus.

Semper cuiq; id est maxime expetendum cuius potiri est summum.

Bellum est gratia pacis: negocium gratia otii & speculationis: necessaria & utilia gratia honestorum.

Exercitatio rerum bellicarum non ob id est meditanda: ut in seruitutem adigant in merentes: sed primum ne ipsis seruire aliis cumpellãtur: deinde ut imperium quærant gratia utilitatis subiectorum: non ante omnia dominationem: tertio ut eis dominentur qui seruire sunt digni.

Pleræq; ciuitatum bellũm gerentes conseruantur: sed cum dominationẽ

adeptæ sunt destruuntur: splendorem enim ueluti ferrum per pacem amittunt: causa autem huius est legum positor: qui non ita instituit ut in ocium pare possint.

Fortitudine & constantia opus est ad negocium: philosophia uero ad ocium: temperantia autem & iustitia in utroq; tempore: sed magis in pace & ocio: nam bellum ipsum cogit homines esse iustos ac temperatos.

Ii maxime philosophia & temperantia & iustitia indigent: qui in optimo statu constituti sunt: q̃to magis ociosi sunt in abundantia omniũ rerũ.

Turpe est non posse bonis frui: sed in negociis quidem & bello uiros probos uideri in ocio autem & pace seruiles.

Ex lectione.xii.

Ratio nobis & mens naturæ finis est: quare ad hec generationem ac morum institutionem parare oportet.

Vt anima & corpus duo sunt: ita quoq; duas uidemus esse partes animæ: unam irrationalem alteram quæ habet rationem: & habitus quoq; earum duo sunt quorum alter est appetitio: alter mens.

Vt corpus in generatione antecedit animam: sic & pars irrationalis antecedit eam partem quæ habet rationem.

In pueris corporis curam necesse est prius suscipere q̃ animi: deinde appetitus: curam tamen appetitus gratia intellectus: curam uero corporis gratia animi.

Legis positor circa coniugia prouidere debet: qua ætate & cuiusmodi existentes sint in matrimonium copulandi.

Viro generare potente si mulier ipsa concipere non possit: uel muliere quidem ad concipiendum apta: si uir ipse non possit: lites ac discordiæ inter eos oriuntur.

Cum sit finis gignendi ut plurimum uiris quidẽ.lxx.annus: mulieribus autem.l.ita coniugendi ab initio sunt: ut ætatibus adhunc finem concurrant.

Est adolescentium coniunctio improba ad filios: in cunctis: enim animalibus: iuueniles partus imperfecti sunt: & fœminæ crebrius q̃ mares: ac pusilla hominum corpora existunt.

In partu laborant magis puellæ: ac pereunt plures.

Ad continentiam utile est nuptias fieri seriores: intemperantiores: enim esse uidentur cum puellæ ueneri assuescunt.

Masculorum corpora crescere impediuntur: si adhuc augente semine cõsuetudinem ineant.

Puellas circa ætatem decem & octo annorum nuptui tradere cõgruit: masculos autem circiter ætatem annorum sex & triginta: in hoc enim tempore uigentibus corporibus coniungentur: ac procedente tempore: simul apte desinent procreare posse.

Tempus anni (ut nunc multi obseruant). recte per hyemem aptius ad nuptias esse uidetur.

Pregnantes mulieres curam habere corporum oportet: non pigrescẽtes: neq; subtili utentes alimonia: & hoc facile est legum positori prouidere: si iubeat singulis diebus iter quoddam facere debere ad deorum sacra mulieres quæ sortite sint concipiendi honorem.

Duo hic aristoteles monita christianæ religioni contraria legislatoribus tradit: alterum ut nihil orbatum natura sit educandũ: alterũ ante uenire ne fœtus cõcipiatur semp: ut nimia multitudo in ciuitatibus uitetur.

Postq̃ fœtus concepti sunt & sensum aut uitam acceperunt: nefas est attingere eos.

Seniorum fœtus quemadmodum iuniorum imperfecti sunt: corporibus & intellectibus: ac inrobusti.

Maxime intelligentia uiget in nobis circiter annum quinquagesimum: itaq; qui quatuor aut quinq; annis ætatem hanc excesserũt derelinquere debent in aperto procreandi studium.

Coitus omnis alterius q̃ coniugis lege penitus sit interdictus: quãdo quidem sit & appelletur coniunx.

Nutrimentum lactis maxime proprium est corporibus puerorum.

Confert pueris statim a pueritia eos frigori assuescere: hoc enim ad sanitatem & ad res bellicas utile est: ad cuncta enim ad quæ possibile est statim ab initio melius est assuescere: est autem apta puerorum natura ob eorum calorem ad frigus exerceri.

Ludi puerorum neq; illiberales: neq; laboriosi: neq; remissi esse debent: & ut plurimum ludi tales esse debẽt: ut sint imitationes eorũ quæ postea serio erunt facienda.

Cohibitiones puerorum & interruptiones ploratus qui legibus prohibẽt non recte faciunt sunt enim utiles ad augmentum: cum sint quodammodo exercitationes corporum: spiritus enim compressio facit robur laborantibus: quod contingit etiam pueris cohibitis.

Prouidẽdum est ut pueri q̃ minime cũ seruis uersentur: rationabile enim est ut in hac ætate ab auditu & uisu seruilium rerum absint.

Omnino obscœnitas uerborum per legislatorem exterminanda est de ciuitate: ex turpiter enim loquendi licentia: serpit & turpiter facere.

Potissimum pueri neq; dicant neq; audiant a quid turpe.

Cum dicere quicq̃ turpe interdicitur: clarum est quod & aspicere aut picturas aut actus deformes prohibetur: unde cura est: habenda magistratibus: nullam neq; picturã neq; statuã: esse habendã taliũ rerũ imitatricẽ.

Iuniores neq; comœdiarum neq; tragediarum spectores esse leges sinãt.

Oĩa potẽtia nos magis delectant: quapp oportet a pueris oĩa turpia pcul remanere: & maxime quæcũq; i se habẽt uel obscœnitatẽ uel ĩprobitatẽ

Transactis annis quinq; duobus annis usq; ad.vii. oportet iam pueros disciplinas spectare: quas adiscere eos oportet.

Omnis ars & disciplina implere uult id quod deest naturæ.

Ex octauo libro politice Aristotelis:

Ex lectione.i.

Legis positore maxime intendendum est circa disciplinam iu-
a uentutis: id enim neglectum in ciuitatibus: affert reipu. detrimentum idq; publicæ faciendum est.

Semper melior mos causa est melioris reipu.

In cunctis facultatibus & artibus sunt quædam ad quæ erudiri prius oportet: & asuefieri ad earum opera: simpliciter & ad uirtutis actiones.

Cura singularum particularum respicere nata est ad curam totius.

Non eandem uirtutem omnes statim honorant: ex quo fit: ut discordent circa illius exercitationem.

Disciplinæ non omnes publice statuendæ sunt: sed illæ quæ cum utiles sint faciunt exercentem habentemq; non uilis exercitii operatorem: utile autem exercitium putandum & ars & disciplina quæcunq; corpus aut animum aut mentem liberi hominis ad usum & operationem uirtutis non inutilem reddunt.

Artes illas quæ deterius disponunt corpus & cuncta mercenaria exercitia sordidas nuncupamus: mentem enim occupatam & uilem reddunt.

Sunt quædam ex liberalibus scientiis: quarum scilicet usus ad excellentiores scientias ordinatur: quas usq; ad aliquid discere honestum est: penitus uero sese illis tradere: ac ad extremum usq; prosequi uelle: nocumentis pluribus obnoxios facit.

Refert plurimũ cuius gratia quis agat aut discat: nam si gratia sui uel amicorum uel propter uirtutem non est illiberale: qui uero id ipsum agit propter alia: sæpe utiq; uidebitur illiberaliter ac sordide agere.

Sunt disciplinæ quatuor quas iuuenes discere publice consueuerunt: litteras: gymnasticam: musicam: & figurandi peritiam: litteras quidem & figurationem tanq̃ utiles & ualde expedientes ad uitam: gymnasticam tanq̃ pertinentem ad fortitudinem: musicam uero nunc gratia uoluptatis plurimi addiscuntur.

Si utraq; opus est: magis est expetendum ocium q̃ negocium.

Magis in negociis q̃ in ocio utendum est ioco: nam qui laborant indigẽt relaxatione: & huius gratia est iocis: negocia enim sunt cum labore & conatu: & propterea oportet iocum adhibere: qui tanq̃ medicinam eo tempore afferat.

Diffi Iocus est relaxatio animi: & requies per uoluptatem.

Ocium uidetur in se uoluptatem habere: & fœlicitatem: & uitam beatam.

Litteras addiscere pueros oportet: non modo propter utilitatem: uerum

etiam propter multas disciplinas alias quæ per litteras addiscuntur.
Figurandi peritiam adiscunt pueri:non tantum ut in uenundando emen doq; artificum opera non decipiantur:sed potius quia contemplari facit pulchritudinem corporum.
Querere utilitaté ubiq; minime conuenit magnanimis & ingenuis uiris:
Honestas non feritas est in certaminibus præferenda : neq; enim lupus neq; alia bæstia honestum periculum pugnando subiret:sed magis uir bonus.
Qui adolescétes gymnasticæ uitæ nimium tradunt & in necessariis absq; disciplina relinquunt:uere illos sordidos reddút:ad unum enim opus reipu.utiles faciunt:& illud ipsum deterius est.
Oportet non ex prioribus operibus:sed ex his quæ nunc fiunt iudicare.
Simul mente & corpore laborare non oportet : cum se inuicem impedire nata sint:labor quidem corporis mentem:mentis autem corpus.

Ex lectione.ii.

Pueri non solatii gratia addiscunt:non enim solantur discentes:sed cum labore est disciplina.
Requiem necesse est esse iocundam : est enim medicina molestiæ illius quæ per labores suscipitur.
Ratio degendi ocii non solum honestatem:sed etiam uoluptatem habere debet:fœlicitas enim est ex ambobus istis.
Ad cætus familiarium:& ad uitam in ocio degendam rationabiliter musica recipitur:ut potens læticiam afferre.
Quæcunq; iocunda sunt atq; eadem in nocua: nó solum congruunt ad finem:sed etiam ad cessationem:& requiem.
Finis gratia nullius futuri expetitur.
Habet musica naturalem uoluptatem:per quam illius usus cunctis ætatibus cunctisq; moribus est acceptus.
Modulatio abstrahit animam & quodammodo rapit.
Diffi Raptus & abstractio animæ circa mores affectio est.
Sunt in rythimis & melodiis similitudines, maxime penes ueras naturas iræ & mansuetudinis:ac fortitudiuis & temperantiæ: & contrariorum iis & aliorū omnium quæ ad mores pertinent:idq; patet ab effectu:mutamus enim animum talia audientes.
Si quis gaudet imaginem alicuius uidens:non propter aliam causam sed propter formam ipsam:necessarium est huic & aspectū illius cuius imaginem contemplatur esse iocundum.
Musica possunt animi morem aliquem facere:quare ad pueros hæc disciplina est adhibenda & in ea sunt instruendi.
Pueri propter ætatem nihil ferunt sponte quod non habeat iocunditatē.
Impossibile est uel certe admodum difficile:ut qui opera ipsa non tractat

perite ualeat iudicare.

Architæ tabella recte reperta est: q̄ pueris dant: ut in ea occupati illa quæ sunt domi non frangant: nescit enim pueritia quiescere: hic est ergo in fantibus conueniens ludus disciplina uero maioribus tanquam tabella quedam.

Oportet in pueritia musicis operam dare in maiori uero ætate exercitationem dimittere: tantummodo autem iudicare posse per disciplinam adeptam.

Tibiæ non sunt in musicali disciplina recipiendæ: neq̧ aliud artificiosum instrumentum ut cithara & si quid aliud tale: sed quæcunq̧ faciunt auditores bonos uel musicæ disciplinæ uel alterius: non enim ingenui hominis censemus esse huiuscemodi instrumentorum opus: sed per uiles ac sordidos contingit illud fieri.

Ex lectione.iii.

Per abstractionem animi a melodia factam: deuoti & supplices quidam fiunt: uidemus autem & in sacris melodiis ita affici quando utuntur expiantibus animam carminibus: quasi medicina fretis & purificatione.

Delectat singulos id quod suæ naturæ est aptum.

Vt animæ uilium & in doctorum hominum distortæ sunt a sua naturali habitudine: sic harmoniarum & melodiarum distorsiones sunt quædam illæ quæ sunt uehementes & infracte: quibus ii delectantur.

Duo in actionibus consideranda sunt: unum quid possit alterum quid deceat: nam possibilia quisq̧ aggredi & conuenientia sibi debet.

Finis propositionum ex octo libris politice aristotelis secundum translationem leonardi aretini.

Incipiunt propositiones ex primo libro œconomice aristotelis secūdum traductionem leonardi aretini.

Res familiaris & respu. inter se differunt: quoniam in repu. quidem plures imperant in re familiari uero unus duntaxat est imperator & rector.

Alicuius artis non est fecisse & facto uti: quemadmodum ly/

rae & fistulae: sed repu. disciplinae est: ciuitatem ab initio constituisse & constituta bene uti: similiter & reifamiliaris parare domum & illa uti.

Diff. Ciuitas est multitudo domorum: agro & pecuniis sufficienter abundans: ad bene uiuendum.

Cuius gratia est aliquid & fit: & substantia ipsius hoc existit.

Domus partes sunt homo & possessio.

Primum in minimis natura cuiusque inspicitur.

Naturaliter omnis educatio est a matre: quare & hominibus a terra.

Societas est maxime secundum naturam mari & foeminae.

In caeteris animalibus procreandi gratia solum: maris & foeminae societas est constituta: in hominibus uero non essendi solum: uerum etiam bene essendi mas & foemina ope mutua coniunguntur: filiosque procreant: non solum ut id naturae tributum ferant: uerum etiam ut commoda ex inde suscipiant: ualentes enim ipsi imbecillos suos labore tuentur & alunt: mox imbecilli ob senium facti a ualentibus eadem reportant.

Diuina prouidentia utriusque natura ordinata est scilicet uiri & mulieris ad societatem: tendunt enim eorum omnia in idem utilitatis: licet contraria quaedam uideantur: alterum enim robustum facit: alterum imbecillius: ut hoc quidem ob timorem cautius: illud uero propter fortitudinem pugnatius esset: & alterum parat foris: alterum parata domi conseruat.

Matris est enutrire prolem: patris autem erudire.

Viri ad uxorem iniuria cesset: sic enim nec ipse iniuriam patietur: est autē iniuria uiri externarum mulierum coitus.

Recte se habet illud hesiodi: puellam uxorem accipere oportet: ut gratis moribus eam imbuere possis: diuersitates enim morum nequaquam sunt ad dilectionem aptae.

Possessionum potentia ac maxime est illa quae est optima & principalissima: id autem est homo: quapropter oportet seruos parare studiosos.

Seruorum duae sunt species: curator & opifex.

Liberalioribus seruis honorem: opificibus uero cibum paterfamilias abunde tribuat.

Quoniam uini potus & liberos ad insolentiam impellit: aut nihil aut raro seruis tradendum est.

Tria cum sint in seruorum cura opus: cibus: & castigatio: cibus sine castigatione & opere petulantem reddit: opus uero & castigatio sine cibo uiolenta res est: & infirmum facit seruum: sine mercede enim dominandum non putant: merces autem serui cibus est.

Seruorum genera ad opus faciendum optima sunt neq; timida neq; ferotia nimis: in utrisq; enim peccatum est: nam & nimis timidi non ferunt laborem: & ferocibus non commode imperatur.

Vtile est & iustum simul: libertatem seruis esse propositam: libenter enim labores subibunt: si & propositum premium conspexerint & tempus diffinitum.

Quatuor habere oportet patremfamilias circa pecunias: quærere posse: & quæsita tueri: esse præterea talem ut ordinare & frui sciat.

Persica institutio est dominum omnia iubere omniaq; inspicere.

Nullus parem curam habet alienorum & suorum.

Persa rogatus quid equum maxime pingue faceret: oculus domini respondit.

Libycus rogatus quod sterquiliniũ agro foret optimum: domini inquit uestigia.

Nisi quis bonum exemplum de se præbuerit diligentiæ: imitatorem habiturum non exibet neq; in re familiari neq; in aliis.

Impossibile est non diligentis domini diligentes esse uicarios.

Expergisci decet prius dominum q̃ seruum: & cubitum ire posterius: nec unq̃ in custoditam esse domum neq; die neq; noctu sicut nec ciuitaté.

Ante lucem surgere & ad sanitatem: & ad curam reifamiliaris: & ad studium philosophiæ prodest q̃ plurimum.

Tradéda sunt his istruméta: quibus negocia commiseris: ac certo tépore eorum inspecto facienda erit: ut non lateat qđ saluum sit qđue perierit.

In magnis domibus utilis est ianitor qui sit ad cætera ihabilis pro obseruatione importandorum & exportandorum.

Propositiones ex secundo libro œconomice aristotelis: quem quidam codices latini a primo non diuisum habét: licet in græcis códicibus diuisus existat.

P Robam mulierem oíbus quæ sunt intus dominari oportet curáq; habere oíum: non permittentem quenq̃ ingredi sine præcepto uiri.

Proba mulier uestitu & apparatu minori utatur: q̃ leges pmiserint ciuitatis cõsiderás qđ nec uestimẽtorũ nitor: nec excellẽtia formæ: nec auri magnitudo tãtũ ualet ad mulieris laudé: q̃tũ modestia i operibus ac stodiũ honeste decoreq; uiuédi: & enim oís huiusmodi ornatus.

animi optabilis est: multoq; firmior ad senectutem usq; ueras laudes sibi natisq; afferre.

Viro quidem indecens est ea scire quæ intra ædes fiūt: in cæteris uero omnibus parere uiro mulier contendat: nec audiens quicq̄ de repu. nec tractans quicq̄ eorum quæ ad connubia spectare uidētur: sed cum tempus poscit aut filias tradere nuptui aut nurus accipere: obediat penitus i his uiro atq; sic una deliberet: ut scientiam uiri sequatur: intelligens non ita turpe uiro esse: quicq̄ eorū quæ domi sunt facere: sicut mulieri quæ foris perquirere.

Existimare debet mulier bene composita: mores uiri esse legem suæ uitæ impositā sibi adeo per cōiunctionem matrimonii: atq; consortii: quos si quidē æquo ferant animo per facile reget domū sin cōtra difficilius.

Decet non solum in prosperis rebus secundaq; fortuna mulierem unanimem se uiro præstare & inseruire uelle: uerum etiam in aduersis: & si sit in rebus defectus uel corporis ægrotatio: uel alienatio mentis: æquo ferat animo: & obsequatur: nisi forte turpe sit aliquid & indignum.

Si quid perturbatione animi uir deliquerit mulier memoriter non seruet: sed ægritudini: ignorantiæq; ascribat.

Ab his quæ turpiter uir imperat cauere debet mulier: in aliis autem multo magis obtemperare: quam si empta uenisset in domum: magno enī præcio empta fuit societate scilicet uitæ & procreatione liberorum: quibus nec maius nec sanctius quicq̄ esse potest.

Non est sane parum secundis rebus bene uti: attamen aduersas moderate perferre: multo maius est existimandum: nā in magnis calamitatibus: & iniuriis nihil abiecte facere celsi est animi.

Prosperitatis quidem facile est reperire participes: aduersitatis uero ni optimi sint participes esse renuunt.

Decet mulierem uirum in honore habere: nec illum contemnere si sacra pudicitia & opes animositatis filiæ secundū herculem: non sequantur: Quod sāctius esse potest: aut circa quæ magis studeret uir sane mētis: q̄ ex optima laudatissimaq; muliere filios procreare: senectutis pastores quasi optimos: ac reuerentes patris matrisq; custodes: ac totius domus seruatores?

Si parentes exemplum uitæ filiis: præstent euidētem excusationis causam erga se illis relinquunt timendum est enim ne contempti a filiis quasi non bene uixerint: in senectute deserantur.

Nihil præter mittendum est uiro quod ad uxoris pertineat disciplinam: ut q̄ maxime fieri potest: optima filios generet: nam agricola quidem nihil omittit quo semen in optima terra ac maxime exculta ferat: sperans ita demum fructus optimos inde recepturum: cum ergo tanta adhibeatur cura pro corporis esca: quid pro liberis & matre educatrice

nonne protinus omne studium est adhibendum? hoc enim solo homi num conditio mortalis per successionem sempiternitatem consequi tur: omniaq parentum uota huc tendunt: quamobrem qui ista negli git deum ipsum negligere uidetur.

Maximus honor est sobriæ mulieri si cernat uirum suum obseruantem si bi castitatem: nec de ulla muliere magis cogitanté: sed præ cæteris om nibus hanc & suá & fidam sibi existimantem: tanto enim magis stude bit mulier se talem prestare: q̃to se cognouerit fideliter ac iuste a uiro diligi.

Per grauiter unusquisq fert honore suo priuari: nec si aliena quis per mul ta tribuat contentus erit si sua sibi auferantur.

Non decet hominem sane mentis ubicunq contigerit semen exponere: ne de uilibus & iniquis similes liberis legittimis procreentur: ex quo & uxor honore suo priuatur: & filiis iniuria fit: ac sibi pro his omnibus dedecus incumbit.

Appropinquandum est uxori cum magna temperantia atq modestia: sit q pudor in uerbis in operibus uero fas atq honestas. in conuersatione fides atq moderatio.

Vir uxori metum non incutiat sine uerecundia & pudore: hæc enim meretrices ad mœchos pati decet: at uero cum uerecundia & pudo re iusta diligere & timere: id ingenuæ est mulieris erga proprium ui rum.

Duplex est timoris species: una cum uerecundia & pudore qua utũtur ad patres filii modesti: & ciues bene morati ad beniuolos gubernatores: altera cum inimicitia & odio sicut serui ad dominos: & ciues ad tyran nos iniustos & iniquos.

Si uir sibi maxime dominetur: optime totius uitæ rector existet: & uxoré talibus uti docebit.

Neq amorem neq timoré absq uerecundia laudauit homerus: sed ubiq amare præcepit cum modestia & pudore: eo quidem modo: helenam timere priamum: inquit: ita decentem: ometuende mihi semper: sem perq tremende: care socer: nihil aliud dicens q̃ eam cum pudore di ligere.

Nemo deteriorem se admiratur ac ueretur.

Inquit homerus nil melius esse posse hominibus q̃ si cõcordi uoluntate uir & uxor domum gubernent.

Homerus inquit cum inter uirum & uxorem uiget concordia: inimi ci eorum anguntur plurimum: amici uero per magna suscipiunt gau dia.

Maxime præcipit homerus: uirum & uxorem in his quæ improba & im

pudica sunt sibi inuicem consentire nequaquam debere.

Studere debent uir & uxor primo quidem curam omnem parentibus exhibere: uir quidem uxoris parentibus non minus q̄ propriis: uxor autem uiri: deinde filiorum & amicorum & rerum domusq; totius tanquam communis curam habeant: se ipsos studio ac diligentia superare certantes: ut quisq; plurimorum bonorũ sit auctor & causa: meliorq; existat.

Dulce cor & spes mortalium: (ut pindarus inquit:) sibi multiplicem alit uoluptatem: & a filiis in senectute fœliciter educari.

Decet eum qui priuatim ac publice uitam agit ad deum hominesq; respicere: multumq; & ad uxorem & ad filios & parentes.

Finis propositionum ex libro œconomicorum Aristotelis.

Propositiones ex libro prædicabiliũ porphyrii & lectiones annotate sunt secundum commentaria gratiadei esculani.

Ex lectione.ii.

Ecessarium est ad eam que est apud aristotelem prædicamentorum doctrinã: noscе quid sit genus: & quid differentia: & quid species: & quid proprium: & quid accidens: & ad diffinitionum assignationem: & omnino ea quæ in diuisione & in demõstratione utilia.

Altissimum est negocium de generibus & speciebus scire utrum subsistant: siue in solis & nudis purisq; intellectibus posita sint: siue subsistẽtia corporalia sint an in corporalia: & utrum separata a sensibilibus: an in sensibilibus posita.

Ex lectione.iii.

Genus dicitur uno modo aliorum quodammodo se habentium ad unũ aliquid: & ad se inuicem collectio: ut romanorum dicitur genus ab uni us scilicet habitudine.

Secundo modo dicitur genus quod est uniuscuiusq; generationis principium: uel ab eo qui genuit: uel aloco in quo quis genitus est.

Patria est principium generationis quemadmodum & pater.

Tertio modo dicitur genus illud cui supponitur species.

Genus est principium specierum quæ sub ipso sunt.

Genus continet multitudinem specierum que sub ipso sunt.

Ex lectione.iiii.

Diffi. Genus est q̄ predicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid.

Eorum quæ prædicantur alia predicantur de pluribus: alia de uno solo.
Socrates & plato non differunt specie: sed numero solo.
Homo equus & bos differunt specie: non numero solo.
Interroganti qualis est homo dicimus rationalis idest quale respondemus differentiam.
Quando autem quid est homo interrogatur animal respōdetur: idest ad quod respondetur genus.

Ex lectione.v.& capitulo.iii.

Species autem dicitur de forma unius cuiusq;.
Species etiam dicitur de ea que est sub assignato genere.
Genus alicuius est genus: & species alicuius est species.
Necesse est speciem in diffinitione generis ponere: & genus in diffinitione spetiei quia scilicet correlariua sunt.
Species est quod ponitur sub genere & de qua genus in eo ꝙ quid sit prædicatur.
Diffi. Species est quod de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid sit prædicatur. alia iter media.
In uno quoq; prædicamēto sūt q̄dā generalissima: & q̄dā specialissima &
Generalissimum est super ꝙ non est aliud supraueniens genus.
Dif. Specialissimum est post ꝙ non erit alia interior species.
Inter generalissimum & specialissimum & genera & species sunt eadē: ad aliud quidem: & ad aliud sumpta.
Omne quod ante indiuidua proximū est: species erit solum: & nō genus.
Extrema habent tantum unam habitudinem.
Media inter generalissimum & specialissimum habent duas habitudines scilicet ad superiora & inferiora.

Ex lectione.vi.

Generalissimum est ꝙ cum sit genus: non est species.
Specialissimum est ꝙ cum sit species: non est genus: & quod cum sit species nunq̄ diuiditur in species.
Ea que in medio sunt extremorum: uocantur genera subalterna & species subalterne.
Genera & species non reducuntur ad unum principium.
Ens non est unum commune genus omnium entium.
Ens prædicatur æquiuoce de decem predicamentis.
Si omnia quis entia uocet æquiuoce inquit scilicet aristotiles nuncipabit.
Si essent unum commune genus omnium ens: uniuoce entia dicerentur.
Decem sunt genera generalissima
Specialissima sunt in quodam numero non tamen indefinito.
Indiuidua quæ sunt post specialissima infinita sunt.
A generalissimis ad specialissima descendentem iubet plato quiescere.

Infinita relinquenda sunt:neq; enim eorum potest fieri disciplina.
Species est collectiuum multorum in unam naturam & magis id quod est genus.
Participatione speciei plures homines sunt unus homo.
Diuisiuum est semper quod singulare est:collectiuum autē & adunatiuū quod commune est.

Ex lectione.vii.

Superiora semper predicantur de inferioribus:& non econuerso.
Oportet æqua de æquis prædicari:aut maiora de minoribus.:minora uero de maioribus minime.
De quibuscunq; prædicantur inferiora & superiora.
Species prædicantur de solis indiuiduis.
Indiuiduum prædicatur de uno solo particulari scilicet de seipso: nō autem de aliquo inferiori.
Vnumquodq; indiuiduorum consistit ex proprietatibus : quarum collectio nunq̄ in alio erit eadem.
Proprietates hominis conueniunt omnibus particularibus hominibus.

Ex lectione.viii.& capitulo.iiii.

Differētia dicitur tripliciter scilicet communiter:ꝓprie: & magis proprie:
Differentia cōmuniter est qua alterum differt ab altero quocunq; modo: uel a seipso.
Socrates differunt a se ipso puero:uel iam uiro : uel faciente aliquid: uel quiescente.
Differentia proprie est qua alteꝝ differt ab altero accidente inseparabili:
Differentia magis propria est qua alterum differt ab altero specifica: differentia.
Omnis differentia alteratum facit cuilibet adueniens.
Differentia communiter & proprie solum alteratum facit.
Differentia magis proprie dicta facit aliud.
Differentiæ que faciunt aliud specifice uocantur.
Rationalis differentia aduteniens animali facit aliud & speciem animalis constituit.
Secundum differentias aliud facientes:fiunt diuisiones generum in species:& diffinitiones asignantur:quæ sunt ex genere & huiusmodi differentiis.
Differentiarum aliæ quidem fatiunt aliud:aliæ alteratum.

Ex lectione.viiii.

Differentiarum alie sunt separabiles:aliæ inseparabiles.
Differentiarum inseparabilium aliæ sunt per se:aliæ per accidens:
Differentiæ per se non suscipiunt magis & minus.
Differentiæ per accidens suscipiunt magis & minus:

Genus non prædicatur secundum magis & minus:neq; differentiæ per quas diuiditur.
Esse uniuscuiusq; neq; intensionem neq; remissionem suscipit.
Animal est substantia animata sensibilis.
Differentiæ sunt diuisiue generum & constitutiuæ specierum.
Rationalis & mortalis sunt differentiæ constitutiue hominis.
Rationalis & immortalis sunt differentiæ constitutiue dei.

Ex lectione.x.

Diffi Differentia est qua species abundat a genere.
Genus habet omnes differentias potestate:actu uero nullam.
Ex hiis quæ non sunt:non fit aliquid.
Opposita non sunt circa idem.
Diffi. Differentia est quod de pluribus differentibus specie in eo quod quale sit prædicatur.
Genus se habet ut materia.differentia ut forma.
Differentia est quod aptum est diuidere ea quæ sub eodem genere sunt.
Diffi Differentia est qua differunt a se singula.
Sumus rationales nos & dii: sed mortale appositum separat nos ab illis.
Diff Differentia est quod genus adesse scilicet specificum conducit & q; est pars eius quod est esse rei idest essentiæ.
Diffe ntiæ specificæ sunt quæ faciunt alteram spetiem.

Ex lectione.ii.& capitulo.v.

Proprium dicitur quatuor modis primo dicitur proprium id quod soli alicui speciei:accidit & si non omni indiuiduo.
Secundo quod omni indiuiduo accidit: & si non soli speciei: proprium dicitur.
Tertio quod soli speciei & omni indiuiduo & aliquando: proprium dicitur.
Quarto quod soli speciei & omni indiuiduo & semper accidit:proprium dicitur.
Homo dicitur risibilis quia aptus natus est ad ridendum: non quod iam rideat.
Risibile dicitur proprie proprium homini:quia conuertitur cum ipso.

Capitulo.vi.

Diffi. Accidens est q; adest & abest præter subiecti corruptionem.
Accidentium aliud separabile aliud inseparabile.
Nigrum accidit coruo inseparabiliter.
Potest subintelligi coruus albus & æthyops nitens candore præter subie-

cti corruptionem.

Diffi. Accidens est quod neq; est genus : neq; species : neq; differentia: neq; proprium:sed semper est in subiecto subsistens:

Ex lectione.xii.& capitulo.vii.

Commune est omnibus prædicabilibus de pluribus predicari.

Genus differentia & accidens predicantur de speciebus & indiuiduis.

Species de indiuiduis prædicatur.

Proprium prædicatur de specie & de indiuiduis.

Accidens principaliter prædicatur de indiuiduis : secundario de his quæ continent indiuidua.

Commune est generi & differentiæ continentia specierum.

Rationale quod est differentia continet homines & deum.

Quæcunq; prædicatur de genere ut genus:& de his quæ sub ipso sunt speciebus prædicantur.

Quæcunq; de differentia ut differentia prædicantur & de ea quæ sub ipsa specie prædicabuntur.

Perempto genere & differentia:perimuntur ea quæ sub ipsis sunt: & non econuerso.

Proprium est generi prædicari de pluribus q̃ differentia:species : propri/um:& accidens.

Genus continet differentias potestate.

Genera priora sunt differentiis sub se positis.

Sublato genere auferuntur differentiæ:& non econuerso.

Genus est unum secundum unamquamq; spetiem:differentiæ uero plu/rimæ.

Genus consimile est materiæ differentia uero formæ.

Genus & species sunt priora his de quibus prædicantur.

Genus & species sunt tota respectu eorum de quibus prædicantur.

Genus continet species : & non econuerso : & in pluribus est quam spe/cies.

Genera preiacere oportet : & informata specificis differentis perficere species.

Genera priora sunt naturaliter ipsis speciebus.

Perempto genere perimitur species:& non econuerso.

Species cum sit:est & genus: genus uero cum sit : non omnino erit spe/cies.

Genera uniuoce de speciebus prædicantur : species uero de generibus minime.

Genera abundant continentia specierum a speciebus.

Species habundant a generibus propriis differentiis.

Species nunq̃ est generalissimum:& genus nunq̃ fit specialissimum.
Genus & proprium consequuntur speciem.
Proprium æqualiter prædicatur de suis indiuiduis & uniuoce.
Genus de nullo conuersim predicatur.
Interempto proprio simul interrimitur species cuius est proprium:& e conuerso.
Genera æqualiter participantur:accidentia uero non.
Participatio accidentium suscipit magis & minus: generum uero mi/nime.
Genera & species priora sunt naturaliter indiuiduis.
Accidentia in eo quod quale:& quomodo se habeant predicantur.
Commune est speciei & differentiæ æqualiter participari.
Si homo uelut qualitas accipiatur non simpliciter erit qualitas.
Species speciei non componitur ut generet aliam speciem.
Quedam æqua cuidam asino permiscetur ad muli generationem.
Equa similiter asino adueniens nunq̃ perficit mulum.
Risibile dicitur non in eo ꝙ semper rideat: sed quia est aptum natum ri dere.
Accidentia quodammodo continent & quodammodo continentur.
Differentia intensibilis & irremiscibilis est.
Accidentia suscipiunt magis & minus.
Contrariæ differentiæ sunt impermixtæ.
Accidentia contraria sunt mixta.
Propirum unius speciei esse propriũ aliarum spẽrum impossibile est.
Quorum termini idest diffinitiones sunt differentes: ipsa quoq; diffe/rentia sunt.
Species subintelligi potest anteq̃ accidentia:etiam si sint in separabilia.
Accidens & si inseparabile sit non æqualiter participatur.
Sine proprio & accidente in separabili nunq̃ consistunt subiecta in qui/bus ipsa considerantur.
Sicut præter risibile non subsistit homo ita nec præter nigredinem subsi/stit æthyopus.
Differentia consequitur speciem:sed non econuerso.
Interempta specie interimitur & proprium:& econtra.
Rationale predicatur de deo & homine.
Accidentia sunt aduenientia naturæ.

Propositiones ex omnibus libris rationalis philosophiæ aristotelis ex primo & libro prædicamentorum:& lectionum annotatio ex secun/dum expositionem gratiadei esculani.

Ex lectione.iii.& capitulo.i.

Quiuoca dicuntur quorum nomen est commune & secundum illud nomen ratio substantie est diuersa.

Diffi. Vniuoca dicuntur quorum nomen est commune & secũdum illud nomen substantie ratio est eadem.

Diffi. Denominatiua dicuntur quæcunq; aliquo solo differentia casu habẽt appellationem.

Eorum quæ dicuntur:alia dicuntur cum cõplexione:alia sine cõplexione.

Cap.ii. Eorum quæ sunt alia de subiecto quodam dicuntur: in subiecto uero nullo sunt ut scilicet substantie uniuersales.

Alia in subiecto quidem sunt:de subiecto autem nullo dicuntur ut scilicet accidentia particularia.

In subiecto esse dico ꝙ cum in aliquo sit non est sicut quædam pars:& impossibile est esse sine eo.

Omnis color in corpore est.

Alia de subiecto quodam dicuntur:& in subiecto sunt: ut scilicet accidentia uniuersalia.

Alia neq; in subiecto sũt:neq; de subiecto dicũtur ut scilicet singularia de genere substantiæ.

Simpliciter quæ sunt indiuidua & numero singularia de nullo subiecto dicuntur.

Ex lectione.iii.& capitulo.iii.

Quando alterum de altero predicatur ut de subiecto quecunq; de eo ꝙ prædicatur dicuntur omnia & de subiecto dicuntur.

Cap.iiii. Diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ.

Subalternatorum generum nihil prohibet easdem esse differentias.

Superiora de inferioribus prædicantur.

Quæcunq; predicati fuerint differentiæ eedem erunt etiam subiecti.

Cap. Eorum quæ secũdum nullam complexionem dicuntur: singulum aut significat substãtiam:aut qualitatem:aut quantitatem:aut ad aliqd: aut ubi:aut quando:aut situm esse:aut habere:aut facere:aut pati.

Incomplexa secundum se in nulla affirmatione dicuntur:sed horũ complexione facta affirmatio fit.

Omnis affirmatio est uera uel falsa.

Ea quæ secũdum nullã complexionem dicũtur neq; uera neq; falsa sunt.

Ex lectione.iiii.& capitulo.vi.

Diffi. Substãtia particularis est quæ proprie & principaliter & maxime dicitur:& quæ neq; in subiecto est neq; de subiecto dicitur.

Secundæ substantie dicuntur genera in quibus ille quæ principaliter substantie dicuntur insunt.

Necesse est nomen & rationem eorum quæ de subiecto dicuntur de sub-

lecto prædicari.
Homo est animal rationale mortale.
Impossibile est rationem eorum quæ in subiecto sunt prædicari de subiecto:licet nomen aliquando prædicetur.
Ratio albi nunq̃ de corpore prædicatur.
Omnia præter primas substantias:aut de subiectis dicuntur principalibus substantiis:aut in subiectis eisdem sunt.
Si color in aliquo corpore non est:nec omnino in corpore.
Non existentibus primis substantiis : impossibile est aliquid aliorum remanere.

Ex lectione.v.

Secundarum substantiarum magis est substantia species quam genus:
Principales substantiæ:eo quod omnibus sunt:& alia omnia de his prædicantur aut in eis sunt:ideo maxime dicuntur substantiæ.
Vna specierum specialissimarum non est magis substantia q̃ altera:
Principalium substantiarum nihil magis alterum altero substantia est.
Solæ secundæ substantiæ indicant principalem substantiam.
Principales substantiæ eo ꝙ aliis omnibus : subiacent proprie dicuntur substantiæ.
Sicut primæ substantiæ ad omnia alia se habent:ita species & genera substantiarum principalium ad reliqua omnia se habent.

Ex lectione.vi.

Commune est omni substantie in subiecto non esse.
Secunde substantie in nullo subiecto sunt.
Differentiæ non sunt in subiecto.
Ratio differentiæ de eo dicitur de quo & ipsa differentia prædicatur.
Partes substantiarum non sunt in toto:sicut accidens in subiecto.
Partes substantiarum sunt substantiæ.
Inest substantiis secundis & differentiis prædicari uniuoce.
A principali idest prima substantia nulla est prædicatio.
Primæ substãtie suscipiunt rationem generum & specierum:& species rationem generis.
Quæcunq; dicuntur de prædicato eadem & de subiecto dicuntur.
Species & indiuidua suscipiunt rationem differentiarum.
Omnis substantia uidetur significare hoc aliquid.
Secundæ substantiæ sub appellationis figura uidentur significare hoc aliquid.
Secundæ substantiæ non significãt hoc aliquid:sed magis quale quid.
Album puram qualitatem significat.

Ex lectione.vii.

Inest substantiis nihil illis esse contrarium.

Quantitati nihil est contrarium.
Substantia non suscipit magis & minus.
Substantia est magis & minus substantia altera scilicet in ordine ad substantiam primam.
Vnaquæq; substantia secundum hoc ipsum q est: non dicitur magis & minus.
Homo non est magis & minus homo: neq; ipse a se: neq; alter ab altero.
Maxime substantiæ proprium uidetur esse q cum unum & idem numero sit secundum sui mutationem contrariorum susceptiuum esse.
Color q est unum & idem numero: non erit album & nigrum.
Eadem actio numero non est praua & studiosa.
Eadem oratio numero: & idem uisus idest opinio uerum & falsum esse uidetur.
Oratio suscipit contraria ratione rei mutate non ratione sui: & similiter opinio.
In eo q res est uel non est: in eo etiam oratio uera & falsa dicitur.

Capitulum quantitatis. Ex lectione.viii.& capitulo.vii.

q Vantitatis aliud continuum aliud discretum.
Quantitatis aliud constat ex partibus habentibus positionem: aliud ex nō habentibus positionem.
Est discreta quantitas: ut numerus & oratio: continua uero ut linea: superficies: corpus: tempus: & locus.
Nullus est communis terminus partium numeri ad quem copulētur particulæ eius.
Oratio mensuratur syllaba breui & longa.

Ex lectione.viiii.

Diffi. Continuum est cuius partes copulantur ad unum terminum communem.
Diffi. Discretum est cuius partes non copulātur ad unum terminum communem.
Presens tempus copulatur ad præteritum & futurum.
Loci particule ad eundem terminum copulantur ad quem & corporis particule.

Ex lectione.x.

Linea superficies corpus & locus sunt: quantitates habentes positionem.
Numerus: tempus: & oratio sunt quantitates non habentes positionem.
Nihil permanent particulæ temporis.
Quod dictum est non potest amplius sumi.
Album actio & motus dicuntur quantitates per accidens.
Quanta fuerit superficies tantum esse album dices.

Ex lectione.xi.

Quantitati nihil est contrarium.

Nihil per se ipsum dicitur magnū: sed ad aliud refertur: nam mons quidē dicitur paruus: milium uero magnum.

Quod nō est sumi per se sed ad solam alteriuus relationem refertur: huic nihil est contrarium.

Si magnum & paruum sunt contraria: continget idem simul contraria suscipere contingit enim idem esse magnum & paruum.

Nihil est quod simul suscipiat contraria.

Impossibile est aliquid sibi esse contrarium.

Diffi. Contraria sunt quæ in eodem genere multum a se inuicem distant.

Quantitas non suscipit magis & minus.

Maxime proprium est quantitati ꝙ secundum eam aliquid dicatur æquale & inæquale.

Ex lectione.xii.& capitulo.viii.

Diffi. Ad aliquid talia dicuntur quæcunq; hoc ipsum ꝙ sunt aliorum dicuntur uel quomodolibet ad aliud.

In est contrarietas in relatione.

Iacere uel staræ uel sedere positiones idest abstracta non erunt sed denominatiue a positionibus sumuntur.

Scientia contrariatur ignorantiæ.

Relatiua suscipiunt magis & minus: ut inæquale aliquo magis inæquale dicitur.

Ex lectione.xiii.

Omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam.

Multa sunt animalia capita non habentia.

Omnia quæ ad aliquid dicuntur si conuenienter assignentur: dicuntur ad conuertentiam.

Cum dominus non sit: seruus non est.

Necessarium est aliquando nomen fingere.

Ex lectione.xiiii.

Ad aliquid sunt simul natura.

Relatiua simul sese inuicem auferunt.

Scibile est prius ipsa scientia.

In paucis uel nullis hoc quisq̄ percipiet simul cum scibili scientiam factam.

Scibile sublatum aufert scientias: scientia uero non aufer scibile.

Animali sublato non est scientia: scibilium uero plurima esse contingit.

Sensibile sensu prius esse uidetur: nam sensibile interemptum simul perimit sensum & non econtra.

Sensus sed circa corpus & in corpore sunt.

Sublato corpore aufertur sensus.
Sensibilia perempto perimitur & corpus.
Simul animal fit & sensus.
Sensibile est anteq̃ esset sensus.

Ex lectione.xv.

Diffi. Ad aliquid sunt quibus hoc ipsum quod esse est ad aliud quodammodo se habere.
Si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid diffinite sciet: & illud quod dicitur diffinite sciturus est.
Esse relatiuorum est ad aliquid quodammodo se habere.
Si omnino non nouit ad hoc quodammodo se habet: nec si ad aliquid quodammodo se habet sciturus est.
Dubitare de singulis non erit inutile.

Ex lectione.xvi.& capitulo.viiii.

Diffi. Qualitatem dico secundum quam quales dicimur.
Prima species qualitatis habitus & dispositio dicitur.
Habitus est permanentior & diuturnior: siue de difficili mobilis.
Sciẽtia est de numero permanentium: & eorum quæ difficile mouentur nisi forte grandis permutatio facta sit: ut ab egritudine uel ab aliquo huiusmodi.
Dispositiones dicuntur qualitates quæ sunt de facili mobiles: & cito permutabiles.
In disciplinis non multum retinentes sed facile permutantes dicuntur habitum non habere: q̃uis sint ad disciplinam peius meliusue dispositi.
Sunt habitus dispositiones: dispositiones uero non necessario sunt habitus.
Secundum genus qualitatis est naturalis potentia uel impotentia.
Sanatiui dicuntur eo ꝙ habent naturalem potentiam: ut nihil a quibuslibet accidentibus patiantur.
Aegrotatiui dicuntur eo ꝙ habeant impotentiam nihil patiendi.
Durum dicitur ꝙ habet potentiam non citius secandi molle uero quod eius ipsius habet impotentiam.

Ex lectione.xvii.

Tertium genus qualitatis est passio & passibilis qualitas.
Passibiles qualitates dicuntur non ꝙ ea quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur: sed quoniam inferunt passionem sensibus.
Erubescens aliquis rubeus factus est: & timens palidus.
Qui naturaliter est uerecundus naturaliter rubeus est.
Qui naturaliter est timidus naturaliter palidus est.
Quæcunq; qualitates sensibiles facile soluuntur & cito transeunt: passiones dicuntur.

Quæcunq; qualitates sensibiles cum difficultate transeunt passibiles dicuntur.

Quartum genus qualitatis est forma: & circa aliquid constans figura.

Diffi. Spissum dicitur eo ꝙ partes ipse sibi propinquæ sunt.

Diffi. Rarum dicitur eo ꝙ partes distent a se inuicem.

Diffi. Lene dicitur eo ꝙ partes in rectum sibi iaceant.

Diffi. Asperum eo & hæc pars quidem superet:illa uero sit inferior.

Ex lectione.xviii.

Qualia dicuntur quæ secundum hæc denominatiua dicũtur:uel quomodolibet ab hiis.

Studiosus non dicitur denominatiue a uirtute.

Contrarietas inest qualitati:& his quæ secundum ea qualia dicuntur.

Si ex contrariis unum fuerit quale:& reliquum erit quale.

Qualitas suscipit magis & minus.

Qualitas in abstracto non suscipit magis & minus.

Non omnia qualia suscipiunt magis & minus.

Proprium erit qualitatis secundum ea simile & dissimile dici.

Multæ qualitates secundum genus sunt in genere ad aliquid:licet non secundum species.

Si contingit hoc ipsum quale:relatiuum esse:nihil est in cõueniens in generibus utriusq; enumerare.

Cap.x. Recipit aut facere & pati:contrarietatem:& magis & minus.

Ex lectione.xviiii.& capitulo.xi.

Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut ut ad aliquid: aut ut contraria:aut ut priuatio & habitus: aut ut affirmatio & negatio.

Bonum non dicitur mali bonum:sed contrarium:nec album nigri albũ sed contrarium.

Quæcunq; contrariorum talia sunt:ut in quibus fieri nata sunt & de quibus prædicantur necessarium sit alterum ipsorum in esse: nihil eorum medium est:quorum uero necessarium non est alterum inesse: horum omnium est aliquid medium.

Omne animal aut est sanum aut est egrum.

Nihil est medium inter sanitatem & egritudinem.

Non omnia praua & studiosa sunt.

Priuatio & habitus habent fieri circa idem.

Priuari dicimus unumquodq; susceptibilium habitus: quando illud ꝙ natum est habere nullo modo habet.

Priuari & habere habitum:non est habitus & priuatio.
Sub affirmatione & negatione non iacet affirmatio uel negatio.
Affirmatio est oratio affirmatiua: & negatio est oratio negatiua.
Eorum quæ sub affirmatione uel negatione sunt:nulla est oratio.

Ex lectione.xx.

Quorum contrariorum nihil est medium:necesse est:in quibus nata sunt fieri aut prædicari alterum ipsorum inesse semper.
Quorum alterum necessarium est inesse susceptibili:horum nihil est medium:ut in langore & sanitate.
Quorum uero aliquid est medium nunq̃ necessitas in est omni susceptibili inesse.
Quandocunq; unum contrariorum naturaliter inest subiecto:alterū non contingit inesse.
Non est possibile ignem frigidum esse:& niuem nigram.
Ignis naturaliter est calidus.
In contrariis existente susceptibili possibile est in alterutrum fieri mutationem:nisi alterum naturaliter insit.
Habitus in priuationē mutatio fit:a priuatione uero in habitum impossibile est.
In sola affirmatione & negatione necessarium est semper alterum esse uerum alterum falsum.
Omnino eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur nihil neq; uerum neq; falsum est.

Ex lectione.xxi.

Contrarium est bono ex necessitate malum.
Malo aliquando bonum contrariatur:aliquando malum.
In pluribus semper malo contrariatur bonum.
Non est necessarium si alterum contrariorum est: & reliquum esse.
Circa idem aut specie aut genere:natura habent fieri contrarietates.
Impossibile est utrunq; contrariorum eidem inesse simul.
Necessarium est omnia contraria:uel in eodem genere esse:uel in contrariis generibus:uel ipsa esse genera contrariorum.
Bonum est malum non sunt in genere: sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Ex lectione.xxii.& capitulo.xii.

Prius alterum altero dicitur quadrupliciter.
Primo quidem & proprie dicitur aliquid prius secundum tempus.
Secundo q̃ non conuertitur secundum consequentiam subsistendi.

Tertio aliquid dicitur prius ſecundum quendam ordinem.
Quarto ꝙ melius eſt & honorabilius prius dicitur:ſed hic modus eſt alieniſſimus a nobis.
Videtur præter eos qui dicti ſunt:alter eſſet prioris modus:eorum enim quæ conuertuntur ſecundum eſſentiæ conſequentiam:ꝙ alterum alteri quodammodo cauſa eſt:digne natura prius dicitur.
Oratio uera nequaꝗ cauſa eſt ꝙ ſit res.
Videtur quodammodo res eſſe cauſa ut ſit oratio uera:dum enim res eſt aut non eſt:uera oratio aut falſa dicatur neceſſe eſt.
Simul dicũtur ſimpliciter & proprie quorũ generatio eſt in eodẽ tẽpore.
Naturaliter ſimul ſunt quæcunqꝫ conuertuntur ſecundum ꝙ eſt eſſe conſequentiam:ſed nequaꝗ alterum eſt cauſa alteri ut ſit.
Dicitur etiam ſimul naturaliter quæcunqꝫ ex eodem genere econuerſo diuiduntur ad ſe inuicem.

Ex lectione.xxiii.& capitulo.xiii.

Motus ſex ſunt ſpecies ſcilicet generatio : corruptio:crementum : diminutio:alteratio:ſecundum locum mutatio:& omnes iſti motus diſtinguuntur ad inuicem.
Quædam creſcentia ſunt quæ non alterãtur : ut quadrangulus circumpoſito gnomone creuit.
Quies ſimpliciter contrariatur motui.
Generatio opponitur corruptioni.
Diminutio opponitur augmentationi.
Mutationi ſecũdum locum maxime uidetur quies ſecundum locum oppoſitum eſſe:& forte mutatio in contrarium locum.
Cap.xiiii. Habere dicitur multis modis aut habere qualitatem:aut ea quæ circa corpus ſunt:aut circa membrum:aut membrum:aut ut in uaſe:aut poſſeſſionem:aut uir dicitur habere uxorem: & uxor uirũ: ſed hic modus eſt alieniſſimus a nobis.

Propoſitiones ex libro ſexto principiorum gilberti poretani & lectionũ annoratio eſt ſecundnm commentaria gratiadei eſculani.

Ex lectione.ii.

Orma eſt compoſitioni contingens:ſimplici & in uariabili eſſentia conſiſtens.
Forma non eſt compoſitio: quoniam a natura compoſitionis ſe iungitur.
Compoſitio alteri una quæqꝫ adueniens compoſitioni:maiorem ſe conjunctã quodammodo efficit.
Forma adueniens alicui compoſito non facit maius nec recedens facit minus.

In anima reperitur altèratio contrarietatis:ut tristiciæ & gaudii.
Anima mundi nulli uariationi subiecta est.

Ex lectione.iii.

Nihil differt albedinem claram differentie: q̄ suscipiens albedinem clarum dicere.
Non est oratio susceptiua contrariorum:nec ratio eius quod in re est:aut nō est.
Orationes sunt notæ earum quæ sunt in anima passionum.
Substantiale est quod esse confert ex quadam compositione compositionis: ut in pluribus:& impossibile est deesse rei.

Ex lectione.iiii.

Videtur autem forma quædam a natura esse quædam ab actu.
Dico figuram scilicet incisionis esse a natura:sentiri uero ab actu.
Impossibile est quod formæ uniuersales fiant ab actione.
Quæ sunt a natura sumunt principium a creatura existente.
Natura in formis uniuersalibus oculte operatur.
Communitas omnis naturalis est:quoniam a singularitate procedit:quæ creationi coæquatur.
Sicut naturam in actionibus latenter operari inuenimus: sic creaturarum creatorem in natura ex actu.
Numero deus naturam stabiliuit.

Ex lectione.vi

Formarum alia quidem insubiecto est:& de subiecto dicitur:ut scientia.
Quædam uero in subiecto est & de nullo subiecto dicitur:ut albedo socratis.
Alia uero neq; in subiecto est neq; de subiecto dicitur: ut humanitas socratis.
Quædam de subiecto dicitur in subiecto uero nullo est: ut rationale.
Formarum quæ in subiecto sunt & de subiecto sunt idicibilia: alia sunt sensibilia:alia insensibilia.
Sensibile est quod sensu comprehenditur.
Insensibilia quæ ratione comprehenduntur.
Simpliciter nihil eorum quæ de subiecto dicuntur sensibile est.

Ex lectione.vi.

Diffi. Actio est secundum in id quod subiicitur agere dicimus.
Actionum alia quidem est animæ:alia corporis.
Anima dum agit existit immobilis.
Anima mouet corpus:sed ipsa immutabilis permanet.
Anima non mouetur neq; secundum locum:neq; secundum decrementum uel crementum nisi forte secundum alterationem.
Locus corpus est:anima uero non corpus.
Impossibile uero est non corpus in corpore moueri.

Solum corpus in eo q͛ de loco ad locum transit mouetur.
Speculo immobili permanente imaginis motus fieri uidetur ad opposi/tas mutationes.

E x lectione.vii.

Si quid mouetur necessario agit.
Omnis actio in motu est.
Omnis motus in actione firmabitur.
Proprium actionis est in motu esse: sicut proprium est motus esse in actione.
Qui destruit in motu est: nihil tamen agere uidetur.
Dico actionem non quid sed in quid agat exigere.
Non est motus actio: sed quale.
Quiescere quale est: quare & motus quale erit.
Simpliciter quæcunq; contrariorum oppositionem suscipiunt: eiusdem generis prædicationem recipiunt.
Naturalis proprietas actionis est: passionem ex se inferre in id quod subiicitur.
Actio est principium actionis & passionis.
Facere id quod quale est ex se gignit.
Qualitas est effectiua actionis.
Positio est effectrix qualitatum & quantitatum.
Quantitas est effectiua quantitatis.
Qualitas est effectiua qualitatis.
Situs est effectiuus agere & pati esse autem in tempore: quando ubi autem locus.
Recipit facere & pati contrarietatem: & magis & minus.

Ex lectione.viii.

Diffi. Passio est effectus illatioq; actionis.
Animantius quidem brutum animal: arbore est: animantius uero rationale irrationali.
Animæ actionum unaquæq; passio dicitur.
Non est in agente passio: sed in eo q͛ agitur.

Ex lectione.viiii.

Diffi. Quando est quod ex temporis adiacientia relinquitur.
Tempus quando non est: utriusq; autem ratio coniuncta est.
Aliud est quãdo ex eo quod abiit: aliud ex eo qđ instat: aliud ex eo quod contingere necesse est.

Ex lectione.x.

Sicut aliud tempus compositum est: aliud uero simplex ita & quando.
Quemadmodum partes temporis sibi succedunt: ita & quando.

Secundum tempus aliquid mensuratur:secundum quando uero non.
Quando non suscipit magis & minus.
Quando nihil est contrarium.
Impossibile est duas contrarietates prædicari de eodem indiuiduo.
Nunq̃ contraria in eodem simul erunt.
Quando est in omni eo quod incipit esse.
Alteratur corpus in æstu: hyeme uere: & autumno: simpliciter & anima.
Quidam acutius in hyeme: quidam in æstate: quidam in uere speculantur secundum instrumenti complexionem.
Anima coniuncta corporis complexiones comitatur.
Qui aridæ & gelidæ complexionis sunt:dementiores se ipsis sunt in autumno:quibus uero sanguis principatur:in uere.
Quicquid est suscipiens temporis uariationem & alteratur:est in tempore.

Ex lectione.xi.

Diffini. Vbi est circunscriptio corporis a loci circunscriptione procedens.
Locus est in eo q̃ capit & circunscribit.
Quicquid a loco circunscribitur & complectitur est in loco.
Anima nusq̃ est:nullum.n.locum occupat nec implet.
Duo corpora nunq̃ possunt esse in eodem:neq; idem in diuersis.
Si aer non est:uox esse non poterit.
Vox omnino una & eadem in diuersis partibus aeris esse non potest.
Vox quæ imaginabiliter & simpliciter sit animalis non est:quoniam nõ ab animali profertur.
Dicimus omnem uocem esse animalis:quis enim uocem audiuit in silentio simpliciter animalium?
Vna uox ad aures diuersorum dirigit:una autem & eadem non est contingens.

Ex lectione.xii.

Vbi aliud simplex:aliud compositum.
Nec locus sine corpore:nec corpus sine loco erit.
Nihil est extra extremitatem ultimæ spæræ.
Caret ubi intensione & remissione.
Vbi nihil est contrarium.
Locus loco contrarius non est.

Ex lectione.xiii.

Diffi. Positio est quidam situs partium & generationis ordinatio.
Diffi. Asperum est cuius una pars supereminet alteri.

Diffi. Leue cuius partes æqualiter porrecte sunt.
Nulla contrarietas inest situi.
Proprium positiones est nec cum magis nec cum minus dici.
Magis proprium uidetur positionis substantie proxime assistere.

Ex lectione.xiiii.

Dif. Habitus est corporum & eorum q̄ circa corpus sunt adiacientia.
Habitus suscipit magis & minus.
Habitui nihil est contrarium.
Proprium habitus est in pluribus existere:ut in corpore & in his quæ circa corpus sunt.
Habere dicitur multis modis:aut habere qualitatem:aut quantitatem aut uas triticum:aut in membro:aut uxorem uir habere:& uxor uirum hic autem insolitus est habendi modus.
Nihil differt dicere albedinem habere:& album esse.

Ex lectione.xv.

Dicitur magis & minus tripliciter aliquid suscipere : aut ratione subiecti aut ratione illius q̄ suscipitur:aut ratione utriusq̄.
Non secundum suscipientium ipsorum crementum uel diminutionem cum magis & minus aliqua uocantur:neq̄ secūdum crementum & diminutionem eorum quæ insitiunt idest ipsorummet accidentium.
Quantitas ultra subiectum protendi non potest.
Aliquid dicitur magis & minus album:secundum q̄ magis & minus recedit ab illo.
Album dicitur in quo albedo est pura.
Substantie non suscipiunt magis & minus:quia positio ipsarum facta est in termino ultra quem transgredi impossibile est.
Albissimus & nigerrimus & huiusmodi sine amplius & minus sunt.
Possibile si contingit nullum sequitur impossibile.
Si omnes puncti componantur nullam fatiunt magnitudinem.
Punctus puncto compositus nihil auget.
Generatio simplex & corruptio est: quando trāsmutatur de aere specifitio:in hoc totum.
Est autem hoc hylæ maxime quidem & proprie subiectum generationis & corruptionis susceptibile esse.

Incipiunt auctoritates libri primi perihermenias Aristotelis.
Propositiones ex primo libro perihermenias aristo.& lectionum annotatio est secundum commentaria sancti thome.

Ex lectione.ii.

e A quæ sunt in uoce sunt notæ earum quæ sunt in anima passionum:& ea quæ scribuntur:eorum quæ sunt in uoce.

Queadmodum nec litteræ omnibus eædem sunt: sic nec eædem uoces.

Ex lectione.iii.

Sicut in anima aliquotiens intellectus est sine uero uel falso: aliquando cum uero uel falso: sic & in uoce.

Circa compositionem & diuisionem est ueritas falsitasq́.

Nomina & uerba sunt sine compositione & diuisione.

Ex lectione.iiii.

Di. Nomen est uox significatiua secundũ placitũ sine tempore cuius nulla pars est significatiua separata.

De nominum quod significat naturaliter nihil est.

Non homo non est nomen sed nomen infinitum.

Obliqui non sunt nomina: sed casus nominis.

Ex lectione.v.

Diffi. Verbum est quod significat tẽpus: cuius pars extra nihil significat: est semper eorum quæ prædicantur nota.

Non currit non laborat non uerbum dico. sed infinitum uerbum.

Non curret uel currebat non uerbum est: sed casus uerbi.

Ipsa uerba secundum se dicta: nomina sunt: & significant aliquid: constituit enim qui dicit intellectum & qui audit quiescit sed si est aut nõ est nondum significat.

Si hoc ipsum est purum dixeris: ipsum quidem nihil est: consignificat autem quandã compositionem: quam sine compositis nõ est intelligere.

Ex lectione.vi.

Diffi. Oratio est uox significatiua: cuius partium aliquid est significatiuũ separatim ut dictio sed non ut affirmatio.

Vna syllaba nominis nihil significat.

Oratio est significatiua non naturaliter. sed secundum placitum.

Ex lectione.vii.

Enuntiatiua non est omnis oratio: sed in qua est uerum uel falsum.

Deprecatio oratio quidem est: sed neq; uera neq; falsa.

Ex lectione.viii.

Enunciationum alia est affirmatiua: alia negatiua.

Enuntiationum alia est una simpliciter: alia coniunctione una.

Necesse est omnem orationem enũtiatiuã ex uerbo esse uel ex casu uerbi.

Animal gressibile bipes est unum & non multa.

Oratio enunciatiua una est quæ unum significat de uno: uel coniunctione unum.

Enunciatio plures quæ plura & non unum uel inconiuncte significat.

Enunciationum alia simplex: alia composita.

Enunciatio simplex est quando aliquid de aliquo: scilicet prædicatur uel aliquid ab aliquo scilicet remouetur.

Enũciatio simplex est uox significatiua de eo quod est aliquid uel nõ est.
Diffi. Affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo.
Diffi. Negatio est enunciatio alicuius ab aliquo.

Ex lectione.viii.

Contingit enunciare & quod est esse:& quod est non esse:& quod nõ est esse:
& quod non est non esse.
Omne qđ qs affirmauerit contingit negare:& qđ qs negauerit affirmare.
Omni affirmationi negatio est opposita:& omni negationi affirmatio.
Diffi. Contradictio est affirmatio & negatio oppositæ: eiusdem de eodem non equiuoce.

Ex lectione.x.

Rerum aliæ quidem sunt uniuersales:aliæ uero singulares.
Diffi. Vniuersale est quod de pluribus aptum natum est prædicari.
Diffi. Singulare est quod non est aptum natum de pluribus predicari.
Vniuersalis affirmatiua & uniuersalis negatiua sunt cõtrarie ad inuicem.
Particularis affirmatiua & particularis negatiua sunt sub contrariæ.
Omnis non est uniuersale:sed quoniam uniuersaliter consignificat.
Nulla est affirmatio in qua uniuersale uniuersaliter prædicetur.

Ex lectione.xi.

Vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua:opponũtur contradictorie:& uniuersalis negatiua & particularis affirmatiua:similiter.
Impossibile est duas contrarias esse simul ueras.
Duæ subcontrarie possunt esse simul uere.
Necesse est in contradictoriis alteram esse ueram alteram falsam.

Ex lectione.xii.

Vna negatio unius est affirmationis.
Oportet idem negare negationem:quod affirmatio affirmauit.
Vni negationi una affirmatio opposita est.
Non omnis contradictio est uera uel falsa.
Vna est affirmatio & negatio quæ unum de uno significat.
Si duobus unum nomen est positum : ex quibus non est unum : non est una affirmatio.

Ex lectione.xiii.

In his quæ sunt & quæ facta sunt:necesse est affirmationem uel negationem ueram uel falsam esse.
In uniuersalibus quidẽ uniuersaliter sumptis:semper oportet hanc quidẽ ueram illam uero falsam:& hoc quidem in propositionibus singularibus est uerum:in indefinitis non.
De futuris contingentibus non est determinata ueritas.
Si omnis affirmatio uel negatio determinate est uera uel falsa:necesse est omnia determinate esse uel nõ esse:& sic oia ex necessitate erũt: & nihil

fiet a casu:nec a fortuna:nec ad utrumlibet:nec ut in pautioribus:

Ex lectione.xiii.

Si necesse est oppositarum enunciationum unam est ueram alterã falsam non oportebit de aliquo consiliari neq; negociari.

Non enim propter nostrum affirmare:uel negare:res erit uel non erit.

Homo nõ est principium futurorum:nisi quia consiliatur & facit aliquid.

Non omnia sunt ex necessitate uel fiũt sed quædam sunt ad utrumlibet: quem ut in pluribus quædam ut in pautioribus.

Esse quod est:quando est:& nõ esse qđ nõ est:quãdo nõ est necesse est esse

Nõ omne quod est necesse est esse:nec omne qđ nõ est:necesse est nõ esse:

De unoquoq; necesse est ꝙ sit uel non sit.

Propositiones ex secundo libro perihermenias Aristotelis.

Ffirmatio est significans aliquid de aliquo:quod est nomẽ uel innominabile.

Nonhomo nomen non dico:sed in infinitum nomen.

Noncurrit non est uerbum:sed infinitum uerbum.

Omnis affirmatio constat ex nomine & uerbo: uel ex infinito nomine: & uerbo.

Preter uerbum nulla est affirmatio:uel negatio.

Ex lectione.ii.

Alia est propositio de secundo adiacente:alia de tertio.

In enunciationibus indefinitis non solum possunt uerificari simul angulares quæ subinuicem ponuntur:sed etiam angulares quæ contraponũtur mutuo.

Sed in propositionibus uniuersalibus non simul uerificantur angulares quæ sibi contraponuntur mutuo.sed illæ angulares quarum una ponitur sub alia.

Non dicendum est nõ omnis homo :sed non negatio ad id qđ est homo addenda est.

Omnis non uniuersale significat:sed uniuersaliter.

Ex lectione.iii.

Omne animal est iustum & nullum animal est iustum sunt contraria: & nunq̃ erunt ueræ neq; simul neq; in eodẽ ipso:his uero oppositæ erunt aliquando.

Sequitur eam aliquando quæ est nullus homo est iustus:ea quæ est omnis homo est non iustus:illa uero quæ est aliquis homo est iustus oppositam quæ est non omnis homo est non iustus.

Affirmatiuæ de prædicato isinito sequitur negatiuã de ꝑdicato finito: & affirmatiua de predicato finito negatiuã de isinito cũ cõstãtia subiecti.

Necesse est enim aliquem hominem esse iustum.

Nomina infinita uel uerba non sunt negationes.

Semper ueram uel falsam negationem esse necesse est.

Qui dicit non homo sine aliquo adiuncto: nihil magis de homine: sed etiam minus uerus uel falsus est.

Enunciatio quæ dicit omnis non homo iustus: nulli earum quæ sunt de subiecto finito significat idem: nec etiam negatio ei opposita quæ est non est omnis non homo iustus.

Transposita nomina uel uerba idem significant: si hoc non esset eiusdem essent multe negationes.

Ex lectione.iiii.

Affirmare uel negare unum de pluribus: uel plura de uno si illud non est unum: non est affirmatio una: neq; negatio.

Vnum nomen impositum pluribus non est unum: si nō sit unum ex illis.

Ex albo & homine & ambulare non est unum: quia non unum sunt.

Interrogatio quid est non est interrogatio dialectica.

Oportet ex data interrogatione dialectica eligere q̄ uelit partem contradictionis.

Interrogantem dialectice oportet determinate sumere ambas partes contradictionis in interrogatione.

De homine uerū est dicere diuisim ꝙ est animal & bipes: & ꝙ est homo & albus: & etiam coniunctim: sed non si citharœdus & bonus etiam citharœdus bonus.

Si quod dicitur diuisim semper diceretur coniunctim sequæretur nugatio & infinitas predicatorum.

Quæcunq; prædicātur per accidens & quæcunq; insunt in alio: illa nō prędicantur coniunctim.

In quantiscunq; prædicatis in quibus non est aliqua contradictio neq; oppositio in adiecto: & quæ secundum se prædicātur: in his uerum est dicere diuisim quod predicatur coniunctim.

Ex lectione.v.

Est negatio eius quod est possibile esse: ea quæ est per non possibile esse: & non illa quæ est possibile non esse: similiter est & de contingenti: necessario & impossibili.

Quemadmodū in propositionibus de inesse: esse & non esse fiunt appositiones idest prædicata: subiecte uero res: eodem quoq; modo in propositionibus modalibus esse subiectum fit: cōtingere uero & posse appositiones determinātes quēadmodum in illis esse & nō esse ueritatē.

Eius quæ est possibile est non esse negatio est non possibile non esse.

Idem possibile est esse & non esse.

Negationem & affirmationem oppositionem in propositionibus modalibus facientem tantummodo ad modum oportet apponere.

Ex lectione.vi.

Possibile est esse: contingit esse: non impossibile est esse: non necesse est non esse se consequuntur.
Possibile est non esse: contingit non esse: non impossibile est non esse: nō necesse est esse se consequuntur.
Non possibile est esse: nō cōtingit esse: impossibile est esse: necesse est nō esse: se consequuntur.
Non possibile est non esse: non cotingit non esse: impossibile est non esse: necesse est esse: se consequuntur.

Ex lectione.vii.

Potestates secundum rationem sunt eædem plurimorum etiam contrariorum: irrationales uero non omnes: quemadmodum ignem non est possibile non calefacere: uel quæcunq; potentiæ semper agunt.
Aliqua possunt & secundū irrationales potestates simul quædā opposita:
Possibile non simpliciter dicitur: sed hoc quidē quod uerū est ut in actu: ut possibile est ambulare quoniā ambulat: & possibile est esse quoniam iam aliquid actu est: illud uero dicitur possibile quod forsitan aget.
Potestas secundo modo in solis mobilibus est: illa uero quæ est primo modo etiam in immobilibus est.
Possibile secundo modo non est uerum de necessario simpliciter dicere: alterum aut scilicet primo modo uerum est.
Quod est ex necessitate secundum actum est semper.
Priora sunt sempiterna: & quæ actu sunt his quæ potestate: priora sunt.
Aliqua sine potestate actu sunt ut primæ substantiæ.
Aliqua sunt actu cū possibilitate: ut scilicet corruptibilia quæ inq̄tum scilicet sunt actu natura priora sunt: tempore uero posteriora.
Aliqua nunq̄ sunt actu: sed potestate tantum.

Ex lectione.viii.

Arbitrari cōtrarias opiniones defi nīri in eo q̄ cōtrariorū sunt: falsum est.

Finis propositionum ex secundo libro perihermenias.

Incipiunt propositiones ex primo libro posteriorū analiticorum Aristotelis & annotatio lectionum est secundum commētaria sancti thome.

Ex lectione.i.& commento.i.

Mnis doctrina & omnis disciplina intellectiua ex preexistenti fit cognitione.
Syllogismus & inductio faciunt doctrinam per prius notam.
Rhetores persuadent aut per existētia quæ est inductio: aut per enthymema quod uere est syllogismus:
Com.ii. Dupliciter autem necessarium est precognoscere: alia nanq; quia sunt prius opinari necesse est: alia uero quid est q̄d dicitur per nomen oportet intelligere: quædam autem utraq;.
De principiis precognoscitur quia sunt.

Omne quidem aut affirmare aut negare uerum est.
De passiõe ꝑcognoscitur quid est: de subiecto utrũqꝫ & quid ẽ & quia est.
Com.iii. Est cognoscere alia quidẽ prius cognoscẽtẽ: puta maiorẽ extremitatẽ quorũdã aut simul est accipere notitiã: ut quæcũqꝫ cõtingũt esse sub uniuersalibus quorum habent cognitionẽ .s.minorẽ extremitatẽ.

Ex lectione.iii.

Anteq̃ sit inducere aut accipere syllogismũ quodam quidẽ modo idest secundum quid dicẽdũ est scire modo autem alio idest simpliciter non.
Conclusio scitur secundum quid anteq̃ inducatur: nõ autem simpliciter.
Com.iiii. Si quis nescit conclusionem secundum quid: aut scit eã simpliciter: menonis ambiguitas continget: aut enĩ nihil addiscet: aut q̃ nouit.
Nihil ut opinor prohibet: quod addiscit quis sic idest secundum quid scire: est autem sic idest simpliciter ignorare.
In conueniẽs non est si quis scit quodammodo quod addiscit: sed si hoc modo in quantũ addiscit scit. Ex lectione.iiii.& com.v.
Scire autem opinamur unumquodqꝫ simpliciter & non sophistico modo quod est secundum accidens: cum causam arbitramur cognoscere propter q̃ res est: & quoniã illius causa ẽ: & nõ ẽ cõtingere aliter se habere.
Cuius simpliciter est scientia hoc impossibile est aliter se habere.
Scire est per demonstrationem intelligere.
Demonstratio est syllogismus apodicticos: dico autem apodicticon secundum quem in habendo ipsum scimus.
Si scire est ut posuimus necesse est demõstratiuam sciẽtiam ex ueris esse & primis immediatis notioribus prioribus causisqꝫ conclusionis.
Syllogismus erit sine his demõstratio aũt nõ erit nõ enim faciet scientiã.
Quod nõ ẽ nõ ẽ scire ut ꝙ diametros sit simmetros idest cõmẽsurabilis.
Tunc scimus cum causam cognoscimus.
Priora & notiora dupliciter sunt: non enim idem est prius natura: & quõ ad nos: neqꝫ notius natura & nobis.
Priora & notiora quo ad nos sunt proxima sensui: ut singularia.
Simpliciter priora & notiora sunt quæ longius sunt: ut uniuersalia.
Vniuersale & singulare opponuntur ad inuicem.
Ex ꝑmis demõstratio ẽ q̃ ex ꝓpriis pricipiis ẽ: idẽ.n.dico ꝑmũ & ꝑncipiũ.

Ex lectione.v.

Est principium demonstrationis propositio immediata.
Diffi. Immediata propositio est qua non est altera prior.
Diff. Propositio est enũciationis altera pars in qua ꝓdicatur unũ de uno.
Dialectica propositio est accipiẽs q̃libet partẽ enũtiationis indifferenter.
Demonstratiua ꝓpositio accipit determinate alterã partẽ: quoniã uerũ ẽ.
Enunciatio est contradictionis accipiens quamlibet partem.
Diffi. Contradictio est oppositio cuius non est medium secundum se.

Pars contradictionis quæ quidem aliquid de aliquo significat affirmatio est: quæ uero aliquid ab aliquo: negatio est.

Diss. Positionē qdē dico q̄ nō ē mōstrare neq; necesse ē hr̄e docēdū aliquē

Diffi. Dignitatem uel maximam propositionē dico quam necesse est habere quemlibet docendum.

Diffi. Positio quæ accipit alteram partē enunciationis suppositio dicitur.

Positio quæ non dicit esse uel non esse non dicitur suppositio.

Diffinitio dicitur positio non suppositio.

Quod qd est unitas: & esse unitatē non idē est., quia scilicet unum significat uerum uel falsum & alterum non. Ex lectione. vi:

Necesse est non solum precognoscere principia cōclusioni ex quibus est syllogismus: aut omnia aut quædam: sed etiam magis.

Semper propter quod est unumquodq;: illud magis est.

Non est possibile credere magis his quæ nouit qui non existit: neq; sciens neq; melius dispositus: q̄ si contigerit sciens.

Nihil debet esse credibilius & notius q̄ quod opposita pricipiis sint falsa.

Oportet sciētē simpliciter nō icredibilē esse. Ex lectione. vii:

Com. vi. Quibusdā uidetur q; nullius sit scientia: quibusdam q; omniū sic scientia per demōstrationē quorū neutrū neq; uerū neq; necessariū est.

Impossibile est in inita pertransire.

Si nō ē scire p̄ma: neq; q̄ sūt ex his ē scire simpliciter nec p̄prie: sed ex cōditione: si illa sint.

Nos dicimus nō oīum sciam demōstratiuā ēē: sed imediatoꝝ idemōstrabilem.

Stant aliquando immediata.

Non solum de principiis habetur sciētia: sed etiam sunt principia sciētiæ.

Principia cognoscimus inq̄tū terminos cognoscimus. Ex lectione. viii.

Impossibile est circulo demonstrare simpliciter.

Impossibile est eadem esse sibi ipsis priora & posteriora.

Inductio facit notum ex notioribus quo ad nos.

Si est demonstratio circularis idem probatur per idem.

Demonstratio circularis solum fit in terminis conuertibilibus.

Neq; posito uno termio neq; una p̄positiōe posita seq̄tur aliqd de necessitate.

Ex lectione. viiii.

Com. vii Impossibile est aliter se habere cuius est scientia simpliciter.

Quod scitur per demonstrationem est necessarium.

Scientia demonstratiua est quæ habetur per demonstrationem.

Syllogismus demonstratiuus procedit ex necessariis.

Com. viii. De omni dico qd est utiq; nō in quodā sic: i quodā aūt nō neq; aliquādo sic & aliquādo nō. Ex lectione. x.

Com. viiii. Per se dicitur quatuor modis primo quæcūq; sunt in eo quod quid est: ut triangulo in est linea.

Substātia idest diffitio linee est ex pontis. idest diffinitio linee.

Secundo modo quando ſubiectum ponitur in diffinitione predicati.
Propria paſſio per ſe ineſt proprio ſubiecto.
Quæcunq; neutraliter inſunt ideſt neq; primo neq; ſecundo modo acci/dentia ſunt ideſt predicantur per accidens.
Tertio modo quæcunq; nõ dicuntur de aliquo ſubiecto per ſe dico:
Quæ dicũtur de ſubiecto & in ſubiecto ſunt:ſunt accidentia.
Quarto modo quod in eſt unicuiq; propter ipſum:per ſe dicitur de eo:qđ uero non propter ipſum per accidens.
Com.x Cõcluſio demõſtratiõis ĩcludit ſecũdũ & q̃rtũ modũ dicẽdi p ſe.
Non contingit quin proprium accidens predicetur de ſubiecto.
Eſt cõtrarium:aut priuatio:aut contradictio in eodem genere.

Ex lectione.xi.

Diffi.Com.xi. Vniuerſale eſt qđ de omni ẽ:& p ſe & ſecũdũ qđ ipſum ẽ.
Vniuerſale de neceſſitate in eſt rebus de quibus prædicatur.
Per ſe & ſecundum ꝙ ipſum eſt:idem eſt.
Triangulus per ſe habet tres angulos æquales duobus rectis.
Vniuerſale ẽ cũ in quolibet uniuerſaliter & p ſe & p̃mo demõſtratur i eẽ.
Demonſtratio eſt per ſe huius uniuerſalis:aliorum autem non per ſe.

Ex lectione.xii.& com.xii.

Tripliciter cõtingit errare circa acceptionẽ uniuerſalis:primo cũ nihil ſit accipere ſub ſuperiori preter ſingulare:ſecundo quãdo ſub aliquo cõ/muni eſt accipere multa ſed tamẽ illud eſt ĩnominatũ quod inuenitur in differẽtibus ſpecie rebus:tertio quãdo id de quo demõſtratur ut uniuerſale p̃mũ ſe habet ꝙ ad id qđ demõſtratur de eo ſicut totũ ad partẽ.
Non eſt concurrere in lineis rectis æquæ diſtantibus.
Com.xiii Proportionale commutabiliter cõuenit lineis:numeris corpo/ribus:& temporibus.
Com.xiiii Habere tres eſt uniuerſale primũ trianguli quia remoto uno re mouetur alterũ & ecõuerſo. Ex lectione.xiii
Com.xv. Si ſciẽtia per demonſtrationem acquiritur:oportet ꝙ ſit ex prin cipiis neceſſariis:quia quod ſcitur non poteſt habere ſe aliter.
Quæ per ſe ſunt neceſſario in ſunt rebus.
Omne ꝙ prædicatur aut predicatur per ſe:aut per accidens.
Accidentia ideſt quæ predicantur per accidens non ſunt neceſſaria.
Com.xvi Ex neceſſariis oportet eſſe ſyllogiſmũ ſcilicet demonſtratiuũ.
Ex ueris eſt non demonſtratiue ſyllogizare:ex neceſſariis autem non:ſed hoc proprium demonſtrationis eſt.
Com.xvii. Non habens rationem propter quid etiam habita demonſtra/tione non efficitur ſciens.
Eſt neceſſariũ ex nõ neceſſariis ſyllogizare:ſicut uerum ex non ueris.
Cum autem medium ex neceſſitate eſt concluſio:ex neceſſitate erit.

Cum necessaria nõ est cõclusio:neq̧ medium necessariũ esse possibile est.

Ex lectione.xiiii.& com.xvii.

Accidentium autem nõ est scientia demonstratiua.

Com.xxi. Manifestũ ẽ quoniã de his q̃ sunt p se sũt demõstratiue sciẽtiæ.

Propter quid scire.est per causam scire.

Oportet medium in esse tertio idest minori extremitati & primum idest maior extremitas in esse medio per se.

Ex lectione.xv.& com.xxii.

Non contingit ex alio genere descendentem demõstrare:sicut geometri. cum in arithmeticam.

Tria sunt in demõstratiõe unũ qđ demõstratur cõclusio q̃ cõtinẽt id qđ i est alicui generi p se:alliud ẽ dignitates ex qbus demõstratio pcedit:ter tiũ ẽ genus subiectũ cuius passiões & p se accidẽtia offẽdit đmõstratio

Ex quibus demonstratio procedit contingit esse eadẽ in diuersis sciẽtiis: sed in illis qnorũ est diuersum genus subiectum non contingit:sicut in arithmetica quæ est de numeris & geometria q̃ ẽ de magnitudinibus.

Arithmetica demonstratio semper habet genus circa quod fit illa demõ/ stratio:& aliæ scientiæ similiter.

Simpliciter necesse est esse idem genus scilicet circa quod sumuntur prin. cipia & conclusiones:& sic nõ est descensus de genere in genus:aut sic idest quodammodo si debent demonstratio descendere.

Ex eodem genere oportet ultima & media esse.

Non est alterius sciẽtiæ demõstrare aliquid de subiecto alterius sciẽtiæ si cut geometriæ nõ est demõstrare q̧ cõtrariorũ sit eadẽ sciẽtia nisi for te una sub altera cõtiueatur:sicut perspectiua sub geometria.

Sciẽtia de pprio subiecto nõ pbat qđlibet accidẽs:sed accidẽs sui generis.

Ex lectione.xvi.

Necesse est conclusionem demonstrationis esse perpetuam.

Scientia non est corruptibilium simpliciter:sed secundum accidens.

Diffinitio non est corruptibilium.

Diffinitio aut est principium demonstrationis:aut demonstratio positio ne differens:aut conclusio quædam demonstrationis.

Eorũ quæ sæpe fiũt demonstrationes sunt & sciẽtie:ut lune defectus.

Secundum q̧ de his quæ sæpe fiunt est demonstratio sunt semper:in quã tum autem non semper sunt:particularia sunt.

Ex lectione.xvii.

Com.xxiii Non est demonstrare nisi ex propriis principiis.

Briso nõ demõstrat tetragonismũ .i.q̃dratura circuli p se:sed ẽm accidẽs.

Vnumquodq̧ scimus secundum accidens cum non cognoscimus illud secundum quod est ex principiis propriis idest per se.

Scientie inferioris siue subalternate est tantum scire quia:sed superioris

propter quid cuius per se sunt ille passiones.
Genus subiectũ inferioris scientiæ est alterũ a genere superioris scientie.
Non est uniuscuiusq; scientiæ propria principia demonstrare.
Illa pñcipia p q̃ possũt ꝓbari singulaꝝ sciaꝝ ꝓpria pñcipia:sũt cõia oibus
Magis sciuit intelligẽs ex superioribus causis:ex prioribus enim sciuit cũ
non ex causatis causas.
Sciẽtia superior est magis sciẽtia q̃ inferior:& sciẽtia suprema .i. philoso
phia prima est maxime scientia. Ex lectione.xviii.Com.xxiiii.
Difficile ẽ nosce si ex uniuscuiusq; pñcipiis scimus aut nõ:qđ uere ẽ scire:
Ad hoc ꝙ sciatur oportet principia esse proxima primis.
Principia in unoquoq; genere sunt illa:quæ cum sint uera nõ cõtingit de
monstrare in illa scientia in qua sunt principia.
Quid nois significẽt prima principia & q̃ sũt ex principiis:accipiẽdũ est.
Quia sũt pñcipia necesse ẽ accipere alia uero q̃ sũt ex pñcipiis demõstrare
Primorũ principiorũ quibus utimur in sciẽtiis demõstratiuis:alia sũt pro
pria uniuscuiusq; scientiæ:alia communia.
Principia cõmunia accipiũtur in unaquaq; scientia demonstratiua secũdũ
analogiam idest secundum ꝙ sunt proportionata illi scientiæ.
Sufficiẽs est accipere unum quodq; istorum communium principiorum:
quantum pertinet ad genus subiectum de quo est scientia.
Com.xxv. Omnis scientia demonstratiua circa tria est quorum unum est
genus subiectum cuius per se passiones scrutatur.
Secundũ est communes dignitates ex quibus sicut ex primis demõstrat.
Et tertiũ passiones de quibus quid significent una quæq; scientia accipit.
Hec tria naturaliter sunt supponenda silicet genus passiones & principia.
Ex lectione.xviiii.
Non sunt petitiones neq; suppositiones:communes animi cõceptiones:
Propriũ harũ coium cõceptionũ ẽ ꝙ nõ solũ necesse ẽ ea p se uera eẽ : sed
etiã necesse est uideri uera. (quæ est in anima.
Cõmunis animi cõceptio nõ põt ꝓbari exteriori rõne:sed ẽ ad eã rationẽ
Semp est instare ad exterius rationẽ:sed ad interius rationem nõ semper.
Suppositio petitio & questio differunt.
Si propositio sit ꝓbabilis adiscenti cui fit demõstratio dicitur suppositio:
& non est simpliciter suppositio.sed ad illum tantum.
Si ille nec sit eiusdem opinionis neq; contrarie:oportet ꝙ petat:& dicitur
petitio:si uero sint contrarie opinionis erit questio.
Diffinitiones non sunt suppositiones:nihil enim esse aut non esse dicunt:
sed sumptæ in propositionibus sunt suppositiones terminos idest diffinitiones autem solum intelligere oportet.
Intelligere non est supponere:nisi & audire suppositionem aliquis dicat.
Illa supponuntur ex quibus existentibus fit conclusio in eo ꝙ illa sunt.

Oís petitio & suppositio aũt sũt ꝓpositiões uniuersales: aut particulares termini aũt siue diffinitionẽ neutrũ horũ sunt. (ꝗ demõstratio fit.)
Species esse siue ideas unum aliquid extra multa non est necesse: ad hoc Esse unum de multis & in multis necesse est si demonstratio debet esse.
Non erit uniuersale nisi sit unum de multis.
Si nõ ẽ uniuersale mediũ demõsttatiõis nõ erit:q̃re nec demõstratio erit.
Oꝫ mediũ eẽ unũ & idẽ ꝑdicatũ de pluribus nõ æquocũ ĩ demõstratiõe.

Ex lectione.xx. & com.xxvi.

Quod nõ cõtingit simul affirmare & negare:nec una recipit demõstratio
Maior extremitas nõ solũ dicitur de medio:sed etiã de alio diuersũ ab eo.
Si medium affirmetur & negetur:ad conclusionem nihil facit.
Hoc principiũ de quolibet est affirmatio uel negatio uera:quæ est ad impossibile demonstratio accipit.
Talis demonstratio non accipit hoc principium semper idest in sua uniuersalitate sub his terminis ens & nõ ens sed inq̃tũ sufficiẽs sufficiens aũt est in genere.i.inq̃tum cõtrahitur ad genus subiectum:Com.xxvii.
Oẽs sciæ ĩ principiis cõibus cõmunicãt:quia oẽs utũtur eis tanq̃ ex his demõstrãtes:sed nõ de qbus aliqd demõstrãt:neq; sicut eo qd demõstrãt.
Dialectica omnibus cõmunibus principiis utitur: & philosophia prima.
Dialecticus non procedit ex aliquibus principiis demonstratiuis neq; assumit alteram partem contradictionis tantum non enim interrogaret.
Demõstrãtẽ nõ ẽ ĩterrogare:quia nõ se habet ad opposita. Ex lectiõe.xxi.
Interrogatio syllogistica & ꝓpositio cõtradictionis sũt idẽ ẜm substãtiã.
Propositiones sunt ꝓprie secũdũ unãq̃q; scientiã ex qbus ẽ syllogismus.
Secũdũ unãq̃q; sciam sũt ꝓprie ĩterrogatiões ex qb⁹ ꝓpus fit syllogismus
Non omnis interrogatio geometrica utiq; erit:neq; medicinalis.
Interrogationes geometricæ sũt illæ ex q̃bus demõstratur aliqd circa illa de qbus ẽ geometria uel circa sciẽtiã subalternatã sicut est perspectiua.
De interrogationibus geometricis ratio ponẽda est ex geometricis principiis:secundum ꝗ ipse sunt conclusiones.
Vnumquemq; sciẽtẽ nõ cõuenit omnem interrogationem interrogare.
Nec oportet de quolibet ĩterrogato respõdere:sed ẜm derermiatã sciam.
Nõ ẽ ĩ nõ geometricis đ geometria disputãdũ & similiter in aliis sciẽtiis.
Si aliquis disputet cum geometria non de geometricis non conuincit ipsum nisi per accidens. Ex lectione.xxii.& com.xxviii

Dif. Interrogatio nõ geometrica ẽ quæ oĩno fit ex alia arte:ut ex musica.
Interrogatio de geometria secundũ ignorãtiã:sicut parallelas subire: geometrica quodãmodo est:& non geometrica alio modo:sicut & arhythmon dicitur:quod est sine rhythmo:& quod praue habet rhythmon.
Interrogatio nõ geometrica dicitur dupliciter:unomodo qa ẽ omnino nõ geometrica:sicut questio de musica alio modo quia praue habet id

ꝙ est geometrie:scilicet parallelas subire.

Com.xxviiii.In demonstratis nõ est similiter sicut in dialecticis peralogismus: eo quod idem medium demõstrationis semper oportet cõparari ad duo extrema:& maior extremitas de ipso: uniuersaliter predicatur: & ipsum medium de minori uniuersaliter predicatur.

Signum uniuersale non opponitur predicato.

Diffinita ita se habent in intellectu sicut quæ uidentur:in sensu.

In demonstratiuis non oportet instantiam ferre in p:ralogismum sumendo propositionem particularem.

Eædem sunt propositiones & instantie.

Tam in demonstratiuis q̃ in dialecticis illud quod sumitur ut instantia: postea sumitur ut propositio ad syllogizandum contrarium.

Non contingit seruare formã syllogismi:propter id quod accipitur medium affirmatiue predicari de utroq; extremorum. (recipiunt.

Cõuertũtur ut plurimũ q̃ sũt i demõstratiuis sciẽtiis: quoniã nullũ accidẽs.

Syllogismi demõstratiui differũt a dialecticis q recipiũt solũ ꝓ medio diffinitiones:& nõ aliqđ ꝑdicatũ p accidens:ut freqũeter in dialecticis fit.

Demõstrationes nõ augẽtur p media .i.nõ accipiũtur plura media ad probãdã unã cõclusionẽ sed ĩ post assumẽdo. Ex lectiõe.xxiii.& com.xxx.

Scire quia ita est differt a scire propter qd ita ẽ dupliciter in eadẽ scientia.

Primo modo quando fit syllogismus per non medium : nõ enim accipit prima causa:sed scientia quæ est propter qd:fit secundũ primã causam:

Alio modo quando fit per ĩmediata:sed non per causam:sed per effectus conuertibiles:& talis demonstratio fit per notius quo ad nos.

Nihil prohibet duorum conuertibilium quorum unum est causa & aliud effectus:esse notius non aliquando causam.

Nõ.n.ex eo ꝙ nõ scitillãt planetæ sũt ꝓpe:sed pp id ꝙ ꝓpe sũt nõ scitilãt.

Contingit effectum per causam demonstrare : & econueso : & prima erit demonstratio propter quid secunda quia.

Nõ enim ꝓpter augmẽta circularia luna ẽ circularis:q̃ quia est circularis: ideo accipit augmenta circularia.

In syllogismis ĩ qbus media nõ cõuertũtur cũ extremis:& est notius quo ad nos qđ nõ ẽ cã:quia demõstratur:& nõ ꝓpter qd. Ex lectione.xxiiii.

In quibus mediũ extra ponitur idest uel negare a maiori extremitate uel quando est extra genus.q.communius:est demõstratio quia:& nõ propter quid:non enim tale medium dicit causam.

Sicut negatio est cã negationis:ita affirmatio est causa affirmatiõis: similiter aũt & sicut affirmatio est cã affirmatiõis:& negatio ẽ cã negatiõis

Quod ĩ scythis nõ sint sibillatores quia nõ sũt uites.ẽ mediũ multũ distãs

Ex lectione.xxv.

Alio modo differt quia ꝓpter quid quia in diuersis sciẽtiis cõsiderantur.

Ille scientiæ sunt ad quarum unam pertinet quia:& alteram propter quid: quæ sit se habent q̄ una continetur sub altera.
Subiectum perspectiuæ comparatur ad geometriā sicut materiale ad formale & machinatiuæ ad steromantiam & ad harmonicæ ad arithmeticam & scientiæ naualis ad astrologiam.
Fere omnes iste scientiæ sunt uniuoce.
Scire quia est sensibiliū.i.scientiarū inferiorum sed propter quid mathematicorū idest superiorum ii enim habent demonstrationes eorū quæ assumuntur ut causæ in inferioribus scientiis.
Qui sciunt propter quid multotiens nesciunt quia:sicut considerātes uniuersale:multotiens quædam singularium nesciunt:propter id q̄ nō intendunt per considerationem.
Sciētiæ quæ accipiūt ꝓpter quid a mathematicis:sunt altere ab eis secūdū substantiā.i.materiā utuntur tamē speciebus.i. principiis formalibus.
Mathematicæ scientiæ sunt circa species:non enim eorum consideratio est de subiecto idest de materia aliquo.
Quamuis ea de quibus geometria considerat sint in materia:tamen nō de eis considerat secundum q̄ sunt in materia.
Perspectiua dicit quia per respectum a geometriā:quæ dicit propter quid sed propter quid per respectum ad scientiam de yride.
De iride phisici est scire quia:sed propter quid perspectatiui.
Multæ scientiæ non inuicem subalternatæ habent se sic scilicet q̄ una dicit quia & altera propter quid.
Quod uulnera circularia tandius sanentur medici est scire quia : propter quid autem geometriæ.

Ex lectione.xxvi.

Com.xxxi. Figurarum magis faciens scire maxime prima est figura.
Mathematicæ scientie per hanc primam figuram demōstrationes ferunt ut plurimum & quæcunq; propter quid faciunt speculationem.
Sciētiā ipsius q̄ quid est per solam potentiam figurā uenari possibile est.
In secunda figura non fit affirmatiuus syllogismus.
Scientia ipsius quod quid est per affirmationem cognoscitur.
In tertia figura fit syllogismus affirmatiuus:sed non uniuersalis.
Quod qd est uniuersaliter prædicatur:nō eni quidā homo est aial bipes:
Prima figura in demonstrationibus non indiget aliis:aliæ autem ipsa indigent.
Dico aliqua indiuidualiter esse uel non esse:cum ipsorum non sit mediū per quod probentur.
Propositio cuius ambo extrema uel alterum eorum est in aliquo toto: est mediata.
Quod illud quod est in uno prædicamento non sit in altero manifestum

est ex coordinatione prædicamentorum:
Coordinationes prædicamentorũ non commutantur ad inuicem:
Propositio uniuersalis negatiua cuius extrema non sunt in aliquo toto: est immediata. Ex lectione.xxvii.
Ignorãtia est duplex:una est secũdũ negationẽ:alia secũdũ dispositionẽ:
Ignorantia dispositionis est deceptio facta per syllogismum.
Hæc ignorantia cõtingit dupliciter uno modo scilicet circa prima princi pia imediata alio modo circa cõclusiones & utraq; idest principiorum & conclusionũ potest cõtingere dupliciter:uno modo quãdo simpliciter existimare falsum siue affirmando siue negando:aliquo modo quãdo per syllogismum accipit illud.
Simplicis oppositionis falsæ simplex est deceptio: sed quæ per syllogismum plures sunt. Ex lectione.xxviii.
Si utreq; premisse sunt uere:& conclusio erit uera:
Si aliquæ ꝓpositiones sunt falsæ totaliter:earũ cõtrarie erũt ueræ totaliter
Ex lectione.xxviiii.
Dico medium proprium per quod fit syllogismus contradictionis.
In secunda figura nõ contingit facta deceptiõe:utrasq; propositiones esse totaliter falsas:
Si fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus in ꝓpositionibus immedia tus accipiẽdo ꝓpriũ mediũ ipossibile est utrasq; ꝓporiũ mediũ impossibile est utrasq; ꝓpositiones esse falsas:si uero accipiẽdo extraneũ q̄ tamen cõtinetur substãtiari:minor erit falsa & maior uera si uero non cõtinetur substantiari erit falsa maior & minor poterit esse uera uel falsa:
Ex lectione.xxx:
Si aliquis sensus defecerit necesse & scientiam illius sensus deficere: quoniam impossibile est accipere aliter.
Omne qđ adiscimus aut adiscimus p inductionẽ aut per demõstrationẽ:
Demõstratio ꝓcedit ex uniuersalibus:iductio aut ex his q̃ sũt secũdũ partẽ.
Impossibile est uniuersalia speculari nisi per inductionem.
Quæ dicũtur secundum abstractionẽ per inductionẽ nota facere cõtingit
In unoquoq; genere abstractorũ sunt quædã particularia quæ nõ sunt separabilia a materia sensibili secũdum q̄ unumquodq; eorum est hoc.
Inducere aũt nõ habẽtes sensum ipossibile est:singulariũ enim sensus est.
Nõ cõtingit accipere sciẽtiã aliquorum ex uniuersalibus sine iductiõe: neq; p inductionẽ sine sensu. Ex lectione.xxxi.
Est autem omnis syllogismus per tres terminos.
Syllogismus negatiuus de necessitate habet unã propositionem negatiuam & alteram affirmatiuam.
Dialecticæ syllogizantibus solum intendendum est ut procedant ex his quæ maxime sunt opinabilia.

Demonstratiuẽ autẽ syllogizantibus: ex his quæ sũt secũdũ rei ueritatẽ.
Duo aũt aliquid prædicari secundũ accidẽs dupliciter uno mõ quãdo subiectũ ꝑdicãtur de accidẽte: alio mõ quãdo accidẽs ꝑdicatur de subiecto
In his quæ equaliter de se inuicem predicantur & cõuertuntur nõ est accipere aliquid prius & posterius: secundum illum modum quo prius est a quo non conuertitur continentia essendi. Ex lectione.xxxii.
Non cõtingit media infinita esse si in sursum & deorsum stent predicata.
Sursum ascẽditur quãdo proceditur ad magis uniuersale: deorsum quando ad magis particulare.
Si in affirmatiua demõstatiõe statur in sursum & deorsum: necesse erit ꝙ stetur & in negatiua.
Si finita finities sumantur necesse est totum esse finitum.

Ex lectione.xxxiii.

In predicatis q̃ predicãtur in eo ꝙ qd est nõ ꝓceditur in infinitũ quia nõ cõtingeret diffinire aliqd: & si diffiniretur eius diffinitio nõ eẽt nota.
Infinita non est pertransire.
Tho.: Non cõuenit diffiniri neq; diffinitionem cognosci nisi descẽdẽdo perueniatur usq; ad ultimum: & ascendendo usq; ad primum.
Necesse est omnia predicata in eo ꝙ quid est finiri.
Vniuersaliter dicimus non procedi infinitum in predicatis.
Triplex est modus uere predicationis per accidens.
Primus ẽ quãdo accidẽs ꝑdicatur de accidente: ut albũ ambulat: secũdus quãdo subiectum predicatur de accidente ut hoc magnum est lignum tertius quando accidens predicatur de subiecto: ut homo ambulat.
Isti modi predicandi sunt alteri & diuersi ad inuicem.
Cum dico album est lignum dico ꝙ id cui accidit esse album est lignum: sed non ꝙ album sit subiectum ligni.
Neq; albũ neq; aliqua pars albi quæ sit de substãtia albedinis sit lignum:
Cũ dico musicũ ẽ albũ tũc dico qm̃ ille hõ cui accidit eẽ musicũ ẽ albus:
Quod predicatur nõ ratione alterius subiecti dicitur predicari simpliciter & demonstrationes nõ utuntur nisi talibus predicationibus.
Cũ unũ de uno ꝑdicatur aut ꝑdicatur in ꝙ qd ẽ aut in quale aut in q̃tum aut ad aliqd aut faciẽs aut patiẽs aut ubi aut quãdo.(Iud uel aliqd eius:
Substãtiã significãtia ostẽdũt ꝙ illud de quo ꝑdicãtur essẽtialiter ẽ uere il
Quæ uero nõ sigficãt substãtiã sed de aliquo subiecto dicũtur qd subiectũ nec ẽ illud ꝑdicatũ uere .i. eẽntialiter neq; aliqd eius accidẽtia sũt.
Nõ enim est homo quod uere est albũ neq; quod uere album aliquid est: sed animal forsan: quod enim homo est uere animal est.
Quæcunq; nõ significãt substãtiam oportet de aliquo subiecto predicari:
Species enim gaudeãt monstra enim sunt & si sint nihil ad rationem sũt: de huius enim demonstrationes sunt.

Ex lectione.xxxiiii.

Qualitatis qualitas non est:

Equæ aliqua prædicari non contingit uere.

Substantiá omnem quæ habet aliquid uniuersalius quod de ipsa predicatur:& quæ potest de aliquo inferiori prædicari contingit diffinire.

Infinita non est transire intelligentem.

Neq; in sursum neq; in deorsum infinita sunt prædicta.

Illam substantiam non est diffinire de qua infinita prædicantur.

Genera non prædicantur ad inuicem æqualiter.

De qualitate aut aliorum accidentium nullum subiectum nihil:secúdum accidens prædicatur.

Qualitas & omnia alia huius accidunt substantiæ.

Substátialia predicata sunt finita & genera prædicamentorú sunt finita.

Concessum est unum de uno prædicari.

Alia qua de ipsis quæ non sunt aliquid non dicimus preferri: talia enim accidentia sunt.

Accidentia preferuntur secundum se de subiectis alia uero scilicet substátia & accidentia preferuntur de ipsis secundum accidens.

Illud quod est accidens non est subiectum aliquod.

Non proceditur in infinitum neq; in sursum neq; in deorsum in predicatione in qua predicatur unum de uno.

Si de aliquibus priora quædam predicantur erit eorum demonstratio.

Si aliqua propositio est demonstrabilis non possimus melius cognoscere q̃ sciendo.

Non est scire sine demonstratione.

Si hoc per hoc notum est & hoc nescimus neq; per hoc notum sciemus.

Si contingit scire per demonstrationem simpliciter & nó ex aliquibus aliis neq; ex suppositi one:manifestú est q; sit status in predicatis quæ accipiuntur ut media.

Ex lectione.xxxv.

Demonstratio est ex hiis quæ per se in sunt rebus.

Aliqua prædicantur per se dupliciter primo quæcunq; in sunt subiectis in eo q; quid est idest predicata quæ ponuntur in diffinitione subiectorú.

Secundo quæcunq; in sunt prædicatis in eo q; quid est idest quando subiecta ponuntur in diffinitione predicatorum.

Nulla talia predicata contingit infinita esse.

Quæcunq; in sunt in eo q; quid est non sunt infinita non enim contingeret diffinire.

Quæcunq; sunt in medio duorum terminorum semper sunt finita.

Ex lectione.xxxvi.

Manifestum est si aliquid uniuersale duobus insit quorum unum non

præter de altero:aut nullo modo: aut non de omni ꝙ non semper se/
cundum aliquod commune ipsis inerit.
In eodem genere & ex eisdem athomis necesse est terminos medios esse:
si id commune ꝙ accipitur ut medius terminus sit ex hiis quæ predi/
cantur per se.
Non est ex alio genere in aliud descendentem demonstrare.
Tot sunt elementa:idest principia quot sunt media.
Immediate propositiones sunt elementa aut omnes aut uniuersales.
Si non sit medium non amplius erit demonstratio.
Principia & elementa tot sunt : quot sunt termini.
Horum terminorum propositiones principia demonstrationis sunt.
Sicut quædam principia indemonstrabilia sunt quæ significant ꝙ hoc sit
illud & ꝙ hoc sit in illo sic & quædam sunt quæ significant ꝙ non est
hoc illud neq; ꝙ sit hoc in illo.
Ad demonstrandũ hoc esse aliquid & hoc nõ esse aliquid sunt principia.
Propositio immediata est simplex est una cum immediata fiat.
Propositio immediata est una sicut simplex & indiuisibilis.
Quemadmodum in aliis est principiũ simplex ut in graui untia in melo/
diis tonus:in membris diuisio:sic in syllogismo immediata proposi/
tio in demonstratione autem & scientia intellectus.
In affirmatiuis syllogismis eius qđ est medium nihil cadit extra extrema.

Ex lectione.xxxvii.

Com.xxxviiii Demonstrationũ alia quidẽ uniuersalis : alia particularis:
alia cathegorica: alia priuatiua: alia ostẽsiua: alia ducens ad ipossibile.
Secundum quam maxime scimus potior demonstratio est:hec enim uir/
tus demonstrationis est.
Magis scimus unumquodq; cum ipsum cognoscimus secundum ipsum:
q̃ secundum aliud.
Magis cognoscimus musicum coriscum quando cognoscimus ꝙ coris/
cus musicus est q̃ cum homo musicus sit.
Demonstratio particularis facit scire secundum se ipsum.
Vniuersale non est aliquid præter singularia.
Potior est demonstratio quæ est de esse q̃ de non esse.
Potior est demonstratio propter q̃ nõ erratur quã propter quam erratur.
In uniuersali sciens magis cognouit rem secundum se quam sciens secũ/
dum partem.
Potior utiq; est demonstratio uniuersalis q̃ particularis.
Vniuersale non est minus ens quibusdam particularibus:sed magis.
Vniuersalia sunt incorruptibilia: quæ uero secundũ partẽ corruptibilia.
Non est necessitas opinari uniuersale aliquid esse præter singularia quam/
uis unum ostendant secundum se.

Demonstratio uniuersalis nõ est causa falsæ opinionis sed male audiens:

Ex lectione.xxxviii.

Vniuersale est magis causa q̃ particulare.
Cui per se inest aliquid hoc idem ipsi causa est:
Vniuersale est cui primo propria passio inest.
Demonstratio uniuersalis est dignior particulari: & magis demõstratio.
Vsq̧ ad illum terminum quærimus propter quid fiat aliquid: & propter quid sit aliquid: cum non sit aliquid aliud assignare quā hoc: aut ꝙ fiat aut quod sit: & tunc opinamur scire.
Finis est terminus ultimus:
Tunc maxime scimus quando ad ultimum fuerit peruentum:
Quanto aliquid est uniuersalius tanto magis accedit ad simplicitatem & finitatem: sed quanto aliquid est particularius tanto magis accedit ad infinitatem.
Secundum ꝙ aliqua sunt infinita non sunt scibilia: sed secundum ꝙ sunt finita sunt scibilia:
Secundum ꝙ aliqua sunt uniuersalia magis sunt scibilia: quam secũdum ꝙ sunt particularia.
Vniuersalia sunt magis demonstrabilia q̃ particularia.
Simul intenduntur quæ dicũtur ad inuicem & sunt ad aliquid.
Demonstratio secundum quam cognoscuntur plura est preponenda illi secundum quam cognoscuntur pautiora.
Qui cognoscit uniuersale cognoscit & particulare & non econuerso.
Quanto mediũ demonstrationis est propinquius primo principio tanto demonstratio est potior: & mediũ demonstrationis uniuersalis est huiusmodi.
Qui scit propositionem uniuersalem scit quodãmodo particularẽ & hoc in potentia: sed qui scit propositionem particularem nullo modo scit uniuersalem: neq̧ actu neq̧ potentia:
Com.iiii. Vniuersalis demõstratio ĩ itellectu ꝑficitur particularis in sensu

Ex lectione.xxxviiii.

Illa demõstratio est dignior cæteris paribus quæ procedit ex minoribus quæstionibus: aut suppositionibus aut propositionibus: uelotius enim est cognoscere per has si sint notæ similiter sicut plures.
Cognoscere aliquid uelocius est quid appetibilius.
Media quæ sunt unius ordinis sunt æquæ nota: sed priora sunt notiora.
Per quod aliquid demõstratur est credibilius eo quod demonstratur.
Demonstratio affirmatiua & negatiua utræq̧ demonstrant per tres terminos & propositiones duas.
Demonstratio affirmatiua accipit solũ esse negatiua uero & esse & nõ eẽ.
Demonstratio negatiua procedit per plura: quare indignior est.

Impossibile est per utrarumque propositionum priuatiuarum fieri syllogismum: sed unam oportet esse affirmatiuam aliam uero negatiuam.
Augmẽtata demõstratione necesse est fieri plures propositiones affirmatiuas: negatiuas aut ĩpossibile est esse plures una in omni syllogismo.
Semper medium predicatiuarum terminorum predicatiuum est ad ambo extrema sed priuatiui ad alterum priuatiuum necesse est esse:
Demonstratur quidem priuatiua propositio per predicatiuas: predicatiua autem per illam non demonstratur.
Propositio affirmatiua est prior: & credibilior: & notior negatiua.
Principiũ demõstratiui syllogismi est propositio uniuersalis ĩmediata.
Affirmatiue demonstrationis est principium proprium affirmatiua propositio uniuersalis negatiuæ autem negatiua propositio uniuersalis.
Esse est prius q̃ non esse.
Dignioris principii dignior est effectus:
Sine affirmatiua propositione non potest esse negatiua demonstratio.

Ex lectione.xxxx.

Priora & notiora naturaliter conclusione sunt ex quibus est conclusio:
Illud est principium ex quo syllogismus est: quod utique se habet ad cõclusionem ut totum ad partem: & conclusio ad ipsum ut pars ad totum.
Demonstratio quæ est ex notioribus & credibilioribus dignior est.
Demõstratio negatiua & ducẽs ad ĩpossibile faciũt scire ex negatiua propositione: sed negatiua demõstratio ex priori: illa autem ex posteriori.
Potior simpliciter erit ea quæ est in impossibile priuatiua demonstratio: quare & hac dignior erit predicatiua.

Ex lectiõe.xxxxi.

Certior est scientia & prior quæ est ipsius quia & propter quid quam ea quæ est solum ipsius quia: & quæ non est de subiecto est certior illa quæ est de subiecto: ut arithmetica harmonica & quæ est ex minoribus est certior ea quæ est ex appositione: ut arithmetica geometria.
Dico ex appositione ut unitas substãtia est sine positione: pũctum autem substantia posita est hoc autem est ex appositione.
Vna scientia est quæ est unius generis subiecti: quæcunque ex primis principiis subiecti componitur: & partes scilicet subiecti aut passiones horũ scilicet partium & subiecti sunt per se.
Altera scientia est ab altera quarumcunque principia neque ex eisdem neque ex alteris sunt.
Oportet in eodem genere esse principia cum hiis quæ demonstrantur.
Plures demonstrationes eiusdem esse possibile est.
Lætans mouetur & quod mouetur trasmutatur.
Omne letans quiescit & quiescens transmutatur.

Ex lectione.xxxxii.

Eius quod est a fortuna non est scientia per demonstrationem neq; enim sicut necessarium est neq; sicut frequenter quod est a fortuna sed quod extra hoc idest per accidens.

Omnis syllogismus demonstratiuus est aut per necessarias:aut p eas quæ sunt ut frequenter propositiones.

Si propositiones necessariæ sunt & conclusio necessaria est:si uero sunt sicut frequenter & conclusio huiusmodi est.

Per sensum non est scire.

Vniuersale est dum intelligitur singulare dum sentitur.

Sensus non cognoscit hoc idest substantiam sed tātum sentire necesse est hoc aliquid:& ubi & nunc.

Vniuersale impossibile est sentire non enim hic est neq; nunc.

Quod semper & ubiq; est uniuersale dicimus:

Demonstrationes uniuersales sunt & has non est sentire.

Scientia est in cognoscendo uniuersalia.

Ex singularibus pluribus manifestum est uniuersale.

Vniuersale honorabilius est singulari quia ostendit causam.

Demonstratio de huiusmodi uniuersali honorabilior est oī sensitiua cognitione & intellectiua cognitione eorum quorū est causa sed de principiis alia ratio est.

Impossibile est sentiendo scire aliquod demonstrabile.

Ex lectione.xxxxiii.

Eadem autem principia esse omnium syllogismorū impossibile est.

Syllogismorum alii ueri alii falsi sunt.

Omnis conclusio falsa ex falsis concluditur uera autem ex ueris.

Vnitates in punctis non conueniunt hec quidem habent positionem: illa uero non.

Comumnium principiorū non possunt esse aliqua ex quibus omnia demonstrentur.

Principia non minora multo sunt conclusionibus.

Conclusiones infinite sunt termini autem finiti.

Principia alia ex necessitate sunt alia contingentia.

Impossibile est esse finita principia cum infinite sint conclusiones.

Quæ eisdem sunt eadem sibi inuicem sunt eadem.

Ex quolibet demonstrare quodlibet non est.

Immediate propositiones principia sunt.

Diuersarum scientiarum diuersa sunt principia.

Duplicia sunt principia scilicet ex quibus & circa quæ ex quibus quidem communia sunt:illa autem circa quæ sunt scientiæ:propria sunt:ut numerus arithmeticæ magnitudo geometrie.

Ex lectione.xxxxiiii.

Scibile & scientia differũt ab opinabili & opinione.
Scientia uniu ersalis est & per necessaria est.
Necessarium est quod non contingit aliter se hebere.
Quorum est opinio contingit aliter se habere.
Sunt quædam uera contingentia aliter se habere:& circa hæc non est scientia:neq; intellectus.
Dico intellectum principium scientiæ.
Intellectus est scientia indemonstrabilis.
Scientia indemonstrabilis est existimatio immediatæ propositionis.
Verus est intellectus:& scientia:& opinio:& illud quod per hæc dicitur.
Opinio est circa uerum uel falsum contingens aliter se habere.
Opinio est acceptio idest existimatio immadiatæ propositionis non necessariæ.
Opinio est quod incertum:& natura huiusmodi est.
Nullus putat se opinari cum opinetur aliter se habere: sed scire sed quando opinatur esse quidem sic sed tamen aliter nihil prohibet se habere: reputat se opinari tanq̃ opinio esset huiusmodi.
Si quis arbitrabitur non contingentia aliter se habere:sicut se habent diffinitiones per quas fiunt demonstrationes:non opinabitur sed sciet.
Si quis arbitrabitur media uera esse non tamen hec ipsis inesse secundum substantiam & secundum speciem de quibus predicantur opinabitur: & non sciet uere & quia & propter quid.
Eiusdem opinio & scientia non penitus sunt.sed sicut falsa & uera opinio eiusdem quodammodo est:sic & scientia & opinio eiusdem erit.
Opinionem ueram & falsam eisdem esse(sicut dicunt quidam)dicere inconuenientia accidit appetere.
In alio & alio homine scientiam cõtingit esse eiusdem:& opinionem sed in eodem nihil horum potest esse.
Reliqua ad cognitionem pertinentia quo oportet distinguere in rationẽ & intellectum:& scientiam:& artem:& prudentiam: & sapientiam partim sunt phisicæ partim ethicæ speculationis.
Solertia est subtilitas quædam in non perfecto tempore medii.
Omnes medias causas uidens cognouit & ultimas.

Incipiunt auctoritates secundi libri posteriorum Aristotelis

Ex lectione.i.

Vestiones sunt equales numero quæcunq; uere scimus.
Querimus quatuor scilicet quia propter quid si est quid est.
Cum quærimus utrum hoc sit hoc quærimus in numerum ponentes scilicet quia est.
Cum scimus ipsum quia ipsum propter quid querimus.

Cognoscentes quia est simpliciter quid est quærimus:
Cum quærimus quia est:aut si est:simpliciter:querimus utrum sit medium ipsius.
Cognoscentes quia est :aut si est:autem in parte aut simpliciter:iterũ quærimus propter quid aut quid est:& quærimus quid sit medium.
Omnis questio est questio medii.
Quia est querit in parte quid est simpliciter.
Causa medium est scilicet in demonstratione.
In omnibus questionibus quæritur si est medium aut quid est medium.
Causa ipsius rei est medium ad demonstrandum ipsum.
Quidem & propter quid est idem sunt scilicet subiecto : sed non ratione.
Diffinitio passionis est medium in demonstratione.
Omnis questio est questio medii.
Ex eo ꝙ sentimus factum est nobis uniuersale notum.

Ex lectione.ii.

Diffinitio est indicatiua eius ꝙ quid est.
Quod pertinet ad ꝙ quid est predicatur affirmatiue & uniuersaliter.
Syllogismi alii sunt priuatiui alii non uniuersales.
In secunda figura omnes syllogismi sunt priuatiui.
In tertia figura omnes non uniuersales sunt.
Neq; omnium eorum quæ concluduntur in prima figura est diffinitio:
Scire demonstratiue aliquid est demonstrationem habere.
Diffinitio est quædam notificatio substantiæ.
Huius quorum est demonstratio non sunt substantiæ.
Non omnium quorum est demonstratio est diffinitio.
Vnius in quantum est unum est una scientia:
Principia demonstrationum diffinitiones sunt.
Si principia essent demonstrabilia principiorum essent principia : & hoc in infinitum abibit.
Non omnium quorum est diffinitio est demonstratio.
Diffinitio est manifestatiua eius ꝙ quid est:& substantiæ:sed demonstrationes supponunt & accipiunt ꝙ quid est.
Omnis demonstratio aliquid de aliquo demõstrat:ut quia est aut nõ est.
In diffinitione nihil alterum prædicatur de altero ut genus de differentia neq; differentia de genere.
Alterius rei est altera demonstratio nisi illa duo se habeant tanquam pars & totum.
Eiusdem non est diffinitio & demonstratio.
Diffinitio & demonstratio neq; sunt idem neq; alterum est in altero sicut pars in toto.

Ex lectione.iii.

Omnis syllogismus probat aliquid de aliquo per aliquod medium.
Quod quid est: est proprium illi cuius est ꝙ quid est.
Quod quidem predicatur in eo quod quid: & conuertitur cũ eo cuius est:
Si debeat demonstrari ꝙ quid est oportet quod termini conuertantur.
Per conuersionem demonstrantes petunt principium.
Sicut animal prædicatur de homine ita & diffinitio animalis prædicatur de diffinitione hominis.
Quod quid est non potest demonstratiue probari per terminos conuertibiles.

Ex lectione.iiii.

Quod quid est non potest demonstrari uia diuisionis.
Nihil potest syllogisticæ probari uia diuisionis non enim sequitur cõclusio ex necessitate existentibus premissis.
Non omne quod ꝑdicatur uere de aliquo predicatur in eo ꝙ quid est nec significat essentiam eius.
Nihil inducens demonstratur: sed tamen ostendit aliquid.

Ex lectione.v.

Quod quid est non potest demonstrari per diffinitionẽ ipsius ꝙ quid est.
In constitutione solligismi non oportet accipere quid est syllogismus: neq; in ipso ponere diffinitionem eius.
Quod quid est unius rei non potest demonstrari ex quod quid est alterius rei.
Bonum est contrarium malo: & diuisibile indiuisibili.
Partes diffinitionis debent poni absq; copula.
Quod quid est non potest demonstrari per inductiones.
Quod quid est non potest demonstrari sensu nec digito.

Ex lectione.vi.

Necesse est ꝙ qui scit ꝙ quid est alicuius rei sciat quia est.
De eo quod non est nullus scit quod quid est: sed quid significatur per nomen.
Quid est tragelaphus impossibile est scire.
Quod quid est homo & esse hominem aliud est.
Sicut diffinitio manifestat unum: ita & demonstratio demonstrat unum.
Quia est non est substantia alicuius rei in genere existentis.
Ens non est genus.
Demonstratio non potest manifestare quid est & quia est.
Demonstratio demonstrat solum quia est.
Sciens aliquis quod quid est alicuius ꝙ non sciat ꝙ si est impossibile est.
Diffinies non demonstrat quia est.
Rationes affirmatiue non declarant ꝙ illud quod asignatur aut possibile sit esse aut sit.

Diffinitio differt a ratione exponente significationem nominis:
Diffinitio non est non substantiarum & eorum quæ non sunt.
Cuilibet rationi est imponere aliquod nomen.
Nulla scientia demonstrat ꝙ tale nomē significet hoc:neq; diffinitiones hoc assignāt.

Ex lectione.vii.

Quod quidem potest ostendi per aliud quod quid est syllogisticæ quia concluditur ꝙ solum in sit ei cui inest.
Aliquando scimus quia ignorato propter quid aliquando simul cognoscuntur.
Non est possibile scire quia ignorato propter quid.
Aliquādo scitur an est ignorato quid est. Aliquādo simul cognoscuntur.
Impossibile est scire quid est ignorato si est.
Possumus scire aliquam rem esse ignorato quid est dupliciter uno modo quando cognoscitur aliquod accidēs eius. Alio modo qa cognoscitur aliquid ꝙ pertinet ad essentiam eius:
Propter hoc ꝙ cognoscitur aliquod accidens alicuius rei non cognoscitur quid ē illius rei sed facilius potest cognosci si cognoscatur aliquid quod pertinet ad essentiam eius.
Querere quid est ignorantes si est nihil est querere.
Quemadmodum habemus nos ad quia est: sic habemus ad cognoscendum quid est.
Cum inueniamus esse id quod querimus simul scimus quia & propter quid si per debita media sit si autem non per debita media sit sciemus quia sed non propter quid.
Medium in demonstratione est ratio primi termini.

Ex lectione.viii.

Quorundam est altera causa quorundam autem non.
Diffinitiones secundum speciem facte nullum habent medium quo demonstrentur sed diffinitiones secundum materiam factæ possunt habere medium.
Arithmeticus supponit quid est unitas & quia est.
Quod quid est illorum quorum non est altera causa non potest demonstrari.
Diffinitiones habentes medium quarum est altera causa ipsius esse est per demonstrationem ostendere. non tamen ꝙ quid est demonstratur.
Diffinitio est ratio significatiua ipsius ꝙ quid est.
Ratio potest dici una dupliciter unomodo quia est coniunctione una ut quæ est ylias: aliomodo quia est significans unum de uno non secundum accidens.
Diffinitionum alia quiditatiua: alia quid nominis.

Diffinitionum alia dicit quid:alia propter quid prima significat quid est: non autem demonstrat:quæ uero posterius est erit quidem demõstratio eius ꝙ quid est:positione differens a demonstratione.

Triplex est genus demonstrationis : quædam est indemonstrabilis quædam quæ est.q. quidam syllogismus eius quod quid est:tertia quæ est conclusio.

Ex lectione.viiii.

Scire opinamur cum causam scimus.

Causę sunt quatuor scilicet formalis materialis efficiens & finalis.

Causa finalis est cuius omnes heæ per medium demonstrantur.

Causa finalis est gratia cuius aliquid fit.

Hæ omnes accipiuntur ut medium in demonstratione.

Vna quidem propositione accepta non est demonstratio : sed duabus ad minus.

Ambulatio post cæna est causa ut aliquis sanetur.

Demonstratio se habet econtrario uia generationis in causis finalibus & in causis efficientibus.

In efficientibus medium est primum in fieri:in finalibus autem labor extremitas:ultimum uero medium.

Vnius & eiusdem possunt esse plures causæ.

Natura quædam facit propter finem quædam ex necessitate.

Necessitas est duplex una secundum naturam alia secundum motum.

Eorum quæ fiunt ab arte quædam fiunt a fortuna quædam non.

Natura & ars operantur propter finem.

Peruenire ad finem bonum est aut a natura aut ab arte.

A fortuna nihil fit propter finem.

Ex lectione.x.

Quando causa est simul cum suo effectu necesse est ꝙ quando est causa sit effectus & quando fit causa fiat effectus & quando est facta causa ꝙ sit factus effectus:& quando futura est causa quod sit futurus effectus.

In causis quæ non simul fiunt cum causatis oportet fieri syllogismum demonstratiuum a posteriori factum esse:ad fieri precedens: ut hoc factũ est:ergo prius fiebat &' in his quæ fiunt : a posteriori fieri syllogizetur ad a prius factum & in futuro similiter.

A priori non potest syllogizari ad posterius neq; secundum tempus determinatum neq; secundum in determinatum.

Medium oportet esse eiusdem generis ut medium factorum esse factum & futurum futurorum:& eorum quæ sunt in fieri id ꝙ est in fieri: & eorum quæ sunt esse.

Quando syllogizatur hoc factum est ergo hoc erit medium non est eiusdem generis.

A priori ad posterius neq; potest syllogizari secũdum tempus medium.

Ex lectione.xi.

Fieri non est consequenter se habens cum factum esse.
Neq; factum esse cum alio factum est.
Sicut duo puncta non sunt adinuicem copulata ita neq; duo facta esse.
Vtraq; enim indiuisibilia sunt.
Quod fit diuisibile est.
Sicut linea ad punctum se habet sic quod fit ad quod factum.
Sunt infinita facta esse in eo quod fit.
Nunc principium temporis est.
Si aliquis est accipiens aliquod medium stabit alicubi immediatum.
Quanuis in uno fieri sint infinita facta esse tamẽ necesse est incipere a medio & ab ipso nunc tanq̃ a primo.

Ex lectione.xii.

Videmus in his quæ fiunt circulo quandam generationem esse.
Circulo est demonstrare.
Compluta terra necesse est uapor fieri:hoc autem facto nubem:hac autẽ facta necesse est ipsa cadente complutam terram fieri.
Quædã sunt quæ uniuersaliter fiunt q̃tum ad tempus quia semper:& q̃tũ ad subiectum quia in omnibus alia uero semper quidem non sed sicut frequenter fiunt ut non omnis homo masculus barbatus sed sicut frequenter talium igitur necesse est medium sicut frequenter esse.

Ex lectione.xiii.

Eorum quæ insunt unicuiq; subiecto quædam extenduntur in plus non tamen extra genus quædam uero extra genus.
Dico in plus esse quæcunq; insunt quidem unicuiq; uniuersaliter:sed & alii.
Nihil extra genus numeri est impar.
Ad manifestandum ꝙ quid est oportet ꝙ omnia insint semper quorum unum quodq; sit in plus omnia autem non sint in plus.
Trinitas est numerus impar primus utroq; modo.
Quæcunq; prædicantur in eo ꝙ quid predicantur de necessitate.
Vniuersalia necessaria sunt ex quibus tam diffinitio quam demonstratio constituitur.
Omne quod predicatur in quid de aliquo aut est genus eius aut diffinitio significans essentiam.
Genus est in plus secundum potentiam q̃ id de quo prædicatur.
Diffinitio trinitatis nulli inerit q̃ indiuiduis trinitatis.
Supponitur ꝙ illa sit diffinitio uniuscuiusq; speciei quæ est in indiuiduis eius.

Ex lectione.xiiii.

Congruum est diffinitionem aliquam cum negocietur aliquis departiri genus in primas partes indiuisibiles speciei

Principium omnium diffinitionum est id quod simplex est idest genus commune.

Huiusmodi simplicibus solum per se insunt accidentia quæ communiter inueniuntur in multis: aliis autem secundum illa.

Differt aliquid prius & posterius poni eorum quæ ponuntur in diffinitione:

Nihil relinquendum est in diffinitione.

Relinquitur autem si aliquis accepto supremo genere accipiat consequenter aliquam nõ quidem ipsius generis supremi sed alicuius inferioris:

Prima animalis differentia est in qua omne animal incidit similiter est in aliorum unoquoq;.

Ex lectione.xv.

Nihil oportet qui diuidendo diffinit omnia scire quæ sunt.

Multe sunt differentie in eisdem specie sed non secundum substantiam: neq; per se.

Omne diuisum contineri sub diuisione nihil interest.

Necesse est in altero oppositorum esse totum diuisum siquidem illius differentia est.

Ad inuestigandum diffinitionem per diuisiones tria oportet considerare quorum primum est ut ea quæ primo accipiũt sint prædicatiua in eo quod quid est secundum ordinare qd sit primum aut quid secundum: tertium ut omnia accipiantur quæ pertinent ad q quid est & nihil eorum pretermitatur.

Genus accipitur primum in diffinitione.

Ex lectione.xvi.

Intendentem diffinire oportet quærere similia diffinito & etiam differentia ab eo.

Inquirentem q quid est oportet quærere aliquod commune.

Semper omnis diffinitio est uniuersalis non enim diffinit medicus qui sit sanum in hoc oculo sed in omni.

Facilius est singulare diffinire q̃ uniuersale.

Oportet diffiniendo ex singularibus in uniuersalia ascendere.

Equocationes magis latent in uniuersalibus q̃ in differentibus idest quæ non diuiduntur per differentias specificas.

Sicut in demonstrationibus oportet syllogizare presupponẽdo aliquod certum ita & in diffinitione.

Sicut non oportet disputare metaphoris: ita nec diffinire per metaphoras.

Si diffiniretur per metaphoras necesse esset disputare per metaphoras.

Ex lectione.xvii.

Vt habeamus propter qd circa singula problemata quæ ponuntur oportet considerare diuisiones & subdiuisiones.

Quædam problemata sunt eadem in quantum habent idem medium.

Eccho yris & imago i speculo causantur ex repercussiõe sed repercussiões differunt specie.

Nilus magis fluit finente mense quia magis pluuialis est finis mensis & finis mensis est magis pluuialis: quia luna deficit.

Ex lectione.xviii.

Omne causatum habet aliquam causam.

Causa & causatum per inuicem demonstrantur.

Si demonstratio est per causam est demonstratio propter quid si non per causam est demonstratio quia.

Contingit unius plures causas esse secundum ꝙ conuenit diuersis.

Cum causa sit necesse est rem esse: sed res cum sit non necesse est omnem causam esse: sed causam tantum.

Si aliquid quæritur in uniuersali & accipiatur tam causa q̃ id cuius causa quæritur: in uniuersali oportet causam & causatum conuerti.

Ex lectione.xviiii.

Eiusdem effectus est eadem causa in omnibus si demonstraretur secundum effectum per causam per se: sed non si secundum signum aut per accidens: non potest esse.

Ratio ultimi termini est medium in demonstratione.

Contingit & quod est causa & cuius est causa considerare secundum accidens.

Si causa & causatum non sunt secundum accidens similiter se habebunt: quia si effectus æquiuocus est & causa æquiuoca erit & si cõueniat quasi in genere & causa similiter.

Quæ secundum analogiam eædem sunt medium habent secundum analogiam.

Est autem medium ratio primi termini. ex quo omnes scientiæ per diffinitionem fiunt.

Vniuersale dico quod nõn conuertitur & omnia scilicet simul accepta cõuertuntur: & exceduntur scilicet singulariter acceptata.

Contingit eiusdem plures causas est sed nõ in eiusdem secundum speciẽ.

Maxime proxime unicuiq; proxima causa est.

Ex lectione.xx.

Non contingit scire per demonstrationem non cognoscenti prima principia immediata.

Inconueniens est dicere quod habeamus cognitionem principiorum & lateat nos.

Cognitio principiorum est certior cognitione que habetur per demon/strationem.
Impossibile est aliquid addiscere ex non preexistenti cognitione.
Necesse est in nobis esse quandam potentiam cognoscitiuam quæ preexistat cognitioni principiorum nō tantum quæ sit potior certitudine cōgnitione principiorum.
Videtur in esse omnibus animalibus ꝙ habeant potentiam naturalem iudicatiuam sensibilium:q̄ uocamus sensum.
Cum in omnibus animalibus in sit sensus in quibusdam remanet impressio sensibilis adeunte sensibili in quibusdam non.
In quibuscunq̧ animalibus omnino nulla impressio remanet non est cognitio in his nisi dum sentiunt.
In quibus autem remanet habent unum quid in anima:scilicet memoriā.
In his quæ habēt memoriam in quibusdam eorum fit ratiocinatio in quibusdam non.
Ex sensu fit memoria.
Ex memoria autem multotiens sumpta fit experimentum.
Multæ enim memorie numero sunt unum experimentum.
Ex experimento aut ex uniuersali quiescente in anima quod est unum preter multa cum in omnibus sit unum:est in anima id ꝙ est principiū artis & scientiæ.
Si ex experimēto accipiatur aliquod uniuersale circa generationem idest circa factibilia hoc pertinet ad artem: si uero circa ea quæ semper sunt pertinet ad scientiam.
Habitus primorum principiorum sunt in nobilibus a sensu.
Cum sensu oportet presupponere talem naturam anime quæ possit pati hoc idest quæ sit susceptiua cognitionis uniuersalis.
Singulare sentitur proprie & per se.
Sensus autem est uniuersalis.
Necesse est cognoscere prima principia uniuersalia inductiōe:nam & sensus sic facit uniuersale.
Circa itellectum duo sunt genera habituum habentium se aliqualiter ad rerum quorum alii quidem semper ueri sunt:alii autem recipiunt falsitatem:ut opinio & ratiocinatio:uera autem sunt scientia:& intellectus.
Nullum aliud genus cognitionis est certius scientia q̄ intellectus.
Principia demonstrationum sunt notiora conclusionibus demonstratis.
Scientia omnis cum aliqua ratiocinatione est quare principiorum scien/tia non utiq̧ erit.
Quoniam nihil uerius contingit esse quam scientia & intellectus:intelle/ctus utiq̧ erit principiorum.
Demonstratio non est principiū demonstrationis neq̧ scientia est prin/

cipium scientiæ.
Scientia similiter se habet ad totam materiam de qua est scientia sicut intellectus ad principium scientiæ.

Expliciunt auctoritates secundi libri posteriorum analyticorum. Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro priorum analyticorum. Aristotelis.

Ex.i.capitulo.

Ropositio est oratio affirmatiua uel negatiua alicuius de aliquo.
Propositio aut est uniuersalis:aut particularis.aut indefinita.
Diffi. Dico propositionem uniuersalem quæ aut omni aut nulli significat inesse:particularem uero quæ alicui:aut non alicui:aut non omni inesse.indefinitam autem quæ inesse uel non inesse significat sine uniuersali aut particulari scilicet signo.
Differt demonstratiua propositio a dialectica: quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius partis contradictionis est:dialectica uero interrogatio contradictionis est.
Non interrogat sed sumit qui demonstrat.
Nihil distabit ut fiat ex utrisq; propositionibus syllogismus scilicet ex dialectica & demonstratiua.
Syllogistica popositio simpliciter quidem est affirmatio uel negatio alicuius de aliquo uel uniuersaliter:uel particulariter:uel indefinite.
Diffi. Demonstratiua propositio est:si uera sit:& per primas propositiones sumpta.
Diffi. Dialectica propositio est percunctanti quidem interrogatio contradictionis:syllogizanti autem sumptio apparentis & probabilis.
Diffi. Terminum uoco in quem resoluitur propositio: ut prædicatum: & de quo prædicatur:aut apposito aut separato esse uel non esse.
Diffi. Syllogismus est oratio in qua positis quibusdam aliud quidem ex necessitate contingit eo q; hæc sunt.
Diffi. Perfectum uoco syllogismum nullius alterius indigentem præter ea quæ assumpta sunt ut appareat necessarius.
Diffi. Imperfectum uoco qui indiget aut uno aut plurium:quæ sunt quidem necessaria per sumptos terminos:non autem per sumptas propositiones.
In toto esse alterum altero: & de omni prædicari alterum altero: idem est.
Dicimus de omni prædicari quando nihil est sumere sub subiecto de quo

non dicatur alterum:& de nullo similiter.

Ex.ii.capitulo.

Omnis propositio aut est in esse idest de inesse: aut necessarium inesse: aut contingenter inesse significans, idest modalis uniuersalem priuatiuam de eo quod est inesse idest de inesse necesse est conuerti in terminis idest simpliciter.

Prædicatiuam uniuersalem conuerti necessarium est:non tamen uniuersaliter:sed in parte idest conuertitur per accidens.

Particularem affirmatiuam conuerti necesse est particulariter idest conuertitur simpliciter.

Priuatiuam particularem non necesse est conuerti scilicet non conuertitur nec simpliciter nec per accidens.

Eodem modo se habet in necessariis propositionibus scilicet sicut in illis de inesse nam uniuersalis quidem priuatiua uniuersaliter conuertitur:affirmatiuarum uero utraq; particulariter:particularis uero negatiua non conuertitur:

Contingere multipliciter dicitur:nam & necessarium & non necessarium & possibile contingere dicimus:

In propositionibus affirmatiuis de contingenti similiter se habet secundum conuersionem in omnibus sicut in necessariis.

In propositionibus negatiuis de contingenti necessario:& de contingenti in communi similiter se habet secundum conuersionem sicut in illis de inesse:sed uniuersalis negatiua de contingenti non necessario non similiter:particularis uero similiter.

Contingere nulli inesse affirmatiuam habet figuram : nam contingit & est similiter ordinantur.

Ex quibuscunq; adiacens prædicatur:affirmationem semper facit:& omnino:ut est non bonum:

Ex.iii.capitulo.

Demonstratio quidem syllogismus est:syllogismus uero non omnis demonstratio.

Barbara.Celarent. Quando tres termini sic se habent adinuicē ut postremus in toto sit medio:& medius in toto primo:uel sic idest affirmatiue & non sic: idest negatiue necesse est esse syllogismum pefectum : & quādo nec primum medio nec medium postremo ulli inest nec sic erit syllogismus.

Voco medium quod ipsum in alio:& aliud in ipso est:quod est positione medium est:extrema uero quod in alio:& in quo aliud.

Darii.Ferio. Quando uniuersale ponitur ad maiorem extremitatem uel prædicatiuum uel priuatiuum:particulare uero ad minorem prædicatiuum:necesse est syllogismum esse perfectum.

Diffi. Dico maiorem extremitatem scilicet in prima figura in qua medium est. minorem uerõ quæ sub medio.

Idem erit idest sequetur termino indefinito & particulariter sumpto.

Si ad minorem extremitatem uniuersale ponatur uel predicatiuum: uel priuatiuũ: non erit syllogismus: nec affirmatiuus nec negatiuus: indefinita sumpta uel particulari scilicet pro maiori.

Quando ad maiorem quidem extremitatem uniuersale fuerit aut predicatiuum aut priuatiuum: ad minorem uero priuatiuum particulare: nõ erit syllogismus.

Sumptis terminis uelut nulli inesse: non fit syllogismus.

Si maior quidem indefinita: minor uero definita. uel ambæ idefinitæ ponantur: nullo modo erit syllogismus.

Omnia problemata ostenduntur per primam figuram: nam omni & nulli & alicui & non alicui inesse ostenditur: unde omnes qui in hac figura sunt syllogismi perfecti sunt.

Ex.iiii.capitulo.

Medium in secũda figura de utroq; scilicet maiori & minori predicatur: & ponitur medium foras extremitatum: primum uero positione.

Cesare. Camestres. Vniuersales cum sint scilicet propositiones erit syllogismus scilicet in secunda figura quando medium quidem huic idest maiori extremitati omni idest uniuersaliter affirmatiue inest illi uero idest minori extremitati nulli idest uniuersaliter negatiue: & utrolibet modo fit priuatiuum: aliter uero nullo.

Festino. Baroco. Quando medium ad maius idest ad maiorem etremitatem quidem uniuersaliter fuerit uel priuatiue uel predicatiue: ad minus autem idest ad minorem extremitatẽ particulariter: necesse est fieri syllogismum priuatiuum particulariter.

Quãdo in secunda figura fiunt propositiones ut ambæ priuatiuæ uel ꝑpredicatiuæ: nullo modo erit syllogismus.

Omnes iperfecti sunt qui in secunda figura sunt syllogismi: omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam quæ uel insunt ex necessitate: uel ponuntur uelut hypotheses: quoniam non fit affirmatiuus syllogismus per hanc figuram: sed omnes priuatiui & uniuersales: & particulares.

Ex.v.capitulo.

Medium in tertia figura dico de quo ambo idest maior & minor etremitas predicantur: & ponitur foras extremitatũ: ultimũ uero positione

Darapti. Vniuersaliter extantibus terminis ad medium erit syllogismus.

Felapton. Si maior extremitas insit uniuersaliter medio: minor uero negetur uniuersaliter a medio erit syllogismus.

Ex.vi.capitulo.

Quãdo ambo termini in tertia figura fuerint ꝑdicatiui erit syllogismus:

quando uero negatiui:non erit.

Si maior fuerit priuatiuus:alter uero affirmatiuus:erit syllogismus quoniam non inest alicui extremitas extremitati si autem ecõuerso:nõ erit.

Disamas.Datisi. Si unus uniuersaliter sit ad medium:alter uero particulariter:si uterq; sit predicatiuus:necesse est fieri syllogismum: & si alter/uter idest maior uel minor sit uniuersalis terminorum.

Brocardo. Si unus quidem sit prædicatiuus:alter uero priuatiuus: uniuersaliter quidem prædicatiuus quando minor fuerit:priuatiuus erit syllogismus.

Ferison. Si priuatiuus fuerit uniuersalis terminus:quando quidem maior fuerit priuatiuus:minor uero prædicatiuus erit syllogismus.

Omnes imperfecti in tertia figura sunt syllogismi:omnes enim perficiũtur quibusdam assumptis.

Syllogizare per tertiam figuram uniuersale non erit neq; priuatiuũ neq; affirmatiuum.

In omnibus figuris non fit syllogismus:cum priuatiui sint utriq; termini: & particulares etiam:nihil enim omnino fit necessarium.

Indefinitum pro predicatiuo particulari positum eundem faciet syllogismum.

Syllogismi imperfecti per primam figuram perficiuntur.aut enim ostensiue aut per impossibile clauduntur oẽs:uterq; aũt fit in prima figura.

Omnes syllogismi reducũtur ad primæ figuræ uniuersales syllogismos: uniuersales quidem per conuersionem:particulares uero per ad impossibile ductionem reducuntur.

Ex.vii.capitulo.

Diuersum est inesse:& ex necessitate inesse:& contingere inesse:nã insunt quidem multa:non tamen ex necessitate:aliqua uero neq; insunt ex necessitate:neq; insunt omnino contingit autem inesse.

Ex utrisq; propositionibus de necessario in prima figura fiunt perfecti syllogismi:sicut in illis de inesse:& in qualibet figura similiter fiunt imperfecti.

Ex.viii.capitulo.

Accidit maiori propositione necessaria existente:necessarium fieri syllogismum:non autem minori.

In particularibus syllogismis si uniuersalis uel priuatiua:uel negatiua est necessaria:& conclusio erit necessaria:si autem particularis erit necessaria:non necessaria erit conclusio.

Ex.viiii.capitulo.

In secunda figura si priuatiua quidem uniuersalis propositio sit & necessaria:& conclusio erit necessaria:si autem prædicatiua est necessaria:nõ erit conclusio necessaria:sed nec si priuatiua necessaria est particulari/

ter sumpta: erit conclusio necessaria.

Ex.x.capitulo.

In postrema figura existentibus terminis uniuersalibus: & prædicatiuis utrisq; propositionibus: si utralibet propositio est necessaria: & conclusio erit necessaria.

Si autem hec quidem sit priuatiua: illa uero predicatiua: quando priuatiua quidem fuerit necessaria: & conclusio erit necessaria: quando autem predicatiua: non erit conclusio necessaria:

Si terminorum hic quidem uniuersalis ille uero particularis: predicatiuus autem uterq;: quando uniuersalis fuerit necessarius & conclusio erit necessaria: non autem econuerso.

Si hic quidem terminorum sit predicatiuus: ille uero priuatiuus: quando uniuersalis quidem fuerit priuatiua & necessaria: conclusio erit necessaria quando: autem affirmatiua quidem ponitur necessaria uel uniuersalis: uel particularis: uel priuatiua particularis: non erit conclusio necessaria.

Ex.xi.capitulo.

Diffi. Dico contingere & contingens quo non existente necessario: posito autem esse uel non esse nihil erit impossibile:

Necessarium contingere æquiuoce dicimus.

Quod necessarium sit contingens patet ex affirmationibus & negationibus oppositis.

Accidit omnes quæ secundum contingens sunt propositiones conuerti adinuicem: dico autem non negatiuas uidelicet quando negatur modus affirmatiuis: sed quæcunq; affirmatiuam habent figuram secundum oppositionem: ut ea quæ est contingit esse: uel contingit omni: ei quæ est contingit non esse: uel contingit nulli: uel non omni.

Contingere duobus modis dicitur uno quidem modo q plerumq; fit & deficit necessarium: ut canescere hominem uel augeri alio autem modo infinitum idest indeterminatum uel ad utrumlibet quod sic uel sic possibile: ut animali ambulante uel non ambulante accidit terremotum fieri.

Conuertitur secundum oppositas propositiones utrumq; contingẽs: sed quod plerumq; est ei quod est non ex necessitate esse: sic enim contingit non canescere hominem infinitum autem idest ad utrumlibet non

Disciplina uel syllogismus demonstratiuus ex indefinitis idest contingẽtibus ad utrumlibet quidem non est: eo q inordinatum est medium: ex his uero quæ plerumq; sunt pene orationes & considerationes sunt in his contingentibus] dicit pene: quia de his inquantum possunt non esse non est scientia: sed inquantum necessaria.

Ex.xii.capitulo.

Contingere hoc huic inesse dupliciter est accipere: aut enim cui inest hoc: aut cui contingit inesse ipsum.

Ex.xiii.capitulo.

Si hæc quidem inesse: illa uero propositionum contingere sumatur: quãdo quæ ad maiorem quidem extremitatem contingere significauerit: perfecti erunt omnes syllogismi: & contingentes quando uero ad minorem imperfecti omnes & priuatiui syllogismi: contingentes erunt secundum dictam determinationem idest contingentis ad utrumlibet Sed eius quod est nulli aut non omni ex necessitate idest contingentis ex necessitate.

Si unum sit possibile: quando est possibile fiet: si autem alterum impossibile: quando impossibile: non fiet.

Possibile contingit fieri & esse præter impossibile.

Nihil est ex necessitate uno aliquo existente: sed duobus ad minus:

Falso posito & non impossibili quod accidit non est impossibile.

Ex necessitate homo est animal.

Vniuersale uel omni inesse summendum est simpliciter: & non tempore determinato.

Diffi Syllogismus per impossibile est oppositæ contradictionis.

Cum uniuersales sint termini: & hæc quidem propositionum summãtur inesse: illa uero summatur contingens: quãdo quæ ad minorem quidẽ extremitatẽ contingens summitur propositio semper fit syllogismus.

Si hæc quidem propositionum summatur uniuersalis: illa uero particularis: quando ad maiorem quidem extremitatem uniuersalis ponitur cõtingens siue affirmatiuæ siue negatiuæ particulari autem affirmatiuæ & inesse: erit sillogismus perfectus.

Quãdo uniuersalis fuerit propositio ad maiorem extremitatem inesse: & non contingens: altera uero particularis & contingens: siue affirmatiuæ siue negatiuæ ponantur utraq; : siue hæc quidem negatiuæ: illa uero affirmatiuæ semper erit syllogismus imperfectus.

Ex.xiiii.capitulo.

Quando hæc propositionum ex necessitate inesse uel non inesse: illa uero contingere significat: syllogismus erit perfectus:

Quando ad maiorem extremitatem ponetur necessarium: conclusio autẽ si predicatiui fuerint utriq; termini contingentis: & non inesse erit: siue uniuersaliter siue non uniuersaliter ponantur termini: si autẽ sit hic quidem affirmatiuus ille uero negatiuus: quando affirmatiuus fuerit necessarius: conclusio erit contingentis & nõ eius quod est inesse quãdo uero priuatiuus fuerit scilicet necessarius & contingẽtis & inesse scilicet erit conclusio: siue uniuersales siue non uniuersales sint termini.

Contingere eodem modo accipiendum est quo & in priori eius:quod uidelicet est ex necessitate non inesse.
Aliud est non ex necessitate inesse:& ex necessitate non inesse.

Ex.xv.capitulo.

In secunda figura quando contingentes summuntur propositiones: nullus erit syllogismus:siue sint affirmatiuæ:siue sint priuatiuæ:siue uniuersales:siue particulares.
Non conuertitur in contingenti priuatiua.
Ei quæ est contingere omni inesse:ex necessitate alicui inesse opponitur: & ex necessitate alicui non inesse.
Si altera quidem inesse:altera contingere significat: predicatiua quidem inesse posita:priuatiua uero cõtingere:nunq̃ erit syllogismus:siue uniuersaliter:siue particulariter summantur termini:quando autem affirmatiua contingere quidem:priuatiua autem inesse:erit syllogismus.

Ex.xvi.capitulo:

Si hæc quidem propositionum ex necessitate:illa uero contingere significat:priuatiua quidem necessaria:erit syllogismus:nõ solum quoniam non contingit non inesse:sed quoniam non inest.
Si predicatiua sit necessaria:altera autem contingens:nullus erit syllogismus:neq; enim erit contingens cum ex necessitate sit cõclusio:neq; necessarium:nam necessarium ex utriusq; necessariis aut ex priuatiua contingit.
In particularibus syllogismis quãdo fuerit priuatiua uniuersalis & necessaria:semper erit syllogismus:& eius quod est contingere & eius qđ non est inesse:quando autem affirmatiua:nunq̃.

Ex.xvii.capitulo.

In pestrema figura & utrisq; contingentibus & altera:erit semper syllogismus contingens.
Quando altera significat contingere:altera uero nõ inesse:conclusio erit contingens.
Quando altera ponitur necessaria:si affirmatiua quidem:non erit conclusio neq; necessaria:neq; inesse:si autem priuatiua : eius quod est nõ inesse erit syllogismus.

Ex.xviii.capitulo.

Si hæc propositionum inesse:illa uero contingere significat cõclusio erit quoniam contingit:non quoniam inest.

Ex.xx.capitulo.

Necesse est omnem determinationem & omnem syllogismũ aut inesse aut non inesse monstrare:& hoc aut uniuersaliter aut particulariter:aut ostensiue aut ex hypothesi idest ex suppositione.
Eius quod est ex hypothesi pars est impossibile.

Nullus unq̃ erit syllogismus alius de alio nõ sumpto aliquo medio quod ad utrunq; se habet quo quo modo prædicationibus.

Impossibile est ad aliquid summere propositionem nihil predicantes de eo:neq; negantes.

Aut maior extremitas prædicatur de medio & mediũ de minori:aut medium de utrisq;:aut utræquæ de medio:& hæ sunt tres figure.

Omnes qui per impossibile probant falsum quidem syllogizant: quod autem ex principio erat ex hypothesi nonstrant: quoniam accidit aliquid impossibile posita contradictione.

Ex hac propositione summitur illa regula ꝙ quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis: prima consequentia est bona.

Diffi. Per impossibile monstrare est ostendere aliquid impossibile propter priorem hypothesim.

Ex.xxi.capitulo.

In omni syllogismo oportet aliquem terminorum predicatiuum esse & uniuersalem esse.

Si conclusio sit uniuersalis:& terminos necesse est uniuersales esse:si autem uniuersales sunt termini contingit & conclusionem non esse uniuersalem.

Non in omni syllogismo aut utranq; aut alteram propositionem similem necesse est fieri conclusioni:non solum in eo quod affirmatiua sit uel negatiua:sed in eo ꝙ necessaria:aut inesse:aut contingens.

Ex.xxii.capitulo.

Omnis demonstratio ac syllogismus erit per tres terminos & nõ plures: nisi per alia & alia eadem conclusio fiat.

Plura media eorundem esse nihil prohibet:hæc autem cum sint:nõ unus sed plures erunt syllogismi.

Multo plures conclusiones & terminis sunt & propositionibus: propter diuersas scilicet combinationes terminorum.

Ex.xxiii.capitulo.

Propositio quæ in pluribus figuris & per plures casus concluditur ad argumentandum est facilis:quæ autem in paucas & per pautiores difficilius argumentabilis est.

Vniuersalis affirmatiua per primam figuram tantum monstratur:& per hanc simpliciter idest uno modo priuatiua uero per primam quidem simpliciter:per mediam autem dupliciter.

Particularis affirmatiua simpliciter.per primam : tripliciter uero per postremam monstratur.

Particularis priuatiua in prima semel:in secunda dupliciter:in tertia tripliciter monstratur.

Vniuersalem affirmatiuam construere quidem difficillimum: destruere autem facillimum.

Iterimere uniuersalia q̃ particularia omnino est facilius

Destruere per se inuicem est & uniuersalia & particularia: construere autẽ non est per particularia uniuersalia.

Destruere q̃ construere facilius est.

Ex.xxiiii.capitulo:

Quæ sunt hic idest singularia de nullo alio prædicantur uere: nisi secundum accidens: sed de his alia:

Non solum oportet generationem considerare syllogismorum: sed & potentias habere faciendi.

Quæ sunt in medio de aliis: & alia de ipsis dicuntur.

De singularibus primis non est demonstrare prædicatum aliquod nisi secundum opinionem uidelicet transcendens sed hoc de aliis: neq; singularia de aliis: sed alia de ipsis: quæ aũt in medio sunt utrũq; cõtingit.

Quanto plurium eorum quæ sequuntur res quæcunq; in eo quod quid est & ut propria: & quæcunq; ut accidentia predicantur & eorum quæ secundum opinionem: & quæ secũdum ueritatem: idoneus fuerit quis citius inueniet conclusiones: quanto autem eorum magis monstrabit.

Oportet eligere ad syllogizandũ non quæ sequuntur quid: sed quæcunq; totam rem sequuntur scilicet uniuersaliter ut non quod aliquem hominem: si quod omnem hominem sequitur.

Quando est indefinitum quod eligit: incertum est, si uniuersalis est propositio: cum uero definitum manifestum.

Similiter eligendũ est quæ ipsum sequitur tota; idest uniuersaliter: ipsum autem quod sequitur non est sumendum totum idest uniuersaliter ut hominem omne animal: uel omnem hominem esse omne animal: sed simpliciter sequi.

Quando ab aliquo scilicet consequente continetur subiectum cuius consequẽtia scilicet propria oportet summere: quæ uniuersale scilicet prædicatum quidem sequuntur non eligendum in his scilicet subiectis sumpta enim sunt in illis scilicet quæ predicantur: quæcunq; enim animal & hominem sequuntur: & quæ non insunt similiter scilicet nõ insunt: quæ autem in unoquoq; scilicet subiecto sunt propria sumendũ extranea scilicet in aliquo subiecto sunt enim quædam speciei: propria præter genus: necesse est enim diuersis speciebus quædam propria inesse. scilicet præter consequens conuenentiora autem sunt hæc omnis electionis.

Similis est uniuscuiusque conclusio principiis.

Aristoteles in uigesimoquarto & uigesimoquinto capitulo tradẽs artem inueniendi medium ad q̃libet conclusionem inferendam: ponit septẽ

litteras uidelicet.A.B.C.D.E.F.G.H.& per. A.intelligit predicatum cõclusionis:per.B.consequens ad ipsum.per.C.antecedens ad ipsum.per D:extraneum ab ipso.per.E.uero intelligit subiectum conclusiõis.per F.consequens ad ipsum.per.G.antecedens ad ipsum.per.H.extraneum ab ipso has igitur litteras relinquentes earum significata in sequentibus regulis quas ipse aliqualiter obscure in uigesimoquinto capitulo collocauit:ponemus:quo delucidiares legentibus fieri possint.

Ex.xxv.capitulo.

Monstratur uniuersalis affirmatiua quando antecedens ad predicatum & consequens ad subiectum medium sumitur: sit enim prima figura. scilicet barbara.

Monstratur particularis affirmatiua quando antecedens ad predicatum & subiectum medium sumitur:hæc autem est postrema figura: uidelicet quia hoc medio argui poterit in Darapti Disamis & Datisi & per cõsequens in Darii.

Monstratur uniuersalis negatiua quando extraneum prædicato & consequens ad subiectum sumitur medium:sit autem prima figura & media idest arguitur in celarent & Cæsare.

Monstratur item uniuersalis negatiua quando extraneum subiecto:& ad prædicatum conseqnens sumitur medium:sitq; media figura scilicet Camestres:& Baroco ex hac fieri potest.

Monstratur particularis negatiua quando extraneum predicato & antecedens ad subiectum sumitur medium fiunt quæ omnes figuræ excepto Baroco cui quarta regula deseruire potest.

Si ad subiectum & prædicatum medium sit consequens: non fit syllogismus:sit enim media figura prædicatiuas habens utrasq; propositiones.

Si extraneum subiecto & antecedens ad prædicatum medium sumatur: non fiet syllogismus:prima enim erit figura priuatiuam habens eam quæ ad minorem extremitatem propositionem.

Si extraneum & subiecto & predicato sumatur medium:priuatiuæ utræq; erunt propositiones uel in prima uel in media figura: sic autem nullo modo fit syllogismus.

Ex.xxvi.capitulo.

Differt syllogismus ostensiuus ab eo quod ad impossibile: quoniam in ostẽsiuo quidem secundum ueritatem ambæ ponũtur propositiones: in eo autem quod ad impossibile falso una.

Ex.xxvii.capitulo.

Via dicta syllogizãdi methodus est:& circa philosophiam & circa artem quãlibet & disciplinam.

Principia quæ sunt circa unumquodq; experimento est tradere.

Si sumantur scilicet habitis principii: quæ insunt circa singula: nostrum est iam demonstrationes prompte declarare.

Ex.xxviii.capitulo.

Diuisio est uelut infirmus syllogismus: nam quod oportet quidem ostendere petit quia scilicet necesse est omne animal mortale esse aut mortale aut immortale: aut non necesse.

In demonstrationibus cum oportet syllogizare inesse: oportet medium per quod fit syllogismus semper minus esse: & non de tota priori extremitate.

Diuisio autem econtrario uult: nam uniuersalius sumit medium: quare non contingit syllogizare diuidentes:

Omne animal aut mortale aut immortale est.

Ex.xxviiii.capitulo.

Oportet omne quod uerum est: ipsum sibi manifestum esse omnino.

Facilius est maiora diuidere q̄ minora.

Maiora sunt composita: q̄ ex quibus componitur.

Ex.xxxi.capitulo

Nihil differt dicere hoc huic inesse: aut hoc huic omni inesse.

Ex.xxxii.capitulo.

Non oportet semper terminos scilicet simplices quærere nomine scilicet simplici exponi sæpe enim erunt termini quibus propositum non est nomen scilicet unum solum ad eius expositionem ut quando immediatorum est syllogismus.

Quotiens aliquid esse aliquid dicitur: & uerum est esse hoc quod scilicet dicitur totiens oportet putare significare inesse.

Accidit quandoq̧ subiectum maioris in obliquo esse: minoris uero in recto: & fit syllogismus ut contrariorum eadem est disciplina. B. sunt cōtraria ergo & cætera.

Accidit quandoq̧ subiectum maioris in recto esse: minoris uero in obliquo: & fit syllogismus: ut omnis sophia est disciplina: boni est sophia ergo & cætera.

Accidit quandoq̧ & subiectum maioris & minoris in obliquo esse: fit syllogismus: ut si cuius est disciplina illius est genus: boni est disciplina igitur.

Tempus deo non est oportunum nihil enim deo proficiens.

Terminos semper ponendum est in syllogismo secundum nominum uocationes: ut homo aut bonum: non hominis aut boni: propositiones autem summendum uniuscuiusq̧ casus.

Ex.xxxiii.capitulo

Reduplicatio idest dictio reduplicatiua in propositionibus ad primam extremitatem ponenda est: non ad medium: si autem ad medium: non

erit ſyllogiſmus.

Reduplicatio prædicato non eſt addenda nam bonum quoniam bonum prædicare de iuſtitia falſum eſt:& non intelligibile.

Oportet accipere quæ idem ualeant nomina pro nominibus:& orationẽ pro orationibus:& nomẽ & orationem:& ſemper pro oratione nomẽ accipere:facilior eſt enim terminorum expoſitio.

Ex.xxxiiii.capitulo

Non oportet arbitrari propter expoſitionem ideſt exemplum aliquid accidere inconueniens:non enim laborauimus in eo ꝙ aliquid ſit:ſed ex poſitione ſic dicimus:ut ſentiat qui diſcit nec enim ſic ſit:ut ſine his nõ poſſibile demonſtrare quemadmodum ex quibus ſyllogiſmus.

Non omnes concluſiones in eodem ſyllogiſmo per unam eãdemq́ figuram ſunt:ſed hæc quidem per illam:illa uero per aliam.

Ex.xxxv.capitulo

Ex hypotheſi ſyllogiſmos non eſt tentandum reducere in figuram: non enim per ſyllogiſmos oſtenſi ſunt:ſed ad placitum conceſſi omnes:ſimiliter & in his qui propter impoſſibile concluduntur:nam hos reducere non eſt:ſed ad impoſſibile deductio eſt.

Differt ſyllogiſmus ad impoſſibile ab his qui ſunt ex hypotheſi: quoniã in illas quidem oportet prius confiteri ſi debeat accidere:in his autem & non prius confeſſi concedunt:eo ꝙ manifeſtum ſit falſum.

Ex.xxxvi.capitulo

Horum quidem ſyllogiſmorum qui in ſecunda ſunt figura:duo quidem uniuerſales. ſcilicet Cæſare & Cameſtres conuerſa priuatiua reducuntur in primam figuram:particularium uero alter ſolus:nam quãdo priuatiuum quidem fuerit ad maiorem extremitatem reſoluetur ut ſcilicet eſt in ferio quando uero prædicatiuum non reſoluitur ut ſcilicet eſt in Baroco non enim ſuſcipit conuerſionem uniuerſalis affirmatiua reſoluitur autem ut dicit cum per impoſſibile clauditur

Qui ſunt in poſtrema figura ſyllogiſmorum unus tantum non reſoluitur in primam: quando non uniuerſaliter ponitur priuatiua ut eſt in Brocardo alii omnes reſoluuntur:quæ cum minore eſt extremitate cõuerſa propoſitione.

Si autem particularis ſumatur priuatiua nõ erit reſolutio conuerſa minori utræq́ enim erunt particulares.

Qui ſunt in tertia figura ſyllogiſmi reſoluuntur in mediam quando fuerit uniuerſalis priuatiua:ſi autem particularis ſit priuatiua non reſoluitur ut in Brocardo non enim ſuſcipit conuerſionem particularis negatiuæ.

Manifeſtum eſt quoniam ii ſyllogiſmi uidelicet qui ſunt in Brocardo & Baroco nõ reſoluuntur in ſecundam nec tertiam figuram:quoniam

nec in prima resoluti sunt:& quoniã in prima resolutis syllogismis isti soli per impossibile clauduntur.

Ex.xxxvii.capitulo.

Differt in construendo & destruẽdo opinari aut idem aut diuersum signi ficare non esse hoc:& esse non hoc:non enim eius quod est esse album negatio est esse non album:sed non esse album.

Affirmatio & negatio non erunt simul positæ in eodem.

De omni uno uel affirmatio uel negatio uera.

Eius quæ est:est non bonum negatio est ea quæ est non est bonum.

Affirmatiua de predicato finito:& affirmatiua de prædicato infinito eodem modo per primam figuram ostendũtur:& etiam negatiua de prædicato infinitio ostẽditur:sicut negatiua de prædicato finito uerum & est similiter ponuntur in propositione.

Propositiones ex secundo libro priorum.

Ex.i.capitulo.

Niuersalis syllogismi plura syllogizant paticularium autem prædicatiui plura quidem : negatiui uero conclusionem solam unam:nam aliæ quidem propositiones scilicet uniuersalis & particularis affirmatiua & uniuersalis negatiua cõuertuntur priuatiua uero scilicet particularis nõ conuertitur.

Vniuersales syllogismi in prima figura plura possunt syllogizare : quoniam quæcunq; sub medio aut sub conclusione sunt omnium idem erit syllogismus:si hæc quidem in medio:illa uero in conclusione ponantur:in secunda autem figura quod sub conclusione:erit solum syllogizare.

Ex.ii.capitulo.

Est sic se habere ut ueræ sint propositiões per quas fit syllogismus:est etiã ut falsæ:& est ut hæc uera:illa autem falsa.

Ex ueris non est falsum syllogizare:ex falsis autem est uerum:tamen non propter quid:sed quoniam.

Cum antecedens est:necesse est esse consequens:& cum consequens non est necesse est antecedens non esse.

Eius quod est propter quid non est ex falsis syllogismis.

Vno aliquo termino existente impossibile est aliquid accidere.

Ex falsis est uerum syllogizare in prima figura in unieuersalibus syllogismis utrisq; propositionibus falsis:& una:

Si prima idest maior ponatur tota falsa siue priuatiue siue affirmatiue sumpta:altera autem uera:non fit uera conclusio:nõ tota autem sumpta falsa:erit scilicet conclusio uera.

Dico totam falsam contrariam ueræ:ut nulli inesse:& omni inesse.

In particularibus syllogismis & prima proposione tota falsa:altera autem uera:contingit ueram esse conclusionem:& in aliquo falsa prima altera autem uera:& maiori quidem uera particulari autem falsa: & utrisq; falsis.

Ex.iii.capitulo.

In media figura contingit per falsa uerũ syllogizare:& utrisq; propositionibus totis falsis sumptis:& hac quidem uera:illa autem tota falsa:& si utræq; in aliquo falsæ positæ: & si hæc quidem simpliciter sit uera:illa autem in aliquo falsa:& si hæc quidem si tota falsa:illa autem in aliquo uera:& in uniuersalibus & particularibus syllogismis.

Ex.iiii.capitulo.

Erit in postrema figura per falsas totas & in aliquo utraq; & altera quidẽ uera:altera autem falsa:& conclusio uera:hac quidem in aliquo falsa illa autem tota uera:& econuerso:& quotquot modis aliter cõtingit trãsumere propositiones.

Ex.v.capitulo.

Circulo & ex se inuicẽ ostendere est per conclusionẽ & ecõuersõ.i.per cõuersionem alicuius premissarũ prædicationẽ alteram sumentem propositionem:concludere reliquam quã sumpserat in altero syllogismo:

In his quæ non conuertuntur ex indemõstrata altera propositione fit syllogismus:non enim est demonstrare per hos terminos quoniam medio inest tertium:aut primo medium.

In his quæ conuertuntur est omnia demonstrare per se inuicem:& in his solis circulo per se inuicem contingit fieri demonstrationes.

Ex.vi.capitulo.

In secunda figura affirmatiuam propositionem non est ostendere circulo:eo q; non utræq; propositiones sint affirmatiuæ: priuatiuam autem est.

Si non uniuersalis sit syllogismus:quæ in toto est propositio non ostenditur propter eandem causam quam prius diximus:quæ autem in parte est ostenditur quando uniuersalis est prædicatiua:si autem uniuersalis est prædicatiua non ostenditur.

Ex.vii.capitulo.

In tertia figura quando utreq; propositiones uniuersaliter sumuntur nõ contingit propositionem circulo ostendere: nam uniuersalis ostenditur per uniuersalia.

Si hæc sit uniuersalis:illa aut particularis:quãdo utræq; affirmatiuæ summuntur:& uniuersale sit ad maiorem extremitatem erit ostendere:quãdo autem ad alteram non erit.

Cum hæc fuerit prædicatiua:illa uero priuatiua:uniuersalis autem prædicatiua:ostendetur altera.

Cum uniuersalis sit priuatiua non ostenditur altera.

Ex.viii.capitulo.

Conuertere idest conuersiue syllogizare est transponentem conclusionẽ facere syllogismum idest ex opposito conclusionis & altera præmissarum reliquam interimere: quoniam uel extremum medio non inerit: uel hoc postremo.

Necesse est conclusione conuersa & altera manente propositione interimi reliquam.

Differt opposite aut contrarie conuertere conclusionem: nõ enim fit idẽ syllogismus alterutra conuersa.

Dico opponi contrarie omni nulli:& alicui & non alicui inesse:& opposite quidem omni inesse & non omni inesse & alicui & nulli.

Omnino i syllogismis uniuersalibus quæ est ad maiorem extremitatem propositionem non destruere uniuersaliter scilicet in ipsa figura per co uersionem:semper enim interimitur per tertiam figurã: necesse est eni ad postremam extremitatem utrasq; sumere propositiões:si autem opposite conuertatur conclusio non uniuersales erunt fit enim altera propositio particularis:quare & conclusio.

In particularibus syllogismis quando opposite conuertitur conclusio interimuntur utræq; propositiones:quando uero contrarie neutra:quod accidit in syllogismis uniuersalibus.

Ex.viiii.capitulo.

In secunda figura eam quæ est ad maiorẽ extremitatẽ non est interimere quolibet modo contrarie conuersione facta:semper enim conclusio in tertia figura alteram autẽ idest minorem similiter interimemus cõuersiõe:& dico similiter si cõtrarie cõuertitur cõtrarie:si opposite opposite

Si in parte idest particularis sit syllogismus contrarie cõuersa cõclusione neutra propositionum interimitur:sicut nec in ipsa figura:opposite autem utræq; scilicet interimuntur.

Ex.x.capitulo.

In tertia figura quando contrarie conuertitur conclusio neutra propositionum interimitur secundum nullum syllogismorum: quãdo autem oppositæ utræq; & in omnibus scilicet syllogismis.

In prima figura quæ est ad minorem extremitatẽ propositio:semper per mediã figuram interimitur:quæ uero ad maiorem per postremã:in secũda autẽ figura quæ est ad minorem extremitatẽ semper per primam figurã:quæ uero ad maiorẽ per postremã:in tertia uero figura quæ quidẽ ad maiorẽ extremitatẽ per primã figurã:q̃ uero ad minorẽ p mediã

Ex.xi.capitulo.

Per impossibile syllogismus ostenditur quando contradictio ponitur cõclusionis & assumitur alia propositio: & similis est cõuersioni idest syl

logismo conuersiuo: sed differt tamen: quoniam quæritur facto syllogismo & sumptis utrisqꝫ propositionibus.
Deducitur ad impossibile non syllogizato quod positũ est prius: sed manifesto quoniam uerũ.
Vniuersalis predicatiua per ĩpossibile in media & in tertia figura monstratur: in prima autem non monstratur: aliæ uero omnes propositiones monstrantur.

Ex.xiiii.capitulo.

Differt quæ ad impossibile est demonstratio ab ostensiua: in eo quod ponat ꝙ uult interimere: deducens ad indubitabile falsum: ostensiua autem incipit a concessis propositionibus ueris.
Omne quod ostensiue concluditur: per impossibile monstratur: & quod per impossibile: ostensiue: per eosdem terminos.

Ex.xv.capitulo.

Dico oppositas esse propositiones secũdum locutionem quatuor: ut omni nulli: & omni non omni: & alicui nulli: & alicui non alicui inesse: secundum ueritatem autem tres: nam alicui & non alicui secundum locutionem opponuntur solum.
Harum uniuersales dico contrarias ut omni: & nulli inesse: alias uero oppositas.
In prima figura non est ex oppositis syllogismus: nec affirmatiuus: quoniã oportet affirmatiuas esse propositiones oppositæ autem affirmatio & negatio: nec negatiuus: quoniam oppositæ idem de eodem affirmant & denegant: in prima autem medium non dicitur de utrisqꝫ: sed de alio aliud quidem negatur: idem autem de alio prædicatur: hæ autẽ non opponuntur.
In media figura: & ex oppositis & ex contrariis cõtingit fieri syllogismũ: quoniam medium quidem de altero affirmatiue: ab altero autem negatiue dicitur. quia contingit per opposita concludi. non tamẽ semper nec omnino sed si sic se habeat: quæ sunt sub medio: ut uel eadem sint: uel totum ad partem ut scilicet in uniuersalibus: aliter impossibile erit
In tertia figura affirmatiuus syllogismus nullo modo erit ex oppositis propositionibus sicut nec in prima figura negatiuus erit: uniuersalibus & non uniuersalibus terminis existentibus.

Ex.xvii.capitulo.

Petere principium ut in genere accidit multipliciter: uidelicet si omnino non syllogizet: & si per ignotiora: aut similiter ignota. & si per posteriora quod prius est: horum tamen nullum est petere. scilicet proprie quod ex principio est: sed non demonstrare propositum.
Quando quod non per se notum est: per se aliquis conatur ostendere: tũc petit quod ex principio: & tũc est sic facere ut statim probet propositũ.

Contingit transferentes in alia quæ nata sunt per illud scilicet quod ostẽdendum est ostendi: per hoc demonstrare quod ex principio.

Est in principio petere in demonstrationibus quæ secũdum ueritatem sic se habent: in dialecticis autem quæ secundum opinionem: ut uidelicet palam sit quod idem sint: aut quoniam conuertuntur: aut inest alterum alteri.

Ex.xviii.capitulo.

Non propter hoc accidere falsum idest summere non causam ut causam est quando sic se habet ad impossibile illatum quæ ex principio est hypothesis: ut & cum sit & non sit hic nihil minus accidit impossibile.

In ostensiuis syllogismis non est propter hoc accidere falsum: sed solum in his quæ sunt ad impossibile.

Non propter hoc accidere falsum est quando sic se habet ad impossibile: illatum quæ ex principio est hypothesis: ut & cum sit: & cum nõ sit: hic nihil minus accidit impossibile.

Ex.xviiii.capitulo.

Falsa oratio idest conclusio fit propter primum falsum.

Vt falsum non syllogizetur obseruandum scilicet a respondente quãdo sine conclusionibus interrogat scilicet arguens orationẽ: ne detur bis idem in propositionibus.

Oportet custodire conantes temptare: latere respondẽtes: hoc autem erit primum si conclusiones non syllogizent prius: sed sumptis necessariis non manifeste sint: secundo si non propinqua interroget: sed q̃ maxime longe media.

Ex.xx.capitulo.

Nullum sensibilium cum extra sensum sit scimus: nec si scientes fuerimus nisi in uniuersali: & ut in eo quod habet propriam disciplinam: sed nõ ut in eo quod agit.

Scire dicitur tripliciter: aut ut in uniuersali: aut ut ꝓpria: aut ut agere idest in actu quare & decipi dicitur totidem modis.

Nihil prohibet & scire & deceptum esse circa idem: uerum nõ eodem modo. Et ut dicit uocatur hoc fallatia contrariæ opinionis.

Ex.xxi.capitulo.

Quando conuertuntur extremitates: necesse est & mediũ ad utrãq; conuerti.

Si duo termini cõuertantur ut genitum & corruptibile: & alii duo similiter ut ingenitum & corruptibile: tunc si omni quidem necesse est inesse genitum aut corruptibile: & non ambo simul sic & ingenitum & incorruptibile se habebunt ut omni alterum insit: & non simul ambo.

Quando unum medium puta. A. inest uniuersaliter duobus scilicet. B. & C. & A. de nullo subiecto alio predicatur: inest autem. & B. omni. C. ne

cesse est. A.etiam conuerti.

Quando duo termini puta. A.&.B.uniuersaliter uni tertio insunt scilicet toti.C.conuertitur aut.C.B.necesse est.a.omni.b.inesse.

Ex.xxii.capitulo.

Si duo fuerint opposita scilicet. A.B.&.A.magis eligẽdum q̃.B.& fuerint duo alia opposita similiter.f.d.&.c.si magis eligenda sunt.a.c.simul q̃ b.d.&.a.magis eligendum erit q̃.d.

Ex.xxiii.capitulo

Diffi. Inductio & ex inductione syllogismus est per alterã scilicet minorẽ extremitatem alteram idest maiorem de medio syllogizare.

Inductio fit per omnia singularia.

Quodam modo opponitur inductio syllogismo:nam hic quidẽ per medium extremum inesse tertio ostendit:illa autem per tertium extremũ medio.

Natura prior & euidentior syllogismus per medium:nobis autem manifestior qui per inductionem.

Ex.xxiiii.capitulo.

Dffi. Exemplum est quando medio extremum inesse ostenditur per id quod est simile tertio: oportet enim medium tertio & primum simili euidentius inesse.

Exemplum neq; est ut pars ad totum:neq; ut totum ad partem:sed ut pars ad partem quoniam ambo quidem insunt sub eodem:euidens autem alterum.

Exemplum differt ab inductione.quoniam hæc quidem ex omnibus in diuiduis extremũ ostendebat inesse medio:& ad extremũ non copulabat syllogismum:hoc autem & copulat:& non ex omnibus ostendit.

Ex.xxv.capitulo.

Diffi. Deductio est quando medio primum palam est inesse:postremo autem medium quidem dubium:similiter autem credibile:aut magis cõclusione.

Deductio etiam fit si pautiora sint media postremo & medio.

Ex.xxvi.capitulo.

Diffi. Instantia est propositio propositioni contraria.

Differt instantia a propositione: quoniam instantiam contingit esse in parte:propositionem autem non contingit:aut non in uniuersalibus syllogismis.

Fertur instantia duobus modis:quoniam aut uniuersalis aut particularis omnis instantia: & fertur per duas figuras: quoniam opposite feruntur propositiones:opposita autem in prima & in tertia figura concluduntur solum.

Ex.xxvii.capitulo.

Icon & signum non est idem:

Diffi. Icon est propositio probabilis:qđ enim ex pluribus sciunt sic factū: uel nō factū aut esse aut nō esse:hoc ē icon, εἰκὼν icon græce imago latine:& transsumitur ad significādum propositionem ueram ut in pluribus propter similitudinē q̄ habet cum imagine:nā sicut in imagine nō uidetur res cuius est imago in propria natura:ita neq; conclusio enthymematis in propositione probabili:quia non probatur clare & manifeste:sed tantum superficialiter uidetur:sicut ueritas huius conclusionis: mulier peperit nō uidetur clare in hac propositione mulier est pallida: quia esse pallidum non est signum conuertibile cum peperisse:

Diffi. Signum est propositio demonstratiua:uel necessaria uel probabilis nam quo existente uel quo facto prius uel posterius in futuro est res:signum est uel fuisse uel esse:uel quoniam erit.

Diffi. Enthymema est syllogismus ex icotibus & signis.

Accipitur signum dupliciter:& horum primum prodigum idest propositio necessaria dicendum:secundo quæ ex extremitatibus uidelicet propositio siue necessaria: siue probabilis signa dicenda.

Si sit enthymema in prima figura insolubile est si uerum sit: uniuersale enim est:si per postremam solubile:& si uera sit conclusio eo q; non est uniuersale:si per mediam figuram semper & omnino solubilis.

Ex.xxviii.capitulo.

Naturas idest naturales passiones rerum cognoscere possibile est si quis concedat simul transmutare animam: & corpus quæcunq; naturales sunt passiones.

Vnius passionis unum signum est.

Incipiunt propositiones ex primo capitulo primi libri Topicorum Aristotelis.

Ropositum negotii est methodum inuenire:de qua poterimus syllogizare de omni problemate ex probabilibus.

Diffi Syllogismus est oratio in qua positis quibusdam aliquid aliud positis ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt.

Diffi Demonstratio est quando ex ueris & primis syllogismus erit:aut ex talibus quæ per aliqua prima & uera eius que circa ipsa est cognitionis principium sumpserunt.

Diffi. Dialecticus syllogismus est qui ex probabilibus est syllogizatus.

Sunt uera & prima quæ non per alia:sed per seipsa fidem habent.

Non oportet in disciplinabilibus principiis inquirere propter quid: sed unumquodq; principiorum ipsum sibi esse fidem.

Probabilia sunt quæ uidentur omnibus:aut pluribus:aut sapientibus: & his uel omnibus uel pluribus uel maxime notis.

Diffi. Litigiosus syllogismus est qui ex his quæ uidentur probabilia:non

ſunt autem:ſyllogizat:& qui ex probabilibus aut ex his quæ uidentur probabilia eſt apparens.

Non omne quod uidetur probabile:etiam eſt probabile:ſyllogiſmus falſigraphus eſt qui neq; ex primis & ueris:neq; ex probabilibus ſed ex cõuenientibus ideſt propriis diſciplinæ ſyllogizat.

Capi.ii. Vtile eſt hæc negocium. ideſt dialectica. ad tria: ad exercitationes:ad obuiationes:ad ſecundum philoſophiam diſciplinas.

Vtile eſt ad exercitationes:quoniam methodum habentes facile de propoſito argumentari poterimus.

Vtile eſt ad obuiationem eo quod anumerantes multorũ opiniones non ex extraneis:ſed ex propriis doctrinis ſermocinabimur:ad eos tranſmutantes quicquid non bene uidetur nobis dicere:ad ſecundum aũt philoſophiam diſciplinas: quoniam potentes ad utraq;. ideſt ad utranq; partem contradictionis. dubitare:facile in ſingulis ſpeculabimur uerum & falſum.

Vtilis eſt dialectica ad principia eorum quæ ſunt circa unamquamq; diſciplinam:cum enim ſit inquiſitiua :ad omnium methodorum principia uiam habet.

Sicut rhetor non omnino.ideſt ſemper. perſuadebit: neq; medicus non omnino.ideſt ſemper. ſanabit:ſic dialecticus non omnino faciet opinionem:ſed ſi ex contingentibus.ideſt requiſitis ad ſcientiam. nihil omiſerit:eum dicemus habere diſciplinam.

Capi.iii. Omnis propoſitio & omne problema:aut proprium:aut genus: aut accidens indicat.

Differentia cum ſit generalis:cum genere ordinanda eſt. tanq̃. ſ. idem prædicatum cum genere.

Proprium hoc quidem quid eſt eſſe ſignificat: ideſt diffinitionem. illud uero non:ſed accidens proprium.

Vnumquodq; horum prædicatorum per ſe dictum propoſitio uel problema non eſt:ſed ab his propoſitiones & problemata fiunt.

Differunt problema & propoſitio hoc modo:ſi enim dicas: putaſne animal genus eſt hominis:propoſitio eſt ſi autẽ utrum animal genus hominis eſt uel non:problema eſt.

Aequalia numero problemata & propoſitiones ſunt:namq; ab omni propoſitione problema facies tranſumpto modo.

Capi.iiii.Diffi.Terminus. ideſt diffinitio. eſt oratio q̃d eſt eſſe ſignificãs:

Circa diffinitionem utrum idem & diuerſum plurima ſit attritio:

Sufficiens non eſt ad conſtruendum diffinitionem oſtendere idem eſſe: tamen ad deſtruendum ſufficiens eſt oſtendere quoniam non idem. ſcilicet cum diffinito.

Diffi. Proprium eſt quod nõ indicat quod quid erat eſſe:ſoli autem ineſt:

& conuersim prædicatur de re.

Nemo proprium dicit quod contingit alii inesse:nec si forte per aliquod tempus soli inest si autem forsitan dicatur aliquid talium propriū: non simpliciter:sed quando:uel ad aliquid dicetur. ut scilicet esse a dextris est proprium homini quando est:& bipes per respectum ad æquum

Diffi Genus est quod de pluribus differētibus spetie in eo quod quid est prædicatur.

In eo quod quid est prædicari talia dicuntur:quæcunq; conuenit reddere eum qui interrogatus est quid est quod propositum est.

Diffi. Accidens est quod neq; diffinitio neq; proprium:neq; genus est:in est autem rei.

Diffi. Accidens est quod contingit inesse cuilibet uni & eidem : & non inesse.

Est accidentis diffinitio secunda melior. quia scilicet in ea nō oportet scire quid sit diffinitio quid proprium & cætera prædicabilia.quod oportet in prima.

Nihil prohibet accidens:& quando:& ad aliquid fieri proprium: simpliciter autem proprium non erit.

Capi.v. Idem tripliciter diuiditur:aut enim numero:aut spetie:aut genere.

Idem numero sunt quorum nomia plura:res autē una:ut tunica & uestis.

Spetie eadem sunt quæ cum sint plura : in differentia tamen secundum spetiem sunt idem.

Genere eadem sunt quæcunq; sub eodem genere sunt.

Ab eodem fonte aqua nullo modo differt. scilicet spetie ab aliaq̄ q̃ ualidior est similitudo. scilicet ipsius q̄ alterius fontis.quia non separamus ab his quæ secundum unam spetiem quolibet modo dicuntur.

Maxime & indubitanter quod unum est numero idem ab omnibus dici uidetur.

Idem numero solet assignari multipliciter:proprie autem & primo:quando nomine. scilicet uestis & indumentum:& diffinitione. ut scilicet animal gressibile:bipes homini.assignatum idem fuerit secundo quando proprio. ut sursum ferri igni. tertio uero quando accidente. ut sedens socrati.

Capi.vi. Necesse est omne quod prædicatur de aliquo:aut conuersim prædicari de re : aut non si conuersim diffinitio uel proprium erit si non conuersim : aut est ex his quæ in diffinitione ponuntur : genus aut differentia erit : si non ex his quæ in diffinitione ponuntur accidens erit.

Diffinitio ex genere & differentiis est.

Capi.vii. Genera predicamentorum sunt numero decem:quid est:quale est : quantum est:ad aliquid:ubi:quando:sitū esse:habere:facere:pati.

Semper accidens & genus & proprium:& diffinitio:in unoquoq; horum prædicamentorum erit.

Vnumquodq; positorum in predicamento siue idem de eodem dicatur: siue genus de hoc eodem:quid est significat:quando autem de alio po sito scilicet in alio prædicamento. non quid est significat:sed quãtum: uel quale:uel aliquod aliorum prædicamentorum.

Capi.viii. Nullus proponet qui mentem habeat: quod nulli uidetur: nec proponet quod omnibus manifestum uel pluribus:nam hæc quidem non habent dubitationem:illa autem nemo ponet.

Diffi. Propositio dialectica est interrogatio probabilis aut omnibus aut pluribus aut sapientibus:& his uel omnibus uel pluribus uel maxime notis non extranea.

Quæcunq; sunt opiniones secundum artes:dialectice propositiones sunt.

Diffi. Problema dialecticum est speculatio contendens.ideft simul ten/ dens. uel ad electionem uel ad fugam.quod dicitur propter proble/ mata moralia. uel ad ueritatem & scientiam.propter naturalia. aut ut adminiculans.propter logicalia: aut aliquid ad huiusmodi propter ali qua minus participalia.

Quædam problematum utilia sunt ad eligendum uel fugiẽdum.ut mo ralia. quædam ad sciendum tantum.ut physicalia. quædam uero ipsa quidem per se ad neutrum horum.scilicet sunt utilia: adminiculatiua autem sunt ad aliqua talium.ut logicalia.

Plurima propter seipsa nõ uolumus scire:sed ut ꝑpter hæc aliquid aliud cognoscamus.

Sunt quædam problemata quæ dubitationẽ habent utrum sic se habeant uel nõ:eo ꝙ in utrisq; sint rationes uerisimiles:& de quibus cũ sint ma gna:difficile est unũ quare assignare:ut utrũ mũdus sit æternus uel nõ.

Capi.viiii.Diffi. Positio est opinio extranea alicuius notorum secundum philosophiam.ideft alicuius philosophorum. ut quoniam omnia mo rientur secundum heraclitum.

Quolibet contraria opinionibus sapientis proferente: sollicitum esse stul tum est.

Est omnis positio problema:non autem omne problema positio.

Non oportet omne problema nec omnem positionẽ cõsiderare:sed quã do dubitabit aliquis ratione indigentium:& non pœna sensuue.

Qui dubitant utrum oporteat deos uenerari: & parẽtes honorare uel nõ: pœna indigeant:qui uero utrum nix sit alba uel non:sensit.

Capi.x. Inductio uerisimilior & planior & secũdũ sensum notior & pluri bus cõmunior:syllogismus aũt uiolẽtior:uel ad cõtradicẽdũ efficatior

Capi.xi. Instrumẽta per quæ abũdemus syllogismis sũt quatuor:unũ pro positiones sumere:secundũ quotiẽs unumqdq; dicitur posse diuidere.

tertium differentias inuenire:quartum uerisimilitudinis consideratio.
Aliæ sũt æthicæ propositiones:aliæ physicæ:aliæ logicæ:similiter & pro/
blemata.
Capi.xii. Eorum quæ sunt idem spetie idem est sensus.
Si huic quidem aliquid contrarium est:illi autem nihil:ut ei quod est secũ
dum animam amare odire contrarium est:ei autem quod est secundũ
corporalem actum.nihil multipliciter dicetur amare & æquiuocũ erit.
Si unum oppositorum multipliciter dicitur:& reliquum multipliciter di
cetur. & hoc probat in omnibus oppositis.
Quando aduerbium multipliciter dictum fuerit:& casus multipliciter di
cetur:& si casus & ipsum:ut si iuste multipliciter & iustũ multipliciter.
Nullum æquiuocum comparabile:uniuocum autem omne comparabile
aut enim similiter dicetur:aut magis alterum altero.
Diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt spe
ties & differentie.
Capi.xiiii. Si quid his quæ sunt in eodem genere est idem:in eo. scilicet
genere: sunt similia.
Vtile est scire quotiens dicitur:ad non paralogizari & paralogizare.
Omnino uerendum est dialecticis ad nomen disputare:nisi quis aliter nõ
possit de proposito disputare.
Capi.xxv. Similitudinis speculatio utilis est & ad inductiuas ratiocinatio
nes & ad syllogismos ex hypothesi:& ad diffinitionum assignationẽ.
Non facile est inducere ignorantibus similia.
Quemadmodum in uno similium se habet sic & in reliquis.

Ex capitulo primo secundi libri Topicorum.

Roblematum alia quidem sũt uniuersalia alia particularia alia
constructiua:alia destructiua.
Capi.ii. Est difficile conuerti quæ ab accidente conuenientem
denominationem:a diffinitione autem & proprio & a genere
necessarium est conuerti denominationem.nam si alicui animal inest:
id animal est:non autem si albedo inest id album est:nihil enim prohi/
bet secundum quid inesse in accidentibus:
In problematibus duo sunt peccata:uel in eo q̄ mentiuntur dum qđ non
inest alicui inesse dicunt:uel in eo quod positam nominationem trans
grediuntur dum nominibus extraneis res appellant.
Capi.iii. A nullo genere denominatiue predicatio de spetie dicitur. ut sci
licet si dicamus albedinem colorari. sed omnia uniuoce de spetiebus
genera dicuntur.
Capi.iiii. Locus a partibus in quantitate ad suum totum si in omnibus ui
deatur diuisionẽ proferentibus. idest si enumerentur omnia particula
ria eius sygillatim uel si in pluribus concedẽdum. idest si plura ex qui

bus probabiliter potest inferri totum enumerentur. uel uniuersaliter idest simul. ponere:aut instantiam ferre in aliquo non sic. scilicet arguendo cum dictione exceptiua.

Via magis est in paucioribus & consideratio.

Capi.v. Locus a diffinitiõe ad diffinitũ ualet & affirmatiue & destructiue

Nominationibus res nuncupandum ut plures.quæ autem rerum sunt huiusmodi uel non huiusmodi iam non attendendum ut plures:ut sanatiuum quidem perfectiuũ sanitatis:utrum aut. scilicet a parte rei. sanatiuum perfectiuum sit sanitatis uel non:non iam ut plures aiunt dicendum sed ut medici.

Oportet nos transferre ad euidentius nomen:euidentiori eni facto quod dictum est:facilius argumentabilis est propositio.

Capi.viiii. Locus a genere ad speciẽ ualet destructiue:nõ autẽ cõstructiue.

Locus a spetie ad genus ualet cõstructiue:non autem destructiue.

Quæcunq; generi non insunt nec spetiei : quæcunq; uero spetiei non insunt:non necesse est generi non inesse.

Capi.x. Necessarium est de quibus genus prædicatur:& spetierum aliquã prædicari.uel quæcunq; habẽt genus uel denominatiue a genere dicũtur:& spetierum aliquã necesse est habere:uel denominatiue ab aliqua spetierum dici.

Capi.xii. Locus ab antecedente ad consequens ualet cõstructiue: & locus a consequente destructiue.

Capi.xiii. Scire dicimus presentia & futura:reminisci autem non contingit aliud q̃ preteritum.

Capi.xiiii. Sophisticus modus est ducere respondentem ad tale ad quod idonei sumus argumentorum: hoc autem quandoq; est necessarium: ut cum negante eo qui respondet aliquid utilium ad positionem:arguens ad hoc ratiocinationes facit:quandoq; apparens necessariũ:ut quãdo quidem quod negatur utile uidetur positioni:non est autem:quandoq; uero neq; apparens neq; necessarium:sed ut redarguere accidit respõdenti huncq; postremum nodorum oportet cauere:omnino enim semotus & extraneus uidetur a dialectica.

Oportet respondentem non discolum esse:sed ponere quæ utilia sunt ad positionem.

Capi.xv. Quolibet uno consequentium interempto:interimitur quod in principio est dictum.

Capi.xvi Quibus substantiis necesse est alterum oppositorum tantum in esse ut homini ægritudinem aut sanitatem:ostendentes quoniam alterum inest:uel quoniam non est:reliquum ostendentes erimus.

Capi.xvii Est argumentari transferentem nomen in orationes uelut magis congruum assumere q̃ ut positum est nomen:ut æquanimum: non

modestum:ut positum est:sed æquam animam habentem:
Xenocrates dixit bene fortunatum esse qui animam habet studiosam:hāc enim uniuscuiusq; esse fortunam.
Capi.xviii. Rerum aliæ sunt ex necessitate:aliæ ut in pluribus:aliæ autem ad utrumlibet.
Si quod ex necessitate est in pluribus ponatur:manifestum est q peccauit: similiter si quod in pluribus in paucioribus ponatur:& quod ad utrum libet ex necessitate uel ut in pluribus.
Sunt ut in pluribus praui homines:boni autem ut in paucioribus.
Si quis idem sibi accidens esse posuit ut alterum eo q alterum sit nomen peccauit.
Capi.x Eidem contraria sunt plura. non tamen eodem modo: sed unū ex parte prædicati:aliud ex parte subiecti ut ei qđ est amicis benefacere id quod est inimicis benefacere:& id quod est amicis male:cōtrariū est.
Iu unaquaq; coniugatione cōtratiorum unum eorū est eligendū:& aliud spernendum:& unum boni moris:& unum boni moris:& aliud praui.
Capi.xxi. Impossibile est contraria eidem simul inesse.
Mouentibus nobis necesse & que in nobis sunt omnia moueri.
Idem contrariorum est susceptibile.
Aduerte pro intellectu consequentium regularium q duplex inuenitur consequentia:unam ipso:alia in contrario:& quælibet est duplex.quædam terminorum:alia propositionum consequentia in ipso propositionum est quando eodem ordine seruato antecedens infert cōsequēs & oppositum antecedentis infert oppositum consequentis.Consequētia in ipso terminorum est quando in antecedente aliquod prædicatū dicitur de subiecto:& in consequente oppositum prædicati dicitur de opposito subiecti:consequentia in contrario propositionum est quando antecedens infert consequens:& ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis.Consequentia in contrario terminorum est quando aliquod prædicatum dicitur de subiecto in antecedente:& oppositum de subiecti dicitur de opposito prædicati in consequente:& dicitur cōsequentia in ipso quia seruatur idem situs & idem ordo in antecedente & cōsequente. dicitur uero in contrario propter euersum situ antecedentis & consequentis:ista possunt colligi ex textu.
Capi.xxii Consequentia in contrario & interimenti & construenti ualet in contradictoriis terminis & propositionibus:non autem in ipso. nisi ratione materiæ:ut in terminis conuertibilibus.
In contrariis ualet cōsequentia in contrario sed raro:nisi si contrarium cō trariū sequitur. Et hoc est gratia materiæ:quia scilicet habent modū totius integralis & partis eius unde bene sequitur:euexia idest bona habitudo est sanitas: ergo ægritudo est cachexia idest mala habitudo.

In contrariis ualet consequentia in ipso: quatuor scilicet conditionibus seruatis quas innuit: prima ꝙ ponatur constantia subiecti consequẽtis: secunda ꝙ arguatur in prædicatis per se & in abstracto tertia ꝙ extrema unius contrarietatis non contineantur sub eodem cum membro alterius contrarietatis quarta ꝙ in utraq; sit idem modus oppositionis.

Non est in priuationibus in contrario sed in ipso consequentiam necessarium semper fieri.

Consequentia in ipso ualet in priuatiue oppositis: talibus conditionibus seruatis. primã ꝙ ponatur constantia subiecti cõsequentis secũda ꝙ arguatur in prædicationibus per se tertia ꝙ priuatio superioris habitus restringatur per habitum inferioris priuationis. Ideo non sequitur uidens est sentiens ergo cæcus est insensibilis: sed bene sequitur igitur cæcus est insensibilis sensu uisus similiter ualet consequentia in ipso propositionum in priuatiuis ultima conditione seruata.

In his quæ sunt ad aliquid ualet consequentia in ipso: tribus scilicet primis conditionibus seruatis quæ dictæ sunt in consequentia contrariorum & quarta ꝙ arguatur in relatiuis secundum rem: ut ex textu colligitur.

Capi.xxiii. Coniugata dicuntur secundum eandẽ coniugationem omnia: ut iustitia iustum iuste.

Casus sunt ut iuste a iustitia: & fortiter a fortitudine.

Vno ostenso prædicato de quolibet eorum quæ secundum eandem coniugationem dicuntur: & de reliquis ostensum est: ut si iustitia laudabilium est & iustus & iustum & iuste laudabilium.

Capi.xxiiii. In generationibus & corruptionibus & efficientibus & corrũpentibus: & construenti & interimenti ualet locus: ut quorum generationes sunt bonæ: & ipsa sunt bona: & quorum malæ mala.

In corruptionibus ualet ecõtrario: si enim corruptiones bonæ ipsa mala sunt: si malæ: bona similiter in efficientibus & corrumpentibus: quorũ enĩ effectiua bona: & ipsa bona: & quorũ corruptiua bona & ipsa mala.

Contingit plura scire: intelligere autem non.

Capi.xxvi. In similibus si similiter se habent: ualet locus: nam si in aliquo similium se habet & in aliis.

Ca.xxvii. Sũt eius qđ ẽ magis loci quatuor unus ẽ si magis seqt̃ur magis: ut si uoluptas bonũ & magis uoluptas magis bonũ. et ualet ut dicitur in textu duabus conditionibus positis: prima ꝙ sit in his quæ suscipiũt magis & minus secunda ꝙ in prædicationibus per se & in abstracto.

Secũdus locus uno de duobus dicto: si cui magis uidetur inesse non inest: nec cui quod minus: & si cui qđ minus uidetur inesse inest: & cui magis

Tertius locus: duobus de uno dictis: Si quod magis uidetur inesse noninest: nec quod minus: Si uero quod minus uidetur inesse inest:

quod magis.
Quartus locus duobus de duobus dictis si quod alteri magis uidetur inesse non inest: neq; quod reliquum reliquo: aut si quod minus uidetur alteri inesse inest: & reliquum reliquo:
Eius quod est similiter sunt loci tres: primis quando unum duobus similiter inest: aut uidetur inesse: si alteri non inest neq; alteri: si alteri autem inest & reliquo.
Secundus locus si duo eidem similiter insunt si alterum non insit nec reliquum: si autem alterum: & reliquum.
Tertius locus si duo duobus similiter insunt: si alterum alteri non inest: neq; reliquum reliquo: si autē inest alterum alteri & reliquum reliquo.
Capi.xxviii. Locus ex appositiōe ualet: nam si alterum alterum appositū facit bonum uel album quod nō fuit prius bonum uel album quod appositum est erit bonum uel album.
Secundus locus si hoc quod erat appositum magis facit tale quale erat & ipsum erat huiusmodi.
Vt dicitur in textu iste locus secundus tenet in iis quæ suscipiunt magis & minus: & non tenet destructiue: primus uero locus requirit tres conditiones: prima est q appositum sit susceptiuum denominationis: sicut illud cui apponitur: unde non sequitur albedo facit album ideo ipsa est alba: secunda q arguatur ab effectu ad causam totalem & sufficientem: unde non sequitur calidum facit tepidum: ergo est tepidum tertia q arguatur in causis per se & uniuocis: unde nō sequitur uinum nō facit ebrium: ergo est ebrium.
Capi.xxviii Si aliquid magis & minus dicitur. idest prædicatur. & simpliciter inest. idest prædicatur & locus non ualet scilicet aperte in modo ad destruendum.
Quod de aliquo secundū quid. idest secundum aliquā partem intelligibilem & quando. idest secundum tempus. & ubi. idest secundum locū. dicitur. idest prædicatur. & simpliciter dicitur. idest prædicatur: & locus iste dicitur secundum quid ad simpliciter.
Quod simpliciter est impossibile neq; secundum quid neq; quando neq; ubi contingit.
Simpliciter est quod nullo addito dicis.

Ex capitulo primo tertii libri Topicorum.

Vod diuturnius & certius magis eligendum est: eo q minus huiusmodi.
Magis eligendum est quod eligit prudēs uel bonus uir: uel lex recta: uel studiosi circa singula dicti in eo q tales sūt: uel in uno quoq; genere scientes uel quæcunq; plures uel omnes.
Omnia bonum appetunt.

Magis eligendum:& simpliciter melius est quod secundum meliorem disciplinam. alicui autem secundum propriam.

Magis eligendum quod in genere. scilicet moris. est scilicet per se eo quod non est in genere. scilicet per se ut iustitia iusto: nam hoc quidem in genere bonum: illud autem non: & hoc quidem bonum. illud autem nō: nihil enim dicitur genus quod non est in genere: ut albus homo non est color.

Magis eligendum quod propter se eligendum eo quod propter aliud: & quod per se eo quod per accidens.

Amicos iustos esse per se eligimus: & si nihil nobis debeat fieri: & si in india sint: inimicos autem propter alterum. ut nihil nos noceant.

Capi. ii. Causa boni per se magis est eligenda ea quæ est per accidens ut uirtus q̄ fortuna.

Quod per se est causa mali magis fugiendum eo quod est per accidens: ut uitium q̄ casus.

Quod per se bonum: eo quod alicui bonum est magis eligendum: ut sanum fieri q̄ secari: & quod natura bonum est eo quod non natura: ut iustitia iusto: hoc enim natura: illud autem acquisitum.

Quod meliori & honorabiliori inest magis eligendum: ut quod deo q̄ homini: & animæ q̄ corpori.

Quod melioris proprium est melius est q̄ quod peioris ut quod dei q̄ quod hominis.

Quod in melioribus uel in prioribus uel in honorabilioribus est: melius est: ut sanitas robore & decore: nam hæc quidem in humidis & siccis ex quibus prius constitutum est animal: illa uero in posterioribus: nam robur in neruis & ossibus: decor autem membrorum quædam conmensuratio uidetur esse.

Finis his quæ sunt ad finem magis eligendum uidetur esse.

Quod ad uitæ finem contendit magis appetibilius est q̄ quod ad aliquid aliud: ut quod ad beatitudinem contendit & possibile impossibili.

Duobus effectiuis existentibus: cuius finis melior: ipsum melius est.

Quando plus finis superat finem q̄ ille. scilicet finis superaturus proprium effectiuum: quod est ex effectiuo melius est fine: ut beatitudo plus superat sanitatem q̄ sanitas sanatiuum: quia effectiuū beatitudinis melius sanitate: nam quantum beatitudo superat sanitatem: tantum effectiuum beatitudinis sanatiuum.

Quod melius est per se & honorabilius & laudabilius magis eligendum q̄ quod propter aliud ut amicitia diuitiis: nullus enim honorat diuitias propter se sed propter aliud: amicitiam uero propter se: & si nihil nobis debeat ab ea aliud esse.

Capi. iii. Quando duo aliqua fuerint ualde sibimetipsis similia: & non po

terimus præeminentiam aliquam alterius ad alterum conspicere:uidē dum ex his quæ sequuntur:nam cui consequens est magis bonum:hoc magis eligendum:si autem consequentia mala:cui consequens est minus malum magis eligendum.

Si ad unum duo secundū prius & posterius sequntur melius est plærunq; quod posterius sequitur:ut discere quidem prius ignorare: scire autem posterius sequitur.

Plura bona paucioribus sunt eligenda:nisi sint propter alterum.

Quæ cum uoluptate possidentur magis sunt eligenda q̄ quæ sine uoluptate:& quæ sine tristicia q̄ que cum tristitia.

Non bona bonis nihil prohibet esse magis eligenda:ut beatitudo & aliud aliquid quod nō est bonum. scilicet parua tristitia quæ scilicet neq; est bona neq; mala. iustitia & fortitudine. beatitudo eni & praua tristi simul nō sunt bona.

Vnumquodq; in quo tempore magis ualet hoc etiam magis eligendum ut prudentia in senectute magis q̄ in iuuentute:magis enim in senectute ualet:fortitudo antem econtrario

Nemo iuuenes eligit duces eo quod non constat ipsos esse prudentes.

In iuuene magis necessaria secundum fortitudinem operatio:similiter & temperantia:magis enim iuuenes q̄ senes a concupiscentiis molestantur.

Quod omni tempore uel in pluribus utilius magis eligendum:ut iustitia & temperantia fortitudine nā hæc semper:illa aūt aliquando utilis.

Quo habito altero non indigeremus magis eligendum:q̄ quo habito altero indigeremus:ut iustitia fortitudine.

Si omnes essent iusti nihil utilis esset fortitudo:si uero omnes essent fortes utilis esset iustitia.

Quorum corruptiones & abiectiones & contraria magis fugienda : ipsa magis eligenda in generationibus autem & assumptionibus est econtrario.

Capi.iiii. Quod proximum & similius bono melius & magis eligendū.

In duobus si hoc quidem meliori illud autem peiori sit simile erit melius quod meliori simile:si tamen sit similius in bonis & non in ridiculosioribus:ut simia homini q̄ equus.

Quod nobilius est eo quod minus tale:& quod magis difficilius eo qđ minus:magis eligendum.

Amamus magis quod difficile habemus q̄ quod est facile sumere.

Quod magis proprium eo quod communius:& quod magis in communius & quod nulla difficultas sequitur q̄ quod sequitur magis eligēdū

Notandum q; hæc consideratio non est cōtra illud primi æthicorum bonum quanto communius tanto diuinius:nam ista consideratio debet

intelligi de bono communi circa quod usus unius impedit usum alterius: sicut si esset æquus communis in aliqua ciuitate: sed illud primi æthicorum intelligitur de bono communi quod potest possideri simul. sicut est pax regni: & tale bonum est magis eligendum quam bonum proprium quod ab uno solo possidetur. si hoc. scilicet simpliciter dictum. illo. scilicet simpliciter dicto. melius & optimum eorum quod in hoc. scilicet genere. melius est eo quod in altero: scilicet est genere. optimum: & si optimum optimo melius: & simpliciter hoc illo melius. Ex hoc loco colligitur quod communiter dicitur: sicut se habet simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis & maximum ad maximum.

Quæ amicos magis participare: q̄ quæ non: & ad amicos magis agere uolumus q̄ quæ ad quemlibet: hæc magis eligenda.

Quæ ex circunstantia sunt necessariis sunt meliora: aliquando autem magis eligenda: melius est enim bene uiuere quod est ex circunstãtia quã uiuere quod est necessarium.

Aliquando quæ sunt meliora non magis eligenda ut philosophari melius quam ditari: sed non magis eligendum indigenti necessariis.

Posse quod non est ab alio magis eligendum quam quod est ab alio.

Si hoc sine illo eligendum: illud autem sine hoc non: magis eligendum primum: ut potestas. scilicet ciuilis. sine prudentia non eligenda: prudentia sine potestate eligenda.

Capi. v. Duorum si alterum negamus: ut reliquum uideatur nobis inesse illius eligendum est magis quod uolumus uideri nobis inesse: ut studere negamus ut ingeniosi uideamur.

Cuius absentia minus increpanda grauiter ferentibus: & cuius absentia magis increpanda non grauiter ferentibus: hoc magis eligendum.

Si hoc facit bonum illud cui adest: illud autem non facit: magis eligendum quod facit: & si utrunq; facit: quod magis facit: aut quod melius & principalius.

Eorum quæ sunt sub eadem spetie: quod habet propriam uirtutem magis eligendum quam quod non habet: utrisq; autem habentibus quod magis habet.

Capi. vi. Cuius superabundantia magis eligenda: ipsum magis eligendũ ut amicitia pecunia:

Cuius magis eligit quis se causam esse quã cuius alterum: scilicet eligat esse causam. magis eligendum: ut amicos pecuniis magis eligimus:

Quod appositum toto totum magis eligẽdum facit id magis eligendũ: hunc locũ ut dicit textus protẽdere non debemus ad ea i quibus altero apposito ꝑ utitur cõmunie utriq; uel alteri ꝑ quolibet modo ei cõparatur nam serra & falce utitur ars fabricatoria: & serra falci consotiata magis

eligenda: non tamen simpliciter falcem magis eligimus.

Quo ablato ab aliquo quod restat est minus bonum: illud magis eligendum erit quod ablatum reliquum magis facit.

Capi.vii Quod propter se eligitur magis eligendum: q̃ quod propter gloriam: ut sanitas decore.

Diffinitio eius quod est ad gloriam hæc est: quod nullo consciente non festinat inesse.

De duobus quod propter se magis est honorandum: hoc etiam melius & magis eligendum.

Quod ad omnia uel plura est utile: est magis eligẽdum eo quod nõ sic sit.

Quod propter melius est magis eligendum: ut quod propter uirtutes q̃ quod propter delectationem.

Magis fugiendum est quod impedit uirtutes: ut ægritudo fœditate: nam uoluptatis & eius quod est studiosum esse: prohibentior est ægritudo.

Capi.viii. Quod naturaliter est bonum: palam quoniam est eligendum.

Ex hypothesi est probare: si uni inest & omni inesse: uel nõ inesse: ut si anima unius hominis est immortalis: & alias immortales: si autem hæc non: nec alias.

Capi.viiii. Quod natura tale: magis est tale q̃ quod non natura tale: si hoc quidem facit tale cuicunq; inest illud autem non: magis erit tale quod facit q̃ quod non facit.

Si duorum utrunq; facit tale quod magis facit hoc magis tale.

Quo ablato reliquum est minus tale: ipsum est magis tale.

Quæ sunt contrariis impermixtiora magis talia sunt: ut albius nigro impermixtius. Ex hac propositione colligi potest q in formis habẽtibus contrarium causa suscipiendi magis & minus sumitur ex permixtione contrarii cum contrario: & ex depuratione contrarii a contrario.

Quod magis suscipit propriam propositi rationem: id magis tale: ut quia albi est ratio color disgregatiuus uisus: albioris est color magis disgregatiuus uisus.

Capi.x. Vniuersaliter interimentes & construentes particulariter etiã mõstramus: nam si omni inest & alicui: & si nulli: nec alicui.

Propositiones ex primo capitulo quarti libri Topicorum Aristotelis.

I ponatur genus alicuius spetiei: inspiciendum si de omnibus quæ sunt sub eadem spetie prædicatur si non: non est genus: deinde si in eo quod quid sit prædicatur: si sub eadem diuisione. Idest eodem prædicamento. genus est ipsi spetiei: si non: non est genus.

Rursum inspiciendum est si cõtingit genus participare quod positum est

ſub genere:ſi ſic:non eſt genus.
Participare eſt ſuſcipere participati rationem: unde ſpeties participant genera:non autem econtra.
Si de aliquo aſſignata ſpeties uera eſt:genus autem non:& ſi nullam ſpetiem cõtingit participare quod poſitum eſt in genere:& ſi de pluribus dicitur ꝙ genus quod in genere poſitum eſt & ſi genus de æqualibus & ſpeties dicantur:& ſi genus ſit eorum quæ non differunt ſpetie ſed numero:non eſt genus quod dictum eſt.
Capi.ii. Conſiderandũ eſt ſi quod aliud genus eſt aſſignatæ ſpetiei quod neq; continet aſſignatum genus:neq; ſub illo eſt:ſi ſic:non erit genus: & ſi de ſpetie in eo quod quid eſt prædicatur & de quibus ſpeties prædicatur:& ſi rationes generum apropriantur ad aſſignatam ſpetiem:ſi non:non eſt genus.
Capi.iii. Rurſum ſi quis differentiam aſſignauit ut genus : ut immortale genus dei:non recte genus aſſignauit.
Differẽtia eſt animalis immortale:eo quod animalium alia mortalia:alia immortalia.
Si quis ponat differentiam ſub genere:male aſſignauit.
Differentia non participat genus:nam omne quod participat genus ſpeties eſt uel indiuiduum.
Si genus ſub ſpetie & differentia ſub ſpetie:& genus ſub differentia ponatur:& ſi nulla differentia generis prædicatur de aſſignata ſpetie:& prior natura ſpeties:& ſimul interimat genus:& ſi contingit ſpetiem amittere dictum genus uel differentiam:& ſi quod in genere poſitũ eſt participat aliquid contrarium generi:& ſi æquiuoca ſpeties generi:& ſi genus tranſumptiue dictum eſt:non genus aſſignatum eſt.
Capi.v. Oportet contraria in eodem genere eſſe ſi nihil ſit contrarium generi.
Si omnino in nullo genere eſt quod ſpetiei eſt contrarium: ſed eſt ipſum genus:non aſſignatur genus.
Si cõtrarium eſt alicui genus & ſpeties:& ſi horum quidem eſt medium: illorum autem nihil:non eſt genus:nam ſi generum eſt medium & ſpetierum:& ſi ſpetierum & generum:& utriq; ſimiliter eſt medium : aut ſecundum negationem aut ſecundum ſubiectum.
Inſtãtia ſit quoniam ſanitatis & ægritudinis. quæ ſcilicet ſunt ſpecies nõ eſt medium boni autem & mali eſt. quæ ſcilicet ſunt genera poteſt dici ꝙ regula non intelligitur uniuerſaliter:ſed ſolum in moralibus eſt uniuerſaliter uera:non autem in naturalibus.
Quando non eſt contrarium generi ſed ſpetiei:conſiderandum non tantum ſi cõtrarium ſit in eodem genere:ſed etiam ſi mediũ:in quo enim ſunt ſumma & medium:ſi ſic non eſt:non erit genus.

Instantia fit quoniam egestas & superabundantia in eodẽ in malo enim ambo:mediocre autem cum sit medium horum in bono est. Soluitur ꝙ uirtus non est medium per participationem de quo datur considera tio:sed per abnegationem:& hoc considerando ipsam quantum ad ra tionem boni quam habet per conformitatem ad rationem:sed si uir/ tus consideretur quo ad substantiam habitus & respectu circunstantia rum dicitur medium per participationem.

Considerandum si genus quidem cõtrarium est alicui:speties autem nul li:si non:non est genus:

Instantia fit quoniam sanitas ægritudini contraria:febris autem cum sit ægritudinis speties nulli contraria: similiter & ophthalmia. Soluitur quia consideratio non intelligitur uniuersaliter:sed quando uterꝗ cõ trariorum habet speties:unde instantia non ualet:quia cum ægritudo habeat speties:eius contrarium scilicet sanitas non habet spetiem.

Capi.vi. In casibus & coniugatis similiter sequitur. scilicet terminare pro blema generis. interimenti & construenti:similiter enim uni & omni/ bus insunt:ut si iustitia disciplina quædam:& quod fit iuste & discipli/ nate:& iustus erit disciplinatus:si autem horum aliquid non est genus: nec reliquorum.

Si unum similium est genus ad reliquum:ita alterum ad alterum.

Si generatio unus est genus generationis alterius:etiam unum est genus alterius:ut si ædificare est operari:ædificasse est operatum esse:similiter se habet & in corruptióibus & in generatiuis:& in corruptiuis:& in po tentiis:& usibus.

Capi.vii. Si priuatio sit quod oppositum est spetiei:si in assignato genere est oppositum:non est assignatum genus.

Priuatio aut in nullo genere est simpliciter : aut non in ultimo genere cum spetie:ut si uisus in ultimo genere est sensus:cæcitas non erit sen/ sus.

Si generi & spetiei opponitur priuatio:si non est oppositum.scilicet gene ri. in opposito.scilicet spetiei. nec quod assignatum est.scilicet genus. in assignato erit.idest in spetie.

Si oppositum in opposito:& propositum in proposito:ut si cæcitas insen sibilitas quædam:& uisus sensus est.

Capi.viii. In contradictoriis considerandum si superius ponitur genus in ferioris:an negatio inferioris sit genus negationis superioris:si non: non est genus.

Si affirmatio sit genus affirmationis: opposita negatio est genus oppo/ sitæ negationis:ut si bonum sit genus suauis:non suaue erit genus nõ boni.

Capi.viiii. Si speties ad aliquid est:& genus erit si autem genus est ad ali/

quid:non necessario erit speties ad aliquid: nam disciplina ad aliquid est:grammatica autem non.

Instantia fit quia uirtus est speties boni & pulchri:& uirtus quidem ad aliquid est;bonum autem & pulchrum non ad aliquid:sed qualia sunt. Soluitur quia instantia datur in relatiuis secundum dici:& regula intelligitur in relatiuis secundum esse.

Pro sequenti consideratione sciendum quod licet genus & speties sint diuersa relatiua & referantur ad diuersa correlatiua immediate: genus tamē mediate refertur ad correlatiuum speciei.

Si non ad idem dicitur speties & secundum se & secundum genus:nō erit assignatum genus.

Si non ad idem dicitur speties & secūdum genus & secundum omnia generis genera:non erit genus.

Instantia fit quoniam non necesse est secundum se: & secundum genus spetiem ad idem dici:nam scientia scibilis dicitur:habitus autem & dispositio non scibilis:sed animæ. Instantia non ualet quia datur de relatiuis secundum dici:& non secundum esse: de quibus datur consideratio.

Si non ad æqualia dicitur genus & speties:non est assignatum genus.

Diffi. Datio genus est doni:nam donum est datio irreddibilis.

Eorum quæ dicuntur ad aliquid: alia quidem sunt ex necessitate in illis aut circa illa ad quæ dicuntur ut habitus & dispositio in illis ad quæ dicuntur:alia non necesse quidem in illis esse:contingit autem inesse:ut scibile est in anima:nihil enim prohibet & sui scientiam habere animā: non necessarium autem est: alia uero simpliciter non contingit inesse illis ad quæ dicta sunt:ut contrarium in contrario:neque scientiam in scibili:nisi sit scibile homo uel anima.

Si genus assignatum se habet aliquo istorum modorum ad suum correlatiuum & non speties:non est assignatum genus.

Capi.x. Si habitum genus actus:& actū genus habitus ponat aliquis:non assignat genus.

Si quis habitum consequentem potentiam ordinat ut genus peccauit:

Non contingit idem. scilicet genus. amplius permanere:si quod ex spetie omnino permutatum sit:sicut nec idem animal quandoque hominē esse contingit quandoque non.

Si assignatum pro genere & cui assignatur in aliquo eodem nata sunt fieri: recte assignatum est:in quo enim speties & genus:si uero non: non est assignatum genus:ut si uerecundiam timorem dicant:aut iram tristiciam:non accidit enim in eodem spetiem & genus esse: nam uerecundia quidem in rationabili:timor in animositate:tristicia in concupiscibili:ira in animositate.

Capi.xi. Si secundum quid genus dictum: speties ipsa participat: non est assignatum genus.

Considerandum est si in aliquibus participatur genus ut pars. scilicet integralis. si sic non est assignatum.

Nullo modo pars prædicatur de toto: quare nõ erit corpus genus animalis: eo quod pars est.

Videndum est si quis aliquid uituperabilius in potentia aut possibile: ut genus posuit: si sic: non assignauit genus ut si detractorem uel latronẽ ponat eum qui ualeat latenter extranea furari: nemo enim prædictorũ in eo quod possit aliquid horum talis dicitur.

Potest deus: & studiosus: praua facere: sed non sunt huiusmodi nam omnes praui secundum appetitum; uel melius. secundum electionem dicuntur. ut textus græcus habet.

Omnis potestas est eorum quæ eligenda sunt: nam & prauorum potestates eligendæ: eo ꝙ deum & studiosum habere eas dicimus. possunt enĩ praua agere.

Nullius uituperabilis erit potestas.

Si quis propter se eligibilium uel honorabilium: potestatem uel possibile: uel effectiuum ut genus posuit non assignat: nam omnia huiusmodi propter aliud eligenda.

Si quid eorum quæ sunt in duobus generibus aut pluribus in alterum posuit: non assignat: ut detractorem & seductorem: neqꝫ enim qui appetit impossibilia non potens autem: aut neqꝫ qui potest non appetens autẽ detractor est: sed qui utraqꝫ hec habet. Notandum tamen ꝙ idem secũdum idem conformiter & uniuoce non potest esse in diuersis generibus: quia diuersorum generum & non subalternatim & cetera. tamen idem secundum diuersa quæ in ipso sunt: aut etiam secũdum idem nomen æquiuoce potest poni sub diuersis generibus non subalternatis.

Capi.xii. Si genus quidem ut differentiam: differentiam uero ut genus assignant: non recte assignant.

Diffi. Stupor admiratio est uehemens.

Diffi. Fides opinio est uehemens.

Si quis passionem in genus passi ponit: peccat assignando genus: ut si immortalitatem uitam sempiternam dicat: passio enim uitæ immortalitas est.

Si quis concedet ex mortali aliquem fieri immortalem: palam ꝙ nullus eum dicit aliam uitam sumere: sed casum aliquem uel passionem huic eidem aggregari.

Si passionem illius cuius est passio dicunt esse genus: non assignãt genus: ut quoniam uentus est aer mobilis: magis enim motus aeris uẽtus est.

Si quod assignatũ est nullius est genus: neqꝫ genus erit: ut album nullius

erit genus.

Si ponatur genus quod omnia ſequntur non erit genus:ut ens & unum:

Si ens genus aſſigneuerimus:omnium erit genus:eo quod prædicatur de eis:de nullo enim genus niſi de ſpetiebus prædicatur: quare & unum erit ſpeties entis:accidet ergo de omnibus de quibus genus prædicatur & ſpetiem prædicari :eo quod ens & unum de omnibus ſimiliter prædicantur.

Si in ſubiecta ſpetie aſſignatum genus dicitur. tanq̃ ſcilicet accidens ut album in niue:non erit genus.

Si non uniuocum ſit genus ſpetiei:non erit genus.

Capi.xiii. Si genus ſuſcipit magis & minus: ſpeties autem non ſuſcipit: non erit genus.

Capi.xiiii. Separandum eſt genus a differentia:quoniam genus de pluribus dicitur:quam differentia.Et quoniam ſecũdum interrogationem eius quod eſt quid eſt magis conuenit genus quam differentiã dicere: & quoniam differentia quidem generis qualitatem ſemper indicat: genus autem differentiæ non.

Non oportet ſemper ſi aliquid ſequitur ad aliud non cõuertibiliter ꝙ ſit illud genus:quoniam non ens ſequitur omne quod fit & non conuertitur:ſed tamẽ nõ ens nõ eſt genus eius:nõ enim ſunt nõ entis ſpeties:

Aduerte ꝙ in rebus ſucceſſiuis exemplum iſtius conſiderationis non habet ueritatem:quia in huiuſmodi rebus ſuum eſſe in fieri conſiſtit: atq; in quadam ſuarum partium ſucceſſione ad inuicem: ut quando fiunt ſunt entia:res enim ſucceſſiuæ dicuntur illæ quibus repugnat omnes partes ſimul permanere:ut motus & tempus:in rebus ergo permanentibus ſolummodo habet ueritatem.quia dum res permanens eſt in fieri:nondum habet eſſe:nam ſi ſic:non amplius fiet:nam habito fine uel forma ceſſat motus & generatio: ut dicitur in primo & generatione com.lv.

Ex capitulo primo quinti libri Topicorum.

Roprium:aut ineſt per ſe & ſemper aut:ad aliud & quando.

Diffi. Per ſe proprium eſt quod ad omnia aſſignatur:& ab omni ſeparat.

Diffi. Proprium ad aliquid eſt quod non ab omni ſeparat: ſed ab aliquo ſtatuto determinat.

Diffi Proprium ſemper eſt quod ſecundum omne tempus uerum eſt & nunquam relinquit ſuum ſubiectum.

Diffi Proprium quando eſt quod ſecundum aliquod tempus uerum eſt: & non ex neceſſitate ſemper conſequitur:

Si non ad omnia. ſcilicet ſub ſpetie. inſit: & ab omni ſeparat:non erit proprium per ſe bene aſſignatum.

Si non ineſt ſiue non inſuit ſiue non inerit:non erit proprium ſemper.

Capi.ii. Si non per notiora poſitum eſt proprium:& ſi omnino ignotius illo cuius eſt proprium:non erit bene poſitum proprium.

Propter noticiam proprium facimus.nam diſcendi cauſa & proprium & diffinitiones facimus.

Capi.iii. Si aliquod nouum quod in proprio fuit aſſignatum multipliciter dicitur uel etiam tota oratio.ideſt deſcriptio in qua ponitur proprium. multipliciter dicitur:non erit bene poſitum proprium.

Quod multipliciter dicitur obſcurum facit quod dictum eſt

Capi.iiii. Si frequenter idem dicitur in proprio. ſcilicet implicite: nō erit bene aſſignatū proprium:ut ſi corpus tenuiſſimū mobile ſurſum proprium ignis:hoc enim frequenter dixit corpus.

Conturbat audientem quod frequenter dicitur.

Capi.vi. Si plura propria quis aſſignet eiuſdem:non determinans quoniam plura ponit:non bene erit poſitum proprium:ut ſi corpus tenuiſſimum & leuiſſimum proprium ignis.

Quemadmodum in diffinitionibus nihil oportet præter ea quæ indicāt ſubſtantiam orationi adiacere:ſic nec in propriis præter eam quæ facit proprium nihil coaſſignandum eſt orationi.

Capi.vii. Si eodem quis uſus eſt cuius proprium aſſignauit:aut aliquo eorum quæ ſunt eius.non erit bene proprium poſitum:ut ſi animalis proprium ſubſtantiam:cuius ſpecies eſt homo.

Capi.viii. Si in aſſignando proprium quis oppoſito aut omnino ſimul natura: aut poſteriore aliquo uſus fuerit:non erit bene poſitum proprium:ut qui dixit boni proprium:quod maxime malo opponitur:oppoſito uſus eſt boni. ſcilicet malo.

Quod ſimul eſt natura & poſterius:non faciet notius.

Oppoſita ſunt ſimul natura.

Si quod nunc proprium eſt aſſignas non determinauit quoniam nūc proprium aſſignauit: non erit bene proprium poſitum.

Quod extra morem fit omnem:ſemper determinatione indiget:& nō eſt danda increpationis occaſio.

Si quis tale aſſignauit proprium quod manifeſtum non eſt aliter ineſſe q̄ ſenſu:non erit bene poſitum proprium.

Omne ſenſibile ex ſenſu factum incertum fit: dubium eſt enim ſi adhuc. ideſt poſtq̄ remotum eſt a ſenſu. ineſt:eo quod ſolo ſenſu cognoſcitur.

Capi.x. Si quis diffinitionem ut proprium aſſignauit:non erit bene poſitum proprium.non enim oportet indicare quid eſt eſſe proprium.

Capi.xi. Si de quo ſubiectum & proprium prædicatur:aut econuerſo:erit bene poſitum proprium:ſi non:non erit bene poſitum:unde hic locus deſtruenti & conſtruenti utilis eſt.

Si subiectum propriũ assignauit eius quod in subiecto dicitur non erit proprium.
Si secundum participationem. dest secundum partem formalem rei quæ est differentia assignauit proprium:non erit proprium.
Quod secundum participationem inest ad quid est esse conducit: & erit huiusmodi differentia quædam de aliqua spetie dicta. Hic accepit porphirius quod dixit:differentia est quæ conducit ad esse.
Si non contingit simul inesse proprium:sed posterius uel prius q̃ subiectum cuius est:non erit proprium.
Si eorundem in eo q̧ eadem sunt non est idem proprium non erit proprium.
Vtilis est hic locus & in accidente:nam hisdem in eo quid eadem sunt eadem oportet inesse & non inesse.
Capi.xiii Si eorum quæ eadem sunt spetie:idem spetie est semper proprium:erit proprium:si uero non:non erit.
Capi.xiiii Quod inest alicui cui accidit aliquid:& accidẽti inerit sumpto cum eo cui accidit:& econtra:ut quod inest homini & albo homini inerit:& econuerso.
Non est diuersum uel idem simpliciter cui accidit & accidens cum eo cui accidit sumptum: sed aliud dicitur eo q̧ diuersum sit eis esse. ratio.
Ei qui omnino instat omnino est aduersandum.
Capi.xv. Nõ ẽ una species ignis:diuersum enim est carbo & flẽma & lux spetie:unũquodq; aũt horũ ignis:& subtilior est lux carbone & flãma.
Capi.xvi. Quod esse indicat:non proprium:sed diffinitio est.
Si quod totius est proprium non uerum est de parte:aut per partes non dicitur de uniuerso:non erit proprium quod assignatum est proprium:si autem uerum est de unoquoq; similium partium quod est proprium totius:erit proprium:ut terræ proprium deorsum ferri.
Capi.xvii Si contrarii non est contrarium proprium:neq; cõtrarium erit contrarii proprium:si uero contrarium contrarii proprium est:& contrarii contrarium:proprium erit.
Ad huius loci declarationem ponitur exemplum textus:ut quia iustitiæ contrarium est iustitia:& optimum pessimo: optimum autem non est proprium iustitiæ:nec etiam erit pessimum peoprium iustitiæ:sed bene quia est proprium esse eligendum:mali proprium erit esse fugiendũ unde ut dicit hic locus tenet constructiue & destructiue.
Si hoc quod ad aliquid est eius quod est ad aliquid non est propriũ: neq; eius quod ad aliquid est eius quod est ad aliquid erit proprium: si uero fuerit:erit proprium.ponit autem exemplum:nam duplum dicitur ad dimidium:& superans ad superatum non est autem dupli propriũ superãs:nec erit dimidii propriũ superatũ quia uero unum dicitur ad

duo:& dupli proprium est se habere ut duo ad unum:erit dimidii pro/prium se habere ut unum ad duo:unde tenet hic locus costructiue & destructiue:ut dicit.

Si hoc secũdum habitum dicitur est habitus proprium:& priuationis hoc quod secundum priuationem dicitur erit proprium:& econuerso:si uero non:non erit.

Ponit autem exemplum:quia enim uisus est proprium uidere secundum q̄ habemus uisum:erit cæcitatis proprium non uidere:secũdum q̄ nõ habemus uisum apti tamen uidere:quia uero surditatis non est propri/um insensibilitas:neq̧ auditus proprium erit sensus.& hic locus utilis est construenti & destruẽti.

Si affirmatio uel quod secũdum affirmationem dicitur. idest prædicatur subiecti est proprium:non erit negatio:uel quod secundum negatio/nem dicitur:subiecti proprium:si autem sit negatiõ aut quod secũdum negationẽ dicitur:subiecti propriũ non erit affirmatio neq̧ qđ secũdũ affirmationem dicitur.

Hic locus ut dicit textus sumitur tantum penes prædicata:& est solum utilis destruẽti:quia enim animalis proprium est animatum:non erit animalis proprium non animatum.

Si affirmationis affirmatio non est proprium : neq̧ negatio negationis erit proprium:& si negatio negationis non est proprium neq̧ affirmatio affirmationis erit proprium.

Hic locus ut dicit sumitur tam ex prædicatis q̄ non prædicatis : & tam de subiectis quam nõ subiectis:& solum utilis est destruenti:ut quia non est proprium hominis animal:neq̧ proprium non hominis erit nõ animal:& econuerso.

Si affirmationis affirmatio est proprium:& negatio negationis erit pro/prium:si autem negationis negatio est proprium & affirmatio affirmationis erit proprium.

Hic locus ut dicit est utilis construenti:& ponit exemplum : ut quia pro/prium animalis est uiuere:erit non animalis proprium non uiuere : & econuerso

Si quod assignatum est proprium affirmationis est proprium:nõ erit idẽ negationis proprium:si autem negationis est proprium:non erit affirmationis proprium.

Hic locus ut dicit attenditur penes subiecta:& est utilis destruenti & ponit exemplum:ut quia animalis proprium est animatum:nõ animalis proprium non erit animatum.

Affirmatio negationis & negatio affirmationis non est proprium : nam affirmatio negationi omni nõ inest:negatio autem affirmationi inest quidem:ut proprium autem non.

Et ex hoc infert φ hic locus construenti falsus est: si assignatum proprium non est affirmationis proprium erit negationis.

Capi.xviii. Si eorum quæ e diuerso diuiduntur: quod nullius quæ e diuerso diuiditur est proprium: neq; quod positum est proprium: erit proprium huius cuius positum est esse proprium.

Ponit autem exemplum: ut quoniam sensibile quod contra intelligibile diuiditur nullius mortalium animalium est proprium non erit intelligibile dei proprium: & est utilis is locus destruenti.

Si reliquorum quæ e diuerso diuiduntur quolibet sumptum est proprium: singulis eorum quæ e diuerso diuiduntur erit huiusmodi proprium cuius positum est esse proprium.

Ponit autem exemplum: ut quia prudentiæ proprium est per se natum esse rationalis potentiæ uirtutem: sic & temperantiæ erit proprium per se natam esse concupiscibilis uirtutem: & est utilis hic locus construenti.

Capi.xviiii. Si casus non est casus proprium: neq; casus erit proprium casus: ut quoniam nõ est eius quod est iuste propriũ hoc φ bene: neq; erit iusti proprium bonum.

Si casus est casus proprium: & casus erit casus proprium: ut quoniam homini est proprium gressibile bipes: & homini erit proprium gressibili bipesdi.

Si oppositi casus non est proprium oppositi casus: neq; oppositi casus erit proprium oppositi casus: ut quia eius quod est iuste non est proprium bene: neq; eius quod est iniuste erit proprium male.

Si oppositi casus est proprium oppositi casus: & oppositi casus erit proprium oppositi casus: ut quoniam boni est proprium optimum: & mali erit proprium pessimum.

Capi.xx. Si eius quod similiter se habet: quod similiter se habet non est propriũ: neq; quod similiter se habet: eius quod similiter se habet erit proprium: ut quoniam non est proprium medici facere sanitatem: neq; erit proprium ædificatoris facere ædificium.

Si quod similiter se habet eius quod similiter se habet est proprium: & quod similiter se habet eius quod similiter se habet erit proprium: ut quoniam medicus similiter se habet ad perfectiuum esse sanitatis: & gymnastes. idest præceptor exercitiorum. ad perfectiuum esse euexie. idest bone habitudinis. est autem proprium gymnastis perfectiuum euexiæ: proprium erit & medici perfectiuum sanitatis.

Si quod sic se habet eius quod sic se habet non est proprium: neq; quod sic se habet eius quod sic se habet erit proprium. Si autem eius quod sic se habet hoc quod sic se habet est proprium: eius non erit propriũ

cuius positum est esse proprium:ut quoniam sic se habet prudentia ad pulchrum & fœdum eo q̄ disciplina utrisq; eorum est: non est autem prudentiæ disciplinam esse pulchri: nec erit proprium eius discipli/nam esse fœdi. Si uero est proprium prudētiæ disciplinam esse pulchri non erit proprius eium disciplinam esse fœdi.

Si quod secundum esse dicitur non eius quod secundum esse dicitur est proprium:neq; quod corrumpi eius quod secundum corrumpi: neq; quod generari eius quod secundum generari dicitur erit proprium: ut quando non est proprium hominis esse animal:neq; eius quod ge/nerari aut corrumpi hominem erit proprium generari aut corrumpi animal. Eodem modo accipiēdum est & ex generari ad esse ad corrum pi:& ex corrumpi ad esse & generari.

Si quod est secundum esse positum proprium est eius quod secundum esse positum est:& eius quod secundum generari dicitur:erit hoc quod secundum generari dicitur proprium:& eius quod secundum corrum pi eius quod secundum corrumpi assignatum est:ut quoniam homi/nis est proprium mortale esse:& eius quod est generari hominem erit proprium generari mortale:& eius quod est corrumpi hominem cor/rumpi mortale.

Capl.xxi. Si quod magis est eius quod magis est non est proprium neq; quod minus est erit proprium eius quod minus est: neq; quod mini/me eius quod minime: neq; quod maxime eius quod maxime: neq; quod simpliciter eius quod simpliciter. Et construenti etiam hic lo/cus utilis est: ut quoniam magis uiuentis magis sentire est propri/um:& minus uiuentis minus sentire: & maxime maxime: & minime minime:& simpliciter simpliciter.

Capl.xxiii. Si superhabundantiam. ideſt aliquid in plus se habens. posu/it proprium:non erit proprium. Si autem non superhabundantiam po suit proprium erit secundum hoc bene positum proprium:ut hominis proprium animal mansuetum natura bene positum est.

Corrupta re nihil minus erit ratio eius.

Incipiunt propositiones ex primo capitulo sexti libri To picorum.

Nterimitur diffinitio aut quoniam omnino non est ue/rum dicere de quo nomen. scilicet diffiniti. & ratio/nem. ideſt diffinitionem. aut quoniam genere existen/te non posuit genus uel conueniens genus.

Eorum quæ sunt in diffinitione maxime uidetur genus

substantiam diffiniti significare.
Interimitur etiam quoniam non est propria diffinitio: aut quia non dixit quid est esse rei: aut quoniam si dixit non bene.
Capi.ii. Facilius est quemlibet fecisse q̄ bene fecisse.
Oportet diffinientem planissima interpretatione uti: eo ꝙ innotescendi gratia redditur diffinitio.
Si amplius dixit in diffinitione quam oporteat interimitur diffinitio: nā omne appositum. idest quod non est de esse diffiniti. in diffinitione superfluum est.
Si in diffinitione ponatur quod sit æquiuocum multiplex non bene assignatur diffinitio.
Si diffinitio multipliciter dicto diuidens non dixit: non bene assignatur diffinitio: incertum enim utrius diffinitionem assignauit & maxime huiusmodi fieri contingit latente æquiuocatione.
Si diffiniens aliquid secundum traslationem dixit ut terram nutricem: non bene assignatur diffinitio.
Incertum est omne quod secundum traslationem dicitur.
Si diffiniens non usitatis nominibus utitur: non bene assignatur diffinitio: nam obscurum est omne quod inusitatum est.
Omnes transferentes secundum aliquam similitudinem trasferunt.
Diffi. Imago est cuius generatio per similitudinem est.
Si non manifesta est contrarii ratio ex hoc ꝙ diffinitur contrarium: non bene assignatur diffinitio: nam qui bene assignat contraria consignificant.
Si per dicta non sit manifestata cuius est diffinitio: non bene assignatur diffinitio.

Capitulo.iii.

Si quod appositum est in diffinitione in omnibus quidem inest: & non separat ab his quæ sunt in eodem genere: uanum est huiusmodi appositum:
Oportet genus ab aliis separare: differentiam uero ab aliquo eorum quæ sunt sub eodem genere.
Si proprium. idest conuertibile est quod appositum est: ablato autem illo: & reliqua diffinitio propria erit. idest cōuertibilis. & in indicat substantiam: superfluum erit appositum.
Simpliciter dicendum omne superfluum quo ablato quod reliquum est manifestum facit quod diffinitur.
Si quid eorum quæ sunt in diffitione nō omnibus inest quæ sunt sub eadē spetie: talis peius diffinit: q̄ qui usi sunt qđ inest oībus quæ sūt. Quia ut dicit textus: cōe per determinationē tandē fit cōuertibile: & sic tota:

diffinitio sit conuertibilis: sed diffinitio in qua ponitur quod non conuenit omnibus nunquam potest fieri propria & conuertibilis.
Si idem ex eadem parte. idest á parte prædicati uel subiecti. frequenter dixit: superfluum est.
Vnum idem nomen bis dicere non est in conuenientium. ut scilicet cum dicimus animal gressibile bipes est bipes. sed frequenter de aliquo idē prædicare.
Si uniuersali dicto addit & particulare: superfluum est: nam idem frequenter dicit.
Capi.iiii. Si non per priora & euidentiora fecit diffinitionem non diffiniuit: plures enim essent eiusdem diffinitiones.
Omnis ductrina & omnis disciplina ex prioribus & euidentioribus habet fieri.
Non per euidentiora dici diffinitionem dupliciter est accipere: aut enim simpliciter ex ignotioribus aut nobis ignotioribus: contingit enim utrunqȝ.
Simpliciter euidentius est quod prius est posteriore: ut punctum linea.
Simpliciter melius est per priora posteriora temptare cognoscere disciplinabilius enim homini est uerum ad eos qui impotentes sunt cognoscere necessarium fortasse per ea quæ illis sunt cognita facere diffinitionem.
Diffinire per notiora nobis non contingit quidem esse rei indicare: nisi contingat idem & nobis notius esse & simpliciter notius.
Oportet per genus & differentias diffinire eum qui bene diffinit: hæc autem simpliciter sunt priora & euidentiora.
Spetie nota necesse est genus & differentiam cognosci. non autem econuerso.
Per simpliciter notiora: sola una & eadem diffinitio semper fiet.
Diffi. Siplicitet notum est quod non omnibus notum est: sed quod bene dispositis intellectu.
Si eius quod est in quiete & diffinitum: per infinita & quæ in motu sunt assignata est diffinitio: interimere conuenit diffinitionem.
Capi.v. Eius quod non est ex prioribus diffinire tres sunt loci: primus si per oppositum. scilicet contrarie. oppositum diffiniuit: non ex prioribus diffiniuit: ut si per malum bonum.
Simul natura sunt opposita & eadem disciplina utrisqȝ est.
Quæ sunt ad aliquid non est possibile sine altero alterum cognoscere: eo ꝙ necessarium est in alterius diffinitione simul sumi & alterum.
Si eodem usus est ei quod diffinitur non ex prioribus diffiniuit ut si solem stellam esse quæ die apparet diffiniuit: nam qui die utitur: sole

utitur:

Diffi. Dies est solis latio super terram:

Si eo quod ex diuerso diuiditur: illud quod e diuerso diffiniuit: non diffiniuit ex prioribus: simul enim natura sunt quæ ex eodem genere e diuerso diuiduntur.

Similiter si per inferiora superiora diffiniuit: non ex prioribus diffiniuit.

Capi. vi. Si cum res est in genere: non ponitur genus in ratione quid est: peccatum est.

Genus uult quid est significare: & primo ponitur eorum quæ in diffinitione ponuntur.

Si ad plura dicte ex quod diffinitur: non ad omnia assignauit: peccatum est: ut si grammaticam diffiniuit scientiam scribendi quod profertur. scilicet litteras. dicit tamen textus quod hic modus diffiniendi tenet quando ad plura dicitur per se & non per accidens: uelut medicina dicitur sanitatem & ægritudinem facere: sed de uno dicitur per se: de alio per accidens.

Diffini. Gramatica est scientia scribendi & cognoscendi quod profertur:

Si non ad melius sed ad peius: cum sint plura ad quæ dicitur quod diffinitur: peccatum est.

Omnis disciplina & potestas dicta ad aliud eius quod est optimum uidetur esse.

Si non positum est proprium genus eius quod diffinitur: peccatum est in diffinitione.

Si transcendens dixit genus qui diffiniuit: & non proximum. idest immediatum. genus peccatum est.

Proximum genus ponendum est in diffinitione: aut omnes differentias superiori generi addendum: per quas determinatur proximum genus: sic enim nihil erit prætermissum.

Qui tantum superius genus dixit: non dicit inferius genus:

Capi. vii. Si rei non diffiniuit differentiis: aut si omnino aliquid dixit. scilicet pro differentia. quod nullius conuenit differentiam esse: ut animal aut substantiam: non diffiniuit.

Si non inest aliquid quod e diuerso diuiditur dicta differentia: non erit quæ dicta est generis differentia.

Omne genus his quæ e diuerso diuiduntur differentiis diuiditur.

Sicut e diuerso diuisa differentia: nō est autem uera de genere: neutra erit generis differentia.

Omnes quæ e diuerso diuidūtur differentie ueræ sunt de proprio genere

hoc tamen sub disiunctione

Si uera est differentia de genere:non facit autem apposita generi spetiem non erit hæc specifica generis differentia.

Omnis specifica differentia cum genere facit spetiem.

Si differentia negatione diuidit genus:non erit differentia:accidet enim genus participare spetiem:& altera differentiarum ex necessitate prædicabitur de genere:nam de omni affirmatiuo aut negatiuo uera est. Et ut dicit:hic locus solum habet ueritatem ad illos qui ponunt genus separatum & unum numero:non autem illis qui ponunt genus esse commune participatum multis spetiebus.

In quibusdam necessarium est uti negatione diffiniente ut in priuationibus.

Diffi. Cæcum est quod non habet uisum:cum natum sit habere.

Differt nihil negatione diuidere genus. Et hoc intellige si differentiæ affirmatiuæ sunt ignotæ:quia per negationem circumloquimur differentiam oppositam differentiæ affirmatiuæ.

Capi.viii. Si spetiem ut differentiam assignauit:& genus ut differentiam dixit in diffinitione:non diffiniuit.

Si non quale quid:sed hoc aliquid significat assignata differentia:interimitur diffinitio.

Si differentia diffinitio secundum accidens inest:interimutur diffinitio.

Nulla differentia est eorum quæ secundum accidens insunt:sicut nec genus:non enim contingit differentiam inesse & non inesse.

Si prædicatur de genere differētia uel species:aut inferius aliquid spetie: non erit diffiniens.

Si prædicatur genus de differentia:non est diffiniens.

Genus prædicatur de quibus differentia:non de ea differentia quæ de spetie dicitur:nam si secundum unamquamqꝫ differentiarum animal prædicaretur:multa animalia de spetie prædicarentur:nam differentiæ de spetie prædicantur.

Et amplius omnes differentiæ aut species aut indiuidua essent si quidem sunt animalia:& unumquodqꝫ animalium aut species est:aut indiuiduum.

Si species aut inferiorum aliquod de differentia prædicatur. scilicet uniuersaliter.non erit diffiniens.

Si non prior est differentia spetiæ:non erit diffiniens.

Posteriorem genere:spetie autem priorem:differentiam oportet esse.

Si diuersi generis est dicta differentia:neqꝫ contenti neqꝫ continentis : nō erit diffiniens.

Non erit eadem differentia duorum generum non continentium se in/

uicem:neq; sub eodem utrisq; existentibus.
Non necesse est differentiam omnem proprium genus inferre: eo quod contingit tandem duorum generum esse non continentium se inuicem:sed alterum tantum necesse est inferre:ut bipes gressibile:uel uolatile animal.
Capi.viiii. Si loci differentiam assignauit substantiæ: non erit diffiniens. Vnde dicit q; quidam increpant eos qui in gressibili & aquatili diuidunt animal:tanquam sint istæ differentiæ loci: sed non recte increpant.
Si differentiam passionem assignauit:non erit diffiniens:omnis enim passio magis facta abiicit a substantia differentia autem non huiusmodi est:sed magis saluare uidetur cuius est differentia.
Capi.x. Si eorum quæ sunt ad aliquid:non ad aliquid differentiam assignauit:non erit diffniens:nam eorum quæ sunt ad aliquid & differentiæ ad aliquid sunt.
Si ad id ad quod natum est referri singulum eornm quæ sunt ad aliquid assignauit:erit diffiniens.
Quibusdam ad quod natum est singulum eorum quæ sunt ad aliquid solum est uti:ad aliud autem non ut uisus ad uidendum:quibusdam autem ad aliud aliquid. Vt si aliquis diffiniat subtelare idest uas concauum tectoris ad deferendum aliqua:q; sit quo aliquis haurit aquam.
Diffinitio eius ad quod natum est:ad quod utetur prudens circa singula propria disciplina.
Si non primi. scilicet subiecti. assignauit quando contingit ad plura. scilicet subiecta. dictum esse:non erit diffiniens:ut prudentiam hominis uirtutem aut animæ:& non rationalis. scilicet potentie quæ ut dicit est primum subiectum prudentiæ.
Si nō susceptibile est:cuius dicitur diffinita passio uel dispositio:uel quodlibet aliud:peccauit:ut qui dicit quoniam somnus est impotentia sensus.nam magis somnus est effectiuum impotentiæ sensus: quia ligamentum eorum est.

Capitulo.xi.

Si secundum omnia tempora diffinitio diffinitio non consonet: accidit peccatum in diffinitione.

Capitulo.xii.

Si secundum aliud quid magis dicitur quod diffinitur q̄ secundum assignatam diffinitionem:interimitur diffinitio.
Si res diffnita suscipit magis quod aut secnndum diffinitionem assignatur:non suscipit:aut e cōtrario quod secundum diffinitionem assignatur suscipit:res autem non:iterimitur diffinitio.

Si ſuſcipiunt utraq; . ſcilicet diffinitio & diffinitum. magis non autem ſi-
mul. ideſt i eodem empore iterimitur diffinitio.

Si aliquibus duobus propoſitis de quo res magis dicitur: de hoc diffini-
tio minus dicitur: interimitur diffinitio.

Si diffinitum ſimiliter ineſt utriſq; propoſitis: diffinitio autem non ſimi
liter: ſed alteri magis: interimitur diffinitio.

Capi. xiii. Si ad duo diffinitionem aſſignauerit ſecundum alterutrum.
ideſt ſecundum diſiunctionem & alteram partem tantum interimitur
diffinitio: ut bonum quod peruiſum aut auditum delectabile. Dicit
autem ſecundum alteram partem tantum: quia ſi fuerit diffinitio data
per diſiunctionem: ita q; ambæ partes diſiunctiue ſimul referantur ad
diffinitum. poteſt dari per diſiuncta: ut patet in diffinitione enuncia-
ti in primo perihermenias & problematis in quarto capitulo primi To
picorum.

Capi. xiiii. Si ſit ad aliquid quod diffinitur: & non dictum eſt in diffini-
tione ad quod dicitur ſecundum ſe: aut ſecundum genus interimitur
diffinitio.

Si alicuius ad aliquid cuius eſt finis aliquis: & non ad finem aſſignauit: in
terimitur diffinitio.

Finis in unoquoq; eſt quod optimũ: aut cuius gratia alia quod autem op
timum eſt dicendum in diffinitione.

In quibuſdam ſi non determinauit qualis uel quanti uel ubi uel ſecun-
dum alias circonſtantias: interimitur diffinitio: nam non ſufficit dice-
re ambitioſum qui appetit honorem: ſed addendæ dictæ circunſtan-
tiæ uidelicet qualis uel quanti: uel ubi. nam omnes appetunt hono-
rem.

In his quæ ſunt ad aliquid ſi ad quod genus aſſignatur & ſpeties ad illud
aſſignatur: erit diffinitio: ſi non: non erit.

Si oppoſiti relatiui non ſit oppoſita diffinitio: interimitur diffinitio.

Si contrarii non ſit contraria diffinitio interimitur.

Si quis per priuationem habitum diffiniuit: peccatum eſt in diffinitione:
nam ſic diffinientem neceſſe eſſet eo quod diffinitur uti: ſi acciperetur
pro nomine. ſcilicet priuationis. diffinitio. ſcilicet priuationis in qua
ponitur habitus.

Neceſſe eſt priuationem per habitum diffiniri.

Si unum contrariorum per alterum diffinitur: interimitur diffinitio.

Capi. xvi. Si quod ſecundum priuationem dicitur diffiniens non aſſigna
uit habitum: & in quo natum eſt fieri uel ſimpliciter uel in quo primũ
natum eſt fieri: interimitur diffinitio.

Capi.xviii. Si eorum quæ secundum æquiuocationem dicũtur unam dif finitionem omnium assignauit comunem: interimitur diffinitio.
Diffi. uniuoca sunt quorum una est secundum unum nomen ratio:
Aequiuocum respondenti diuidendum est.
Quoniam quidam respõdentium uniuocum æquiuocũ dicũt esse quãdo non aptatur ad omne assignata oratio : æquiuocum autem uniuocum si ad utrunq; aptatur:prius.ideft a principio disputationis. confitendũ est de talibus:aut præsyllogizãdum:quoniam uel æquiuocum uel uniuocum utrum fuerit : magis enim concedunt non præuidentes quod accidere est.
Capi.xviiii. Si alicuius eorum quæ complectuntur. idest complexorum. assignetur diffinitio:considerandum auferenti alicuius eorum quæ cõplectuntur rationem:si & reliqua.scilicet ratio. reliqui. idest partis reliquæ sit: nam si non palam quod ne tota totius erit.
Si cum sit compositum quod diffinitur diffinitio fuerit æquicola.idest tot partium quod diffinitum:& non plurium:ut ipse exponit. interimitur diffinitio.
Oportet diffinientem complexam rationem pro nominibus assignare: sic enim & in simplicibus qui nomẽ trãsumit nõ diffiniens erit:ut pro tunica uestem.
Maius peccatum facit diffiniens si per ignotiora nomina transumptionẽ fecerit:ut si pro tunica nigra colobium atrum dixerit.
Si permutatione nominum non idem significat diffiniens : interimitur diffinitio:ut qui contemplatiuam scientiam opinionem contemplatiuam dixit.
Capi.xxi. Si diffinitionem alicuius totius assignauit partes in recto interimitur diffinitio uidetur eni qui sic diffinit partes easdẽ eẽ toti cõsiteri.
Capi.xxii. Si quod ex his est dixit esse quod diffinit.idest si partes diffinitionis ponuntur in obliquo. consyderandum est si non natum est fieri ex his que dicta sunt:si sic:interimitur diffinitio.
Si diffinitum in uno aliquo natum est fieri primo: ex quibus aut dixit ipsum esse non in uno nata sunt fieri primo:interimitur diffinitio.
In quibus partes insunt:& totum necesse est inesse.
Si toto interempto simul interimuntur partes : non erit eius diffinitio ex his:econtrario enim oportet accidere : partibus interemptis perimi totum:toto uero perempto:non necesse est partes perimi.
Si totum bonum uel malum:partes autem neutrum sint:aut econtrario: non erit diffinitio ex his.
Multa per se quidem non sunt bona:permixta autem quibusdam fiũt bona:& econtrario utrunq; quidem bonum:permixta autẽ mala:uel neutrum sunt.

Si totum ex meliore a peiore est:& non est totum meliore quidem peius peiore autem melius:non erit diffinitio ex his.

Si uniuocum est totum alteri parti:non erit ex his diffinitio:nulli enim litterarum syllaba est uniuoca.

Si non dixit diffiniens modum compositionis totius:non diffiniet: non enim si quolibet modo compoantur partes erit domus.

Capi.xxiii. Dicitur alterum cum altero:aut quia sunt in aliquo eodem susceptibili:aut in loco eodem:aut in tempore eodem.

Capi.xxiiii. Si partium compositionem dixit totum : & non dixit qualis quæ est cumpositio:non diffiniuit:ut si canem dixit esse ignis terræ & aeris compositionem:non enim sufficit dicere compositionem:sed & qualis & quæ determinandum est.

Compositioni idem nullum compositorum est:compositioni enim omni:disolutio contraria:composito autem nihil.

Si in aliquo nata sunt esse contraria:& diffiniuit per alterum:non diffiniuit:plures enim eiusdem accident diffinitiones.

Capi.xxv. Oportet si non ad totam habeat aliquis conari. idest argumētari. diffinitionem:eo ꝙ non sit euidens tota:ad aliquam partium conuari quæ sit nota & nō bene uideatur assignata:nam parte interempta & tota diffinitio interimitur.

Necesse est respondentem aut suscipere quod sumptum est ab interrogāte:aut declarare quid est quod ostensum est in diffinitione.

Quemadmodum in conuentionibus solent inducere legem:& si sit melior quæ inducitur interimit anteriorem:sic & in diffinitionibus faciendum:& diffinitio alia ferenda si uidebitur melior q̄ prior:& interempta erit quæ posita est prius.

Necesse est considerare si quod minus est his quæ oportet habere diffinitionem:aut quod appositum est superflue inspicere.

Propositiones ex primo capitulo septimi libri Topicorum: Aristotelis.

N casibus & coniugatis si iustitia idem est fortitudini:& iustus forti:& iuste fortiter.

In oppositis si hæc eadem sunt:& opposita his eadem secundū quamlibet dictarum oppositionum.

In effectiuis & corruptiuis:& generationibus & corruptionibus: & in omnibus quæ similiter se habent ad alterutrum quæcunq; simpliciter eadem sunt:& generationes eorum & corruptiones eædem : & effectiua & corruptiua.

Capi.ii. Vnum numero oportet esse,quod optimum & maximum dicitur.

Capi.iii. Si cui alterum idem & alterum:sibi inuicem sunt idem:& si non sunt ambo idem eadem:nec sibi inuicem sunt eadem.

Si aliqua sunt idem:quæcunq; alteri accidunt:& alteri oportet accidere: & quibus alterum eorum accidit & alterum oportet accidere:si autem aliquid horum dissonet:palam quoniam non eadem sunt.

Si non in uno genere utrunq; non idem sunt:aut si genus quidem idem: differentiæ autem non eædem de utroq; prædicantur.

Si hoc quidem suscipit magis:illud autem non : aut si ambo suscipiunt: sed non simul:non idem sunt.

Si idem ad utrumlibet appositum non facit idem:aut si idem ab eodem ablato quod relinquitur alterum est: non erunt idem.

Posito altero siue uero siue falso:si alterum interimatur: non erunt idem.

Quæcunq; de altero prædicantur:& de altero oportet prædicari:& de quibus alterum prædicatur alterum prædicari oportet:si non:nō sunt idē.

Spetie uel genere eadem non necesse est numero eadem esse.

Si non idem sit nomē & diffinitio:non erit diffinitionis assignata ratio.

Capi.iiii. Nullus uel pauci disputantium diffinitionem syllogizant : sed omnes principium diffinitionem accipiunt.

Diffi. Diffinitio est oratio quæ quid est esse rei significat.

Oportet ea quæ in diffinitione ponuntur in eo quod quid est de re sola prædicari:prædicantur enim de re in eo quod quid genera & differentiæ.

Non cōtingit diffinitionem esse aliud q̄ rem:eo q; nihil aliud in eo quod quid est de re prædicatur.

Capi.v. Si opposita diffinitio oppositæ est spetiei:& eā quæ dicta est propositæ spetiei:necesse est esse.

Si contrarii diffinitio manifesta sit: & propositi diffinitio erit manifesta.

Contraria in eodem genere uel in contrariis generibus sunt.

Capi.vi. In casibus& coniugatis necesse est consequentia esse genera generibus & diffinitiones diffinitionibus:ut si obliuio est scientiæ amissio:& obliuisci:scientiam amittere:& oblitum esse:scientiam amisisse: & uno quolibet eorum concesso necesse est reliqua concedere.

Similiter idem dicit in effectiuis & corruptiuis.& generationibus & corruptionibus:& in his quæ sunt similia inter se.& per locum a maiori uel a minori docet construere diffinitionem.

Capi.vii. Oportunissimi locorum sunt qui sunt ex magis uel minus : & simili:& qui ex casibus:& qui ex coniugatis:quare oportet maxime cōtinere:& promptos habere hos:utilissimi enim ad plura.

Neq; unam duorum:neq; duas eiusdem diffinitiones possibile est esse.

Capi.viii. Difficilius est construere q̃ destruere diffinitionem.

Facilius est unum concludere q̃ plura:& interimenti sufficit ad unum argumentari.

Destruere proprium & genus quam construere facilius est.

In aliis corrumpere quam facere facilius est.

In accidente uniuersale facilius est destruere q̃ construere:particulare uero econtrario:nam construenti quidem sufficit ostendere alicui inesse. destruenti ostendendum quoniam alicui non inest. Capi.viiii.

Facilius est diffinitionem destruere quam genus proprium uel accidens: construere autem difficilius.

Verisimile est in multis magis quam in paucis peccatum fieri.

Facilimum est omnium construere accidẽs:quoniam q inest tantum dissicit ostendere:destruere autem difficillimum:quoniam minima in eo data sunt.

Propositiones ex primo capitulo octaui libri Topicorum aristotelis.

Rdinare. scilicet propositiones probabiles ad conclusionem probabiliter inferendam & interrogare proprium est dialectici:ad alterum enim opus eius est philosopho autem & demonstratori nihil horum pertinet.

Capi.iii. In ordine interrogandi quædam propositiones sunt necessariæ: & quædam prærer necessarias:necessarie enim dicuntur per quas fit syllogismus.

Quæ præter necessarias sumuntur sunt quatuor:aut enim inductionis gratia:ut detur uniuersale:aut ampliationis orationis, idest propositi. aut celationis conclusionis:aut ut manifestior sit oratio.

Celantis propositum:præsyllogizare erit ea per quæ syllogismus eius qđ ex principio est fieri debeat:& hoc ut plurima fiant argumenta:& erit hoc si quis non solum necessarias:sed si earum quæ ad has sunt utiles aliquam syllogizauerit.

Celantem propositum non erit conclusiones dicere: scilicet per propositiones immediatas. sed postea syllogizare subitas:nam sola ultima cõclusione dicta:dubium est quomodo accidit eo q non præuiderit respondens ex quibus accidit non enodatis prioribus syllogismis.

Vtile erit celanti propositum non continuas propositiones sumere:ex quibus syllogismi:sed permutatim ad aliam & aliam cõclusionem positis enim conuenientibus iuxta se:magis quod accidit erit manifestum.

Oportet celantem diffinitinem sumere ex qua uult propositionem uniuersalem concludere:non in concreto sed in abstracto. quia ut dicit respondens credet se concedere propositionem indefinitam cũ cõced.

universalem. nam si diceret in concreto. statim respondens magis habeat instantiam: ut si dicat iratus est qui appetit pœnam dabit instantiam de irato parentibus.

Celantē proponere oportet: non ut propter ipsum sed alterius gratia prætendentem. scilicet propositionem quam sumit. uerentur enim respō dentes quæ ad positionem sunt utilia.

Celans propositum debet maxime facere dubium utrum quod proponitur aut oppositum sumere uelit.

Celans propositum debet per similitudinem inquirere. & non in propria forma: nam & uerisimile est: & latet magis uniuersale:

Celantem propositum oportet sibimetipsi quandoq; facere instātiam: in suspecte enim se habet respondentes ad eos qui uidentur iuste argumentari.

Vtile est spondenti dicere quoniam consuetum est qui cedi quod dicitur: pigrescunt enim respondentes quod solitum est negare: instantiam nō habentes: simul etiam quia utuntur ipsi talibus. scilicet propositionibus ab omnibus concessis. cauent negare ea aliis:

Vtile est arguenti celanti propositum non properare: & si omnino utile sit: nam contra properantes respondeutes magis obstant.

Vtile est celanti propositum non ipsum proponere quod oportet sumere: sed cui hoc consequens est ex necessitate: nam magis conceditur eo quod non simul manifestum sit quod accidere est: & sumpto hoc sumptum est & illud.

Vtile est in ultimo interrogare quod maxime uult sumere: maxime enim prima rēnuunt respondentes.

Nota ut dicit textus, q̄ ista cautela non debemus uti ad oēs: quia ad rudes primo ponēda sūt utilia: nāprima maxime admittūt ne ruditas eoꝝ appareat: nisi sit eis ualde manifestū qd debet eis cōcludi: in fine aūt cū aliqua cōtra eos cōcludūtur: aduersantur per oīa: & etiā quæ sunt utilia negant. Similiter contra respondentes subtiles & ingeniosos est faciēdū quia tales propter ingenii sui subtilitatem omnia principia concedūt: & confidunt de seipsis credentes se nihil passuros per cōcessa ab eis: in fine autem negant etiam quod utile est cum concludi se sentiunt: ualet ergo ista cautela ad mediocres.

Vtile est prolungare & interponere quæ non sunt utilia ad orationem: nā cum sint plura: dubium est in quo falsum sit.

Capi. iiii. Ad ampliandum propositum: uti debet arguēs inductione aut diuisione eorum quæ cognata sunt: nē necessaria autē ad cōclusionē:

Capi. v. Ad explanationem propositi: manifesta exempla & parabolæ sunt ferendæ.

Capi. vi. Vtendum est in disputando syllogismo quidem sapiētes magis

q̄ ad plures:inductione autem:e contrario.

Quando inducenti in omnibus:non concedit respondens uniuersale:tūc iustum est inducenti instantiam exigere:non inducente autem eo in ali quibus sic esse:non iustum est exigere in aliquibus non sic esse.

Oportet qui instant in altero q̄ in proposito instantiam inferre:aut dicere quoniam hoc solum est tale.

Qui instant non ferunt instantiam in æquiuoco: & si fertur:arguenti auferendum est hoc in quo est instātia:ablato enim aliquo talium in quo est instantia cogetur ponere in reliquo. Et isto sumitur q̄ propositio in parte falsa est uerificanda per exceptione.

Capi.vii. Disputanti non est utendum syllogismo per impossibile: nam nisi ualde manifestum sit falsum esse non impossibile dicunt esse demonstranti autem nihil differt sic uel sine impossibili syllogizare.

Non debet arguens conclusionem interrogare. an scilicet cōcludatur ex præmissis. Sic enim illo renuente non uidebitur fieri syllogismus.

Si arguens unam orationem frequenter interroget male inquirit.

Probare difficile:& sustinere facile est easdem hypotheses:sunt autem talia quæ natura sunt prima. scilicet principia. & postrema. idest ultime conclusiones: nam prima diffinitione indigēt postrema uero per multa terminantur:impossibile est enim demonstrare aliquid eum qui nō incipit a primis principiis & copulat usq̧ ad ultima.

Media uix probare est quæ ualde proxima sunt principio:nam enim contingit plures ad hæc rationes inuenire: cum sint pauca media & eius & principii.

Capitulo.viii.

Est interrogantis se inducere orationem:ut faciat respondentem improbabilissima dicere:quam quæ propter positionem sunt necessaria:respondentis autem est non propter eum uideri accidere impossibile: aut q̄ præter opinionem:sed propter positionem:

Non eædem sunt considerationes & docentibus & discentibus & colluctantibus.neq̧ his qui exercent se inuicem perspectionis causa. discenti ponenda sunt semper ea quæ uidētur uera:neq̧ enim conatur ullus falsum docere.

Colluctantium est interrogantem quidem uideri aliquid facere omnino: respondentem uero nihil uideri pati.

Capitulo.viiii.

Necesse est respondentem sustinere orationem ponentem aut probabilē positionem.aut improbabilem.

Cum improbabilis sit positio: necesse est conclusionem opponentis fieri probabilem cum uero probabilis improbabilem:nam oppositum semper poni opponens concludet:si autem neq̧ probabile neq̧ impro

babile quod positum est:& conclusio erit talis. Ibi ponit textus q quādo positio est improbabilis simpliciter: & quærat opponens aliquid probabile respondenti non debet respondens simpliciter concedere probabilia. Si uero probabilis sit conclusio: tunc concedenda sunt omnia probabilia: Si uero neutra sit positio: tunc danda sunt omnia probabilia & improbabilia: dummodo sint magis probabilia conclusione: quia principia oportet esse magis talia conclusione.

Si non simpliciter probabilis uel improbabilis sit positio: sed solum respondenti: quod uidetur sibi uel non uidetur: ponendum uel non ponendum erit: si uero alterius opinionem obseruare uoluerit respondens: ad illius intellectum aspicienti ponendum singula uel negandum. ita q illa solum concedat uel neget quæ autor opinionis concederet uel negaret.

Qui ferunt extraneas opiniones: ut bonum & malum esse idem sicut heraclitus dicit: non concedunt adesse eidem simul contraria: non quia non uideatur eis: sed quoniam secundum heraclitum sic dicendum.

Capitulo.viiii:

Necesse est omne quod interrogatur aut probabile aut improbabile: aut neutrum esse:& ad orationem. idest ad propositum. uel non ad orationem pertinens esse.

Si interrogatum sit improbabile:& non ad orationem: dandum quidem est: sed significandum quoniam non uidetur: ad cautelam fatuitatis euitandæ.

Si interrogatum sit probabile & ad orationem: dandum est: quoniam uidetur quidem sed ualde propinquum ei quod in principio & q interimitur hoc posito quod positum est.

Si interrogatum neq; probabile neq; improbabile est: si nihil ad orationem pertinens est: dandum est sine determinatione. Si autem ad orationem: significandum quoniam posito eo interimitur quod in principio est & qui sic respondet: nihil propter hoc uidebitur pati si præuidens singula posuerit.

Interrogantibus improbabiliora conclusione: nihil est concedendum:

Capitulo.x.

Concessum est respondenti non intelligenti: dicere quoniam non intelligo:& multipliciter dicto non ex necessitate confiteri uel negare.

Nisi planum sit quod dicitur: non pigritandum a respondente dicere nō intelligere: nam sepæ ex eo quod non plane interrogantibus dant obuiat aliquid difficile.

Si notum sit quod dicitur multipliciter autem dictum sit: si in oībus. s. mēbris. quidem uerum uel falsum sit quod dicitur dandum simpliciter

uel negandum:si autem in aliquo quidem uerum:in aliquo autem falsum:significandum est quoniam multipliciter dicitur: & propter hoc aliud quidem falsum:aliud autem uerum.

Si non præuiderit respondens dubium:& in alterum.scilicet membrum. inspiciens posuerit:dicendum ad eum qui alterum dedit quoniam nõ ad hoc inspiciens dedi:sed ad alterum eorum.

Pluribus existentibus quæ sub eodem nomine & eadem oratione sunt:facilis est dubitatio.

Si planum sit & simplex qđ interrogatur:aut sic:aut nõ respondendũ est.

Capi.xi. Singularia omnia concedenda sunt si sint uera & probabilia:ad uniuersale autem temptandum est instantiam ferre.

Sine instantia uel quæ sit uel quæ uideatur:prohibere orationem:proteruire est.

Si non contra argumentari habeat respondens:quoniam non est uerum qđ inducitur:multo magis uidebitur proteruire:q̃ ius nec hæc sufficiat ad soluendum:nam plures habemus orationes contrarias opinionibus quas difficile est soluere.

Est in disputationibus proterua respõsio præter prædictos duos modos: syllogismi corruptio.

Ex quibus interimunt inquirentes propositum:his a respondente aduersandum est.

Improbabilem positionem inferre cauendum est a respondente.

Improbabilis positio est multipliciter:nam ex qua incõuenientia conuenit dicere:ut si dicat omnia moueri aut nihil:& quæcunq; sunt peioris consuetudinis eligere: & repugnandtia consiliis ut iniuriam facere q̃ pati melius.

Audientes:non sermocinationes causa odiunt inferentem:sed ut ea quæ sibi uideantur dicentem odiunt.

Quando orationes falsum syllogizant soluendum interimenti propter quid sit falsum:non enim qui quodlibet interimit soluit si hoc falsum sit quod interimitur:sed qui interimit propter quod sit falsum.

Nouit solutionem qui sciuit quoniam propter hoc conclusio sit falsa: & præuidens uidetur esse.

Capi.xi Cõtingit orationẽ prohibere concludi quadrupliciter:aut enim interimere a quo sit falsum:aut ad interrogantem instantiam inferre. scilicet quærendo quæstionis intellectum:aut aliquam conclusionem collateralẽ:ut scilicet impediatur arguens. sæpe enim non soluit quod interrogans non potest longius proferre:tertium ad interrogata:id est pmissas:ex hoc scilicet q non bene ordinetur:& non propter falsitatẽ. dicere instantiam quarta & pessima instantia est ad tempus: quidam enim talibus instat ad quæ disputare pluris opus est tẽporis q̃ præsen/

tis exercitationis.

Prima earum quæ dictæ sunt instantiarum est solutio reliquæ autem prohibitiones quædam sunt & impedimenta conclusionis.

Capi.xiii. Prauus sotius est qui impedit comune opus: idest propositum quod inuestigari debet.

Necessarium est quandoq; ad eum qui dicit. Idest respondet non ad positionem conari idest arguere. quando is qui respondet contraria interroganti obseruat.

Plures in uno impossibile est uincere.

Qui litigatorie interrogat praue disputat: & qui respondendo non concedit quod uidetur: neq; suscipit quicq; quod uult interrogans inquirere praue similiter.

Non similiter increpandum est & orationem per se & interrogantem: nã nihil prohibet orationem quidem prauam esse: interrogantem uero optime: ut contingit contra respondentem disputare: & e contrario.

Capi.xiiii. Orationis in se quinq; sunt increpationes: prima quidem quãdo ex interrogatis non cõcluditur neq; quod propositum est neq; omnino: nihil cum sint falsa uel improbabilia: aut omnia aut plura in quibus est conclusio. Secunda est si non fiat ad positionem syllogismus. Tertia si additis quibusdã fiat syllogismus: & hæc sint peiora his quæ interrogãtur: & minus probabilia conclusione. Quarta si ablatis quibusdam fiat conclusio. Quinta si ex improbabilibus & minus credibilibus conclusione: aut si ex ueris sed plus opera indigentibus demonstrari q̃ conclusio.

Nihil prohibet orationem per se quidem esse uituperabilem: ad propositum autem laudabilem: & e conuerso.

Eos qui per falsa uerum concludunt non iustum est increpare: qui est uerum quandoq; ex falsis syllogizare.

Ca.xv. Dif. Philosophema ẽ syllogismus demõstatiuus. φιλοσόφημα.

Diffi. Argumentum est syllogismus dialecticus.

Diffi. Sophisma est syllogismus litigatorius. σόφισμα.

Diffi. Aporema est syllogismus dialecticus contradictionis. ἀπόρημα.

Capi.xvi. Falsa dicitur oratio. scilicet syllogistica. quadrupliciter: uno modo quando uidetur concludi & non concluditur: alio modo quando concluditur quidem: non autem ad propositum: quod accidit maxime in his quæ ad impossibile dicuntur. Tertio quando ad propositum quidem concludunt: non tamen secundum propriam disciplinam. Quarto si per falsa concluditur.

Capi.xvii. Petere principium quinq; modis contingit: manifestissime quidem: & primo si quis idem quod monstrari oportet petat secundo quã do quod particulariter oportet demonstrare uniuersaliter quis petat.

Tertio ſi quis quod uniuerſaliter eſt oſtendere propoſitio particulari/ter petat. Quarto ſi quis diuidens petat quod propoſitum eſt. Quinto ſi quis eorum quæ ſequuntur ſe inuicem ex neceſſitate alterum petat.

Petere contraria quinq; modis contingit. Primo ſi quis oppoſita petit ſe/cundum affirmationem & negationem. Secundo ſi contraria ſecun/dum poſitionem ut bonum & malum idem. Tertio ſi quis uniuerſali/ter probans particulariter petierit contradictionem: aut ſi hoc petens in uniuerſali uniuerſaliter contradictionem temptauerit ſumere. Quar to ſi quis petat contrarium ei quod ex neceſſitate accidit per ea quæ po ſita ſunt. Quinto ſi quis ea non ſumat: talia autem petat ex quibus erit oppoſita contradictio. ut ſcilicet ſunt diſperata.

Differt contraria accipere ab eo quod eſt in principio tantum: quoniam huiuſmodi. ſcilicet petitionis principii. quidem peccatum eſt ad con/cluſionem: nam ad illam aſpicientes quod in principio eſt dicimus pe tere contraria autem ſunt in prioribus in eo quod habēt ſe aliquo mo/do hæc ad inuicem.

Capi.xviii. Ad exercitationem orationum primum oportet aſſueſcere cō uerti orationes. ideſt facere ſyllogiſmos cōuerſiuos. ſic enim ad quod dicitur. ſcilicet ad concluſionem. magis habebimus nos idoneos: & in paucis. ſcilicet premiſſis. plures faciemus concluſiones.

Secundo ad omnem poſitionem quoniam ſic & quoniam non ſic ar/gumentandum: conſiderandum: & inuenienti ſolutionem ſtatim quæ rendum.

Tertio alternatim eligendum quæ ſunt ad eandem poſitionem argumen ta: hoc enim ad cognoſcendum multam idoneitatem facit: & ad argu/endum magnum habet adiutorium.

Ad cognitionem & ad phiſicam prudentiā poſſe conſpicere & conſpexiſ ſe quæ utrinq; accidit dicere ex hypotheſi nō paruum inſtrumentū eſt.

Oportet huiuſmodi eſſe boni ingenii qui ſcilicet uolunt prædicta facere & ſe exercere in diſputationibus.

Secundum ueritatem bonum ingenium eſt poſſe bene eligere uerum & fugere falſum: qui nati ſunt bene: poſſunt facere bene: nam qui amant & qui odiunt hoc quod profertur facile diſcunt optimum.

Oportet diſputantes terminorum eſſe idoneos: & probabilium & pri/morum habere ſe promptos.

Temptandum eſt & his quæ ſæpe incidunt ſermocinationes tenere: & in orationibus.

Propoſitiones ſcire memoriter oportet: eo quod determinatas magis eas inſpiciunt ſecundum numerum in ſyllogiſmo.

Propoſitionem comunem magiſq; orationem. ideſt totam argumenta/tionem. ad memoriam ponendum eſt. quia ut dicit facilius tenetur q̄

tota argumentatio:
Orationem unam plures facere assuescendum est:ut obscurissime absco/dentibus responderi possit.
Oportet maxime fugere in uniuersale ferre syllogismos:
Exercitium est causa potestatis & maxime circa propositiones & instan/tias.
Dialecticus est propositiuus & instantiuus.
Proponere est unum facere quæ sunt plura:oportet enim unum omnino sumere ad quod est disputatio.
Instare est quod unum est facere plura:nam aut diuidit:aut interimit:hoc quidem dans:illud autem non dans eorum que posita sunt.
Non est cum omni disputandum necesse est enim contra aliquos prauas fieri disputationes:nam contra eum qui omnino temptat uideri profu gere iustum est temptandum syllogismum facere: non pulchrum au/tem. quia scilicet omnia negat:& oportet fieri disputatione certatoriā:
Qui in disputationibus exercitati sunt non possunt abstinere a disputa/tione certatoria.

Incipiunt propositiones ex primo libro elencorum Aristotelis.

Lii sunt syllogismi elenchi alii cum non sint uidentur esse pro/pter quandam similitudinem.
Alii habent habitum scientiæ bene:alii autem uidentur:tribua/liter inflantes se:& fingentes se:& alii quidem pulchri propter decorem:alii autem uidentur componentes se.
Imperiti uelut distantes longe speculantur.
Syllogismus ex quibusdam positis est ut dicatur diuersum quid ex neces/sitate ab his quæ posita sunt.
Eelencus est syllogismus cum contradictione conclusionis:
Quoniam non est res ipsas ferentes disputare:nominibns pro rebus uti/mur notis:& ideo quod accidit.
Nomina finita sunt & orationum multitudo:res autem numero infinitæ necesse ergo erit plura eandem orationem & unum nomen signare.
Quemadmodum illi qui non sunt prompti numeros ferre a sciētibus ex/pelluntur:eodem modo & in orationibus qui nominum uirtutis sunt ignari paralogizantur.
Quibusdam magis opere pretium est uideri sapientes quam esse & non uideri:
Diffi. Sophistica est apparens sapientia:non existens autem:
Opus scientis est non mentiri de quibus nouit:& mentientem manifesta re posse.

Capi.ii Sunt disputationum genera quattuor:doctrinales: dialecticæ:tẽptatiuæ.litigiosæ.

Diffi Doctrinales sunt quæ ex propriis principiis cuiusq; disciplinæ:& nõ ex his quæ uidentur esse respondenti syllogizant.

Oportet eum credere qui discit.

Diffi Dialecticæ sunt quæ ex probabilibus sunt collectiuæ contradictionum.

Diffi Temptatiuæ sunt quæ sunt ex his quæ uidentur respondenti:& necessarium est scire ei qui simulat habere scientiam.

Diffi Litigiosæ sunt quæ ex his sunt quæ uidentur probabilia : non sunt autem.

Quæ coniectant qui in disputationibus decertãt sunt quinq;:redargutio falsum:inopinabile:solœcismus:& facere nugari.

Qui in disputationibus corrixantur maxime uolunt uideri redarguẽtes.

Modi arguendi sophisticæ sunt duo: alii quidem secundum dictionem: alii extra dictionem.

Modi qui sunt secundum dictionem sunt sex numero:æquiuocatio:amphibologia:compositio:diuisio:accentus:figura dictionis.

Sunt tres modi secundum æquiuocationem:unum quidem quando oratio uel nomẽ principaliter significãt plura.Secũdus quãdo sic soliti sumus dicere.Tertius quando compositum cum altero plura significat: separatum uero simpliciter.

Secundum compositionem falsæ sunt:ut posse sedentem ambulare : uel quod unum solum potest ferre potest plura ferre:& discere nunc litteras sic quidem didicet quas scit.

Secundum diuisionem sunt:ut quinq; sunt duo & tria:& posui te seruum entem libertum:& quinquaginta uirorum centum reliquit diuus achilles.

Secundum accentum in his quæ sunt sine scriptura dialecticis:nõ est idoneum facere orationem:in scripturis autem & poematibus magis.

Secundum accentum sunt ut metuo longas pereune lydia noctes : dormis:& heu quianam tanti cinxerunt æthera nimbi.

Secundum figuram dictionis accidunt quando non idem interpretatur similiter:ut masculinum:fœmininum uel quale quantum:& econuerso uel hoc aliquid:quale quid.

Capi.iii Extra dictionem paralogismorum speties sunt septem una quidem secundum accidens:Secunda in eo quod simpliciter & non simpliciter.Tertia secundum elenchi ignorantiam.Quarta secundum consequens. Quinta secundum q; in principio est sumere.Sexta q; non est causa secundum causam sumere.Septima plures interrogationes ut unam facere.

Diffi. Elenchus est contradictio unius & eiusdem non nominis sed rei: & nominis non synonimi:sed eiusdem:ex his quæ data sunt ex necessitate non connumerato quod erat in principio:secũdum idem:ad idẽ: similiter & in eodem tempore.

Quidam omittentes aliquid ex his quæ dicta sunt faciunt apparentem elenchum.

Capi.iiii. Est omnes dictos modos fallatiarum reducere in elenchi ignorantiam conuenit enim resoluere in elenchi diffinitionem.

Qui nõ possunt distinguere aut interroganti concedunt:aut cõ non dent putantur dedisse.

Quæ uni & eidem sunt eadem sibi inuicem probamus esse eadem.

Propositio unum de uno significat.

Diffinitio eadẽ est unius solius:& simpliciter rei.ut hominis:& unius tantum hominis.

Capi.vi Sophisticus elenchus non simpliciter est elenchus:sed ad aliquã similiter & syllogismus.

Quod aliquis non interrogatus arbitratur dandum : & interrogatus ponet idem

Secundum uuamquamq; artem est falsus syllogismus.

Capi.vii. Inconueniens est opinari alias ad nomen esse orationes alias ad intellectum:& non easdem:

Impossibile est aliquem uidere quod non putat.

Aliud est docere q̃ disputare:quoniam oportet docentem quidem non interrogare:sed eos manifestos facere:illum autem interrogare.

Qui secundum rem consyderat comunia dialecticus est : qui autem hoc apparenter facit sophista est.

Capi.viii. Qui ob uictoriam ipsam certant sunt litigiosi homines:& rixe amici esse uidentur:nam quis omnino uincere uolunt omnia apprehẽdunt:hi litigiosi sunt.

Qui propter gloriam certant quæ in differentiis est sophistici sunt:

Non est dialecticus circa aliquod genus determinatum : neq; ostensiuus illius:neq; talis qualis uniuersalis neq; enim sunt omnia in uno aliquo genere : neq; si essent possibile esset sub eisdem principiis esse ea quæ sunt.

Nulla ars demonstratiua alicuius:naturæ interrogatiua est:non enim possibile utramlibet partium dare:nam syllogismus non fit ex utrisq;.

Est experimentum sumere non scientis:& eum qui nescit rem:

Omnes etiam idiotæ utuntur quodammodo dialectica : & temptatiua: nam omnes usq; ad aliquid conantur diiudicare pronunciantes.

Arguunt omnes. scilicet idiotæ & sine arte participant id de quo artificialiter dialectica est:& arte syllogistica dialecticus & temptatiuus.

Capi.viiii Falſum in aliquo oſtendere & ad inopinabile ducere primo eſt ex eo quod interrogat quodammodo. ideſt celantes ſecundo intetto/gare multa: quamuis determinatum ſit ad quod diſputat. tertio ea quæ uidentur dicere probare. ideſt laudare. nam hoc facit quandam ido/neitatem ut ad inopinabile ducat uel falſum. quarto ſi interrogatus dicat aut neget aliquid horum ducere ad quæ argumentari idoneus eſt. quinto nullam ſtatim interrogare poſitionem ſed confiteri ob hoc ſe interrogare ꝙ diſcere uelit.

Vt ad inopinabile ducat conſiderare debet opponens ex quo genere. ideſt ſecta. eſt qui diſputat: deinde interrogare quod pluribus. ſcilicet illius recte habūdat. ideſt uidetur. ſecūdo debet cōſiderare que ex uo luntatibus occultis & manifeſtis opinionibus procedunt tertio conſiderare ea quæ ſunt ſecundum naturam & legem contraria enim eſſe naturam & legem dicunt quarto conſiderare ea quæ pluribus & ſapientibus ſunt contraria.

Lex opinio plurium eſt: ſapientes autem ſecundum naturam & ſecūdum ueritatem dicunt.

Capitulo.x.

Facere nugari erit: ſi opponens ſupponat ꝙ nihil differat nomen. ideſt nomen per ſe ſumptum: uel cum alio uel orationem dicere: ut duplum & dimidii duplum.

Capitulo.xi.

Contingit ducere ad ſolecifmum & uideri: & non ducere & uideri: & ducere & non uideri: quemadmodum dicit cecilianus ſi ficus ſit ſecun/dæ declinationis qui dicit ficus naturas ſolœciſmum facit: non uide/tur autem pluribus: qui uero ficos uidetur quidem ſed non facit.

Capitulo.xii.

Ad redarguendum unum quidem utile eſt longitudo: difficile eſt enim ſimul multa conſpicere. Secundum uero feſtinatio: nam tardiores minus præuident. Tertium ira & contentio: conturbati enim minus poſſunt conſeruare orationem elementa autem iræ ſunt: manifeſtum re/ſpondentem facere ꝙ uult iniuſte agere: & circa omne impudentem eſſe. Quartum permutatim interrogationes ponere. Quintum propoſitum occultare: nam occultatio eſt latendi cauſa: latere autem cauſa fallaciæ.

Ad negantes quæcunqꝫ opinantur eſſe ad propoſitum: interrogandum eſt oppoſitum uelut contrarium uelit ſumere: aut duorum ex æquo in terrogationem facere: nam cum dubium eſt quid opponēs uelit ſumere minus graues fiunt reſpondentes.

Quando reſpondens dedit ſingulare inducenti uniuerſale ut conceſſo utendum eſt uniuerſali: nam plærumqꝫ putant & ipſi dediſſe. & audien

tibus uidetur propter memoriam inductionis.

Quando respondens dedit in quibus non nomine significatur uniuersale sed similitudine: utendum est opponenti ad hoc quod expedit illo simili: latet enim plærunque similitudo.

Quando respondens admittit contrarium debet opponens inquirere sub aliqua disiunctione.

Appositis iuxta se contrariis & maiora & magna uidentur: & peiora & meliora.

Sæpe facit uidere redargui maxime sophistica calumnia interrogantium cum nihil syllogizantes non interrogationem faciunt de hoc quod ultimum est sed conclusiue dicunt uelut syllogizantes: non ergo hoc & hoc.

Opponens debet laudare respõsionem respondentis: si concedit aliquod inopinabile: & interrogare oppositum illius inopinabilis an sit uerum uel falsum: & si concedat illud oppositum fiet contra ipsum uerus elenchus: si non: fiet apparens.

Opponens debet considerare in positione respondentis si sit contrarium prius dictis ab eo.

Si opponens instat argumento opponentis: opponens fingere debet multiplicitatem aliquam in suo dicto.

Si respondens uideat respondentem percipere multiplicitatem in oratione: debet præuenire soluendo illum defectum & interrogare alia: ut credatur uere arguere.

Si opponens non habeat argumentum ad principale propositum debet se transferre ubi habundat argumentis: & si respondens quærat quare se transferat respondeat solummodo in generali quod sibi intendit contradicere.

Opponens non debet interrogare omnes propositiones quæ ualent ad propositum: sed ut concessis uti.

Ex secundo libro elenchorum. Capitulo. I.

Scire solutiones paralogismorum utile est ad philosophiam: & ad gloriam circa omnia exercitatum esse uideri: & in nullo inscie se habere.

Qui ab alio facile paralogizatur: & hoc non sentit & ipse a se hoc patitur sæpe.

Non est idem soluere uitium orationis: & interroganti posse obuiare uelociter: nam quod scimus sæpe transpositum ignoramus.

Citius & tardius exercitatione fit magis: quare si manifestũ nobis sit: immeditati autem simus: fallimur: temporibus frequenter.

Facilius est componere paralogismos q̄ soluere.

Contra litigiosos syllogismos obstandum est non ut contra arguentes: sed ut contra apparentes: quare ut non uideantur corrigendi sunt.

Accidit sæpe uidentes amphibologiam pigrescere diuidere: eo q̄ frequēter talia proponantur ne ad omnia uideantur graues esse: quare quando data est diuidere non pigritandum.

Nulli eorum quæ æquiuoca sunt conuenit respondere simpliciter: & si de omnibus uerum sit: quoniam nō oportet ad duas interrogationes unam responsionem dare.

Capitulo.ii.

Respondens nō debet multa cōcedere: & si uera uideantur: sed dicere trāseat: uel ita: sic enim non fiet elenchus.

Si respondens aliquod inopinabile cogatur dicere: debet dicere hoc multis uideri sic enim inopinatum non uidebitur fieri.

Si respondens ad inconueniens ducitur: & antecedens sit propinquum consequenti: dicere debet q̄ petit quod in principio est.

Quando ab arguente uniuersale non nomine proprio sumitur sed in parabola: dicendum est a respondente quoniam non ut datum est neq; ut proposuit sumit.

Quando obscurum est & truncatum quod proponitur: non concedendum simpliciter.

Quando duo proponuntur respondenti: cum alterum quidem est: alterū ex necessitate uidetur esse: debet potius respondes negare consequens quam antecedens: quia difficilius est illud sillogizare: & uniuersaliter duobus sibi propositis debet quod facilius est dare & difficilius ad probandum negare.

Si duo habebant contrarium & respondens dare nesciat dicendum est contrarium quidem esse: nomen autem non esse alterius contrarii.

Si dubium proponitur respondenti cuius sunt contrariæ opiniones debet dicere quoniam huius sunt contrariæ opiniones assignando eas: & sic non putabitur mentiri: & faciet orationem sine elencho uideri.

Si respondens presenserit interrogationes: prius insurgendum est & prædicendum. Sic enim maxime interrogantem prohibebit arguere.

Capitulo.iii.

Diffi. Solutio recta est manifestatio falsi syllogismi: secundum quam interrogantem. idest præmissam. accidit falsum.

Falsus syllogismus fit dupliciter: aut quia syllogizatū est falsum: ut quia non est syllogismus sed apparens.

Debet respondens orationes syllogisticas falsum syllogizantes interim

do scilicet præmissas. solluere: apparētes uero diuidendo scilicet præmissas.

Volentibus soluere orationem primum respondendum est si syllogizata est aut non: deinde utrum sit uera conclusio aut non: quatenus diuidentes uel interimentes soluamus.

Capi. viiii. Ad eos qui plures interrogationes unam faciūt: statim in principio determinandum: nā interrogatio una est ad quā una est rēspōsio. Nec plura de uno: nec unū de multis: sed unū de uno dicendū uel negādū.

Cap. x. Orationem aliæ sunt faciles respici: aliæ difficiliores.

Qui est secūdum æquiuocationē paralogismus uidemus esse leuissimus: & orationes huiusmodi ridiculosæ: & non digne solutione.

Acus oratio est quæ dubitare facit maxime/mordet enim hæc maxime respondentem.

Oratio accerrima dicitur quæ ex maxime apparentibus q̄ maxime probabile interimit.

Socrates interrogabat sed non respondebat: fatebatur enim nescire.

Earum quæ inueniuntur aliarum scientiarum omnium scilicet a logica quæ ab aliis sumpte sunt: & prius celebratæ particulariter idest solum quantum ad principia augentur ab eis qui accipiunt postea: quæ autē ex principio inueniuntur parum in primis solent augumentum sumere: utilius autem est illo quod postea ex his fit augumentum.

Principium omnium scilicet scientiarum est maximum: quare & difficilimum: quanto enim optimum potestate tanto prauissimum magnitudine: difficilimum enim est uideri.

Principio inuento facile est addere & augere reliquum.

Qui principia rhetoricæ inuenerunt & aliarum artium omnino ad paruū quid perduxerunt: qui autem nunc famosiores sunt assumentes a multis uelut ex successione particulariter colligētes sic auxerunt: tysias quidem post priores: tysimachus post tysiam: theodorus autem post hūc.

Artis logicæ ante me scilicet ante aristotelem. nihil omnino erat prescriptum: sed uelox idest labilis a memoria. quia sine arte erat doctrina/discentibus ab eis: non enim artem sed quæ ab arte sunt dantes antiqui erudire arbitrati sunt.

Reliquum erit omnium uestrum & eorum qui audierunt hoc opus omissis artis indulgentiam: inuentis autem multas habere gratias.

Expliciunt auctoritates ex secundo elenchorum Aristotelis.

Incipiunt propositiones ex primo libro rhetoricæ aristotelis: secundum interpretationem georgii trapezuntii Ex primo capitulo q̄ de eisdem est rhetorica & dialectica & de ipsius utilitate.

Hetorica cum dialectica conuertitur: nam de eis utraq; est quæ cognoscere quodam modo comuniter est: & nullius determi/

natæ ſcientiæ.

Omnes ſcientiæ rhetorica & dialectica quodammodo participãt:nã oẽs uſqȝquaqȝ tum quærere ac reddere rationẽ:tum defẽdere acaccuſare co natur:uerũ multi hæc temeræ nõ nulli exercitatiõe ac habitu factitant.

Quicunqȝ eloquentiæ artes ad preſens uſqȝ compoſuerunt:paruam ipſi/us particulam adinuenerunt.

Fidem facere rethori artificioſum tantummodo eſt:cætera uero accedũt.

Enthymemata perſuaſionis nerui ſunt.

Indignatio miſericordia ira cæteriqȝ animi affectus nõ de ipſa re ſunt ſed commouendi iudicis cauſa.

Quiddam (ut ariopagitæ) recte prohibent litigãtem præter rem quicq̃ di/cere:non enim oportet in iram:aut inuidiam aut in miſericordiam im pellendo a recto iudicem flectere:ne ſimiles ei ſimus qui eam qua uſu/rus ſit regulam prius inflectit.

Perſpicuum eſt nihil ad litigãtem pertinere niſi ut oſtendat utrum res ſit nec ne:& utrum factum ſit an non:ſi uero magnum aut paruum iuſtũ aut iniuſtum:quæ legiſlator nõ determinauit:ea non a litigantibus ac/cipere ſed per ſe ipſum iudicem ſcire oportet.

Maxime conuenit ut quæ recte poſitæ ſunt leges cuncta ipſe determinẽt quæ determinari queant:& quam minima iudicibus relinquant:primũ quia unum aut paucos prudentes qui leges ferre ac iudicare poſſint fa/cilius eſt inuenire q̃ multos:deinde quoniam longi temporis conſide/ratione leges feruntur:cum iuditia breuiſſime conficiantur:itaqȝ diffi/cile eſt ut bene a iudicibus iuſtum & conducibile diſtribuatur.

Legumlatoris iudicium nõ de ſingulis nec de preſentibus:ſed de uniuer/ſalibus & de futuris eſt:præter uero ac iudex de preſentibus iam deter/minatiſqȝ iudicant:inde fit ut cum & ament & oderunt:ſua quoqȝ utili tas connexa ſit:nõ ſatis queant ueritatem perſpicere:ſed propria uel uo luntas uel dolor iudicia ſua obumbret.

Factum eſſe aut non factum:& fore aut non fore:eſſe quoqȝ uel non eſſe: hæc omnia cum non poſſit legiſlator preuidere iudicibus relinquẽda neceſſario ſunt.

Melior ac ciuitatibus utilior deliberatiua preceptio eſt:q̃ iudicialis.

Minus in deliberationibus conducit præter rem dicere:minuſqȝ maliciæ deliberatio habet:q̃ iuris dictio cum ſit comunis:hic enim de ſuis qui audit iudicaturus eſt:itaqȝ nihil aliud demonſtrare oportet:niſi ꝙ ſic ſe habet ut conſiliarius dicit.

Perſpicuum eſt fidem demonſtratione fieri:tunc enim uehemẽter credi/mus cum demonſtratum eſſe putauerimus.

Diffi. Enthymema rhetorica eſt demonſtratio.quod præcipuũ eſt in de/monſtratione perſuaſione.

De quolibet syllogismo dialectica uel uniuersa uel pars ei⁹ qdã cõsiderat.
Eiusdẽ uirtutis est ut ueri & uerisimilis consideratio.
Homines satis ad ueritatem nati sunt:& ut plurimũ ueritatẽ cõsequũtur.
Oportet ut sicut in syllogismis ita in rhetoricis contraria persuadere꞉ pos simus non ut utraq; faciamus:(nã mala faciunda non sunt:) sed ne nos lateant quomodo se habeant:& ut cum alii non iuste utantur oratione soluere possimus
Aliarum artium nulla de cõtrariis ratiocinatur:sed dialectica & rhetorica id solæ faciunt:cum utraq; similiter de contrariis sit:q̃uis non similiter res subiectæ se habent:sed semper uera præstantioraq; secundum naturã melius syllogismo colligũtur:ac ut simpliciter dicã credibiliora sũt
Absurdum est si non posse corpore sibi præsidio esse turpe sit:ratione uero non sit:quod hominis magis est:q̃ usus corporis:
Officium rhetoricæ non est persuadere:sed posse quæ in singulis credibilia sunt perspicere:ueluti etiam in cæteris artibus:nec enim est medicinæ sanitatẽ inducere:sed quo ad usq; possibile sit:ad hoc usq; pducere: cũ possibile sit esse eos qui nullo possint pacto sanari bene tãtũ curare:
Rhetoricæ est tam quod credibile est q̃ quod credibile uidetur perspicere:ut dialecticæ tam syllogismum q̃ apparentem syllogismum.
Dialecticus cauillator non uiribus sed electione:rhetor uero tã scientia q̃ electione orator erit cauillator eni.i.sophista fit si in utẽdo syllogismũ apparentẽ eligit:quia uiribus dialecticus electione cauillator ẽ:sed hæc in oratore nõ destingũtur:nam uiribus utrũq; uidet.s.tam quod credibile q̃ quod apparet & cũ finis suus persuadere sit nõ est demõstrãdus cauillator si etiam apparentibus ad persuadendum utatur.

Capitulo secundo quid sit rhetorica quod eius subiectum.

Diffi. Rhetorica est uis qua quod in unaquaq; re probabile est perspicitur.
Persuasionum aliæ sine arte sunt:aliæ artificiosæ.
Diffi. Persuasiones sine arte sunt quæ non a nobis excogitatur:sed cũ ex sint assumuntur:ut testes cruciatus scripta:artificiose uero:quæ ratione ac uia a nobis excogitari possunt.
Persuasionũ quæ ratione parantur genera sunt tria:nam alia in moribus sunt eius qui dicit:alia in auditore modo quodam afficiẽdo:alia in ratione ipsa cum demonstraremus aut demonstrare uideamur.
Probis & magis & facilius de omnibus simpliciter credimus : nam probitas dicentis:non(ut quidã eorum qui artẽ scripserũt nihil affert ad probandũ:sed forte(ut breui absoluam)præcipuam mores fidem faciunt:
Non similiter iudicium reddimus cum dolemus & cum lætamur:aut cũ diligimus aut cum odimus.
Rhetorica est quasi propago dialecticæ:& eius negotii quod꞉cum de affectibus sit æquum est ut ciuile appelletur.

Enthymema ſyllogiſmum rhæthoricum:extremnm uero rhetoricam inductionem appello.

Si multis aut ſimilibus ſic ſe habere oſtendas:ibi quidem inductio:hic autem extremum uocatur

Si cum quædam ſint aliud quid illorum cauſa eueniat præter illa:quoniam illa ſunt:aut uniuerſaliter aut ut in plurimum:ibi quidem ſyllogiſmus:hic autem enthymema uocatur.

Ars nulla conſiderat ſingularia ſingularia enim iuſinita ſunt & ſciētia nequeunt contineri.

Conſultamus de his quæ uidentur utroq; poſſe pacto fieri:nā de his quæ dicitur fieri aut fore aut ſe habere non poſſunt nemo ſic exiſtimans cōſultabit:cum non aliter q̄ ſic conſultari poſſit.

Fluunt entymemata ex probabilibus & ſignis.

Diffi. Probabile eſt quod ſemper fere ſolet fieri:uerū nō ſimpliciter:ſicq; ſe habet ad illud ad quod eſt probabile:ut uniuerſale ad particulare:

Probabile qđ græce εἰκὸς dicitur eſt & cetera nā ſi particulariter capiātur ſtatim apparet quod poſſūt aliter ſe habere:ut in hoc hæc mater diligit filiū ſuum uel ſic medea diligit filiū ſuum hoc iam nec eſt nec apparet probabile:hæc uero propoſitio mater diligit filiū probabilis eſt & habet ſe ad illud qđ eſt ꝓbabilis ut uniuerſale ad particulare:hæc gre.ta

Signorum aliud quidem ſe habet ut ſingulare quiddam ad uniuerſale:ut ſi quis aſſerat omnes ſapientes iuſtos eſſe:quoniam ſocrates cum eſſet ſapiēs iuſtus erat:aliud ut uniuerſale quiddam ad particulare:ut ſi quis fabricicare hominem dicat:& eius ſignum eſſe ꝙ crebro reſpiret.

Probabilium & ſignorum quod neceſſarium eſt argumentum dicitur:nā cum nō poſſint ſoluere quod dictum eſt tunc potant argumētum eſſe allatum quaſi demonſtratum ſit atq; concluſum.

Diffi. Exemplum eſt non ut totum ad totum:neq; ut pars ad totum:neq; ut totum ad partem:ſed ut pars ad partem:ſimile ad ſimile:quando utraq; ſub eodem genere ſunt:ſed unum altero magis perſpicuum.

Capitulo tertio de tribus generibus cauſarum & finibus ipſorum.

Ex tribus oratio cōſtituitur:ex eo qui dicit:de quo dicit & ad quem:ideſt ad auditorem penes quem etiam finis eſt.

Neceſſe eſt auditorem aut ſpectatorem eſſe:aut iudicem:iudicem aut præteritorum aut futurorum.

Diffi. Qui de futuris iudicat ſenator eſt:qui de præteritis iudex:qui uero de facultate ſpectator eſt.

Tria ſunt genera dicendi:deliberatiuum:iudiciale:demonſtratiuum.

Deliberatiuæ orationis aliud ſuaſio:aliud diſſuaſio eſt:nam ſemper & qui priuatim conſulunt & qui publicæ concionantur horum alterum aggrediuntur

Iudicialis orationis aliud accusatio aliud defensio:horum enim alterum occupant litigantes.
Demonstratiue orationis aliud laus aliud uituperatio.
Consulenti tempus futurum accomodatur litiganti preteritũ:demonstrã ti præcipue presens.
Omnes secundum ea quæ presentia sunt laudant aut uituperant.
Consulenti finis est utile aut contrarium:nam qui suadet ad melius hortatur:qui autem dissuadet quasi a peiore dehortatur: litiganti finis est iustum aut iniustum:laudanti aut uituperanti honestum uel turpe.
Arguméta & probabilia & similiter signa rhetoricæ propositiones sunt.
Diffi. Enthymema est syllogismus ex probabilibus & signis constans.

Capitulo.iiii.De quibus deliberatio esse soleat.

Tenendum est non de omnibus bonis aut malis consiliarium consulere: sed de his quæ possunt fieri & nõ fieri:sed neq̃ de cunctis contingentibus(sunt enim quædã a natura quædam a fortuna bona quæ q̃uis contingentia sint nihil tamen ad ea confert deliberatio:sed de his quæ/cunq̃ ad nos referri nata sunt:quorumq̃ origo ac causa in nobis est.
Verum est rhetoricam ex resolutiua scientia & ea ciuili quæ de moribus est:composita esse.
Maxima de quibus omnes consultant & quæ deliberantes aggrediuntur quinq̃ ferre numero sunt:de opibus:de bello ac pace:de regionis locorum custodia:de his que inferunt & efferuntur:de legumlatione.
Non solum rerum accessiones:uerum etiam expensarum attenuatio nos reddunt ditiores.
Similia a similibus fieri consueuerunt.
Ad ciuitatem tutandam non minimum est ciuem legislationis esse sagacem:nam salus ciuitatis in legibus sita est.
Ad ferẽdas leges peregrinationes:quibus multarum gentiũ leges cognosci:possunt:perutiles sunt.
Ad publica cõsilia diligenter perscripta rerum gestarũ hystoria utilis est.

Capitulo.v.De fœlicitate ac fine deliberantium.

Diffi. Fœlicitas est uel fortuna secũda cum uirtute:uel per se sufficientia uitæ:uel uita tuta & iocundissima:uel possessionũ facultas & corporis uires cũ factiua conseruatiua amplificatiuaq̃ horum uirtute.
Diffi. Nobilitas gentis & ciuitatis est indigenas esse aut uetustissimos:& primos duces illustres:multos quoq̃ ea ex gente in rebus quæ expetuntur præclaros extitisse.
Diffi. Priuata nobilitas est quæ a uiris aut a mulieribus est:legittima ab ipsis procreatio:& aut uirtute aut diuitiis aut alia re laudata primos claros fuisse:multosq̃ famosos ea ex gente uiros & mulieres iuniores ac seniores fuisse.

Eſt fœminarũ uirtus corporis quidẽ forma & proceritas:animi uero pudicitia & operandi ſtudium abſq; illiberalitate.

Ciuitates quibus haud bonæ ſunt mulieres:ſecuti lacedæmoniis eæ media pene felicitatis parte priuantur.

Diffi. Amæna ſũt quibus frui queas:quibus uero fruimur ex his nihil magni præter uſum conſequimur.

Diuitem eſſe in utendo magiſq̃ in poſſidendo conſiſtit:utẽtis enim operatio eſt:poſſeſſio uero ipſa diuitiæ ſunt.

Diffi. Gloria eſt cum uirtuo ſus a cũctis exiſtimatur:aut id habere putatur quod cuncti uel plures:uel probi uel prudentes expetunt.

Diffi. Honor eſt benefacturæ gloriæ inditium.

Honorantur maxime atq; merito qui beneſitia contulerunt: deinde qui conferre queant.

Multi honorem aſſequuti ſunt q̃uis parua præbuerint:ſed modus profuit atq; occaſio.

Honoris partes ſunt ſacra:memorationes:decantationes carminũ:aut ſolutæ orationis ad laudem recitatio:loci primi conſceſſus ſepulcra:imagines publici uictus.ad hæc etiã barbara:ut inclinari:loco credere:munera quoq;:ſed alia apud alios honoratiora ſunt.

Diffi. Munus eſt rei alicuius donatio:atq; honoris ſignũ quapropter tam æris auidi quã ambitioſi donari cupiunt:cum id donatio habeat quod utriq; appetunt.

Corporis uirtus eſt ſanitas:

Pulchritudo alia in alia ætate eſt:nam iuuenis pulcher eſt: cui commodũ ad ſubeundos & curſus & uiolentiæ labores corpus eſt:aſpectuq; inſuper iocundum.uir uero pulcher qui & labores bellicos ſuſtinere queat: & ita iocundus aſpectu eſt ut ſimul quoq; dum uideatur terreat.

Diffi. Vires ſunt quibus poſſis quod mouere cupias:ita mouere ut uelis:

Mouemus aut trahentes aut pellentes aut eleuantes:aut deiiciẽtes:aut cõprimentes.

Corporis certatiua uirtus ex magnitudine robore uelocitateq; conſtat.

Pancratiſta dicitur qui percutiendo & luctando olympia uincebat pentãchlus uero qui quinq; certaminibus uicerat.pugnis ſcilicet cæſtu curſu ſaltu ꝙ luctatione. & dictus eſt a πέντε ꝙ eſt q̃nq; & ἄθλος certamẽ.

Qui præmere ac retinere poteſt luctator eſt:qui pulſando pellere percuſſor eſt qui utriſq; pancratiſta eſt: qui omnibus moribus pentachlus eſt.

Senectus bona eſt quæ tarde inuadit & dolores non infert.

Qui ualitudinarius eſt & non robuſtus cum facile patiatur & doleat uitæq; breuioris ſit non eſt felix.

Diffi. Amicus eſt qui quæ fore bona amico putat: ea propter ipſum agit

amicum.

Diffi. Secunda fortuna est cum omnia uel plurima uel maxima bona eorum quorum ipsa fortuna causa est forte eueniant atq; permaneant.

Capitulo.vi.De bono ac utili.

Non de fine sed de his quæ sunt ad finem quilibet consulit.

Diffi. Bonum est quod sui ipsius gratia est expetendum:& id cuius gratia aliud quiddam appetimus.& quod omnia expetũt uel quæ sensum habent:uel quæ intellectum aut habent:aut si haberent expeterent & efficiens atq; conseruans & id ad quod hæc consequuntur.

Quicquid qui de singulis est intellectus tribuit:id unicuiq; bonum est.

Exercitatio plerumq; sanitatem efficit.

Acquisitiones bonorum & malorum abiectiones necessario bonæ sunt.

Maioris boni pro minore: & minoris mali pro maiore acceptio bona est.

Cum uoluptatem omnia animalia secundum naturam appetunt:iocũda ac spetiosa bona:bona esse necessarium est.

Fœlicitas per se ipsam expetibilis est & sufficiens:omnesq; animi & corporis uirtutes gratia eius appetimus.

Viuere per seipsum expetendum est:& si nihil aliud bonum inde sequeretur.

Dici solet mala cunctis similiter hominibus obesse.

Quod maius est q̃ oporteat id malum est.

Multi quasi omnes apparent.

Nemo laudat quod bonum non est.

Possibilia duplicia sunt:scilicet quæ uix fiunt:& quæ facile.

Diffini Facilia sunt quæ uel sine dolore uel breui tempore fiunt.

Diffi Difficile est quod cum dolore aut multo tempore fit.

Capitulo.vii.De maiore & minore.

Excessus generum & eorum quæ in generibus maxima sunt proportionaliter se habent:ut si uir maximus maior est quam fœmina maxima: omnino quoq; uiri fœminis maiores:& si omnino maiores sunt fœminis uiri:uir quoq; maximus maxima femina maior.

Cum quippiam ex aliquo sequitur:hoc ex illo non sequetur.

Quod sequitur aut simul sequitur:ut si sanus est sequitur quod uiuat: ex hoc uero illud non sequitur:aut postea:ut scire ex adiscere:aut potestate ut ad sacrilegium furtum.

Maioris boni efficientia.ipsa quoq; maiora sunt.

Quod per se expetibile est:eo quod non per se maius bonum est.

Sine causa & principio impossibile est aliquid esse aut fieri.

Cum duo principia diuersorum sint quod a maiore principio est maius est.

Duorum principiorũ aut causarum qđ maioris principiũ est cã:maius est.
Quod rarius est:eo maius est quod habeamus ut aurum ferro.
Cuius contratium maius id maius est.
Cuius priuatio maior id maius est.
Sicut causę principia se habẽt ad maius & minus sic & effectus:& e cõtra.
Quorum excessus eligibilior aut pulchrior est: & ipsa eligibiliora & pulchriora sunt:& e contra rerum meliorum excessus meliores sunt & pulchriorum pulchriores.
Quorum cupiditas melior & laudabilior est:& ipsa meliora & laudabiliora sunt.
Quarum scientia pulcbrior est magisq; expetitur:ipse quoq; res pulchriores sunt magisq; expetuntur.
Pericles in funebri ait oratione ita ciuitatem iuuentute ablata deformem esse:ut annus si uer ab eo remoueretur.
Accipere q̃ facere beneficiũ eligibilius uidetur:illud enĩ uel si nemo sciat te accepisse profecto eliges:hoc:si occultum futurũ est te contulisse nõ uideris electurus.
Eligibilius est iustum uideri q̃ esse:at sanum esse non ita.
Vno plura meliora sunt:duo enim in unũ composita totũ maius efficiũt.
Capitulo.viii.De numero policiarum in spetie ac finibus earum.
Cunctis utilitas persuadet.
Tot sunt principantes quot respublicæ quare quattuor respublicæ sũt scilicet populi paucorum optimatum:unius quod principatur ac iudicat.
Dif. Populus est ciuitas uel respublica ĩ qua sorte magistratus declarãtur.
Diffi Paucorũ potestas est respublica in qua cẽsu magistratus declarãtur.
Diffi. Optimatũ potestas est respublica in qua qui disciplina legibus posita excellunt principantur.
Qui legibus semper optemperarunt ii optimi uidentur.
Diffi. Monarchia est respublica in qua unus omnium dominus est.
Diffi. Monarchia si ordine quodam constituta est:regnum dicitur:inordinata uero tyrannis appellatur.
Popularis status finis libertas est:paucorum uero diuitiæ:optimatũ autẽ quæ ad disciplinam & ad leges pertinent:tyrannidis uero custodia.
Nõ solũ rationibus sed oratiõe affecta & morata fidẽ facimus:credimus enim eo facilius quo qualis quidam orator uidetur:idest ſi uir bonus si beniuolus aut utrunq;.
Capi.viiii.De honesto ac laudabili quæ ad demõstratiuũ genus pertinẽt.
Honestum est quod cum bonum sit idcirco iocundum quoniã bonũ est.
Diffi. Virtus est uis quædam productiua & conseruatiua rerum bonarũ: uisq; bene faciendi multa & magna & omnia in omnibus.
Necesse est si uirtus benefaciẽdi uis est:maximas eos esse uirtutes quæ plu

rimum aliis conferunt quapropter iustos ac fortes maxime laudãt:cũ alii bello alii pace utiles hominibus sint:deinde liberales:non enim cõtendunt de pecuniis sed largiuntur eas quas summopere cæteri cupiũt

Diffi. Iustitia est uirtus qua singuli sua secundum leges possident.

Diffi. Iniustitia est per quam aliena singuli contra leges retinent.

Diffi. Fortitudo est uirtus quam actui bonarum rerum ut leges iubent in periculis sumus legibusq; administratiua huius contrarium timor est.

Diffi. Liberalitas est uirtus pecuniis benefactiua illiberalitas contrarium.

Diffi. Magnanimitas est uirtus magnorum beneficiorum effectiua:huius contraria pusillanimitas.

Diffi. Magnificentia est uirtus magnitudinis sumptuum effectiua huius contraria modicitas.

Diffi. Prudentia est mentis uirtus qua de bonis ac malis quæ ad fœlicitatem pertinent bene possumus consulere.

Non semper quod iuste fit honestum est:cum enim damnatur quis:turpe magis est si iuste fit:q̃ si iniuste.

Alceo dicenti uellem tibi aliquid dicere:sed pudor impedit:sapho respondit:si bona laudabiliaq; cuperes:nec lingua turpe aliquid dicere meditareris:nullus oculos pudor retineret.

Laudabilius est inimicos ulcisci potius q̃ reconciliari::nam malũ pro malo reddere iustum est:omneq; iustum laudabile.

Apud laconas comam nutrire laudabile est:nam quoniam non est facile seruile quicq̃ facere opus crinitum hominem:libertatis id apud eos inditium est.

Laudabilius est nulla uti arte fabrili:liberum nanq; est non uiuere ad aliũ.

Virtutis eximiæ est cunctis benefacere.

Laus ex operationibus est.

Diffi Laus est oratio magnitudinem uirtutis ostendens.

Verisimile est bonum esse ex bonis:& bene educatum bonum esse.

Laudamus eos qui fecerunt:quoniam facta signa sunt habitus:nam & eũ qui non fecit laudaremus si talem esse crederemus.

Non oportet secunda fortuna confidere nimiũ:sed his quæ a seipso sunt.

Capitulo.X.De accusatione & defensione.

Diffi Iniuriari est sponte præter leges officere:

Legum alia propria alia comunis.

Diffi. Propria legem dicimus qua ciues scripta utuntur: comunem uero qua non nulla etiam si scripta non sunt apud omnes tamen ualere uidentur.

Sponte facimus quæcunq; cognoscentes & non coacti facimus.

Quæ sponte facimus cuncta eligimus.

Nemo ignorat quæ eligit.

Diffi. Voluntas est appetitus boni cum ratione.nullus enim aliquid uult nisi cum bonum esse putauerit.
Appetitiones irrationabiles sunt ira & concupiscentia.
Necesse est quæcunq; homines agunt septem eos causis agere: fortunas ui:natura:consuetudine:ira:cupiditate:neq; oportet secundum ætates aut habitus ea quæ aguntur distinguere.
Si accidit ut iracundi aut cupidi iuuenes sint:non propter ætatem agunt quæ agunt:sed propter cupiditatem ac iram.
A fortuna sunt quæcunq; ita fiunt:cum eorum causa in determinabilis: sit nec huius gratia:nec semper:nec ut plurimum:nec ordine fiant.
Natura fiunt quæcunq; causam ordinatam in se ipsis habent:nã aut semper aut ut plurimum sic eueniunt.
Vi fiunt quæcunq; preter cupiditatem ac rationem propter res ipsas fiũt: consuetudine fiunt quæcunq; ideo faciunt quoniam sæpe fecerunt.
Ratione fiunt quæ cum sint ex bonis conferreq; uideantur uel ut finis uel ut ad finem:propter utilitatem aguntur:nam quædam etiam intemperantes agunt utilia uerũ nõ propter utilitatem sed propter uoluptatem.
Ira fiunt quibus ulciscimur.
Differũt pœna & ultio:nam pœna eius qui patitur gratia fit: ultio autem eius qui facit ut expleatur.
Cupiditate agunt quæcunq; iocunda uidentur.
Consuetudo & ea in quibus assueti sumus iocunda sunt:nam multa eorũ quæ natura iocunda non sunt cum uoluptate faciunt qui assueti sunt.
Quæcunq; propter se agunt homines omnia uel bona sunt uel bona esse utuntur.& aut iocunda aut uidentur iocunda.
Ponimus malorum uel apparentium malorum reiectionem:aut minoris pro maiore assumptionem in bonorum numero.cum eligibilia quodãmodo sint:& similiter doloris uel apparentes doloris reiectionem: aut minoris pro minore assumptionem iocundis connumeramus.

Capitulo.xi.De iocundis.

Diffi. Voluptas est motus animæ quidã ac affectio tota simul & sensibiliter in naturam proficiscens:dolor autem contrarium.
Cum sæpe ipsum ipsi semper propinquum sit:& ipsius quidem semper natura sit:ipsius uero sæpe consuetudo:nature consuetudo similis est: & quod uiolentum non est.
Cupiditatum aliæ irrationales sunt ut quas ex nulla cogitatiõe cupimus: quales sunt quæ natura esse dicũtur ut quæ sunt per corpus: rationales uero sunt cum quædam persuasi cupimus: nam multa & expectare & possidere cupimus cum audierimus persuasiq; fuerimus.
Necessarium est iocunda omnia esse uel in sentiendo presentia:uel in recordando præterita uel in separando futura.

Præsentia sentimus:præterita meminimus:futura speramus.
Iocundum est seruato meminisse pericli:lætatur enim uir post labores cum multa tulisse multaq; gessisse recordetur:cuius causa est:quoniam malum etiam non habere iocundum est.
Nemo irascitur illis quos ulcisci putat impossibile:illis etiam qui potẽtia excedunt aut non irascuntur aut minus irascuntur.
Irasci iocundum est.
Amantes cum alloquuntur aut scribunt aut quicq̃ aliud faciunt ad eum quem absentem amãt gaudent:in omnibus nanq; his quasi sentire putant eum quem amant cum eius recordentur.
Amoris inditium omnibus est si non solum cum adest quem amant letãtur:sed absentis etiam memoriam tenẽtes amant:iccirco etiam cũ mæsti sunt quoniam nõ adest & in luctu & in fletu inest quædã uoluptas.
Vlcisci iocundum est:nam qui irascũtur magnopere dolent non ulti:sperantes autem gaudent.
Vincere iocũdũ est:nec cõtẽtiosis solũ sed oibus:excessus nanq; imaginatio fit:cuius rei oẽs aut moderate aut magis etiã q̃ oporteat cupidi sũt
Quoniã uincere iocundũ est ludos etiam oẽs qui pugnæ aut cõtentionis spetiem habent iocũdos esse necesse est:sæpe nanq; ipsis uictoria inest.
Honor atq; gloria iocundissimorum est.
Nulli cura est ut ab his quos quispiam nimiũ despicit ueluti a pueris aut bæstiis honor aut gloria conqueratur.
Amicus iocundorũ est:nam & amare iocũdũ est : nullus enĩ unum amat qui uino non lætatur.
Amari iocundum est:imaginatio enim fit bonum sibi inesse.
Admirationi esse iocundum est:quoniam & honorari.
Assentationibus aures præbere iocundum est:nam adulator & amare & admirari uidetur.
Varietas & uicissitudo iocũda est:quod enim uno modo semper se habet sacietatẽ generat unde dictũ est uicissitudinẽ omniũ rerũ iocundã esse.
Discere ac admirari iocundũ est : in admirando enim discendi cupiditas inest:in discendo autem reditus est in naturam.
Beneficiũ tam conferre q̃ recipere ex iocũdis est:nam qui recipit qđ cupit adipiscitur:qui autem confert habet habũdatq; his quæ uterq; appetit.
Quoniam bene mereri iocũdum est:idcirco subuenire propinquis & mãca supplere hominibus suaue est.
Euadere a periculis tanto iocundius est:q̃to propius periculo fuimus.
Quoniã oĩa genere cõiuncta ꝑm naturã cõiuncta sũt iccirco ut plurimũ q̃ similia sunt ac genere cõiũcta iocũda sunt:ut hõ homini:æquus æquo: adolescẽs adolescẽti hinc & prouerbia celebrata sũt:æqualis æqualẽ delectat qđ ꝗ semp simile a simili amatur & qđ bællua bælluã cognouit.

Necesse est omnes:licet alios plus alios minus:se ipsos amare.
Sua unicuiq; iocunda esse necesse est:ut opera orationes liberi.
Quoniam principari iocundum est:ideo sapientem esse iocundum uidetur:nam sapere principantis est.
Diffi. Sapientia est multarum ac mirabilium rerum scientia.
Quoniam ut plurimum homines ambitiosi sunt: icci rco increpare alios iocundum est.
In quocũq; unus quisq; sibi optimus esse uidetur:in eo uersari iocũdũ est.

Capitulo.xii. Quomodo se habentes & quibus iniuriantur.

Homines quæ usitatissimæ iniuriæ sunt ab eis cauent:ueluti etiam a morbis qui solent inuadere: quo autem nondum aliquis laborauit ab eo nemo cauet.
Dupliciter sunt aliqui egentes:aut enim necessariis ut inopes:aut superuacaneis ut diuites.
Iaso thesalus dixit opus esse in quibusdam iniuriari:ut iure quoq; multa facere possis.
Homines ea facilius committunt quæ multi factitãt:ueniam enim in his se consequuturos putant:similiter ea quæ celari commodius possunt.

Capi.xiii. De iniuria iureq; factis.

Est quiddam natura iustum & iniustum quod omnes uaticinantur etiam si nulla inter se societas aut pactio sit:quale antigone apud sophoclem dicere uidetur:cum iustum esse afferat sepulturæ polynicẽ tradere: non enim nũc aut nudius tertius uerũ semper id uiget:nemoq; scit ex quo ita constitutum est.
Diffi. Iniuriam pati est cum a uolentibus iniusta inferuntur.
Diffi. Aequum & bonum est quod præter legem scriptam iustum est.
Dicuntur aduersa fieri fortuna quæcunq; cum præter opinionẽ fiant:non fiunt ex prauitate.
Errore dicuntur fieri quæcunq; nec præter opinionẽ nec ex prauitate fiũt.
Aequum est rebus humanis ad ignoscendum commoueri:& non legem sed legis scriptorem:& non uerba:sed sententiam spectare:nec factum sed uoluntatem:nec partem sed totum:nec quis nunc sed quis semper aut fere semper fuerit considerare:& meminisse bonorum magis quæ in se collata sunt quam malorum:& eorum bonorum magis quæ recipit quam quæ facit:& non iniquo animo iniuriam ferre:& oratione disceptare potius uelle quam re:& in arbitrum magis quam in forum uelle descendere:nam arbiter ad æquum & bonum:iudex ad legem spectat.

Capitulo.xiiii. De maiore ac minore iniuria.

Iniuria maiorem quæ a maiore proficiscitur iniquitate:quo circa & quæ minima sunt crimina maxima interdum uidentur: interdum etiam ex

magnitudine damni iniuria extimatur:ut illa cui nullum poteſt ſupli/
cium exæquari:ſed omnis pœna minor inuenitur:& cui remedium af·
ferri non poteſt.

Diffi. Accerba atq; inaudita iniuria eſt: in qua non poteſt qui paſſus eſt pœnam ſumere:cum res nullum remedium patiatur:nam ultio & pœ· na remedium eſt.

Si qui perpeſſus eſt turpitudinem ferre non poteſt: maiore ſupplitio qui fecit dignus eſt.

Maior iniuria eſt ſi ſolus aut primus fecit:aut ſi pauci eo crimine conta/ minati ſunt.

Maius peccatum quod bælluarum magis eſt:& quod ex præmeditatione magis fit:& quod qui audiunt magis timent quam miſereantur.

Amplificat iniuria qui multa iuſta euertit aut contempſit.ut iuſiurandũ: datam dexteram:hoſpitium:fidem:affinitates:multorum nanq; crimi· num exaggeratio fit.

Vbiq; peccabunt qui apud iudices pẽccant.

Summa iniuria eſt ſi quis eum ledit qui de ſe bene meritis eſt:plura nãq; peccat:& ꝙ non benefacit & ꝙ male.

Is uituperandus eſt qui iuſtitiam ſecundum leges ſcriptas ſolũmodo ſer· uat:melior enim qui non coactus iuſtus eſt:ſcripta uero coacti ſeruant: ſed non coacti minime.

Qui ea committit quæ leges prohibẽt:& de quibus ſupplicia ſunt:is mul to magis ea commitet de quibus nullum ſupplicium eſt.

Capitulo.xv.De inartificiali fide.

In artificialem fidem quæ propria eſt iudicialium cauſarum quinq; nume ro faciunt ſcilicet leges teſtes:pacta:queſtiones:iuſiurandum.

Iudex quaſi argenti & auri cognitor eſt:ut uere iuſtum ab adulterato di/ ſcernat.

In morbis non confert aduerſus medicum cauillari.

Non tantum medici error efficit:quantum ſi ob audire principibus aſſue ſcimus.

Probatæ leges id maxime uetant:ut ne quis ſe legibus prudentiorem ue· lit oſtendere.

Prouerbio fertur nunq̃ beneficium in ſene collocandũ.

Fatuus eſt qui cæſo patre liberis pepercit.

Teſtes cũ corrumpi non poſſunt fide digniſſimi ſunt.

Teſtibus nunq̃ opus eſſet:ſi ratione res ſatis cognoſci poſſet.

Diffi. Pactum eſt lex quædam de particulari.

Leges non approbantur a pactis:pacta uero cum legittima ſint: a legibus comprobantur.

Diffi. Lex pactum quoddam eſt:quare qui non credit euertitq; pactum:le

ges euertit.
Quæ uoluntaria ſunt pactis ut plurimum facimus: quare ſi quis pacta in/firmat: is uſum hominum inter ſe penitus euertit.
Homines cum ab eis pecunia petitur facile peierant.
Melius eſt aliqua de cauſa prauum eſſe q̃ de nulla.
Diffi. Peierare eſt mente ſed non ore falſum iurando dicere.
Incipiunt propoſitiones ex ſecundo libro rhetoricæ ariſtotelis ſecũdum interpretationem georgii trapezuntii.
Ex primo capitulo. Quod auditores efficiendi ſunt.
Iudicii cauſa rhetorica eſt.
Non eadem iudicibus uidentur: cum diligunt & cum oderunt nec iratis & quietis: ſed uel omnia aduerſa uel magnitudine di/uerſa ſunt.
Reus nullam aut paruam iniuriam feciſſe: iudici amanti uide/tur: contra uero ei qui oderit.
Tria ſunt quæ præter demonſtrationem fidem faciunt: prudẽtia uirtus be niuolentia aut enim propter ſtultitiã non recte opinantur: aut recte ſen tientes propter improbitatem non dicunt ut ſentiunt: aut q̃uis recte ſen tiant uirtuoſiq; ſint. tamen cum beniuoli non ſint. facile credũtur ſpon te non optime conſulere.
Diffi Affectus ſunt quibus homines commoti differenter iudicãt.
Capitulo. ii. De ira.
Ira eſt apparentis ultionis appetitus cum dolore: propter apparentem im· merito in ſe uel in ſuos contemptum.
Neceſſe eſt ad omnẽ iram uoluptatẽ quandã ſequi propter ſpem ultionis
Iocundum eſt ſi quis putat ſe conſequnturum quæ expetit.
Nemo quæ ſibi impoſſibilia uituntur expetit.
Contemptus eſt actus opinionis in id quod nihili dignum exiſtimatur.
Tres contemptus partes ſunt: deſpectus: detractio: contumelia.
Quæ nihili ducimus hæc deſpicimus.
Diffi. Detractio eſt cum alicuius uoluntati quiſpiã impedimento eſt: non ut ſibi quicq̃ eueniat ſed ne illi.
Diffi. Cõtumelia eſt dãno atq; dolore in his afficere in q̃bus turpe patiẽti ẽ: nõ ut ad aliud q̃dã ſibi fiat q̃ q̃d factũ ẽ: ſed ut uoluptate afficiatur.
Qui par pari reddũt non contumeliantur ſed ulciſcuntur.
Eſt uoluptatis contumeliantibus cauſa: q̧ arbitrentur maleſaciẽdo eis ma gis excellere.
Egrotantes: pauperes: amantes: ſitientes: ac uniuerſaliter cupientes: & nõ aſſequentes iracundi ſunt: ac facile incenduntur: & maxime aduerſus eos qui propter preſentem fortunam ſe contemnunt.
Delectat ſi preter opinionem factum ſit quod optatur.

Deridentibus & subsanantibus atq; conuitiantibus:ac uilipendentibus ea qbus maxime student:irascuntur homines:ut q philosophia gloriātur: philosophiam:& qui forma formam contemnentibus.

Irascuntur homines amicis magis q̄ inimicis putāt:enim sibi magis oportere ab illis bene fieri q̄ nō:& assuetis honorare:si similiter erga si ipsos non habeant:paruipendi enim ab his arbitrantur.

Par est ne a minoribus maiores contemnantur.

Contemptus signum est non animaduertere.

Irascuntur homines his qui in aduersa fortuna gestiūt:nā uel inimitiarū uel contemptus id signum est.

Irascuntur homines his qui cum in cæteros liberales sint erga se nō sunt: contemni enim utuntur:cum soli indigni iudicati sint.

Capitulo iii. De mansuetudine.

Diffi. Mansuetudo est depressio iræ atq; sedatio.

Mansueti sunt homines his quos pœnitet:& qui fatentur:nam quasi pœnas sumpserint q dolent factum:cessant ab ira.

Negantes seruos atq; cōtradicentes multo magis punimus:cū uero se iure puniri fatentur:cessamus ab ira:cuius causa est: quoniam manifesta negare irreuerentia est:irreuerentia uero contemptio est atq; despetus.

Diffi. Mansueti his qui humiliter se gerunt sumus.

Quod humilitate ira sedatur canes etiā ostendūt:qui sedētes nō mordēt.

Impossibile est simul timere atq; irasci.

Nullus iratus cōtēnit:est.n.cōtēptus absq; dolore:ira uero nō sine dolore

Mites sunt homines in ludo:in ioco:in die festo:in fœlicitate:in successu: in consumatione ac uniuersaliter in nō dolendo:& in laudabili uoluptate:ac spe bona.

Sedat iram tempus.

Sedat maiorem hominis iram sumptum ab illo prius supplitium mansuescunt enim cum iram in alium effuderint.

Sedatur ira si maiora incommoda passi sunt qui deliquerunt: q̄ irati eos affecissent:quasi enim supplicium sumpsisse arbitrantur.

Non ex iure facto aut dicto ira proficiscitur.

Minus moleste ferunt homines cum puniuntur:si ignoraturos alios putant q propter se ipsos:& pro quibus passi sunt.

Cæteris qui nō sentiūt nō irascuntur homines:nec defūctis quasi in extrema passi nec dolituri nec cogni turi sint:quod irati cupiunt:qobrē probe pœta cum achillis iram sedare uellet q̄ in hectorem iam mortuū gerebat dixit:surdam enim terram iratus uexas.

Diffi. Amare est uelle alicui quæ bona putet:illius nō sui gratia eorumq; actiuum esse inq̄tum potest.

Capitulo.iiii. De amicitia & amore & eorum contrariis.

Diffi. Amicus est qui amat & redamatur.

Qui in bonis congratulatur & in dolore condolet non alia de causa nisi amati amicum esse necesse est.

Quibus eadem bona ac mala sunt:& qui eisdem amici:& eisdem inimici sunt:amici sunt:nam his eadem uelle necesse est.

Oportet amicos iocundos esse in cōsuetudine conuersationeq; diuturna quales sunt faciles:& neq; peccata redarguentes neq; contentiosi neq; pertinaces:nam omnes ii pugnaces sunt: pugnantes uero non eadem sed opposita uelle utūtur.

Oportet amicos tam illudere quam sufferre aptos esse:mundos quoq; facie ueste:tota uita:non exprobrātes nec errores nec beneficia:eosq; esse qui maleficia obliuiscūtur:& crimina non recordentur:sed facile recōciliētur:præterea non maledicos:non contradicentes irascentibus:aut studiose quicquam agentibus non pugnaces esse.

Ex omnibus bonis boni amici summopere diligūtur.

Solent non uereri homines si apud amicos contemnūt quæ ad gloriam pertinent.

Nullus amat quem metuit.

Sunt amicitiæ speties:sodalitium familiaritas propinquitas.

Inimicitiæ efficientia sunt ira:detractio:calūnia.

Ira semper in singulos est:odiū uero etiam in genera:omnes nanq; calūniantem atq; furē oderunt sed alterum tempore sanabile est alterū nō.

Ira dolorem inferre cupit:odium uero affligere potius:nam qui irascitur cognosci uult:hic uero non curat.

Qui irascitur multis motus miserebitur:qui odit nullo pacto.

Capitulo.v.De timore & eius contrario

Diffi. Timor est ex imaginatione futuri mali corruptiui ac dolorem inferentis perturbatio quædam:aut dolor.

Remota nimium non timent homines:omnes enim sciunt se morituros uerum quoniam non prope:idcirco non curant.

Diffi periculum est timendæ rei appropinquatio.

Qui a maioribus timentur:ii etiam a minoribus timebuntur cum possint minoribus magis q̄ maioribus obesse.

Ex affectis iniuria & inimicis & aduersariis nō qui acutæ:iræ sunt atq; minaces timēdi sunt:sed tranquilli dissimulatores uersuti latent enim qui prope:quare nunquam timendi qui longe sunt.

Non timent qui iam perpessos omnia se graua putant quorum spes extincta est:sed opus est salutis subesse spetie pro quo perhorrescunt:cuius signum est ꝙ timor ad consulendum inducit:nemo enim de re cōsulit de qua nulla spes apparet.

Fiducia timori contrarium est:& id quo fidimus et quod timemus.

Deus iniuria uexatis opitulari creditur.

Capitulo. vi. De uerecundia & inuerecundia.

Diffi. Verecundia est dolor quidam atq; perturbatio ex malis aut presentibus aut futuris qua infamiam inferunt prouenienś.

Diffi. Inuerecundia est contẽptus quidã horũ malorũ atq; impassibilitas.

Ab alio beneficia suscipere & sæpius quæ tu benefeceris exprobare pusillanimitatis deiectionisq; sunt signa.

De se multa dicere ac polliceri: & aliena sua esse prædicare arrogantis est.

Omnino homines nõ pudet eorum de quibus comunis opinio est q̃ uere non dicant: unde neminem bæstiarum puerorumq; pudet.

Homines cum in aduersa fortuna sunt nunq̃ uellent ab emulis uideri.

Cum uisum iri necesse sit in apertoq; uersari: uerecundi magis propter cõscientiam homines sunt: hinc poeta antipho ad supplicium a dionisio missus: cum eos uidisset qui secum morituri erant capita uelantes per portam exeuntes: quid ita faciẽ inquit uelatis? an ne cras quispiam horum uos uideat?

Capitulo. vii. De gratia.

Diffi. Gratia est per quam dicuntur homines roganti gratis aliquid facere: non pro re alia: nec ut sibi quicq̃ qui faciunt eueniat sed ut cui faciũt.

Magna gratia est aut quia rogantes egent nimium: aut quia magna & difficillia rogant aut quia in temporibus difficillibus: aut quia solus: aut quia primus: aut quia maxime.

Rogationes appetitiones sunt: harũq; maxime sunt quæ sunt cum dolore dicitur facti.

Nemo se rogare de prauis fatetur.

Capitulo. viii. De commiseratione.

Diffi. Commiseratio est dolor quidam ex apparenti malo corruptiuo ac dolorem inferente in nõ dignum pati: quod uel ipse putabit posse pati uel suorum aliquem: idq; sic ut propinquum uideatur.

Omnino perditi non miserentur: nihil enim se amplius passuros arbitrãtur ultima iam passi: nec qui se fœlices esse credunt: nihil enim se pati posse existimant.

Qui neminem probum esse dicit non miseretur: omnes enim malo dignos existimat.

Diuelli a sociis atq; amicis miserabile est.

Miserantur homines notos nisi ualde propinqui ac sui sint: nã ergo hos sic se habent quemadmodum & in se ipsos.

Amasis cum ad mortem filius duceretur non effudit lachrymas ut fertur: at cũ amicũ mendicare aspexisset effudit: est enim hoc miserabile illud terribile: quod aliud a miserabili est & ipsius miserationis expulsiuum.

Similium miserentur homines secundum ætates & mores & habitus &

dignitates ac genera in omnibus enim his sibi quoq; futurũ maxime uidetur.
Quæcunq; sibi ipsis homines timent:hæc cum in alios fiant in miseratio nem impelluntur.
Afflictiones tunc miserabiles sunt cum oculis cernuntur:quæ autẽ mil/ le annis antea fuerunt uel future sunt:etiam si timeãt homines aut me- morie habeant:uel omnino non miserantur:uel non similiter
Signa ac facta ut uestes eorum qui passi sunt:& uerba cũ iam morerentur miserationem mouent.

Capitulo.viiii.De indignatione

Miserationi maxime indignatio opponitur.
Quod præter dignitatem fit iniustum est.
Diffi. Indignatio est dolor perturbans propter res secundas indigno col latas.
Nemo indignatur si qui omnino uirtutem aliquam habeant:& si ea quæ secundum naturam bona sunt.
Magis perturbant homines:qui modo diuitias assequuti sunt q̃ qui olim & a genere ceperunt ii enim sua possidere uidentur: illi minime & ue- tus his quæ secundum naturam sunt propinquum uidetur.
Non quilibet unoquoq; bono dignius est:sed proportio quædam est:ar- ma nanq; pulcherrima non iusto sed forti consentanea sunt:& excellẽ tes nuptiæ non nuperditatis sed nobilibus.

Capitulo.x.De inuidia.

Diffi Inuidia est dolor quidem quoniam similes boni aliquid adepti ui- deantur:non ut quicq̃ sibi accidat sed propter illos:& similes dico ge/ nere propinquitate ætate habitu gloria diuitiis.
Qui ex aliqua re gloriam quærunt de illa sunt inuidi.
Qui proximi sunt loco tempore ætate gloria his homines inuident:unde illud dictum est propinquitas inuidere solet.
Quoniam cum his qui eadem cupiunt contendunt homines:necesse est his maxie inuidere:unde dictũ est figulus figulo inuidet:faberq; fabro.
His qui ea possident aut habent quæ ipsos oportuit habere uel quæ ipsi aliquando possidebant inuident homines:quapropter iuniores senioribus se/ niores inuident.

Capitulo.xi.De emulatione.

Diffi Emulatio est dolor quidam quoniam bona & honorabilia quæ ip- se quoq; assequi posset:non similibus adesse uideantur:non quoniam aliis sunt:sed quoniam non ipsi quoq;.
Probum quiddam emulatio est & proborum:inuidia uero improbum & improborum.alteri enim ut ad consequenda bona se præparent emu/ latione concitantur:alteri propter inuidiã proximis impedimẽto sunt.

Nullus se dignum putat impossibilibus si sic apparent.
Contemptus emulationi contrarium est & emulari atq; contemnere cõtraria sunt.
Emulantes sæpe despiciunt fortunatos: cũ absq; honorabilibus bonis adest eis fortuna.

Capitulo.xii. De affectibus & habitibus iuuenum.

Iuuenes moribus huiusmdi sunt: aptissimi scilicet ad cupiendum: potentesq; facere quæcunq; cupiunt: maxime ex cupiditatibus eius sequaces quæ in rebus uenereis est: & in hac incontinentes: mutabiles in cupiditatibus citoq; fastidientes: uoluntates acutas habentes & non magnas ueluti egrotantium sitis aut fames.
Iuuenes ad irascendum apti sunt & acutæ iræ: ambitiosi sunt immo contentiosi excedere nanq; iuuentus cupit & uictoria excessus quidam est.
Iuuenes uictoriæ & excellentiæ magis quam pecuniarum studiosi sunt: pecuniarum uero studiosi minime: non enim adhuc inopia periculum fecerunt.
Iuuenes non malitiosi sed simplices sunt: nondum enim uersutias multas inspexerunt.
Iuuenes creduli sunt quoniam nondum in multis decepti fuerunt.
Iuuenes bonæ spei sunt quoniam nondum in multis aberrauerunt: unde uiuunt maxima spe.
Iuuenes ut facile decipiantur idonei sunt: quoniam facile sperant: & fortiores etiam quoniam facile irascuntur & bene sperant: quorum alterũ ne timeant alterum ut confidant facit.
Iuuenes uerecundi sunt: nondum enim alia esse honesta existimant: sed legibus solum castigati sunt.
Iuuenes magnanimi sunt nam nunq̃ uita ipsos deiecit: sed periculorum expertes sunt: & dignum se magnis putant quod magnanimitatis est.
Iuuenes in agẽdo honesta potius eligũt q̃ utilia: moribus enim magis uiuunt q̃ ratiocinatione: ratiocinatio autẽ utilium est: uirtus uero honesti
Iuuenes amicorum studiosi sunt atq; sodaliũ multo magis q̃ cætere ætates: gaudent nanq; in conuiuendo: nondumq; ad utilitatem aliquid iudicant: nec etiam amicos.
Iuuenes nimis agũt ĩ oĩbus: nimis amãt nimis oderũt cæteta oĩa similiter
Iuuenes scire omnia putãt: atq; affirmant qđ etiam causa est ut oĩa nimis.
Iuuenes iniurias in contumeliam faciunt non in malignitatem.
Iuuenes ad cõmiserationem parati sunt quoniam probos ac bonos omnes arbitrantur: sua enim simplicitate cæteros mẽtiuntur itaq; indigna ipsos pati facile credunt.
Iuuenes risui student idcirco & dicaces sunt: & faceti.
Diffi. Dicacitas castigata contumelia est.

Capitulo.xiii: De affectibus senum.
Seniores & ætate prouecti quoniam multos iam annos uixerunt:& erra/ uerunt in pluribus:deceptiq; fuerunt:ac insuper quoniam rerum pluri/ mæ uitiosæ sunt:neq; affirmant quicq;:& multo minoris cuncta exsti/ mant q̃ oporteat:sciuntq; nihil:sed ambigentes semper forsan ac for/ tassis addunt:& sic omnia dicunt firmiter nihil.
Senes malitiosi sunt:suspitiosi nanq; sunt.
Diffi. Malitia est in peiorem cuncta partem suspicari.
Senes suspiciosi sunt quoniam increduli:increduli uero quoniã experti.
Senes neq; amant neq; oderunt nimium:se secundum biantis præceptũ: amant ut osuri:& oderunt ut amaturi.
Senes pusyllanimi sunt:uitæ ductu deiecti:nullũ enim magnum neq; su/ peruacaneum:sed quæ ad uitam necessaria sunt cupiunt.
Senes illiberales sunt:quoniã substantia unum ex necessariis est: simulq; quoniam experti nõ ignorant difficilem quidem esse acquisitionem: iacturam uero facilem.
Senes timidi sunt:& ad pertimescendum cuncta parati:frigidi nanq; sunt itaq; senectus uiam timori præparauit.
Senes uitæ sunt cupidi & maxime in extremo die:cupiditas enim rei ab/ sentis est:& cuius egent illud maxime cupiunt.
Senes accusandi studiosi magis sunt q̃ oporteat:nam id etiam pusillani/ mitas quædam est.
Senes uiuunt ad utile magis q̃ oporteat:quoniam se ipsos maxime amãt: utile nanq; sibi:honestum uero simpliciter bonum est.
Senes inuerecundi sunt magis q̃ uerecundi:nam quoniam non similiter de honesto atq; utili curant existimationem contemnunt.
Senes male sunt spei tum propter experientiam quoniam plurimæ rerũ uitiosæ sunt:multæq; in peius tandem deueniunt:tum propter timidi/ tatem:uiuntq; memoria magisq; spe:nam futurum uitæ breue sibi est: præteritum multum:quod causam etiam loquacitatis sibi affert:perse/ uerant:enĩ præterita narrantes quoniã recordãtes uoluptate afficiũtur
Senibus ira acuta est sed infirma.cupiditatesq; aliæ defecerunt:aliæ infir/ mæ sunt:quare neq; cupidi sunt neq; secundum cupiditates sed secun/ dum lucrum actiui.
Ad modestiam apti grandes natu utuntur:nam & cupiditates defecerunt & ipsi lucro deseruiunt.
Senes uiuunt magis ratiocinatione q̃ moribus:nam ratiocinatio utilita/ tis est:mores autem uirtutis.
Senes iniurias non in contumeliam:sed ad iniuriandum faciunt.
Senes ad commiserationem parati sunt:sed non ea de causa qua iuuenes: nã ii ex humanitate:senes autẽ ex imbecillitate:omnia enim impẽdere

ſibi putant propeq; eſſe ut patiantur: id uero aptitudo ad commiſera/tionem eſt.

Senes queruli ſunt non dicaces neq; faceti.

Contrarii ſunt querulus & facetus.

Cap.xiiii. De moribus ætates mediæ.

Quæcũq; ſenectus atq; iuuentus ſeorſum ex utilibus habẽt: hæc & uiri ha/bent: in quibuſcunq; uero illi excedunt: aut deficiunt: hæc in uiris commode ac mediocriter ſunt.

Viget corpus hominis a.xxx.ætatis anno ad.xxxv. anima uero uſq; ad/unum de quinquaginta.

Cap.xv. De moribus nobilium.

Nobilitatis mores ſunt ut ambitior ſit qui nobilior eſt.

Omnes cum quid adſit ad id ſolent coaceruare.

Diffi. Nobilitas quædam maiorum claritas eſt.

Nobiles ad contẽnendos maiorum ſuorum ſimiles parati ſunt: nam ea quæ iamdiu geſta ſunt honorabiliora ſunt ad iactationemq; aptiora q̃ qua nuper facta ſunt.

Nobile ẽ ſecũdũ uirtutẽ generis: generoſum uero ſecũdũ q̃ nõ recedit e natura quod non contingit: ut plurimum nobilibus: ſed multi humiles atq; deiecti ſunt.

Eſt fertilitas quædam in uirorum generibus: ſicut in agris aliquando: ac interdum ſi genus bonum fuerit uiri præſtantes generantur: rurſuſq; genus deiicitur.

Deueniunt ingenioſa genera in mores furioſos magis: ut qui ab alcibia/de quiq; a ſuperiore Dionyſio ſunt: quieta uero in ſegnitiẽ: ueluti qui a cimone pericle ac ſocrate ſunt.

Capitulo.xvi. De moribus diuitum.

Contumeliatores: ſuperbi delicati: ſibiq; plurimum arrogantes ſunt qui poſſeſſione opum perturbantur: nam quaſi omnia bona poſſideant ſic afficiuntur: quoniam cuncta uidentur emi poſſe diuitiis.

Multi ſunt qui habentium opes auxilio egent: unde a ſimonide de diui/tibus ac ſapientibus ad hieronis uxorem dictum eſt: cum interrogaſſet utrum melius ſit diuitem eſſe an ſapientem: ſapiẽtes inquit in diuitum ianuis uideo.

Diuitiarum mores amentis ſimul atq; fœlicis mores ſunt.

Intereſt inter locupletorum nuper mores: & iam diu diuitum: mala enim omnia inſunt nuper locupletatis peioraq; in ipſis ſunt: nam nuper ditatus ueluti non caſtigatas habet diuitias.

Cap.xvii. De moribus potentum.

Potentes ſecundũ mores ſunt ambitioſi: & uiriliores q̃ diuites: diligẽteſq; magis. nam coactiq; potentiæ ſunt cõſiderare in cura ſunt.

Potentes honestiores sunt q̃ morosiores: moderantur enim sibi cum pp honores coram aliis uiuant.

Diffi Honestas est mollis compositaq; morositas.

Capitulo. xviiii. De possibili & impossibili.

Si cõtrariũ uel eẽ uel fieri possibile est: cõtrariũ quoq; alterũ possibile erit.

Eadem est potentia contrariorum.

Si simile possibile est & dissimile possibile erit.

Si quod difficilius est possibile est: & quod facilius etiam.

Si studiosum aut pulchrũ fieri possibile est: & omnino fieri possibile erit.

Cuius principium fieri possibile est: huius & finis possibilis: nihil enim eorum fit nec incipit fieri qua impossibilia sunt.

Si q̃d substãtia posteriꝰ ẽ: aut generatiõe id fieri possibile ẽ: & prius quoq;.

Quorum amor aut cupido secundum naturam est: possibilia sunt nemo enim amat impossibilia nec ea cupit ut plurimum.

Quorum est ars & scientia ea esse & fieri possibile est.

Quorũ partes possibiles sũt: & totũ: & quorũ totũ: ptẽs quoq; ut plurimũ.

Si uniuersũ genus ex possibilibus est: species quoq; fieri possibilis: & si species & genus.

Si alterũ eorũ quæ nata sũt ad inuicẽ referri possibile ẽ: & alterum quoq;.

Si absq; arte ac præparatione possibile est quippiã fieri: id multo magis arte ac cura fieri possibile.

Quod peioribus aut minoribus aut imprudẽtioribus possibile est: id contrariis eorum multo magis.

Singularia ad usum præstantiora uniuersalibus sunt.

Capitulo. xx. De exemplo.

Sententia pars enthimematis est.

Exẽplorũ spẽs duæ sunt: altera si res præteritas dicis: altera si ipse fingis & huius aliud similitudo aliud apologi: sicut æsopi & libyæ.

Apologi ad populũ maxime accõmodati sunt: habẽtq; hanc præstãtiam nam cum difficile sit res præteritas inuenire apologos facillimum est.

Ad consultationem res gestæ multo utiliores sunt q̃ apologi: nam ut plurimum futura præteritis similia sunt.

Inductio orationi oratoriæ preter q̃ in paucis non est idonea.

Capitulo. xxi. De sententia.

Diffi Sẽtẽtia ẽ nõ de singularibus sed de uniuersalibus enũtiatio: nec de omnibus uniuersalibus: sed de quibuscunq; operationes sunt: quæ ad agẽdum eligenda uel fugienda sunt.

Non est qui fœlix in omnibus rebus sit.

Nullus hominum liber est nam aut fortunæ aut pæcuniæ seruit.

Bene ualere præstantissimnm hominibus est.

Nemo amator est qui non semper amet.

Iram immortalem cum sis mortalis non serua.
Mortalia mortalem non immortalia curare oportet.
Sententias dicere ætate prouectis maxime congruit:sed de rebus quarum quis usum habet.
Qui sententias de his dicit quorum usum non habet:is ineptus atq; indoctus est:signũ huius sufficies est:q agrestes maxime sentẽtiarum fictores sunt:facileq; enuntiant.
Afferũt orationi uires magnas sententiæ:tum quia maxime per eas auditores capiuntur:gaudent enim si quis uniuersaliter dicens in eas opiniones forte deueniat:quas illi particulariter habent:tum quia moratam facit orationem.
Diffi. Affecta enim oratio est qua dicẽtis uoluntas apparet:quare si sentẽtiæ probæ sunt:faciunt ut proborum qui dicit morum uideatur.

Capitulo.xxii.De enthymemate.

Apud uulgus probabiliores indocti q̃ docti sunt:ueluti etiam pœtæ aiunt concinnius rudens in uulgo dicere.cõmunia enim afferunt rudes atq; uniuersalia:docti uero ex quibus faciunt & proxima.
Enthimematum duæ sunt species:nam quædam q sit aut non sit approbatiua sunt quædam elenctica:idest redarguendi potestatem habẽtia.
Diffi. Approbatiuum enthymema est cum ex cõcessis colligitur:elencticum uero cum repugnantia colliguntur.

Capitulo.xxiii.De locis enthymematum.

Socrates turpe aiebat esse:si beneficio affectus nõ possis referre queadmodum si maleficio.
Omnes ut adamas inquit quomodocunq; sapientes honorant:nam parii archilodium q̃q̃ eos uituperauit honorauerunt:& chii homerũ q̃uis ciuis suus non fuit & Mitilinei sappho q̃uis fœmina fuit:& Lacedemonii q̃q̃ minime studiosi philosophiæ sunt chilonem tamẽ e senibus fecerunt:Itali quoq; pythagoram.
Lampsaceni uero anaxagoram & si peregrinus fuit magnifice tamen sepelierunt & uenerantur:& thebis qui præfuerant philosophi erant:& ciuitas tunc erat in fœlicitate.
Sacerdos quædam filium uetabat ad populum orationem habere:nam si iniusta suades inquit dii:si uero iusta homines te odio habebunt.

Capitulo.xxiiii.De aparentum enthymematum locis.

Viri probi non pecunia sed existimatione digni sunt.

Capitulo.xxv.De solutionibus.

Qui obiicit non dissoluit.sed non esse necessaria probat:quæ accusator confirmat.
Contingit defendentem magis q̃ accusantem habundare:cum accusator per probabilia confirmet:quæ semper obiectionem habent.

Incipiunt propositiones ex tertio libro rethoricæ Aristotelis secundũ interpretationem Georgii trapezuntii.

Ex capitulo.i.De partibus rhethoricæ.

n On sufficit oratori si habeat quæ dicẽda sunt:sed necesse est ea ut oportet dicere:quod plurimũ confert ut oratio qualis quædam esse uideatur.

Cum par sit ipsis rebus certare:cætera præter demonstrationes in oratione superuacanea sunt:ueruntamen multum faciũt propter auditorum prauitatem:omnia enim hæc imaginationis sunt & ad auditorem:quapropter nemo geometriam sic docet.

Orationes scriptæ uehementiores propter elocutionem utuntur: q̃ propter sententias.

Alia orationis alia pœsis est dictio.

Capitulo.ii.De elocutione.

Inusitata uerba grauiorem reddunt orationem.

Mirabile omne iocundum est.

Priscis & compositis ac iteratis nominibus & ficticiis nominibus atq; uerbis raro & in paucis locis in oratione utendum est:ad maius enim q̃ ad decorum orationem extollunt.propria uero & congrua:& trãslatio solutæ orationis elocutioni conueniunt.

Contraria simul collata maxime apparẽt.

Pulchritudo nominis ut lycinius ait:in sono & in significato & in nõ ambiguum esse consistit:& turpitudo similiter.

Capitulo.iii.De frigidis.

Vtimur nominibus compositis in oratione cum res innominata sit:& dictio ad compositionem apta:

Capitulo.iiii.De imagine.

Accomodantur imagines orationi solutæ sed rarius:pœticũ enim id est.

Qui mortuos spoliãt ut in platonis republica dicitur canibus similes sũt: quæ lapides mordent:& proiicientes nõ tangunt.

Capitulo.vii.De decoro in elocutione.

Decorum in elocutiõe est si affecta est & morata & rebus accommodata: sed accomodata est si nõ sit humilis in rebus magnis:nec in paruis ampla:neq; humili uerbo insit ornatus.

Non eadem nec eodem modo indoctus & doctus dicet.

In omni excessu illud remedio est quod uulgo dicitur: oportet ut quisq; seipsum castiget.

Capitulo.viii.De numero.

Figura orationis illa maxime probatur quæ nec metrica est:neq; sine numero:alterum enim non uerisimile fit cũ fictum esse uideatur: & simul distrahit auditorẽ:alterum interminatum est uerum terminari oportet

ſed non metro.

Cum ſint duo iter,ſe oppoſita pæonis genera:alterum in quo prima pro ducta eſt quam tres breues ſequuntur principiis orationis congruit: al terum in quo tres præcedunt breues ultima uero producitur:exitũ ora tionis facit commodum:nam breuis cum imperfecta ſit mancum facit ſi ultima eſt.

Capitulo.viiii.De pendente oratione ac eius contraria.

Diffi. Pendens oratio eſt quæ nullum per ſe habet exitum:niſi res quæ di citur in exitum peruenerit.

Pendens oratio inſuauis:eſt quoniam infinita eſt:omnes enim finem cõ ſpicere uolunt.

Diffi. Circuitus ſiu e periodus græce:ẽ compoſitio quæ per ſe ipſa princi pium habet & finem:magnitudinemq́ mediocre hæc ſuauis ac diluci da eſt compoſitio.

Cum nihil preuidetur ab auditore:nec expeditur aliquid in iocunda com poſitio eſt.

Circuitus oratio dilucida eſt:quoniã compoſitio numeroſa eſt:quæ om nium aptiſſima eſt ut memoria teneatur.

Capitulo.x.De urbanis.

Poſſe facete dicere aut ingenioſi eſt aut exercitati: docere autem doctri ne eſt.

Faciliter diſcere ac intelligere natura omnibus eſt ſuaue.

Verba quæ facile nobis ingerunt diſciplinam ſuauiſſima ſunt.

Conditiones pacis trophea ſunt multo clariora q̃ quæ in præliis conſti tuuntur:cũ hæc pro uno prælio fœliciter geſto:ille pro totius belli de poſitione:nam utraq́ ſigna uictoriæ ſunt.

Capitulo.xi.Quod ſit ante oculos ponere.

Tranſlatio ſecundum proportionem rem præ oculis ponit:& a propin quis & apertis oportet tranſferre.

Bonum eſt mori anteq̃ morte dignum quid fiat.

Superlationes quædam ſunt pueriles:quoniam uehementiam ſignificãt: quo circa irati maxime ita dicũt.nec ſi mihi tot daret quot arena & pul uis:ſed ſeni ſic dicere in decorum eſt.

Capitulo.xii.De diuerſis dicendi generibus.

Non eadem unicuiq́ generi dicendi elocutio congruit:non enim eadem eſt hiſtorica & concertatiua:nec deliberatiua & iudicialis.

Hiſtorici in certaminibus anguſti uidẽtur:oratores autem boni cum legũ tur agreſtes quoniam certamini congruunt.

Capitulo.xiiii.De exordio.

Diffi. Exordium eſt orationis initium:ſicuti in poeſi præfatio: & in lyræ pulſatione preludium.

Non semper cõducit in oratione attentũ facere:multi nanq; conantur ad risum deducere.
Attenti fiunt auditores rebus magnis suis nouis iocundis.
Attentio est omniũ partiũ orationis cõmunis.ubiq; enim auditores magis remittuntur q̃ in principiis quare ridiculus est qui solũ in principio collocat:quoniã omnes maxime attente audiunt.

Capitulo.xvi.De narratione.

Oportet cũ res notæ sint oratorẽ in memoriã eas solũmodo breuiter reducere.nam multis narratione opus nõ est.
Diffi. Laus est magnitudinẽ uirtutis ostendens oratio.
Verisimile est probũ ex probis & bene educatũ in bonũ uirum euasisse.
Oratoris proprium est bene dicere quod nec in longo:nec in breui:sed in mediocri consistit.
Prudẽtis est uiri utilia persequi:boni uero honestũ præponere.
In deliberatione narratio nõ ĩcidit:quoniã de futuris rebus narrãdũ nõ ẽ:& cũ ĩcidit rerũ iam gestarũ est:quas aut deprimẽdo aut efferrẽdo auditores cõcitãtur:ut illarũ memoria de futuris melius cõsultant.

Capitulo.xvii.De confirmatione.

Exẽpla sic delibetationibus maxime accõmodãtur:ut iudicialibus enthymemata.nã cum sit oĩs deliberatio de futuris:a præteritis per exẽpla de ipsis necesse est dicere:iuditia uero iam de factis sunt aut nõ factis:quæ demonstrationem iccirco habent quoniam necessitatem habent:preterita enim necessitatem iam habent.
Cum moratam orationem efficere uolumus enthymema non est querendum:nam demonstratio nec animos mouet:nec electionẽ habet.
Sententiis tam in narratione q̃ in cõcertatione utendum est:plurimũ:enĩ afficiunt moratamq; orationem reddunt.
Contraria ex collatione magis cognoscuntur.
Recõciliari tũc maxime oportet cum fœlix sis.

Capitulo.xviii.De occasione interrogandi.

Illusio est scurrilitate libero magis idonea:nam qui illa utitur: suĩ scurra nõ alterius gratia loquitur.

Capitulo.xix.De peroratione.

Peroratio ex quattuor cõstat:ex his que faciũt ut bene de nobis male de aduersariis auditor sentiat:ex his quæ amplificãt & extenuãt:ex his q bus ĩ affectus auditor impellitur:& q̃bus ĩ memoriã dictoꝝ reducitur.
Opus est ut quæ facta sunt pateant prius q̃ ipsorũ magnitudo explicetur.
Fini oratiõis dissoluta maxime atq; per articulũ oratio idonea ẽ:ut perora tio non oratio sit:sicut dixi:audistis:habetis iudicate.

Expliciunt propositiones Aristotelis ex tertio & ultimo libro rhetoricæ. secundum interpretationem Georgii trapezuntii.

Incipiunt auctoritates extractę ex libro de causis. Ex lectione.i.

Omnis causa primaria plus est ifluens super creatum suum q̄ causa secunda uniuersalis.

Cum remouet causa uniuersalis secũda uirtutẽ suam a re: causa uniuersalis prima nõ aufert uirtutẽ suã ab ea.

Causa uniuersalis prima agit i creatũ causæ secũde anteq̄ agat cã uniuersalis secũda quæ sequitur ipsum.

Cum agit causa secunda quæ sequitur creatũ non excusatur ipsius actio a causa prima quæ est supra eam.

Quãdo separatur causa secũda a creato q̄ seq̄tur ipsum: nõ separatur ab eo prima quæ est supra ipsam: quoniã est causa ei.

Causa non remouetur per remotionem sui creati.

Causa longiqua & prima est plus cõprehẽdens: & uehementius causa rei: q̄ causa propinqua & propter id fit eius operatio uehemẽtioris adherẽtie cum re q̄ operatio causæ propinquæ.

Res imprimis non patitur uisi a uitute longiqua. deinde patitur a uirtute propinqua quæ est sub ipsa.

Cã p̃ma adiuuat s̃am sup opatiõe sua: quoniã oẽm opationẽ quã efficit: cã secũda efficit cã p̃ma uerũtñ efficit eã p modũ altiorẽ & sublimiorẽ

Quãdo remouetur cã secũda a creato suo: nõ remouetur ab eo cã prima: quoniã cã pria ẽ maioris & uehemẽtioris ad herẽtiæ cũ re q̄ cã secũda.

Nõ fit creatũ cause secũde nisi p uirtutẽ cause prime: qđ ẽ quia cã secũda quando facit rẽ: influit causa pria q̄ ẽ sup eam sup illam rem de uirtute sua: quare adheret illi adherentia uehementiori: & seruat eam.

Ex lectione.ii.

Omne esse superius aut est superiũs æternitate & ante ipsam: aut est cum æternitate: aut est post æternitate & supra tempus.

Esse quod est ante æternitatem est causa prima: quoniam est causa ei.

Esse quod est cũ æternitate est itelligẽtia: quoniam est esse secũdũ unam habitudinẽ tantum: unde nõ patitur nec destruitur.

Esse quod est post æternitatem & supra tempus est anima: quoniam est in orizonte æternitatis inferius & supra tempus.

Ex lectione.iii.

Omnis anima nobilis tres habet operationes.

Pria opatio diuĩa ẽ quoniã ipsa p̃parat naturã cũ uirtute q̄ ẽ ipsa a cã pria

Secunda eius operatio intelligibilis est: quoniam ipsa scit res per uirtutẽ intelligentie quæ est in ipsa.

Tertia opatio eius aĩalis est: quoniam ipsa mouet primum corpus: & oĩa corpora naturalia quoniã ipsa ẽ cã corpoꝝ: & causa opationis naturæ.

Causa prima creauit esse anime mediante intelligentia.

Anima suscipit impressionem intelligentiæ.

De proprietate animæ est ꝙ uiuificet corpora: quoniã influit super ea uirtutem suam & directe perducit ea ad operationem suam rectam.

Ex lectione. iiii.

Prima rerum creatarum est esse: & nõ est ante ipsum creatum aliud: quod est quia est supra sensum: supra animas: & supra intelligentias: & nõ est post causam primam latius neq; prius creatũ eo.

Ipsum esse nõ factũ est multa: nisi quia ipsum q̃uis sit simplex: & nõ sit aliquid in creaturis simplicius: ipsum tamẽ cõpositũ ẽ ex finito & ĩfinito.

Esse quod sequitur causam primã est intelligentia cõpleta in ultima potẽtia & reliquis bonitatibus & forme intelligibiles ĩ ipso sunt latiores & uehemẽtius uniuersales: & eẽ qđ est ex eo ĩferius ẽ ĩtelligẽtia uerũtamẽ ẽ sub illa ĩtelligẽtia ĩ cõplemẽto & uirtute & bonitatibus: & nõ sũt foræ ĩtelligibiles ĩ illa ita dilatate: sicut ẽ earũ latitudo ĩ illa ĩtelligẽtia.

Intelligentie prime influunt in intelligentias secundas uirtutes & bonitates quas recipiunt a causa prima: & intendunt bonitates in eis usq; quo consequuntur ultimum earum.

Ex lectione. v.

Ipsa aĩa ĩferior ẽ ex ĩpressiõe ĩtelligẽtiæ secũdæ: q̃ seqtur eẽ creatũ ĩferius.

Ex lectione. vi.

Causa prima superior est omni narratione: & non deficiunt linguæ a narratione eius nisi quia ipsa est super omnem causam: & non narratur nisi per causas secundas quæ illuminantur a lumine causæ primæ.

Causa prima non cessat illuminare creatũ suũ: & ipsa non illuminatur lumine alio: quoniã ipsa est lumẽ purũ: supra quod non est lumen aliud.

Omnis res non cognoscitur & narratur nisi per suam causam.

Narratio nõ fit nisi ꝑ loquelã: & loquela ꝑ intelligẽtiã: & ĩtelligẽtia ꝑ cogitationẽ: & cogitatio per meditationẽ: & meditatio per sensum.

Ex lectione. vii.

Intelligentia est substantia quæ non diuiditur.

Omne diuisibile non diuiditur nisi aut ĩ multitudinem aut in magnitudinem aut in motum suum: & res quæ est secundum hanc dispositionem est sub tempore: quoniam non recepit diuisionem nisi in tẽpore.

Significatio qđ intelligẽtia nõ sit corpus est reditio super essentiam suã.

Significatio ꝙ intelligentia non sit corpus: est quia nõ diuiditur eius substantia & operatio ipsius & utraq; sunt res una.

Intelligentia est multa propter bonitates quæ adueniunt ei a causa prima & ipsa quidem q̃uis multiplicetur per hunc modũ: tamen quia appropinquat uni fit unum quod non diuiditur.

Vnitas est dignior q̃ diuisio.

Ex lectio. viii.

Oĩs intelligẽtia scit qđ est supra se & qđ sub se: uerũtamẽ & scit qđ est sub

ſe quoniã eſt cã ei:& ſcit q̄d eſt ſupra ſe:quoniã accipit ab eo bonitates.
Omnis ſciēs nō ſcit rē meliorē & rē maiorē:& inferiorē:& deteriorē:niſi per modū ſuæ ſubſtãtiæ:& ſui eē:& ſecūdū modū ſecūdū quē ſunt res:

Ex lectione.viiii.

Oīs intelligētiæ fixio:& eſſentia eius ē p̄ bonitatē purã:quæ eſt cã prima.
Virtus intelligentiæ eſt maioris unitatis q̄ res ſecundæ quæ ſunt poſt cã: quoniam ipſe non accipiunt cognitionem eius:
Intelligentia eſt regens omnes res quæ ſub ea ſunt per uirtutem diuinam quæ eſt in ea:& per eam retinet res:quoniam per eam eſt cauſa rerum:
Omne quod eſt primū in rebus & cã eis:eſt retinēs illas res & regens eas: & non euadit ab ea aliquid ex ipſis propter uirtutem alteram.
Natura regit ea quæ ſub ea ſunt per uirtutem intelligentie & ſimiliter intelligentia regit naturam:per uirtutem diuinam.
Intelligentia comprehendit generata & naturam: & orizontem naturæ: ſcilicet animam:nam ipſa anima eſt ſupra naturam.
Cauſa prima eſt creans intelligentiã ſine medio:ſed eſt creans animam & naturam & reliquas res mediante intelligentia.
Scientia diuina non eſt ſicut ſcientia intelligibilis:neq; ſicut ſcientia animalis uel anime:imo eſt ſupra ſciētiam intelligentiæ:& ſcientiã anime quoniam eſt creans ipſas ſcientias.
Intelligētia eſt habens ὑλικόμ:quoniam eſt eſſe & forma:& ſimiliter anima eſt habēs ὑλικόμ: & natura eſt habēs ὑλικόμ ſed cæ prime nō eſt ὑλικόσ:quoniam ipſa eſt tantū eſſe.

Ex lectione.x.

Oīs itelligētia ē plena formis:uerūtamē ex itelligētiis q̄dã q̄ cōtinēt formas min⁹ uniuerſales & ex eis ſūt q̄ cōtinēt formas magis uniuerſales
Intelligētie ſecūdæ peraciunt uiſus ſuos ſup formã uniuerſalē quæ eſt in intelligētiis uniuerſalibꝫ:& diuidūt eã & ſeparant eã:quoniã ipſe nō poſſunt recipere illas formas ſecundū certitudinē earū.niſi per modū ſecundū quem poſſunt recipere eas ſcilicet per ſeparationē & diuiſionē.

Ex lectione.xi.

Omnis intelligētia intelligit res ſempiternas quæ nō deſtruuntur nec cadunt ſub tempore.
Si intelligētia eſt ſemp q̄d nō mouetur:tūc ipſa eſt cã ſempiternis rebus: quæ nō deſtruuntur nec permutãtur nec cadūt ſub generatione & corruptiōe:& itelligētia nō eſt ita niſi quia intelligit rē p̄ eſſe ſuū:& eē ſuū ē ſempiternū & nō corrumpitur.
Res corruptibiles ſunt ex corporeitate ſcilicet ex cauſa corporea temporali & non ex cauſa intelligibili æterna.

Ex lectione.xii.

Eſſe & uita intelligentia ſunt due itelligētie:& eſſe & itellgentia in uita

sunt duæ uitæ & intelligentia & uita in esse sunt duo esse.
Creata in causa sunt per modū causæ:& causa in creato p modum creati:

Ex lectione.xiii.

Ois intelligentia intelligit essentiā suam:qđ est itellectus & itellectū sunt simul:cū eni itelligētia est intellectū:& itellectus:tūc pculdubio uidet essentiam suā:& quoniam uidet & itelligit essentiam suam:scit q itelligit p intelligētiam essentiā suā:& quando scit essentiam suā scit reliqs res quæ sunt sub ea:quoniam sunt sub ea:ueruntamen sunt in ea p modum intelligibilem ergo intelligentia & res intellectiue sunt unum.

Ex lectione.xiiii.

Res sensibiles quæ imprimuntur ab anima:sunt in aīa p interiorē exēpli scilicet quia res sensibiles exemplificantur secundum exemplū animæ: & res quæ cadunt supra animam sunt in ea per modum acquisitum.
Intelligo per animā uirtutem agentem res res sensibiles.
Virtus efficiēs in aīa nō est materialis:& uirtus in aīa est spiritualis:& uirtus imprimens in rebus dimensiones est sine dimensione corporea.
Res intelligibiles in anima sunt per modum accidentalem scilicet quia res intelligibiles unite sunt in anima p modū qui multiplicatur:& res itelligibiles quæ nō mouentur sunt in anima per modum motus.

Ex lectione.xv.

Omnis sciens scit essentiam suam:ergo est radiēs ad essentiam suam redditione completa.
Scientia non est nisi actio intelligentis.
Sciens essentiam suā & scitum est una res:quoniam scientia sciētis essentiam suam est ex eo & ad eum quia est scitum:
Substantia sciens est rediens ad essentiam iterū:& non significo per redditionem substantiæ ad essentiam suam iterum:nisi quia est stans fixa p se:non indigens in sua fixione & sua essentia re alia sustentante ipsam quoniam est substantia simplex sufficiens per se ipsam.

Ex lectione.xvi.

Virtus intelligētiæ nō ē infinita facta nisi inferius:& nō superius quoniā ipsa non est uirtus pura:quæ non est uirtus nisi quia uirtutis est.
Virtus essentialiter est,res quæ nō finitur superius nec inferius:
Ens primum est mensura entium priorum intelligibilium:& entium secundorum sensibilium quia scilicet ipsum est quod creauit omnia entia & mensurauit ea mensura conuenienti omni enti.
Ens primum creans est supra infinitum sed ens secūdum creans est infinitum & ens participatiue quod est inter ens primum creatum & ens secundum creatum est non finitum.
Relique bonitates descēdentes a causa prima supra creatum primum descendunt super reliqua creata omnia intelligibilia & corporea median

te intelligentia:

Ex lectione.xvii.

Omnis uirtus unita plus est infinita:q̃ multiplicata.

In omni uirtute ꝓpinqua uni puro est īfinitas plus q̃ in longinqua ab ea: q̄ est quia uirtus quando īcipit multiplicari tūc destruitur eius unitas: & quādo destruitur eius unitas destruitur eius īfinitas & nō destruitur eius infinitas nisi qa diuiditur.

Ex lectione.xviii.

Res omnes habent essentiam per ens primum:& res uiuæ omnes sūt motæ per essentiam suam propter uitam primam:& res omnes intelligibiles habent scientiam propter intelligentiam primam.

Diffi. Vita est processio q̃dam ꝓcedens ex ente primo quieto sempiterno

Ens primum quietum est causa causarū:& si primū dat omnibus esse: tūc ipsum dat per modum creationis uita autem prima dat eis que sūt sub ea uitam:& non per modum creationis sed per modū formæ:& similiter nō dat eis quæ sunt sub ea scientiam & reliquis rebus per modum creationis:sed per modum formæ.

Ex lectione.xix.

Ex intelligētiis ē q̃dam q̃ ē diuina:quoniam recipit ex bonitatibus primis quæ procedūt ex causa prima receptione:& de eis est q̃dam quæ est intelligētia tantum quoniam nō recipit ex bonitatibus primis nisi mediante intelligentia.

Ex lectione.xx.

Causa prima regit omnes res creatas preter q̄ commisceatur cum eis.

Regimen nō debilitat unitatem cause prime exaltatam super omnē rem: nec destruit eam essentia unitatis eius seiuncta a rebus:quin regat eas.

Prima bonitas influit bonitates super omnes res una influxione: uerumtamen unaquaq; rerum recipit ex illa influxione secundum modum suæ uirtutis & sui esse.

Diuersificant bonitates & dona ex cōcursu recipientis:quod est quia recipientia bonitates nō recipiunt equaliter: immo quædam recipiunt plus quædam recipiunt minus:& hoc quidem est propter magnitudinem sue bonitatis.

Inter omne agens quod agit per essentiam suam & inter factum suum nō est cōtiuatio uel res aliqua media.

Non est cōtinuatio inter agens & factum:nisi additio super esse sit: post quod nō est possibile ut sit addecus aliud.

Agens inter quod & factum suum non est continatio media est penitus agens uerum & regens faciens res per finem decores.

Non diuersificantur operatiōes & regimen per causas primas nisi per meritum recipientis.

Ex lectione.xxi.

Si uult aliquis scire q causa prima est diues pliciat: mentē suā sup res cōpositas: & inquirat de ea inqsitione pscrutata: & inueniet omne cōpositū diminutū indigēs aut alio aut rebus ex qbus cōponitur: res aūt simplex que ē bonitas ē una: & eius unitas ē bonitas & bonitas est res una

Res illa diues ē magis q ifluit: & nō fit ifluxio sup ipam p aliquē modoꝝ

Reliquæ res intelligibiles aut corporeæ & corrupte nō sūt diuites ppter se ipsas: imo indigēt uno uero ifluēte sup eas bonitates & oēs gratias.

Ex lectione.xxii.

Causa prima est super omne nomē quo nominatur & superior & altior.

Quod est diminutū & nō cōpletū apud nos. qūis sit sufficiēs per se ipsum nō pōt tamē causare aliqd aliud nec influere aliqd aliud a seipso oino.

Ex lectione.xxiii.

Omnis intelligētia diuina scit res per hoc q est intelligentia: & regit eas per hoc q est diuina.

Proprietates intelligētie est scientia: & non est eius complementum & integritas nisi ut sit sciens.

Intelligentia influit scientiā super res quæ sunt sub ea.

Non omnis res desiderat recipere intelligētiā: & omnes res desiderant bonitatem ex primo: & desiderāt ipsam recipere desiderio multo.

Ex lectione.xxiiii.

Causa prima existit in omnibus rebus secundum dispositionem unā: sed res omnes non existunt in causa prima secundū dispositionem unam.

Ex rebus sunt quæ recipiūt cām primā receptiōe unita: & ex eis sūt q recipiūt eā receptiōe multiplicata. & ex eis sūt que recipiūt eā receptiōe spirituali & eis sunt quæ recipiūt eam receptione temporali: & diuersitas quidem receptionis non fit a causa prima: sed propter recipiens.

Ex lectione.xxv.

Substātiæ unitæ intellectuales non sunt generatæ. ex re aliqua.

Omnis substantia stans per essentiam suam nō est generata: ex alia re.

Si aliqua substātia stans p essentiā suā est generata ex alia re: pculnubio ē substantia piminuta indigens ut compleat eam id ex quo generatur.

Diffi. Generatio nō est nisi uia ex diminutione ad complementum.

Si iuenitur res nō idigēs i formatiōe sua alia re nisi se ipa ē cā formatiōis sue cōpleta & itegra semp. & nō fit cā formatiōis sue enim p relationē ad causam suam semper: & illa comparatio est formatio eius semper.

Ex lectione.xxvi.

Ois substātia stās p essentiā suā nō ē cadēs sub corruptiōe quia nō separatur eēntia eius ppea qđ ē una simplex & nō ē cōposita ipa cā & cātū sit

Cadētis sub corruptiōe nō fit corruptio nisi pp separationē suā a cā sua.

Ex lectio.xxvii.

Omnis substantia destructibilis nõ sempiterna:aut est cõposita:aut est delata super rem aliam.

Ex lectione.xxviii.

Omnis substantia stans per essentiã suam est simplex:& nõ diuiditur.
In omni re composita pars una est uilior:alia & alia alia melior.

Ex lectione.xxviiii.

Omnis substãtia simplex est stans per essentiã suam.
Substãtie generate ex aliquo sunt substãtiæ cõpositæ.

Ex lectione.xxx.

Omnis substantia creata in tẽpore aũt est semp in tẽpore & tẽpus non superfluit ab ea ut.s.est celũ: quoniã est creata & tẽpus æqualiter:aut superfluit ab ea:quoniam est creata in quibusdã horis temporis.

Ex lectione.xxxi.

Inter rẽ cuius substantia est actio est in momẽto æternitatis:& inter rẽ cuius substãtia & actio est in momẽto tẽporis existẽs:est mediũ:& illud ẽ cuius substãtia est ex momẽto æternitatis:& operatio ex momẽto tpis.
Quando substantia rei cadit sub tempore eius actio cadit etiam necessario sub tempore.

Ex lectione.xxxii.

Omnis substãtia cadens in quibusdam suis dispositionibus sub æternitate:& cadens in quibusdam suis dispositionibus sub tempore est ens & generatio simul.

Ex lectionẽ.xxxiii.

Omnis res cadens sub æternitate est ens uere:& omnis res cadens sub tẽpore est generatio uere.

FINIS.

Impressum Venetiis per Ioannem & Gregorium de gregoriis
Anno ab incarnatione.Mcccclxxxxiii.die.iii.Augusti.

abcdefghiklmnopqrstuxyz& ABCDEFGHIK LM.
Omnes sunt quaterni.

Prescriptũ propositionum Aristotelis uolumen per fratrẽ Theophylum ordinis predicatorum emẽdatũ: impensis uero ægregii uiri dñi Alexãdri Calcedonii Pisaurẽsis mercatoris: qui spẽali gratia obtinuit a Se. Ve. Do. ne cui liceat cuiuscũq; gradus uel conditiõis aut imprimere aut imprimi facere huiuscemõi opus. neq; Venetiis: neq; alibi locorũ sub ditione Veneti imperii positorũ: nec impressum alibi in dicta ditione uẽdere per decẽ futuros annos: sub pena imediate & irremissibilis amissiõis oĩum similiũ librorũ: & librarũ. l. p quolibet uoluĩe q̃ qdẽ pœna applicetur recuperationi Montis noui.

AVGVSTINO BARBADICO SERENISSIMO VENETIARVM PRINCIPE REM PVBLICAM TENENTE.